לחלוקה חופשית

שבוע פרשת צו - שבת הגדול

ב׳ – ח׳ ניסן ה׳תשע״ב (25 – 31 March 12)

ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים״
770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי׳ תהא שנת נפלאות בכל
צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ
יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר
לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי
עַל־יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה:
ז מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אַשְׁרֵי־אִישׁ יָרֵא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יְבֹרָךְ: ג הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְּשָׁרִים חַנּוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזֵכֶר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֵחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו: ט פִּזַּר | נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכָעַס שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ –50,000 עותקים

מתוכם הודפסו

5,500 עותקים על ידי:

מהדרים בטעם
מצות כפר חב"ד
מקפידים על איכות
03-9606459

5,500 עותקים על ידי:

עוף אנ"ש
שחיטת חב"ד ליובאוויטש
03-9521649

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" יכול לכתוב
לפאקס : 03-9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA @DvarMalchus.Org

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״י קי״ב .....ג

ג) מאמר ד״ה כימי צאתך מארץ מצרים
י״א ניסן, ה׳תשמ״ה..... ה

ד) שיחות שבת פרשת צו
שבת הגדול, התשמ״ה .....יח

ה) לקוטי שיחות – פרשת צו
(בלה״ק) כרך יז..... כה

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי
יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... ל

ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה ז״ל
שניאורסאהן חוברת ו, תרגום מאידיש .....לא

ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו.....לב

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת צו ..... לג

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו ..... נב

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת צו .....נג

יב) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן .....סד

יג) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת צו ..... סז

יד) הלכה יומית לעיון ברמב״ם .....סט

שיעורי רמב״ם – מהדורת חזק:

טו) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת צו ..... עב

טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת צו..... צט

יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת צו .....קח

יח) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק כא, תהלים פרק מה .....קט

יט) משניות מסכת מגילה
ביאור קהתי ..... קיא

כ) עין יעקב מסכת יומא..... קיז

כא) מסכת כריתות עם ביאורים
מדף ו עד דף יב ..... קיח

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קנח

כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קנח

כד) תורה אור
אדמו״ר הזקן ..... קנט

כה) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קסב

כו) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״..... קסג

כז) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש..... קסג

כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קסד

כט) ספר המאמרים ה׳תרפ״ו
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסה

ל) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסה

לא) רשימת תרנ״ב
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסו

לב) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסז

לג) חומש לקריאה בציבור ..... קסח

לד) לוח זמנים לשבוע פרשת צו..... קעד

לה) סדר הדלקת נרות לערב שבת קודש .....קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי.

ביאור בדרך אפשר

הנביא אומר על הגאולה העתידה לבוא:

כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת[1], כלומר, בגאולה העתידה לבוא יהיו נפלאות והתרחשויות על־טבעיות כפי שהדבר היה בימי יציאת ישראל ממצרים **וּמֵבִיא כְּ״ק מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר נְשִׁיא דּוֹרֵנוּ** הרבי הריי״צ **בְּמַאֲמָרוֹ הַיָּדוּעַ ׳דִּבּוּר הַמַּתְחִיל׳ זֶה**[2] מאמר החסידות שלו הפותח בפסוק זה (״כימי צאתך מארץ מצרים״) משנת תש״ח, **דְּאִיתָא** מובא **בַּזֹּהַר**[3] **כִּימֵי, כְּיוֹם מִיבָּעֵי לֵיהּ דְּהָא בְּחַד זִמְנָא נָפְקוּ** הזוהר שואל: למה נאמר בפסוק ״כימי״ (בלשון רבים), היה לו לפסוק לומר ״כיום״ (בלשון יחיד) שהרי בפעם אחת יצאו?, **וְכֵן בִּזְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם** לגבי מצוות זכירת יציאת מצרים בדורות הבאים **כְּתִיב**[4] כתוב בתורה **לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** והכתוב אומר ״יום״ **לְשׁוֹן יָחִיד, הַיְינוּ שֶׁהַגְּאֻלָּה הָיְתָה בְּיוֹם אֶחָד, וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר** בפסוק ״כימי צאתך...״ **כִּימֵי לְשׁוֹן רַבִּים** ולא לשון יחיד?.

וְהִנֵּה, שְׁאֵלָה וְקַשְׁיָא זוֹ היא **בְּנוֹגֵעַ לִזְמַן יְצִיאַת מִצְרַיִם** שהיציאה הייתה בזמן אחד, ביום אחד, ובכל זאת נאמר בפסוק ״כימי״ לשון רבים **וְיֵשׁ גַּם שְׁאֵלָה וְקַשְׁיָא כָּזוֹ בַּמָּקוֹם דִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכִדְאִיתָא בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳** ספר מאמרים על פרשיות התורה בחומשים ויקרא־במדבר־דברים **לְאַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן**[5] **עַל הַפָּסוּק**[6] **אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,** שם שואל אדמו״ר הזקן לגבי מקום היציאה ממצרים שאלה דומה לשאלה האמורה לגבי זמן היציאה ממצרים: צריך **לְהָבִין** את **לְשׁוֹן** הכתוב **מַסְעֵי שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, וַהֲרֵי הַמַּסָּע מִמִּצְרַיִם הָיָה מַסָּע אֶחָד בִּלְבַד. וְהִנֵּה נְקוּדַת הַבֵּאוּר בְּב׳ שְׁאֵלוֹת אֵלּוּ אַחַת הִיא**[7], הרעיון המרכזי של המענה על שתי השאלות האמורות הוא אחד: **שֶׁכָּל הַיָּמִים וְהַזְּמַנִּים** הרבים **מִימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד לְאוֹתוֹ הַזְּמַן**[8] **דִּלְעָתִיד,** שהוא **זְמַן הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בַּעֲגָלָא** במהירות **דִּידַן** שלנו, היינו במהירות לפי המושגים שלנו **מַמָּשׁ, הִנֵּה כָּל יָמִים וּזְמַנִּים אֵלּוּ** מאז יציאת מצרים ועד הגאולה השלימה **הֵם** בעצם **יְמֵי יְצִיאָה מִמִּצְרַיִם. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בַּמָּקוֹם, שֶׁכָּל הַמַּסָּעוֹת מֵהַמַּסָּע הָרִאשׁוֹן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם** היציאה ממצרים אל מחוצה לה **עַד הַמַּסָּע הָאַחֲרוֹן** של הכניסה **אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה לֶעָתִיד לָבוֹא,** בגאולה השלמה, כולם (ולא רק השלב הראשון של היציאה) **הֵם** בעצם **מַסָּעוֹת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.**

אָמְנָם עַדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה, עִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא יְצִיאָה שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ מעבר קיצוני ממצב אחד למצב שונה לחלוטין, ללא כל דמיון למצב הקודם, **וְכִלְשׁוֹן הַהַגָּדָה**[9], שהייתה זו יציאה **מִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל** והרי הפער והמרחק בין שעבוד לגאולה ובין אפלה לאור גדול הוא עצום, ללא כל דמיון והשוואה. **וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁגַּם יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁבְּכָל יוֹם הִיא עַל־דֶּרֶךְ־זֶה,** בדומה ליציאה הראשונה ממצרים שהייתה מעבר שבאין ערוך, כך גם היציאה **מִמִּצְרַיִם הָיָה מַסָּע אֶחָד בִּלְבַד** היינו היציאה ממצרים אל מחוץ למצרים ואילו כל שאר המסעות הבאים (המפורטים בפרשת מסעי) לכאורה אינם מסעות של יציאה ממצרים שהרי כבר יצאו קודם לכן, במסע הראשון?. **וְהִנֵּה נְקוּדַת הַבֵּאוּר בְּב׳ שְׁאֵלוֹת אֵלּוּ אַחַת הִיא**[7], הרעיון המרכזי של המענה על שתי השאלות האמורות הוא אחד: **שֶׁכָּל הַיָּמִים וְהַזְּמַנִּים** הרבים **מִימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד לְאוֹתוֹ הַזְּמַן**[8] **דִּלְעָתִיד,** שהוא **זְמַן הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בַּעֲגָלָא** במהירות **דִּידַן** שלנו, היינו במהירות לפי המושגים שלנו **מַמָּשׁ, הִנֵּה כָּל יָמִים וּזְמַנִּים אֵלּוּ** מאז יציאת מצרים ועד הגאולה השלימה **הֵם** בעצם **יְמֵי יְצִיאָה מִמִּצְרַיִם. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בַּמָּקוֹם, שֶׁכָּל הַמַּסָּעוֹת מֵהַמַּסָּע הָרִאשׁוֹן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם** היציאה ממצרים אל מחוצה לה **עַד הַמַּסָּע הָאַחֲרוֹן** של הכניסה **אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה לֶעָתִיד לָבוֹא,** בגאולה השלמה, כולם (ולא רק השלב הראשון של היציאה) **הֵם** בעצם **מַסָּעוֹת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.**

אָמְנָם עַדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה, עִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא יְצִיאָה שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ מעבר קיצוני ממצב אחד למצב שונה לחלוטין, ללא כל דמיון למצב הקודם, **וְכִלְשׁוֹן הַהַגָּדָה**[9], שהייתה זו יציאה **מִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל** והרי הפער והמרחק בין שעבוד לגאולה ובין אפלה לאור גדול הוא עצום, ללא כל דמיון והשוואה. **וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁגַּם יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁבְּכָל יוֹם הִיא עַל־דֶּרֶךְ־זֶה,** בדומה ליציאה הראשונה ממצרים שהייתה מעבר שבאין ערוך, כך גם היציאה

בס״ד. י״א ניסן, ה׳תשמ״ה

(הנחה בלתי מוגה)

כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת[1], וּמֵבִיא כ״ק מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר נְשִׁיא דּוֹרֵנוּ בְּמַאֲמָרוֹ הַיָּדוּעַ ׳דִּבּוּר הַמַּתְחִיל׳ זֶה[2], דְּאִיתָא בַּזֹּהַר[3] כִּימֵי, כְּיוֹם מִיבָּעֵי לֵיהּ דְּהָא בְּחַד זִמְנָא נָפְקוּ, וְכֵן בִּזְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם כְּתִיב[4] לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְשׁוֹן יָחִיד, הַיְינוּ שֶׁהַגְּאֻלָּה הָיְתָה בְּיוֹם אֶחָד, וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר כִּימֵי לְשׁוֹן רַבִּים. וְהִנֵּה, שְׁאֵלָה וְקַשְׁיָא זוֹ הִיא בְּנוֹגֵעַ לִזְמַן יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְיֵשׁ גַּם שְׁאֵלָה וְקַשְׁיָא כָּזוֹ בַּמָּקוֹם דִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכִדְאִיתָא בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ לְאַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן[5] עַל הַפָּסוּק[6] אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִצְרַיִם הָיָה מַסָּע אֶחָד בִּלְבַד. וְהִנֵּה נְקוּדַת הַבֵּאוּר בְּב׳ שְׁאֵלוֹת אֵלּוּ אַחַת הִיא[7], שֶׁכָּל הַיָּמִים וְהַזְּמַנִּים מִימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד לְאוֹתוֹ הַזְּמַן[8] דִּלְעָתִיד, זְמַן הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בַּעֲגָלָא דִּידַן מַמָּשׁ, הִנֵּה כָּל יָמִים וּזְמַנִּים אֵלּוּ הֵם יְמֵי יְצִיאָה מִמִּצְרַיִם. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בַּמָּקוֹם, שֶׁכָּל הַמַּסָּעוֹת מֵהַמַּסָּע הָרִאשׁוֹן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם עַד הַמַּסָּע הָאַחֲרוֹן אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה לֶעָתִיד לָבוֹא, הֵם מַסָּעוֹת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

אָמְנָם עַדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה, עִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא יְצִיאָה שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ, וְכִלְשׁוֹן הַהַגָּדָה[9], מִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל. וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁגַּם יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁבְּכָל יוֹם הִיא עַל־דֶּרֶךְ־זֶה, שֶׁהַיּוֹם

---

1) מיכה ז, טו. 2) סה״מ תש״ח ע׳ 159. 3) ח״ג קעו, א. 4) ראה טז, ג. 5) מסעי פח, ג. וראה גם ד״ה כימי צאתך תש״מ. 6) מסעי לג, א. 7) ראה ד״ה כימי צאתך תש״ח (שם ע׳ 164). לקו״ת שם פט, ב. ד״ה כימי צאתך תש״מ. 8) לשון הרמב״ם — הל׳ מלכים בסופן. 9) פיסקא לפיכך.

שֶׁלִּפְנֵי־זֶה, בְּעֶרֶךְ לְיוֹם זֶה הוּא עִנְיָן שֶׁל מִצְרַיִם וְאֶרֶץ
מִצְרַיִם. וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל בְּסִיּוּם
מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת[10] עַל הַפָּסוּק (בִּתְהִלִּים מִזְמוֹר פד[11]) יֵלְכוּ
מֵחַיִל אֶל חָיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים
אֵין לָהֶם מְנוּחָה לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם
הַבָּא, לפי פשוטו הכתוב אומר
שירבו העולים לציון עד כי ילכו
מצבא (קבוצת) אנשים אל צבא
אנשים ויפגשו כתות רבות אשר
ילכו להיות נראים אל פני ה׳
בציון, ולפי דרשת חכמינו ז״ל
״צדיקים אין להם מנוחה...
שנאמר ילכו מחיל אל חיל״,
הכוונה להתעלות מתמדת
מדרגה לדרגה. וכיוון שכל העת
הצדיקים מתעלים מדרגה אחת
לדרגה יותר גבוהה, נמצא שאף
פעם אין להם ״מנוחה״ ועצירה
במצב אחד, ודבר זה שונה
מהמבואר לעיל לְעִנְיַן יְצִיאַת
מִצְרַיִם שֶׁבְּכָל יוֹם שהיא מעבר קיצוני ממצב מסויים למצב שהוא ״שלא
בערך״ למצב הקודם, כִּי, עִנְיַן הַהֲלִיכָה מֵחַיִל אֶל חָיִל, אַף
שֶׁהוּא שִׁנּוּי גָּדוֹל מֵחַיִל אֶחָד אֶל חַיִל אַחֵר ואמנם יש כאן
התקדמות ועלייה משמעותית, דבר שמלמד על נקודה משותפת ביניהם וְיֵשׁ לָהֶם אֵיזֶה
עֶרֶךְ ויחס ודמיון זֶה לָזֶה[12]. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָעִנְיָן דִּיצִיאַת
מִצְרַיִם, שֶׁכָּל זְמַן הָעֲבוֹדָה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל
יְצִיאָה מִמִּצְרַיִם, הִיא יְצִיאָה ומעבר ממצב אחד למצב שֶׁלֹּא
בְּעֶרֶךְ ללא יחס ודמיון למצב הקודם, כאמור שהיציאה ממצרים היא יציאה

ביאור בדרך אפשר

ומעבר קיצוני מאד מִשִּׁעְבּוּד לְגְאֻלָּה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל.
וְצָרִיךְ לְהָבִין אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהֲעֲבוֹדָה עבודת ה׳ הרוחנית
תָּמִיד בכל מקום ובכל זמן מֵאָז יְצִיאַת מִצְרַיִם ועד היום הִיא בְּאֹפֶן
שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם, יְצִיאָה שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ ואיך אפשר לומר שהעלייה
וההתקדמות שבכל יום ויום היא
עלייה והתקדמות ״שלא בערך״
כמו יציאת מצרים? וכדי להגדיל
את השאלה והתמיהה הולך
ומבאר את גודל המעלה
וההפלאה של יציאת מצרים.
וּבִפְרָט עַל־פִּי הַיְדוּעַ[13] ומבואר בחסידות בְּגֹדֶל
מַעֲלַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהָיְתָה קְפִיצָה וְדִלּוּג
שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ מעבר קיצוני
ממצב אחד לשני שאינו דומה
להליכה שהיא מעבר והתקדמות
בצורה רגילה אלא לקפיצה
ודילוג המסמלים מעבר
והתקדמות בלתי רגילה (וחג
היציאה ממצרים נקרא חג הפסח
על שם הפסיחה והדילוג), מעבר
קיצוני ביותר מִמַּצָּב שֶׁל
שִׁעְבּוּד מִצְרַיִם לְמַצָּב שֶׁל
חֵרוּת אֲמִתִּית, ולא מדובר
רק ביציאה מעבדות לחרות
בגשמיות אלא גם חרות
ברוחניות כי ביציאת מצרים בני
ישראל זכו לעבור ממצב רוחני
ירוד לעליה רוחנית גבוהה מאד
עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָ״ה
בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ
וּגְאֻלָּם[14], הַיְינוּ חֵרוּת שֶׁיֵּשׁ לָהּ אֵיזֶה עֶרֶךְ וְשַׁיָּכוּת יחס וקירבה
אֶל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָ״ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ. וּבִפְרָט
המעלה המופלאה של חרות על ידי הקדוש־ברוך־הוא בעצמו מודגשת יותר
עַל־פִּי פְּרוּשׁ כְּ״ק אַדְמוֹ״ר (מהוֹרָשַׁ״ב) נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן[15]
דְּהַתּאַר בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ קָאֵי עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם,
מַלְכוּת דְּאֵין־סוֹף שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם. וְעַצְמוֹ שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם,
תִּפְאֶרֶת שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם, וְעַד לְעַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ.
מבואר בחסידות שבגלות מצרים בני ישראל היו שקועים ב״מ״ט [=49] שערי
טומאה״ וכדי להוציאם לא היה די בהתגלות האור האלוקי המאיר בעולמות

10) ועד״ז בסוף מו״ק. ועוד. 11) פסוק ח. — הקאַפּיטל שמתחילים לומר בי״א ניסן השתא (ראה לעיל ח״א ע׳ 1 ואילך). 12) ראה סה״מ תר״ס ע׳ קז ואילך. המשך תרס״ו ע׳ יב ואילך. ובכ״מ. 13) ראה לקו״ת שה״ש ד״ה קול דודי (טו, ב ואילך). ובכ״מ. ד״ה קול דודי תשל״ו (לעיל ע׳ שא ואילך. ע׳ שט ואילך). 14) הגדה של פסח פיסקא מצה זו ופיסקא ויוציאנו. 15) סה״מ תרע״א ע׳

בְּפַשְׁטוּת שֶׁדִּלּוּג זֶה הוּא דִּלּוּג שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ לְגַבֵּי הַהֲלִיכָה מֵחַיִל אֶל חָיִל, וְכַמְסֻפָּר בַּהַגָּדָה פְּרָטֵי הָעֲלוּי דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לִהְיוֹת שֶׁעִנְיָן זֶה יֶשְׁנוֹ בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

ב) **אַךְ** הָעִנְיָן יוּבָן בְּהֶקְדֵּם בֵּאוּר שֹׁרֶשׁ עִנְיַן מִצְרַיִם, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[16] כָּל הַמַּלְכִיּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵן מְצֵרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, דְּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁעִנְיַן מִצְרַיִם הוּא לְהָצֵר וּלְהָעִיק לְיִשְׂרָאֵל, וּלְהַגְבִּילָם. וּבַעֲבוֹדַת הָאָדָם פֵּרוּשׁוֹ, שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ מֵצַר וּגְבוּל, מְדִידָה וְהַגְבָּלָה. דְּהִנֵּה, יָדוּעַ[17] שֶׁהַיְסוֹד לַעֲבוֹדַת הַוָּיָ' הוּא עִנְיַן וְאָהַבְתָּ אֵת הַוָּיָ' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ[18], וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[19] בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לְךָ, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְבָּלָה. כִּי לֹא אִכְפַּת לֵיהּ בְּאֵיזֶה מִדָּה הוּא מוֹדֵד לְךָ, וְהֵינוּ שֶׁהַעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ מְסִירוּת נֶפֶשׁ. וְכַנּוֹדָע[20] שֶׁזֶּהוּ תֹּכֶן וְכַוָּנַת הַפָּסוּק[21] שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד (שֶׁלִּפְנֵי וְאָהַבְתָּ גו'). וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁכַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ מְדִידָה וְהַגְבָּלָה וּמֵיצַר, אֵין הָעֲבוֹדָה בִּשְׁלֵמוּת. וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם בָּעוֹלָם, שֶׁיֵּרָגֵשׁ הַמֵּצַר וְהַגְּבוּל שֶׁבָּעוֹלָם כּוּ', עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מִזֶּה עִנְיַן

ביאור בדרך אפשר

בצורה הדרגתית אלא היה צורך בהארה בדרך 'דילוג' מעצמות אין־סוף שלמעלה מהגדרים וביכולתו להאיר גם במקום החושך והטומאה, ולכן נאמר ביציאת מצרים "ועברתי בארץ מצרים", היינו הקדוש־ברוך־הוא בכבודו ובעצמו. ובפרטיות יותר "בכבודו" היא בחינת "מלכות דאין סוף", בחינת המלכות לא כפי שהיא אחת מעשר הספירות המאירות ופועלות בתוך "סדר ההשתלשלות" של האור האלוקי אלא כפי שהיא מושרשת באור אין סוף שלפני הצמצום, "ובעצמו" היינו עצמות אין סוף שלמעלה גם ממלכות כפי שהיא באין־סוף.

ומובָן בְּפַשְׁטוּת שֶׁדִּלּוּג זֶה יציאה ועלייה מופלאה כזו שהתרחשה בדרך דילוג וקפיצה **הוּא דִּלּוּג שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ לְגַבֵּי הַהֲלִיכָה מֵחַיִל אֶל חָיִל** שגם היא עלייה והתקדמות אבל איננה קפיצה ודילוג אלא הליכה, **וְכַמְסֻפָּר בַּהַגָּדָה פְּרָטֵי הָעֲלוּי דִּיצִיאַת מִצְרַיִם** וכיצד היציאה הייתה לאחר שעבוד ועבדות קשים מאד, **וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לִהְיוֹת** איך ייתכן **שֶׁעִנְיָן זֶה יֶשְׁנוֹ בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** וכי בכל יום ויום יכולה להיות כזו עלייה והתקדמות עצומה כמו שהייתה בעת יציאת מצרים?.

ב) אַךְ הָעִנְיָן יוּבָן בְּהֶקְדֵּם בֵּאוּר שֹׁרֶשׁ עִנְיַן מִצְרַיִם ברוחניות, **דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[16] כָּל הַמַּלְכִיּוֹת** של אומות העולם **נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵן מְצֵרוֹת לְיִשְׂרָאֵל** והרי מצרים היא לשון מיצר (צרה), **דְּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁעִנְיַן מִצְרַיִם הוּא לְהָצֵר וּלְהָעִיק לְיִשְׂרָאֵל, וּלְהַגְבִּילָם. וּבַעֲבוֹדַת הָאָדָם** עבודת ה' ברוחניות **פֵּרוּשׁוֹ, שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ מֵצַר וּגְבוּל, מְדִידָה וְהַגְבָּלָה** כפי שיתבאר להלן.

דְּהִנֵּה, יָדוּעַ[17] **שֶׁהַיְסוֹד לַעֲבוֹדַת הַוָּיָ' הוּא עִנְיַן וְאָהַבְתָּ אֵת הַוָּיָ' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ**[18], מצוות אהבת ה' היא עניין יסודי ומרכזי מאד (כדברי הזוהר שהובאו פעמים רבות בחסידות "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא", אין עבודה כעבודת האהבה, וכמבואר בתניא שאהבת ה' היא היסוד לקיום כל מצוות עשה) **וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[19] על כך שאהבת ה' צריכה להיות "בכל מאודך" **בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לְךָ,** כלומר, תהיה אשר תהיה המידה ואופן ההנהגה של הקדוש־ברוך־הוא כלפיך, תמיד עליך לאהוב את ה'. ובלשון המשנה: "חייב אדם לברך על הרעה, כשם שהוא מברך על הטובה שנאמר ואהבת... ובכל מאודך בכל מידה ומידה שהוא מודד לך", ופירש רבי עובדיה מברטנורה: "בכל מידות המדודות לך, בין מידה טובה בין מידת פורענות" **שֶׁזֶּהוּ** אהבת ה' בכל מצב, גם כאשר ישנה פורענות חס ושלום **עִנְיָן שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְבָּלָה** שהרי לפי המתקבל על פי המדידה וההגבלה של השכל והרגש קשה לאהוב את ה' בכל מצב באותה מידה ממש, אבל כאשר האהבה היא למעלה ממדידה והגבלה היא קיימת תמיד **כִּי לֹא אִכְפַּת לֵיהּ** לאדם האוהב את ה' **בְּאֵיזֶה מִדָּה הוּא** הקדוש־ברוך־הוא **מוֹדֵד לְךָ, וְהֵינוּ שֶׁהַעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ מְסִירוּת נֶפֶשׁ. וְכַנּוֹדָע**[20] **שֶׁזֶּהוּ** ענין המסירות נפש **תֹּכֶן וְכַוָּנַת הַפָּסוּק**[21] **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד (שֶׁלִּפְנֵי וְאָהַבְתָּ גו')** כמבואר בחסידות שבקריאת שמע יש שני עניינים של מסירות נפש. האחד - מסירות הנפש ב"אחד", והשני – מסירות הנפש של "ואהבת.. בכל נפשך" ועל ענין מסירות הנפש ב"אחד" מבואר שהוא ביטול עמוק ופנימי של הנפש האלוקית כלפי הקדוש־ברוך־הוא עד למסירות מלאה ומוחלטת של כל מציאותה (ובלשון אדמו"ר הצמח צדק ב'דרך מצוותיך', שורש מצוות התפילה פרק מא: "היינו על ידי התבוננות בהוי' אחד יתבטלו כל רצונותיו ולא יישאר אצלו שום רצון זולתו יתברך וזהו מסירות נפש ממש באחד") **וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁכַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ מְדִידָה וְהַגְבָּלָה וּמֵיצַר, אֵין הָעֲבוֹדָה בִּשְׁלֵמוּת** כי עבודת ה' כראוי היא כאשר האדם אוהב את ה' למעלה מכל מדידה והגבלה ועד כדי מסירות נפש. **וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם בָּעוֹלָם,** כי לעבודת ה' הרוחנית של בני ישראל יש השפעה על המציאות בעולם וכאשר העבודה היא במידה מוגבלת ומתוך מצר הדבר גורם **שֶׁיֵּרָגֵשׁ הַמֵּצַר וְהַגְּבוּל שֶׁבָּעוֹלָם כּוּ',** שהרי העולם הוא מציאות מדודה ומוגבלת אלא שכאשר יהודי מתעלה מעל הגבלות העולם ההגבלות לא ניכרות

עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד. וראה לעיל ע' שה (הערה 43). לעיל ע' שיב (הערה 43). 16) ב"ר פט"ז, ד. וש"נ. 17) ראה רמב"ם רפ"ב מהל' יסוה"ת. תניא פ"ד. 18) ואתחנן ו, ה. 19) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ואתחנן שם. 20) ראה תו"א וישב כט, ב. ובכ"מ. 21) ואתחנן שם, ד.

ביאור בדרך אפשר

ולא מורגשות אבל כשהעבודה היא במצרים והגבלות הגבול שבעולם ניכר ונרגש **עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מִזֶּה עִנְיַן אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת,** ארץ שמצירה לישראל וגורמת להם הגבלות בעבודתם **וּבְמִצְרַיִם גּוּפָא** עצמה **מַצָּב** ירוד במיוחד **דְּוַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף**[22] ומיצר לישראל ומעביד אותם בעבודת פרך, **וְאָמַר לֹא יָדַעְתִּי אֶת חֲוָיָ׳**[23] היינו שגם ברוחניות הוא מנגד לאלוקות, **וְכַמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[24] שהמשמעות הפנימית של דברי פרעה "לא ידעתי את ה'" היא **שֶׁפַּרְעֹה הִכִּיר רַק בְּשֵׁם אֱלֹקִים, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּשֵׁם חֲוָיָ׳,** ועל ידיעת שם הוי' כותב הרמב"ם בהלכה הראשונה בספרו 'משנה תורה' **יְסוֹד**[25] **הַיְסוֹדוֹת וְעַמּוּד הַחָכְמוֹת (רָאשֵׁי־תֵּבוֹת** של ארבעת המילים הללו הן האותיות של שם **חֲוָיָ׳** [=י־ה־ו־ה][26]) **לֵידַע** לדעת **שֶׁיֵּשׁ שָׁם** ענין, מציאות של **מָצוּי רִאשׁוֹן** שלא קדמה לו כל מציאות אחרת **וְהוּא** הוי' **מַמְצִיא כָּל נִמְצָא,** את זאת פרעה **לֹא יָדַע. וּמִזֶּה** מהיצר הרוחני של חוסר ידיעה והכרה בה' שהיה אצל פרעה **נִשְׁתַּלְשֵׁל** לאחר ירידה נוספת מדרגה לדרגה עד שנהיה **עִנְיַן הַשִּׁעְבּוּד בְּמִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת, עַד לַעֲבוֹדָה קָשָׁה** בפועל כפשוטו ולא רק 'שעבוד' רוחני **וְכוּ׳.**

אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת, וּבְמִצְרַיִם גּוּפָא מַצָּב דְּוַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף[22]**, וְאָמַר לֹא יָדַעְתִּי אֶת חֲוָיָ׳**[23]**, וְכַמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[24] **שֶׁפַּרְעֹה הִכִּיר רַק בְּשֵׁם אֱלֹקִים, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּשֵׁם חֲוָיָ׳, יְסוֹד**[25] **הַיְסוֹדוֹת וְעַמּוּד הַחָכְמוֹת (רָאשֵׁי־תֵּבוֹת חֲוָיָ׳**[26]**) לֵידַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם מָצוּי רִאשׁוֹן וְהוּא מַמְצִיא כָּל נִמְצָא, לֹא יָדַע. וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל עִנְיַן הַשִּׁעְבּוּד בְּמִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת, עַד לַעֲבוֹדָה קָשָׁה וְכוּ׳.**

אֲמָנָם הָאֶפְשָׁרוּת שֶׁתְּהִיֶּה מְצִיאוּת דְּמִצְרַיִם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, וּמִזֶּה בָּעוֹלָם, שָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ הוּא לְמַעְלָה. דְּהִנֵּה, יָדוּעַ[27] שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם הָיְתָה עַל־יְדֵי צִמְצוּם וּגְבוּרוֹת, וּמִזֶּה[28] נִשְׁתַּלְשֵׁל עִנְיַן מִצְרַיִם וּגְבוּרוֹת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַד שֶׁעַל־יְדֵי הֶפְסֵקִים וּפַרְסָאוֹת וְצִמְצוּמִים וְכוּ׳ נִמְשַׁךְ מִזֶּה עִנְיַן מִצְרַיִם כִּפְשׁוּטוֹ. דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[29] עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם (שֶׁזֶּה כּוֹלֵל[30] עַד שֶׁלֹּא נֶאֱצַל הָעוֹלָם) הָיָה הוּא וּשְׁמוֹ בִּלְבַד, שֶׁהוּא רַק בְּחִינַת שֵׁם, שֶׁבְּחִינָה זוֹ אֵין שַׁיָּךְ לִקְרוֹתָהּ עֲדַיִן

ביאור בדרך אפשר

מוגבל עד שיתגלה ממנו רק אור מועט ומוגבל **נִשְׁתַּלְשֵׁל עִנְיַן מִצְרַיִם וּגְבוּרוֹת דִּקְדֻשָּׁה** שכן מידת הגבורות ועצם המושג גבול ומידה הם מושגים בקדושה (וכוח הגבול הוא כוח של הקדוש־ברוך־הוא בדיוק כמו כוח הבלי גבול), **וְעַד** שבהמשך הירידה והצמצום **שֶׁעַל־יְדֵי הֶפְסֵקִים** בהתגלות האור **וּפַרְסָאוֹת** מחיצות ומסכים המבדלים ומסתירים (על הפסוק "והבדילה הפרוכת" נאמר בתרגום "פרסא" וענין הפרסאות הוא כעין 'מסכים' ו'וילונות' המונעים את התגלות האור) **וְצִמְצוּמִים** נוספים **וְכוּ׳** לאחר צמצומים רבים ועצומים וירידת האור מדרגה לדרגה בירידות רבות מאד, האור נעשה כל כך מועט וכל כך נסתר שיכולים להתהוות ממנו גם דברים שהם היפך הקדושה ואז **נִמְשַׁךְ מִזֶּה עִנְיַן מִצְרַיִם כִּפְשׁוּטוֹ.**

דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[29] **עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם** לפני שנברא העולם הזה **(שֶׁזֶּה כּוֹלֵל**[30] **עַד שֶׁלֹּא נֶאֱצַל הָעוֹלָם** התהוות העולמות והנבראים היא באמצעות ירידת האור האלוקי האין־סופי מדרגה לדרגה עד לצמצום ומיעוט האור במידה כזו שמתהווים ממנו גם עולמות ונבראים מוגבלים, וכיוון שמדובר בתהליך הדרגתי רב־שלבים, יש הבדלים ופערים גדולים ביותר בין הדרגות השונות. וביחס לארבעת העולמות של סדר ההשתלשלות, אצילות בריאה יצירה ועשייה, עולם האצילות לא מוגדר כבריאה עם מציאות מוגדרת אלא למרות שגם הוא "עולם" הוא נקרא אצילות מלשון "אצלו", כלומר קרוב לקדוש־ברוך־הוא בעצמו ונחשב "אלוקות ממש", ולכן לא ראוי לומר לגביו קודם **שנברא** אלא קודם **שנאצל.** ויש להוסיף כי בכמה מקומות בתורת החסידות מבואר שמשמעות התוספת בספרי קבלה "עד שלא נאצל" לא מתייחסת לעולם האצילות הפרטי אלא ל"אצילות דכללות" שהיא תחילת ההתגלות של "אור הקו", האור המועט הדק כקו, שהאיר לאחר הצמצום וההסתר הראשון על האור האלוקי האין־סופי) ובשלב זה שקודם הבריאה לא הייתה נתינת מקום לעולמות ונבראים אלא **הָיָה הוּא** הקדוש־ברוך־הוא **וּשְׁמוֹ בִּלְבַד, שֶׁהוּא רַק בְּחִינַת שֵׁם, שֶׁבְּחִינָה זוֹ אֵין שַׁיָּךְ**

אֲמָנָם הָאֶפְשָׁרוּת שֶׁתְּהִיֶּה מְצִיאוּת דְּמִצְרַיִם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, וּמִזֶּה בָּעוֹלָם, מדידה והגבלה ומיצר (כאמור לעיל שלמעשי האדם יש השפעה על המתרחש בעולם), **שָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ** של האפשרות הזו **הוּא לְמַעְלָה** באלוקות. **דְּהִנֵּה, יָדוּעַ**[27] **שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם הָיְתָה עַל־יְדֵי צִמְצוּם** העלם והסתר של האור האלוקי הבלתי מוגבל וצמצום ההארה שלו כך שיוכלו להתהוות ממנו עולמות ונבראים מדודים ומוגבלים. שכן ללא הצמצום וההסתר, אילו האור היה מאיר ללא גבול, הנבראים היו מתבטלים מפני האור הגדול ולא היו יכולים להתקיים **וּגְבוּרוֹת** הצמצום וההעלם נובעים ממידת הגבורה עליונה, בשונה מהגילוי וההשפעה שנובעים ממידת החסד, **וּמִזֶּה**[28] מצמצום האור האלוקי הבלתי

---

22) שמות א, ח. 23) שם ה, ב. 24) ראה סה"מ עטר"ת ע' שס. וראה ספר הערכים־חב"ד ערך אוה"ע ע' ערה. וש"נ. 25) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת. 26) שם הגדולים מערכת רמב"ם בשם ר"ד הנגיד — נכד הרמב"ם. 27) ראה ע"ח בתחלתו (שער א ענף ב). וראה בכ"ז סה"מ תש"ח שם ס"ע 159 ואילך. 28) ראה סה"מ שם ע' 158. 29) פדר"א פ"ג. 30) עבודת הקודש חלק היחוד פ"ב. וראה ספר הערכים־חב"ד כרך ד' ע' תמ ואילך. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

לִקְרוֹתָהּ עֲדַיִן בְּשֵׁם אוֹר[31] לכל מקור של אור יש התפשטות מאורו ולכן עצם מציאותו של הקדוש־ברוך־הוא מחייבת שיאיר ממנו אור אין סוף, אבל קודם הבריאה האור היה כלול במקורו ולא האיר ולכן עדיין לא נקרא בשם אור אלא רק בבחינת שם (והיא, לפי המבואר בכמה מקומות, היכולת של הקדוש־ברוך־הוא להאיר, ולכן משווים בין "הוא" ו"שמו", כי "שמו" לא האיר כאור שנבדל ממקור האור אלא היה חלק בלתי נפרד ממציאות המאור עצמו, כמשל שמו של האדם שאין לו מציאות משלו הנפרדת ממציאותו של האדם). **וְיִתֵּירָה מִזּוֹ, דְּעִנְיַן הַשֵּׁם גּוּפָא** עצמו **הוּא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא קָשׁוּר עִם בְּחִינַת הוּא**, ולכן שניהם נזכרים כאחד, "הוא ושמו", **וְעוֹד זֹאת, דִּשְׁנֵיהֶם (הוּא וּשְׁמוֹ) הֵם בְּאֹפֶן דְּבֹלְבַד**[32] ו"שמו" דבוק כל כך ב"הוא", היינו הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, עד שגם "הוא" וגם "שמו" הם בלבד, ללא כל נתינת מקום למציאות נוספת. **וְאַחַר־כָּךְ** לאחר שעלה ברצונו של הקדוש־ברוך־הוא לברוא נבראים ועולמות **יֶשְׁנוֹ עִנְיַן הָאוֹר כּוּ'**[33] שהוא התפשטות של האור מחוץ למקור האור, **שֶׁעַל־זֶה אָמְרוּ**[34] המקובלים **דְּאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא שְׁלֵימוּתָא דְּכוּלָּא** שלימות הכל ללא כל חיסרון, **וּכְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ בִּבְלִי גְּבוּל** שהרי הוא "אין־סוף" בהיותו אור של מאור (מקור אור) אינסופי ובלתי מוגבל **כֵּן יֵשׁ לוֹ כֹּחַ בִּגְבוּל, שֶׁאִם אִי־אַתָּה אוֹמֵר כָּךְ,** אלא טוען שכוחו הוא רק בבלי גבול ולא בגבול **אַתָּה מְחַסֵּר שְׁלֵמוּתוֹ (וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ אֵין־סוֹף** כי יש בו חסרון שאינו יכול להגביל את עצמו בגבול, ובמילא כבר איננו אין־סוף אמיתי ואיננו שלמות הכל). **וְאַחַר־כָּךְ**[35] לאחר שהאיר אור אין סופי **סִלֵּק** הקדוש־ברוך־הוא **אֶת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל עַל הַצַּד** כמבואר שזה ייחודו של הצמצום הראשון שהיה בדרך סילוק, היינו צמצום והסתר גדול ביותר ולא רק מיעוט האור במידה מסוימת **וְנִמְשַׁךְ קַו אֶחָד קָצָר**, לאחר הצמצום שגרם להתעלמות מוחלטת של האור, חזר הקדוש־ברוך־הוא והאיר אור מועט דק כקו **כּוּ'**,

ביאור בדרך אפשר

שֶׁמִּזֶּה מאור הקו **נִתְהַוָּה כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** שבו האור האלוקי יורד ומתעלם בצורה הדרגתית. **וְנִמְצָא, שֶׁיֶּשְׁנָם** בתהליך ירידת האור מלמעלה למטה כדי להוות עולמות ונבראים מוגבלים **כַּמָּה צִמְצוּמִים** שכל אחד מהם גורם ירידה והעלם נוספים[33]. **בְּחִינַת הַקַּו** שחזר והאיר לאחר הצמצום הראשון, כאמור, **הוּא עִנְיָן שֶׁל צִמְצוּם** והעלם, למרות שמדובר בהארת אור, **כִּי הַקַּו הוּא קַו קָצָר הֵפֶךְ הַהַרְחָבָה** של האור אין סוף שהיא הרחבה והתפשטות ללא גבול, "אין סוף", **שֶׁלָּכֵן חֲרֵי סוֹף סוֹף נַעֲשָׂה בָּזֶה** מאור הקו היורד בסדר השתלשלות של דרגות רבות **עִנְיַן הַגְּבוּל בְּפֹעַל** בבריאת עולמות ונבראים מוגבלים. **וּבְדַקּוּת יוֹתֵר,** אין הכוונה לקו שהאיר באור מצומצם אלא **הוּא כֹּחַ הַגְּבוּל שֶׁבְּאֵין־סוֹף** שבגלל היותו שלמות הכל אינו מוגבל בהגדרה של בלי גבול בלבד אלא יש בו גם את הכוח להגביל **(וְכַנַּ"ל דְּאוֹר־אֵין־סוֹף כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ בִּבְלִי גְּבוּל, כָּךְ יֵשׁ לוֹ כֹּחַ בַּגְּבוּל), וּלְמַעְלָה מִזֶּה,** המושג גבול בצורה עוד יותר 'דקה' ונעלית **הוּא מַה שֶׁהָיָה הוּא וּשְׁמוֹ בִּלְבַד** "עד שלא נברא העולם" (במובן של קודם שהרצון לברוא עולמות מוגבלים קיבל ביטוי כלשהו), **שֶׁגַּם זֶה** עצם העובדה שפרט ל"הוא" יש גם את "שמו" **נֶחְשָׁב כְּבָר לְעִנְיָן שֶׁל גְּבוּל,** יחסית לבלי גבול האמיתי **שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כְּבָר בָּזֶה עִנְיַן הַתֹּאַר שֶׁל שֵׁם. וּלְמַעְלָה מִזֶּה,** קיים מושג של גבול בצורה עוד יותר דקה ועוד יותר נעלית **והוּא שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַגְּבוּל, וְלָכֵן מִבְּחִינַת הַגְּבוּל כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּתַכְלִית הַדַּקּוּת, וְעַד לְשֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַגְּבוּל, נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ כָּל סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָם.** **וּבָזֶה יוּבָן** הטעם הפנימי לכך **מַה שֶׁבְּעֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה הַגִּלּוּי הֲכִי נַעֲלֶה דְּנִגְלֶה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָּ"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ,** כמבואר לעיל **כִּי כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה** בסופו של דבר **עִנְיַן הַגְּאֻלָּה בְּפַשְׁטוּת** בפועל־ממש, בתוך גדרי המציאות של העולם הזה,

בְּשֵׁם אוֹר[31]. וְיִתֵּירָה מִזּוֹ, דְּעִנְיַן הַשֵּׁם גּוּפָא הוּא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא קָשׁוּר עִם בְּחִינַת הוּא, וְעוֹד זֹאת, דִּשְׁנֵיהֶם (הוּא וּשְׁמוֹ) הֵם בְּאֹפֶן דְּבֹלְבַד[32]. וְאַחַר־כָּךְ יֶשְׁנוֹ עִנְיַן הָאוֹר כּוּ'[33], שֶׁעַל־זֶה אָמְרוּ[34] דְּאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא שְׁלֵימוּתָא דְּכוּלָּא, וּכְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ בִּבְלִי גְּבוּל כֵּן יֵשׁ לוֹ כֹּחַ בִּגְבוּל, שֶׁאִם אִי־אַתָּה אוֹמֵר כָּךְ, אַתָּה מְחַסֵּר שְׁלֵמוּתוֹ (וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ אֵין־סוֹף). וְאַחַר־כָּךְ[35] סִלֵּק אֶת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל עַל הַצַּד וְנִמְשַׁךְ קַו אֶחָד קָצָר כּוּ', שֶׁמִּזֶּה נִתְהַוָּה כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְנִמְצָא, שֶׁיֶּשְׁנָם כַּמָּה צִמְצוּמִים[33]. בְּחִינַת הַקַּו הוּא עִנְיָן שֶׁל צִמְצוּם, כִּי הַקַּו הוּא קַו קָצָר הֵפֶךְ הַהַרְחָבָה, שֶׁלָּכֵן חֲרֵי סוֹף סוֹף נַעֲשָׂה בָּזֶה עִנְיַן הַגְּבוּל בְּפֹעַל. וּבְדַקּוּת יוֹתֵר, הוּא כֹּחַ הַגְּבוּל שֶׁבְּאֵין־סוֹף (וְכַנַּ"ל דְּאוֹר־אֵין־סוֹף כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ בִּבְלִי גְּבוּל, כָּךְ יֵשׁ לוֹ כֹּחַ בַּגְּבוּל), וּלְמַעְלָה מִזֶּה, הוּא מַה שֶׁהָיָה הוּא וּשְׁמוֹ בִּלְבַד, שֶׁגַּם זֶה נֶחְשָׁב כְּבָר לְעִנְיָן שֶׁל גְּבוּל, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כְּבָר בָּזֶה עִנְיַן הַתֹּאַר שֶׁל שֵׁם. וּלְמַעְלָה מִזֶּה, הוּא שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַגְּבוּל, וְלָכֵן מִבְּחִינַת הַגְּבוּל כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּתַכְלִית הַדַּקּוּת, וְעַד לְשֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַגְּבוּל, נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ כָּל סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָם. וּבָזֶה יוּבָן מַה שֶׁבְּעֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה הַגִּלּוּי הֲכִי נַעֲלֶה דְּנִגְלֶה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָּ"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, כִּי כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עִנְיַן הַגְּאֻלָּה בְּפַשְׁטוּת, צָרִיךְ

---

31) ראה ד"ה אנכי תרס"ט. ספר הערכים־חב"ד כרך ב' ע' תעז. וש"נ. 32) ראה בכ"ז גם ספר הערכים־חב"ד כרך ד' ע' תסו ואילך. תעג ואילך. וש"נ. 33) ראה גם ד"ה באתי לגני שנה זו (תשמ"ה). 34) עבודת הקודש ח"א פ"ח. וראה גם אוה"ת ענינים ע' קנו. ספר הערכים־חב"ד כרך ג' ע' שפו. וש"נ. 35) ע"ח שם. וראה אוה"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

צָרִיךְ לִהְיוֹת תחילה **עִנְיָן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּשֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר דְּעִנְיָן הַמִּצְרִים וּגְבוּלִים,** ״יציאה״ מההתחלה הראשונית של מושג הגבול כפי שהוא באין־סוף ״בתכלית הדקות״ **עַד לְשֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר הֲכִי נַעֲלֶה** באין־סוף עצמו, **וְזֶהוּ עִנְיָן נִגְלָה עֲלֵיהֶם** ״הקדוש־ברוך־הוא בכבודו ובעצמו״ **כו׳, הַיְינוּ הַהַמְשָׁכָה מִבְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ וּמָקוֹר דְּמִצְרַיִם** הבלי־גבול המוחלט, לפני שיש נתינת מקום כלשהי לגבול ואפילו לפני שיש שורש ומקור לענין הגבול (״מצרים״). **וְהִנֵּה כְּשֵׁם שֶׁבַּמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים שֶׁבְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת יֵשׁ רִבּוּי דְּרָגוֹת,** כמבואר לעיל שעצם המושג גבול מתחיל הרבה לפני הבריאה בפועל, ואפילו הרבה לפני התגלות אור הקו. ולמעשה הוא נמשך מכך שבאין־סוף עצמו יש שורש ומקור לענין הגבול **עַד שֶׁנִּמְשַׁךְ לְמִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת בָּעוֹלָם הַזֶּה** וכמובן מאליו בין התחלת המושג גבול בשורשו ומקורו ועד למיצרים והגבלות של מצרים בעולם הזה יש ריבוי עצום של דרגות־ביניים, **כֵּן הוּא בְּעִנְיָן הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם** שגם בה יש דרגות רבות מאד, **שֶׁהַיְצִיאָה הִיא לְאַט לְאַט, מְעַט מְעַט אֲגַרְשֶׁנּוּ**[36], בצורה הדרגתית, שלב אחר שלב **הַיְינוּ שֶׁתְּחִלָּה** בשלב ראשון **הוּא הַיְצִיאָה מֵהַדְּרָגָא הֲכִי תַּחְתּוֹנָה שֶׁבְּמִצְרַיִם,** מיצרים והגבלות של מצרים בפשטות **וְאַחַר־כָּךְ מִדַּרְגָא עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר** שבה יש פחות הגבלות ומיצרים ולאחר שיוצאים ממנה משתחררים גם ממצרים והגבלות יותר ״דקים״, **עַד לַיְצִיאָה מֵהַדְּרָגָא הֲכִי נַעֲלִית בְּמִצְרַיִם** עד כדי כך שלא יישאר שום מיצר, אפילו המיצר הכי פחות מגביל.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ גַּם מַה שֶׁכָּתוּב[37] בדברי הקדוש־ברוך־הוא ליעקב אבינו לפני הירידה למצרים **אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעֲלֶךָּ גַּם עָלֹה, הַיְינוּ שֶׁהָעֲלִיָּה וְהַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם הִיא בְּדֶגְמַת הַיְרִידָה לְמִצְרַיִם,** כלומר שהקדוש־ברוך־הוא (״אנכי״) מורידו את יעקב למצרים, כך הוא עצמו (״אנכי״) מעלה אותו, **דְּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַיְרִידָה לְמִצְרַיִם הִיא בְּחִינַת הַהַמְשָׁכָה מִבְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ וּמָקוֹר דְּמִצְרַיִם.**

וְהִנֵּה כְּשֵׁם שֶׁבַּמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים שֶׁבְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת יֵשׁ רִבּוּי דְּרָגוֹת, עַד שֶׁנִּמְשַׁךְ לְמִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת בָּעוֹלָם הַזֶּה, כֵּן הוּא בְּעִנְיָן הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם, שֶׁהַיְצִיאָה הִיא לְאַט לְאַט, מְעַט מְעַט אֲגַרְשֶׁנּוּ[36], הַיְינוּ שֶׁתְּחִלָּה הוּא הַיְצִיאָה מֵהַדַּרְגָא הֲכִי תַּחְתּוֹנָה שֶׁבְּמִצְרַיִם, וְאַחַר־כָּךְ מִדַּרְגָא עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, עַד לַיְצִיאָה מֵהַדַּרְגָא הֲכִי נַעֲלִית בְּמִצְרַיִם. וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ גַּם מַה שֶׁכָּתוּב[37] אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעֲלֶךָּ גַּם עָלֹה, הַיְינוּ שֶׁהָעֲלִיָּה וְהַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם הִיא בְּדֶגְמַת הַיְרִידָה לְמִצְרַיִם, דְּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַיְרִידָה וְהַצְמְצוּמִים הֵם בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה כַּנַּ״ל, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בַּיְצִיאָה וְהָעֲלִיָּה, שֶׁהִיא בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה.

ג) **וְהָעִנְיָן** בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּהִנֵּה כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה הִיא בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה מִן הַקַּל אֶל הַכָּבֵד, דְּהָעֲבוֹדָה בִּכְלָל הִיא בְּאֹפֶן דְּסוּר מֵרָע וְאַחַר־כָּךְ עֲשֵׂה טוֹב[38], וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁבְּכָל יוֹם, דִּתְחִילַת הַתְּפִלָּה הִיא בְּעִנְיָן הַהוֹדָאָה הַמּוֹרָה עַל מְדִידָה וְהַגְּבָלָה, בִּתְחִלָּה מוֹדֶה אֲנִי וְאַחַר־כָּךְ הוֹדוּ לַה׳ קִרְאוּ בִּשְׁמוֹ[39], וְרַק אַחַר־כָּךְ בְּסִיּוּם הַתְּפִלָּה עוֹלֶה הָאָדָם לְמַעְלָה מַעְלָה.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהַיְרִידָה וְהַצְמְצוּמִים הֵם בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה כַּנַּ״ל, כך שהתחלת הצמצומים היא במובן דק ונעלה ביותר ועד כדי כך שבאותן דרגות כוח הגבול איננו מקבל שום ביטוי ורק האין־סוף והבלי־גבול ניכר **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בַּיְצִיאָה וְהָעֲלִיָּה, שֶׁהִיא בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה** כך שבתחילה יוצאים מהמצרים הכי קשים והכי מגבילים ואחרי שלבים רבים ביציאה מגיעים ליציאה מוחלטת מכל מיצר וגבול.

ג) **וְהָעִנְיָן בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם** עבודת ה׳ על ידי האדם תמיד, בכל זמן ובכל מקום, **דְּהִנֵּה כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה הִיא בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה מִן הַקַּל אֶל הַכָּבֵד, דְּהָעֲבוֹדָה בִּכְלָל הִיא בְּאֹפֶן דְּסוּר מֵרָע וְאַחַר־כָּךְ עֲשֵׂה טוֹב**[38] והסיבה לכך היא משום שההתקרבות של האדם לקדוש־ברוך־הוא צריכה להיות בשלבים, תחילה עליו להיות ״סור מרע״ שלא יהיו לו עוונות שיוצרים מחיצה וריחוק בינו לקדוש־ברוך־הוא, ורק אחר כך יש לו את היכולת להמשיך על עצמו קדושה באמצעות קיום מצוות עשה **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁבְּכָל יוֹם,** שגם עבודת ה׳ בתפילה היא בשלבים **דִּתְחִילַת הַתְּפִלָּה הִיא בְּעִנְיָן הַהוֹדָאָה הַמּוֹרָה עַל מְדִידָה וְהַגְּבָלָה,** שהרי הודאה משמעה שהאדם מצידו עלול לסבור ולחוש אחרת מהאלוקות אלא שבכל זאת הוא מכניע את עצמו ומודה שהאמת היא עם הקב״ה וזו **התחלת** עבודת התפלה **בִּתְחִלָּה מוֹדֶה אֲנִי וְאַחַר־כָּךְ הוֹדוּ לַה׳ קִרְאוּ בִּשְׁמוֹ**[39] שהם דרגות שונות בהודאה שהיא מצב של מדידה והגבלה, כאשר האדם כשלעצמו עדיין לא יצא מגדרי מציאותו ולא ביטל את עצמו לאלוקות בביטול מוחלט, **וְרַק אַחַר־כָּךְ בְּסִיּוּם הַתְּפִלָּה** האדם כבר עבר ממצב של הודאה בלבד אלא **עוֹלֶה הָאָדָם לְמַעְלָה מַעְלָה** כי לאחר ההתבוננות בענייני אלוקות בפסוקי דזמרה, בברכות קריאת שמע ובקריאת שמע וכו׳ חל שינוי גדול במעמדו ומצבו של האדם וכעת היחס שלו לאלוקות איננו כהודאה למרות שבדעתו ובהרגשתו הוא סבור וחש אחרת אלא שההתבוננות גרמה לו שהוא עצמו יבין

36) משפטים כג, ל. 37) ויגש מו, ד. 38) ראה תהלים לד, טו. לקו״ת אמור לג, ב. ובכ״מ. 39) דברי הימים א טז, ח.

ביאור בדרך אפשר

וירגיש ענייני אלוקות ויתבטל לאלוקות באמת ויתעלה למעלה ממדידה והגבלה. **וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[40] **שֶׁהָאָדָם לִפְנֵי הַתְּפִלָּה הוּא בִּבְחִינַת נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ**[41], שהיא דרגה נמוכה ביותר כמובן מלשון הפסוק "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא" כי זהו מצב **שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא רַק בְּאַפּוֹ וְאֵינָהּ בְּהִתְפַּשְׁטוּת בְּכָל הַגּוּף** (כֵּיוָן שֶׁזֶּה־עַתָּה **נֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ**[42] ועדיין לא התפלל ולא עסק בעבודת ה' כך שלא גרם לנשמתו להתפשט ולהתבטא בכל הגוף), **וְהַתְּפִלָּה הִיא** כמשל **סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה**[43], כשם שהסולם ניצב על הארץ אבל באמצעותו ניתן לעלות למעלה כך התפילה היא האמצעי שבו האדם הנמצא בדרגה רוחנית נחותה (אותה מסמלת הארץ) יכול להתעלות לדרגה גבוהה ביותר למעלה (אותה מסמלים השמים) ועליה זו היא עליה הדרגתית משלב לשלב **דִּכְמוֹ שֶׁהַסֻּלָּם יֵשׁ בּוֹ ד' שְׁלִיבוֹת, כָּךְ הַתְּפִלָּה יֵשׁ בָּהּ ד' שְׁלִיבוֹת כְּלָלִיּוֹת, מִלְּמַטָּה עַד לְמַעְלָה**[44] כפי שהולך ומפרט. **דְּהַהַתְחָלָה הִיא בְּעִנְיַן הַהוֹדָאָה, הוֹדוּ לַה'**, וכאמור מצב של הודאה בלבד הוא מצב נחות **וְהַסִּיּוּם וּשְׁלֵמוּת** של העלייה **הוּא בַּשְּׁלִיבָה הַד', בְּתְפִלַּת הָעֲמִידָה** תפילת שמונה עשרה **שֶׁהִיא כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ**[45] כעבד לפני אדונו, כלומר שהאדם התעלה עד כדי כך שהוא עומד לפני הקדוש־ברוך־הוא בביטול מוחלט, ללא כל תחושת ישות עצמית, כמו עבד שעומד לפני אדונו, ובתווך בין הבחינה התחתונה של הודאה לבחינה העליונה של תכלית הביטול יש שתי דרגות־ביניים פסוקי דזמרה וקריאת שמע וברכותיה וגם בכל אחת מארבעת הדרגות עצמן יש כמה דרגות כי כאמור העליה היא בצורה הדרגתית משלב לשלב. **וְד' הַשְּׁלִיבוֹת הֵן כְּנֶגֶד ד' הָעוֹלָמוֹת, אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה**[46], כי בתחילת עבודת התפילה האדם עדיין רואה את עצמו כמציאות "יש" בדומה לעולם העשייה, אחר כך הוא מתבטל כמו הנבראים (הרוחניים) שבעולם היצירה, לאחר מכן הוא דומה לנבראים שבעולם היצירה, ובתפילת העמידה הוא מגיע לביטול מוחלט כמו הביטול לאלוקות ששורר בעולם האצילות **וּבְלִמּוּד הַתּוֹרָה** (דְּאִסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְיתָא וּבָרָא עָלְמָא[47] הקדוש־ברוך־הוא הסתכל בתורה וברא את העולם, היינו שהתורה היא היסוד לבריאת וקיום העולם) **הֵן ד' הַשְּׁלַבִּים דְּפַרְדֵּ"ס, פְּשָׁט** כנגד עולם העשייה **רֶמֶז** כנגד עולם היצירה **דְּרוּשׁ** כנגד עולם הבריאה **סוֹד** כנגד עולם האצילות.

וְעִנְיַן הָעֲלִיָּה בְּד' הַשְּׁלִיבוֹת של סולם התפילה וכן גם בלימוד התורה **הִיא בִּתְחִלָּה לְעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה, וְאַחַר־כָּךְ לְמַעְלָה מִזֶּה לְעוֹלַם הַיְצִירָה, וְאַחַר־כָּךְ לְמַעְלָה מִזֶּה לְעוֹלַם הַבְּרִיאָה, וּלְמַעְלָה מִזֶּה לְעוֹלַם הָאֲצִילוּת** כאמור לעיל. **וְעַל־זֶה** כנגד העליות מעולם העשייה עד עולם האצילות **אוֹמְרִים**[48] בברכות השחר **נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא אַתָּה בְּרָאתָהּ אַתָּה יְצַרְתָּהּ אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי,** ושלושת הביטויים **נְפַחְתָּהּ יְצַרְתָּהּ בְּרָאתָהּ הֵם** כנגד **עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וְעוֹלַם הָאֲצִילוּת הוּא בְּחִינַת נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי, דְּכָל הַנּוֹתֵן בְּעַיִן יָפָה נוֹתֵן**[49], לגבי הנותן לחברו מתנה ויש ספק מה הייתה הנתינה אמרו חכמינו ז"ל שמן הסתם נתן גם את החלק שבספק כי "כל הנותן בעין יפה נותן", כך הנשמה שהקדוש־ברוך־הוא נתן לכל יהודי בעין יפה והיא נשמה מעולם האצילות ולא מעולמות נחותים מזה **כִּי הוּא** עולם האצילות הוא **עוֹלָם הָאַחְדוּת** שאין בו מציאות "יש" שמהווה סתירה לאלוקות, כמבואר בחסידות שאמנם מבחינות מסויימות גם עולם האצילות נחשב "עולם" בדמיון מסויים לעולמות בריאה־יצירה־עשייה, בכל זאת הוא "אלוקות ממש" בדומה לבחינות שלמעלה מסדר השתלשלות העולמות. **וּלְעוֹלָם זֶה** עולם האצילות, עולם האחדות **הִיא שְׁלֵמוּת הָעֲלִיָּה** של האדם **שֶׁבַּתְּפִלָּה,** שמתעלה עד כדי כך שמגיע לתכלית הביטול לאלוקות **כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ** כביטול העבד לפני אדונו, כמבואר לעיל.

וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[40] שֶׁהָאָדָם לִפְנֵי הַתְּפִלָּה הוּא בִּבְחִינַת נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ[41], שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הִיא רַק בְּאַפּוֹ וְאֵינָהּ בְּהִתְפַּשְׁטוּת בְּכָל הַגּוּף (כֵּיוָן שֶׁזֶּה־עַתָּה נֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ[42]), וְהַתְּפִלָּה הִיא סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה[43], דִּכְמוֹ שֶׁהַסֻּלָּם יֵשׁ בּוֹ ד' שְׁלִיבוֹת, כָּךְ הַתְּפִלָּה יֵשׁ בָּהּ ד' שְׁלִיבוֹת כְּלָלִיּוֹת, מִלְּמַטָּה עַד לְמַעְלָה[44]. דְּהַהַתְחָלָה הִיא בְּעִנְיַן הַהוֹדָאָה, הוֹדוּ לַה', וְהַסִּיּוּם וּשְׁלֵמוּת הוּא בַּשְּׁלִיבָה הַד', בְּתְפִלַּת הָעֲמִידָה שֶׁהִיא כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ[45]. וְד' הַשְּׁלִיבוֹת הֵן כְּנֶגֶד ד' הָעוֹלָמוֹת, אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה[46], וּבְלִמּוּד הַתּוֹרָה (דְּאִסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְיתָא וּבָרָא עָלְמָא[47]) הֵן ד' הַשְּׁלַבִּים דְּפַרְדֵּ"ס, פְּשָׁט רֶמֶז דְּרוּשׁ סוֹד. וְעִנְיַן הָעֲלִיָּה בְּד' הַשְּׁלִיבוֹת הִיא בִּתְחִלָּה לְעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה, וְאַחַר־כָּךְ לְמַעְלָה מִזֶּה לְעוֹלַם הַיְצִירָה, וְאַחַר־כָּךְ לְמַעְלָה מִזֶּה לְעוֹלַם הַבְּרִיאָה, וּלְמַעְלָה מִזֶּה לְעוֹלַם הָאֲצִילוּת. וְעַל־זֶה אוֹמְרִים[48] נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא אַתָּה בְּרָאתָהּ אַתָּה יְצַרְתָּהּ אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי, נְפַחְתָּהּ יְצַרְתָּהּ בְּרָאתָהּ הֵם עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וְעוֹלַם הָאֲצִילוּת הוּא בְּחִינַת נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי, דְּכָל הַנּוֹתֵן בְּעַיִן יָפָה נוֹתֵן[49], כִּי הוּא עוֹלָם הָאַחְדוּת. וּלְעוֹלָם זֶה הִיא שְׁלֵמוּת הָעֲלִיָּה שֶׁבַּתְּפִלָּה, כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ.

---

40) ברכות יד, א. 41) ישעי' ב, כב. וראה ברכות שם. שו"ע אדה"ז או"ח ספ"ט ס"ג. 42) ראה אוה"ת בראשית ח"ו תתרכו, א ואילך. ובארוכה מאמר שלאח"ז ד"ה בכל דור ודור די"ג ניסן (לקמן ע' תסו ואילך). וש"נ. 43) ויצא כח, יב. וראה זוהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תמ"ה. 44) ראה סה"מ תש"ח ע' 80. וש"נ. 45) ראה שבת יו"ד, א. 46) ראה פרי עץ חיים שער התפלה פ"א. ובכ"מ. 47) זח"ב קסא, א־ב. 48) ברכות השחר (מברכות ס, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג). 49) ב"ב נג, א.

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשׁוֹן רַבִּים, וכאן באנו למענה לשאלה שעלתה בתחילת המאמר מדוע נאמר "כימי צאתך" בלשון רבים והרי יצאו ביום אחד ובבת אחת? **דִּתְחִלַּת הַיְצִיאָה הָיְתָה בִּזְמַן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת, וּמֵאָז יוֹצְאִים מִמִּצְרַיִם** תמיד בכל זמן ובכל מקום, כך שאמנם יציאת בני ישראל ממצרים הגשמית בפועל הייתה ביום אחד אבל לפי המשמעות הפנימית של הדברים יציאת מצרים הולכת ונמשכת תמיד, **הַיְינוּ** שממשיכים לצאת **מִכָּל הַדְּרָגוֹת דְּמִצְרַיִם, וְעַד שֶׁלְּעָתִיד־לָבֹא תִּהְיֶה הַיְצִיאָה הֲכִי נַעֲלִית** כי אז יהיה ביטול מלא ומוחלט של כל המצרים וכל המדידות וכל ההגבלות. **וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב** בסיום הפסוק "כימי צאתך מארץ מצרים" **אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, וּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[50] בתורת החסידות **הַפְּרוּשׁ בָּזֶה שֶׁלְּעָתִיד־לָבֹא יִהְיוּ נִפְלָאוֹת אֲפִילוּ לְפִי עֶרֶךְ הַנִּפְלָאוֹת דִּיצִיאַת מִצְרַיִם** ומשמעות הדברים לענייננו היא שהיציאה מהמצרים וההגבלות שתהיה לעתיד לבוא תהיה נעלית יותר מהיציאה שהייתה בעת יציאת מצרים, כי בעת יציאת מצרים הייתה רק ההתחלה של היציאה ואילו לעתיד לבוא היציאה תהיה בתכלית השלמות עד לביטול מלא של כל המדידות וכל ההגבלות.

ד) וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[51] **עַל הַפָּסוּק לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ,** כדברי המשנה (שאומרים גם בנוסח ההגדה של פסח) שלדעת בן זומא הפסוק נדרש: "ימי חייך הימים, כל ימי חייך להביא (לרבות) הלילות (שיש להזכיר יציאת מצרים לא רק בימים אלא גם בלילות); "וחכמים אומרים: ימי חייך העולם הזה, כל ימי חייך להביא (לרבות) לימות המשיח" **וְהַיְנוּ דְּגַם לֶעָתִיד לָבוֹא** בימות המשיח **יַזְכִּירוּ יְצִיאַת מִצְרַיִם. וּמְדַיֵּק בָּזֶה בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל**[52], משנת תש"ח, שלכאורה יש מקום לתמוה: **לָמָּה יַזְכִּירוּ יְצִיאַת מִצְרַיִם לֶעָתִיד־לָבֹא, הֲרֵי אָז יִהְיוּ גְּלוּיִים** של אורות אלוקיים רוחניים **נַעֲלִים וְנִפְלָאִים בִּמְאֹד, וְעַד שֶׁיִּהְיוּ נִפְלָאוֹת אֲפִילוּ בְּעֶרֶךְ הַנִּפְלָאוֹת דִּיצִיאַת מִצְרַיִם (כַּנַּ"ל), וְאִם כֵּן מַהִי הַתּוֹעֶלֶת אָז בְּהַזְכָּרַת יְצִיאַת מִצְרַיִם** והרי יהיו דברים נפלאים לאין שיעור?.

וּמֵבִיא בַּמַּאֲמָר[53] הנזכר **מִמִּדְרַשׁ תְּלִים**[54] **שֶׁהַגְּאֻלָּה מִמִּצְרַיִם נִמְשְׁלָה לְנֵר שֶׁהָיָה אָדָם מַדְלִיקוֹ וְהָיָה כָּבֶה,** ולפי פשוטו הכוונה היא שהיציאה ממצרים הייתה גאולה שאחריה הייתה שוב גלות **וְהַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה נִמְשְׁלָה לְאוֹר הַיּוֹם שֶׁאֵינוֹ כָּבֶה אֶלָּא הוּא אוֹר תָּמִידִי** כי זו תהיה גאולה שאין אחריה גלות. **וּמְבֹאָר בָּזֶה**[55], לפי המשמעות הפנימית של הדברים שאמנם אור שמדליקים אותו והוא כבה הוא בדרגה נמוכה יותר מאור שאינו נכבה, אבל מצד שני מבואר גם **שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה** ויתרון **בְּאוֹר הַנֵּר שֶׁיְּכוֹלִים לְהַדְלִיקוֹ, וְהַמַּדְלִיק הוּא הָאָדָם** לעומת אור היום שמאיר מבלי כל פעולה ומאמץ מצד האדם. **וּבֵאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָיְתָה הָעֲבוֹדָה** הרוחנית של בני ישראל **רַק בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אַחֲרָא, הַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ מְציאוּת שֶׁל מְנַגֵּד** לקדושה **וְכוֹפִים אוֹתוֹ** ומאלצים אותו להתבטל ולא להתנגד. **וּכְמוֹ בְּעִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת, שֶׁהַמְּצִיאוּת דְּמִצְרַיִם** כגורם השולט בבני ישראל ומענה אותם נכנעה ונכפתה אבל **לֹא נִתְבַּטְּלָה** אלא המשיכה להתקיים, **דְּזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב**[56] בתורה שגם לאחר שבני ישראל יצאו ממצרים, הרי כאשר המצרים ראו **כִּי בָּרַח הָעָם** הם פתחו במרדף אחרי בני ישראל, כי למרות הכניעה של המצרים שנאלצו לשחרר את בני ישראל עדיין לא חל במצרים שינוי עד כדי כך **שֶׁהָיְתָה** עדיין **אֶפְשָׁרִיּוּת** כפייה של הצד האחר שאינו צד הקדושה **הַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ מְציאוּת שֶׁל מְנַגֵּד** לקדושה **וְכוֹפִים אוֹתוֹ** ומאלצים אותו להתבטל ולא להתנגד. **וּכְמוֹ בְּעִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת, שֶׁהַמְּצִיאוּת דְּמִצְרַיִם** כגורם השולט בבני ישראל ומענה אותם נכנעה ונכפתה אבל **לֹא נִתְבַּטְּלָה** אלא המשיכה להתקיים, **דְּזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב**[56] בתורה שגם לאחר שבני ישראל יצאו ממצרים, הרי כאשר המצרים ראו **כִּי בָּרַח הָעָם** הם פתחו במרדף אחרי בני ישראל, כי למרות הכניעה של המצרים שנאלצו לשחרר את בני ישראל עדיין לא חל במצרים שינוי עד כדי כך **שֶׁהָיְתָה** עדיין **אֶפְשָׁרִיּוּת**

---

50) ראה אוה"ת נ"ך למיכה שם (ע' תפז). ובכ"מ. 51) ברכות יב, סע"ב ואילך. נוסח ההגדה. 52) סה"מ תש"ח שם ע' 151 ואילך. 53) שם ע' 153. 54) לו, יו"ד. 55) שם ס"ע 164. וראה בכ"ז גם ספר הערכים־חב"ד כרך ג' ע' שמה. 56) בשלח יד, ה.

שֶׁהַמִּצְרִים יִרְדְּפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַכְנִיסוּם חַס־וְשָׁלוֹם בְּתְחוּמֵי הַמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים, עַד לְגָלוּת כִּפְשׁוּטוֹ. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בָּעֲבוֹדָה הָרוּחָנִית שֶׁבְּעֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיְתָה הָעֲבוֹדָה רַק בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא. וְכַמְּבֹאָר בַּתַּנְיָא[57] מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם, דִּלְכְאוֹרָה הוּא תָּמוּהַּ כוּ', אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהָרַע שֶׁבְּנִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן הָיָה בְּתָקְפּוֹ כוּ', וְלָכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיָן שֶׁל בְּרִיחָה וּכְפִיָּה. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁיִּצִיאַת מִצְרַיִם הָיְתָה לִפְנֵי מַתַּן תּוֹרָה, הַיְינוּ שֶׁהַדְלָקַת נֵר הַגְּאֻלָּה דְּמִצְרַיִם הָיְתָה בְּכֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמֻּגְבָּל שֶׁעֲדַיִן לֹא קִבֵּל הַכֹּחַ מִלְּמַעְלָה שֶׁבַּתּוֹרָה, דְּאֵין לְךָ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה[58]. וְזֶהוּ[59] עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דִּסְפִירַת הָעֹמֶר, יוֹם אַחַר יוֹם, לַעֲבֹד דַּרְגָּא אַחַר דַּרְגָּא בְּבֵרוּר וּכְפִיַּת הַמִּדּוֹת כוּ'. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בִּכְלָלוּת יְמֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַיְינוּ עִלּוּי דְּוָקָא בָּעֲבוֹדָה דְּאִתְכַּפְיָא, שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, וְהַיְנוּ דְּנוֹסָף לְמַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם הָיְתָה בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה הִיא בִּבְחִינַת דִּלּוּג וּקְפִיצָה, כִּי בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה כִּי בָּרַח הָעָם, כְּפִיַּת הָרַע כוּ', אֵינוֹ מַסְפִּיק הָעֲבוֹדָה בְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה, יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל, אֶלָּא צְרִיכָה לִהְיוֹת הַיְצִיאָה בְּאֹפֶן דְּדִלּוּג וּקְפִיצָה, מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת[60], וּכְפַשְׁטוּת הָעִנְיָן, דְּמִכֵּיוָן שֶׁל הָאָדָם הַמֻּגְבָּל שֶׁעֲדַיִן לֹא קִבֵּל הַכֹּחַ מִלְּמַעְלָה שלא להיות משועבד למצרים ולא להיות נתון בכבלי המדידות וההגבלות של היפך הקדושה, הכוח שֶׁבַּתּוֹרָה, דְּאֵין לְךָ בֶּן חוֹרִין אמיתי שלא נתון בהגבלות שמקורן בהיפך הקדושה אֶלָּא מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה[58]. וְזֶהוּ[59] עִנְיָן הָעֲבוֹדָה שמתחילה למחרת יציאת מצרים והיא ההכנה למתן תורה דִּסְפִירַת הָעֹמֶר, יוֹם אַחַר יוֹם, לַעֲבֹד דַּרְגָּא אַחַר דַּרְגָּא בְּבֵרוּר וּכְפִיַּת הַמִּדּוֹת כוּ' וכפי שאומרים בנוסח התפילה לאחר ספירת העומר שבכל יום מתקנים פרט אחד משבע המידות כפי שכל אחת כלולה משבע, החל מ"חסד שבחסד" ועד "מלכות שבמלכות" בסך הכל מ"ט, כנגד מ"ט ימי ספירות העומר. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בִּכְלָלוּת יְמֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שכאמור כוונת הפסוק לכל השלבים הרבים שביציאת מצרים הרוחנית שתחילתה היא הַיְצִיאָה מִד' הַגָּלֻיּוֹת, וְהַיְצִיאָה בְּכָל יוֹם וָיוֹם הבאה בהמשך אליה, עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הַזְּמַן דִּלְעָתִיד כאשר תהיה היציאה המלאה והמוחלטת מכל המצרים וכל ההגבלות, דִּבְמֶשֶׁךְ כָּל זְמַן זֶה עד הגאולה השלמה הָעֲבוֹדָה הִיא בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא בִּלְבַד כי אמנם האדם יוצא ומשתחרר מההגבלות שבאות מהיפך הקדושה אבל הרע כשלעצמו רק נכפה ועדיין נשאר בתקפו, כפי שהיה ביציאת מצרים. אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא, למרות החיסרון בכך שהרע לא התבטל לחלוטין ולא חל בו שינוי מהותי, מצד שני יֶשְׁנוֹ עִלּוּי ויתרון דְּוָקָא בָּעֲבוֹדָה דְּאִתְכַּפְיָא, שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, כלומר, אמנם מדובר ב"יציאה" הדרגתית, שלב אחר שלב אבל מעצם מהותה, היציאה ממצרים והגבלות למצב של חירות היא עבודה של מעבר קיצוני ממצב אחד לשני וְהַיְנוּ דְּנוֹסָף לְמַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם הָיְתָה בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה לִהְיוֹתָהּ שֶׁלֹּא בְּעֶרֶךְ וכאמור שהמעבר משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול הוא מעבר ממצב אחד למצב אחר ללא כל יחס ודמיון בין השניים, הִנֵּה עוֹד זֹאת, שֶׁהָעֲבוֹדָה דְּאִתְכַּפְיָא עצם העבודה של התמודדות אל מול הרע וכפייתו והכנעתו הִיא בִּבְחִינַת דִּלּוּג וּקְפִיצָה, כִּי בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה כִּי בָּרַח הָעָם, כְּפִיַּת הָרַע כוּ', אֵינוֹ מַסְפִּיק הָעֲבוֹדָה בְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה, עבודה בבחינת יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל שאמנם מבטאת התקדמות והתעלות בלתי פוסקת מדרגה לדרגה אבל היא בצורה הדרגתית, בהליכה, ולא בדילוג וקפיצה, אֶלָּא צְרִיכָה לִהְיוֹת הַיְצִיאָה בְּאֹפֶן דְּדִלּוּג וּקְפִיצָה, מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת[60] ומתגבר על כל המכשולים תוך התרחקות מהם, היינו עלייה שלא בערך למצב הקודם וּכְפַשְׁטוּת הָעִנְיָן, דְּמִכֵּיוָן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

57) ספל"א. 58) אבות פ"ו מ"ב. 59) ראה ד"ה וספרתם בלקו"ת אמור (לה, ב ואילך). ובכ"מ. 60) שה"ש ב, ח.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁצָּרִיךְ לִבְרֹחַ מִפְּנֵי הָרָע שהרי הרע עודנו בתקפו ואם לא יברח מפניו הוא עדיין עלול לפגוע בו, הֲרֵי הַבְּרִיחָה אֵינָהּ בִּבְחִינַת הֲלִיכָה בִּלְבַד, אֶלָּא כְּבוֹרֵחַ מִן הַסַּכָּנָה (כַּמְּבֹאָר בַּמַּאֲמָר[61]) והרי כאשר אדם נמצא מול סכנה מוחשית הוא לא מתרחק מהמקום בהליכה אלא בורח בריצה במהירות רבה,

בדילוג וקפיצה.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּה נִרְמָז גַּם בְּעִנְיַן מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת, דְּהָרִים וּגְבָעוֹת כָּאן פֵּרוּשׁוֹ עִנְיָן בִּלְתִּי רָצוּי, כַּמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה בִּדְרוּשֵׁי אַדְמוֹ"ר מַהֲרַ"ש[62] (שֶׁעִנְיָנוֹ לְכַתְּחִלָּה אַרִיבֶּער[63] כפי פתגמו המפורסם שהפך להיות סימן מאפיין שלו: "העולם אומר שאם אי אפשר ללכת (ולהתגבר על מכשול) בצורה רגילה וישירה, משתמשים בכוחות גבוהים יותר מעליו, ואני אומר שצריך ללכת מלכתחילה מעליו") בְּעִנְיָן המשמעות הפנימית של הפסוק סֹב דְּמֵה לְךָ דּוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בָתֶר[64], דְּהָרֵי בָתֶר מלשון חלקים חתוכים ונפרדים כמו "ברית בין הבתרים" הֵם טוּרֵי דִּפְרוּדָא, הסטרא־אחרא איננה בטלה לגבי קדושת הקדוש־ברוך־הוא ו"מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ובזה מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ברוך־הוא מאחר שאין בטלים לו יתברך... ולכן נקראים טורי דפרודא [הרים של פירוד] בזוהר הקדוש" (תניא פרק כב) שֶׁהוּא כאשר נמצאים בהרים אלה המנגדים לקדושה זוהי בְּחִינַת הַיְרִידָה בְּיוֹתֵר, וְעַל־יְדֵי־זֶה על ידי הבריחה מהרים אלה נַעֲשֶׂה אחר כך הָעֲלִיָּה בְּיוֹתֵר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[65] אַחַר־כָּךְ בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים, שֶׁהוּא לעומת "הרי בתר" שמסמלים את היפך הקדושה, "הרי בשמים" מסמלים עִנְיָן נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר

ביאור בדרך אפשר

בקדושה, וְהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַיְרִידָה לְמַטָּה וְהָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא, בָּאִים בסופו של דבר לַעֲלִיָּה נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת דִּלּוּג וּקְפִיצָה שמשמעו עלייה שאינה הדרגתית אלא מעבר והתעלות שלא בערך, כמבואר לעיל.

ה) וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן אַחַד הַטְּעָמִים עַל מַה שמבואר בחסידות שֶׁבִּשְׁבִיל נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה, הַמֶּלֶךְ מְבַזְבֵּז אֶת כָּל אוֹצְרוֹתָיו גם אוצרות כמוסים וגנוזים שבמצב רגיל לא משתמשים בהם, וְכַמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה בִּדְרוּשֵׁי הַהִלּוּלָא יום ההסתלקות של הרבי הריי"צ ביו"ד שבט תש"י (שהם מאמרי חסידות דִּבּוּר הַמַּתְחִיל בָּאתִי לְגַנִּי[66]), דְּבִשְׁבִיל נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה הַמֶּלֶךְ מְבַזְבֵּז כָּל אוֹצְרוֹתָיו, וְלֹא סְתָם אוֹצָרוֹת אֶלָּא אוֹצָרוֹת כל כך חשובים ונעלים שֶׁאֵינָם בְּעֶרֶךְ לְאוֹצָרוֹת סְתָם, עַד לָאוֹצָרוֹת שֶׁאָצְרוּ אֲבוֹתָיו וְכוּ' וגם אותם המלך מוציא ומבזבז למען הניצחון במלחמה. דְּעִנְיַן הַבִּזְבּוּז של האוצרות הכמוסים הוּא עַל־דֶּרֶךְ עִנְיַן הַדִּלּוּג וּקְפִיצָה, דְּלֹא כִּנְתִינָה רגילה כאשר המלך נותן משלו לעם ולאנשי הצבא במצב רגיל שֶׁעִנְיָנָהּ כַּהֲלִיכָה בְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה ואילו 'בזבוז' הוא צעד לא שגרתי ולא רגיל שנעשה רק בעת מלחמה, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בַּנִּמְשָׁל לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּחַ שֶׁנּוֹתֵן לַעֲבוֹדָה דְּנִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל בִּזְבּוּז הָאוֹצָרוֹת כוּ', נתינת כוח שלא על דרך הרגיל כִּי הָעֲבוֹדָה דְּנִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה הִיא גַּם כֵּן עַל־דֶּרֶךְ־זֶה, עבודה שלא לפי סדר והדרגה שהיא כאמור הָעֲבוֹדָה שֶׁבִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא, שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, וְלָכֵן נִמְשָׁךְ עַל־דֶּרֶךְ־זֶה מִלְּמַעְלָה גַּם כֵּן בְּאֹפֶן

1 שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁצָּרִיךְ לִבְרֹחַ מִפְּנֵי הָרָע, הֲרֵי הַבְּרִיחָה אֵינָהּ
2 בִּבְחִינַת הֲלִיכָה בִּלְבַד, אֶלָּא כְּבוֹרֵחַ מִן הַסַּכָּנָה (כַּמְּבֹאָר
3 בַּמַּאֲמָר[61]). וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּה נִרְמָז גַּם בְּעִנְיַן מְדַלֵּג עַל
4 הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת, דְּהָרִים וּגְבָעוֹת כָּאן פֵּרוּשׁוֹ
5 עִנְיָן בִּלְתִּי רָצוּי, כַּמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה בִּדְרוּשֵׁי אַדְמוֹ"ר
6 מַהֲרַ"ש[62] (שֶׁעִנְיָנוֹ לְכַתְּחִלָּה אַרִיבֶּער[63] בְּעִנְיַן סֹב דְּמֵה
7 לְךָ דּוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בָתֶר[64], דְּהָרֵי
8 בָתֶר הֵם טוּרֵי דִּפְרוּדָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַיְרִידָה בְּיוֹתֵר,
9 וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הָעֲלִיָּה בְּיוֹתֵר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[65] אַחַר־
10 כָּךְ בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי
11 בְשָׂמִים, שֶׁהוּא עִנְיָן נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, וְהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי
12 הַיְרִידָה לְמַטָּה וְהָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא, בָּאִים לַעֲלִיָּה
13 נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת דִּלּוּג וּקְפִיצָה.
14 ה) וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן אַחַד הַטְּעָמִים עַל מַה
15 שֶׁבִּשְׁבִיל נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה, הַמֶּלֶךְ מְבַזְבֵּז אֶת
16 כָּל אוֹצְרוֹתָיו, וְכַמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה בִּדְרוּשֵׁי הַהִלּוּלָא (דִּבּוּר
17 הַמַּתְחִיל בָּאתִי לְגַנִּי[66]), דְּבִשְׁבִיל נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה הַמֶּלֶךְ
18 מְבַזְבֵּז כָּל אוֹצְרוֹתָיו, וְלֹא סְתָם אוֹצָרוֹת אֶלָּא אוֹצָרוֹת
19 שֶׁאֵינָם בְּעֶרֶךְ לְאוֹצָרוֹת סְתָם, עַד לָאוֹצָרוֹת שֶׁאָצְרוּ
20 אֲבוֹתָיו וְכוּ'. דְּעִנְיַן הַבִּזְבּוּז הוּא עַל־דֶּרֶךְ עִנְיַן הַדִּלּוּג
21 וּקְפִיצָה, דְּלֹא כִּנְתִינָה שֶׁעִנְיָנָהּ כַּהֲלִיכָה בְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה,
22 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בַּנִּמְשָׁל לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּחַ שֶׁנּוֹתֵן לַעֲבוֹדָה
23 דְּנִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל בִּזְבּוּז הָאוֹצָרוֹת כוּ',
24 כִּי הָעֲבוֹדָה דְּנִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה הִיא גַּם כֵּן עַל־דֶּרֶךְ־זֶה,
25 הָעֲבוֹדָה שֶׁבִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא, שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג
26 וּקְפִיצָה, וְלָכֵן נִמְשָׁךְ עַל־דֶּרֶךְ־זֶה מִלְּמַעְלָה גַּם כֵּן בְּאֹפֶן
הוּא בַּנִּמְשָׁל לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּחַ שֶׁנּוֹתֵן לַעֲבוֹדָה דְּנִצְחוֹן
הַמִּלְחָמָה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל בִּזְבּוּז הָאוֹצָרוֹת כוּ', כִּי הָעֲבוֹדָה דְּנִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה הִיא גַּם כֵּן עַל־דֶּרֶךְ־זֶה,
שֶׁהִיא כאמור הָעֲבוֹדָה שֶׁבִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא, שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל
דִּלּוּג וּקְפִיצָה, וְלָכֵן נִמְשָׁךְ עַל־דֶּרֶךְ־זֶה מִלְּמַעְלָה גַּם כֵּן בְּאֹפֶן

61) סה"מ תש"ח שם ע' 167. 62) ד"ה נחמו תרכ"ו. וראה גם ד"ה נחמו עת"ר. 63) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהריי"צ כרך א' ע' תריז. 64) שה"ש ב, יז. 65) שם ח, יד. 66) ה'שי"ת פרק יא. וראה גם תו"ח שמות שכב, ב ואילך. ובכ"מ.

שֶׁל בִּזְבּוּז שֶׁהוּא עִנְיָן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶׁנִּתְּינַת הָאוֹצָרוֹת הִיא לְאַנְשֵׁי הֶחָיִל, וְאַדְרַבָּה, הָעִקָּר בְּנִצָּחוֹן הַמִּלְחָמָה הֵם אַנְשֵׁי הֶחָיִל, כִּי אַנְשֵׁי הֶחָיִל הֵם הַמּוֹצִיאִים לַפֹּעַל אֶת הַהֲלָכָה שֶׁבַּתּוֹרָה, וּבַהֲלָכָה גּוּפָא בְּאֹפֶן דְּגָדוֹל לְמוּד שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה[67], אֲשֶׁר הַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעִקָּר[68], מַעֲשֶׂה גַּם מִלְּשׁוֹן כְּפִיָּה (כְּמוֹ מְעַשִּׁין עַל הַצְּדָקָה שֶׁפֵּרוּשׁוֹ כּוֹפִין עַל הַצְּדָקָה[69]), שֶׁהוּא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, שֶׁלָּכֵן נוֹתְנִים לָהֶם דַּוְקָא הָאוֹצָרוֹת שֶׁעִנְיָנָם גַּם כֵּן דִּלּוּג וּקְפִיצָה.

ו) וְזֶהוּ הַטַּעַם עַל מַה שֶׁמַּזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם לֶעָתִיד־לָבֹא, כִּי עִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא, דַּעֲבוֹדָה זוֹ הִיא מִתּוֹךְ הִתְלַהֲבוּת (אַ קָאךְ) וְרִיצָה וּקְפִיצָה וְדִלּוּג, וְלָכֵן מַזְכִּירִין אוֹתָהּ גַּם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁיִּתְקַיֵּם הַיִּעוּד[70] וְאָת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, וּבְמִילָא יִהְיֶה אָז וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ[19] וּבְאֹפֶן דְּבְכָל מְאֹדֶךָ, כִּי גַּם אָז צְרִיכִים לְהַמַּעֲלָה שֶׁבַּדִּלּוּג וְהַהִתְלַהֲבוּת (קָאךְ) שֶׁבַּעֲבוֹדַת אִתְכַּפְיָא, וְלָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, זְכִירָה עַל־פִּי תּוֹרַת אֱמֶת וְתוֹרַת חַיִּים, הוֹרָאָה בַּחַיִּים[71].

וְעוֹד זֹאת, דְּהִנֵּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי הַקָּבָּ"ה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[72] וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים גּוֹ' לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אוֹר הַנֵּר הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם, וְיֵשׁ מַעֲלָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[73] לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף, שֶׁהַקָּבָּ"ה מִתְאַוֶּה לְמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים דַּוְקָא[74]. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם כֵּן

ביאור בדרך אפשר

כמבואר בחסידות שהמשכה וההשפעה מלמעלה היא בהתאם לעבודת האדם שגורמת וממשיכה אותה וכדי להמשיך מלמעלה המשכה שלא לפי מדידה והגבלה ("בזבוז האוצרות") דרושה עבודה מסוג זה ("אתכפיא" בדרך "דלוג וקפיצה"). **וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶׁנִּתְּינַת הָאוֹצָרוֹת הִיא לְאַנְשֵׁי הֶחָיִל, וְאַדְרַבָּה, הָעִקָּר בְּנִצָּחוֹן הַמִּלְחָמָה הֵם אַנְשֵׁי הֶחָיִל**, והניצחון מושג בעיקר בזכותם של הלוחמים בשטח **כִּי אַנְשֵׁי הֶחָיִל** בנמשל **הֵם הַמּוֹצִיאִים לַפֹּעַל אֶת הַהֲלָכָה שֶׁבַּתּוֹרָה, וּבַהֲלָכָה גּוּפָא** עצמה, הם לומדים את ההלכה **בְּאֹפֶן דְּגָדוֹל לְמוּד שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה[67], אֲשֶׁר הַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעִקָּר[68]** ביחס ללימוד, ובנוסף לכך **מַעֲשֶׂה גַּם מִלְּשׁוֹן כְּפִיָּה (כְּמוֹ מְעַשִּׁין עַל הַצְּדָקָה שֶׁפֵּרוּשׁוֹ כּוֹפִין עַל הַצְּדָקָה[69]), שֶׁהוּא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה**, כמבואר לעיל באריכות שכפיה ("אתכפיא") היא עבודה של דילוג שלא לפי סדר והדרגה **שֶׁלָּכֵן נוֹתְנִים לָהֶם** לאנשי החיל מקיימי ההלכות **דַּוְקָא אֶת הָאוֹצָרוֹת** ולא בדרך נתינה רגילה אלא בדרך "בזבוז" שאף הוא למעלה ממדידה והגבלה **שֶׁעִנְיָנָם גַּם כֵּן דִּלּוּג וּקְפִיצָה.**

ו) וְזֶהוּ הַטַּעַם עַל מַה שֶׁמַּזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם לֶעָתִיד־לָבֹא, והמענה לשאלה האמורה לעיל לשם מה יזכירו יציאת מצרים לעתיד לבוא כאשר תהיה גאולה נעלית לאין שיעור ביחס ליציאה ממצרים **כִּי עִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא, דַּעֲבוֹדָה זוֹ הִיא מִתּוֹךְ הִתְלַהֲבוּת (אַ קָאךְ** להט־אש) **וְרִיצָה** ולא הליכה רגילה **וּקְפִיצָה וְדִלּוּג, וְלָכֵן מַזְכִּירִין אוֹתָהּ גַּם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁיִּתְקַיֵּם הַיִּעוּד[70] וְאָת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ**, כאשר לא זו בלבד שתהיה כפייה של הרע אלא הרע יתהפך מרע לטוב **וּבְמִילָא יִהְיֶה אָז וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ[19]** וגם היצר הרע יתהפך לטוב וגם הוא יאהב את ה' **וּבְאֹפֶן דְּבְכָל מְאֹדֶךָ**, "מאד" במשמעות של בלי גבול, למעלה ממדידה והגבלה **כִּי גַּם אָז** לעתיד לבוא, למרות שהרע יתהפך לטוב גמור עדיין **צְרִיכִים לְהַמַּעֲלָה שֶׁבַּדִּלּוּג וְהַהִתְלַהֲבוּת (קָאךְ** להט־אש) **שֶׁבַּעֲבוֹדַת אִתְכַּפְיָא**, כי לאחר שהרע נהפך לטוב ואין התנגדות של הסיטרא־אחרא מובן שההתלהבות דועכת (על דרך האמור לעיל שדווקא כאשר יש מלחמה אזי מתעורר הרצון לנצח ולמען הניצחון עושים הכל, כולל "בזבוז האוצרות") **וְלָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת** גם לעתיד לבוא, בימות המשיח **זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, זְכִירָה** המחויבת ופועלת את פעולתה **עַל־פִּי תּוֹרַת אֱמֶת וְתוֹרַת חַיִּים, הוֹרָאָה בַּחַיִּים[71]**.

וְעוֹד זֹאת, יש להוסיף הסבר לחשיבות של הזכרת יציאת מצרים לעתיד לבוא, לימות המשיח - על פי המובא לעיל שיציאת מצרים דומה לנר שנדלק בידי אדם והגאולה לעתיד לבוא דומה לאור השמש: **דְּהִנֵּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי הַקָּבָּ"ה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[72] במפורש בתורה **וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים גּוֹ' לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אוֹר הַנֵּר הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם, וְיֵשׁ מַעֲלָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[73] יתרון מיוחד **לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף**, איוב מתחנן אל הקדוש־ברוך־הוא ומבקש ממנו שיפנה אליו כיוון שהוא מעשי ידיו והקדוש־ברוך־הוא אוהב וחומד את מעשיו ואמרו על פסוק זה במדרש **שֶׁהַקָּבָּ"ה מִתְאַוֶּה** ונכסף **לְמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים דַּוְקָא[74]. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה** כשם שהקדוש־ברוך־הוא מתאווה

---

67) קדושין מ, ב. 68) אבות פ"א מי"ז. 69) ראה בית יוסף לטור יו"ד סרמ"ח. סה"מ תרע"ח ע' קכא. תרצ"ט ע' 191. ובכ"מ.
70) זכרי' יג, ב. 71) ראה זח"ג נג, ב. ועוד. 72) בראשית א, טז. 73) איוב יד, טו. 74) ראה ויק"ר פ"ל, ג. לקו"ש חי"ט ע' 159.

ביאור בדרך אפשר

ל"מעשיהם של צדיקים", היינו עבודת ה' שמתבצעת על ידי בני אדם למטה **הוא גַּם כֵּן** ענְיָן **עֲבוֹדַת הָאָדָם** בכלל (**כַּמְבֹאָר בְּהֶמְשֵׁךְ הַמַּאֲמָר**[75]), **שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַנֵּר יֵשׁ בּוֹ** ג' **עִנְיָנִים, שֶׁמֶן וּפְתִילָה וָאוֹר** (**וּבְמָקוֹם אַחֵר**[76] **מְבֹאָר שֶׁיֵּשׁ גַּם הַכְּלִי הַמַּחֲזִיק אֶת הַשֶּׁמֶן וּפְתִילָה***), **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם בְּחֶלְקֵי הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִישְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ** ג' **הָעִנְיָנִים דְּשֶׁמֶן וּפְתִילָה וָאוֹר** (**כַּמְבֹאָר בַּאֲרֻכָּה שָׁם** במאמר הנזכר משנת תש"ח), **וּבְעִנְיַן** המעלה והיתרון המיוחד של **עֲבוֹדַת הָאָדָם,** אשר **הוּא דַּוְקָא מַדְלִיק אֶת הַנֵּר** והוא זה שגורם את האור, **יֵשׁ בָּזֶה הָעִלּוּי הַנַּ"ל דִּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף**[78].

וּמִטַּעַם זֶה יַזְכִּירוּ גְּאֻלַּת מִצְרַיִם גם **לֶעָתִיד לָבוֹא, כִּי גְּאֻלַּת מִצְרַיִם עִנְיָנָהּ הוּא עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַיָּמִים מִימֵי הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם, דְּמִכֵּיוָן שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ יֵשׁ בָּהּ הַמַּעֲלָה דִּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף** כמבואר לעיל גודל מעלתה של העבודה בבחינת "אתכפיא" **לְפִיכָךְ יַזְכִּירוּהָ** גם **לֶעָתִיד לָבוֹא.**

ז) **וְזֶהוּ כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, שֶׁכָּל הַיָּמִים מִיצִיאַת מִצְרַיִם עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן דִּלְעָתִיד הֵם יְמֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,** כי אמנם היציאה בפועל הייתה ביום אחד אבל בעבודת ה' הרוחנית היא עבודה מתמשכת שמעולם לא נפסקה ותמשיך עד הגאולה השלימה **וְלָכֵן הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת פּוֹעֶלֶת וּמַשְׁפִּיעָה עַל הָעֲבוֹדָה בְּמֶשֶׁךְ זְמַן זֶה,** לאורך כל השנים **וְהַיְנוּ, שֶׁהֵן בִּבְחִינַת זְמַן תִּהְיֶה הָעֲבוֹדָה תָּמִיד בְּאֹפֶן שֶׁל יְמֵי צֵאתְךָ,** שכל הימים יהיו **יָמִים שֶׁל יְצִיאָה** שלא בערך לעומת המצב הקודם, יציאה **מִשֶּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וְהֵן בִּבְחִינַת מָקוֹם יִהְיוּ מַסָּעוֹת לְשׁוֹן רַבִּים,** כי מסע היציאה ממצרים ממשיך בכל מקום שבני ישראל מגיעים

---

*) הַטַּעַם שֶׁהוּבָא בַּמַּאֲמָר גַּם עִנְיָן זֶה (הַכְּלִי) אַף שֶׁלֹּא הוּבָא בְּמַאֲמַר כְּ"ק מו"ח אַדְמו"ר — הוּא בְּהֶתְאֵם לְהַמְּבֹאָר כָּאן בְּעִנְיַן מַעֲלַת עֲבוֹדַת הָאָדָם, אֲשֶׁר לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף, דְּאַחַד הַפֵּרוּשִׁים בָּזֶה הוּא, שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם (מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ) נַעֲשֶׂה, כִּבְיָכוֹל, הָעִנְיָן דְּ"תִּכְסֹף" לְמַעְלָה לְעוֹד עֲבוֹדָה, דְּעִנְיָן זֶה מֻדְגָּשׁ בִּכְלִי דַּוְקָא, שֶׁהֲרֵי הַכְּלִי אֵינוֹ רַק מָקוֹם שֶׁבּוֹ נִמְצָא הָאוֹר אֶלָּא הוּא הַמַּמְשִׁיךְ אֶת הָאוֹר[77].

ביאור בדרך אפשר

*) **הַטַּעַם שֶׁהוּבָא בַּמַּאֲמָר גַּם עִנְיָן זֶה (הַכְּלִי) אַף שֶׁלֹּא הוּבָא בְּמַאֲמַר כ"ק מו"ח אַדְמו"ר** ושם נזכרו רק שלושת המרכיבים האחרים שהם השמן, הפתילה והאור — **הוּא בְּהֶתְאֵם לְהַמְּבֹאָר כָּאן** במאמר זה **בְּעִנְיַן מַעֲלַת עֲבוֹדַת הָאָדָם, אֲשֶׁר לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף** (הקדוש־ברוך־הוא מתאווה וכוסף במיוחד לעבודתם של בני ישראל) **דְּאַחַד הַפֵּרוּשִׁים בָּזֶה הוּא, שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם (מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ) נַעֲשֶׂה, כִּבְיָכוֹל, הָעִנְיָן דְּ"תִּכְסֹף" לְמַעְלָה לְעוֹד עֲבוֹדָה,** היינו שעבודה אחת מעוררת למעלה, כביכול, רצון לעבודה נוספת **דְּעִנְיָן זֶה מֻדְגָּשׁ בִּכְלִי דַּוְקָא, שֶׁהֲרֵי הַכְּלִי אֵינוֹ רַק מָקוֹם שֶׁבּוֹ נִמְצָא הָאוֹר אֶלָּא הוּא הַמַּמְשִׁיךְ אֶת הָאוֹר** וגורם את ההתגלות שלו[77].

ובכ"מ. 75) שם ס"ע 164 ואילך. וראה ספר הערכים־חב"ד שם ע' שמט ואילך. 76) ראה גם שערי אורה שער החנוכה לה, א. ד"ה כי נר מצוה תרנ"ג. 77) משיחת אחרון של פסח שנה זו סעיף ט (התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1804). 78) וראה ד"ה בכל דור ודור די"ג ניסן שנה זו (לקמן ע' תסח ואילך).

ביאור בדרך אפשר

אליו **עַד לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה. וְהָעֲבוֹדָה הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, יְצִיאָה מִמִּצְרַיִם, חֵרוּת וּגְאֻלָּה וְאוֹר גָּדוֹל** כאור השמש לעומת אור הנר, **וּכְשֵׁם שֶׁבַּמַּסָּעוֹת בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת הִגִּיעוּ בְּסוֹף הַמַּסָּעוֹת לְאֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה** ארץ ישראל **יַרְדֵּן יְרֵיחוֹ, וְאֵלּוּ זָכוּ הָיְתָה זוֹ גְּאֻלָּה שְׁלֵמָה שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ גָּלוּת**[79], **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בַּמַּסָּעוֹת עַתָּה**, הנדודים של בני ישראל ממקום למקום גם **בִּימִינוּ דְּתַכְלִית מַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵינוּ בְּמֶשֶׁךְ יָמִים אֵלּוּ וּמַסָּעוֹת אֵלּוּ הִיא לָבֹא אֶל הַשְּׁלֵמוּת דְּלְעָתִיד**[80]. **דְּעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּאֹפֶן דִּיצִיאָה מִמִּצְרַיִם, בָּאִים סוֹף סוֹף אֶל הָאוֹר גָּדוֹל דְּלְעָתִיד. אֶלָּא שֶׁאוֹר זֶה יֵשׁ בּוֹ** שילוב של שתי היתרונות, גם מעלתו כאור גדול הדומה לאור השמש, ובמקביל **גַּם מַעֲלַת אוֹר הַנֵּר שֶׁנִּדְלָק עַל־יְדֵי אָדָם, הַמַּעֲלָה דְּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף, וְזֶהוּ גַּם עִנְיַן מַעֲשֵׂינוּ דָּיְקָא** דיוק הלשון "מעשינו ועבודתינו", **מַעֲשֵׂה לְשׁוֹן כְּפִיָּה כַּנַ"ל.**

וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא לֹא רַק יֵלְכוּ בְּאֹפֶן דְּמֵחַיִל אֶל חָיִל, בִּבְחִינַת הֲלִיכָה, אֶלָּא יֶתֶר עַל כֵּן בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, בָּאִים בְּקָרוֹב מַמָּשׁ אֶל הַקְּפִיצָה וְהַדִּלּוּג דְּלְעָתִיד, מִתּוֹךְ רַעַשׁ וְהִתְלַהֲבוּת (אוֹן שְׁטוּרְעֶם) **דִּיצִיאָה מִמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים וִיצִיאָה מִמִּצְרַיִם כִּפְשׁוּטוֹ, וְקוֹפְצִים מִלְּמַעְלָה** (מ"שְׁפְּרִינְגְּט אַרִיבֶּער), **וּמְכִינִים עַצְמָם אֶל הַקְּפִיצָה לְתוֹךְ הָאָרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה** שהכניסה אליה לא תהיה הדרגתית ושקטה אלא בקפיצה מתוך התלהבות.

וְכָל עִנְיָנִים אֵלּוּ מְמַהֲרִים אֶת הַגְּאֻלָּה דְּלְעָתִיד, דִּכְשֵׁם שֶׁהָיָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כִּי בְּחִפָּזוֹן יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם[4], **כַּמְּבֹאָר בַּמַּאֲמָר**[81] **עִנְיַן ג' הַדֵּעוֹת (הָעִנְיָנִים) שֶׁבַּחִפָּזוֹן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּהַטַּעַם דְּחִפָּזוֹן דְּיִשְׂרָאֵל הוּא כִּי בָּרַח הָעָם, כִּי הָיָה בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא בִּלְבַד,** כמבואר בתניא שלכן על הגאולה העתידה לבוא נאמר שלא תהיה במנוסה כי באותו הזמן יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" וכיון שאין התנגדות לקדושה אין צורך לברוח וניתן לצאת מהגלות לגאולה ללא ריצה ולא בחפזון אבל היתרון שבחפזון, כמבואר לעיל לגבי המעלה והיתרון שבאתכפיא הגורמת התלהבות ולהט־אש וקפיצה ודילוג, יהיה גם לעתיד לבוא **הִנֵּה מִזֶּה בָּאִים בְּחִפָּזוֹן וּבְמְהִירוּת אֶל הַגְּאֻלָּה דְּלְעָתִיד שֶׁהִיא** בפועל **בְּאֹפֶן דִּבְשׁוּבָה וָנַחַת תְּוֻשִּׁעוּן**[82], **כִּי כְּבָר יֶשְׁנָהּ הַמַּעֲלָה דְּחִפָּזוֹן מִלִּפְנֵי־זֶה**[83] אבל גם בה יש את המעלות של עבודת האדם בדרך "אתכפיא", **וּבְמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ מַמָּשׁ, בַּגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בַּעֲגָלָא דִּידַן.**

ביאור בדרך אפשר

כִּפְשׁוּטוֹ, וְקוֹפְצִים מִלְּמַעְלָה (מ"שְׁפְּרִינְגְּט אַרִיבֶּער), ומדלגים מעל כל המכשולים **וּמְכִינִים עַצְמָם אֶל הַקְּפִיצָה לְתוֹךְ הָאָרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה** שהכניסה אליה לא תהיה הדרגתית ושקטה אלא בקפיצה מתוך התלהבות.

וְהָעֲבוֹדָה הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, יְצִיאָה מִמִּצְרַיִם, חֵרוּת וּגְאֻלָּה וְאוֹר גָּדוֹל, וּכְשֵׁם שֶׁבַּמַּסָּעוֹת בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּפַשְׁטוּת הִגִּיעוּ בְּסוֹף הַמַּסָּעוֹת לְאֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁעַל יַרְדֵּן יְרֵיחוֹ, וְאֵלּוּ זָכוּ הָיְתָה זוֹ גְּאֻלָּה שְׁלֵמָה שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ גָּלוּת[79], **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בַּמַּסָּעוֹת עַתָּה, בִּימִינוּ דְּתַכְלִית מַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵינוּ בְּמֶשֶׁךְ יָמִים אֵלּוּ וּמַסָּעוֹת אֵלּוּ הִיא לָבֹא אֶל הַשְּׁלֵמוּת דְּלְעָתִיד**[80]. **דְּעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּאֹפֶן דִּיצִיאָה מִמִּצְרַיִם, בָּאִים סוֹף סוֹף אֶל הָאוֹר גָּדוֹל דְּלְעָתִיד. אֶלָּא שֶׁאוֹר זֶה יֵשׁ בּוֹ גַּם מַעֲלַת אוֹר הַנֵּר שֶׁנִּדְלָק עַל־יְדֵי אָדָם, הַמַּעֲלָה דְּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף, וְזֶהוּ גַּם עִנְיַן מַעֲשֵׂינוּ דָּיְקָא, מַעֲשֵׂה לְשׁוֹן כְּפִיָּה כַּנַ"ל.**

וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא לֹא רַק יֵלְכוּ בְּאֹפֶן דְּמֵחַיִל אֶל חָיִל, בִּבְחִינַת הֲלִיכָה, אֶלָּא יֶתֶר עַל כֵּן בְּאֹפֶן שֶׁל דִּלּוּג וּקְפִיצָה, בָּאִים בְּקָרוֹב מַמָּשׁ אֶל הַקְּפִיצָה וְהַדִּלּוּג דְּלְעָתִיד, מִתּוֹךְ רַעַשׁ וְהִתְלַהֲבוּת (אוֹן שְׁטוּרְעֶם) **דִּיצִיאָה מִמֵּיצָרִים וּגְבוּלִים וִיצִיאָה מִמִּצְרַיִם כִּפְשׁוּטוֹ, וְקוֹפְצִים מִלְּמַעְלָה** (מ"שְׁפְּרִינְגְּט אַרִיבֶּער), **וּמְכִינִים עַצְמָם אֶל הַקְּפִיצָה לְתוֹךְ הָאָרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה. וְכָל עִנְיָנִים אֵלּוּ מְמַהֲרִים אֶת הַגְּאֻלָּה דְּלְעָתִיד, דִּכְשֵׁם שֶׁהָיָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כִּי בְּחִפָּזוֹן יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם**[4], **כַּמְּבֹאָר בַּמַּאֲמָר**[81] **עִנְיַן ג' הַדֵּעוֹת (הָעִנְיָנִים) שֶׁבַּחִפָּזוֹן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּהַטַּעַם דְּחִפָּזוֹן דְּיִשְׂרָאֵל הוּא כִּי בָּרַח הָעָם, כִּי הָיָה בִּבְחִינַת אִתְכַּפְיָא בִּלְבַד, הִנֵּה מִזֶּה בָּאִים בְּחִפָּזוֹן וּבְמְהִירוּת אֶל הַגְּאֻלָּה דְּלְעָתִיד שֶׁהִיא בְּאֹפֶן דִּבְשׁוּבָה וָנַחַת תְּוֻשִּׁעוּן**[82], **כִּי כְּבָר יֶשְׁנָהּ הַמַּעֲלָה דְּחִפָּזוֹן מִלִּפְנֵי־זֶה**[83], **וּבְמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ מַמָּשׁ, בַּגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בַּעֲגָלָא דִּידַן.**

---

79) זח"ג רכא, א. וראה גם עירובין נד, א. שמו"ר רפל"ב. ועוד. 80) ראה תניא רפל"ז. 81) שם ע' 152 ואילך. 167 ואילך. 82) ישעי' ל, טו. 83) ראה המשך וככה תרל"ז בסופו.

בס"ד. שיחת שבת פרשת צו, שבת הגדול ה'תשמ"ה.

בלתי מוגה

טז. ...והנה, נוסף על האמור לעיל אודות העילוי דשמיני בניסן, ישנו גם הקרבן של הנשיא הפרטי שהקריב בשמיני בניסן — "ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור"[1].

והנה, כדי לדעת מהו הענין המיוחד בקרבנו של מנשה — אין צורך לחפש כלל, שהרי במדרש רבה במקומו נתבארו בארוכה פרטי הענינים, הכוונות והרמזים כו', דכל קרבן וקרבן מקרבנות הנשיאים, וכן בנוגע לקרבנו של ה"נשיא לבני מנשה", כדלקמן.

מבואר במדרש[2] שקרבנו של מנשה ביום השמיני, וכן קרבנו של אפרים ביום השביעי — קשורים שניהם עם יוסף אביהם, וכן עם יעקב, כמו שכתוב[3] "ועתה שני בניך הנולדים לך גו' לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי".

אמנם, בפרטיות יותר — קרבנו של אפרים קשור במיוחד עם יעקב, ש"הקריב לשם יעקב שהקדימו למנשה"[4], כמו שכתוב[5] "וישם את אפרים לפני מנשה", וקרבנו של מנשה קשור במיוחד עם יוסף, "שהיה מבקש לגדלו על אפרים", עד שעשה ג' דברים בשביל זה — "האחת, ויקח[6] יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל, ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל. והשנית, ויתמוך[7] יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה. והשלישית, ויאמר[8] יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור וגו'"[9].

וכמו כן מבואר במדרש[9] שקרבנו של מנשה קשור עם הענין דירושת הארץ: "כף אחת עשרה זהב וגו' — כנגד חבלי מנשה עשרה, שנאמר[10] ויפלו חבלי מנשה עשרה . . ולזבח השלמים בקר שנים — כנגד שבט מנשה שנחלק לשנים ולקח ב' חלקים בארץ, חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען. אלים חמשה, עתודים חמשה, כבשים בני שנה חמשה . . למה היו של חמשה חמשה — כנגד חמש נשים משבט מנשה שנטלו חלק בארץ, אלו בנות צלפחד חמש . . שנטלו חלק בארץ".

והנקודה הכללית בזה — שבכל הפרטים האמורים בנוגע לקרבנו של מנשה מודגש הקשר והשייכות עם הגאולה העתידה, כדלקמן.

יז. ויובן בהקדים הביאור בהשתדלותו של יוסף בשביל מנשה — "ג' דברים שעשה יוסף בשביל מנשה שהיה מבקש לגדלו על אפרים אחיו":

בשלמא מה שרצה בתחילה להקדים את מנשה, שלכן, "ויקח יוסף את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל" — הרי זה מפני ש"הבכור מיומן לברכה"[11];

אמנם, לאחרי שראה יוסף שיעקב "שׂיכל את ידיו", "את ימינו . . על ראש אפרים . . ואת שמאלו על ראש מנשה", וכך בירכם — אינו מובן: היתכן ש"ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה", באמרו "לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו", כיצד משתדל אב להסיר ברכה מבנו?!

ואם מפני טובתו של מנשה הבכור — היה לו לבקש מיעקב שיתן למנשה ברכה נוספת, אבל לא להסיר את הברכה שניתנה כבר לאפרים?!

והביאור בזה:

יוסף ידע מה עלול לקרות מהנהגה כזו שמקדימים את הצעיר לבכור — שהרי ראה מה קרה לו כשיעקב אביו הראה לו חיבה יתירה משאר בניו בעשותו לו כתונת פסים, שבגלל זה נתקנאו בו אחיו כו', עד שנמכר לעבד במצרים!

---

1) נשא שם, נד.
2) במדב"ר פי"ד, ה־ו.
3) ויחי מח, ה.
4) במדב"ר שם, ה.
5) ויחי שם, כ.
6) שם, יג.
7) שם, יז.
8) שם, יח.
9) במדב"ר שם, ז (בסופו).
10) יהושע יז, ה.
11) פרש"י ויחי שם, יג.

ולכן, כאשר יוסף ראה את הנהגתו של יעקב שמקדים את אפרים למנשה – השתדל בכל כחו לבטל את הדבר, כדי שלא יארע דבר בלתי־רצוי על־דרך מה שאירע לו.

ובלשון חכמינו ז"ל[12]: "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שהרי בשביל משקל שני סלעים מילת לכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים".

[ולכן, כאשר מצינו שיוסף נתן לבנימין יותר מכל שאר אחיו, "לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן גו' חמש חליפות שמלות"[13] – שואלת הגמרא[14]: "אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק, יכשל בו . . בשביל כו' כתונת פסים כו' נתקנאו בו אחיו כו'"!].

מה־שאין־כן יעקב – שלא ידע מכל המאורע שבניו מכרו את יוסף למצרים בגלל הקנאה כו', שהרי בוודאי לא סיפרו לו על כך, וגם יוסף – בוודאי לא סיפר "לשון הרע" על אחיו [גם בדבר אמת, שזהו החילוק שבין "מוציא שם רע" – סיפור דבר שאינו אמת, ל"לשון הרע" – סיפור דבר אמת[15]], לא ראה כל חסרון בהקדמת אפרים למנשה (בראותו ש"אחיו הקטן יגדל ממנו"), ואדרבה: כך נהג יעקב בנוגע לבניו – שהקדים את יוסף לפני ראובן הבכור, והתוצאה בפועל – שיוסף נעשה "משנה למלך", "מושל בכל ארץ מצרים"[16], ובזה ראה יעקב את קיום החלום ד"השמש גו' ואחד עשר כוכבים משתחווים לי"[17]. ואפילו בנוגע לירידה למצרים – הרי עצם הירידה למצרים היתה דבר הכרחי, כפי שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, ועל־ידי מכירתו של יוסף – היתה הירידה למצרים (לא בשלשלאות של ברזל, כי אם) באופן של כבוד[18]!

אמנם, מכיון שיוסף לא היה יכול לומר ליעקב את טעמו האמיתי על סירובו להקדים את אפרים למנשה, שהרי בוודאי לא היה מספר לשון הרע (כנ"ל) – לכן לא אמר אלא "כי זה הבכור שים ימינך על ראשו".

יח. על־פי הקדמה הנ"ל – יובן הקשר דקרבנו של מנשה (כנגד השתדלותו של יוסף לגדלו על אפרים אחיו) עם הגאולה העתידה:

אודות הגאולה העתידה – כותב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים: "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר", שאז נשללת האפשרות לענין של רעב ומלחמה, קנאה ותחרות.

וענין זה מודגש גם בהנהגתו של יוסף – שכנגדו הקריב מנשה – הן בנוגע להשתדלותו בענין ד"אל ישנה אדם בנו בין הבנים", שלא להקדים את אפרים הצעיר למנשה הבכור, והן בנוגע לגודל הזהירות מענין של לשון הרע, שתוכן הדברים – שלילת האפשרות ד"קנאה ותחרות", מעין ובדוגמת המצב דלעתיד לבוא.

יט. וכמו כן בנוגע לשאר הפרטים שנזכרו לעיל אודות קרבנו של מנשה – בקשר לחלוקת וירושת הארץ – שגם הם קשורים עם הגאולה העתידה:

יחודו של שבט מנשה מכל שאר שבטי ישראל בחלוקת הארץ הוא – ש"לקח ב' חלקים בארץ, חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען".

ובזה מודגש הקשר עם ירושת הארץ לעתיד לבוא:

החילוק שבין ירושת הארץ דכיבוש יהושע (והכיבוש שלאחרי־זה כו') לירושת הארץ דלעתיד לבוא – שבזמן יהושע ירשו בני ישראל ארץ שבע אומות, ולעתיד לבוא יירשו ארץ עשר אומות, כפי שהובטח לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת גו' את הקיני את הקניזי ואת הקדמוני"[19], אדום עמון ומואב[20], שנמצאים בעבר הירדן.

ומעין זה נפעל על־ידי שבט מנשה, ש"לקח ב' חלקים בארץ, חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען" – הן בארץ כנען, ארץ שבע אומות, והן בעבר הירדן, ששם נמצאים קיני קניזי וקדמוני, כך שהיה אצלו מעין ודוגמת הענין דעשר אומות, ועל־ידו נפעל הדבר אצל כל שבטי ישראל – שהרי קודם החלוקה היתה הארץ כולה (ומצד מנשה – ארץ כנען ועבר הירדן גם יחד) שייכת לכל בני ישראל.

---

12) שבת י, ב. מגילה טז, רע"ב.
13) ויגש מה, כב.
14) מגילה שם, סע"א ואילך.
15) רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ב. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"י.
16) ויגש שם, כו.
17) וישב לז, ט.
18) ראה ב"ר פפ"ו, ב.
19) לך לך טו, יח־יט.
20) פרש"י עה"פ.

ועל־דרך־זה בנוגע ל"אלים חמשה, עתודים חמשה גו' — כנגד חמש נשים משבט מנשה שנטלו חלק בארץ, אלו בנות צלפחד חמש . . שנטלו חלק בארץ", שגם ענין זה קשור עם הגאולה העתידה:

מעלתן של בנות צלפחד — ש"נטלו חלק בארץ" כמו הזכרים, כלומר, לא רק שהיו מחבבות את הארץ[21], אלא עוד זאת, שנטלו חלק בארץ בפועל, כמו הזכרים.

וזהו הקשר עם הגאולה העתידה — שאז יהיה (לא רק "קול חתן", אלא) גם "קול כלה", היינו, שבחינת נוקבא תתעלה להיות בבחינת משפיע כמו הגבר עצמו, ואדרבה — "נקבה תסובב גבר"[22], "אשת[23] חיל עטרת בעלה"[24].

כ. ויש להוסיף, שהעילוי דנחלת מנשה הוא לא רק מפני שנטל ב' חלקים, חלק בארץ כנען וחלק בעבר הירדן, אלא עוד זאת, שגם בנחלה דעבר הירדן עצמה יש עילוי אצל מנשה לגבי גד וראובן שקיבלו נחלתם בעבר הירדן:

אודות הנחלה בעבר הירדן — מספרת התורה[25]: "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד, ויראו את ארץ יעזר גו' והנה המקום מקום מקנה. ויבואו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה גו' הארץ גו' ארץ מקנה היא, ולעבדיך מקנה וגו' יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה אל תעבירנו את הירדן". וכששמע משה את הדבר — קצף עליהם כו', עד שקרא להם "תרבות אנשים חטאים", עד שאמרו "ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל", ואז הסכים משה לתת להם אחוזתם בעבר הירדן.

והנה, בכל המשך הכתובים הנ"ל לא נזכרו אלא בני גד ובני ראובן, ואילו בנוגע לנתינת אחוזה בעבר הירדן בפועל - נאמר[26]: "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה גו'".

ומזה למדים ב' ענינים:

(א) הענין הבלתי־רצוי שהיה בתחילה, שקצף עליהם משה וכינה אותם בשם "תרבות אנשים חטאים" — היה רק בנוגע לבני גד ובני ראובן, ולא בנוגע לחצי שבט מנשה. וכמו כן מצינו שהענין ד"נחלה מבוהלת בראשונה"[27] — נאמר בנוגע לבני גד ובני ראובן בלבד[28], ולא בנוגע לחצי שבט מנשה.

(ב) הסיבה לבקשת נחלה בעבר הירדן מפני ש"ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה" — היתה רק אצל בני גד ובני ראובן, כמפורש בקרא "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד",

וטעם הדבר — שלהם דוקא היה "מקנה רב גו' עצום מאד" — מבואר בספרים[29]: בנוגע לראובן — מכיון שליעקב היה מקנה רב[30], הרי ראובן שהוא בכור ישראל, נוטל פי שנים[31]. ובנוגע לגד — לפי שהיו מחבבים את ה"מן" ביותר [וכמרומז הקשר שביניהם — "והמן כזרע גד הוא"[32]] היה ה"מן" עיקר מאכלם, ולא שחטו (כל כך) צאן ובקר כדי לאכול בשר, ובמילא, היה להם "מקנה רב",

אבל שבט מנשה — לא מצינו שהיה לו "מקנה רב", ומה שביקש נחלה גם בעבר הירדן — סיבה אחרת היתה לו:

שבט מנשה רצה שנחלתו בארץ תהיה מעין ודוגמת הארץ דלעתיד לבוא, ולכן, בידעו שלעתיד לבוא יקבלו בני ישראל ארץ עשר אומות, הן שבע אומות שבארץ כנען והן כל האומות שבעבר הירדן (כולל ארץ קיני קניזי וקדמוני) — ביקש לנחול "ב' חלקים בארץ, חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען", מעין ודוגמת הנחלה דלעתיד לבוא!

ועל־פי־זה מובן העילוי דמנשה לגבי גד וראובן — בנוגע לנחלה בעבר הירדן:

---

21) ספרי ופרש"י פינחס כז, א.
22) ירמי' לא, כא.
23) פיוט "לכה דודי".
24) לקו"ת פרשתנו ח, ד ואילך. תו"א ס"פ ויגש.
25) מטות לב, א ואילך.
26) שם, לג.
27) משלי כ, כא.
28) במדב"ר ס"פ מטות. הובא בפרש"י משלי שם.
29) תפארת יונתן עה"פ מטות לב, ט. וראה לקו"ש ח"ט ע' 15 ובהערות שם.
30) ויצא ל, מג.
31) ראה פרש"י וישלח לה, כג.
32) בהעלותך יא, ז.

בני גד ובני ראובן, היתה להם סיבה גשמית שהכריחה אותם לבקש נחלה בעבר הירדן – "הארץ גו' ארץ מקנה היא, ולעבדיך מקנה", כלומר, יש להם צורך ב"ארץ מקנה" כדי שיוכלו לרעות את מקנם.

- בוודאי שצורך זה הוא על־פי תורה, שהרי התורה אמרה "ונתתי עשב בשדך לבהמתך"[33], ועד כדי כך, ש"אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת"[34], ומה גם שכל התעסקותם בענינים גשמיים אינה אלא כדי לעשות מגשמיות – רוחניות; אבל אף־על־פי־כן, סוף־כל־סוף היה להם הכרח בדבר מפני סיבה גשמית.

ואילו שבט מנשה – לא היה להם "מקנה רב", ולא היה להם צורך ב"ארץ מקנה", כך שלא היתה שום סיבה גשמית שהכריחה אותם לבקש נחלה בעבר הירדן;

הסיבה היחידה לבקשתם לנחול גם בעבר הירדן – לא היתה אלא מפני שרצו לנחול מעין ודוגמת הנחלה דלעתיד לבוא!

כא. על־פי האמור לעיל מובנת ההוראה המיוחדת שלמדים מקרבנו של מנשה בשמיני בניסן – גודל החפץ והכמיהה והתשוקה לגאולה העתידה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בפרטי הקרבנות של מנשה הקשורים עם הגאולה העתידה!

ישנם יהודים שטוענים ש"טוב להם בגלות" – רחמנא ליצלן, ומצדם – יכול מצב הגלות להימשך עוד אלפיים שנה... דבר הכי מבהיל אפילו לחשוב כן, ועל־אחת־כמה־וכמה – לומר כן בדיבור! ואף־על־פי־כן – אין פוצה פה ומצפצף!...

והסיבה לדבר – מפני שאלו שצריכים לצעוק "משיח נאו", מתביישים לעשות זאת... ולא עוד, אלא שהם בעצמם תמהים על כך – לשם מה היא הצעקה "משיח נאו":

הקב"ה זיכה אותו להיות במצב שביכולתו ללמוד תורה ולקיים מצוות בהידור מתוך הרחבה, וללא כל מניעות ועיכובים. ואכן, מתנהג כן בפועל – לומד תורה, נגלה וחסידות, בהתמדה ושקידה, מקיים מצוות בהידור, ועוסק בעבודת התפילה כהוראת רבותינו נשיאינו, ולא רק בזמנים מיוחדים, בשבת ו'יום טוב', אלא אפילו "אין אַ פשוט'ע מנחה" בימות החול! ובמילא, יש לו גם את הענין דעבודת הקרבנות – "תפילות כנגד תמידין תקנום"[35] – בעבודה הרוחנית, בתכלית השלימות.

ומה שאינו יכול (ואדרבה: אסור לו) להקריב קרבן בפועל, "כמצות רצונך" – אין זו אשמתו כלל, ואין בכוחו לשנות את המצב;

אדמו"ר האמצעי מבאר ב'תורת חיים'[36] - טוען הוא – שלעתיד לבוא תהיה השלימות דכל ד' הסוגים דדומם צומח חי ומדבר שבבריאה, ואז תוכל להיות עבודת הקרבנות "כמצות רצונך", אבל בזמן הזה, כאשר עדיין לא נשלמה מציאות הבריאה – אין אפשרות לקיים את הענין ד"כמצות רצונך". וכן בעבודה הרוחנית: ה"בהמה" שבו, נפש הבהמית, אינה במצב של תכלית השלימות, וזאת – לא מפני שחסר בעבודתו, אלא מפני שבזמן הזה אין אפשרות לבוא לתכלית השלימות, כך הוא רצונו של הקב"ה... ובמילא, אין אפשרות שעבודתו תהיה "כמצות רצונך".

וכאמור, אין זה באשמתו כלל, ואין בכוחו לשנות את המצב – כידוע פתגם נשיא דורנו[37] - ממשיך לטעון – "לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל ולא בכחותינו אנו נשוב לארץ ישראל, אבינו מלכנו הגלנו כו' והוא יתברך יגאלנו";

ובמילא, כל זמן שנמצאים בגלות (בגלל שכך הוא רצונו של הקב"ה) – צריך יהודי לעבוד את עבודתו, "אני נבראתי לשמש את קוני"[38], בתכלית השלימות, "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", כולל – "בכל ממונך", בירור חלקו בעולם כו', וכל זה – אכן עושה בפועל...

ומה שחסרה השלימות שתהיה בגאולה – הרי "אונס[39] רחמנא פטריה"! אמנם, "אונסא כמאן דעביד לא

33) עקב יא, טו.
34) ברכות מ, א.
35) ברכות כו, ב. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ה. שו"ע אדה"ז או"ח רספ"ט.
36) ר"פ ויחי (צה, א. צו, ג־ד).
37) לקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ קונטרסים ח"א קעה, ב.
38) משנה ובריתא סוף מס' קידושין.
39) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.

אמרינן"[40], אבל לאידך, להיות מיצר ודואג ומתאונן על דבר שאינו באשמתו ואינו בשליטתו, שזהו תוכן הצעקה "משיח נאו" – מהי התועלת בכך, שואל ותמה?! אדרבה: אם יצטער ויתמרמר על זה שעדיין לא באה הגאולה – יבלבל הדבר לעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב!

ועל זה באה ההוראה מהנהגתו של מנשה (שהקריב בשמיני בניסן) – שהיה חפץ ומשתוקק כל כך לגאולה העתידה, עד שביקש לקבל נחלה שהיא מעין ודוגמת הנחלה שתהיה בגאולה העתידה!

למנשה – לא היה כל צורך בנחלה בעבר הירדן; הוא מצדו, מצד צרכיו האישיים, היה יכול לנחול בארץ כנען יחד עם כל בני ישראל, ללא כל צורך שחצי שבט יצטרף לבני גד ובני ראובן; דבר אחד בלבד היה איכפת ונוגע למנשה – הגאולה דלעתיד לבוא...

יהודי יכול להמצא במעמד ומצב טוב ונעלה, הן בגשמיות והן ברוחניות, לומד תורה ומקיים מצוות בתוך הרחבה; אבל כיצד יכול הוא לנוח ולשקוט כאשר עדיין לא באה הגאולה האמיתית והשלימה?!... היתכן שאינו מרעיש עולמות בקריאה וצעקה "משיח נאו"?!...

בשעת התפילה, קריאת שמע שעל המטה וכו' – עליו לצעוק "שמע ישראל"; אבל בשאר הזמנים – עליו לצעוק "משיח נאו"!...

יש לו אמנם כל טוב עולם הזה ועולם הבא – אבל איזה ערך יש לזה לעומת הגאולה האמיתית והשלימה?!... כל הגילויים הכי נעלים שהיו אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים – לא הגיעו אלא עד חיצוניות עתיק בלבד[41], ואם כן, איזה ערך יש לזה לעומת הגילוי דפנימיות עתיק שיתגלה לעתיד לבוא?!...

ובלשון הכתוב[42]: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", כידוע[43] לשון אדמו"ר הזקן בעת דביקותו: "איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין גן־עדן, איך וויל ניט דיין עולם הבא כו', איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין"...

אמנם מספרים זאת על אדמו"ר הזקן, ואצלו גופא – בעת דביקותו, אבל אף־על־פי־כן, אדמו"ר ה'צמח צדק' גילה וכתב את הדבר בספר המצוות שלו, ורבותינו נשיאינו ציוו לפרסם את הדברים באופן של דפוס, לדורי דורות[44], כדי שכולם ידעו את הדבר, ומזה ילמדו גם בנוגע לעבודתם – ש"אפס קצהו ושמץ מנהו"[45] צריך להיות גם אצלם!

ועד שענין זה שייך אפילו אצל פשוט שבפשוטים – כלשון הידוע[46] "אני מתפלל לדעת זה התינוק", שתפילתו – לעצמותו ומהותו יתברך, "אליו ולא למדותיו"[47], כפירוש אדמו"ר הזקן[48] ש"אליו" קאי על עצמותו ומהותו יתברך, "דיך אַליין"...

ואדרבה: אצל פשוט שבפשוטים, "תינוק", אין צורך להסביר ולבאר את הענין ד"אליו ולא למדותיו", מכיון שאינו יודע כלל אודות המושג דתפילה ל"מדותיו"! – "מקובל", ועל־כל־פנים יהודי שיודע אודות עשר ספירות, הוא יודע פירוש־המילות ד"פתח אליהו" שאומר במנחת ערב שבת – שייך להסביר לו שהתפילה צריכה להיות "אליו ולא למדותיו"; אבל "תינוק", שמעולם לא שמע אודות "ספירות" – פשוט אצלו שמתפלל להקב"ה בכבודו ובעצמו!

ובלשון אדמו"ר הזקן ב'תורה אור'[49]: "המאור הוא בהתגלות, ולכן, אפילו תינוקות יודעים שיש שם אלוקה מצוי כו'", ויתירה מזה: "תינוקות" – אינם יודעים אודות הענין ד"מאור" (שגם שם "מאור" מורה על איזה יחס ל"אור"), כי אם אודות מהותו ועצמותו יתברך, "דיך אליין"!

וזהו תוכן הצעקה "משיח נאו" – שאין חפצים בשום דבר, לא גן־עדן ולא עולם הבא כו', כי אם "דיך אַליין"... וכאמור, "עמך לא חפצתי": עבודתו היא אמנם "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", אבל ה"חפץ"

---

40) ירושלמי קידושין פ"ג ה"ב.

41) ראה פע"ח ש' הק"ש רפט"ו. לקו"ת שה"ש (כא, א. מו, סע"ב. נא, ג).

42) תהלים עג, כה.

43) שרש מצות התפילה פ"מ (דרמ"צ קלה, סע"א).

44) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' שפב. לקו"ש ח"ב ע' 522. ועוד.

45) ל' אדה"ז – בתניא פמ"ד.

46) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא בשרש מצות התפילה פ"ח (דרמ"צ קיח, רע"א).

47) ספרי הובא ונתבאר בפרדס ש' לב, פ"ב.

48) "היום יום" – יא תשרי. אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' קמה. ובארוכה – סידור שער הק"ש ד"ה איתא בספרי (פה, ב ואילך). ועוד.

49) וירא יד, ב.

שלו, "חפץ" שלמעלה גם מ"מאד", אינו בשום דבר, כי אם "דיך אַליין"! ולכן צועק "משיח נאו" – מכיון שבגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו יהיה הגילוי ד"פנימיות עתיק" – בלשון הקבלה, ובאותיות פשוטות: "ונגלה[50] כבוד הוי' וראו כל בשר גו'", "כבוד" – קאי על בחינת המקיף, ובזה גופא – עד לתכלית העילוי, בחינת פנימיות עתיק.

כב. והנה, הנהגה זו צריכה להתבטא גם בשעה שהולך לדבר עם הזולת – שלכל לראש עליו לצעוק "משיח נאו"!... ולצעוק עד כדי כך, שגם הזולת עצמו יתחיל לצעוק "משיח נאו"!...

לכאורה, יכול מישהו לטעון: היתכן, כאשר רוצים לפעול על הזולת – צריכים להתנהג כמו "ג'נטלמן"... לכל לראש צריכים לתת לו "שלום עליכם", ולשאול אותו: מה שלומך ואיך אתה מרגיש, ובשפת המדינה דוקא: "האַו דו יו דו", ואחר־כך להתעניין בשלום אשתו ובני ביתו, לשאול אותו כיצד מתנהלת פרנסתו, מה עשה ומה מתכונן לעשות, וכיוצא בזה, ואחר־כך להתחיל לדבר עמו אודות עניני יהדות, החל מאל"ף־בי"ת של יהדות, עד שיגיע ל"אחרית הימים", "אָט אָט קומט משיח"...

- הנהגתו, טוען הוא, כהנהגת הבעל־שם־טוב... כידוע[51] הסיפורים אודות הבעל־שם־טוב שהיה מתעניין בשלומו של כל יהודי ובני ביתו, בפרנסתו וכו', כדי שישיב "ברוך השם", ורק אחר־כך היה מדבר עמו אודות עניני יהדות;

אבל להתחיל לצעוק "משיח נאו" – הנהגה מוזרה היא זו... אדרבה – טוען הוא: "דברי חכמים בנחת נשמעים"[52], בישוב הדעת ובמתינות ("סטאַטעטשנע"), "עקב בצד אגודל", ואם כן, איזה רושם על הזולת – טוען הוא – תעשה הצעקה "משיח נאו"?!...

הנה לאמיתו של דבר – ההיפך הוא הנכון:

אדם נורמלי לחלוטין – לבוש כאדם נורמלי ומדבר כאדם נורמלי כו', ולפתע מתחיל לצעוק "משיח נאו"... דוקא הנהגה כזו היא היא זו שפועלת ומעוררת אצל הזולת את הפנימיות שבו, שלאמיתו של דבר, גם נפשו צועקת "משיח נאו"!...

מצד פנימיות נשמתו – חפצו ורצונו של כל אחד ואחד מישראל בגאולה האמיתית והשלימה, "משיח נאו"; צריכים רק להסיר את הקליפה החיצונית, המכוסה אף היא בשכבת אבק ובוץ... כדי לגלות את פנימיותו, ולכן: כאשר יגש אליו עם כל גינוני הנימוס – לא יוכל אפילו להוריד את האבק והבוץ שמכסה את הקליפה החיצונית; מה־שאין־כן כאשר יגש אליו ויצעק "משיח נאו", הער זיך אַיין, אידן דאַרפן האָבן משיח'ן"... – על־ידי־זה יסיר את הקליפה החיצונית, ובמילא, תתגלה פנימיות נשמתו!

ומעשה שהיה אצל אחד השלוחים:

פעם נכנס שליח לביתו של יהודי נכבד, אדם מוצלח ביותר ובעל אמצעים, הן בענינים גשמיים, ולפי דעתו – גם בענינים רוחניים, בעניני חכמה ושכל כו', על מנת לקרב אותו ליהדות.

אותו יהודי לא היה מוכן להשתכנע כל כך מהר, ובהיותו בעל־שכל רצה להבין כל דבר בשכלו, שאל שאלות והתווכח על כל פרט ופרט, שכן, ל"קלוגינקער" ישנם גם טענות שכליות, לא רק מצד השכל דנפש הבהמית, אלא אפילו מצד השכל דנפש השכלית...

תוך כדי היותם שקועים בכל להט נשמתם בעיצומו של ויכוח שכלי, עיין הלה באחד מספרי החכמה שהיו מונחים אצלו, כדי לנסות ולהוכיח את צדקתו בוויכוח, כשהרים את עיניו מהספר כדי להמשיך בוויכוח – לא האמין למראה עיניו: בן־שיחו – השליח – עומד עם הפנים לקיר ומתנענע...

שיחתם נמשכה זמן רב, וכאשר הבחין ה"שליח" שעוד מעט תשקע השמש – נעמד להתפלל מנחה.

וראה זה פלא: הנהגה בלתי־מנומסת זו – להפסיק לפתע באמצע ויכוח שכלי, מבלי לבקש סליחה מחבירו לוויכוח שהתפנה מכל עיסוקיו והזמינו לביתו... דוקא הנהגה זו היא שגרמה להתחלת ה"מהפיכה" בלבו של אותו יהודי, עד שבמשך הזמן נתקרב ליהדות, ולא עוד, אלא שהוא בעצמו קירב ליהדות עשרות ומאות יהודים!...

---

50) ישעי' מ, ה.

51) סה"מ אידיש ע' 138 ואילך. ועוד.

52) קהלת ט, יז.

יהודי הנ"ל לא ידע "תפילה" מהי; הדבר שממנו התרשם עמוקות, עד שנעשתה "מהפיכה" בלבו – לא היה אלא העובדה שלפתע "שכח" בן־שיחו את כל כללי ה"אינטליגנציה" הנהוגים בין בני־אדם, שלפיהם התנהג בן־שיחו במשך כל זמן פגישתם, והתנהג כאדם שאינו מן הישוב – לעמוד עם הפנים לקיר ולהתנענע!...

סיפור זה – נודע בדרך מקרה, וכמותו – ישנם עשרות, מאות, ואפילו אלפים...

והעיקר: אין צורך בראיות והוכחות – "טעמו וראו"... ינסה כל אחד ואחד דרך זו, ויראה בעצמו את התוצאות!

ומזה מובן גם בנוגע לענין ד"משיח נאו" – שזוהי ההוראה שלמדים מקרבנו של מנשה בשמיני בניסן – שדווקא הצעקה "משיח נאו" היא זו שתפעל ותעורר את הזולת.

כג. ויהי־רצון שמהדיבור והלימוד אודות הענין דקרבנות הנשיאים – שעל־זה אמרו חכמינו ז"ל[53] "כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו'", ובלשון התנחומא בפרשתנו[54] (בנוגע לבנין בית המקדש): "גדול קרייתה בתורה כבניינה . . בשכר קרייתה כו' אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית" – נזכה בקרוב ממש לבנין בית המקדש והקרבת קרבנות הנשיאים בפועל ממש.

ובפשטות: אף שנמצאים בעיצומה של חשכת הגלות, חושך כפול ומכופל – הנה "קץ שם לחושך"[55], ועד ש"העם ההולכים בחושך ראו אור גדול"[56] – אור הגאולה האמיתית והשלימה על־יד משיח צדקנו,

וכאמור, שזוכים לענין ד"ויהי ביום השמיני" – כינור של מלך המשיח של שמונה נימין, בעגלא דידן ממש.

* * *

כד. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' כגוונא דאינון מתייחדין לעילא כו'.

53) מנחות קי, א.
54) יד. וראה לקו"ש חי"ח ע' 412 ואילך.
55) איוב כח, ג.
56) ישעי' ט, א.

המשך מעמוד קנג

הפילה אחרי ימי מלאת.

שנינו במשנה: **הַפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים כו'** חזרה והפילה בתוך שמונים נקבה, והמפלת תאומים. רבי יהודה אומר, מביאה על הראשון ואינה מביאה על השניה, מביאה על השלישי ואינה מביאה על הרביעי.

מבארת הגמרא את טעם המחלוקת: **כְּשֶׁתְּמֵצֵּי לוֹמַר** – אם תרצה, תוכל לבאר כך את המחלוקת במשנתינו, **לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וָלָד רִאשׁוֹן גּוֹרֵם** – הלידה הראשונה מחייבת את האשה בקרבן, **וְלכן מִוָּלָד רִאשׁוֹן מוֹנָה** האשה את ימי טהרתה, וכל מי שנולד בתוך אותם ימים אינו מחייב בקרבן, אבל ולד שנולד לאחר ימי מלאת מהלידה הראשונה, אינו נפטר בקרבן שמובא על הלידה הראשונה, ואף שהוא נולד בתוך ימי מלאת של הולד השני, כיון שאין הקרבן בא על הלידה השניה אלא על הראשונה. ואילו **לְדִבְרֵי חֲכָמִים, וָלָד שֵׁנִי גּוֹרֵם** – הלידה האחרונה היא המחייבת בקרבן, כיון שרק בסיום שמונים ימי הטהרה חל חיוב הבאת הקרבן, וכל ולד שלא הסתיימו ימי טהרתו אלא נולד באמצע ולד אחר, אינו מחייב בקרבן בפני עצמו, אלא הוא נפטר בקרבן המובא על האחרון, **וְלכן מִוָּלָד שֵׁנִי** [–אחרון] **היא מוֹנָה**, ורק כשמסתיימים ימי מלאת של האחרון ללא לידה או הפלה נוספים, מתחייבת בקרבן.

הגמרא מבררת מה החידוש בביאור זה. תמהה הגמרא: **'כְּשֶׁתְּמֵצֵּי לוֹמַר'** – וכי רק 'אפשר' לבאר כן, והרי **פְּשִׁיטָא הָכִי אִיתָא** – פשוט שכך הוא הביאור במחלוקתם. מתרצת הגמרא: אמנם באופן שהתעברה והפילה כמה פעמים בזה אחר זה פשוט שזהו ביאור מחלוקתם, אך **בְּמַפֶּלֶת תְּאוֹמִים אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ** – יש צורך להשמיענו מחלוקת זו לגבי מפלת תאומים, **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – כיון שהיינו סבורים לומר **שבְּמַפֶּלֶת תְּאוֹמִים מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה לְרַבָּנָן** שאם הפילה ולד שלישי בתוך ימי מלאת של הולד השני מבין התאומים, יפטר השלישי מקרבן נוסף, כיון שלידת שני התאומים נחשבת כלידה אחת ארוכה, הואיל והתעברו יחד, וממילא מונים גם לולד השני ימי מלאת, והשלישי שנולד בתוך ימי מלאת של השני נפטר מקרבן, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאף בלידת תאומים סובר רבי יהודה שהלידה הראשונה מחייבת את הקרבן, ואין מונים ימי מלאת ללידה השניה, ואם הולד השלישי נולד לאחר ימי מלאת של הולד הראשון, אף שהיה זה בתוך ימי מלאת של הולד השני שהוא תאום לראשון, חייבת להביא קרבן נוסף על השלישי. והיינו כיון שטעמו של רבי יהודה הוא שהולד הראשון הוא הגורם לחיוב הקרבן, וממילא רק מי שנולד בתוך ימי מלאת שלו נפטר מקרבן, ואילו הולד השלישי שנולד לאחר שהסתיימו ימי מלאת של הולד הראשון, חייב בקרבן בפני עצמו.

הגמרא מביאה ספק בענין ימי טוהר שהאשה מונה לאחר לידתה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – הסתפקו בני הישיבה, לפי מה שהתבאר בדברי רבי יהודה, שחיוב הקרבן חל על היולדת בלידה הראשונה, ורק ולדות שנולדו בתוך ימי טהרתה נפטרים בקרבן זה,

לקוטי שיחות פרשת צו כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

א.

דברי רש״י על ״אש התמיד״ והשאלות עליהם

מן הפסוק[1] ״אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה״ מצטט רש״י את המילים ״אש תמיד״ ומפרש: ״אש שנאמר בה תמיד הוא שמדליקין בה את הנרות שנאמר[2] בה להעלות נר תמיד[3] אף היא מעל המזבח החיצון תוקד״.

בפשטות מסבירים[4], שרש״י מתכוון להסביר את המילה ״תמיד״, הנראית, לכאורה, כמיותרת: שהרי אם הכוונה היא להדגיש שהאש צריכה לדלוק על המזבח ללא הפסק, די היה אילו נכתב ״אש תוקד על המזבח לא תכבה״ (כנאמר בפסוק הקודם ״והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה״), ומה מוסיפה המילה ״תמיד״? לפיכך מסביר רש״י, שהמילים ״אש תמיד״ מדברות אודות אש המנורה, הנקראת ״נר תמיד״, שהדלקתה (ה״תוקד״ שלה) באה מאש המזבח.

אך אינו מובן: א) כל הפרשה הזאת מדברת אודות המזבח וענינו, כולל אודות האש שעל המזבח, וכיצד אפוא, שייך לכאן, במיוחד לפי פשוטו של מקרא, דין אודות אש המנורה? את הוספת המילה ״תמיד״ אפשר להסביר בפשטות, שכוונת התורה היא להדגיש את התמידיות, וגם בביטוי חיובי: כפי שאכן רואים, שהאבן־עזרא, שהוא מראשי פשטני המקרא, מסביר, שהמילה ״תמיד״ מדגישה התמידיות של אש המזבח[5].

אמנם, פירוש רש״י זה נלקח ממדרשי חז״ל[6], אך הרי ידוע, כפי שהוסבר פעמים רבות, שגם מדרשי חז״ל המצוטטים על־ידי רש״י בפירושו על התורה, הכרחיים להבנת פשוטו של מקרא, במיוחד כאשר הדברים אינם מצוטטים בפירוש רש״י לאחר הביטוי ״רבותינו דרשו״ וכדומה, ומכך מוכח שפירוש זה הכרחי להבנת פשט הפסוקים ממש.

ב) יותר מכך: רש״י עצמו פירש לפני כן[7], ש״ריבה כאן יקידות הרבה: על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח, כולן נדרשו במסכת יומא[8] שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם״[9]. כלומר, הפסוק ״אש תמיד תוקד...״ מדבר אודות המערכות שהיו על המזבח. כיצד, אפוא, מסביר רש״י בפירושו על הפסוק שלנו, שהכוונה היא לאש המנורה?

ג) יתר־על־כן: בפסוק זה עצמו, מפרש רש״י, שסופו ״לא תכבה״ מדבר על אש המזבח?!

ב.

הקשיים על הסברם של מפרשי רש״י

ניתן היה לתרץ, כפי שיש המפרשים[10] כך, שרש״י אינו מוציא את הפסוק ״אש תמיד...״ מידי פשוטו, והפסוק כולו אכן מדבר אודות המערכה שעל המזבח. רש״י רק מפרש שמהמילה ״תמיד״ נלמד משהו גם לגבי אש המנורה, שכתוב אצלה ״תמיד״, שגם היא צריכה להילקח מאש המזבח.

אבל קשה להסביר כך את פירוש רש״י, כי:

א) לפי־זה צריך היה רש״י לומר את הביטוי ״רבותינו למדו מכאן״, או ״מכאן למדו״ וכדומה.

ב) רש״י מצטט מן הפסוק גם את המילה ״אש״, וגם בפירושו הוא מזכיר אותה ביחד עם המילה ״תמיד״ —

---

1) פרשתנו ו, ו.

2) ר״פ תצוה.

3) מסתימת הל׳ — משמע לכאורה דכל הנרות מדליקן ממזבח החיצון ולא רק נר המערבי (ראה מנ״ח (מצוה צח) ואפשר דלהר״מ (הל׳ תמידין ומוספין פ״ג הי״ג) אם רוצה כל נר שכבה מדליקו ממזבח העולה. ובצפע״נ על הרמב״ם חנוכה פ״ג ה״ב דבימי נס חנוכה הדליקו רק נר המערבי (ובכ״ז נתקיימה עי״ז מצות נר תמיד)). אבל יותר נ״ל דלא נחית רש״י כאן לזה, כי אינו שייך לפשש״מ כאן. ואף שגם בפשש״מ על כל הנרות נאמר ״נר תמיד״ הרי פרש״ר שנר המערבי ״ממנה הי׳ מתחיל״ (אמור כד, ג). וראה לקו״ש חי״ח ע׳ 1־100.

4) ראה באר מים חיים ומשכיל לדוד.

5) וגם ע״ד ההלכה הרי למדין מפסוק זה ״מ״ע להיות אש יקודה על המזבח תמיד שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח״ (רמב״ם רפ״ב מהל׳ תמידין ומוספין. סהמ״צ מ״ע כט). וראה רמב״ן ריש פרשתנו פסוק ב.

ואין להקשות למה אין רש״י מפרש ״אש תמיד״ למ״ע (נוסף על הלאו ד״לא תכבה״ בסיום הכתוב — ובפרט דממשיך ומפרש דריבה כאן חיובין: ב״פ ״לא תכבה״ — לעבור בשני לאווין)

— במשכיל לדוד כתב דב״אש תמיד״ ״אין כאן משמעות עשה״ — אבל (גם בפשש״מ) מצינו כמה מצות בלשון כזה, ובמכש״כ מזה שלפעמים נאמר לשון כזה גם בלאו. ראה לקו״ש [המתורגם] חט״ז ע׳ 349.

— כי אז הול״ל ״תוקד אש תמיד״ וכמש״נ ״להעלות נר תמיד״ שמביאו כאן (ועפ״ז מתורץ מה שהעתיק רש״י כאן גם תיבת ״להעלות״).

6) יומא מה, ב. תו״כ כאן עה״פ (ו, ב) ״ואש המזבח״. אבל ל׳ רש״י הוא ע״ד הלשון שביומא שם (וראה פרש״י שם). וראה לקמן הערה 22.

7) בפסוק ה.

8) מה, א.

9) הטעם שרש״י מפרשו בפסוק ״והאש על המזבח גו״ ולא לפנ״ז ב״ואש המזבח תוקד בו״, כי בפשש״מ פי׳ שגם האש (ודכל הלילה) צ״ל בו ולא מחוץ למזבח, וכפרש״י לעיל (א, ח) בגזירין דיום (וכ״פ בראב״ע).

10) דברי דוד (להט״ז) כאן.

"אש שנאמר בה תמיד". כלומר, המילה "תמיד" מתארת את ה"אש" שמוזכרת בפסוק הזה.

ג) מן ההרחבה בסגנונו של רש"י – "אף היא מעל המזבח החיצון תוקד" – מובן, שהוא אומר את פירושו כהמשך לפסוק "תוקד על[11] המזבח"[12].

ג.
יישוב הסתירה בפירושי רש"י

יש המיישבים את הסתירה בין פירושי רש"י דלעיל, שהפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" אינו נדרש במסכת יומא לגבי המערכות שצריכות להיות על המזבח, אלא כל המערכות נלמדות מן הפסוקים הקודמים[13]. ודברי רש"י "כולן נדרשו במסכת יומא... במנין המערכות" באים לציין, באיזה ענין ובאיזו מסכת דרשו רז"ל פסוקים אלו[14].

אבל, כידוע, רש"י מדייק מאד בלשונו, ומובן, שתירוץ זה איננו "חלק" כלל, כי אילו רצה רש"י רק לציין את המקום שבו נדרשים פסוקים אלו, הוא היה מסתפק באמרו "כולן נדרשו במסכת יומא", כפי שמצוי בפירושו מספר פעמים[15].

ולכן הכרחי לומר, שדברי רש"י "שנחלקו רבותינו במנין המערכות..." קשורים לפירושו.

ד.
ההסבר לפירוש רש"י

אלא ההסבר לכך הוא:

את משמעות המילה "תמיד" מסביר רש"י לפני־כן[16] לגבי המנורה: "כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר[17] עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר[18] תמיד, ואינה אלא מחציתה בבוקר ומחציתה בערב..."[19].

כיוון שכך, קשה לומר שלשיטת רש"י, המילה "תמיד" בענינו מוסיפה בענין התמידיות על־פני מה שנאמר בפסוק "אש תוקד... לא תכבה", כי, אדרבא: "לא תכבה" – הכוונה היא ש"האש" צריכה לדלוק ללא הפסקה[20], ואילו במילה "תמיד" יתכן שהתמידיות היא רק בימים בלבד, או בלילות בלבד[21], ובהם עצמם, כב"עולת תמיד", לא כל היום או כל הלילה.

לפיכך מסביר רש"י, שבפסוק "אש תמיד" באה התורה להוסיף אש אחרת, שבה נאמר "להעלות נר תמיד"[22], שצריך להדליק אותה מהאש שעל המזבח.

ה.
רש"י מפרט לפי הדעות על מספר המערכות

לפי זה מובן, מדוע, כאשר מצטט רש"י לפני־כן את "יקידות הרבה..." – (א) אין הוא מסתפק באמירה "ריבה כאן יקידות הרבה", תוך הסתמכות שיספרו זאת לבד, אלא מפרט את כל המקומות, כולל הפסוק "אש תמיד"[23]. (ב) הוא מרחיב ומאריך בלשונו "ריבה... הרבה", בעוד אשר יכול היה לומר: ארבע יקידות כאן – על מוקדה וכו". (ג) לאחר שהוא אומר "כולן נדרשו במסכת יומא" הוא מוסיף "שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם" – כי ברצונו להדגיש שפירוש הדברים כאן תלוי במחלוקת לגבי מנין המערכות:

כיוון ש"ריבה כאן", הרי יש לומר, שלפי פשוטו של מקרא, כל היקידות הן לגבי "כאן", לגבי המזבח, בהתאם

---

11) וכדמוכח גם משינוי ל' רש"י "מעל* המזבח החיצון תוקד" היינו שהוא מפרש (ומעתיק) הכתוב "על" שפי' מעל "המזבח" פי' – החיצון תוקד, כי** "על המזבח החיצון תוקד" משמע שה"תוקד" קאי על "אש תמיד" דמזבח, משא"כ "מעל" שפי' שנלקח למק"א – אש המנורה.

12) ומ"ש בדברי דוד שם "ותו דגם לשון בו אינו מיושב אם תפרשהו על המנורה" צע"ג דהרי בכתוב זה לא נאמר "בו", כ"א בכתוב שלפנ"ז.

13) רא"ם וגו"א כאן.

14) ובראב"ם כאן: דלישנא דרש"י דקאמר כולן נדרשו במס' יומא לא לענין המערכות הוא דקאמר אלא קצתן למערכות וקצתן לדרשא אחרינא ומה שכתב אחר זה שנחלקו רבותינו במנין המערכות הוא מילתא באנפי נפשא.

15) ועוד ועיקר: לפי' הרא"ם אינו מובן למה מביא רש"י גם הכתוב "אש תמיד גו'". ובדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י הובא בפרש"י רק הכתוב "אש תמיד גו'". ואולי טה"ד בדפוס א' וב'. דהרי שם ליתא גם התחלת פרש"י "ריבה כאן יקידות הרבה".

16) ר"פ תצוה.

17) תצוה כט, מב. במדבר כח, ו.

18) בפרשתנו ו, יג.

19) ועד"ז פרש"י בחגיגה כו, ב.

20) דהרי "לא תכבה" פי' (ע"ד תוקד – תהי יקדא) שצריך להבטיח שהאש לא תכבה*** (תי"ו חרוקה, כ"ף – קמוצה). וע"ד "לא יסורו" (תרומה כה, טו) "ולא יזח" (תצוה כח, כח). ראה פרש"י תצוה שם, לב. נתבאר בארוכה בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 349 ואילך.

21) במשכיל לדוד תצוה שם האריך. וצ"ע ואכ"מ.

22) ועפ"ז מובן מש"כ רש"י "אש שנאמר בו תמיד כו'" שם התואר ע"ד ל' הגמ' "אש תמיד שאמרתי לך כו'", ולא כל' התו"כ "אש שאמרתי לך תהא תמיד" – ציווי.

23) בדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י לא הובאו כל הפסוקים רק הכתוב "אש תמיד". וראה לעיל הערה 15.

---

*) וכ"ה גם בדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י.

**) נוסף לזה שי"ל שבאם הי' אומר "על המזבח החיצון תוקד" הי' משמע (מתאים לפרש"י לפנ"ז דיקידות דכאן נדרשות למנין המערכות) שצריך לעשות מערכה בפ"ע לאש המנורה. וראה לקמן הערה 35.

***) וראה רמב"ן בפרשתנו (פסוק ב): בלא תכבה בפסוק שלנו "הזהיר בלאו שלא תכבה לעולם כו'".

לדעה שהיו ארבע מערכות בכל יום, ולכן גם הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" נכלל בין הפסוקים המדברים על מערכות "המזבח"[24], ולפי דעה זו אין לרש"י מה לפרש בפסוק זה (ולשיטתו יהא צורך להסביר, בדוחק, את משמעות המילה "תמיד" כדברי האבן־עזרא, וכדומה[25]).

ואילו לפי הדעות האחרות, שהיו שתיים או שלוש מערכות בלבד[26], מפרש רש"י, שיש להם הוכחה גם מפשוטו של מקרא, כי כדלעיל, פשוט יותר לומר שב"אש תמיד" הכוונה היא למנורה[27], אשר תוקד מעל המזבח, והיקידות במזבח היו "הרבה" (יותר מאחת), אך לא ארבע.

ו.
הדיון לגבי הלכה הכוללת שני פרטים

מן הענינים המופלאים בהלכה, אשר בפירושו של רש"י:

לגבי מספר הלכות, שתוכנן מורכב משני פרטים התלויים זה בזה, מתעוררת השאלה: איזהו הפרט העיקרי, הגורם (סיבה) ואיזהו התוצאה בלבד (מסובב).

לדוגמא: לגבי שתי־הלחם שמקריבים בחג השבועות, קובעת ההלכה, שזו צריכה להיות "מנחה חדשה" מן התבואה החדשה, ולפני הקרבת שתי־הלחם אסור להקריב מן התבואה החדשה שום מנחה אחרת בבית המקדש[28]. מתעוררת השאלה[29]: האם העיקר והסיבה הוא הדין לגבי שתי־הלחם, שזו צריכה להיות המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, וכתוצאה מכך אסור להקריב לפני־כן שום מנחה מן ה"חדש", או שמא העיקר הוא הדין לגבי המנחות, שצריך לעשות משהו מיוחד כדי להתיר הקרבת מנחות מן החדש, ולכן צריכה להיות הקרבת שתי הלחם המנחה הראשונה מן החדש, כדי להתיר את הקרבת המנחות מן החדש.

לדיון זה ישנה השפעה מעשית על כמה ענינים, כגון:

אם עברו, והקריבו מנחה מן התבואה החדשה — האם עדיין קיים אחר־כך האיסור להקריב מנחה אחרת מן התבואה החדשה?

אם הסיבה היא שמנחת שתי־הלחם צריכה להיות המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, הרי ממילא כבר לא יהא כך, ולכן אין קיים איסור זה, ומותר להקריב מנחות מן התבואה החדשה[30].

אבל אילו האיסור העיקרי הוא על הקרבת מנחה מן החדש לפני שמנחת שתי־הלחם מתירה זאת, הרי האיסור הזה קיים גם לאחר שכבר הקריבו מנחה מן החדש, כל עוד לא הקריבו את מנחת שתי־הלחם המתירה הבאת מנחות מן החדש.

שאלה כזאת קיימת גם בענינו:

חובת הדלקת המנורה מן האש שעל המזבח החיצון — האם היא חלק מדיני הדלקת המנורה, שהאש צריכה להילקח מן המזבח החיצון, או שמא זהו דין מדיני המזבח

---

24) ראה יומא מה, ב: אש תמיד* למאי אתא.. מערכה שני' כו'. ולהלן שם ממשיך מכתוב זה גם לענין אש המנורה. וראה תי' הב' בתוד"ה תמיד יומא שם. וראה הערות הבאות. ועצ"ע.

— וגם את"ל שלפי המסקנא בהסוגיא שם לכל הדיעות (גם לדעת ר"מ שס"ל שבכ"י היו ד' מערכות וביוהכ"פ ה'), לא הובא שם כתוב זה לענין מערכת המזבח, ומשמע דהדרשא שבגמ' (שם, ב) "אש תמיד שאמרתי לך כו'" קאי לכו"ע (וכמ"ש הרא"ם), הרי

א) גם הרמב"ם (שפסק כר' יוסי שס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י — ראה לח"מ שם פ"ב ה"א) שם פ"ב ה"ד הביא הכתוב "אש תמיד" לענין מערכה שלישית לקיים מצות האש (אבל בה"ה שם "מפי השמועה" הביא הכתוב "והאש על המזבח" למערכת קיום האש). ואף שפסק שם (פ"ג הי"ג) דנר מערבי אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון, הרי לא הביא שם הדרשא ד"אש תמיד" [אף שי"ל: 1) שהרמב"ם נקט דרשה הפשוטה יותר, ע"ד מ"ש בלח"מ שם פ"ב ה"ב. 2) בדוחק עכ"פ — סמך גם על הירושלמי דלקמן].

ב) בירושלמי יומא פ"ד ה"ו: "ולית לרבי יודא מערכת קיומי אש מה מקיים ר' יהודה אש תמיד" (אף שלפנ"ז לא הביא הכתוב "אש תמיד" בדעת ר"מ כו').

ואולי י"ל שלשיטת רש"י גם סוגיא זו במסקנתה ס"ל לר"מ (ור' יוסי — ראה בהערה 26) דהכתוב "אש תמיד" קאי במערכת המזבח, אלא דדרשינן ממנו (מתיבת תמיד) גם לענין אש המנורה (אף שאי"ז כוונת רש"י בפירושו כאן עה"כ, כנ"ל בפנים).

25) והרי מצינו בכ"מ דדרשינן כתוב זה לענין אש המזבח: א) בתו"כ בפ' זו: תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה (וראה ירושלמי יומא פ"ד ה"ו בסופו. ובקה"ע שם). ב) רמב"ם שבהערה 5: "מ"ע להיות אש.. תמיד כו'". ג) ברמב"ן שם (בהערה 5): דכתוב זה הוא מצוה לכהנים בקיום האש.

26) או י"ל דלשיטת רש"י גם לדעת ר' יוסי דס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י וביוהכ"פ מוסיפים אחת, קאי הכתוב "אש תמיד תוקד גו'" במערכות המזבח, ורק לר' יהודה שס"ל שהיו רק ב' מערכות וביוהכ"פ ג' קאי כתוב זה באש המנורה. וראה בהערה 24.

27) וכ"מ מירושלמי שם, דמסיים "מה מקיים ר' יהודה אש תמיד אש שאמרתי לך תהא תמיד לא תהא אלא על מזבח החיצון", דמשמע דלפי שלא דריש כתוב זה לענין המזבח לכן דריש לאש המנורה. משא"כ לאידך מ"ד. ראה לעיל הערה 24.

28) ראה מנחות סח, ב ואילך. פג, סע"ב.

29) בכל הבא לקמן ראה בארוכה צפע"נ הל' מתנות עניים (לה, ג ואילך) הל' נדרים (ח, ד). ועוד (ושם — עד"ז גם לענין חדש לפני העומר). לקו"ש חל"ב שיחה ב' לפ' אמור.

30) ראה שפת אמת (שם סח, ב) דמתרץ החילוק דקודם העומר וקודם שתה"ל שבמשנה שם דבשתה"ל הוי החסרון במצות שתה"ל ולא פסול בהקרבה שבמנחות, וכ' שלכן אם עבר והקריב קודם שתה"ל שוב רשאין אפי' לכתחילה להביא עוד מנחות קודם שתי הלחם.

---

*) משא"כ בתו"כ בפרשתנו קאי עה"כ "ואש המזבח תוקד". וכ"ה בר"ח בגמ'. וכן הגי' הגר"א (ועוד) בגמ'. וראה דק"ס שם. אבל לא משמע כן מפרש"י יומא שם רע"ב. ובלח"מ שם ה"א מבאר ומפרש בהגירסא שלפנינו. ועד"ז בדברי דוד כאן.

(שנאמר בפרשת המזבח), אשר ממנו חייבים לקחת אש להדלקת המנורה[31].

אחת ההשפעות המעשיות ממסקנות דיון זה היא: האם, כאשר מסיבה כל־שהיא אין אש על המזבח[32], מונע הדבר את הדלקת המנורה?

אם זהו דין מדיני המנורה, הרי שכאשר אין אש על המזבח, אי־אפשר להדליק את המנורה. אבל אם זהו דין מדיני המזבח, הרי שכשאין אש על המזבח, מתבטלת חובה זו, וצריך להדליק את המנורה מאש אחרת.

להלכה נראה שזהו דין בהדלקת המנורה, שהאש צריכה להילקח מן המזבח החיצון[33].

אבל מן השינוי שרש"י משנה בלשון חז"ל[34], שאינו מצטט "אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון", אלא כותב "אף היא מעל המזבח החיצון תוקד", מובן, שזהו דין מדיני המזבח החיצון[35], אשר האש שעליו צריכה גם להדליק את המנורה[36] (כיקידות אחרות).

ובמיוחד כאשר כך מובן לפי הפשט, כי התורה קבעה ענין זה בפרשת המזבח החיצון, ולא בפרשת המנורה.

ז.

ההוראה בעבודת ה'

ההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא:

כלי המשכן והמקדש נחלקים, בכלליות, לשני סוגים: הכלים שעמדו בפנים – המזבח הפנימי, מנורה ושולחן. והחיצוניים – המזבח החיצון וכו'.

סוגים אלו מקבילים לשני דרכי עבודת ה' על־ידי האדם: עבודת האדם עם עצמו – בפנים, ועבודת ההשפעה על הזולת, קירוב היהודים שהם ב"חוץ" ותיקון חלקו בעולם שבחוץ, כמזבח החיצון, אשר דוקא עליו הקריבו את קרבנות כל ישראל – בירור וזיכוך עניני העולם[37].

ביתר פירוט: הדלקת המנורה היא ענין התורה[38], שנאמר[39] "כי נר מצוה ותורה אור", ועליה נאמר, כמו על חובת תלמוד תורה, "להעלות נר תמיד". וכאשר תורתו אומנותו, הרי הוא בבחינת "נר תמיד" ומקושר תמיד אל ה'[40].

עלול "יושב אוהל" לטעון; הרי הוא יכול להיות כמנורה דלוקה באופן של "להעלות נר תמיד", ואין לו צורך במצוות, ואפילו לא מצוה עוברת[41], ובודאי שאל לו להתעסק עם עניני העולם או עם יהודי אחר שהוא "בחוץ"?

על כך ישנה ההוראה, שהמנורה צריכה להידלק מאש המזבח. ואמנם, ישנו המזבח הפנימי – העבודה הנעלית של היהודי עם עצמו ועם פנימיות הלב[42] – אבל אור המנורה אינו נדלק ממנו, למרות שעמד בסמוך לה[43], אלא דוקא[44] מן המזבח החיצון[45].

---

31) להעיר ממחלוקת הרמב"ם והראב"ד הל' תמידין פ"ג הי"ג אם זהו חיוב בנר מערבי, או שזה בעיקר דין שלילי, היינו "שלא יביא ממזבח הפנימי ולא מבית הכירים".

32) אלא שיש לדון בזה (ע"ד ההלכה) אם אין מזבח אם יש להדליק את המנורה ממ"ש בתוספתא (מנחות פ"ו ה"ו) השלחן והמנורה והמזבחות מעכבין זא"ז. ובירושלמי שקלים פ"ד ה"ב מחלוקת בזה. ולדעת רבנן שם אינן מעכבין (וראה שם: כאן בעבודות שבפנים כאן בעבודות שבחוץ) – ראה בכ"ז לקו"ש חי"א ע' 117 ואילך וש"נ (ושם: שלדעת הרגצובי הוא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אם הכלים הם חלקי המקדש). וראה מנ"ח (מצוה צה) דבלא מזבח החיצון אינו קרוי בית המקדש.

ובכל אופן – מקום לשאלה באם יש מזבח אבל אין אש על המזבח (שחסר בנדבת העצים – ראה תענית כח, א – וכיו"ב).

33) ראה רמב"ם וראב"ד שבהערה 31. ולהעיר שהרמב"ם כתבו בפ"ג המדבר במצות הדלקת המנורה ולא בפ"ב שהוא ע"ד אש המזבח והמערכות שעליו.

34) יומא שם. ועד"ז בתו"כ (כנ"ל הערה 22) ובירושלמי (כבהערה 27).

35) וע"ד המערכות שעל המזבח החיצון עצמו. וראה תוס' יומא שם ד"ה תמיד. ולהעיר מרמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ (פ"ב ה"ה. ובפיה"מ יומא שם ספ"ד) דביוהכ"פ היו על המזבח ד' מערכות "מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטרו". ובגמ' שם (ועד"ז בתו"כ שלפניו): אש מחתה ומנורה מניין.

36) ואולי י"ל שעפ"ז דהדה"נ דהמנורה הוא דין במזבח עאכו"כ שכן הוא בנוגע הלאו ד"לא תכבה" – ונפק"מ להלכה ד"המכבה אש על המזבח עובר כו'" עד מתי נקרא "אש המזבח": אם עד שלוקחו במחתה מעל המזבח ואז דוקא נק' "נתקה למצוה אחרת", או גם אם רק הכינה במזבח (ראה יומא מו, ב. ובפרש"י שם. רמב"ם הל' תמידין פ"ב ה"ו), ואת"ל שזהו דין במזבח, הרי כ"ז שלא הורידה מהמזבח עובר, ועפ"ז יומתק ל' רש"י כאן "המכבה אש על* המזבח", ולא "המכבה אש המזבח"** כברמב"ם שם. ועוד.

37) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות בנין מקדש פ"ב. ובכ"מ.

38) ראה תו"א פח, ב. אוה"ת תרומה ע' א'תצא ואילך. ובכ"מ.

39) משלי ו, כג.

40) ראה אוה"ת תצוה ע' א'תקנב ואילך.

41) ראה ירוש' ברכות פ"א ה"ב: ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב כו'. – ולהעיר דפשיטא להש"ס דאפילו לעשות סוכה ולולב מפסיק. ואכ"מ.

42) ראה לקו"ת דברים עח, ד. פו, ד. מצות בנין מקדש שם. ובכ"מ.

43) ראה יומא שם מה, ב. ראב"ד שבהערה 31.

44) ועד"ז במזבח הפנימי שמערכה שני' של קטורת (של מזבח הפנימי) צ"ל על מזבח החיצון (יומא ותו"כ שם).

45) להעיר שנתינת התורה – באה ע"י מענת משה למצריים ירדתם (שבת פח, סע"ב). שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (רמב"ם סוף הל' חנוכה – מספרי נשא ו, כו (בשינוי לשון)).

---

*) ובדפוס ראשון ושני: מעל המזבח (וברש"י כת"י: שעל המזבח).

**) ואולי י"ל דעוד נפק"מ בלשונות אלו: "המכבה אש המזבח" משמע מכבה כל אש המזבח, משא"כ הלשון שבפרש"י "המכבה אש על המזבח" ה"ז גם מקצת האש (ראה זבחים צא, ב. רמב"ם שם. סהמ"צ מל"ת פא. ביאור הרי"פ (לסהמ"צ רס"ג) מל"ת קפח. וראה פנ"י וכלי חמדה פרשתנו בביאור דברי הרמב"ן). ולהעיר מהגירסא (בשוה"ג שלפנ"ז) "מעל המזבח".

יתר־על־כן: מדברי רש״י יוצא, שכבר בהיות האש על המזבח החיצון היא קשורה לאש המנורה[46], ומשמעות הדבר בעבודת האדם היא: כדי שאצל יושב־האוהל ״תידלק״ ותאיר ״אש״ ואור התורה, צריך להיות איכפת לו[47] שגם אצל יהודי הנמצא ב״חוץ״ ידלק ויאיר ״נר ה׳ נשמת אדם״, ורק אז הוא יכול להצית את ״נר ה׳״ שלו ב״אור התורה״.

קשר זה של המנורה אל המזבח החיצון חשוב כל כך, עד שהוא נרמז במילה ״תמיד״. כי התמידיות בעבודתו של יושב־אוהל מתבצעת דוקא באמצעות עוברו את הנסיונות והקשיים של ה״חוץ״. ורק על ידי השפעתו על יהודים אחרים הוא מגיע למעלת התמידיות בעבודתו בלימוד התורה[48].

(משיחת ש״פ צו תשכ״ט)

46) והיינו כי זהו דין באש המזבח (אבל את״ל שזהו דין באש המנורה הרי כמו שהוא על המזבח אינו שייך למנורה. אבל ראה לעיל הערה 36), וכמו במערכה שני׳ של קטורת (ואש מחתה) שעל מזבח החיצון – שבגמ׳ ותו״כ באים ביחד (וראה לעיל הערה 35).

47) ולהעיר אשר סדר היום צ״ל: יהיב פרוטה לעני והדר מצלי (ב״ב י, א. שו״ע או״ח סו״ס צב) ומביהכנ״ס לביה״מ (שו״ע או״ח סקנ״ה).

48) להעיר מרשב״י (שתורתו אומנתו) שתחילת ענינו בצאתו מהמערה אתקין מילתא (שבת לג, סע״ב).

אגרות קודש

ב״ה, י״ד ניסן, תשי״ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

... נהניתי במאד בקראי במכתבו ע״ד המחנה קיץ לבנות ישראל תחיינה, וגודל הענין בודאי לדכוותי׳ אין צריך ביאור, וכבר נדבר כ״פ בהזדמנויות שונות, אשר רואים במוחש שבמחנות קיץ ובכלל בימי החופש מלימודים, יכולים לפעול על הנערים-ות הרבה יותר מאשר בזמן הלימודים, והרי אז אין הבלבול דלימודי חול, נמצאים כל היום ברשות המחנה, ואין ההורים והסביבה והאוירה בבית מתערבים וכו׳ ויהי רצון שיצליחו בהאמור, ויהי׳ רושם שהות הנערות במחנה ניכר בהשבועות והחדשים שלאחרי זה בהטבת בריאותן ברוחניות נוסף על הטבה בגשמיות.

במ״ש אודות השם, הנה כיון שכבר פרסמו שם, מה טעם לשינוי בזה.

בטח פרסמו בישיבת ליובאוויטש ובשאר מוסדות חינוך שבסביבתם ע״ד הנ״ל, וגם מצדי אדבר עם אנ״ש בהזדמנות המתאימה.

המשך מעמוד קמז

וסברה עתה הגמרא שהמחלוקת היא לגבי מלכים וכהנים.
תמהה הגמרא: כיצד אמר רבי יהודה שהסך כזית חייב, **וְהָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה** בתחילת הברייתא שהסך למלכים וכהנים **פָּטוּר**. מתרצת הגמרא: **כִּי פָּטַר** – מה שפטר **רַבִּי יְהוּדָה**, היינו רק **גַּבֵּי מְלָכִים וְכֹהֲנִים**, אך **גַּבֵּי הֶדְיוֹט, מְחַיֵּיב**, ועל זה אמר ששיעור החיוב הוא בכזית.
הגמרא מבררת את טעם המחלוקת בשיעור האיסור. מבררת הגמרא: **רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה, בְּמַאי פְּלִיגִי** – מה הוא טעם מחלוקתם לגבי שיעור איסור סיכה. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף, בְּהָא פְּלִיגִי** – בדרשה זו נחלקו, **רַבִּי מֵאִיר סָבַר** שיש לדרוש כך, הרי לגבי עיקר האיסור, ׳**עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ**׳ (שמות ל לב) **כְּתִיב, וּכְתִיב** בפסוק הבא, לגבי חיוב כרת, ׳**וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר**׳, **מַה** ׳**סִיכָה**׳ האמורה בפסוק הראשון היא בשיעור **כָּל שֶׁהוּא**, שהרי לא מצאנו בשום מקום שיש שיעור לסיכה, **אַף** ׳**נְתִינָה**׳ האמורה בפסוק השני היא בכָּל **שֶׁהוּא**, ואף שבסתם מקומות ׳נתינה׳ היא בכזית. **וְאילו רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, יָלְפִינַן** – יש ללמוד **נְתִינָה דְ׳עַל זָר׳** – נתינה שנאמרה בפסוק של ׳אשר יתן ממנו על זר׳, **מִנְּתִינָה דְּעָלְמָא** – האמורה בכל מקום, **מַה נְּתִינָה דְּעָלְמָא**, שיעורה **בכַזַּיִת, אַף נְתִינָה דְּעַל זָר** שיעורה **בכַזַּיִת**. מסיימת הגמרא: **אֲבָל סִיכָה** הנצרכת **לְמִימְשַׁח** – למשיחת **מְלָכִים וְכֹהֲנִים** גדולים, **דִּבְרֵי הַכֹּל** שיעורה בכָּל **שֶׁהוּא**, ואין צורך בכזית.
הגמרא מבארת עתה את המחלוקת הראשונה שבברייתא, לגבי הסך על מלכים וכהנים. מבררת הגמרא: **וְאָמַר רַב יוֹסֵף, בְּמַאי פְּלִיגִי** – במה נחלקו **רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה** הסך על **מְלָכִים וְכֹהֲנִים**, אם חייב או פטור. מבארת הגמרא: **רַבִּי מֵאִיר סָבַר**, ׳**וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר**׳ **כְּתִיב** – נאמר בפסוק, **וְאַף מֶלֶךְ וְכֹהֵן, הַשְּׁתָּא זָרִים נִינְהוּ** – עתה, לגבי משיחה זו, דינם כזרים, שהרי אין להם צורך במשיחה זו. **וְאילו רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, בָּעֵינַן** – כדי לעבור באיסור זה יש צורך **עַד דְּאִיכָּא זָר** – עד שיהיה האדם שסכים אותו זר **מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ, וְאילו מֶלֶךְ וְכֹהֵן, מֵעִיקָּרָא לָאו זָרִים הָווּ** – בתחילה לא היה דינם כזרים, שהרי היתה מצוה למושחם.
הגמרא מבארת שאף במקום אחר נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה במחלוקת דומה: **אָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי, וְרבי מאיר ורבי יהודה שבברייתא זו אָזְדוּ לְטַעֲמַיְיהוּ** – הלכו לשיטתם במקום אחר, **(דתניא)** [**דְּתַנְּן**] – שהרי שנינו מחלוקת זו במשנה (תרומות פ״ז מ״ב),

מה **נְּתִינָה דְּעָלְמָא**, שיעורה בכַזַּיִת, **אַף נְתִינָה דְּעַל זָר** שיעורה

רבא

ההוא גברא חטף זוזי מחבריה ושדא לה, אמר לה, מיקדשת לי. אתא ההוא גברא לקמיה דרבא. אמר ליה, לית דחש להא דרבי שמעון, דאמר סתם גזילה ייאוש בעלים הוי[1].

נשמתו של רבא היא משרש נעמה העמונית בת לוט, וכאשר הקליפות שבו את לוט, גם את נשמת רבא שבו עמו. והיינו דכתיב[2] ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו, ראשי תיבות רבא[3] .

אם כן, רבא הוא מבחינת גזילה, שהרי גזלו ושבו אותו, כי הוא הוא בחינת רכושו בן אחי.

לכן אתא ההוא גברא, שמסטרא דקליפה, שחטף וגזל זוזי, הוא כמו רכוש, מחבריה, הוא כמו לוט, לרבא דוקא, לשאול ממנו, אם הזוזי נחשבים שלו.

ואמר לו רבא, שאין הזוזים שלו, וכמו שהושב הרכוש של בן אחי אברם.

(תורת לוי יצחק ענ׳ קמז)

דריש רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו[4] ואנכי עפר ואפר, זכו בניו לשתי מצות, אפר פרה ועפר סוטה[5].

רבא הוא מבחינת אברהם, כי באברם יש אותיות רבא[6].

ורבא פירושו רב וגדול, ואברהם נקרא האדם הגדול בענקים[7].

ורבא היה דר במחוזא, ובאברהם כתיב[8] אחר הדברים האלה היה דבר ה׳ אל אברם במחזה לאמר.

לכן דרש רבא דוקא בענין שכרו של אברהם.

והוא אומר שגר מותר בכהנת[9], כי אברהם גייר גרים וקירבן.

ואמר שאדם צריך להוקיר את אשתו כדי שיתעשר[10], כי באברם כתיב[11] ולאברם הטיב בעבורה, ולכן רבא דוקא יודע זאת.

(הערות לזהר ב ענ׳ שצ, תורת לוי יצחק ענ׳ קס, ליקוטים ואגרות ענ׳ שענז)

רבא, רבה בר מרי

אמר לו רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמור רבנן, כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה. אמר ליה, דכתיב[12] והי׳ שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו. אמר ליה, את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא, ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וגו׳[13], וכתיב[14] והי׳ פקד את שרה כאשר אמר וגו׳, כאשר אמר אברהם על אבימלך[15].

רבה בר מרי למד מאיוב, ורבא למד מאברהם.

והוא, כי בקשת רחמים של אברהם היתה מבחינת חסד, שהיא מדתו, וכן איוב עבד את הקב״ה מאהבה, כמו אברהם שעבד מאהבה[16] .

אך איוב היה גלגול תרח[17], שהוא הפסולת דאברהם, והיו לו יסורים גדולים, כדי לקנח ולתקן את הפגם של תרח, ואחר כך בירך אותו הקב״ה והיה למשנה[18].

לכן למד רבה בר מרי מאיוב, כי רבה פירושו גדול, ורב״ה גימטריא או״ר, שהוא בחינת טוב וחסד. אך הוא בר מרי, מרי הוא מרירות, היינו יסורים, וכמו שלאיוב היה מתחלה יסורים ומרירות, ואחר כך אור וטוב.

ורבא למד מאברהם, כי הוא מבחינתו - באברם יש אותיות רבא[19].

ובאברהם יש אותיות רב״א למפרע, וכן יש בו אותיות רב״ה.

אם כן, רבה בר מרי הוא על דרך אברהם בן תרח, שתרח הוא בחינת מרירות, והיינו מה שלמד מאיוב, שהוא שייך לאברהם והוא גלגול תרח,

ורבא למד מאברהם.

(הערות לזהר א ענ׳ סא)

---

1) קידושין שם, ב.
2) לך לך יד, יב.
3) לקוטי תורה להאריז״ל פרשת לך.
4) וירא יח, כז.
5) סוטה יז, א.
6) לקוטי תורה להאריז״ל שם.
7) יהושע יד, טו. במדבר רבה פי״ג, ג.
8) לך לך טו, א.
9) קידושין עג, א.
10) בבא מציעא נט, א.
11) לך לך יב, טז.
12) איוב מב, י.
13) וירא כ, יז.
14) שם כא, א.
15) בבא קמא צב, א.
16) ילקוט ריש איוב.
17) לקוטי תורה להאריז״ל איוב.
18) איוב שם.
19) לקוטי תורה להאריז״ל פרשת לך.

חוברת ו

איחוד מחדש

במוצאי שבת, בשעה שתים עשרה בלילה, היה עלי להמשיך בנסיעתי. כשהגיע שעתי לצאת לדרך, התאספה קבוצה - כחמישה עשר במספר - מידידינו ומידידינו הטובים, והלכנו כולנו יחד אל בית הנתיבות. השתמשנו בכל התחבולות האפשריות כדי שנוכל להעביר את כל החבילות שהיו ברשותי (דבר שהיה אסור אז על פי חוק). שילמנו היטב לסבל, והחבילות נכנסו אל הקרון.

הנסיעה עתידה היתה להימשך יותר מחמש יממות. אחד ממלוויי העניק מתנה לאשה הממונה על הקרון, כדי שתשגיח עלי במשך כל הנסיעה, ותדאג לספק לי תה חם ומצרכים נוספים שניתן היה להשתמש בהם ללא בעיות כשרות.

בין הנוסעים ברכבת יחד עמי היו סוחרים גדולים, וכן מלומדים, פרופסורים מהאוניברסיטאות החדשות שהוקמו בערי הבירה של הארצות שבעומק אסיה. לאן אני נוסעת ואל מי אני נוסעת - לא סיפרתי לאיש. רק ביום החמישי של הנסיעה, כשהתקרב זמן ירידתי מהרכבת, אמרתי להם שאני נוסעת אל בני העובד ב"איספולקום".

בתחנה המתינו כולם לכלי הרכב שסברו שיבוא לאסוף אותי, ובינתיים סיפרו לי עד כמה גרוע מזג האוויר המקומי - החום, הביצות והיתושים, וכי אנשים מתים כאן מקדחת המלריה. כשהגיע זמני לצאת מן הקרון, נשאו אנשים אלה עבורי את כל החבילות, והמתינו לבני שיבוא עם כלי רכבו. לתדהמתם, בני וכלי הרכב לא הופיעו, ובמקומו קיבלו את פני בעלי ז"ל ויהודי גולה נוסף...

יחד עם שמחתי הרבה על כך שעלה בידי לראות את בעלי שוב, הרי למראה דמותו הכללית ולבושו, כמו כללות השינוי שחל בפניו, והשינוי שהורגש איכשהו בכל מראהו - נפער (בלשון הדיבור) חור בלבי. אבל מובן שהתחזקנו למרות הכל, גם הוא וגם אני.

בשלב זה החלה פרשייה חדשה - ה"ירידה לעיר" (כפי שהדבר מכונה שם), ולאחר מכן החזרה לתחנת הרכבת לבדי, כדי לארגן את העברת כל החפצים שהבאתי עמי אל הדירה. ארגון ההעברה ארך מספר ימים, וכמעט לא היה מי שיעשה זאת. לבסוף התנדב קאזאח אחד, פראי במקצת, לשאת את החפצים על כתפיו, ואילו את החבילות הנותרות נשאנו שלושתנו - בעלי, אני והיהודי הנוסף.

הדרך - יותר משני קילומטרים אורכה - היתה קשה, כולה בוץ דביק שהקשה מאוד על ההליכה, אולם הגענו כולנו בשלום.

היה זה כפר עני להחריד. כשראו תושבי הכפר את החבילות הרבות, הם החלו לראות בנו עשירים גדולים, בהתאם להבנתם. אולם מאחר שהיחס שם אל הגולים לא היה רע, הם מחלו לנו על "עושרנו", ולא נהגו בנו ברוע כפי שנהגו באנשים עשירים בכלל.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חִסַּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאִילָנוֹת טוֹבוֹת לֵיהָנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

ז, יב – אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן

א. בשל"ה דף כ"ד הקשה על מדרש תהלים במזמור לתודה דאמר שם ר"י כל הקרבנות יהיו בטלים לעתיד לבא וקרבן תודה אינו בטל. והקשה הא בנין בית שראה יחזקאל הוא הבית שלעתיד הזכיר שם קרבנות של חטאות ואשמות. ודחק שם לתרץ.

ולא קשה מידי דהא איתא ביומא דף פ' אמר ר"א האוכל חלב בזמן הזה יכתוב שיעורו ופירש"י בד"ה אי נימא שמא יבנה ביהמ"ק בימיו ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן כו', הרי יהי' לעתיד חטאות ואשמות מאותם שנתחייבו כבר בעולם הזה אבל שיתחייבו אז בקרבנות אלו, וזה יהי' בטל לעתיד.

והנה הא דלעתיד יבוטל קרבנות של חטאות ואשמות כתב השל"ה שם הטעם לפי שאז יבטל היצה"ר מן הארץ ויתמו חטאים וכו'. וצריך ליישב טעמו הא ודאי חטאות ואשמות אינם באים אלא על חטא שוגג ואין יד יצה"ר בחטא של שוגג.

ונראה ליישב זה לפי טעמו עפ"י מה דאיתא בספר האלשיך פרשה זו על פסוק נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות אשר לא תעשינה ועשה אחת מהנה הא דצריך להביא קרבן על חטא שוגג לפי כי גם בלא דעת נפש לא טוב לפי שעל ידי שנפשו מטומאת מקודם ע"י חטא מזיד הלכך בא על ידו חטא של שוגג שאם הי' צדיק ולא חטא במזיד לא הי' בא תקלה של שוגג על ידו, וזה שאמר נפש כי תחטא בשגגה, זה בא לו מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה, דעבירה של חטא מזיד שעשה היתה גוררת לו עבירה של שוגג וא"כ כיון דלעתיד לא יהא מצוי חטא מזיד שיבטל היצה"ר מן העולם גם חטא שוגג לא ימצא לכן יבטל לעתיד חטאות ואשמות אף שהם באים על חטא שוגג.

ולי נראה הטעם הא דלעתיד יבטל קרבן חטאות ואשמות לפי דאיתא בילקוט ירמי' דף ס"ו וז"ל בעוה"ז אדם מלקט תאנה בשבת אין התאנה אומרת כלום אבל לע"ל היא צווחת ואומרת שבת הוא אדם שוכב עם אשתו נדה אין מי שיעכב על ידו אבל לע"ל אבן מקיר תזעק ואומר לו נדה היא, הרי לפי"ז בל יראה ובל ימצא לעתיד חטא שוגג שהרי יהי' לו מזכירין החטא אשר ירצה לעשות, לכן יבטל אז הקרבן חטאות ואשמות הבא על השוגג.

לוית חן

ב. במד"ר פ' צו פ"ט כל הקרבנות בטלים לעתיד לבוא וקרבן תודה אינו בטל, וע"ש במתנת כהונה דהתמידים ומוספים ג"כ לא יבטלו ועמ"ש ע"פ כי חסד חפצתי ולא זבח, יש לפרש ע"ד כל המועדים בטלים לע"ל, ופי' בתורה אור בד"ה ויושט המלך לאסתר שהמועדים הן עליות כנסת ישראל, בפסח בבחי' חסד כו', אכן לעתיד לבוא יהי' גלוי אור ה' למטה וזהו אשת חיל עטרת בעלה וא"כ אין שייך עליות, וזהו ע"ד מה שכתוב ע"פ כי ההרים ימושו כו' שההרים הם בחי' עליות כנ"י והיינו ע"י שיהי' הגילוי למטה וזהו וחסדי כו' וברית שלומי כו' והיינו ע"י המשכה מא"א דקמי' מעלה ומטה שוין יעו"ש.

והנה הקרבנות הם ג"כ עליות והתקרבות כנ"ל מלמטה למעלה לכן הם בטלים כיון שיהי' הגילוי למטה, אך קרבן תודה שהיא הודאה ע"ד לך טוב להודות כו' הודו לו ברכו שמו הנה בבחי' שמו שייך ברכה אבל בו ית' אין שייך רק הודאה לבד.

עוד יש לומר ע"ד אחר הנה המועדים הן גלוי אור הבינה במדות כמ"ש ע"פ להקריב לי במועדו, ובד"ה הוי' לי בעוזרי, ובד"ה מצה זו ובינה נק' עלמא דאתכסיא ובמועדים נמשך הגלוי משם, וכמ"ש ע"פ בנהר יעברו ברגל שבכל רגל מג' רגלים עוברים בנהר היוצא מעדן שהוא בינה כו', ולעתיד לבוא יהי' עלמא דאתכסיא בגלוי ממש כמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה, וזהו והניף ידו על הנהר כו' ולכן יהי' הכנור של שמונה נימין.

לכן המועדים יהיו בטלים דא"צ להמשיך אור הבינה במדות כיון הבינה יהי' בבחי' גילוי כמו המדות, וכמו ע"ד שעכשיו בשבת ויו"ט א"צ תפילין כו', משא"כ הלכות שהם מיסוד אבא הרי הם למעלה מהבינה וכמ"ש כי טובים דודיך מיין ערבים עלי דברי סופרים כו' לכן אינן בטלות ועמ"ש מזה בד"ה יביאו לבוש מלכות.

ולכן הקרבנות ג"כ בטלים דמבואר באגרת הקודש סי' כ"ח הקרבנות שע"ג המזבח הן בחי' העלאת מ"ן מנפש הבהמית שבנוגה אל שרשן ומקורן הם בחי' ד' חיות שבמרכבה כו' ועי"ז נמשך ויורד מים דכורין מז"א, א"כ הקרבנות הם להמשיך יחוד ז"א ונוקבא, וכיון שלע"ל יהי' אור הבינה בגילוי וגם ז"א ונוקבא יהיו תרין ריעין, א"כ א"צ לקרבנות, אבל התודה שהיא המשכת יחוד אב ואם שלמעלה מעלמא דאתכסיא זה לא יבטל וכמו ההלכות, וכמ"ש מזה ע"פ מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה שהתודה והלכות לא יבטלו גם לע"ל שיהי' אור הבינה בגילוי כי הם המשכות יסוד אבא כו' ועמ"ש ע"פ ועתה אלקינו מודים אנחנו לך ומהללים כו', שם נת' ענין ג' בחי' הלל ברכה והודאה.

אור התורה פ' ויקרא ח"א עמוד כ"ג

◆ יום ראשון ב׳ ניסן ◆

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

(ב) צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

ב פַּקֵּד יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לְמֵימַר דָּא אוֹרַיְתָא דַּעֲלָתָא הִיא עֲלָתָא עַל דְּמִתּוֹקְדָא עַל מַדְבְּחָא כָּל לֵילְיָא עַד צַפְרָא וְאֶשָּׁתָא דְּמַדְבְּחָא תְּהֵא יָקְדָא בֵּהּ׃

רש״י◀ **צַו אֶת אַהֲרֹן** • (ת״כ) אֵין ״צַו״, אֶלָּא לְשׁוֹן זְרוּז מִיָּד וּלְדוֹרוֹת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּיוֹתֵר צָרִיךְ הַכָּתוּב לְזָרֵז בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס. **זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה וְגוֹ׳** • הֲרֵי הָעִנְיָן הַזֶּה בָּא לְלַמֵּד עַל הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵיבָרִים שֶׁיִּהֵא כָּשֵׁר כָּל הַלַּיְלָה, וּלְלַמֵּד עַל הַפְּסוּלִין, אֵיזֶה אִם עָלָה – יֵרֵד, וְאֵיזֶה אִם עָלָה – לֹא יֵרֵד; שֶׁכָּל ׳תּוֹרָה׳ לְרַבּוֹת הוּא בָּא, לוֹמַר: תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלִים, וַאֲפִלּוּ פְּסוּלִין, שֶׁאִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ. **הוּא הָעֹלָה** • לְמַעֵט אֶת הָרוֹבֵעַ וְאֶת הַנִּרְבָּע וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ, שֶׁנִּפְסְלוּ קֹדֶם שֶׁבָּאוּ לָעֲזָרָה. (כָּל הָעִנְיָן בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וּזְבָחִים פֶּרֶק ג וּפֶרֶק ד) • **רמב״ן**

(ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ׃

ג וְיִלְבַּשׁ כַּהֲנָא לְבוּשִׁין דְּבוּץ וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יִלְבַּשׁ עַל בִּסְרֵהּ וְיַפְרֵשׁ יָת קִטְמָא דִּי תֵּיכוּל אֶשָּׁתָא יָת עֲלָתָא עַל מַדְבְּחָא וּישַׁוּנֵּהּ בִּסְטַר מַדְבְּחָא׃

רש״י◀ **מִדּוֹ בַד** • הִיא הַכֻּתֹּנֶת; וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״מִדּוֹ״? שֶׁתְּהֵא כְּמִדָּתוֹ. **עַל־בְּשָׂרוֹ** • שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינָתַיִם (ת״כ ערכין ג). **וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן** • הָיָה חוֹתֶה מְלֹא הַמַּחְתָּה מִן הַמְּאֻכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְנוֹתְנָן בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ (תמיד כד).

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ב) אָמַר הַכָּתוּב בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא (לְעֵיל א ב): דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם יְצַוֶּה בַּהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת, וְיִשְׂרָאֵל מְבִיאִים אוֹתָם, וְכָאן אָמַר צַו אֶת אַהֲרֹן, כִּי יְדַבֵּר בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, וְהַכֹּהֲנִים יַעֲשׂוּ אוֹתָם.

וְכָתַב רַשִׁ״י: אֵין צַו אֶלָּא זְרוּז מִיָּד וּלְדוֹרוֹת.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּיוֹתֵר הָיָה צָרִיךְ הַכָּתוּב לְזָרֵז בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס (ת״כ כָּאן) וּמִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן אֵינוֹ עַל זוֹ הַצַּוָּאָה, כִּי כָּאן אֵין בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס לִבְנֵי אַהֲרֹן הַמְצֻוִּים בָּהּ, אֲבָל יֵשׁ לָהֶם רֶוַח וְשָׂכָר בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת, גַּם בְּעוֹלָה.

אֲבָל אָמַר תַּנָּא קָמָא אֵין צַו אֶלָּא זְרוּז מִיָּד וּלְדוֹרוֹת, לוֹמַר שֶׁהַפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁיִּרְצֶה הַכָּתוּב לְזָרֵז בָּהֶם וְלוֹמַר שֶׁיַּעֲשֶׂה מִיָּד וְיִנְהַג הַדָּבָר לְדוֹרוֹת יֹאמַר בָּהֶן צַו, וּבִשְׁאָר הַפָּרָשִׁיּוֹת יֹאמַר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ אֱמֹר לָהֶם. וּבָא רַבִּי שִׁמְעוֹן לַחְלֹק וְלוֹמַר שֶׁפְּעָמִים יָבֹא הַלָּשׁוֹן הַזֶּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִיָּד וּלְדוֹרוֹת בַּעֲבוּר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס, כְּגוֹן הַצַּוָּאָה הָאֲמוּרָה בְּשֶׁמֶן הַמָּאוֹר (לְהַלָּן כד ב), וּכְגוֹן שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר לה ב) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּים עָרִים לָשֶׁבֶת. וְיִתְּכֵן שֶׁנֹּאמַר שֶׁיֵּשׁ בְּצַו זֶה חֶסְרוֹן כִּיס לַכֹּהֲנִים בַּעֲבוּר: זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו (פָּסוּק יג) הַנִּמְשָׁךְ בְּצַוָּאָה זוֹ. אֲבָל בִּתְחִלַּת סִפְרֵי (בַּמִּדְבָּר ה ב) בְּעִנְיָן מַחְלֹקֶת הִיא שְׁנוּיָה שָׁם.

זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה. הֲרֵי הָעִנְיָן הַזֶּה בָּא לְלַמֵּד עַל הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים שֶׁהוּא כָּשֵׁר כָּל הַלַּיְלָה, וּלְלַמֵּד עַל הַפְּסוּלִים אֵיזֶה מֵהֶם אִם עָלָה יֵרֵד וְאֵיזֶה מֵהֶן אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. שֶׁכָּל ״תּוֹרַת״ לְרַבּוֹת הוּא, תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלִים, וַאֲפִלּוּ פְּסוּלִים, שֶׁאִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ. לְשׁוֹן רַשִׁ״י.

וְאֵין הַתּוֹרָה הַזּוֹ לְכָל הָעוֹלִים, אֶלָּא לְכָל הָעוֹלוֹת, שֶׁהַנְּסָכִים אִם עָלוּ יֵרְדוּ. וַאֲפִלּוּ נְסָכִים כְּשֵׁרִים וְהַזֶּבַח פָּסוּל, אוֹ הַזֶּבַח כָּשֵׁר וּנְסָכִים פְּסוּלִים, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים בְּכֻלָּן הַזֶּבַח לֹא יֵרֵד וּנְסָכִים יֵרְדוּ, שֶׁזֶּהוּ רִבּוּיוֹ שֶׁל מִקְרָא, תּוֹרַת הָעוֹלָה, תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלוֹת, וְלֹא לַנְּסָכִים וְלֹא לַדָּם, כִּדְבְרֵי ר׳ יְהוֹשֻׁעַ (בת״כ כָּאן וּבִזְבָחִים ט א).

וְהִנֵּה הַכָּתוּב הַזֶּה מְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִקְרִיב הָעוֹלָה בַּלַּיְלָה, אֲבָל אִם נִשְׁחֲטָה וְזָרַק דָּמָהּ בַּיּוֹם נִקְטִיר אֵבָרֶיהָ כָּל הַלַּיְלָה, וְכֵן חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים. וּפֵרוּשׁ הִיא הָעֹלָה, כְּמוֹ תִּהְיֶה הָעוֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה, וְאָמַר הִיא, לְמִעוּט שֶׁדָּרְשׁוּ בּוֹ.

וּכְפִי הַמִּדְרָשׁ (בת״כ כָּאן) אֵין הַכָּתוּב מְלַמֵּד שֶׁנַּעֲלָה הָאֵבָרִים מִן הָאָרֶץ לַמִּזְבֵּחַ בַּלַּיְלָה, שֶׁכְּבָר לָמְדוּ זֶה מִפָּסוּק אַחֵר (שְׁמוֹת כג יח): לֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר, כִּי מִשָּׁם יִלְמְדוּ (מְכִילְתָא שָׁם) שֶׁיִּהְיוּ פְּסוּלִין בְּלִינָה עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה, וּמַעֲלָן כָּל הַלַּיְלָה, וְכָאן יְדַבֵּר בַּאֲבָרִים שֶׁהֵן כְּבָר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם, שֶׁמְּהַפְּכִין בָּהֶן כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר, וּלְכָךְ אָמַר הָעֹלָה, שֶׁכְּבָר עוֹלָה עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וְלָמַד עוֹד שֶׁאֲפִלּוּ פְּסוּלִין לֹא יֵרְדוּ, וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ, וְשֶׁהַנְּסָכִים יֵרְדוּ וְכֵן הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי.

וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ. יֹאמַר שֶׁתּוּקַד בַּמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה, כִּי מִצְוָה שֶׁיְּשַׁיְּרוּ בַּיּוֹם עֵצִים הַרְבֵּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְאַכְּלוּ לְגַמְרֵי וְיִכְבֶּה הָאֵשׁ מִמֶּנּוּ.

וּלְפִי דַּעְתִּי מַה שֶּׁאָמַר (פָּסוּק ו): אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה, מִצְוָה לַכֹּהֲנִים בְּקִיּוּם הָאֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (פָּסוּק ה): וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים, וְצִוָּה שֶׁיְּזָהֲרוּ בָּזֶה וַיְצַוְּרוּ אֵשׁ וְעֵצִים הַרְבֵּה שֶׁתּוּקַד הָאֵשׁ תָּמִיד כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה, וְהִזְהִיר בְּלָאו שֶׁלֹּא תִכְבֶּה לְעוֹלָם. וְהִנֵּה אִם נִתְעַצְּלוּ הַכֹּהֲנִים וְכָבְתָה הָאֵשׁ עָבְרוּ בְּלָאו, וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (יוֹמָא מה:) שֶׁהָיְתָה מַעֲרָכָה שְׁנִיָּה לְקִיּוּם הָאֵשׁ.

וּמַה שֶׁאָמַר (בְּפָסוּק ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה, מִקְרָא יָתֵר, וְנִדְרַשׁ לְרַבּוֹתֵינוּ (תּוֹרַת כֹּהֲנִים כָּאן) בְּכָל אָדָם, מְלַמֵּד שֶׁכָּל הַמְכַבֶּה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, וַאֲפִלּוּ כִּבָּה מִן הַמַּעֲרָכָה גַּחֶלֶת אַחַת לוֹקֶה, בֵּין שֶׁכִּבָּה אוֹתָהּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, בֵּין שֶׁהוֹרִידָהּ וְכִבָּה אוֹתָהּ לְמַטָּה. וְכִמְדַמֶּה לִי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא בְּלָאו אֶחָד.

הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה• וַעֲשָׂאַתָּה דֶּשֶׁן, מֵאוֹתוֹ דֶּשֶׁן יָרִים תְּרוּמָה. **וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ•** [**עַל הַמִּזְבֵּחַ•** מָצָא אֵיבָרִים שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְאַכְּלוּ, מַחֲזִירָן עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְאַחַר שֶׁחָתָה גֶּחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ וְנָטַל מִן הַפְּנִימִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ", בְּרַשִׁ"י יָשָׁן]. רמב"ן

(ד) **וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר:**

ד וַיַּשְׁלַח יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִלְבַּשׁ לְבוּשִׁין אָחֲרָנִין וְיַפֵּק יָת קִטְמָא לְמַבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא לַאֲתַר דְּכִי:

רש"י◄ **וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו•** (יומא כג) אֵין זוֹ חוֹבָה אֶלָּא דֶּרֶךְ־אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יְלַכְלֵךְ בְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תָּמִיד. בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶן קִדְרָה לְרַבּוֹ, אַל יִמְזֹג בָּהֶן כּוֹס לְרַבּוֹ, לְכָךְ: "וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים", פְּחוּתִין מֵהֶן. **וְהוֹצִיא־אֶת הַדֶּשֶׁן•** (תמיד כח) הַצָּבוּר בַּתַּפּוּחַ, כְּשֶׁהוּא רָבֶה וְאֵין מָקוֹם לַמַּעֲרָכָה, מוֹצִיאוֹ מִשָּׁם. וְאֵין זֶה חוֹבָה בְּכָל יוֹם, אֲבָל הַתְּרוּמָה חוֹבָה בְּכָל יוֹם. רמב"ן

(ה) **וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים:**

ה וְאֶשָּׁתָא עַל מַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָא בֵּהּ לָא תִטְפֵי וַיְבַעֵר עֲלַהּ כַּהֲנָא אָעַיָּא בְּצָפַר בְּצָפַר וְיִסְדַּר עֲלַהּ עֲלָתָא וְיַסֵּק עֲלַהּ תַּרְבֵּי נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

רש"י◄ **וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ•** רִבָּה כָּאן יְקִידוֹת הַרְבֵּה: "עַל מוֹקְדָהּ", "וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ", "וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ", "אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ". כֻּלָּן נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דף כח) שֶׁנֶּחְלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִנְיַן הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם. **וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה•** עוֹלַת תָּמִיד הִיא תַּקְדִּים (פסחים נח). (בְּרַשִׁ"י יָשָׁן: וּמִנַּיִן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר קוֹדֵם עַל הַמַּעֲרָכָה לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר? תַּלְמוּד לוֹמַר: הָעֹלָה, עוֹלָה רִאשׁוֹנָה). **חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים•** אִם יָבִיאוּ שָׁם שְׁלָמִים. וְרַבּוֹתֵינוּ (שם) לָמְדוּ מִכָּאן: "עָלֶיהָ", עַל עוֹלַת הַבֹּקֶר הַשְּׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּם. מִכָּאן שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר מְאֻחָר לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם.

(ו) **אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס**

ו אֶשָּׁתָא תְּדִירָא תְּהֵי יָקְדָא עַל מַדְבְּחָא לָא תִטְפֵי:

רש"י◄ **אֵשׁ תָּמִיד•** (יומא מד) אֵשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ "תָּמִיד", הִיא שֶׁמַּדְלִיקִין בָּהּ אֶת הַנֵּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (שמות כז יג): "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד". אַף הִיא מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תּוּקַד. **לֹא תִכְבֶּה•** הַמְכַבֶּה אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ׳ 55)

אַף הִיא מֵעַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן תּוּקַד (רש"י ו, ו) בַּגְּמָרָא (יומא מה, ב) אָמְרוּ "אֵשׁ תָּמִיד שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ, לֹא תְּהֵא אֶלָּא בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן", וְהַיְנוּ שֶׁהוּא דִּין בַּמְּנוֹרָה (שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִדָּלֵק מֵהַמִּזְבֵּחַ), וְאִם אֵין אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ לֹא נִתָּן לְהַדְלִיקָהּ ("לֹא תְּהֵא אֶלָּא").

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ג) **וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד.** הִיא הַכְּתֹנֶת, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר מִדּוֹ, שֶׁתְּהֵא כְּמִדָּתוֹ. עַל בְּשָׂרוֹ, שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינֵתַיִם. לְשׁוֹן רַשִׁ"י.

וְהִנֵּה תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן צְרִיכָה בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, וְאֵין עֲבוֹדָה בִּשְׁנֵי הַבְּגָדִים מֵהֶם. אֲבָל הִזְכִּיר אֵלֶּה הַשְּׁנַיִם לְדָבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהֶם כָּאן. לוֹמַר שֶׁתְּהֵא הַכְּתֹנֶת כְּמִדָּתוֹ. וְהָעִנְיָן לוֹמַר שֶׁאִם הָיוּ מְסֻלָּקִין, קְצָרִים וְאֵינָן מַגִּיעִין עַד רַגְלָיו, וְעָבַד בָּהֶן עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. וְלָמַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ וְלֹא בֵּין הַמִּכְנָסַיִם לְבָשָׂרוֹ כְּלוּם. וְהוּא הַדִּין שֶׁצְּרִיכָה כָּל בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, כִּי כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר הַכָּתוּב שֶׁהִיא צְרִיכָה בִּגְדִים לָמַדְנוּ שֶׁהִיא צְרִיכָה אַרְבָּעָה לְהֶדְיוֹט וּשְׁמֹנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל. וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא בְּפֶרֶק שֵׁנִי (כג:) וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): מַה תַּלְמוּד לוֹמַר יִלְבַּשׁ, לְהָבִיא אֶת הַמִּצְנֶפֶת וְאֶת הָאַבְנֵט.

וְאַנְקְלוּס תִּרְגֵּם מִדּוֹ לְבוּשִׁין, וְנִרְאֶה כִּי אֶצְלוֹ מִדּוֹ שֵׁם יִכְלֹל כָּל בְּגָדָיו, כְּאִלּוּ אָמַר וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן בִּגְדֵי בַד, וְכֵן: מַדָּיו קְרוּעִים (שְׁמוּאֵל־א ד יב), שֶׁיֵּרֵד עַל פִּי מִדּוֹתָיו (תְּהִלִּים קלג ב), עַל פִּי מַלְבּוּשָׁיו, חָגוּר מִדּוֹ לְבֵשׁוֹ (שְׁמוּאֵל־ב כ ח). וְיִהְיֶה זֶה כְּדַעַת הָאוֹמֵר אַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן הֶדְיוֹט לֹא זֶהוּ אַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל (יוֹמָא יב:).

(ד) **וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו.** אֵין זֶה חוֹבָה אֶלָּא דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יְלַכְלֵךְ בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן, בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶן קִדְרָה לְרַבּוֹ אַל יִמְזֹג בָּהֶן כּוֹס לְרַבּוֹ, לְכָךְ אָמַר וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים, פְּחוּתִים מֵהֶם. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְהַכַּוָּנָה לְרַבּוֹתֵינוּ בָּזֶה לוֹמַר שֶׁהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן צְרִיכָה בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, וְאֵין בְּגָדִים אֲחֵרִים בִּגְדֵי חֹל.

אֲבָל לֹא יָדַעְתִּי מִנַּיִן אָמַר הָרַב שֶׁאֵינָהּ חוֹבָה, כִּי נִרְאֶה שֶׁמִּצְוָה הִיא עַל הַכֹּהֵן שֶׁהַבְּגָדִים שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם הַקָּרְבָּנוֹת, גַּם הֲרָמַת הַדֶּשֶׁן, יִהְיוּ בְּגָדִים נְקִיִּים, לֹא יְשַׁמֵּשׁ בְּאוֹתָן אֲשֶׁר הוֹצִיא הַדֶּשֶׁן, וְהַמִּצְוָה מִדֶּרֶךְ מוּסַר הָעֶבֶד לְרַבּוֹ, וּלְכָךְ יִהְיוּ לַכֹּהֲנִים הַבְּגָדִים הַחֲמוּדוֹת לַעֲבוֹדוֹת וְהַפְּחוּתִים לְהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן.

וְכָל זֶה לְפִי הַסְּבָרָה הַזּוֹ שֶׁכָּתְבָה הָרַב. אֲבָל יֵשׁ מְרַבּוֹתֵינוּ שָׁם בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (כג:) אוֹמֵר שֶׁאֵין הוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן צְרִיכָה בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, וְיֹאמַר וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים, בִּגְדֵי חֹל, וּפִשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא בְּכָךְ הוּא, שֶׁיְּצַוֶּה עָלָיו שֶׁלֹּא יְלַכְלֵךְ בִּגְדֵי הַבַּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ בְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן אֲבָל יִלְבַּשׁ בִּגְדֵי חֹל.

אַף לְרַשִׁ"י זֶה דִּין בַּמִּזְבֵּחַ (שֶׁמִּמֶּנּוּ צְרִיכִים לְהַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה): בְּנוֹסָף לִשְׁאָר הַדִּינִים שֶׁבְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, הִיא צְרִיכָה לִהְיוֹת זוֹ שֶׁמִּמֶּנָּה מַדְלִיקִים אֶת הַמְּנוֹרָה ("אַף הִיא"), וּבְהֶעְדֵּר אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ – אֶפְשָׁר לְהַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה מֵאֵשׁ אַחֶרֶת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות א עמ׳ 217)

אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ (ו, ו) **אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת . . אֲפִלּוּ בְּטָמְאָה** (ירושלמי יומא ד, ו) הָאֵשׁ תָּמִיד עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן רוֹמֵז לְהִתְלַהֲבוּת וְהִתְרַגְּשׁוּת גְּלוּיָה, כַּאֲשֶׁר הַלֵּב בּוֹעֵר בְּאַהֲבַת ה׳. **אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת** – גַּם אָדָם הַשָּׁקוּעַ בְּהַשָּׁגָה וּמְנֻנָּר מֵ'עוֹבְדִין דְּחֹל' **חַיָּב** לְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ 'אֵשׁ' זוֹ. **אֲפִלּוּ בְּטָמְאָה** – גַּם אָדָם שֶׁמַּצָּבוֹ הָרוּחָנִי יָרוּד, אֵינוֹ אָבוּד ח"ו וְיָכוֹל לְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ אֵשׁ זוֹ.

(ז) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

ז וְדָא אוֹרַיְתָא דְּמִנְחָתָא דִּיקָרְבוּן יָתַהּ בְּנֵי אַהֲרֹן קֳדָם יְיָ לְקֳדָם מַדְבְּחָא:

רש"י◄ **וְזֹאת תּוֹרַת הַמִّנְחָה** • תּוֹרָה אַחַת לְכֻלָּן לְהַטְעִינָן שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה הָאֲמוּרִין בָּעִנְיָן, שֶׁיָּכוֹל, אֵין לִי טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה אֶלָּא מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נִקְמֶצֶת. מִנְחַת כֹּהֲנִים שֶׁהִיא כָּלִיל, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "תּוֹרַת". **הַקְרֵב אֹתָהּ** • הִיא הַגָּשָׁה בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית. **לִפְנֵי ה׳** • הוּא מַעֲרָב, שֶׁהוּא לְצַד אֹהֶל מוֹעֵד. **אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ** • הוּא הַדָּרוֹם, שֶׁהוּא פָּנָיו שֶׁל מִזְבֵּחַ, שֶׁהַכֶּבֶשׁ נָתוּן לְאוֹתוֹ הָרוּחַ. רמב"ן

(ח) וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה:

ח וַיַּפְרֵשׁ מִנַּהּ בְּקֻמְצֵהּ מִסֹּלְתָּא דְּמִנְחָתָא וּמִמִּשְׁחַהּ וְיָת כָּל לְבֻנְתָּא דִּי עַל מִנְחָתָא וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא אִדְכַּרְתָּא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **(וְהֵרִים מִמֶּנּוּ** • מֵהַמְּחֻבָּר, שֶׁיְּהֵא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם בְּבַת אַחַת בִּשְׁעַת קְמִיצָה. בְּרַשִׁ"י יָשָׁן). **בְּקֻמְצוֹ** • שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִדָּה לַקֹּמֶץ (יומא מו). **מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַّמְנָהּ** • מִכָּאן, שֶׁקּוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ (סוטה יד). **הַמִּנְחָה** • שֶׁלֹּא תְּהֵא מְעֹרֶבֶת בְּאַחֶרֶת (ת"כ). **וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר** • שֶׁמְּלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמַקְטִירוֹ; וּלְפִי שֶׁלֹּא פֵּרַשׁ כֵּן אֶלָּא בְּאַחַת מִן הַמִּנְחוֹת בְּ"וַיִּקְרָא", הֵצְרַךְ לִשְׁנוֹת פָּרָשָׁה זוֹ, לִכְלֹל כָּל הַמִּנְחוֹת כְּמִשְׁפָּטָן (ת"כ).

(ט) וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:

ט וּדְאִשְׁתָּאַר מִנַּהּ יֵכְלוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי פַּטִּיר תִּתְאָכֵל בַּאֲתַר קַדִּישׁ בְּדָרַת מִשְׁכַּן זִמְנָא יֵכְלֻנַּהּ:

רש"י◄ **בְּמָקוֹם קָדֹשׁ** • וְאֵיזֶהוּ? בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד.

(י) לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשָּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם:

י לָא תִתְאָפֵי חֲמִיעַ חֶלְקְהוֹן יְהָבִית יָתַהּ מִקֻּרְבָּנַי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא כְּחַטָּאתָא וְכַאֲשָׁמָא:

רש"י◄ **לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם** • אַף הַשְּׂעִירִים אֲסוּרִים בְּחָמֵץ. **כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם** • (שם ב׳) מִנְחַת חוֹטֵא הֲרֵי הִיא כְּחַטָּאת. לְפִיכָךְ, קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ – פְּסוּלָה; מִנְחַת נְדָבָה הֲרֵי הִיא כְּאָשָׁם. לְפִיכָךְ, קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ – כְּשֵׁרָה.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ז) וזאת תורת המנחה. הוסיפה הפרשה הזו כפי פשוטה ארבע מצות במנחה, שתהא נאכלת מצות, (פסוק ט) ושתהא נאכלת בחצר אהל מועד (שם), ושיאכל אותה כל זכר בבני אהרן, (פסוק יא) ושיקדש כל אשר יגע בהן (שם).

וכפי מדרשו דברים הרבה מחדשים בה. שאפלו מנחת כהנים [שאינה] נקמצת. [טעונה שמן ולבונה]. ושיגיש אותה לפני ה׳ שהוא קרן מערבית, ואל פני המזבח שהוא קרן דרומית, ונמצא שטעונה הגשה לקרן מערבית דרומית (זבחים סג:). והרים ממנו, מן המחבר, שלא יביא עשרון אחד בשני כלים (מנחות כד.). ושלא יעשה מדה לקמץ (שם יט:).

ואמר לא תאפה חמץ, להקיש כל המלאכות לאפיה, שאף לישתה ועריכתה וכל מעשה ומעשה שבה עובר בלאו, ולוקה עליו בפני עצמו (מנחות נה:). חלקם נתתי אותה מאשי. שאף לחלק אינם רשאין אלא לאחר מתנות האשים. ומכאן למדנו לכל הקדשים, דכתיב: קדש קדשים היא (ת"כ כאן). לא תאפה חמץ חלקם. שאף השעירים אסורים בחמוץ (מנחות נה.). כחטאת וכאשם. למד מה חטאת מן חלין ביום ובדיד ימנית אף זו מן החלין, ביום, ובדיד הימנית (ת"כ כאן). וכל זכר בבני אהרן. שאפלו בעלי מומין במחלקת (זבחים צח:). והוסיף בכהנים וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל (פסוק טז). **אמר** הרב במורה הנבוכים (ג מו), כי טעם, בעבור שכל כהן מקריב קרבנו הוא בעצמו, ואם יקריב מנחה ויאכלנה הוא בעצמו כאלו לא הקריב דבר, כי מנחת יחיד לא יקריב ממנה כי אם הלבונה והקמץ, ולא די מעוט זה הקרבן אלא שיאכלנה, וידמה שלא הקריב קרבן כלל, ולכן ישרפו את כלה.

(יא) כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה חָק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

יא כָּל דְּכוּרָא בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֵכְלֻנַּהּ קְיָם עָלָם לְדָרָתֵיכוֹן מִקֻּרְבָּנַיָּא דַיְיָ כֹּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדָּשׁ:

רש״י ◄ **כָּל־זָכָר** • אֲפִלּוּ בַּעַל מוּם. לָמָּה נֶאֱמַר? אִם לַאֲכִילָה, הֲרֵי כְּבָר אָמוּר (ויקרא כא כב): ״לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וְגוֹ׳״ אֶלָּא לְרַבּוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין לְמַחֲלֹקֶת (זבחים קב). **כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע וְגוֹ׳** • קָדָשִׁים קַלִּים אוֹ חֵלִין שֶׁיִּגְּעוּ בָּהּ וְיִבְלְעוּ מִמֶּנָּה (ת״כ). **יִקְדָּשׁ** • לִהְיוֹת כָּמוֹהָ, שֶׁאִם פְּסוּלָה, יִפָּסְלוּ, וְאִם כְּשֵׁרָה, יֵאָכְלוּ כְּחֹמֶר הַמִּנְחָה (ת״כ).

◆ יום שני ג׳ ניסן ◆

(יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יב וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(יג) זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב:

יג דֵּין קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא דְּרַבִּיאוּ יָתֵהּ חַד מִן עַסְרָא בִּתְלַת סְאִין סֹלְתָּא מִנְחָתָא תְּדִירָא פַּלְגּוּתֵהּ בְּצַפְרָא וּפַלְגּוּתֵהּ בְּרַמְשָׁא:

רש״י ◄ **זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו** • (מנחות עח) אַף הַהֶדְיוֹטוֹת מַקְרִיבִין עֲשִׂירִית הָאֵיפָה בַּיּוֹם שֶׁהֵן מִתְחַנְּכִין לַעֲבוֹדָה, אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִנְחָה תָּמִיד וְגוֹ׳, וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו חֻקַּת־עוֹלָם וְגוֹ׳״.

(יד) עַל־מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מְרֻבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תֹּפִינֵי מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יד עַל מַסְרִיתָא בְּמִשַּׁח תִּתְעֲבֵד רְבִיכָא תַּיְתְנַהּ תּוּפִינֵי מִנְחַת בְּצוּעִין תְּקָרֵב לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

רש״י ◄ **מְרֻבֶּכֶת** • חֲלוּטָה בְּרוֹתְחִין כָּל צָרְכָּהּ (ת״כ). **תֹּפִינֵי** • אֲפוּיָה אֲפִיּוֹת הַרְבֵּה, שֶׁאַחַר חֲלִיטָתָהּ, אוֹפֶה בַּתַּנּוּר וְחוֹזֵר וּמְטַגְּנָהּ בַּמַּחֲבַת. **מִנְחַת פִּתִּים** • מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנָה פְּתִיתָה. (בְּרַשֵׁ״י יָשָׁן: וְלֹא פְּתִיתָה מַמָּשׁ בְּצִיעִין וּפְרוּרִין לְפִי שֶׁאֵינָהּ נִקְמֶצֶת, אֶלָּא כּוֹפְלָהּ לִשְׁנַיִם, וְחוֹזֵר וְכוֹפְלָהּ לְאַרְבַּע שִׁתִּי־וָעֵרֶב וְאֵינוֹ מַבְדִּיל. וְכֵן מַקְטִיר לָאִשִּׁים, בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים מְפֹרָשׁ לָהּ).

(טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תֻּקְטָר:

טו וְכַהֲנָא דִּמְרַבָּא תְּחוֹתוֹהִי מִבְּנוֹהִי יַעְבֵּד יָתַהּ קְיָם עָלָם קֳדָם יְיָ גְּמִיר תִּתַּסָּק:

רש״י ◄ **הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו** • הַמָּשִׁיחַ מִבָּנָיו, תַּחְתָּיו. **כָּלִיל תֻּקְטָר** • אֵין נִקְמֶצֶת לִהְיוֹת שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין, אֶלָּא כֻּלָּהּ כָּלִיל. וְכֵן כָּל מִנְחַת כֹּהֵן שֶׁל נְדָבָה כָּלִיל תִּהְיֶה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ׳ 24)

אֵין נִקְמֶצֶת לִהְיוֹת שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין אֶלָּא כֻּלָּהּ כָּלִיל . . כֻּלָּהּ שָׁוָה לְגָבוֹהַּ (רש״י ו, טו־טז) רַשֵׁ״י בָּא לְבָאֵר אֶת שִׁנּוּי הַלָּשׁוֹן בֵּין מִנְחַת חֲבִיתִין לְמִנְחַת כֹּהֵן. **כָּלִיל תֻּקְטָר** – מִנְחַת חֲבִיתִין נִקְמֶצֶת, אַךְ קְמִיצָתָהּ אֵינָהּ מַתֶּרֶת אֶת שְׁאָר הַמִּנְחָה לַאֲכִילָה, אֶלָּא נִקְטֶרֶת 'כָּלִיל' עַל הַמִּזְבֵּחַ, הַקֹּמֶץ וְהַשְּׁיָרִים. **כָּלִיל תִּהְיֶה** - מִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נִקְמֶצֶת, הִיא נִשְׁאֶרֶת כָּלִיל בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַהַקְרָבָה וּמְקֻטֶּרֶת כֻּלָּהּ כְּאַחַת; **כֻּלָּהּ שָׁוָה לְגָבוֹהַּ** – אֵין בָּהּ הַפְרָדָה בֵּין הַקֹּמֶץ לַשְּׁיָרִים אֶלָּא כֻּלָּהּ מְקֻטֶּרֶת בְּשָׁוֶה.

(טז) וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל: פ

טז וְכָל מִנְחָתָא דְּכַהֲנָא גְּמִיר תְּהֵי לָא תִתְאֲכֵל:

רש״י ◄ **כָּלִיל** • כֻּלָּהּ שָׁוָה לְגָבוֹהַּ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (רשימות חוברת קלד)

וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה (ו, טז)

מִנְחָה, שֶׁבָּאָה מִקֶּמַח, רוֹמֶזֶת לְצָרְכֵי הָאָדָם (כְּמַאֲמָר אִם אֵין קֶמַח כוּ׳). בְּמִנְחַת **יִשְׂרָאֵל** - בַּעַל עֵסֶק, הַשַּׁיָּךְ לָעוֹלָם, מַקְרִיבִים רַק אֶת הַקֹּמֶץ כָּלִיל לַה׳, הַיְינוּ זְמַן תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְזֶה מַקְדִּישׁ וּמַתִּיר בַּאֲכִילָה אֶת הַשְּׁיָרִים (עַל דֶּרֶךְ "לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ" וְרַק עַל יְדֵי בְּרָכָה "וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם"). אַךְ בְּמִנְחַת **כֹּהֵן** - יוֹשֵׁב אֹהֶל, הַמְּבֻדָּל מִן הָעוֹלָם, כָּל הַקֶּמַח נִשְׂרָף כָּלִיל.

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(יח) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא: רמב״ן

יח מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵימַר דָּא אוֹרַיְתָא דְּחַטָּאתָא בְּאַתְרָא דִּי תִתְנְכֵס עֲלָתָא תִּתְנְכֵס חַטָּאתָא קֳדָם יְיָ קֻדָּשׁ קוּדְשִׁין הִיא:

(יט) הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד:

יט כַּהֲנָא דִּמְכַפֵּר יָתַהּ (נ״א בִּדְמָהּ) יֵיכְלִנַּהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ תִּתְאֲכֵל בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רס״י◄ **הַמְחַטֵּא אֹתָהּ** • הָעוֹבֵד עֲבוֹדוֹתֶיהָ שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית חַטָּאת עַל יָדוֹ. **הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה** • (זבחים קב) הָרָאוּי לַעֲבוֹדָה, יָצָא טָמֵא בִּשְׁעַת זְרִיקַת דָּמִים, שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאוֹסֵר שְׁאָר כֹּהֲנִים בַּאֲכִילָתָהּ, חוּץ מִן הַזּוֹרֵק דָּמָהּ, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר לְמַטָּה: ״כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ״.

(כ) כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ:

כ כֹּל דִּי יִקְרַב בְּבִסְרַהּ יִתְקַדַּשׁ וְדִי יַדֵּי מִדְּמַהּ עַל לְבוּשׁ דִּי יַדֵּי עֲלַהּ תִּתְחַוַּר בַּאֲתַר קַדִּישׁ:

רס״י◄ **כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ** • (שם צז) כָּל דְּבַר אֹכֶל אֲשֶׁר יִגַּע וְיִבָּלַע מִמֶּנָּה. **יִקְדָּשׁ** • לִהְיוֹת כָּמוֹהָ: אִם פְּסוּלָה — תִּפָּסֵל, וְאִם הִיא כְּשֵׁרָה — תֵּאָכֵל כַּחֹמֶר שֶׁבָּהּ. **וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד** • וְאִם הֻזָּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד (ת״כ), אוֹתוֹ מְקוֹם דָּם (הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיהָ), תְּכַבֵּס בְּתוֹךְ הֶעָזָרָה. **אֲשֶׁר יִזֶּה** • יְהֵא נִזֶּה, כְּמוֹ (איוב טו כט): ״וְלֹא יִטֶּה לָאָרֶץ מִנְלָם״, יְהֵא נָטוּי. רמב״ן

(כא) וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם:

כא וּמָן דַּחֲסַף דִּי תִתְבַּשַּׁל בֵּהּ יִתְּבַר וְאִם בְּמָנָא דִּנְחָשָׁא תִּתְבַּשַּׁל וְיִתְמְרֵק וְיִשְׁתַּטֵּף בְּמַיָּא:

רס״י◄ **יִשָּׁבֵר** • לְפִי שֶׁהַבְּלִיעָה שֶׁנִּבְלַעַת בּוֹ נַעֲשָׂה נוֹתָר, וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקָּדָשִׁים. **וּמֹרַק** • לְשׁוֹן ״תַּמְרוּקֵי הַנָּשִׁים״ (אסתר ב יב). אשקורי״ר בְּלַעַ״ז. **וּמֹרַק וְשֻׁטַּף** • לִפְלֹט אֶת בְּלִיעָתוֹ. אֲבָל כְּלִי חֶרֶס, לִמְדֹךְ הַכָּתוּב כָּאן, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי דָּפְיוֹ לְעוֹלָם.

(כב) כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא:

כב כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵכוּל יָתַהּ קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא:

רס״י◄ **כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ** • הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמְחַטֵּא אוֹתָהּ הָאָמוּר לְמַעְלָה — לֹא לְהוֹצִיא שְׁאָר הַכֹּהֲנִים, אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְחִטּוּי.

(כג) וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: פ

כג וְכָל חַטָּאתָא דִּי יִתְעַל מִדְּמַהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא לָא תִתְאֲכֵל בְּנוּרָא תִּתּוֹקָד:

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יח) זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת. הָיָה הַצִּוּוּי בְּסֵדֶר וַיִּקְרָא: עוֹלָה וּמִנְחָה וְזֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם, כִּי בִּתְחִלָּה דִּבֵּר בְּקָרְבְּנוֹת הַנְּדָבָה, וְאַחֲרֵי כֵן בְּקָרְבְּנוֹת הַחוֹבָה עַל חֵטְא. אֲבָל בְּכָאן הָיָה הַבֵּאוּר לְעוֹלָה וּלְמִנְחָה וְאַחַר כָּךְ בְּחַטָּאת וְאָשָׁם, כִּי רָצָה לְבָאֵר דִּינֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, כִּי הַמִּשְׁפָּט אֶחָד לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִנְחָה (פָּסוּק י) קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם, וְאַחֲרֵי כֵן יְבָאֵר דִּין קָדָשִׁים קַלִּים. **וְהִנֵּה** יְחַדֵּשׁ בְּפָרָשָׁה זוֹ דְּבָרִים רַבִּים. זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת, תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַחַטָּאוֹת, שֶׁאַף חַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת דָּמָן טָעוּן כִּבּוּס, יָכוֹל אַף חַטַּאת הָעוֹף, תַּלְמוּד לוֹמַר זֹאת. (זְבָחִים צב.). וְאָמַר בִּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת לִפְנֵי ה׳, שֶׁכָּל הַחַטָּאוֹת לֹא תִהֵא שְׁחִיטָתָן אֶלָּא בַּצָּפוֹן (שָׁם מח.). לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כֵּן בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא אֶלָּא בְּחַטַּאת נָשִׂיא (ד כד) וְיָחִיד (ד כט), וְכָאן נִתְרַבּוּ כֻּלָּן, חַטָּאוֹת הַצִּבּוּר וְחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת. **עוֹד** דָּרְשׁוּ (ת״כ כָּאן): קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, לְרַבּוֹת שַׁלְמֵי הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא תְהֵא שְׁחִיטָתָן אֶלָּא בַּצָּפוֹן, לְפִי שֶׁבְּכָל קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים הִטְעִין צָפוֹן. הִוא, פְּרָט לְתוֹדָה וְאֵיל נָזִיר. וְעוֹד נָתַן עַתָּה בְּשַׂר הַחַטָּאוֹת לִבְנֵי אַהֲרֹן (פָּסוּק כב), וְצִוָּה שֶׁיֵּאָכְלוּהָ בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד (פָּסוּק יט), הַזְּכָרִים מֵהֶן, וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן. וְחִדֵּשׁ דִּינִין הַרְבֵּה בַּנִּבְלָעִים מִן הַחַטָּאת (פְּסוּקִים כ־כא).

(כ) תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ. הֶחְמִיר הַכָּתוּב בְּדַם הַנִּבְלָע בַּבֶּגֶד לַעֲשׂוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הָיָה קֹדֶם הַזָּיָה שֶׁלֹּא יֵצֵא חוּץ לַקְּלָעִים. וְאָמַר וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר, וְאַף הוּא בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ הוּא נִשְׁבָּר, וְהַחֲרָסִים נִבְלָעִים בְּמְקוֹמָם (יוֹמָא כא.), וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה כְּלָל. וְכֵן הַמְּרִיקָה וְהַשְּׁטִיפָה בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ הוּא, כִּי כָּל הַכְּתוּבִים נִמְשָׁכִים אֶל מָקוֹם קָדוֹשׁ שֶׁהִזְכִּיר.

רש״י◄ **וְכָל־חַטָּאת וְגוֹ׳** • (זבחים פב) שֶׁאִם הִכְנִיס מִדַּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה לִפְנִים – פְּסוּלָה. **וְכָל** • לְרַבּוֹת שְׁאָר קָדָשִׁים. רמב״ן

ז (א) **וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:**

א וְדָא אוֹרַיְתָא דַּאֲשָׁמָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא:

רש״י◄ **קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא** • (תמורה יח. ת״כ) הוּא קָרֵב, וְאֵין תְּמוּרָתוֹ קְרֵבָה.

(ב) **בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:**

ב בְּאַתְרָא דִּי יִכְסוּן יָת עֲלָתָא יִכְסוּן יָת אֲשָׁמָא וְיָת דְּמֵהּ יִזְרַק עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש״י◄ **יִשְׁחָטוּ** • רִבָּה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה, לְפִי שֶׁמָּצִינוּ אָשָׁם בְּצִבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר ״יִשְׁחָטוּ״ רַבִּים, וּתְלָאוֹ בְּעוֹלָה, לְהָבִיא עוֹלַת צִבּוּר לַצָּפוֹן.

(ג) **וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב:**

ג וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַפְרֵשׁ מִנֵּהּ יָת אַלְיָתָא וְיָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא:

רש״י◄ **וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ וְגוֹ׳** • עַד כָּאן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אֵמוּרִין בָּאָשָׁם, לְכָךְ הֵצְרַךְ לְפָרְשָׁם כָּאן, אֲבָל חַטָּאת – כְּבָר נִתְפָּרְשׁוּ בָּהּ בְּפָרָשַׁת ״וַיִּקְרָא״. **אֵת הָאַלְיָה** • לְפִי שֶׁאָשָׁם אֵינוֹ בָּא אֶלָּא אַיִל אוֹ כֶּבֶשׂ, וְאַיִל וְכֶבֶשׂ נִתְרַבּוּ בָּאַלְיָה.

(ד) **וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה:**

ד וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסָיָא וְיָת חִצְרָא דְּעַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדְּנַהּ:

(ה) **וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם הוּא:**

ה וַיַּסֵּק יָתְהוֹן כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ אַשָּׁמָא הוּא:

רש״י◄ **אָשָׁם הוּא** • עַד שֶׁיִּנָּתֵק שְׁמוֹ מִמֶּנּוּ. לִמֵּד עַל אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו בְּאַחֵר, אַף־עַל־פִּי שֶׁעוֹמֵד לִהְיוֹת דָּמָיו עוֹלָה לְקַיִץ הַמִּזְבֵּחַ, אִם שְׁחָטוֹ סְתָם, אֵינוֹ כָּשֵׁר לְעוֹלָה קֹדֶם שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה. וְאֵינוֹ בָּא לְלַמֵּד עַל הָאָשָׁם שֶׁיְּהֵא פָּסוּל שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ – ״הוּא״ הַכָּתוּב בְּחַטָּאת, לְפִי שֶׁאָשָׁם לֹא נֶאֱמַר בּוֹ: ״אָשָׁם הוּא״, אֶלָּא לְאַחַר הַקְטָרַת אֵמוּרִין. וְהוּא עַצְמוֹ שֶׁלֹּא הֻקְטְרוּ אֵמוּרָיו – כָּשֵׁר (זבחים דף ד. ועיי״ש ברש״י).

(ו) **כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:**

ו כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵיכְלִנֵּהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ יִתְאֲכַל קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא:

רש״י◄ **קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא** • בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים הוּא נִדְרָשׁ.

(ז) **כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ לוֹ יִהְיֶה:**

ז כְּחַטָּאתָא כַּאֲשָׁמָא אוֹרַיְתָא חֲדָא לְהוֹן כַּהֲנָא דִּי יְכַפַּר בֵּהּ דִּילֵהּ יְהֵא:

רש״י◄ **תּוֹרָה אַחַת לָהֶם** • בְּדָבָר זֶה. **הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ** • הָרָאוּי לְכַפָּרָה חוֹלֵק בּוֹ, פְּרָט לִטְבוּל יוֹם וּמְחֻסָּר כִּפּוּרִים וְאוֹנֵן.

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(כג) וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ. שֶׁאִם הִכְנִיס מִדַּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה לִפְנִים פְּסוּלָה. לְשׁוֹן רַשִׁ״י. וּכְפִי הַדַּעַת הַזּוֹ, מַה שֶּׁאָמַר לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ אֵינוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, שֶׁזּוֹ אֵינָהּ מְכֻפֶּרֶת, שֶׁהֲרֵי נִפְסְלָה בַּהֲבָאָה זוֹ, וּמִפְּנֵי זֶה הַפְּסוּל שֶׁלָּהּ הִיא נִשְׂרֶפֶת. אֲבָל אָמַר לְכַפֵּר שֶׁאִם הִכְנִיסָהּ לִפְנִים עַל דַּעַת לְכַפֵּר, שֶׁיְּזֶה מִמֶּנָּהּ שָׁם כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת פְּנִימִית, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִּפֵּר בָּהּ, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא הִזָּה מִדָּמָהּ כְּלוּם, נִפְסְלָה מִשְּׁעַת כְּנִיסָה וְתִשָּׂרֵף. וְאֶפְשָׁר שֶׁאִם הִכְנִיסָהּ עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לְהַזּוֹת מִמֶּנָּהּ כְּלָל שֶׁתְּהֵא כְּשֵׁרָה.

וּכְדִבְרֵי ר׳ שִׁמְעוֹן (זְבָחִים ח יב) אֵינָהּ פְּסוּלָה אֶלָּא אִם כֵּן כִּפֵּר בִּדְמָהּ, שֶׁעָשָׂה בָּהּ הַזָּאוֹת כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת פְּנִימִית, וּלְכָךְ אָמַר הַכָּתוּב לְכַפֵּר, לֹא שֶׁכִּפְּרָה, אֶלָּא שֶׁהוּא הֵבִיא מִדָּמָהּ לְכַפֵּר בָּהּ, וְכִפֵּר כְּפִי מַחְשַׁבְתּוֹ.

וּפֵרוּשׁ ״לִפְנִים״, שֶׁהִכְנִיס הַדָּם לַהֵיכָל. וְכֵן אִם הִכְנִיס מִדַּם פַּר כֹּהֵן מָשִׁיחַ וְהֶעְלֵם דָּבָר וּשְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה לִפְנֵי וְלִפְנִים, שֶׁכֻּלָּן לִפְנִים מִמְּקוֹמָן הִכְנִיסָן, וּפְסוּלִין. וְאָמַר מִדָּמָהּ, שֶׁאֲפִלּוּ מִקֶּצֶת דָּמָהּ פּוֹסֵל, שֶׁאִם קִבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וְהִכְנִיס אֶחָד מֵהֶן לִפְנִים פְּסוּלָה (שָׁם).

וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט, אֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁצִּוָּה כְּבָר בִּשְׂרָפָתָן, וּבָא כָּאן לִתֵּן לֹא תַּעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן, כִּי הַפָּרָשָׁה לְהַשְׁלִים דִּינֵי הַחַטָּאוֹת, וְזֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל ר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) וּבִזְבָחִים (שָׁם).

(ח) וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת אִישׁ עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה׃

ח וְכַהֲנָא דִּמְקָרֵב יָת עֲלַת גְּבַר מִשַּׁךְ עֲלָתָא דִּי יְקָרֵב לְכַהֲנָא דִּילֵהּ יְהֵא׃

רס״י ◄ עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה • פְּרָט לִטְבוּל יוֹם וּמְחֻסָּר כִּפּוּרִים וְאוֹנֵן, שֶׁאֵינָן חוֹלְקִים בָּעוֹרוֹת (זבחים קג) • רמב״ן

(ט) וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת וְעַל־מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִהְיֶה׃

ט וְכָל מִנְחָתָא דִּי תִתְאַפֵּי בְּתַנּוּרָא וְכָל דִּתִתְעֲבֵד בְּרִדְתָּא וְעַל מַסְרִיתָא לְכַהֲנָא דִּמְקָרֵב יָתַהּ דִּילֵהּ תְּהֵא׃

רס״י ◄ לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ וְגוֹ׳ • יָכוֹל לוֹ לְבַדּוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה״. יָכוֹל לְכֻלָּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב״. הָא כֵּיצַד? לְבֵית אָב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמַּקְרִיבִין אוֹתָהּ (ת״כ) • רמב״ן

(י) וְכָל־מִנְחָה בְלוּלָה־בַשָּׁמֶן וַחֲרֵבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו׃ פ

י וְכָל מִנְחָתָא דְּפִילָא בִּמְשַׁח וּדְלָא פִילָא לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תְּהֵי גְּבַר כְּאָחוֹהִי׃

רס״י ◄ בְּלוּלָה־בַשָּׁמֶן • זוֹ מִנְחַת נְדָבָה. וַחֲרֵבָה • זוֹ מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן שֶׁמֶן.

◆ יום שלישי ד׳ ניסן ◆

(יא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה׃

יא וְדָא אוֹרַיְתָא דְּנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי יְקָרֵב קֳדָם יְיָ׃

(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן׃

יב אִם עַל תּוֹדְתָא יְקָרְבִנֵּהּ וְיִקְרֵב עַל נִכְסַת תּוֹדְתָא גְּרִיצָן פַּטִירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאֶסְפּוּגִין פַּטִירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשָׁח וְסֻלְתָּא רְבִיכָא גְּרִיצָן דְּפִילָן בִּמְשָׁח׃

רס״י ◄ אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ • אִם עַל דְּבַר הוֹדָאָה עַל נֵס שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי מִדְבָּרִיּוֹת וַחֲבוּשֵׁי

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ח) וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת עֹלַת אִישׁ. הַדִּין הַזֶּה נוֹהֵג בְּכָל הַקָּדָשִׁים, וְאָמַר הַכָּתוּב עוֹלָה, וְהוּא הַדִּין לְחַטָּאת וְאָשָׁם הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה. וְאֵין זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים כֵּן, וּלְכָךְ הִזְכִּיר הַכָּתוּב מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים בְּאֶמְצַע הַקָּרְבָּנוֹת קֹדֶם שֶׁיְּדַבֵּר בִּשְׁלָמִים.

וּמִדְּרָשׁוֹ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) אֵין לִי אֶלָּא עוֹלָה, עוֹרוֹת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מַנִּין, תַּלְמוּד לוֹמַר אֲשֶׁר הִקְרִיב. אוֹ יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה עוֹרוֹת קָדָשִׁים קַלִּים, תַּלְמוּד לוֹמַר עוֹלָה, מָה עוֹלָה מְיֻחֶדֶת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יָצְאוּ קָדָשִׁים קַלִּים.

וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט לֹא הֵצְרַךְ לוֹמַר כֵּן בְּחַטָּאת וְאָשָׁם שֶׁהֵם מַתְּנוֹת הַכְּהֻנָּה, וְהַכֹּהֲנִים זוֹכִים בַּבָּשָׂר וְזוֹכִים בָּעוֹר, אֲבָל בְּעוֹלָה הֵצְרַךְ לוֹמַר שֶׁיִּזְכּוּ בָעוֹר. וְזֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שֶׁאָמַר: כָּל עַצְמֵנוּ לֹא הֻצְרַכְנוּ אֶלָּא לָעוֹר הָעוֹלָה, שֶׁבְּכָל מָקוֹם הָעוֹר מְהֻלָּךְ אַחַר הַבָּשָׂר, בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) וּבִזְבָחִים (קג:).

(ט) וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַתַּנּוּר. דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט יָדוּעַ בָּזֶה, שֶׁיְּצַוֶּה בְּנוֹדֵר אַחַת מִשָּׁלֹשׁ מִנְחוֹת, מַאֲפֵה תַנּוּר וְהַמַּרְחֶשֶׁת וְהַמַּחֲבַת, שֶׁיִּהְיֶה לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אוֹתָם לְבַדּוֹ. וְיֹאמַר בְּכָל שְׁאָר הַמִּנְחוֹת, כְּגוֹן הַנּוֹדֵר מִנְחָה סְתָם שֶׁהוּא מְבִיא סֹלֶת, וּבְמִנְחַת הַבִּכּוּרִים, שֶׁהֵן בְּלוּלוֹת, וּבְמִנְחַת חוֹטֵא וְסוֹטָה שֶׁהֵן חֲרֵבוֹת, שֶׁיִּהוּ מִתְחַלְּקוֹת לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן, כְּלוֹמַר לְכָל בֵּית אָב שֶׁלָּהֶם.

וּפֵרוּשׁ וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשָּׁמֶן וַחֲרֵבָה, מִנְחָה שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא סֹלֶת, בְּלוּלָה אוֹ חֲרֵבָה, לֹא מֵאֵלֶּה הַנִּזְכָּרוֹת. וְיִהְיֶה טַעַם הַהֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁטָּרַח הַכֹּהֵן בַּאֲפִיָּתָן וְרָאוּי לְהַרְבּוֹת שְׂכָרוֹ. אֲבָל רַבּוֹתֵינוּ (מְנָחוֹת עג.) לֹא רָצוּ בְּכָךְ מִפְּנֵי שֶׁאָמַר: וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשָּׁמֶן וַחֲרֵבָה, שֶׁכָּל הַמִّנְחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם יִכְלֹל זֶה, שֶׁהֵם כֻּלָּם בְּלוּלוֹת אוֹ חֲרֵבוֹת. וּלְכָךְ רָאוּ שֶׁפֵּרוּשׁ לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אוֹתָהּ, לַכֹּהֲנִים הַטְּהוֹרִים הַנִּמְצָאִים שָׁם.

וְכֵן מַה שֶׁאָמַר (בַּפָּסוּק הַקֹּדֶם): וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת עֹלַת אִישׁ, וְהַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר בּוֹ לוֹ יִהְיֶה (פָּסוּק ז), כֻּלָּם לֹא בָּאוּ אֶלָּא לוֹמַר שֶׁלֹּא יִהְיוּ לַבְּעָלִים, אֲבָל יִהְיוּ בִּשְׂכַר הַהַקְרָבָה לַכֹּהֲנִים הַטְּהוֹרִים הַנִּמְצָאִים שָׁם, שֶׁכֻּלָּם הֵם מַקְרִיבִים בַּיָּד אוֹ בְּצִוּוּי, כִּי הַיָּחִיד מֵהֶם אוֹ הַשְּׁנַיִם וּשְׁלִשָׁה הַמַּקְרִיבִים בִּרְשׁוּת כֻּלָּם הֵם עוֹשִׂים וּבִשְׁלִיחוּתָם, וְכֻלָּם עוֹמְדִים עַל הַקָּרְבָּן, כַּחֵלֶק הַיּוֹרֵד בַּמִּלְחָמָה וְכַחֵלֶק הַיּוֹשֵׁב עַל הַכֵּלִים יַחְדָּו יַחְלְקוּ.

וְאַחַר שֶׁאָמַר שֶׁיִּהְיוּ לַכֹּהֲנִים בִּשְׂכַר עֲבוֹדָתָם, חָזַר וּבֵאַר: וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשָּׁמֶן וַחֲרֵבָה, שֶׁהוּא כְּלָל הַמִּנְחוֹת, לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן הַמַּקְרִיבִים תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו, כְּלוֹמַר לְבֵית אָב הַטְּהוֹרִים מֵהֶם, שֶׁכֻּלָּם הֵם הַמַּקְרִיבִים הַנִּזְכָּרִים.

וְהִזְכִּיר הַכָּתוּב לַמִּנְחוֹת בִּשְׁמוֹתָם, מַאֲפֵה תַנּוּר וּמַרְחֶשֶׁת וּמַחֲבַת, וְאַחַר כָּךְ חָזַר וְכָלַל לוֹמַר אִישׁ כְּאָחִיו, שֶׁלֹּא יְהֵא אֶלָּא מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לָזֶה, וַאֲפִלּוּ מִנְחַת הַסֹּלֶת בָּהּ יַחְלְקוּ. וְאָמַר הַכָּתוּב כִּי הַדִּין הַזֶּה בִּמְנָחוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׂאָר הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁדְּמֵיהֶן מְרֻבִּין. וְהַקַּבָּלָה תַּכְרִיעַ, וְתַקָּנַת הַכֹּהֲנִים הִיא וּשְׁלוֹם הַבַּיִת.

וַיִּתָּכֵן שֶׁיִּהְיֶה שִׁעוּר הַכָּתוּב כְּפִי הַדַּעַת הַזּוֹ: וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַתַּנּוּר וְכָל נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִהְיֶה, וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשָּׁמֶן וַחֲרֵבָה כֵּן, וּלְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו.

בֵּית הָאֲסוּרִים וְחוֹלֶה שֶׁנִּתְרַפֵּא – שֶׁהֵם צְרִיכִין לְהוֹדוֹת, שֶׁכָּתוּב בָּהֶן (תהלים קו כא־כב): ״יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם. וְיִזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה״, אִם עַל אַחַת מֵאֵלֶּה נָדַר, שְׁלָמִים הַלָּלוּ – שַׁלְמֵי תוֹדָה הֵן, וּטְעוּנוֹת לֶחֶם הָאָמוּר בָּעִנְיָן, וְאֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ כָּאן. **וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה•** אַרְבָּעָה מִינֵי לֶחֶם: חַלּוֹת וּרְקִיקִין וּרְבוּכָה – שְׁלֹשָׁה מִינֵי מַצָּה, וּכְתִיב: ״עַל־חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ וְגוֹ׳״, וְכָל מִין וָמִין עֶשֶׂר חַלּוֹת; כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת (דף נז), וְשִׁיעוּרָן חָמֵשׁ סְאִין יְרוּשַׁלְמִיּוֹת שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, כ׳ עִשָּׂרוֹן. **מֻרְבֶּכֶת•** לֶחֶם חָלוּט בְּרוֹתְחִין כָּל צָרְכּוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ש״פ בלק תשמ״ה)

אִם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ (ז, יב)

הַ׳טּוּר׳ נָתַן סִימָן לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדוֹת: ״וְכָל הַחַיִּי״ם יוֹדוּךָ סֶלָה״ (**חוֹלֶה, יִסּוּרִים, יָם, מִדְבָּר**). וְיֵשׁ לְהָבִין, מַדּוּעַ נִרְמְזוּ מַצָּבִים שֶׁל **סַכָּנַת** חַיִּים בְּמִלָּה ׳חַיִּים׳. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכֵּן הַסַּכָּנָה שֶׁחִלְקָה **מַגְּבִירָה** אֶת עָצְמַת הַחַיִּים; הֵם עָבְרוּ אוֹתָהּ וְהִתְגַּבְּרוּ עָלֶיהָ. וְעַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁמָּצִינוּ, שֶׁשְּׁטָר שֶׁיָּצָא עָלָיו עִרְעוּר וְהִתְקַיֵּם בְּבֵית דִּין שׁוּב לֹא נִתָּן לְעַרְעֵר עָלָיו (הַיְינוּ שֶׁהָעִרְעוּר **מְחַזֵּק** אֶת הַשְּׁטָר).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יב עמ׳ 20)

יוֹרְדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי מִדְבָּרִיּוֹת וַחֲבוּשֵׁי בֵּית הָאֲסוּרִים וְחוֹלֶה שֶׁנִּתְרַפֵּא (רש״י ז, יב) צִוּוּי זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר לִבְנֵי דּוֹר הַמִּדְבָּר, נֶאֱמַר לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁבּוֹ אֵרְעוּ הַדְּבָרִים לָהֶם עַצְמָם. **יָם** – קְרִיעַת יַם סוּף. **מִדְבָּר** – הֲלִיכָתָם בַּמִּדְבָּר. **חָבוּשׁ** – הַגְּזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת כְּלוּאִים בַּמִּדְבָּר. **חוֹלֶה** – גַּם שֶׁלֹּא מָצִינוּ שֶׁנִּזְקְקוּ לוֹ כְּלָל (וְלָכֵן נָקֵט לְשׁוֹן יָחִיד, כִּי הַנְּסִים הָרִאשׁוֹנִים אֵרְעוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן גַּם זֶה). **רמב״ן**

(יג) **עַל־חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו:**

יג **עַל גְּרִיצָן דִּלְחֵם חֲמִיעַ יְקָרֵב קָרְבָּנֵהּ עַל נִכְסַת תּוֹדַת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי:**

רס״ו◄ **יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח•** (שם דף עו, ת״כ) מַגִּיד, שֶׁאֵין הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת הַגּוּף לְפַסֵּל בְּיוֹצֵא וּטְבוּל־יוֹם וּמִלָּצֵאת לְחֵלִין בְּפִדְיוֹן, עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט הַזֶּבַח.

(יד) **וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה:**

יד **וִיקָרֵב מִנֵּהּ חַד מִכָּל קָרְבָּנָא אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְכָהֲנָא דִּיזְרַק יָת דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּילֵהּ יְהֵי:**

רס״ו◄ **אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן•** לֶחֶם אֶחָד מִכָּל מִין וָמִין יִטֹּל תְּרוּמָה לַכֹּהֵן הָעוֹבֵד עֲבוֹדָתָהּ. וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים וּבְשָׂרָהּ לַבְּעָלִים, חוּץ מֵחָזֶה וָשׁוֹק שֶׁבָּהּ, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ לְמַטָּה תְּנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק בִּשְׁלָמִים, וְהַתּוֹדָה קְרוּיָה ״שְׁלָמִים״. **רמב״ן**

(טו) **וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:**

טו **וּבְסַר נִכְסַת תּוֹדַת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹם קָרְבָּנֵהּ יִתְאַכֵּל לָא יַצְנַע מִנֵּהּ עַד צַפְרָא:**

רס״ו◄ **וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו•** (זבחים לו. ת״כ) יֵשׁ כָּאן רִבּוּיִין הַרְבֵּה: לְרַבּוֹת חַטָּאת וְאָשָׁם וְאֵיל נָזִיר וַחֲגִיגַת י״ד,

---

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יב) וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה. פֵּרְשׁוּ בוֹ: עִם זֶבַח הַתּוֹדָה, וְכֵן: עַל חַלּוֹת לֶחֶם חָמֵץ, עִמָּהֶן. וְהַנָּכוֹן שֶׁהוּא עַל כְּמַשְׁמָעוֹ, שֶׁיּוֹסִיף עַל הַזֶּבַח לֶחֶם. וְכֵן: עַל חַלּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ, שֶׁיָּבִיא חַלּוֹת לֶחֶם חָמֵץ וַעֲלֵיהֶם יוֹסִיף לְהָבִיא קָרְבָּנוֹ שֶׁהוּא לֶחֶם הַמַּצָּה הַנִּזְכָּר, וְהַכֹּל יָבִיא עַל הַזֶּבַח.

וְעָשָׂה עִקָּר לֶחֶם הֶחָמֵץ, וּשְׁאָר הַלֶּחֶם עָלָיו, בַּעֲבוּר שֶׁהוּא מְרֻבֶּה כְּנֶגֶד כָּל שְׁאָר הַמִּינִין. וְשִׁנָּה הַכָּתוּב לוֹמַר עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו, לְמַה שֶּׁדָּרְשׁוּ בוֹ (מְנָחוֹת עח:) שֶׁאֵין הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ קְדֻשַּׁת הַגּוּף עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט הַזֶּבַח, וְשֶׁיִּשָּׁחֵט עָלָיו, כְּלוֹמַר עַל מְנָת שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַלֶּחֶם עִמָּהּ.

וְכָתַב רַשִׁ״י: וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה, אַרְבַּעַת מִינֵי לֶחֶם, חַלּוֹת וּרְקִיקִים וּרְבוּכָה שְׁלֹשֶׁת מִינֵי מַצָּה, וּכְתִיב: עַל חַלּת לֶחֶם חָמֵץ. וְכָל מִין וָמִין עֶשֶׂר חַלּוֹת. כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת (עז.). וְשִׁעוּרָן חָמֵשׁ סְאִין יְרוּשַׁלְמִיּוֹת שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, עֶשְׂרִים עִשָּׂרוֹן. וְלֹא הִזְכִּיר הָרֹב בְּעֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹנוֹת הַלָּלוּ שֶׁמֵּהֶן עֲשָׂרָה לְחָמֵץ, עִשָּׂרוֹן לְחַלָּה, וַעֲשָׂרָה לַמַּצָּה, שָׁלֹשׁ חַלּוֹת לְעִשָּׂרוֹן, דְּרִשׁוּ כֵּן (שָׁם עז:) מִן הַכָּתוּב הַזֶּה: עַל חַלּת לֶחֶם חָמֵץ, כְּנֶגֶד חָמֵץ הָבֵא מַצָּה. נִמְצְאוּ עֶשְׂרִים עִשָּׂרוֹן, עֲשָׂרָה לֶחָמֵץ וַעֲשָׂרָה לְמַצָּה, עֲשָׂרָה לְחָמֵץ, עִשָּׂרוֹן לְחַלָּה, עֲשָׂרָה לְמַצָּה, שָׁלֹשׁ חַלּוֹת לְעִשָּׂרוֹן. נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים חַלּוֹת.

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קָרְבָּן. חַלָּה אַחַת שְׁלֻמָה, נִמְצָא נוֹטֵל תְּרוּמָה אַרְבַּע חַלּוֹת. וַאֲנִי תָּמֵהַּ, כְּשֶׁהוֹצִיא הַכָּתוּב מִלָּאו הַשְּׁאוֹר קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ (לְעֵיל ב יב), לָמָּה לֹא אָמַר גַּם כֵּן וְקָרְבַּן תּוֹדָה. וְזוֹ אֵינָהּ שְׁאֵלָה, כִּי הַכָּתוּב אָמַר (שָׁם) וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ, וְלֶחֶם הַתּוֹדָה אֵין מִמֶּנּוּ לַמִּזְבֵּחַ כְּלוּם שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא טָעוּן תְּנוּפָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ (מְנָחוֹת נז.) בְּלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בְּחִמּוּצוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַלְּבוֹנָה שֶׁעָלָיו שֶׁהִיא לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַה׳ (לְהַלָּן כד ז), אֲבָל לֶחֶם הַתּוֹדָה אֵין מִמֶּנּוּ לַמִּזְבֵּחַ כְּלוּם.

וְאוּלַי לֹא הֵצַרְךְ הַכָּתוּב לַשִּׁיּוּר הַהוּא אֶלָּא בַּעֲבוּר הַדְּבָשׁ, שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ בְּבִכּוּרִים

שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱכָלִין לְיוֹם וָלַיְלָה. **בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל•** וְכִזְמַן בְּשָׂרָהּ – זְמַן לַחְמָהּ. **לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר•** אֲבָל אוֹכֵל הוּא כָּל הַלַּיְלָה. אִם־כֵּן, לָמָּה אָמְרוּ ״עַד חֲצוֹת״? כְּדֵי לְהַרְחִיק הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה (ריש ברכות)• **רמב״ן**

(טז) **וְאִם־נֶדֶר ׀ אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיֹום הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל:**

טז **וְאִם נִדְרָא אוֹ נְדַבְתָּא נִכְסַת קֻרְבָּנֵהּ בְּיוֹמָא דִּי יְקָרֵב נִכְסְתֵּהּ יִתְאֲכֵל וּבְיוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי וּדְאִשְׁתְּאַר מִנֵּהּ יִתְאֲכֵל:**

רס״י• **וְאִם־נֶדֶר אוֹ נְדָבָה•** שֶׁלֹּא הֱבִיאָהּ עַל הוֹדָאָה שֶׁל נֵס, אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, וְנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בָּעִנְיָן. **וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ•** בָּרִאשׁוֹן יֵאָכֵל (סִפְרֵי אֲחֲרִים: ׳וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל׳). וָ״ו זוֹ יִתְרָה הִיא, וְיֵשׁ כָּמוֹהָ הַרְבֵּה בַּמִּקְרָא, כְּגוֹן: ״וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה״ (בראשית לו כד), ״תֵּת וְקוֹדֶשׁ וְצָבָא מִרְמָס״ (דניאל ח יג)• **רמב״ן**

(יז) **וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף:** רמב״ן

יז **וּדְאִשְׁתְּאַר מִבְּסַר נִכְסְתָּא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד:**

(יח) **וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא:**

יח **וְאִם אִתְּאֲכָלָא יִתְאֲכֵל מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה לָא יְהֵא לְרַעֲוָא דְּמִקְרֵב יָתֵהּ לָא יִתְחַשֵּׁב לֵהּ מְרָחָק יְהֵא וְאֲנַשׁ דְּתֵיכוּל מִנֵּהּ חוֹבֵהּ יְקַבֵּל:**

רס״י• **וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל וְגוֹ׳,** (ת״כ) בִּמְחַשֵּׁב בִּשְׁחִיטָה לְאָכְלוֹ בַּשְּׁלִישִׁי הַכָּתוּב מְדַבֵּר. יָכוֹל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בַּשְּׁלִישִׁי

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁיָּבֹאוּ מִן הַדֶּבֶשׁ, וְכָלַל הַשְּׂאוֹר עִמּוֹ, וְאָמַר בִּשְׁנֵיהֶם: קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם, אֲבָל בַּשְּׂאוֹר הַמְפֹרָשׁ בִּמְקוֹמוֹ אֵין צֹרֶךְ לִפְרֹט אוֹתוֹ, כִּי לֹא יִתְּנֶה הַכָּתוּב בִּמְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת (שְׁמוֹת לא יד) חוּץ מֵעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, וּבְעָרְוַת אִשֶּׁת אָחִיךָ (וּלְהַלָּן יח טז) חוּץ מִן הַיְבָמָה. (טו) וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו. יֵשׁ כָּאן רְבוּיִין הַרְבֵּה, לְרַבּוֹת חַטָּאת וְאָשָׁם וְאֵיל נָזִיר וַחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱכָלִין לְיוֹם וָלַיְלָה. לְשׁוֹן רַשִׁ״י. וְאֵין זֶה נָכוֹן, שֶׁחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר נֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד כִּשְׁאָר שְׁלָמִים, וְכֵן שָׁנִינוּ בְּמַסֶּכֶת פְּסָחִים (עא:): אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (דְּבָרִים טז ד), בַּחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר הַכָּתוּב מְדַבֵּר שֶׁנֶּאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, שֶׁכְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (שָׁם) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר, הֲרֵי בֹּקֶר שְׁנֵי אֲמוּר. וְרַשִׁ״י עַצְמוֹ כָּתַב זֶה בְּסֵדֶר רְאֵה אָנֹכִי (שָׁם).

אֲבָל בְּכָאן סָבַר הָרַב כִּדְבְרֵי בֶּן תֵּימָא (פְּסָחִים ע.) דְּאָמַר חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁהִיא בָּאָה עִם הַפֶּסַח הֲרֵי הִיא כְּפֶסַח וְנֶאֱכֶלֶת לְיוֹם וָלַיְלָה, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא צְלִי עַד חֲצוֹת, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא בַּלַּיְלָה. אֲבָל לְדִבְרֵי בֶּן תֵּימָא אֵינָהּ בָּאָה בְּרִבּוּיִין הַלָּלוּ, אֶלָּא שֶׁהִיא כְּפֶסַח לְכָל דָּבָר, וְאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִן הַצֹּאן וְזָכָר וּבֶן שָׁנָה, מִדִּכְתִיב (שְׁמוֹת לד כה) וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפֶּסַח וְכוּ׳ כִּדְאִיתָא הָתָם.

אֲבָל כָּתַב הָרַב זֶה מִבְּרִיתָא הַשְּׁנוּיָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן), דְּקָתָנֵי: וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל, הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד עַל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, אֵין לִי אֶלָּא תּוֹדָה, וּמִנַּיִן לְרַבּוֹת הַלֶּחֶם, תַּלְמוּד לוֹמַר קָרְבָּנוֹ, וּמִנַּיִן לְרַבּוֹת אֶת הַוְּלָדוֹת וְאֶת הַתְּמוּרוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר וּבְשַׂר, וּמִנַּיִן לְרַבּוֹת חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר זֶבַח, וּמִנַּיִן לְרַבּוֹת שַׁלְמֵי נָזִיר וּשְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַפֶּסַח, תַּלְמוּד לוֹמַר שְׁלָמָיו. זוֹ הִיא הַבָּרַיְתָא הַזּוֹ.

וּפֵרַשׁ הָרַב בִּשְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַפֶּסַח שֶׁהִיא חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁהִיא בָּאָה עִם הַפֶּסַח. וְכֵן מָצָאתִי בְּמַסֶּכֶת פְּסָחִים בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה (צו:) שֶׁפֵּרַשׁ בִּשְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת בִּשְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַפֶּסַח, וְכָתַב: לְשׁוֹן אַחֵר חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר, וְזוֹ שֶׁמַּעְתִּי. וְסָמַךְ הָרַב בְּכָאן עַל שְׁמוּעָתוֹ. וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, אֶלָּא שְׁלָמִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַפֶּסַח הָיְנוּ מוֹתַר הַפֶּסַח, כְּגוֹן תְּמוּרָתוֹ וּפֶסַח שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו בְּאַחֵר, דְּכֵיוָן שֶׁמִּתְּחִלָּתוֹ אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְיוֹם וָלַיְלָה אַף סוֹפוֹ כֵּן, אֲבָל חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר נֶאֱכֶלֶת הִיא לִשְׁנֵי יָמִים כְּדִבְרֵי חֲכָמִים.

וְכֵן שָׁנִינוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים בְּאוֹתָהּ בָּרַיְתָא גּוּפָהּ, דְּקָתָנֵי סוֹפָהּ: (הל׳ ו) וּמִמָּחֳרָת, הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד עַל הַנֶּאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים, אֵין לִי אֶלָּא שְׁלָמִים, מִנַּיִן לְרַבּוֹת אֶת הַחֲגִיגָה שֶׁבָּאָה בִּזְמַנָּהּ וְכוּ׳, וְרַבָּה אֶת הַחֲגִיגָה שֶׁבָּאָה בִּזְמַנָּהּ, מִנַּיִן לַחֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח וְכוּ׳.

(טז) וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל. וָא״ו יִתְרָה הִיא זוֹ, וְיֵשׁ כָּמוֹהוּ הַרְבֵּה בַּמִּקְרָא, כְּגוֹן: וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה (בְּרֵאשִׁית לו כד), וְכֵן: תֵּת וְקוֹדֶשׁ וְצָבָא מִרְמָס (דָּנִיֵּאל ח יג). לְשׁוֹן רַשִׁ״י. וְכֵן פֵּרַשׁ רַבִּי אַבְרָהָם.

וּלְפִי דַּעְתִּי עִנְיַן הַכָּתוּב הַזֶּה, בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר: בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת, וְהָיָה בְּמַשְׁמָע שֶׁתְּהֵא מִצְוָה שֶׁיֵּאָכֵל בִּשְׁנֵי יָמִים, יֹאכַל מִקְצָתוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְיַנִּיחַ מִקְצָתוֹ לְמָחָר, וּלְפִיכָךְ חָזַר לְבָאֵר: וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ בָּרִאשׁוֹן יֵאָכֵל, וּמִמָּחֳרָת לֹא שֶׁיַּשְׁאִיר מִמֶּנּוּ בְּכִוּנָה, וְלֹא שֶׁיְּהֵא רַשַּׁאי לְהַנִּיחַ כֻּלּוֹ לְיוֹם הַמָּחֳרָת, אֲבָל מִצְוָה שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ בָּרִאשׁוֹן,

וְהַנּוֹתָר בְּמִקְרֶה יֵאָכֵל בַּמָּחֳרָת הַנִּזְכָּר.

וְהָעִנְיָן הַזֶּה מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ לְמַדְנוּהוּ, אָמְרוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ יֵאָכֵל, מִצְוָה לְהֵאָכֵל מִמֶּנּוּ יוֹם רִאשׁוֹן יָכוֹל כֻּלּוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר וּמִמָּחֳרָת, יָכוֹל מִצְוָה לְאָכְלוֹ בִּשְׁנֵי יָמִים, תַּלְמוּד לוֹמַר וְהַנּוֹתָר, אִם הוֹתִיר הוֹתִיר, אִי וְהַנּוֹתָר יָכוֹל אִם הוֹתִיר כֻּלּוֹ לִשְׁנֵי יָמִים יְהֵא פָּסוּל, תַּלְמוּד לוֹמַר יֵאָכֵל אֲפִלּוּ כֻּלּוֹ.

וְאִם תַּעֲשֶׂה הַנָּא״ו יִתְרָה, גַּם כֵּן יִתְפָּרֵשׁ: וּמִמָּחֳרָת הַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל, לֹא שֶׁיּוֹתִיר לְדַעַת. וְלֹא יָדַעְתִּי לָמָּה הָיְתָה הַנָּא״ו בְּ״תֵּת וְקוֹדֶשׁ וּצְבָא מִרְמָס״ יִתְרָה אֵצֶל רַשִׁ״י, כִּי עִנְיַן הַכָּתוּב שֶׁיִּשְׁאַל עַד מָתַי תֵּת הַפֶּשַׁע שׁוֹמֵם, וְעַד מָתַי קֹדֶשׁ וּצְבָא מִרְמָס.

(יז) וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. אֵין עִנְיַן הַכָּתוּב שֶׁיִּהְיֶה הַנּוֹתָר לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נִשְׂרָף, וְיֵאָכֵל בַּלַּיְלָה, שֶׁכְּבָר לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ (זְבָחִים נו:) מִן הַכָּתוּב בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ (לְהַלָּן יט ו) וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף, שֶׁכָּל מַה שֶׁיִּשָּׁאֵר מִשְּׁנֵי יָמִים כְּלָל טָעוּן שְׂרֵפָה. אֲבָל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ דָּבֵק עִם וְהַנּוֹתָר, אֲבָל הוּא דָּבוּק עִם בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף, יֹאמַר כִּי הַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח, שֶׁלֹּא נֶאֱכַל בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ וּמִמָּחֳרָת, יִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּבֹּקֶר. זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ (זְבָחִים נה.)

יִפָּסֵל לְמַפְרֵעַ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב״ – בִּשְׁעַת הַקְרָבָה הוּא נִפְסָל וְאֵינוֹ נִפְסָל בַּשְּׁלִישִׁי. וְכֵן פֵּרוּשׁוֹ: בִּשְׁעַת הַקְרָבָתוֹ לֹא תַּעֲלֶה זֹאת בְּמַחֲשָׁבָה, וְאִם חִשֵּׁב – פִּגּוּל יִהְיֶה. **וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ•** אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא.

(יט) **וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר:**

יט וּבְסַר קוּדְשָׁא דִּי יִקְרַב בְּכָל מְסָאֵב לָא יִתְאֲכֵל בְּנוּרָא יִתּוֹקַד וּבְסַר קוּדְשָׁא כָּל דִּי דְכֵי בְּקוּדְשָׁא יֵיכוּל בְּסַר קוּדְשָׁא:

רש״י◄ **וְהַבָּשָׂר•** שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלָמִים אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא, לֹא יֵאָכֵל. **וְהַבָּשָׂר•** לְרַבּוֹת אֵיבָר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ, שֶׁהַפְּנִימִי מֻתָּר. **כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר•** (פסחים עט) מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יב כז): ״וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ וְגוֹ׳ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל״, יָכוֹל לֹא יֹאכְלוּ שְׁלָמִים אֶלָּא הַבְּעָלִים? לְכָךְ נֶאֱמַר: ״כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר״. (**וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר•** כְּלוֹמַר: כָּל מַה שֶּׁאָסַרְתִּי לְךָ בְּחַטָּאת וְאָשָׁם, שֶׁאִם יָצְאוּ חוּץ לַקְּלָעִים – אֲסוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ״, בְּבָשָׂר זֶה אֲנִי אוֹמֵר לְךָ: ״כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר״, אֲפִלּוּ בְּכָל הָעִיר).

(כ) **וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:**

כ וֶאֱנַשׁ דִּי תֵיכוּל בִּסְרָא מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ וְסוֹבְתֵהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מֵעַמַּהּ:

רש״י◄ **וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו•** (זבחים מג, ת״כ) בְּטֻמְאַת הַגּוּף הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֲבָל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא אֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת אֶלָּא אַזְהָרָה ״וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא וְגוֹ׳״. וְאַזְהָרַת טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַטָּהוֹר אֵינָהּ מְפֹרֶשֶׁת בַּתּוֹרָה, אֶלָּא חֲכָמִים לְמָדוּהָ בִּגְזֵרָה שָׁוָה. (ת״כ) ג׳ כְּרֻתוֹת אֲמוּרוֹת בְּאוֹכְלֵי קָדָשִׁים בְּטֻמְאַת הַגּוּף, וּדְרָשׁוּהָ רַבּוֹתֵינוּ בִּשְׁבוּעוֹת (דף ו) אַחַת לִכְלָל, וְאַחַת לִפְרָט וְאַחַת לְלַמֵּד עַל קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.

(כא) **וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בְּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:** רמב״ן

כא וֶאֱנַשׁ אֲרֵי תִקְרַב בְּכָל מְסָאֵב בְּסוֹאֲבַת אֲנָשָׁא אוֹ בִּבְעִירָא מְסָאֲבָא אוֹ בְּכָל שִׁקְצָא מְסָאֵב וְיֵיכוּל מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מֵעַמַּהּ:

(כב) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

כב וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כג) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ:**

כג מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר כָּל תְּרַב תּוֹר וְאִמַּר וְעִזָּא לָא תֵיכְלוּן:

(כד) **וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ:**

כד וּתְרַב נְבֵילָא וּתְרַב תְּבִירָא יִתְעֲבֵד לְכָל עִבְדְּתָא וּמִיכַל לָא תֵיכְלִנֵּהּ:

רש״י◄ **יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה•** (פסחים כג, ת״כ) בָּא וְלִמֵּד עַל הַחֵלֶב, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא טֻמְאַת נְבֵלוֹת. **וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ•** (חולין פרק גיד הנשה) אָמְרָה תּוֹרָה: יָבוֹא אִסּוּר נְבֵלָה וּטְרֵפָה וְיָחוּל עַל אִסּוּר חֵלֶב, שֶׁאִם אֲכָלוֹ, יִתְחַיֵּב אַף עַל לָאו שֶׁל נְבֵלָה, וְלֹא תֹּאמַר: אֵין אִסּוּר חָל עַל אִסּוּר.

(כה) **כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ:** רמב״ן

כה אֲרֵי כָּל דְּיֵכוּל תַּרְבָּא מִן בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן מִנַּהּ קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא דִּי תֵיכוּל מֵעַמַּהּ:

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, כִּי בַּלַּיְלָה הַשֵּׁנִי אֵינוֹ נֶאֱכָל וְלֹא נִשְׂרָף, כִּי הִצְרִיךְ הַכָּתוּב לִשְׂרֹפַת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁים הַלָּלוּ שֶׁתִּהְיֶה בְּיוֹם, כְּמוֹ שֶׁהַקְרֻבַת הַכְּשֵׁרִים בַּיּוֹם.

(כא) אוֹ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה. אָחַז הַכָּתוּב דֶּרֶךְ קְצָרָה וְהִזְכִּיר קְצָת הַטְּמֵאִים, וְהוּא הַדִּין לְכֻלָּן, כִּי אַף בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה אִם נָגַע בָּהּ וְאָכַל קָדָשִׁים חַיָּב הַכָּרֵת הַזֶּה. וְעִנְיַן הַכְּרִיתוֹת אֲבָאֵר אוֹתוֹ בְּפָרָשַׁת עֲרָיוֹת (לְהַלָּן יח כט) בְּעֶ״הַ.

(כה) כִּי כָּל אֹכֵל חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה. לֹא יִתְּכֵן שֶׁיִּהְיֶה פֵּרוּשׁוֹ מִן הַבְּהֵמָה שֶׁהִיא עַצְמָהּ קָרְבָּן, וּלְהוֹצִיא אֶת הַחֵלִין, כִּי הַכָּתוּב כְּבָר אָסַר בְּסֵדֶר וַיִּקְרָא (לְעֵיל ג יז) סְתָם כָּל חֵלֶב וְאֵין שָׁם תְּנַאי

(כו) וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה:

כו וְכָל דְּמָא לָא תֵיכְלוּן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן דְּעוֹפָא וְדִבְעִירָא:

רש״י ◄ **לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה •** (שם ס) פְּרָט לְדַם דָּגִים וַחֲגָבִים. **בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם •** לְפִי שֶׁהִיא חוֹבַת הַגּוּף וְאֵינָהּ חוֹבַת קַרְקַע, נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת. וּבְמַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין בְּפֶרֶק א׳ (דף לז) מְפָרֵשׁ לָמָּה הֶצְרֵךְ לוֹמַר.

(כז) כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:

כז כָּל אֲנָשָׁא דִּי תֵיכוּל כָּל דְּמָא וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מֵעַמַּהּ:

(כח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כח וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כט) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זֶבַח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמָיו:

כט מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר דִּמְקָרֵב יָת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי קֳדָם יְיָ יַיְתִי יָת קָרְבָּנֵהּ לְקֳדָם יְיָ מִנִּכְסַת קוּדְשׁוֹהִי:

(ל) יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

ל יְדוֹהִי תַּיְתוּן יָת קָרְבָּנַיָּא דַיְיָ יָת תַּרְבָּא עַל חֲדָיָא יַיְתְנֵהּ יָת חֲדָיָא לַאֲרָמָא יָתֵהּ אֲרוּמָא קֳדָם יְיָ:

רש״י ◄ **יָדָיו תְּבִיאֶינָה וְגוֹ׳ •** (מנחות ס״א) שֶׁתְּהֵא יַד הַבְּעָלִים מִלְּמַעְלָה וְהַחֵלֶב וְהֶחָזוֹת נְתוּנִין בָּהּ, וְיַד כֹּהֵן מִלְּמַטָּה וּמְנִיפָן. **אֵת אִשֵּׁי ה׳ •** וּמַה הֵן הָאִשִּׁים? ״אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה״. **יְבִיאֶנּוּ •** כְּשֶׁמְּבִיאוֹ מִבֵּית הַמִּטְבָּחַיִם נוֹתֵן הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה, וּכְשֶׁנּוֹתְנוֹ לְיַד הַכֹּהֵן הַמַּנִּיף, נִמְצָא הֶחָזֶה לְמַעְלָה וְהַחֵלֶב לְמַטָּה. וְזֶהוּ הָאָמוּר בְּמָקוֹם אַחֵר (לקמן י): ״שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף וְגוֹ׳״; וּלְאַחַר הַתְּנוּפָה נוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן הַמַּקְטִיר, וְנִמְצָא הֶחָזֶה לְמַטָּה, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט כ): ״וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה״. לָמַדְנוּ, שֶׁשְּׁלֹשָׁה כֹּהֲנִים זְקוּקִין לָהּ; כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת (דף סב). **אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ •** וְאֶת הֶחָזֶה לָמָּה מֵבִיא? לְהָנִיף אוֹתוֹ הוּא מֵבִיאוֹ, וְלֹא שֶׁיְּהֵא הוּא מִן הָאִשִּׁים. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֵת אִשֵּׁי ה׳ אֶת־הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה״, יָכוֹל שֶׁיְּהֵא אַף הֶחָזֶה לָאִשִּׁים, לְכָךְ נֶאֱמַר: ״אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף וְגוֹ׳״. **רמב״ן**

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְשִׁיּוּר, וְגַם כָּאן אָסַר תְּחִלָּה כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז, וְאָסַר חֵלֶב הַנְּבֵלָה וְהַטְּרֵפָה בְּאִסּוּר הַחֵלֶב (בְּפָסוּק כד), וְאֵינָן קָרְבָּנוֹת לַשֵּׁם.

וְעוֹד שֶׁאָמַר שָׁם (לְעֵיל ג יז): חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, וְלֹא יִמָּצֵא בְּכָל עִנְיְנֵי הַקָּרְבָּנוֹת ״בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם״. וּבְמַתְּנוֹת כְּהֻנָּה (בַּמִּדְבָּר יח ח) אָמַר ״לְחֹק עוֹלָם״ פְּעָמִים רַבּוֹת, וְלֹא הִזְכִּיר ״בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם״, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַקָּרְבָּנוֹת חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵינוּ, רַק בַּמִּשְׁכָּן וּבַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה׳.

וְאַל יְעַוֵּר עֵינֶיךָ הַמִּשְׁתַּבֵּשׁ בַּפָּסוּק: וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מִשְׁבֹּתֵיכֶם (לְהַלָּן כג יד), כִּי הַחָדָשׁ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם (עָרְלָה פ״ג מ״ט), כִּי אָמַר הַכָּתוּב שֶׁלֹּא נֹאכַל לֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לְעוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵינוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם שֶׁנָּבִיא הַקָּרְבָּן בְּבֵית הַבְּחִירָה, וְאִם אֵין קָרְבָּן לֹא יֵאָסֵר מִכָּאן וָאֵילָךְ, כִּי לֹא אָמַר ״לֹא תֹאכְלוּ עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם״, אֲבָל הָאִסּוּר הוּא עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בְּלִבַּד. אֲבָל פֵּרוּשׁ ״עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה״, שֶׁתָּבִיאוּ הַקָּרְבָּן כְּשֶׁתּוּכְלוּ לְהָבִיא אוֹתוֹ, וְהוּא טַעַם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַקָּרְבָּן מִנְחָה חֲדָשָׁה. וְיִתָּכֵן שֶׁיִּהְיֶה ״הַיּוֹם״ נִמְשָׁךְ, עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד יוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם.

וְהָרְאָיָה הַגְּמוּרָה שֶׁפֵּרוּשׁ מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה, מִן הַמִּין הַקָּרֵב, כִּי כֵּן נֶאֱמַר בַּעֲרָכִין (לְהַלָּן כז ט): וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַה׳ כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה׳ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, וּפֵרוּשׁוֹ: בְּהֵמָה שֶׁמַּקְרִיבִין מִמִּינָהּ קָרְבָּן לַה׳. וְכָךְ: וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַה׳ (שָׁם פָּסוּק יא), יֹאמַר בְּפֵרוּשׁ: מִן הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה שֶׁאֵין מַקְרִיבִין מִמִּינָהּ. וְאֵין הֶפְרֵשׁ וְשׁוּם חִלּוּק בֵּין שֶׁמַּזְכִּיר בִּלְשׁוֹן רַבִּים ״אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ״ וַ״אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ״ וּבֵין שֶׁיֹּאמַר בִּלְשׁוֹן יָחִיד ״אֲשֶׁר יַקְרִיב״, כִּי פֵּרוּשׁוֹ: אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ אָדָם מִמֶּנָּה. וְכֵן אָמַר (לְהַלָּן יא לט): וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָה, הַמִּין הַנֶּאֱכָל, לֹא שֶׁהִיא עַצְמָהּ תֵּאָכֵל.

וּלְפִי שֶׁאָסַר כָּל חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יָבִיא הַקָּרְבָּן מִמִּינָהּ, לֹא מִן הַמִּין שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב, וְשֶׁמָּא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לוֹמַר כִּי הַנְּבֵלָה וְהַטְּרֵפָה יֵחָשְׁבוּ כְּמִין שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב מִמֶּנּוּ, הֶצְרֵךְ לְהַזְכִּיר שֶׁיְּהֵא אָסוּר, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּפָסוּק כד) וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ, שֶׁיִּהְיוּ בְּכָרַת כִּשְׁאָר כָּל חֵלֶב, כִּי כָּל הַמִּין הַקָּרֵב יֶאֱסֹר וַאֲפִלּוּ הַנְּבֵלוֹת וְהַטְּרֵפוֹת מִמֶּנּוּ. וְאָמַר (שָׁם) יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה, לוֹמַר שֶׁאֵין בּוֹ טֻמְאַת נְבֵלוֹת, כִּי יֹאמַר בִּנְבֵלוֹת: וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ (לְהַלָּן יא ח), וּבַחֵלֶב שֶׁלָּהֶן יֹאמַר שֶׁיִּגְּעוּ בּוֹ וְיַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ כָּל מְלָאכָה.

וְאִם הָיָה אָסוּר הַחֵלֶב בַּקָּרְבָּנוֹת בִּלְבַד, לָמָּה הֶצְרֵךְ לוֹמַר בּוֹ ״כָּל חֵלֶב לֹא תֹאכְלוּ״ שָׁם בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא (ג יז) וּבְכָר צִוָּה שֶׁיַּעֲלֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ לְרֵיחַ נִיחוֹחַ, וְאֵיךְ נֹאכַל אִשֶּׁה ה׳, וְלָמָּה לֹא הִזְהִיר גַּם בְּיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּבִשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת מִן הַקָּרְבָּנוֹת. וְעוֹד, לָמָּה הֶצְרֵךְ לְהַזְכִּיר (בְּפָסוּק כג) שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז, כִּי בַּיְּדוּעַ שֶׁלֹּא יָבִיא קָרְבָּן אֶלָּא מֵהֶן. וּמִמַּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין (דְּבָרִים טו כג): רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל, וְלֹא הִזְכִּיר הַחֵלֶב, יַגִּיעֵנִי הַמָּקוֹם לִמְקוֹמוֹ וַאֲפָרְשֶׁנּוּ.

(ל) אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה. הַנִּרְאֶה מִן הַכָּתוּב הֵזֶה עַל דֶּרֶךְ פְּשָׁט, שֶׁהֶחָזֶה הוּא מוּנָּף עִם הַחֲלָבִים וְלֹא הַשּׁוֹק, וְהַכָּתוּב שֶׁאָמַר (לְהַלָּן ט כא): וְאֵת הַחֲזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה, כִּי אַחֲרֵי כֵּן יַחְזֹר וִינִיפֵם בִּפְנֵי עַצְמָם.

(לא) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו׃

לא וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת תַּרְבָּא לְמַדְבְּחָא וִיהֵי חֶדְיָא לְאַהַרֹן וְלִבְנוֹהִי׃

רש״י◄ **וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב** • וְאַחַר כָּךְ ״וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן״, (ת״כ) לָמַדְנוּ שֶׁאֵין הַבָּשָׂר נֶאֱכָל בְּעוֹד שֶׁהָאֵמוּרִים לְמַטָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ.

(לב) וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם׃

לב וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא תִּתְּנוּן אַפְרָשׁוּתָא לְכַהֲנָא מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן׃

רש״י◄ **שׁוֹק** • מִן הַפֶּרֶק שֶׁל אַרְכֻּבָּה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרֹאשׁ עַד הַפֶּרֶק הָאֶמְצָעִי, שֶׁהוּא סֹבֶךְ שֶׁל יָרֵךְ.

(לג) הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה׃

לג דְּמִקְרֵב יָת דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיָת תַּרְבָּא מִבְּנֵי אַהַרֹן דִּילֵהּ תְּהֵי שׁוֹקָא דְיַמִּינָא לָחֶלָק׃

רש״י◄ **הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם וְגוֹ׳,** (פסחים נט) מִי שֶׁהוּא רָאוּי לִזְרִיקָתוֹ וּלְהַקְטִיר חֶלְבָּיו; יָצָא טָמֵא בִּשְׁעַת זְרִיקַת דָּמִים אוֹ בִּשְׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים, שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק בַּבָּשָׂר.

(לד) כִּי אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

לד אֲרֵי יָת חֶדְיָא דַאֲרָמוּתָא וְיָת שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא נְסֵבִית מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיהוֹן וִיהָבִית יָתְהוֹן לְאַהַרֹן כַּהֲנָא וְלִבְנוֹהִי לִקְיָם עָלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש״י◄ **הַתְּנוּפָה. הַתְּרוּמָה** • (סוכה לז) מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד.

(לה) זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם הִקְרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה׃

לה דָּא רְבוּת אַהַרֹן וּרְבוּת בְּנוֹהִי מִקָּרְבָּנַיָּא דַיְיָ בְּיוֹמָא דִּי יְקָרְבּוּן יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קֳדָם יְיָ׃

(לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם׃ רמב״ן

לו דִּי פַקִּיד יְיָ לְמִתַּן לְהוֹן בְּיוֹמָא דְּרַבִּי יָתְהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלָם לְדָרֵיהוֹן׃

(לז) זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים׃

לז דָּא אוֹרַיְתָא לַעֲלָתָא לְמִנְחָתָא וּלְחַטָּאתָא וְלַאֲשָׁמָא וּלְקָרְבָּנַיָּא וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃

רש״י◄ **וְלַמִּלּוּאִים** • לְיוֹם חֲנוּכַּת הַכְּהֻנָּה.

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה בְּמִדְבַּר סִינָי׃ פ רמב״ן

לח דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינָי בְּיוֹמָא דְפַקְּדֵהּ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקָרְבָּא יָת קָרְבָּנְהוֹן קֳדָם יְיָ בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי׃

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (מְנָחוֹת סב.) שֶׁהָיָה נוֹתֵן הַחֲלָבִים עַל יַד הַבְּעָלִים וְחָזֶה וְשׁוֹק לְמַעְלָה מֵהֶן. וּלְדַעְתָּם הִזְכִּיר תְּנוּפָה בֶּחָזֶה לְבַדּוֹ, לִדְרֹשׁ מַה שֶּׁאָמְרוּ (ת״כ כָּאן): נִטְמְאוּ וְנִשְׂתַּיֵּר אֶחָד מֵהֶם מִנַּיִן שֶׁהוּא טָעוּן תְּנוּפָה, תַּלְמוּד לוֹמַר חָזֶה לְהָנִיף אוֹתוֹ.

(לו) לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אוֹתָם. שִׁעוּרוֹ: אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אוֹתָם לָתֵת לָהֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם. וּפֵרוּשׁ בְּיוֹם מָשְׁחוֹ, בְּעֵת הַמִּשִׁיחָה, וְכֵן בְּיוֹם הִקְרִיב אֹתָם לְכַהֵן (פָּסוּק לה), בְּעֵת הַהִיא כַּאֲשֶׁר הִבְדִּילָם. וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר כִּי בְּיוֹם מָשְׁחוֹ, מִיּוֹם מָשְׁחוֹ, וְכֵן: הַנּוֹתֵר בַּבָּשָׂר וּבַלָּחֶם (לְהַלָּן ח לב).

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי. עַל דֶּרֶךְ רַבּוֹתֵינוּ (ת״כ כָּאן) כִּי כָּל הַמִּצְוֹת נֶאֱמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּהַר סִינַי, כְּלָלוֹתֵיהֶן וּפְרָטֵיהֶן וְדִקְדּוּקֵיהֶן, וְנִשְׁנוּ מֵהֶן בְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְהִגֵּה מִצְוֹת וַיִּקְרָא שְׁנֵיּוֹת.

וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט שִׁעוּרוֹ: אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי וּבְיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינָי לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנֵיהֶם לַה׳, כִּי צִוָּה בַּמִּלּוּאִים בְּהַר סִינַי וְכֵן בָּעוֹלָה וְחַטָּאת, וְצִוָּה בְּמִנְחָה וְאָשָׁם וּבִזְבְחֵי הַשְּׁלָמִים בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד.

◆ יום רביעי ה׳ ניסן ◆

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל הַמַּצּוֹת׃

ב קָרֵב יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּהּ וְיָת לְבוּשַׁיָּא וְיָת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת תְּרֵין דִּכְרִין וְיָת סַלָּא דְפַטִירַיָּא׃

רש״י ◄ קַח אֶת־אַהֲרֹן • פָּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמְרָה שִׁבְעַת יָמִים קֹדֶם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין מֵקְדָּם וּמְאֻחָר בַּתּוֹרָה. קַח אֶת־אַהֲרֹן • קָחֵנוּ בִּדְבָרִים וּמָשְׁכֵהוּ. וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְגוֹ׳ • אֵלּוּ הָאֲמוּרִים בְּעִנְיַן צַוָּאַת הַמִּלּוּאִים בִּ״וְאַתָּה תְּצַוֶּה״ (שמות כז); וְעַכְשָׁו בְּיוֹם רִאשׁוֹן לַמִּלּוּאִים חָזַר וְזֵרְזוֹ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה. רמב״ן

(ג) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

ג וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנֵשׁ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י ◄ הַקְהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • זֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֶחֱזִיק מֵעָט אֶת הַמְרֻבֶּה.

(ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

ד וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא די פַּקִּיד יְיָ יָתֵהּ וְאִתְכְּנִישַׁת כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃

ה וַאֲמַר מֹשֶׁה לִכְנִשְׁתָּא דֵּין פִּתְגָּמָא די פַּקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד׃

רש״י ◄ זֶה הַדָּבָר • דְּבָרִים שֶׁתִּרְאוּ שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה לִפְנֵיכֶם — צִוָּנִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת, וְאַל תֹּאמְרוּ לִכְבוֹדִי וְלִכְבוֹד אָחִי אֲנִי עוֹשֶׂה. כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה דְּפָרָשַׁת הַמִּלּוּאִים פֵּרַשְׁתִּי בִּ״וְאַתָּה תְּצַוֶּה״ (שם).

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְיִתָּכֵן כִּי טַעַם בְּהַר סִינַי, בַּמָּקוֹם הַזֶּה: לִפְנֵי הַר סִינַי, וְהוּא בְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְכֵן עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָּה בְּהַר סִינַי (בַּמִּדְבָּר כח ו), כִּי אֵינֶנּוּ בָּהָר מַמָּשׁ, כִּי עוֹלַת תָּמִיד לֹא הִתְחִילוּ בָּהּ רַק בְּאֹהֶל מוֹעֵד, דִּכְתִיב: וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ׳ (שְׁמוֹת כט לח), וְכֵן: וַיִּסְעוּ מֵהַר ה׳ (בַּמִּדְבָּר י לג), וְכֵן: רַב לָכֶם שֶׁבֶת בָּהָר הַזֶּה (דְּבָרִים א ו).

וְהַטַּעַם בְּכָל אֵלֶּה, כִּי יִשְׂרָאֵל חָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי בְּקָרוֹב לוֹ, דִּכְתִיב (שְׁמוֹת יט ב): וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר, וְשָׁם עָמְדוּ עַד נָסְעָם מִשָּׁם לְמִדְבַּר פָּארָן. וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵקִימוּ אוֹתוֹ לִפְנֵי הָהָר בְּמִזְרָחוֹ, וְשָׁם הִתְחִילוּ בְּעוֹלַת הַתָּמִיד, וּבַשֵּׁנָה הַשֵּׁנִית נִצְטַוּוּ עַל הַדְּגָלִים וְהֶעֱמִידוּ הָאֹהֶל בְּתוֹךְ הַמַּחֲנוֹת בְּנִסְעָם.

וּלְפִיכָךְ אָמַר הַכָּתוּב בְּכָאן כִּי זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה וּלְכָל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁצִּוָּה הַשֵּׁם בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ בְּמִדְבַּר סִינַי, יַגִּיד כִּי הָיָה בְּהַר סִינַי וּבְמִדְבַּר סִינַי, לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא הָיְתָה בָּהָר מַמָּשׁ בְּמָקוֹם הַכָּבוֹד שֶׁשָּׁם דִּבֵּר עִמּוֹ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְלֹא בְּמִדְבַּר סִינַי אַחֲרֵי שֶׁנָּסְעוּ מִלִּפְנֵי הָהָר, אֲבָל הָיָה בְּמִדְבַּר סִינַי מִלִּפְנֵי הָהָר, בְּתִחוּמוֹ וְקָרוֹב לוֹ, וְשָׁם אֹהֶל מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בִּתְחִלַּת הָעִנְיָן (לְעֵיל א א): וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה׳ אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד, הוֹדִיעַ אוֹתָנוּ עַתָּה מְקוֹם אֹהֶל מוֹעֵד.

(ב) קַח אֶת אַהֲרֹן. פָּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמְרָה שִׁבְעַת יָמִים קֹדֶם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין מֵקְדָּם וּמְאֻחָר בַּתּוֹרָה. לְשׁוֹן רַשִׁ״י. וְלָמָּה נַהֲפֹךְ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים. וְעוֹד, כִּי צִוָּה בְּפָרָשַׁת בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן (שְׁמוֹת מ א־טו) בְּכָל הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן וּבִלְבִישַׁת אַהֲרֹן וּבָנָיו וּבִמְשִׁיחַת כֵּלָם, וְסִפֵּר שָׁם מַעֲשֵׂה מֹשֶׁה בְּעִנְיַן הַהֲקָמָה, וְלֹא הִזְכִּיר בְּאַהֲרֹן וּבָנָיו דָּבָר עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה, וְאֵיךְ הִפְרִישׁ עִנְיָן אֶחָד בִּשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת, וְאַחַר הַמַּקְדָּם.

אֲבָל הַנָּכוֹן שֶׁנֹּאמַר כִּי נִצְטַוָּה בַּהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים, וְצִוָּה אוֹתוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת כָּל הַפָּרָשִׁיּוֹת הָאֵלֶּה שֶׁמִּתְחִלַּת וַיִּקְרָא עַד כָּאן, כִּי רָצָה לְלַמְּדוֹ מַעֲשֵׂה כָּל הַקָּרְבָּנוֹת וּמִשְׁפָּטֵיהֶם קֹדֶם שֶׁיַּקְרִיב מֵהֶן כְּלָל, כִּי יֵשׁ בְּקָרְבָּנוֹת הַמִּלּוּאִים חַטָּאת וְעוֹלָה וּשְׁלָמִים, וְלֹא יוֹדְעוּ כָּל דִּינֵיהֶם רַק מִן הַפָּרָשִׁיּוֹת הָאֵלֶּה שֶׁהִקְדִּים לוֹ. וְאַחַר כֵּן אָמַר לוֹ: קַח אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו אִתּוֹ, לְזָרֵז אוֹתוֹ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה בְּמַה שֶׁאָמַר לוֹ מִתְּחִלָּה (שְׁמוֹת כט א): וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי וְגוֹ׳, וְהוֹסִיף לוֹ בְּכָאן (בַּפָּסוּק הַבָּא) וְאֵת כָּל הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּמַעֲמַד כֻּלָּם, שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בָּחַר בְּאַהֲרֹן וּבְזַרְעוֹ.

וְעַל דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר נִצְטַוָּה מֹשֶׁה בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן קֹדֶם לְמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, וּכְשֶׁנִּתְרַצָּה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִבְטִיחוֹ שֶׁיִּשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכָם יָדַע מֵעַצְמוֹ שֶׁמִּצְוַת הַמִּשְׁכָּן בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת, וְצִוָּה לְיִשְׂרָאֵל עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל (שָׁם לה א). וְאַחֲרֵי שֶׁהִשְׁלִימוּ הַמְּלָאכָה נֶאֱמַר לוֹ פָּרָשַׁת: בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד (שָׁם מ ב), וְשָׁם נֶאֱמַר לוֹ: וְהִקְרַבְתָּ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וְגוֹ׳ (שָׁם פָּסוּק יב), וְהִנֵּה יָדַע שֶׁגַּם אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּמַעֲלָתָם וּבְחִבָּתָם לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְעַכְשָׁו חָזַר וְזֵרְזוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל מִלּוּאִים וּבִשְׁעַת מַעֲשֶׂה.

וְהִנֵּה כָּל הַפָּרָשִׁיּוֹת כְּסִדְרָן, אֶלָּא שֶׁהִקְדִּים: וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד (שָׁם פָּסוּק לד), שֶׁהוּא בְּיוֹם שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים כְּדַעַת רַבּוֹתֵינוּ (בְּת״כ רֵישׁ שְׁמִינִי), לְסַדֵּר כָּל עִנְיַן

(ו) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם בַּמָּיִם׃ רמב״ן

ו וְקָרִיב מֹשֶׁה יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי וְאַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא׃

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפַּד לוֹ בוֹ׃ חצי התורה בפסוקים

ז וִיהַב עֲלוֹהִי יָת כִּתּוּנָא וְזָרֵז יָתֵהּ בְּהֶמְיָנָא וְאַלְבֵּשׁ יָתֵהּ יָת מְעִילָא וִיהַב עֲלוֹהִי יָת אֵפּוֹדָא וְזָרֵז יָתֵהּ בְּהֶמְיַן אִפּוֹדָא וְאַתְקֵן לֵהּ בֵּהּ׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ׳ 197)

וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד . . וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן (ח, ז־ח) נֶחְלְקוּ הָרִאשׁוֹנִים: לְהָרַמְבַּ״ם הַסֵּדֶר הוּא אֵפֹד, חֹשֶׁן, חֵשֶׁב הָאֵפֹד (כַּכָּתוּב בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה); וּלְהָרַמְבַּ״ן - אֵפֹד, חֵשֶׁב הָאֵפֹד, חֹשֶׁן (כַּכָּתוּב כָּאן). וְיֵשׁ לוֹמַר: לְהָרַמְבַּ״ן חֹשֶׁן וְאֵפֹד הֵם שְׁנֵי בְּגָדִים שׁוֹנִים, וְלָכֵן לוֹבְשִׁים אֶת הָאֵפֹד וַחֲגִירָתוֹ וּלְאַחַר מִכֵּן אֶת הַחֹשֶׁן. אַךְ לְהָרַמְבַּ״ם הֵם בְּגֶדֶר בֶּגֶד אֶחָד שֶׁחֻלְקוֹ מִלְּפָנָיו וְחֻלְקוֹ מֵאַחוֹרָיו, וְלָכֵן לוֹבְשִׁים אֶת הָאֵפֹד וְהַחֹשֶׁן (בֶּגֶד אֶחָד) וְחוֹגְרִים - גְּמַר לְבִישַׁת שְׁנֵיהֶם. **רמב״ן**

(ח) וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים׃

רש״י ◄ **אֶת־הָאוּרִים** • כְּתָב שֶׁל שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ׃

ח וְשַׁוִּי עֲלוֹהִי יָת חוּשְׁנָא וִיהַב בְּחוּשְׁנָא יָת אוּרַיָּא וְיָת תֻּמַּיָּא׃

(ט) וַיָּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

רש״י ◄ **וַיָּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת** • פְּתִילֵי תְּכֵלֶת הַקְּבוּעִים בַּצִּיץ נָתַן עַל הַמִּצְנֶפֶת. נִמְצָא הַצִּיץ תָּלוּי בַּמִּצְנֶפֶת.

ט וְשַׁוִּי יָת מִצְנְפְּתָא עַל רֵישֵׁהּ וְשַׁוִּי עַל מִצְנְפְּתָא לָקֳבֵל אַפּוֹהִי יָת צִיצָא דְּדַהֲבָא כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא כְּמָא די פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ רמב״ן

י וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְרַבִּי יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל די בֵּהּ וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן׃

(יא) וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם׃

רש״י ◄ **וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ** • לֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן נִצְטַוָּה בַּהַזָּאוֹת הַלָּלוּ.

יא וְאַדֵּי מִנֵּהּ עַל מַדְבְּחָא שְׁבַע זִמְנִין וְרַבִּי יָת מַדְבְּחָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ לְקַדָּשׁוּתְהוֹן׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ׳ 264)

לֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן נִצְטַוָּה בַּהַזָּאוֹת הַלָּלוּ (ח, יא) כָּתַב הָרַמְבַּ״ן "וּכְבָר הֶרְאִיתִיךָ כִּי בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים פַּעַם יַאֲרִיךְ בְּדִבּוּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הֶקֶמַת הַמִּשְׁכָּן, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַכְּתוּבִים בְּכָל מָקוֹם לְהַשְׁלִים עִנְיָן אֲשֶׁר הִתְחִיל בּוֹ.

(ו) וַיִּרְחַץ אֹתָם בַּמָּיִם. הַקָּרוֹב אֵלַי שֶׁסִּפֵּר הַכָּתוּב כִּי לְכָלָם רָחַץ, אֲבָל לֹא הָיְתָה רְחִיצָתָם כְּאַחַת, אֲבָל רָחַץ אַהֲרֹן וְהִלְבִּישׁוֹ בְּגָדָיו וּמְשָׁחוֹ, וְאַחֲרֵי כֵּן רָחַץ בָּנָיו וַיַּלְבִּישֵׁם.

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בָּאַבְנֵט. זֶה הָיָה הַסֵּדֶר שֶׁעָשָׂה בּוֹ מֹשֶׁה. אֲבָל בַּצַּוָּאָה אָמַר (שְׁמוֹת כט ה): וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת אַהֲרֹן אֶת הַכֻּתֹּנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד, כִּי רָצָה לִכְלֹל אֶת הָאַבְנֵט בְּכֹלָם בְּצַוָּאָה אַחַת וְאָמַר (שָׁם פָּסוּק ט): וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו. וְהִנֵּה הִלְבִּישׁוֹ הַכְּתֹנֶת עִם הָאַבְנֵט, וְאַחַר כֵּן הַמְּעִיל וְהָאֵפוֹד כְּסֵדֶר הָאָמוּר שָׁם. **וְהִקְדִּים** בְּכָאן וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד קֹדֶם שֶׁיָּשִׂים עָלָיו הַחֹשֶׁן, כִּי מֹשֶׁה יָדַע בְּדֶרֶךְ הַלְּבִישָׁה כִּי לְעוֹלָם תֵּכֶף לִלְבִישַׁת הַבֶּגֶד יַחְגֹּר אוֹתוֹ בַּחֲגוֹרָה הָעֲשׂוּיָה לוֹ, בָּאַבְנֵט תֵּכֶף לַכֻּתֹּנֶת, וּבַחֵשֶׁב תֵּכֶף לָאֵפוֹד, וְאֵין רָאוּי שֶׁתְּהֶיה לְבִישַׁת הָאֵפוֹד בְּהַפְסָקוֹת. אֲבָל שָׁם נֶאֱמַר: וְאֶת הָאֵפֹד וְאֶת הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ לוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד, לְפִי שֶׁקָּצַר שָׁם בְּעִנְיַן הַחֹשֶׁן, וְלֹא אָמַר שֶׁיִּתֵּן אוֹתוֹ בָּאֵפוֹד וְלֹא שֶׁיָּשִׂים שָׁם הָאוּרִים וְהַתּוּמִּים, שֶׁכְּבָר צִוָּה כָּל זֶה בְּמַעֲשֵׂה הָאֵפוֹד וְהַחֹשֶׁן (שָׁם כח).

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן. וַיִּצֹּק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן. גַּם זֶה עָשָׂה מֹשֶׁה בְּסֵדֶר נָכוֹן, כִּי כֵּן נִצְטַוָּה בְּמַעֲשֵׂה הַשֶّמֶן (שְׁמוֹת ל כו ל): וּמָשַׁחְתָּ בוֹ אֶת אֹהֶל וְגוֹ׳ וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו תִּמְשָׁח. עַל כֵּן לֹא רָצָה לִמְשֹׁחַ הַמִּשְׁכָּן עַד שֶׁהִלְבִּיש אַהֲרֹן, וּמָשַׁח אוֹתָם כְּאֶחָד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַמַּקְרִיב כִּמְזֻמָּן לָבֹא אֶל הַמִּקְדָּשׁ לַעֲבֹד, וְהָיָה דַּי בְּאַהֲרֹן שֶׁהוּא קָדוֹשׁ ה׳.

אַף עַל פִּי שֶׁכָּתוּב בְּמִצְוֹת הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן (שָׁם מ ט): וּמָשַׁחְתָּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ: וְהִקְרַבְתָּ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וְגוֹ׳ וְרָחַצְתָּ אֹתָם, וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת אַהֲרֹן (שָׁם פְּסוּקִים יב יג), כִּי שָׁם הִסְדִּיר כָּל הַנַּעֲשֶׂה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּאַחַת.

וִיקַצֵּר בְּסִפּוּר מֹשֶׁה, וּפַעַם יַעֲשֶׂה בְּהֵיפֶךְ, וְלִפְעָמִים לֹא יַזְכִּיר הָאֶחָד כְּלָל". וְהַיְנוּ שֶׁלֹּא בְּכָל פַּעַם נֶאֱמַר הַצִּוּוּי בַּתּוֹרָה. וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁכָּאן שַׁאנִי, שֶׁהֲרֵי **בְּעִנְיָן זֶה** מִפֹּרָשׁ בְּצִוּוּי ה׳ בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה (כט, א וְאֵילָךְ) **בִּפְרָטִיּוּת** סֵדֶר הָעֲבוֹדָה שֶׁל יְמֵי הַמִּלּוּאִים. **רמב"ן**

(יב) **וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:**

יב וַאֲרִיק מִמִּשְׁחָא דִּרְבוּתָא עַל רֵישָׁא דְּאַהֲרֹן וְרַבִּי יָתֵהּ לְקַדָּשׁוּתֵהּ:

רש"י ◄ **וַיִּצֹק. וַיִּמְשַׁח** • בִּתְחִלָּה יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ, וְאַחַר־כָּךְ נוֹתֵן בֵּין רִיסֵי עֵינָיו וּמוֹשֵׁךְ בְּאֶצְבָּעוֹ מִזֶּה לָזֶה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם תפארת לוי"צ ג עמ' מז)

וַיִּמְשַׁח אוֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ (ח, יב) יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם לְכָךְ שֶׁמִּשִּׁיחַת אַהֲרֹן לַכְּהֻנָּה הָיְתָה דְּוֻקָא עַל יְדֵי מֹשֶׁה: מֹשֶׁה הוּא כְּנֶגֶד **תּוֹרָה**, כַּכָּתוּב "זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי", וְאַהֲרֹן הוּא כְּנֶגֶד **תְּפִלָּה**, כִּי תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּם. וְהַתְּפִלָּה צְרִיכָה לָבוֹא מִכֹּחַ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא שֹׁרֶשׁ הַכֹּל וְכוֹלֶלֶת הַכֹּל, "הֲפֹךְ בָּהּ וַהֲפֹךְ בָּהּ דְּכוּלָּא בָהּ".

(יג) **וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:**

יג וְקָרֵיב מֹשֶׁה יָת בְּנֵי אַהֲרֹן וְאַלְבֵּשִׁנּוּן כִּתּוּנִין וְזָרֵז יָתְהוֹן הֶמְיָנִין וְאַתְקֵן לְהוֹן כּוֹבָעִין כְּמָא די פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י ◄ **וַיַּחֲבֹשׁ** • לְשׁוֹן קְשִׁירָה.

◆ יום חמישי ו׳ ניסן ◆

(יד) **וַיַּגֵּשׁ אֵת פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת:**

יד וְקָרֵב יָת תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא וּסְמַךְ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 416)

וַיַּגֵּשׁ אֶת פַּר הַחַטָּאת (ח, יד) אָמְרוּ רַז"ל (שבת יב, ב) שֶׁרַבִּי יִשְׁמָעֵאל "כָּתַב עַל פִּנְקָסוֹ . . לִכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָבִיא חַטָּאת שְׁמֵנָה". וּבְאֶנְצִיקְלוֹפֶדְיָא תַּלְמוּדִית עֵרֶךְ חַטָּאת כּוֹתֵב בִּפְשִׁיטוּת, שֶׁאַף בַּזְּמַן הַזֶּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לִכְתֹּב חִיּוּבֵי חַטָּאת שֶׁלּוֹ, ע"כ. וְלֹא רָאִינוּ זֶה כְּלָל (וְאַף שֶׁלֹּא רָאִינוּ אֵינוֹ רָאִיָּה – בְּדָבָר הָרָגִיל זֶה כֵּן רְאִיָּה), וְגַם אֲבוֹתֵינוּ לֹא סִפְּרוּ לָנוּ.

(טו) **וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:**

טו וּנְכַס וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת דְּמָא וִיהַב עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר בְּאֶצְבְּעֵהּ וְדַכִּי יָת מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא וְקַדְּשֵׁהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי:

רש"י ◄ **וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ** • חִטְּאוֹ וְטִהֲרוֹ מִזָּרוּת לִכָּנֵס לִקְדֻשָּׁה. **וַיְקַדְּשֵׁהוּ** • בַּעֲבוֹדָה זוֹ. **לְכַפֵּר עָלָיו** • מֵעַתָּה כָּל הַכַּפָּרוֹת. **רמב"ן**

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יא) וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. כָּתַב רַשִּׁ"י: וְלֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן נִצְטַוָּה בַּהַזָּאוֹת הַלָּלוּ. וְאֶפְשָׁר כִּי מַה שֶּׁאָמַר בַּמִּזְבֵּחַ (שָׁם פָּסוּק י): וְקִדַּשְׁתָּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, שֶׁיּוֹסִיף עָלָיו הַקִּדּוּשׁ הַזֶּה בְּהַזָּאוֹת, וְאֵינוֹ בִּמְשִׁיחָה בִּלְבַד, כִּי "וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים", שֶׁיּוֹסִיף אֵלָיו קִדּוּשׁ יוֹתֵר מִשֶּׁאָר הַנִּמְשָׁחִים בַּמִּשְׁכָּן וְכָל כֵּלָיו, וְעָשָׂה לוֹ קִדּוּשׁ כַּקִּדּוּשׁ אֲשֶׁר נִצְטַוָּה לַעֲשׂוֹת בַּמַּקְרִיבִים, שֶׁאָמַר (שָׁם כט כא): וְהִזִּיתָ עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּגָדָיו, כִּי אֵין הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא לְקָרְבָּנוֹת פָּחוּת מִכְּלֵי הַמַּקְרִיבִים, וְקַל וָחֹמֶר הַדָּבָר.

וְכֵן נֶאֱמַר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים (לְהַלָּן טז יט): וְהִזָּה עָלָיו מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל קִדּוּשׁ הַמִּזְבֵּחַ בְּהַזָּאוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן בִּתְחִלָּה שֶׁצָּרִיךְ קִדּוּשׁ מִטֻּמְאָה וְזָרוּת.

וְלֹא הִזְכִּיר בְּכָאן מִשִּׁיחַת בָּנָיו, כִּי בִּידוּעַ שֶׁעָשָׂה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לַאֲבִיהֶם, כַּאֲשֶׁר נִצְטַוָּה (שְׁמוֹת מ טו): וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם, וְכָלַל זֶה בְּמַה שֶּׁאָמַר בַּבָּנִים (לְהַלָּן פָּסוּק יג): כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה. וְהַנִּרְאֶה בְּעֵינַי, כִּי לֹא הָיְתָה מְשִׁיחַת הַבָּנִים בִּיצִיקַת שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁם, כִּי לֹא נֶאֱמַר זֶה אֶלָּא בְּאַהֲרֹן: וְיָצַקְתָּ עַל רֹאשׁוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ (שְׁמוֹת כט ז), וְלֹא הִזְכִּיר שָׁם מִשִּׁיחַת הַבָּנִים כְּלָל, שֶׁלֹּא הָיְתָה בִּיצִיקָה כָּמוֹהוּ.

וְיִתָּכֵן שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּבָּנִים מְשִׁיחָה זוֹלְתֵי הַהַזָּאוֹת שֶׁהִזָּה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל בָּנָיו וְעַל בִּגְדֵיהֶם. וְכֵן תִּרְאֶה בְּפָרָשַׁת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם (שָׁם פָּסוּק א), שֶׁצִּוָּה לִמְשֹׁחַ הָאָב: וְלָקַחְתָּ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל רֹאשׁוֹ (שָׁם פָּסוּק ז), וְלֹא צִוָּה לִמְשֹׁחַ הַבָּנִים כְּלָל, לֹא בִּיצִיקָה וְלֹא בִּמְשִׁיחָה.

אֲבָל בְּפָרָשַׁת הֶקְמַת הַמִּשְׁכָּן (שָׁם מ טו) אוֹמֵר: וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם, שֶׁלֹּא הִזְכִּיר שָׁם הַזָּאוֹת כְּלָל. וְכֵן בְּפָרָשַׁת הַשֶּׁמֶן (שָׁם ל ל). וְלֹא הִזְכִּרוּ מְשִׁיחָה וְהַזָּאוֹת בַּבָּנִים בְּמָקוֹם אֶחָד, לְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהֶם אֶלָּא אַחַת מֵהֶן, וְהֵן הַהַזָּאוֹת. (טו) וַיְחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ. חִטְּאוֹ וְטִהֲרוֹ מִזָּרוּת לִכָּנֵס בִּקְדֻשָּׁה. וַיְקַדְּשֵׁהוּ, בַּעֲבוֹדָה זוֹ. לְכַפֵּר

(טז) וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחָה:

רש״י◄ **וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד** • לְבַד הַכָּבֵד, שֶׁהָיָה נוֹטֵל מְעַט מִן הַכָּבֵד עִמָּהּ.

טז וּנְסִיב יָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבְּהֶן וְאַסֵּק מֹשֶׁה לְמַדְבְּחָא:

(יז) וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: רמב״ן

יז וְיָת תּוֹרָא וְיָת מַשְׁכֵּהּ וְיָת בִּסְרֵהּ וְיָת אָכְלֵהּ אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(יח) וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל:

יח וְקָרִיב יָת דִּכְרָא דַעֲלָתָא וּסְמָכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא:

(יט) וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יט וּנְכֵס וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

(כ) וְאֶת־הָאַיִל נִתַּח לִנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפָּדֶר: רמב״ן

כ וְיָת דִּכְרָא פַּלִּיג לְאֶבְרוֹהִי וְאַסֵּק מֹשֶׁה יָת רֵישָׁא וְיָת אִבְרַיָּא וְיָת תַּרְבָּא:

(כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הִוא לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כא וְיָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא חַלִּיל בְּמַיָּא וְאַסֵּק מֹשֶׁה יָת כָּל דִּכְרָא לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָמָא הוּא קֻדָּם יְיָ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

◆ יום שישי ז׳ ניסן ◆

(כב) וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל:

כב וְקָרִיב יָת דִּכְרָא תִּנְיָנָא דְּכַר קָרְבָּנַיָּא וּסְמָכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא:

רש״י◄ **אֵיל הַמִּלֻּאִים** • אֵיל הַשְּׁלָמִים, שֶׁמְּלוּאִים לְשׁוֹן ״שְׁלָמִים״, שֶׁמְּמַלְּאִים וּמַשְׁלִימִים אֶת הַכֹּהֲנִים בִּכְהֻנָּתָם. רמב״ן

(כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית:

כג וּנְכֵס וּנְסִיב מֹשֶׁה מִן דְּמָא וִיהַב עַל רוּם אוּדְנָא דְאַהֲרֹן דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא:

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עָלָיו מֵעַתָּה כָּל הַכַּפָּרוֹת. לְשׁוֹן רַשִׁ״י. וְאִם כֵּן, הַכָּתוּב יְסַפֵּר כִּי בָּזֶה נִתְקַדֵּשׁ וְרָאוּי לְכַפֵּר עָלָיו מִכָּאן וָאֵילָךְ וְזֶה כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בִּיחֶזְקֵאל (מג כו כז): שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְטִהֲרוּ אֹתוֹ וּמִלְּאוּ אֶת יָדָיו, וִיכַלּוּ אֶת הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת שַׁלְמֵיכֶם וְרָצִיתִי אֶתְכֶם נְאֻם ה׳. וְיִלְמַד בְּכָאן כִּי בְּדָם נַעֲשָׂה זֶה, וְאֵין הַקְּטֹרֶת הָאֲמוּרִים מְעַכֶּבֶת בְּחִנּוּךְ הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁכֵּן לְדוֹרוֹת אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת בְּכַפָּרָה. **אֲבָל** בְּתוֹסֶפְתָּא שֶׁל פָּרָשַׁת מִלּוּאִים (ת״כ כָּאן)

רָאִיתִי: כַּפָּרָה זוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּפָּרָה זוֹ אֶלָּא שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: בְּשָׁעָה שֶׁיָּצָא הַכָּרוֹז לְהִתְנַדֵּב בַּמִּקְדָּשׁ דָּחֲקוּ יִשְׂרָאֵל אִישׁ וְאִשָּׁה וְהֵבִיאוּ שֶׁלֹּא בְּטוֹבָתָן, תְּהֵא כַּפָּרָה זוֹ שֶׁלֹּא יִתְנַדְּבוּ דָּבָר גָּזוּל לַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יְשַׁעְיָה סא ח): כִּי אֲנִי ה׳ אוֹהֵב מִשְׁפָּט שׂוֹנֵא גָזֵל בְּעוֹלָה. וּכְבָר הִזְכִּיר רַשִׁ״י גַּם זֶה בְּפָרָשַׁת וְאַתָּה תְּצַוֶּה (שְׁמוֹת כט לו).

(יז) וְאֶת הַפָּר וְאֶת עֹרוֹ וְאֶת בְּשָׂרוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ.

יִכְלֹל בְּ״פָר״ הַקָּרֵב שֶׁאֵינוֹ בִּכְלַל בְּשָׂרוֹ, עֲצָמוֹת וְגִידִים וְקַרְנַיִם וּטְלָפַיִם, שֶׁהֵם מִלְּבַד עוֹרוֹ וּבְשָׂרוֹ וּפִרְשׁוֹ. אוֹ יִהְיֶה הַוָּא״ו מִן הַמְשַׁמְּשִׁין בְּיֶתֶר, וְהוּא כְּמוֹ: וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת עָרָהּ וְאֶת בְּשָׂרָהּ וְאֶת דָּמָהּ עַל פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף (בַּמִּדְבָּר יט ה).

(כ) וְאֶת הָאַיִל נִתַּח לִנְתָחָיו. אֵין נִתּוּחַ אֶלָּא לְאַחַר הֶפְשֵׁט, אֲבָל קִצֵּר בַּהַפְשָׁטָה בְּכָאן, שֶׁכְּבָר צִוָּה בָּזֶה בְּפָרָשַׁת הָעוֹלָה (וּלְעֵיל א ו).

וְאָמַר וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַנְּתָחִים,

בִּזְמַן הַהַקְטָרָה, וְהוּא אַחַר: וְאֶת הַקָּרֵב וְאֶת הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם. (בַּפָּסוּק הַבָּא). וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת כָּל הָאַיִל, כִּי הַכֹּל הִקְטִיר כְּאַחַת אַחַר הֲרִחִיצָה, אֶלָּא שֶׁהִפְרִידָם לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַנְּתָחִים טְעוּנִין רְחִיצָה.

(כב) וַיַּקְרֵב אֶת הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים.

כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי (שְׁמוֹת כח מא) כִּי עִנְיַן הַמִّלּוּאִים שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם יָד שְׁלֵמָה לַעֲבֹד אֵת עֲבוֹדַת ה׳, וְיֹאמַר כֵּן בַּמִּזְבֵּחַ עַצְמוֹ וְהָעוֹבְדִים.

וְהִנֵּה כָּל הַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ בָּאִים לְמַלֵּא אֵת יָדָם, כְּדִכְתִיב (שָׁם כט א): וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פַּר אֶחָד בֶּן בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם, אֲבָל נִקְרָא הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלּוּאִים, בַּעֲבוּר שֶׁהוּא סוֹף הַקָּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ וּבוֹ תִּמְלֵא יָדָם וְכֹהֲנוּ לְפָנָיו יִתְ׳, לְפָרֵשׁ כִּי כֻּלָּם מְעַכְּבִין בָּעִנְיָן.

וְיִתָּכֵן כִּי הַחַטָּאת לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וּלְקַדְּשׁוֹ, כִּי כֵּן כָּתִיב (לְעֵיל פָּסוּק טו): וְהָעוֹלָה לְהַרְצָאָה עַל הַכֹּהֲנִים כְּכַפֶּרֶת כָּל עוֹלַת נְדָבָה, וְהַשְּׁלָמִים תּוֹדָה לַשֵּׁם שֶׁנָּתַן לָהֶם בְּבֵיתוֹ וּבְחוֹמוֹתָיו יָד וָשֵׁם. וְהִנֵּה הַשְּׁלָמִים לְבַדָּם בָּאִים עַל מִלּוּי הַיָּדַיִם, וּלְכָךְ יִקָּרְאוּ מִלּוּאִים. וְיֹאמַר ״מִלּוּאִים״ וְלֹא מִלּוּי, בַּעֲבוּר כִּי הַחֲלָבִים וְהַשּׁוֹק גַּם תְּרוּמַת הַלֶּחֶם הַכֹּל קָרֵב.

(כד) וַיַּקְרֵב אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וַיַּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כד וְקָרִיב יָת בְּנֵי אַהֲרֹן וִיהַב מֹשֶׁה מִן דְּמָא עַל רוּם אוּדְנֵהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהוֹן דְּיַמִּינָא וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

(כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין:

כה וּנְסִיב יָת תַּרְבָּא וְיָת אַלְיָתָא וְיָת כָּל תַּרְבָּא די עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבְּהֶן וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא:

(כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין:

כו וּמִסַּלָּא דְּפַטִּירַיָּא די קֳדָם יְיָ נְסִיב גְּרִצְתָּא פַּטִּירָא חֲדָא וּגְרִצְתָּא דִּלְחֵם מְשַׁח חֲדָא וְאֶסְפּוּג חָד וְשַׁוִּי עַל תַּרְבַּיָּא וְעַל שׁוֹקָא דְיַמִּינָא:

רש״י ◄ **וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן** • היא רבוכה, שֶׁהָיָה מַרְבֶּה בָּהּ שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַחַלּוֹת וְהָרְקִיקִין, כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּמְנָחוֹת.

(כז) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיְנִיפֵם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כז וִיהַב יָת כֹּלָּא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְּנוֹהִי וַאֲרֵם יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ:

(כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הִוא לַיהוָה:

כח וּנְסִיב מֹשֶׁה יָתְהוֹן מֵעַל יְדֵיהוֹן וְאַסֵּק לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא קָרְבָּנַיָּא אִנּוּן לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קָרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ:

רש״י ◄ **וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה** • מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים בְּחָלּוּק לָבָן. **עַל־הָעֹלָה** • אַחַר הָעֹלָה, וְלֹא מָצִינוּ שׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים קָרֵב בְּכָל מָקוֹם, חוּץ מִזֶּה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ׳ 95)

וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה (ח, כח) **מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ . . בְּחָלּוּק לָבָן** (רש״י ח, כח) לָבָן הוּא גָּוֶן 'פָּשׁוּט', וְכַמְּבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁהוּא "בְּחִינַת עַצְמִיּוּת שֶׁל הַדָּבָר, וְאֵין כָּאן דָּבָר נוֹסָף, רַק עֶצֶם הַדָּבָר לְבַד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן שְׁאָר הַגְּוָונִים, שֶׁהֵם צֶבַע שֶׁצּוֹבְעִים בּוֹ . . שֶׁהַצֶּבַע . . הוּא דָּבָר נוֹסָף עַל עֶצֶם הַדָּבָר . . הַרְכָּבָה עַל עֶצֶם הַדָּבָר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן גָּוֶן לָבָן, שֶׁהוּא עַצְמִי וְאֵינוֹ צֶבַע".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לב עמ׳ 28)

מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ . . בְּחָלּוּק לָבָן (רש״י ח, כח) עִקַּר תַּפְקִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה קַבָּלַת דְּבַר ה׳ וּמְסִירָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְאַף שִׁמּוּשׁוֹ בַּכְּהֻנָּה הָיָה חֵלֶק מִתַּפְקִיד זֶה (תַּפְקִיד שֶׁדָּרַשׁ מִמֶּנּוּ, בְּמִקְרִים מְסֻיָּמִים, גַּם שִׁמּוּשׁ בִּכְהֻנָּה). וּכְשֵׁם שֶׁלֹּא הָצְרַךְ לִבְגָדִים מְיֻחָדִים כְּדֵי לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבַר ה׳, לֹא הָיָה לוֹ צֹרֶךְ בִּבְגָדִים מְיֻחָדִים גַּם בְּשָׁעָה שֶׁשִּׁמֵּשׁ בִּכְהֻנָּה.

(כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כט וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת חֲדְיָא וַאֲרִימֵהּ אֲרָמָא קֳדָם יְיָ מִדְּכַר קָרְבָּנַיָּא לְמֹשֶׁה הֲוָה לָחֶלָק כְּמָא די פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

◆ שבת קודש ח׳ ניסן ◆

(ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אַהֲרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ: רמב״ן

ל וּנְסִיב מֹשֶׁה מִמִּשְׁחָא דִּרְבוּתָא וּמִן דְּמָא די עַל מַדְבְּחָא וְאַדִּי עַל אַהֲרֹן עַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ וְקַדִּישׁ יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיָת בְּנוֹהִי וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ:

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ. לֹא יָדַעְתִּי אִם מְעֹרָבָן לַהַזָּאוֹת הַלָּלוּ, כְּמוֹ: וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ (לְהַלָּן טז יח). וְכֵן לֹא נִתְבָּרֵר לִי מַה טַּעַם אֵחֵר הַזָּאוֹת הַלָּלוּ לְאַחַר הַקְטָרָה שֶׁל מִלּוּאִים, כִּי בַּצַּוָּאָה (שְׁמוֹת כט

(לא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו בַּשְּׁלוּ אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ:

לא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי בַּשְׁלוּ יָת בִּסְרָא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַמָּן תֵּיכְלוּן יָתֵהּ וְיָת לַחְמָא דִּי בְּסַל קָרְבָּנַיָּא כְּמָא דִי פַּקֵּדִית לְמֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יֵיכְלֻנַּהּ:

(לב) וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: רמב״ן

לב וּדְאִשְׁתְּאַר בְּבִשְׂרָא וּבְלַחְמָא בְּנוּרָא תּוֹקְדוּן:

(לג) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת־יֶדְכֶם:

לג וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִּפְּקוּן שִׁבְעָא יוֹמִין עַד יוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי קָרְבָּנֵיכוֹן אֲרֵי שִׁבְעָא יוֹמִין יְקָרֵב יָת קָרְבָּנְכוֹן:

(לד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

לד כְּמָא דִי עֲבַד בְּיוֹמָא הָדֵין פַּקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן:

רס״י ◄ **צִוָּה ה׳ לַעֲשֹׂת** • כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְרַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה דָּרְשׁוּ: ״לַעֲשֹׂת״ – זֶה מַעֲשֵׂה פָּרָה, ״לְכַפֵּר״ – זֶה מַעֲשֵׂה יוֹם־הַכִּפּוּרִים; וּלְלַמֵּד, שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל טָעוּן פְּרִישָׁה קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים שִׁבְעַת יָמִים וְכֵן הַכֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת הַפָּרָה.

(לה) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־כֵן צֻוִּיתִי:

לה וּבִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא תִּיתְבוּן יְמָם וְלֵילֵי שִׁבְעָא יוֹמִין וְתִטְרוּן יָת מַטְרַת מֵימְרָא דַיְיָ וְלָא תְמוּתוּן אֲרֵי כֵן אִתְפַּקֵּדִית:

רס״י ◄ **וְלֹא תָמוּתוּ** • הָא אִם לֹא תַּעֲשׂוּ כֵּן, הֲרֵי אַתֶּם חַיָּבִים מִיתָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ש״פ צו תשכ״ט)

וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים (ח, לה) יוֹשֵׁב אֹהֶל חַיָּב לָשֶׁבֶת בְּאָהֳלֹהּ שֶׁל תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, בְּשֶׁנִּי וּבַחֲמִישִׁי (שֶׁהֵם יָמִים מְיֻחָדִים) וּבִשְׁאָר יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, בְּשַׁבָּת וּבְחֹל. וְאַף שֶׁמְּכָרְחִים לְהַפְסִיק כְּדֵי לֶאֱכֹל וְלִישֹׁן וְכַדּוֹמֶה – הִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר **וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ** - מִי שֶׁאוֹכֵל וְיָשֵׁן כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה חָזָק וּבָרִיא וְיוּכַל לַחֲזֹר לְלִמּוּדוֹ, מָצוּי גַּם בְּעֵת הָאֲכִילָה וְהַשֵּׁינָה לְיַד 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'; הוּא 'עוֹמֵד לְיַד הַפֶּתַח' וּמִתְכּוֹנֵן לְהִכָּנֵס שׁוּב. **רמב״ן**

(לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

לו וַעֲבַד אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה: ס ס ס

רס״י ◄ **וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו** • לְהַגִּיד שִׁבְחָן שֶׁלֹּא הִטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל.

צ״ו פסוקים, צ״ו סימן. חסלת פרשת צו

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כא) הִקְדִּים הַהַזָּאוֹת, וְאַחַר כָּךְ אָמַר: וְלָקַחְתָּ מִן הָאַיִל הַחֵלֶב וְהָאַלְיָה (שָׁם פָּסוּק כב).

וְאוּלַי בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר שָׁם (פָּסוּק כא): וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבִגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ, לָמַד מֹשֶׁה כִּי הוּא הַדָּבָר הַמְאֻחָר הַנַּעֲשֶׂה בָּהֶם, שֶׁבּוֹ יִהְיוּ קְדוֹשִׁים לְגַמְרֵי, כִּי לֹא הִזְכִּיר שָׁם בַּמִּשִׁיחָה (שָׁם ז) קִדּוּשׁ וְלֹא בְּמַתַּן בְּהוּנוֹת (שָׁם כ). וְכָאן אָמַר: וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ (פָּסוּק יב), לֹא שֶׁיְּקַדֵּשׁ לְגַמְרֵי, עַד שֶׁעָשָׂה הַהַזָּאוֹת, וְאָמַר בָּהֶן (כָּאן): וַיְקַדֵּשׁ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו. וְהִנֵּה הִשְׁלִים קֻדַּשַּׁת הָאָב וְהַבָּנִים כְּאַחַת בַּהַזָּאוֹת הַלָּלוּ. וְכָךְ אָמְרוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): וַיְקַדֵּשׁ אֶת אַהֲרֹן, הָא לָמַדְתָּ שֶׁלֹּא שֶׁלַּם קִדּוּשׁ אַהֲרֹן וְהַבָּנִים אֶלָּא בְּהַזָּאַת דָּם.

(לב) וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם. הַבֵּי״ת בִּשְׁתֵּי הַמִּלּוֹת תְּשַׁמֵּשׁ כְּמוֹ מֵ״ם, וְהַנּוֹתָר מִן הַבָּשָׂר וּמִן הַלֶּחֶם, וְכֵן: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה (יְחֶזְקֵאל מג כז), בַּשָּׁנָה הַהִיא שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה (שׁוֹפְטִים י ח).

וְלֹא פֵּרֵשׁ הַכָּתוּב ״וְהַנּוֹתָר עַד הַבֹּקֶר״, כִּי כְּבָר לָמְדוּ מִשְׁפַּט הַקָּרְבָּנוֹת, וְיָדְעוּ שֶׁשְּׁלָמִים הַלָּלוּ נִדּוֹנִין כַּחֲמוּרִין שֶׁבָּהֶן שֶׁנֶּאֱכָלִין לְיוֹם וָלַיְלָה. אוֹ שֶׁקִּצֵּר הַכָּתוּב כָּאן בַּעֲבוּר שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בַּצַּוָּאָה (שְׁמוֹת כט לד): וְאִם יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלּוּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֹּקֶר.

(לה) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת ה׳ וְלֹא תָמוּתוּ. עַל דַּעַת הַבְּרַיְתָא שֶׁל תּוֹרַת כֹּהֲנִים (לְהַלָּן י ז) עִנְיַן הַפָּסוּק הַזֶּה שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יוֹמָם וָלַיְלָה בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, כְּלוֹמַר עַד שֶׁיִּשְׁלִימוּ כָּל הָעֲבוֹדָה הַמֻּטֶּלֶת עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ הָעֵת וְהִיא מִצְוָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת שֶׁלֹּא יַנִּיחַ כֹּהֵן עֲבוֹדָה וְיֵצֵא, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ מִיתָה. **וְהוּא** שֶׁאָמַר בְּכֹהֵן גָּדוֹל (לְהַלָּן כא יב): וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל, אָמְרוּ (בת״כ כָּאן): אֵימָתַי אֵינוֹ יוֹצֵא וְאֵינוֹ מְחַלֵּל, הֲרֵי אוֹמֵר בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה. וְדָרְשׁוּ (שָׁם): פֶּן תָּמֻתוּ (לְהַלָּן י ז), מִמַּשְׁמַע לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן, אֵין לִי אֶלָּא אַהֲרֹן וּבָנָיו שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁאִם יָצְאוּ בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה חַיָּבִין מִיתָה, מִנַּיִן לְכָל הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה׳ עֲלֵיכֶם (שָׁם). פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא אָמַר כִּי בְּשֶׁמֶן מִשְׁחַת ה׳ אַתֶּם מְשׁוּחִים, וְאָמַר עֲלֵיכֶם, כְּמוֹ: וְהָיְתָה לְהִית לָהֶם מִשְׁחָתָם לִכְהֻנַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם (שְׁמוֹת מ טו).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ש״פ צו תשכ״ה)

לְהַגִּיד שִׁבְחָן, שֶׁלֹּא הִטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל (רש״י ח, לו) מַטְרָתָם שֶׁל יְמֵי הַמִּלּוּאִים הָיְתָה לְחַנֵּךְ וּלְהַרְגִּיל אֶת אַהֲרֹן וּבָנָיו בַּעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת. וְהַכָּתוּב מְסַפֵּר בְּשִׁבְחָם, שֶׁמִּיָּד **בַּתְּחִלַּת** הָעֲבוֹדָה, עוֹד לִפְנֵי שֶׁהִתְרַגְּלוּ וְהִתְאַמְּנוּ, הִצְלִיחוּ לַעֲשׂוֹתָהּ כָּרָאוּי. וְלֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁלֹּא **טָעוּ** (בְּדָבָר מַהוּתִי), אֶלָּא אַף לֹא **הִטּוּ** (סְטִיָּה קַלָּה), לֹא לְיָמִין – הוֹסָפַת דָּבָר שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ, וְלֹא **לִשְׂמֹאל** – הַחְסָרַת דָּבָר שֶׁנִּצְטַוּוּ. **רמב״ן**

״אין אומרים הפטרת ״וערבה״ רק כשחל ערב פסח בשבת קודש. אבל ביחידות אומרים ב׳ ההפטרות. וכן בשבת ראש חודש וכהאי גוונא.

רשימות היומן׳ עמ׳ שצז, מב׳ ניסן תרח״צ, פאריז:

הפטרת שבת הגדול לשמו״ת מלאכי פרק ג

ד וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: ה וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט
וְהָיִיתִי עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעֹשְׁקֵי שְׂכַר־שָׂכִיר אַלְמָנָה וְיָתוֹם וּמַטֵּי־גֵר
וְלֹא יְרֵאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ו כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שָׁנֵיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם: ז לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם
סַרְתֶּם מֵחֻקַּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב: ח הַיִקְבַּע
אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אוֹתִי וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה קְבַעְנוּךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה: ט בַּמְּאֵרָה אַתֶּם נֶאֱרָרִים
וְאוֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ: י הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי: יא וְגָעַרְתִּי
לָכֶם בָּאֹכֵל וְלֹא־יַשְׁחִת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב וְאִשְּׁרוּ
אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֵפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יג חָזְקוּ עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וַאֲמַרְתֶּם
מַה־נִּדְבַּרְנוּ עָלֶיךָ: יד אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבֹד אֱלֹהִים וּמַה־בֶּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קְדֹרַנִּית מִפְּנֵי
יְהוָה צְבָאוֹת: טו וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים גַּם־נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמָּלֵטוּ: טז אָז נִדְבְּרוּ
יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: יז וְהָיוּ
לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ:
יח וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עָבָדוֹ: יט כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר
וְהָיוּ כָל־זֵדִים וְכָל־עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ
וְעָנָף: כ וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם וּפִשִּׁתֶם כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק: כא וַעֲסוֹתֶם
רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: כב זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה
עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים: כג הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא
לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהֵשִׁיב לֵב־אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אָבוֹא וְהִכֵּיתִי
אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם: כג הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

הפטרה לפרשת צו לשמו״ת נדפסה בעמ׳ קעב

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה. יאמַר בְּכָל מָקוֹם: כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה, אֲבָל בְּכָאן מִפְּנֵי שֶׁהוֹסִיפוּ עַל הַמִּצְוָה לֹא אָמַר כֵּן, כִּי לֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה, אֲבָל עָשׂוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ וְעוֹד נוֹסַף עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁאָמַר בְּאֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם (לְהַלָּן י א).

שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ב' ניסן פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז	**יום רביעי - ה' ניסן** פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שני - ג' ניסן פרק כ מפרק יח עד סוף פרק כב	**יום חמישי - ו' ניסן** פרק כ מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שלישי - ד' ניסן פרק כ מפרק כג עד סוף פרק כח	**יום שישי - ז' ניסן** פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג
שבת קודש - ח' ניסן פרק כ מפרק מד עד סוף פרק מח	

יום ראשון ב' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, פרק לח והנה... עד עמ' נ, כל חי.

פֶּרֶק לח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות המעשיות והמצוות התלויות בדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית לקדושה. שכן, המצוות שבמעשה ושבדיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה את האברים הגשמיים (כלי הביצוע של המצוות) ובכוח מוצאות הפה והלשון וכו' הגשמיות, שעל ידן באות דיבורי התורה והתפילה לידי ביטוי. ומכיון שתכלית ירידת הנשמה למטה היא, הרי, לא בשביל הנשמה עצמה, כי אם, כדי לתקן ולהעלות את הנפש החיונית והגוף – הדבר מושג על ידי מצוות מעשיות ועל ידי המצוות שבדיבור.

וְהִנֵּה, עִם כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, – אודות מעלת המצוות שבמעשה ושבדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית לקדושה, **יוּכָן הֵיטֵב פְּסַק הַהֲלָכָה הָעֲרוּכָה בְּתַלְמוּד וּפוֹסְקִים**[1] **דְּ"הִרְהוּר לַאו כְּדִבּוּר דָּמֵי",** – ש"הרהור" (מחשבה) אינו נחשב כמו דיבור, **וְאִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּבְלִבּוֹ לְבַד** – גם אם עשה זאת **בְּכָל כֹּחַ כַּוָּנָתוֹ - לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ,** - בקריאת שמע, על ידי הרהורו בעניני קריאת שמע על כל כוונותיה, **וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִקְרוֹת,** - ולבטא את מלות קריאת שמע בפיו; **וְכֵן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן**[2] **דְּאוֹרַיְתָא**[3]**,** - [אף שלא נאמר בה ודברת בם כמו בקריאת שמע][4] – אף שלגבי ברכת המזון לא נאמרה בתורה הלשון "ודברת", כמו שכתוב בקריאת שמע; למרות זאת, הדין הוא, שאין יוצאים ידי חובת ברכת המזון בהרהור בלבד, אלא מן ההכרח לבטאה בדיבור דוקא, **וּבִשְׁאָר בְּרָכוֹת**[5] - [אף שהם רק[14] **דְּרַבָּנָן,** - וכן גם בשאר ברכות, אף שהן רק מדרבנן, **וּבִתְפִלָּה**[6]**;** - [אף שהיא "עבודה שבלב"[14]] – **עבודה** עם הלב ובתוך הלב. בכל זאת, מן ההכרח, שהתפילה תהיה בדיבור דוקא, ולא יוצאים ידי חובה על ידי ההרהור בלב בעניני התפילה[7]. **וְאִם הוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו** - את מלות קריאת שמע או ברכת המזון או ברכות או תפילה, **וְלֹא כִּוֵּן לִבּוֹ - יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּדִיעֲבַד,** - אף שלכתחילה צריכים גם לכוון, **וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר,** - כדי לומר אותן בכוונה, **לְבַד מִפָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע,** **וּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה**[9]**,** - שאם לא כיוונו בהן, לא יוצאים ידי חובה גם בדיעבד, **וְכִדְאִיתָא [בְּרֵישׁ פֶּרֶק ב דִּבְרָכוֹת]:** - וכמו שאנו מוצאים בתחילת פרק שני במסכת ברכות[10]: "עַד כָּאן מִצְוַת כַּוָּנָה - עד סוף פסוק ראשון של קריאת שמע המצוה היא בעיקר הכוונה, **מִכָּאן וְאֵילַךְ** - בשאר פסוקי קריאת שמע, **מִצְוַת קְרִיאָה וְכוּ'".** - ויוצאים בהם ידי חובה בדיבור, גם אם חסרה הכוונה. – לכאורה יש לשאול: מדוע לא תהיינה, כוונה ומחשבה (בלי דיבור), טובות כל כך כמו דיבור בלי כוונה? – אלא, לפי מה שלמדנו במעלת הדיבור, הדבר מוסבר. **וְהֵינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵינָהּ צְרִיכָה תִּקּוּן לְעַצְמָהּ בַּמִּצְוֹת,** רַק - ענין המצוות בא כדי **לְהַמְשִׁיךְ אוֹר** - להביא לעולם הזה את האור האלקי ובכך **לְתַקֵּן נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית וְהַגּוּף,** - וזאת, **עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְדַבֶּרֶת בָּהּ' מוֹצָאוֹת הַפֶּה,** - הגשמיות, **וְכֵן בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁהַנֶּפֶשׁ עוֹשָׂה בִּשְׂאָר אֵבְרֵי הַגּוּף:** - מתעלים על ידי כך הנפש החיונית והגוף. ומכיוון, כפי שהוסבר – שה"תכלית" היא בשביל הנפש החיונית והגוף, הרי בכל המצוות שבדיבור, אינן עוזרות הכוונה והמחשבה בהן בלבד, דבר שיש לו שייכות לנפש האלקית, אלא מן ההכרח שיהיה כאן דיבור, ומטעם זה יוצאים ידי חובה בדיעבד בדיבור בלי כוונה ומחשבה. שכן, על ידי מעשה ודיבור דוקא, מעלים ומתקנים את הנפש החיונית והגוף. עד כאן (החל מפרק ל"ה) למדנו על המעלה הגדולה שב"לעשותו", שכל התכלית טמונה במצוות מעשיות. שכן, כאמור, כדי שתתבצע כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שתהיה לו יתברך "דירה בתחתונים", שבעולם הזה הגשמי תהיה "דירה", מקום, להתגלות אור אין סוף ברוך הוא – הרי זה בא על ידי מצוות מעשיות דוקא, או מצוות שבדיבור הנחשב למעשה. כי, על ידי כך, מתבררת החיות של הנפש החיונית והגוף, הבאה מקליפת נוגה, ועולה לקדושה. ועל ידי העלאתה של קליפת נוגה, תתבטלנה

ליקוטי אמרים

פרק לח והנה עם כל הנ"ל יובן היטב פסק ההלכה הערוכה בתלמוד ופוסקי' דהרהור לאו כדבור דמי ואם קרא ק"ש במחשבתו ובלבו לבד בכל כח כוונתו לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולקרות וכן בברכת המזון דאורייתא ובשאר ברכות דרבנן ובתפל' ואם הוציא בשפתיו ולא כיון לבו יצא ידי חובתו בדיעבד ואין צריך לחזור לבד מפסוק ראשון של ק"ש וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה וכדאי' [ברפ"ב דברכות] ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה וכו'. והיינו משום שהנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה במצות רק להמשיך אור לתקן נפש החיונית והגוף ע"י אותיות הדבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי הגוף: אך אעפ"כ אמרו תפלה או שאר

---

1. ברכות כ, ב. שו"ע או"ח סימן סב סעיף ג. **2.** רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. **3.** שו"ע שם, סימן קפה, סעיף ב. **4.** לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. **5.** שו"ע שם, סימן רו, סעיף ג. **6.** שם, סימן קא, סעיף ב. **7.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות כו' אבל צריך הבנה (היטב) - למה במצוה ששייך בה ב' הענינים, דדבור וכוונה, דינם **הפכי**". כלומר: דבר זה כשלעצמו לא היה קשה כלל, שהרי לא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה מצוה של לדבר **גם**, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, - דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה - יוצאים ידי חובה, ואילו בכוונה בלא דיבור - לא יוצאים ידי חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: **ואם הוציא בשפתיו...** **8.** שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. **9.** שם סימן קא, סעיף א. **10.** יג, ב.

ממילא, הקליפות הטמאות לגמרי האחרות, ולא ישאר שום דבר שיסתיר על אלקות, ויאיר אור אין סוף בעולם הזה במדה יותר גדולה מאשר בעולמות העליונים. להלן תוסבר המעלה שבכוונת המצוות. היינו, בכוונה שיש ליהודי, שעל ידי המצוה שהוא מקיים, יתאחד עם הקב"ה מְצַוֶּה המצוה – ובגלל כך הוא עושה את המצוה, שכן אנו מוצאים, מצד שני, יתרון גם לגבי הכוונה. **אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן אָמְרוּ**[11]**: תְּפִלָּה אוֹ שֶׁאָר בְּרָכָה** - הנאמרות **בְּלֹא כַוָּנָה הֵן כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה,** - מדוע מדמים את התפילה, או הברכה, ל"גוף", ואת הכוונה – ל"נשמה"? – **פֵּרוּשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁכָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם גּוּף וּנְשָׁמָה, שֶׁהֵם: "נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ", וְנִשְׁמַת "כָּל אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו" מִכָּל בַּעֲלֵי חַיִּים,** - לכל נברא בעולם יש גם גוף וגם נשמה, **וַה' מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּמְהַוֶּה אוֹתָם מֵאַיִן לְיֵשׁ תָּמִיד בְּאוֹר וְחַיּוּת שֶׁמַּשְׁפִּיעַ בָּהֶם,** - בגוף ובנשמה; **שֶׁגַּם הַגּוּף הַחֹמְרִי,** - ולא רק הגוף, אלא גם **וַאֲפִלּוּ אֲבָנִים וְעָפָר הַדּוֹמֵם מַמָּשׁ** - בהם לא נראית אפילו התנועה החיונית שישנה בצומח, הגדל מקטן לגדול – הרי אפילו בהם, **יֵשׁ בּוֹ אוֹר וְחַיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ,** - ובמה מתבטאת החיות שבדומם? – **שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לִהְיוֹת אַיִן וָאֶפֶס כְּשֶׁהָיָה,** - לפני בריאתו. – כפי שרבנו הזקן יסביר להלן, ב"שער היחוד והאמונה", שלולא היה האור האלקי ניצב ופועל תמיד בנברא – היה הנברא חוזר להיות אין ואפס כמו קודם שנברא. הרי שגם לדומם יש אור וחיות אלקי המחיה ומאיר אותו. כך, ויותר מכך, ישנו בגוף של עצם חי – ובכל זאת, אין השוואה ויחס כלל בין האור והחיות שבנשמה: **וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּין בְּחִינַת אוֹר וְחַיּוּת הַמֵּאִיר בַּגּוּף לְגַבֵּי בְּחִינַת אוֹר וְחַיּוּת הַמֵּאִיר בַּנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ כָּל חַי.** - שכן, דבר מובן הוא שאין השוואה כלל בין גשמיות לרוחניות. גם החוקרים מודים, ש"התהוות הגשמיות מן הרוחניות – אין לך יש מאין גדול מזה". ומכיון שהגוף הוא מציאות גשמית, והנפש – מציאות רוחנית – הרי שאין יחס והשוואה ביניהם. וההבדל הוא, כמובן, בכך שהאור והחיות המאיר בגוף אינו דומה כלל לאור וחיות המאיר בנפש. ורבנו הזקן מסביר שההבדל אינו מתבטא במדת ההעלם והגילוי של האלקות, שהאלקות בגוף מוסתרת, ובנפש – בהתגלות, שכן, בכך הם שניהם שווים: כשם שהגוף הוא נברא שבעולם הזה, בו החיות האלקית מוסתרת על ידי לבוש של קליפת נוגה, ולכן לא נראה בגוף שחיותו היא אלקות, כך גם קיים אותו לבוש־מסתיר על החיות האלקית המחיה את הנפש, ולא רואים ולא מרגישים שחיות הנפש באה מאלקות. ההבדל שבין הגוף והנפש, מתבטא במדת הצמצום וההתפשטות של האור והחיות האלקי – אם האור והחיות הבאים דרך ההעלמה, הם עצמם באים במדה מצומצמת, או שהם, האור והחיות, באים בהתפשטות, כלומר שלמרות שהאלקות של האור והחיות אינה נראית, אבל החיות עצמה, על כל פנים, נראית. ובלשון ה"תניא":

ליקוטי אמרים

ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה פי' כי כמו שכל הברואים שבעו"הז שיש להם גוף ונשמה שהם נפש כל חי ורוח כל בשר איש ונשמת כל אשר רוח חיים באפיו מכל בעלי חיים וה' מחיה את כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם שגם הגוף החומרי ואפי' אבנים ועפר הדומם ממש יש בו אור וחיות ממנו ית' שלא יחזור להיות אין ואפס כשהיה ואעפ"כ אין ערך ודמיון כלל בין בחי' אור וחיו' המאיר בגוף לגבי בחי' אור וחיות המאיר בנשמה שהיא נפש כל חי

יום שני ג' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נ, ואף שבשניהם אור... עד עמ' 100, והתפשטות.

וְאַף שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם - בגוף ובנפש, **אוֹר אֶחָד שָׁוֶה,** - האור והחיות האלקי היוצר ומחיה את הגוף ואת הנפש, בא בהם במדה אחידה של אור, כשהאחידות מתבטאת בכך: **בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים** - שפנימיות החיות מוסתרת, **וּלְבוּשִׁים שָׁוִים, שֶׁהָאוֹר מִסְתַּתֵּר וּמִתְעַלֵּם וּמִתְלַבֵּשׁ בּוֹ,** - ההסתרות של האור והלבושים בהם הוא מסתתר – שווים בגוף ובנפש. **כִּי שְׁנֵיהֶם** - הגוף והנפש, **הֵם מֵעוֹלָם הַזֶּה,** - ומאחר ששניהם – גם הגוף וגם הנפש – הם מן העולם הזה הרי הם שוים מבחינת הסתרת האור האלקי, **שֶׁבִּכְלָלוּתוֹ** - בכל העולם הזה, על עניניו הגשמיים והרוחניים, **מִסְתַּתֵּר בְּשָׁוֶה הָאוֹר וְהַחַיּוּת שֶׁמֵּרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת מִמַּדְרֵגָה** - עליונה, **לְמַדְרֵגָה** - תחתונה, **בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וַעֲצֻמִים, עַד שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ** - האור והחיות, **בְּקְלִפַּת נוֹגַהּ לְהַחֲיוֹת בְּלִלּוּת עוֹלָם הַזֶּה הַחֹמְרִי,** - כדי שהחיות האלקית הבאה

ליקוטי אמרים

ואף שבשניהם אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ולבושי' שוים שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו כי שניהם הם מעו"הז שבכללותו מסתתר בשוה האור והחיות שמרוח פיו ית' בבחי' הסתר פנים וירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה בצמצומים רבים ועצומים עד שנתלבש בקליפת נוגה להחיות כללות עו"הז החומרי דהיינו כל דברים

---

11. של"ה חלק א. רמט, ב.

מ"מלכות דאצילות", הנקראת "רוח פיו יתברך", תהיה במדריגה של להחיות את העולם הזה החומרי – היה עליה לרדת בהשתלשלות העולמות. (מ"בריאה" ל"יצירה", מ"יצירה" ל"עשיה"), ובכל המדריגות שבכל עולם ועולם, והיה עליה לעבור דרך צמצומים רבים, הממעטים ומצמצמים את האור. ברם, גם כל המדריגות והצמצומים הרבים האלה, לא היו מספיקים ליצירת דבר של "יש" ו"מציאות", שכן, לאחר כל הצמצומים הרבים האלה, היה האור נשאר במדריגה כזו, שמציאות גשמית לא היתה יכולה להיווצר ממנו כי אם רק מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו ענינים גשמיים של העולם הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים מהפכניים, עד לידי שינוי מוחלט של מהות האור. ולאחר כל הצמצומים והירידות התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא ייראה כלל שהחיות באה מאלקות, וכך לתת את האפשרות והברירה שהדבר יוכל להיות מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך, לעשות בו עבירה, שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת נוגה, כפי שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים חיותם מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הברירה להיות מנוצלים לענינים של טוב וקדושה, או חס ושלום של רע ועבירה. וכשהם מנוצלים, חלילה, לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים אז את חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. – על כל פנים, לאחר הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור והחיות האלקי, הוא גם מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי להחיות את כל הענינים, גם המותרים וגם האסורים, של העולם הזה: **דְּהַיְנוּ כָּל דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים וְהַטְּהוֹרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה,** - מקבלים את חיותם על ידי לבוש של קליפת נוגה, **וּמִמֶּנָּה** - מקליפת נוגה, **וְעַל יָדָהּ מְשֻׁפָּעִים דְּבָרִים הַטְּמֵאִים,** - כל הדברים הטמאים והאסורים, הבאים משלש קליפות הטמאות לגמרי – מקבלים חיותם מן הקדושה, באמצעות קליפת נוגה. **כִּי הִיא** - קליפת נוגה, **בְּחִינָה מְמֻצַּעַת** - בין הקדושה לבין שלש קליפות הטמאות לגמרי, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל** - הרי שהאור והחיות האלקי של **כל** עניני העולם הזה, התלבש בלבוש של קליפת נוגה, המסתיר על האלקות שלא יראו ולא ירגישו שהחיות באה מאלקות – ובדבר זה, הגוף והנפש שווים. **אַף־עַל־פִּי־כֵן הַהֶאָרָה, שֶׁהִיא הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת אֲשֶׁר ה' מֵאִיר וּמְחַיֶּה דֶּרֶךְ לְבוּשׁ זֶה, אֵינָהּ שָׁוָה בְּכֻלָּן** - במה מתבטא אי ההשוואה? – הרי זה **בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהִתְפַּשְׁטוּת.** - אם ההארה והחיות הן יותר בבחינת צמצום, או שהן יותר בבחינת התפשטות – בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד למשנהו. את מה שלמדנו קודם אודות ה"הסתר פנים" של האור והתלבשותו ב"לבוש" ניתן להמשיל לאור המאיר דרך מסך עבה, שאז האור אינו אותו מהות אור כפי שהוא לפני שעובר את המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצטמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור המאיר דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם בענינו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבנו הזקן מסביר את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

ליקוטי אמרים

המותרים והטהורים שבעולם הזה וממנה ועל ידה מושפעים דברים הטמאים כי היא בחי' ממוצעת כנ"ל אעפ"כ ההארה שהיא המשכת החיות אשר ה' מאיר ומחיה דרך לבוש זה אינה שוה בכולן בבחי' צמצום והתפשטות

יום שלישי ד' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, בו ית'.

כִּי בַּגּוּף הַגַּשְׁמִי - וב"עצם" חי, **וְהַדּוֹמֵם מַמָּשׁ כַּאֲבָנִים וְעָפָר** - שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול – הנה בהם **הַהֶאָרָה הִיא בִּבְחִינַת צִמְצוּם גָּדוֹל אֲשֶׁר אֵין כְּמוֹהוּ, וְהַחַיּוּת שֶׁבּוֹ** - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא **מוּעֶטֶת כָּל כַּךְ, עַד שֶׁאֵין בּוֹ אֲפִלּוּ כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ, וּבַצּוֹמֵחַ - הַהֶאָרָה אֵינָהּ בְּצִמְצוּם גָּדוֹל כָּל כַּךְ.** - שכן, בצומח נראית על כל פנים תנועה מסויימת של חיות, בכך שהוא גדל מקטן לגדול, ואין הוא חומר סתמי כמו דומם. **וְדֶרֶךְ כְּלָל נֶחְלְקוֹת** - כל הנבראים של העולם הזה, **לְאַרְבַּע מַדְרֵגוֹת: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר** - "דומם" – דברים שאין בהם חיים ולא כוח לצמוח ולנבוט, "צומח" – כל דבר שצומח ונובט, "חי" – ברואים חיים, "מדבר" – המציין את האדם שיש בו שכל, ותן: **כְּנֶגֶד ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוָיָ"ה בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמִּמֶּנּוּ מֻשְׁפָּעִים.** - כל ארבעת סוגי הנבראים, מקבלים השפעתם וחיותם מארבע אותיות שם הוי' ברוך הוא, כל סוג מאות אחרת. **וּכְמוֹ שֶׁאֵין עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן הַהֶאָרָה וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת**

ליקוטי אמרים

כי בגוף הגשמי והדומם ממש כאבנים ועפר ההארה היא בבחי' צמצום גדול אשר אין כמוהו והחיות שבו מועטת כל כך עד שאין בו אפי' כח הצומח ובצומח ההארה אינה בצמצום גדול כל כך. ודרך כלל נחלקות לארבע מדרגות דומם צומח חי מדבר כנגד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה שממנו מושפעים וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת החיו' שבדומם

שֶׁבְּרוֹמֵם וְצוֹמֵחַ, לְהַהֶאָרָה וְהַמְשָׁכַת הַחִיּוּת הַמְלֻבָּשֶׁת בְּחַי וּמְדַבֵּר, - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל אחד מן הסוגים האלה זו לזו, **אַף שֶׁבְּכֻלָּן** - בכל ארבעת הסוגים האמורים, **אוֹר אֶחָד שָׁוֶה** - וההשוואה מתבטאת, **בְּבְחִינַת הֶסְתֵּר פָּנִים,** - שפנימיות האור מוסתרת בכולם, **וּמְלֻבָּשׁ בְּלִבּוּשׁ אֶחָד בְּכֻלָּן שֶׁהוּא לְבוּשׁ נֹגַהּ** - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות שבדומם וצומח, שווה להארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר, שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות וההארה האלקית שבדומם ובצומח אין להן ערך ודמיון כלל לחיות ולהההארה האלקית שבחי ובמדבר – **כָּךְ אֵין עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן כְּלָל בֵּין הֶאָרַת וְהַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּלִי הֶסְתֵּר פָּנִים וּלְבוּשׁ כְּלָל, הַמְּאִירָה וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מַמָּשׁ, וְכֵן בְּמִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּדִבּוּר וְבִטּוּי שְׂפָתַיִם בְּלִי כַּוָּנָה, שֶׁהוּא** - הדיבור, **נֶחְשָׁב כְּמַעֲשֶׂה מַמָּשׁ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,** - הארה והמשכה זו, מפנימיות רצון העליון, הנמשכת במצוות המעשיות ובמצוות שבדיבור, כשהן נעשות בלי כוונה, אין להן ערך ודמיון כלל, **לְגַבֵּי הַהֶאָרָה וְהַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְּאִירָה וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּכַוָּנַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהָאָדָם מִתְכַּוֵּן בַּעֲשִׂיָּתָן כְּדֵי לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי קִיּוּם רְצוֹנוֹ, שֶׁהוּא וּרְצוֹנוֹ אֶחָד. וְכֵן בְּכַוָּנַת הַתְּפִלָּה וּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ וּשְׁאָר בְּרָכוֹת, שֶׁבְּכַוָּנָתוֹ בָּהֶן - מְדַבֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ.** - שזו המשמעות של הרעיון שהמעשה (והדיבור) נחשב לגוף ואילו הכוונה לנשמה – שההבדל הוא במדת ההארה שבהם.

ליקוטי אמרים

1 וצומח להההארה והמשכת החיות המלובש' בחי ומדבר
2 אף שבכולן אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ומלובש
3 בלבוש אחד בכולן שהוא לבוש נוגה כך אין ערך
4 ודמיון כלל בין הארת והמשכת אור א"ס ב"ה שהוא
5 פנימיות רצונו ית' בלי הסתר פנים ולבוש כלל המאירה
6 ומלובשת במצות מעשיות ממש. וכן במצות התלויות
7 בדבור וביטוי שפתים בלי כוונה שהוא נחשב כמעשה
8 ממש כנ"ל לגבי ההארה והמשכת אור א"ס ב"ה
9 המאירה ומלובשת בכוונת המצות מעשיות שהאדם
10 מתכוין בעשייתן כדי לדבקה בו ית' ע"י קיום רצונו
11 שהוא ורצונו אחד וכן בכוונת התפלה וק"ש וברכותיה
12 ושאר ברכות שבכוונתו בהן מדבק מחשבתו ושכלו
13 בו ית'

יום רביעי ה' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

וְלֹא שֶׁדְּבֵקוּת הַמַּחֲשָׁבָה וְשֵׂכֶל הָאָדָם בּוֹ יִתְבָּרֵךְ הִיא מִצַּד עַצְמָהּ לְמַעְלָה מִדְּבֵקוּת קִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּפֹעַל מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן, - שהדביקות בהקב"ה, בנפשו של יהודי, על ידי קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים עליה "**קדשנו** במצוותיו", שזה, למשל, כמו כשמקדשים אשה להתאחד אתה ביחוד גמור – כך הוא יחודו של יהודי עם הקב"ה על ידי קיום מצוות. יחוד זה אינו נעשה בכוחו ועבודתו של יהודי בלבד, שכן, בעבודתו העצמית בלבד, לא היה אף פעם מגיע לדביקות כזו בהקב"ה; אלא יש בכך משום צדקה וחסד מהקב"ה שציוונו לקיים מצוות, ובכך גופא נתן בנו הכוח להתייחד ולהתאחד אתו יתברך על ידי המצוה. הרי, מובן, שהעבודה של דביקות, במחשבה ושכל, בכוונת המצוות או בשאר ענינים הנזכרים, אי אפשר שתהיה לה מעלה עליונה יותר מהדביקות בקיום המצוות, הבאה, כאמור, בנתינת כוח מהקב"ה. אך העדיפות בכוונת המצוות לגבי קיומן בלי כוונה, מתבטאת (לא בעצם הדביקות, כי אם) בהארת הרצון העליון (שכן, כמו **במעשה** המצוות, כך גם **בכוונת** המצוות, קיים רצונו של הקב"ה) – ההארה של הרצון העליון המאירה ב(דביקות של) **כוונת** המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון העליון המאירה **בקיום** המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. **אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ לְדַבְּקָה** - עם הקב"ה, **בְּשֵׂכֶל וּמַחֲשָׁבָה וְכַוָּנַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּבְכַוָּנַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וּשְׁאָר בְּרָכוֹת,** - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון – **וְהֶאָרַת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַזֶּה הַמְּאִירָה וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּכַוָּנָה זוֹ, הִיא גְּדוֹלָה לְאֵין קֵץ לְמַעְלָה מֵהֶאָרַת רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמְּאִירָה וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת עַצְמָן** - שהוא מקיים **בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר בְּלִי כַּוָּנָה,** - והעליונות שבהארת הרצון העליון שב"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: **כְּגֹדֶל מַעֲלַת אוֹר הַנְּשָׁמָה עַל הַגּוּף, שֶׁהוּא כְּלִי וּמַלְבּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ גּוּף הַמִּצְוָה עַצְמָהּ שֶׁהוּא כְּלִי וּמַלְבּוּשׁ לְכַוָּנָתָהּ.** - לכן, מדמים **מעשה** המצוה – ל"גוף", **והכוונה** – ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף

ליקוטי אמרים

14 ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית'
15 היא מצד עצמה למעלה מדביקו' קיום המצות מעשיו'
16 בפועל ממש כמ"ש לקמן אלא מפני שזהו ג"כ רצונו ית'
17 לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצות מעשיו' ובכוונ'
18 ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הזה
19 המאירה ומלובשת בכוונה זו היא גדולה לאין קץ
20 למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלובשת
21 בקיום המצות עצמן במעשה ובדבור בלי כוונה כגודל
22 מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש

בלא נשמה". **וְאַף שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן, בַּמִּצְוָה וּבְכַוָּנָתָהּ, מְלֻבָּשׁ רָצוֹן אֶחָד** - הרצון העליון, **פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי וְרִבּוּי חֵם וְשָׁלוֹם,** - ואם כן לא שייך, הרי, לומר שבכך ישנו יותר או פחות מהרצון העליון, **וּמְיֻחָד** - הרצון, **בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד - אַף־עַל־פִּי־כֵן הַהֲאָרָה** - וההתגלות בנפש, **אֵינָהּ שָׁוָה בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהִתְפַּשְׁטוּת.** - שביחס לקיום המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדביקות נפש האדם בהקב"ה. ואילו, בכוונת המצוות, ההארה היא בהתפשטות ובהתגלות יתר, בדביקות מחשבתו ושכלו אתו יתברך. **הגהה** (בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שבשורש, בספירות העליונות, **כוונת** המצוות היא במדריגת "אור", ואילו **גוף** המצוות – בבחינת "כלים". שכן, בספירות ישנם הרי אורות וכלים, האור הוא פשוט ובלי גבול לגבי הכלי, שהוא כבר מוגדר בגדר של חכמה או חסד וכדומה. כדי להיות בגדר חכמה וחסד וכו' – יש צורך בענין הצמצום. הרי, ש"אור" הוא בבחינת התפשטות, ו"כלי" בבחינת צמצום. כך גם ביחס **לכוונת** המצוות ולגוף המצוות – וכך מוסבר בהגהה: *(**וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁכַּוָּנַת הַמִּצְוֹת וְתַלְמוּד תּוֹרָה הִיא בְּמַדְרֵגַת אוֹר, וְגוּף הַמִּצְוֹת הֵן מַדְרֵגוֹת וּבְחִינוֹת כֵּלִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת צִמְצוּם, שֶׁעַל יְדֵי צִמְצוּם הָאוֹר נִתְהַוּוּ הַכֵּלִים, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵ"ן**): - חכמה נסתרה, כך גם ההבדל בין **כוונת** המצוות לבין **גוף** המצוות, ביחס לצמצום והתפשטות). על כל פנים, למדנו שכשם שאינה דומה החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי ובמדבר, כך אינה דומה הארת הרצון העליון המאירה **בגוף** המצוה, להארת הרצון העליון המאירה **בכוונת** המצוה. עתה נלמד שכשם שבמשל ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר, וארבעה סוגים אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: א) דומם וצומח ב) חי ומדבר – כך גם בנמשל של מצוות וכוונת המצוות – כדלהלן: **וְנֶחְלָקֶת** - מצוות וכוונת המצוות, **גַּם כֵּן לְאַרְבַּע מַדְרֵגוֹת, כִּי גּוּף הַמִּצְוֹת עַצְמָן מַמָּשׁ** - **הֵן שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת, שֶׁהֵן מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מַמָּשׁ** - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק **נחשב** כמעשה, **וּמִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת** - בקיומן, **בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ תַּלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן** - שמן התורה, **וּשְׁאָר בְּרָכוֹת;** - שמדרבנן, שתי מדריגות אלו במצוות – מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך – הן שתיהן בסוג של **גוף** המצוות; **וְכַוָּנַת הַמִּצְוֹת לְדַבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ,** - על ידי קיום המצוות, **שֶׁהִיא** - הכוונה, **כְּנִשְׁמָה לַגּוּף,** - של המצוה, **נֶחְלֶקֶת גַּם כֵּן לִשְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת, כְּמוֹ שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת הַנִּשְׁמָה שֶׁהֵן בַּגּוּף הַחֻמְרִי, שֶׁהֵן: חַי וּמְדַבֵּר.** - כך גם **בכוונת** המצוות, ישנה כוונה שהיא, למשל, כנשמה של בעל חי, וישנה כוונה עליונה יותר, שהיא כנשמה של מדבר שהוא בר־שכל – וכפי שיתבאר להלן:

ליקוטי אמרים

הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכוונתה ואף שבשתיהן במצוה ובכוונתה מלובש רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שינוי וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת צמצום והתפשטות* ונחלקת גם כן לארבע מדרגות כי גוף המצות עצמן ממש הן ב' מדרגות שהן מצות מעשיות ממש ומצות התלויות בדבור ומחשבה כמו תלמוד תורה וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצות לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי שהן חי ומדבר.

הגה"ה

(וכמ"ש בע"ח שכוונת המצות ותלמוד תורה היא במדרגת אור וגוף המצות הן מדרגות ובחי' כלים שהם בחי' צמצום שע"י צמצום האור נתהוו הכלים כידוע לי"ח):

יום חמישי ו' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נא, כי מי שדעתו יפה... עד עמ' 102, כנז"ל:

כִּי מִי שֶׁדַּעְתּוֹ יָפָה לָדַעַת אֶת ה' וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּלְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ יִרְאָה עִלָּאָה בְּמוֹחוֹ וְאַהֲבַת ה' בַּחֲלַל הִימָנִי שֶׁבְּלִבּוֹ, – בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה, **לִהְיוֹת נַפְשׁוֹ צְמֵאָה לַה', לְדָבְקָה בּוֹ עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן** – התורה והמצוות, **הַמְשָׁכַת וְהָאָרַת אוֹר־אֵין סוֹף בָּרוּךְ־הוּא עַל נַפְשׁוֹ - לְדָבְקָה בּוֹ,** – כלומר: כוונתו לרצות להתדבק בהקב"ה, על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, באה מכך, שהתבונן תחילה בגדלות ה'. התבוננות זו יצרה בו יראה ואהבה – צמאון להיות דבוק בהקב"ה; ומכיוון שהדרך להתדבקות בה' היא רק על ידי לימוד תורה וקיום מצוות – לכן הוא רוצה ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך כוונה להתדבק עם הקב"ה, **וּבְכַוָּנָה זוֹ הוּא לוֹמֵד וּמְקַיֵּם הַמִּצְוֹת, וְכֵן בְּכַוָּנָה זוֹ מִתְפַּלֵּל וּמְבָרֵךְ** - **חֲרֵי כַּוָּנָה זוֹ, עַל יֶדֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ נִשְׁמַת הַמְּדַבֵּר, שֶׁהוּא** – ה"מדבר", **בַּעַל שֵׂכֶל וּבְחִירָה וּבְרִעַת יְדִבֵּר.** – כך גם ה"כוונה" שלו, להיות דבוק בהקב"ה – באה מדעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו

ליקוטי אמרים

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדולתו ית' ולהוליד מבינתו יראה עילאה במוחו ואהבת ה' בחלל הימני שבלבו להיות נפשו צמאה לה' לדבקה בו ע"י קיום התורה והמצות שהן המשכת והארת אור א"ס ב"ה על נפשו לדבקה בו ובכוונה זו הוא לומד ומקיים המצות וכן בכוונה זו מתפלל ומברך הרי כוונה זו על ד"מ כמו נשמת המדבר שהוא בעל שכל ובחירה ובדעת ידבר ומי

הוא יצר בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. **וּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ קְצָרָה לֵידַע וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדֻלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, לְהוֹלִיד הָאַהֲבָה מִבִּינָתוֹ בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ,** – מי שאינו מסוגל להוליד אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו יתברך, שכן דעתו קצרה לשם כך; **וְכֵן** – אין הוא יכול ליצור את **הַיִּרְאָה בְּמֹחוֹ וּפַחַד ה' בְּלִבּוֹ,** – כי, שכלו קצר מכדי לעורר על ידי התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) – כיצד, איפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות, הרי, שלימות קיומה של מצות־עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלימות ההישמרות מלעבור על מצות־לא־תעשה, באה על ידי יראת ה'? – מסביר רבנו הזקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה מסותרת זו, כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח ובפרק י"ט). כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא מעורר בתוכו את האהבה המסותרת. ולמרות שאין הוא יכול להביא את האהבה המסותרת ולהפכה לאהבה גלויה בלבו – היא, אבל, מתגלה במוחו, ופירוש הדבר שבמוחו קיים רצון גלוי להתדבק בהקב"ה. דבר זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי שתהיה לו, על ידי כך, דביקות בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו והתבוננותו, כי אם על ידי התעוררות האהבה הטבעית (המסותרת) שבנשמתו – הרי זה, משום כך, למשל, כנשמת בעל חי, שאינו בעל שכל, ואהבתו ויראתו הן טבעיות (ולא "נולדות" משכלו) – זוהי משמעות הדברים שזה עתה למדנו – שמי שדעתו קצרה להוליד בתוכו, על ידי התבוננותו, אהבה "בהתגלות לבו" ו"יראה במוחו ופחד ה' בלבו" – **רַק שֶׁזּוֹכֵר וּמְעוֹרֵר אֶת הָאַהֲבָה הַטִּבְעִית הַמְסֻתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, וּמוֹצִיאָהּ מֵהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגִּלּוּי בְּמֹחוֹ עַל כָּל פָּנִים,** – אם אין בכוחו להביא להרגשת אהבה גלויה להקב"ה בלבו, הרי, על כל פנים, במוחו הוא מגלה אהבה זו, **שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹנוֹ שֶׁבְּמֹחוֹ וְתַעֲלֻמוֹת לִבּוֹ מַסְכִּים וּמִתְרַצֶּה בְּרִצּוּי גָּמוּר בָּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, לִמְסֹר נַפְשׁוֹ בְּפֹעַל מַמָּשׁ עַל יִחוּד ה',** – כלומר, מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו, של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד ה'. וזאת – **כְּדֵי לְדַבְּקָהּ בּוֹ נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וּלְבוּשֶׁיהָ,** – מחשבה, דיבור ומעשה, **וּלְכָלְלָן בְּיִחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ, שֶׁהוּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַמְלֻבָּשׁ בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת,** – כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות – מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל;** – שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות נפרד ממנו, הרי בשעה שמעוררים ומגלים את האהבה המסותרת, היא מביאה ללימוד התורה ולקיום המצוות, כדי לבצע את רצונו, להיות דבוק בהקב"ה; **וְגַם הַיִּרְאָה** – הנדרשת כדי להישמר מלעבור על מצות־לא־תעשה, **כְּלוּלָה בָּהּ,** – באהבה מסותרת זו, **לְקַבֵּל** – על עצמו, עול **מַלְכוּתוֹ שֶׁלֹּא לִמְרֹד בּוֹ חַס וְשָׁלוֹם;** – על ידי עבירה של מצות־לא־תעשה; **וּבְכַוָּנָה זוֹ** – הבאה מהאהבה והיראה הטבעיות שבנשמת כל יהודי, **הוּא סוּר מֵרָע** – הוא שומר עצמו מלעבור עבירה, **וְעוֹשֶׂה טוֹב,** – בקיום מצות עשה, **וְלוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל וּמְבָרֵךְ בְּפֵרוּשׁ הַמִּלּוֹת לְכַוָּנָתוֹ, בְּלֹא דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** – בלי שתהיה לו יראה ואהבה, **בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמֹחוֹ** – שכן, אם היו לו יראה ואהבה בלבו ובמוחו, היו אז לימודו ותפילתו לא רק בפירוש המלות, כי אם גם בהרגש החיות של אהבה ויראה – **חֲרֵי כַּוָּנָה זוֹ** – שיש לו בשעת לימוד התורה וקיום המצוות, כדי להתדבק עם הקב"ה, שרצון זה וכוונה זו אינם באים אצלו, כאמור, מתוך אהבה ויראה שמצד השכל וההתבוננות, כי אם מן האהבה המסותרת, הרי זה **עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל כְּמוֹ נִשְׁמַת הַחַי שֶׁאֵינוֹ בַּעַל שֵׂכֶל וּבְחִירָה, וְכָל מְהוּתָיו,** – של הבעל חי, **שֶׁהֵן יִרְאָתוֹ מְדַבְּרִים הַמַּזִּיקִים אוֹתוֹ וְאַהֲבָתוֹ לַדְּבָרִים הַנֶּאֱהָבִים אֶצְלוֹ, הֵן** – המדות הללו, **רַק טִבְעִיִּים אֶצְלוֹ** – אצל בעל חי, **וְלֹא** – ואינן באות **מִבִּינָתוֹ וְדַעְתּוֹ; וְכֵן הֵן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה הַטִּבְעִיּוֹת הַמְסֻתָּרוֹת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל,** – גם הן אינן "תוצר" של שכל ובחירה, אלא קיימות באופן טבעי בנשמתו של כל אחד מישראל, **כִּי הֵן יֶחְסָה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, וּכְמוֹ טֶבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:** – בפרק י"ח, שהאבות הורישו לכל אחד מילדיהם ("עד עולם") – נשמה של קדושה, ובאותה נשמה ישנה האהבה (המסותרת והכוללת בתוכה גם יראה) להקב"ה. ומכיוון שאהבה זו אינה שכלית, כי אם טבעית, לכן היא נמשלת לנשמה של בעל חי. הרי, שבגוף המצוות, ישנן שתי מדריגות: מצוות מעשיות ומצוות שבדיבור ומחשבה, המשולות לדומם ולצומח; ובכוונת המצוות גם כן שני ענינים: חי ומדבר. הכוונה הבאה מן השכל וההתבוננות היא כמו נשמתו של "מדבר", שהוא בעל שכל ובחירה, והכוונה הבאה מן האהבה המסותרת (ובה כלולה גם יראה) – היא, על דרך משל, כמו נשמתו של בעל חי.

ליקוטי אמרים

שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדולת א"ס ב"ה להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו וכן היראה במוחו ופחד ה' בלבו רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו ומוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי במוח עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור באמת לאמיתו למסו' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק' בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו שהוא רצון העליון המלובש בת"ת ובקיום המצות כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו ורחימו בהתגלות לבו ומוחו הרי כוונה זו עד"מ כמו נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה וכל מדותיו שהן יראתו מדברים המזיקים אותו ואהבתו לדברים הנאהבים אצלו הן רק טבעיים אצלו ולא מבינתו ודעתו וכך הן על ד"מ היראה והאהבה הטבעיות המסותרות בלב כל ישראל כי הן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו כנז"ל:

יום שישי ז' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 102, פרק לט ומפני... עד עמ' נב, ויקהל.

פֶּרֶק לט. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, מדוע חכמינו ז"ל, מדמים את **עשיית** המצוה ל"גוף", ואת **כוונת** המצוה – ל"נשמה". כן הסביר שישנן שתי מדריגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי מדריגות של נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבבעל חי והנשמה שבאדם. כשהכוונה והרצון במצוה, להיות דבוק בהקב"ה על ידי עשיית המצוה, נוצרו באדם על ידי שכלו והתבוננותו בגדלות ה', בעוררם בו את האהבה בגילוי בלבו, ורצון להתאחד עם הקב"ה על ידי תורה ומצוות – הרי כוונה זו ורצון זה, הם, למשל, כנשמה של אדם, "מדבר", שהוא בעל שכל ובחירה; ואילו, אם שכלו קצר מדאי ואין בכוח ה"התבוננות" שלו, לעורר אהבה כזו ורצון כזה – ורצונו וכוונתו (כלומר: ה"נשמה" שבקיום המצוות שלו), באים מהתעוררות ה"אהבה מסותרת" שבו, אותה אהבה טבעית ומסותרת להקב"ה שבירושה מהאבות בכל אחד מישראל – הרי רצון זה וכוונה זו, הם, למשל, כנשמה של בעל חי, שכל מדותיו, אהבתו ויראתו, אינן "נולדות" משכל והבנה, כי אם – טבעיות. בפרק זה, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שמפני אותו טעם, הרי גם מלאכים – שאהבתם ויראתם הן טבעיות ולא נוצרות מהשכל – נקראים בשם חיות ובהמות.

ליקוטי אמרים

פרק לט ומפני זה ג"כ נקראים המלאכים בשם חיות ובהמות כדכתי' ופני אריה אל הימין וגו' ופני שור מהשמאל וגו' לפי שאינם בעלי בחירה ויראתם ואהבתם היא טבעית להם כמ"ש בר"מ פ' פנחס ולכן מעלת הצדיקים גדולה מהם כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה ומדור המלאכי' בעולם היצירה* וההבדל שביניהם הוא כי בעולם היצירה מאירות שם מדותיו של א"ס ב"ה לבדן שהן אהבתו ופחדו ויראתו כו'. וכמ"ש [בתיקונים וע"ח] דשית

הגה"ה

(והיינו בסתם מלאכים אבל יש מלאכים עליונים בעולם הבריאה שעבודתם בדחילו ורחימו שכליים כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני חיות הקדש טבעיים ושכליים וכמ"ש בע"ח):

וּמִפְּנֵי זֶה גַּם כֵּן נִקְרָאִים הַמַּלְאָכִים בְּשֵׁם חַיּוֹת וּבְהֵמוֹת, כְּדִכְתִיב: – כמו שכתוב[1]: **"וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין וְגוֹ' וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל" וְגוֹ',** – המדובר ב"פני אריה" ו"פני שור" שב"מרכבה" העליונה. הרי שהמלאכים נקראים "אריה" ו"שור". ואלה הם שמות של חיות ובהמות. וכל כך למה? – **לְפִי שֶׁאֵינָם** – "חיות הקודש" – המלאכים אינם **בַּעֲלֵי בְּחִירָה,** – אין להם הבחירה החפשית הקיימת באדם, לבחור בטוב או ברע, **וְיִרְאָתָם וְאַהֲבָתָם** – להקב"ה, **הִיא טִבְעִית לָהֶם,** – ואין הם צריכים לעורר אותן, על ידי הבנתם השכלית בגדלות ה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"רַעְיָא מְהֵימְנָא" פָּרָשַׁת פִּינְחָס.** – ומכיוון שיראתם ואהבתם קבועות בהם בטבע, לכן הם משולים למדותיהן הטבעיות של חיות ובהמות. **וְלָכֵן מַעֲלַת** – ומדריגת, **הַצַּדִּיקִים גְּדוֹלָה מֵהֶם,** – מהמלאכים[2], **כִּי מְדוֹר נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הוּא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, וּמְדוֹר הַמַּלְאָכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה.** – ו"עולם הבריאה" הוא למעלה מ"עולם היצירה", כפי שיוסבר להלן, שהאהבה והיראה הבאות מן השכל, שייכות ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה וההבנה: ואילו אהבה ויראה טבעיות שייכות ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ב"הגהה" הבאה, מסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שהמלאכים הם ב"עולם היצירה", המדובר במלאכים סתם. אך, ישנם גם מלאכים שמקומם ב"עולם הבריאה", שכן, אופן עבודתם, הוא באהבה ויראה הבאות מהבנתם הגדולה בגדלות ה'.

הגהה *(**וְהֵינוּ** – מה שלמדנו שהמלאכים הם ב"עולם היצירה", המדובר הוא: **בְּסְתָם מַלְאָכִים, אֲבָל יֵשׁ מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה** – היינו מאלה **שֶׁעֲבוֹדָתָם בְּדַחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים,** – יראה ואהבה שכליות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"רַעְיָא מְהֵימְנָא" שָׁם, שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי מִינֵי חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ: טִבְעִיִּים** – שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, **וְשִׂכְלִיִּים,** – שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה שכליות, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים):** – עד כאן למדנו, שמקומן של נשמות הצדיקים, שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא ב"עולם

---

1. יחזקאל א, י. **2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים - שאי"ז **כלל** מענין סש"ב - בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו - במעלת העובדים בדו"ר טבעיים [שזה נוגע יותר לסש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך - **לכאו"א**] שלא נטעה לומר **שהדו"ר** שלהם אינן בתוקף כמו **הדו"ר** שכליים [ובמילא גם ה"לעשותו" שלהם (שנמשכת מהדו"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדרי' המלאכים דהמרכבה דפני ארי' כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומזה מובן דקרוב אליך לכאו"א בלבבך (דו"ר) - הוא לא רק שבכאו"א יש דו"ר, אלא שבכאו"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'". כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה **כלל** ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל. אלא הענין הוא, שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות, שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר - ממשיך הרבי שליט"א - אפשר לומר, שרבנו הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של **אלה** שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה **טבעיות**, מתוך האהבה המסותרת - דבר זה כבר נוגע באופן ממשי לתוכנו של "ספר של **בינונים**", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך", כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובחיות של אהבת ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב **שאהבתו ויראתו** - אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר,

הבריאה"; ומקום המלאכים, שאהבתם ויראתם "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה". להלן – תוסבר השייכות של אהבה ויראה שכליות, ל"עולם הבריאה", ושייכות אהבה ויראה טבעיות, ל"עולם היצירה": **וְהַחֶבְדֵּל שֶׁבֵּינֵיהֶם** – בין "עולם הבריאה" ל"עולם היצירה", **הוּא, כִּי בְּעוֹלָם הַיְצִירָה מְאִירוֹת שָׁם מִדּוֹתָיו שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְבַדָּן,** – ולא בחינות חכמה־בינה־דעת של אין־סוף ברוך־הוא, שֶׁהֵן – המדות: **אַהֲבָתוֹ וּפַחֲדוֹ וְיִרְאָתוֹ כוּ',** – אהבה, פחד ויראה, הן מדות של "חסד" ו"גבורה". כך מאירות שם גם שאר המדות של אין־סוף ב"ה. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** [**בְּתִקּוּנִים** – ב"תיקוני זוהר", **וְעֵץ חַיִּים**] **דְּשִׁית סְפִירִין מְקַנְּנִין בִּיצִירָה.** – שש הספירות, מ"חסד" עד "יסוד" מקננות, מאירות, ב"עולם היצירה", שכן, ארבעה הפרצופים של "עולם האצילות", כלומר, עשר הספירות כפי שהן מתחלקות לארבעה חלקים כלליים – (א) חכמה, (ב) בינה, (ג) "זעיר אנפין" (=מדות), (ד) מלכות – מאירים בארבעת העולמות: "אצילות", "בריאה", "יצירה", "עשיה", והם מהווים האלקות שבכל עולם: ב"עולם האצילות" מאירה ספירת ה"חכמה" – ולכן, תכלית הביטול לאלקות, היא ב"עולם האצילות", שכן, שם מורגש שאין־סוף ברוך־הוא, הוא לבדו ואין זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה בפרק ל"ה; ב"עולם הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה ספירת ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים שב**אותו** עולם הם בעלי השגה גדולים; ב"עולם היצירה", מאירות שש הספירות של "עולם האצילות", "זעיר אנפין", ולכן עבודת הנבראים של "עולם היצירה" – היא עבודת המדות; ב"עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה מתוך קבלת עול מלכות שמים. – הרי, שב"עולם היצירה" מאירות המדות של אין־סוף ברוך־הוא. **וְלָכֵן, זֹאת הִיא עֲבוֹדַת הַמַּלְאָכִים** – שמקומם ב"עולם היצירה": **תָּמִיד, יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁקֹטוּ, לַעֲמֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד וְכוּ',** – לפני הקב"ה, **וְהֵינוּ כָּל מַחֲנֵה גַּבְרִיאֵל שֶׁמִּהַשְּׁמֹאל,** – שמבחינת ה"גבורה" הנקראת "שמאל" – שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה ופחד; **וַעֲבוֹדַת מַחֲנֵה מִיכָאֵל הִיא הָאַהֲבָה כוּ'.** – ועבודת מחנה מיכאל, היא תמיד מתוך אהבה להקב"ה, שכן, כאמור, ב"עולם היצירה" מאירות מדותיו של אין־סוף ברוך־הוא, ולכן, גם עבודתם של הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא תמיד בענין המדות. **אֲבָל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שָׁם חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וַדַּעְתּוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא,** – בחינות חכמה־בינה־דעת של "עולם האצילות", שֶׁהֵן – חכמה־בינה־דעת, מְקוֹר הַמִּדּוֹת **וְאֵם וְשֹׁרֶשׁ לָהֶן,** – למדות, כפי שלמדנו בפרק ג'. **וְכִדְאִיתָא בַּתִּקּוּנִים** – וכמו שכתוב ב"תיקוני זוהר": **דְּאִימָא עִלָּאָה** – ספירת "בינה" דאצילות, **מְקַנְּנָא** – מקננת ומאירה ב"עולם הבריאה", הנקרא "כורסיא", עולם הכסא, **בְּתִלַת סְפִירָן בְּכַרְסְיָא, שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה.** – ואלו הן חכמה־בינה־דעת שב"אצילות". **וְלָכֵן** – מפני שב"עולם הבריאה" מאירות בחינות חכמה־בינה־דעת של אין־סוף, לכן **הוּא** – "עולם הבריאה", **מְדוֹר נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, עוֹבְדֵי ה' בְּדַחִילוּ וּרְחִימוּ,** – ביראה ואהבה, **הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת הִגְדֶּלֶת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאַהֲבָה זוֹ נִקְרָא "דְּעוּתָא דִּלְבָּא",** – רצון שמן הלב, שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה מהשכל, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל; וּמֵ"דְּעוּתָא דִּלְבָּא" נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לַנְּשָׁמָה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא גַּן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, כְּדִלְקַמָּן,** – כפי שיתבאר להלן, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר** – פרשת **וַיַּקְהֵל.** – הרי, שהנשמות שעבודתם מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל וההתבוננות בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא "גן עדן העליון", שכן, "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ו"גן עדן העליון" – ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן" הוא, ש"יושבין ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם והשגתם גדלות ה' – וזהו השכר עבור העבודה הקשורה בהשגה והתבוננות בגדלות ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שבכך מתכוונים לאותן נשמות שהן במדריגת **נשמה ממש** – אלה שהשגתם הנעלה ביותר מתוארת כבחינת "מוחין דגדלות"; ולא רק השגתם ושכלם יש להם שייכות ל"עולם הבריאה", כי אם גם מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן שייכות ל"עולם הבריאה". כי, גם מדותיהן נכללות במוחין ובשכל שלהם, עד **שכל** עבודתם מתוארת כ"עבודת מוחין". ואילו, נשמות שהשגתם אינגה נעלה כזו, הרי למרות שאהבתן ויראתן באות על ידי התבוננות ושכל, הרי זה רק שהשכל משמש לעורר וליצור את מדות האהבה והיראה, אבל עיקר עבודתן היא "עבודת המדות" – ולכן, שייכות נשמות אלו, ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ומכל־שכן שאותן נשמות שעבודתן היא מתוך "אהבה מסותרת" – המדות הטבעיות, שאינן באות מן השכל ומן המוחין, בודאי ובודאי שמקומן הוא ב"עולם היצירה"; רק בזמנים מסויימים עולות גם נשמות אלו ב"גן עדן העליון", ב"עולם הבריאה".

ליקוטי אמרים

ספירין מקננין ביצירה ולכן זאת היא עבודת המלאכים תמיד יומם ולילה לא ישקוטו לעמוד ביראה ופחד וכו' והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה מיכאל היא האהבה כו'. אבל בעולם הבריאה מאירות שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהן מקור המדות ואם ושרש להן וכדאיתא בתיקונים דאימא עילאה מקננא בתלת ספירן בכרסיא שהוא עולם הבריאה ולכן הוא מדור נשמות הצדיקים עובדי ה' בדחילו ורחימו הנמשכות מן הבינה ודעת דגדולת א"ס ב"ה שאהבה זו נקרא רעותא דלבא כנ"ל ומרעותא דלבא נעשה לבוש לנשמה בעולם הבריאה שהוא גן עדן העליון כדלקמן וכמ"ש בזהר ויקהל

קימו תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף - לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדלותה ותוקפה של עבודה זו: אלא - זוהי עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך - בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה - לא זו בלבד שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף, שכן, האהבה והיראה הטבעיות בבני

יום שבת קודש ח' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נב, אך היינו דוקא... עד עמ' 104, מצוה עצמה.

אַךְ – מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה", **הֵינוּ דַוְקָא נְשָׁמוֹת מַמָּשׁ,** – ו"נשמה" היא הרי ענין השכל, כמו שכתוב[3]: "ונשמת שדי תבינם", **שֶׁהֵן בְּחִינַת מֹחִין דְּגַדְלוּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא,** – השגתן היא באופן של "מוחין דגדלות", שהן מבינות אלקות כמו שהוא, בלי לבושי השגה ובלי משלים של הסברה, ועבודתן היא, לכן, "עבודת המוחין", שיש לה שייכות ל"עולם הבריאה", ול"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה". **אֲבָל בְּחִינַת רְוּחַ שֶׁל הַצַּדִּיקִים,** – שעבודתם היא עבודת ה"רוח", עבודת המדות. שכן, גם השגתם בגדלות ה', אינה מגיעה לאופן ההשגה של אלה שהם בדרגה של "נשמה", כך שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת המדות", כי, גם המוחין שלהם שייכים למדות, בשמשם כמעוררי המדות. **וְכֵן שְׁאָר כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבְדוּ אֶת ה' בְּדְחִילוּ וּרְחִימוּ** – ביראה ואהבה, **הַמְסְתָּרוֹת בְּלֵב כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל** – ולא מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל – **אֵין עוֹלוֹת לְשָׁם,** – ל"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה", **רַק בְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ־חֹדֶשׁ לְבַד,** – שבת וראש חודש הם הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה): "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא כל בשר להשתחוות וגו'" – בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו ל"גן עדן העליון", **דֶּרֶךְ הָעָמוּד שֶׁמִּגַּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן**[4], **שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא גַּן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, לְהִתְעַנֵּג עַל ה'** וְלֵהָנוֹת **מִזִּיו הַשְּׁכִינָה,** – התענוג וההנאה מאלקות הם בעיקר ב"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה" – עולם ההשגה, שכן, התענוג שיש לנשמה מאלקות, בא מהשגתה והבנתה אלקות, עד כמה שאפשר להשיג – ; **כִּי אֵין הֲנָאָה וְתַעֲנוּג לְשֵׂכֶל נִבְרָא אֶלָּא כְּמַה שֶׁמַּשְׂכִּיל וּמֵבִין וְיוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ וּבִינָתוֹ,** – "משכיל", "מבין", "ויודע" – מכוונות לכוחות חכמה־בינה־דעת, **מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג מֵאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא,** – ומה שנשמות אלו מבינות בשכל ומשיגות אור אין־סוף ברוך־הוא ב"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה", בא: **עַל יְדֵי חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ יִתְבָּרֵךְ** – על ידי ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות חכמתו ובינתו, **הַמְּאִירוֹת שָׁם בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה.** – ב"עולם הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות", ולכן הנשמות שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור אין־סוף ברוך־הוא, ומזה בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש חודש עולות גם שאר הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה להן התענוג הבא מהשגה. **וּמַה שֶּׁזּוֹכוֹת נְשָׁמוֹת אֵלּוּ** – שעבדו את השי"ת מתוך מדות אהבה ויראה טבעיות, **לַעֲלוֹת לְמַעְלָה מֵהַמַּלְאָכִים,** – מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", בגלל עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים שאי־פעם הם עולים ל"עולם הבריאה" – **אַף שֶׁעָבְדוּ** – אותן נשמות, **בְּדְחִילוּ וּרְחִימוּ** – ביראה ואהבה, **טִבְעִיִּים לְבַד,** – באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים – מדוע, איפוא, ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים ל"עולם הבריאה"? אלא – **הֵינוּ, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שֶׁלָּהֶם** – יראה ואהבה של אותן נשמות, **אִתְכַּפְיָא** – נכפתה, **סִטְרָא אָחֳרָא הַמְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּפָם, בֵּין בְּבְחִינַת "סוּר מֵרָע"** – להימנע מלעשות רע, ועל ידי כך, **לְכַבֵּשׁ הַתַּאֲוֹת וּלְשַׁבְּרָן,** – התאוה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, בדיבור או אפילו במחשבה של עבירה – דבר שבא כתוצאה מהיראה שלהן, **וּבֵין בְּבְחִינַת "וַעֲשֵׂה טוֹב"** – לעשות מצוות ומעשים טובים כנגד הטבע והרצון של הנפש הבהמית, שהיא נפש של "סטרא אחרא". ענין ה"ועשה טוב" בא להן בעיקר מאהבתן להקב"ה, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְהֵם** – הנשמות בהיותן בעולם הזה, **הָיוּ בַּעֲלֵי בְּחִירָה לִבְחֹר בְּרַע חַס וְשָׁלוֹם וּבָחֲרוּ בְּטוֹב, לְאַכַּפְיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא** – לכופף את ה"סטרא אחרא", **לְאִסְתַּלְּקָא יְקָרָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא כּוּ',** – שיתרומם כבודו של הקב"ה, כביכול, בכל העולמות, **כְּיִתְרוֹן**

ליקוטי אמרים

אך היינו דווקא נשמות ממש שהן בחי' מוחין דגדלות א"ס ב"ה אבל בחי' הרוח של הצדיקים וכן שאר כל נשמות ישראל שעבדו את ה' בדחילו ורחימו המסותרות בלב כללו' ישראל אין עולות לשם רק בשבת ור"ח לבד דרך העמוד שמג"ע התחתון לג"ע העליון שהוא עולם הבריאה הנקרא ג"ע העליון להתענג על ה' וליהנות מזיו השכינה כי אין הנאה ותענוג לשכל נברא אלא במה שמשכיל ומבין ויודע ומשיג בשכלו ובינתו מה שאפשר לו להבין ולהשיג מאור א"ס ב"ה ע"י חכמתו ובינתו ית' המאירות שם בעולם הבריאה ומה שזוכות נשמות אלו לעלות למעלה מהמלאכים אף שעבדו בדחילו ורחימו טבעיים לבד היינו מפני שע"י דחילו ורחימו שלהם אתכפיא ס"א המלובשת בגופם בין בבחי' סור מרע לכבוש התאוות ולשברן ובין בבחי' ועשה טוב כנ"ל והם היו בעלי בחירה לבחור ברע ח"ו ובחרו בטוב לאכפיא לס"א לאסתלקא יקרא דקב"ה

ישראל הן על דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו" להיות בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבת ה' ויראת ה'. **3.** איוב לב, ח. **4.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראי' דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו'". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקות קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראיה שמן ההכרח לומר שאם כי הם שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

הָאוֹר כו', – כיתרון האור הבא מן החושך דוקא, שכן על ידי שבירתן את החושך של ה"סטרא אחרא", המשיכו יתרון באור הקדושה, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, היו טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות באהבתן ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא למעלה מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן לעלות, בזמנים מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שמקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא **בעולם** הבריאה, ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה הטבעיות, הוא **בעולם** היצירה – מדובר ביחס לנשמות עצמן. ואילו, התורה והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר **הספירות**, של העולם בו עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות של העולם – הן מתאחדות באין־סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד של אותו עולם – כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו ומהמצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן מבינות אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מהות ההארה, וזה יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון ה"תניא": **וְהַנָּה, כָּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹם עֲמִידָתָן,** – לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע – כמו בשעת עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי חדשים. **ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "מקום עמידתן – שזהו לפעמים לא במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות לבריאה אף שמדורן ביצירה)". **אַךְ תּוֹרָתָן וַעֲבוֹדָתָן נִכְלָלוֹת מַמָּשׁ בְּ' סְפִירוֹת, שֶׁהֵן** – עשר הספירות, **בְּחִינַת אֱלֹהוּת, וְאוֹר־אֵין־סוֹף מִתְיַחֵד בָּהֶן** – בעשר הספירות, **בְּתַכְלִית הַיִּחוּד;** – האור האין־סופי המאיר בעולם, מתאחד עם הספירות של אותו עולם בתכלית היחוד; **וְהַיְנוּ** – מה שאנו אומרים שהתורה והעבודה עולות ונכללות בעשר הספירות, הרי זה **בְּ' סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה עַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים,** – יראה ואהבה שכליות. כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן נכללות אז בעשר הספירות של "עולם הבריאה", **וּבְ' סְפִירוֹת דִּיצִירָה עַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים;** – יראה ואהבה טבעיות, כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה טבעיות, הן נכללות אז בעשר הספירות של "עולם היצירה", **וּבְתוֹכָן מְלֻבָּשׁוֹת י' סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת וּמְיֻחָדוֹת בָּהֶן בְּתַכְלִית,** – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן גם בעשר ספירות "עולם היצירה", **וְ' סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת מְיֻחָדוֹת בְּתַכְלִית בְּמַאֲצִילָן אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.** – שהאציל וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאומרים לגבי נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילם – שעשר ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן, הרי, שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" – הן מתאחדות עם האין־סוף ברוך הוא. **מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַנְּשָׁמוֹת,** – כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, **אֵינָן נִכְלָלוֹת בֶּאֱלָהוּת דְּ' סְפִירוֹת, אֶלָּא עוֹמְדוֹת בְּהֵיכָלוֹת וּמְדוֹרִין דִּבְרִיאָה אוֹ יְצִירָה,** – "היכלות" ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש", ואינם בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, **וְנֶהֱנִין** – הנשמות, **מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, הוּא אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְיֻחָד בְּ' סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה אוֹ דִּיצִירָה,** – "זיו השכינה" ממנו הן "נהנין" – הוא אור אין־סוף ברוך־הוא המאוחד בעשר ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה", **וְהוּא זִיו תּוֹרָתָן וַעֲבוֹדָתָן מַמָּשׁ** – הזיו של תורתן ועבודתן של אותן נשמות, **[עֵין זֹהַר וַיַּקְהֵל דַּף רי], כִּי שְׂכַר מִצְוָה - הִיא מִצְוָה עַצְמָהּ:** – שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמאוחדות עם אין־סוף ברוך־הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן – והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר להבין גדלותה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה, ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד של תורה ועבודה, יש לנשמה תענוג נפלא כזה בגן עדן! גדלות התענוג אנו למדים ממה שחכמינו ז"ל אומרים בנוגע ל"אחר", שמוטב שידונו אותו בגיהנום, כדי שיוכל לבוא ל"עלמא דאתי", לעולם הבא – לשכר של "גן עדן". כלומר: כדאים כל יסורי גיהנום (עליהם אומר הרמב"ן שכל יסורי איוב במשך שבעים שנה, אין להם ערך כלל ליסורי הנפש בגיהנום אפילו שעה אחת (ובדלקמן "אגרת התשובה" פרק י"ב)), ובלבד שיוכלו לאחר מכן להגיע לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה. שכן, את עצם התורה והמצוה לא היה בכוח הנשמה לקלוט ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן. ה"עצם" של התורה והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה בלבד. בכך מובן מאמר חכמינו ז"ל[5]: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", שכן בעולם הבא, ב"גן עדן", נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה ועבודתה, ואילו,

ליקוטי אמרים

כו' כיתרון האור כו' כנ"ל והנה כל זה הוא במדור הנשמות ומקום עמידתן אך תורתן ועבודתן נכללות ממש בי"ס שהן בחי' אלהות ואור א"ס מתייחד בהן בתכלית היחוד והיינו בי"ס דבריאה ע"י דחילו ורחימו שכליים ובי"ס דיצירה ע"י דחילו ורחימו טבעיי' ובתוכן מלובשות י"ס דאצי' ומיוחדות בהן בתכלית וי"ס דאצי' מיוחדות בתכלית במאצילן א"ס ב"ה משא"כ הנשמו' אינן נכללות באלהות די"ס אלא עומדות בהיכלות ומדורין דבריאה או יצירה ונהנין מזיו השכינה הוא אור א"ס ב"ה המיוחד בי"ס דבריאה או דיצי' והוא זיו תורתן ועבודתן ממש [ע' זהר ויקהל דר"י] כי שכר מצוה היא מצוה עצמה:

---

5. אבות ד, יז.

בהיותה בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של התורה והעבודה, שעל ידו היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו. המעלה שבגן עדן מתבטאת רק בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית, היא משיגה שם את מהותו של הזיו – והשגת המהות של אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת של **קורת רוח** בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" – כולל, קורת הרוח מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת הרוח והתענוג האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה ומבינה אלקות בהשגת המהות.

אחרי שרבנו הזקן הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה שכליות, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשיך להסביר ש"עולם האצילות" הוא מקום הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם למעלה גם מאהבה ויראה שכליות. עבודתם של אותם צדיקים היא בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה קיים בהם רצון אחר כלל, כי אם מה שהוא רצון העליון בלבד.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שבת קודש עמ' ב

קָתָנֵי במשנה **שפָּטוּר.** מסיימת הגמרא: **אַלְמָא** – מוכח מכאן, **דְּלֹא שָׁנָא לְקוּלָּא וְלֹא שָׁנָא לְחוּמְרָא** – בין להקל ובין להחמיר **קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שתמחויין מחלקים.

מקשה הגמרא על הלשון השניה: **מִכַּח** שאתה מפרש **דְּסִיפָא** האומרת 'שני מינין' כוונתה **לְמִין אֶחָד וּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין,** מוכח **דְּרֵישָׁא** שאמרה 'מין אחד', כוונתה **לְמִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד,** שהאוכל ממנו שני חצאי כזית, חייב קרבן, ואם כן קשה, **פְּשִׁיטָא** שהאוכל שני חצאי איסור אחד ובתבשיל אחד, שמצטרפים לחייבו קרבן. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּינָא,** החידוש במשנתנו הוא **כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בֵּינְתַּיִים** – בין אכילת חצי אחד לאכילת החצי השני, ושוב נעלם ממנו האיסור, **וּמשנתנו** שנויה **אַלִּיבָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר אֵין יְדִיעָה** מחלקת **לַחֲצִי שִׁיעוּר,** ואם אכל שני חצאי שיעור בשתי העלמות, חייב חטאת. וזה החידוש במשנתנו, שאם אכל שני חצאי איסור מאותו תמחוי בשתי העלמות, חייב קרבן, ואין אומרים שהידיעה שבינתיים מחלקת בין שני חצאי האיסור.

ומבארת הגמרא היכן שנינו כן בדברי רבן גמליאל: **דִּתְנַן** במסכת שבת (קה.) לגבי הכותב בשבת, שאינו חייב עד שיכתוב שתי אותיות, **הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּשִׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת,** שנודע לו חטאו בין אות לאות, **אַחַת** כתב **בְּשַׁחֲרִית וְאַחַת** כתב **בְּעַרְבִית, רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּיב** בקרבן, **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין.** וביאור מחלוקתם הוא, **דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר, אֵין יְדִיעָה** מחלקת **לַחֲצִי שִׁיעוּר,** ואף שנודע לו חטאו בין כתיבה לכתיבה יש לצרף את שתי הכתיבות לחיוב אחד. **וְרַבָּנַן סָבְרִי, יֵשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר,** וכיון שהיתה ידיעה בין שני חצאי השיעור ולא נעשתה כל המלאכה בהעלם אחד, אינו חייב קרבן.

משנה

לאחר שהתבאר במשנה הקודמת אלו איסורי אכילה מצטרפים לכזית, מבארת משנתנו מה הוא שיעור הזמן המצרף את האכילות להחשיבן כאכילה אחת, המחייבת. מבררת המשנה: באותם שני חצאי זיתים שהתבאר במשנה לעיל (יא:) שהם מצטרפים לחייבו, **כַּמָּה** זמן **יִשְׁהֶא בָּאוֹכְלִין** – בזמן שהוא אוכל את שני החצאים, כדי שנחשיב זאת כאכילה אחת.

המשנה מביאה מחלוקת בדין זה. אומרת המשנה: שיעור הזמן הוא **כְּאִילּוּ אוֹכֵל קְלִיּוֹת,** כלומר, משערים כמה זמן היה צריך אדם לאכול כזית זה אם היה מפורר לפירורים קטנים ככליות [–גרעיני חטה], ואוכל אחד אחד, ואם אכל את שני החצאים בזמן זה, חייב, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים,** אין אכילותיו מצטרפות, **עַד שֶׁיִּשְׁהֶא מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס** – שיעור זמן של אכילת חצי ככר העשוי מכמות של שמונה ביצים, והיינו שיעור של ארבע ביצים, ואם אכל את כל הכזית בזמן זה, **חַיָּיב.**

המשנה מביאה דינים נוספים השייכים לזמן אכילת פרס: **אָכַל** אדם **אוֹכָלִין טְמֵאִין, וְכֵן אם שָׁתָה מַשְׁקִין טְמֵאִין,** בשיעור שמחמתם נפסל גופו מלאכול בתרומה, הרי הוא אסור באכילת תרומה. **שָׁתָה** אדם **רְבִיעִית יַיִן,** שנאסר עליו להכנס למקדש, **וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ, וְשָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס,** ולא יותר, **חַיָּיב** משום כניסה למקדש כשהוא שתוי יין.

מביאה המשנה תנא החולק בתנאי החיוב של שתויי יין: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם פָּסַק בָּהּ** – אם הפסיק באמצע שתיית הרביעית, שלא שתאה בבת אחת, **אוֹ אִם נָתַן בּוֹ מַיִם** אפילו **כָּל שֶׁהוּא,** ונכנס למקדש, **פָּטוּר.**

גמרא

שנינו במשנה: כמה ישהא באוכלין, כאילו אוכל קליות, דברי רבי מאיר.

הגמרא מבררת את דעת רבי מאיר: **אִיבַּעְיָא לֵהּ** – הסתפקו בני הישיבה, **רַבִּי מֵאִיר,** האומר שהשיעור הוא כאכילת קליות, **לְחוּמְרָא קָאָמַר אוֹ לְקוּלָּא קָאָמַר** – כוונתו בזה להחמיר יותר מדברי חכמים, האומרים שהשיעור הוא בכדי אכילת פרס, או שכוונתו להקל יותר.

ומבארת הגמרא את צדדי הספק: אפשר לומר **דְּלְחוּמְרָא קָאָמַר, וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך יש לפרש את דבריו במשנתנו, רואים אותו **כְּאִילּוּ** הוא **אוֹכֵל קְלִיּוֹת,** שהדרך לאוכלן לאט, אחת אחת, וכוונתו היא **דַּאֲפִילּוּ כּוּלֵּיהּ יוֹמָא** – שאף אם אכל את אותו כזית במשך כל היום גם כן מצטרפים, **וְאַף עַל גַּב דְּמִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף יש יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס,** מכל מקום **כֵּיוָן דְּמַשְׁכֵּיהּ אֲכִילָתֵיהּ** – מאחר ונמשכה אכילתו כל אותו הזמן הראוי לאכילת קליות אחת אחת, **מְחַיֵּיב.**

ולפי צד זה, **אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנַן** – השיבו לו חכמים במשנתנו, **דְּעַד שֶׁיִּשְׁהֶא בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס הוּא דְּחַיָּיב,** אבל אם נמשכה אכילתו **יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס,** אף שאכלם בשיעור של אכילת קליות, **פָּטוּר. אוֹ דִּלְמָא** – או שמא נאמר שרבי מאיר **לְקוּלָּא קָאָמַר, דְּהָכִי קָתָנֵי** – וכך יש לפרש את דבריו, רואים אותו **כְּאִילּוּ אוֹכֵל קְלִיּוֹת,** שדרך לאוכלן ללא הפסקה, **וְהוּא דְּלֹא אִיפְּסִיק בֵּינֵי וּבֵינֵי** – והוא מחייב בתנאי שלא יפסיק בין אכילה לאכילה כלל, **אֲבָל דְּאִיפְּסִיק בֵּינֵי וּבֵינֵי** – אבל אם הפסיק באמצע לא מצטרף, **וְאַף עַל גַּב דְּמִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף** היה בתוך זמן של **בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס, פָּטוּר.** ועל זה **אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנַן, כֵּיוָן דְּמִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף** שיעור זמן של **בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס הוּא,** ולא יותר, **חַיָּיב.**

הגמרא מביאה ראיה לפשוט ספק זה ממשנתנו: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה, '**וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁיִּשְׁהֶא בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף**',

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מי"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר היהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ב' ניסן

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר: הִקְרִב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר:

יום שני ג' ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן:

יום שלישי, ד' ניסן

בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתָּאִיר הַיּוֹם בְּחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל עַל נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין דְּמִתְחַדְּשִׁין כְּצִפֳּרִים וּמְצַפְּצְפִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְצַלְּאִין עַל עַמָּא קַדִּישָׁא יִשְׂרָאֵל. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וּתְעַיֵּל הַנָּךְ צִיפָּרֵי קַדִּישֵׁי לַאֲתַר קַדִּישָׁא דְּאִיתְמַר עֲלֵיהּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁבְּאִם אֲנִי עַבְדְּךָ מִשֵּׁבֶט

ליום ראשון ב' ניסן	ליום שני ג' ניסן	ליום שלישי ד' ניסן
יִשָּׂשכָר	זְבוּלֻן	רְאוּבֵן

שֶׁקָּרָאתִי בְּתוֹרָתֶךָ פָּרָשָׁה שֶׁל הַנָּשִׂיא הַיּוֹם אֵזֵי יָאִירוּ נָא עָלַי כָּל נִצּוֹצִין קַדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בִּקְדֻשַּׁת זֶה הַשֵּׁבֶט לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בְּתוֹרָתֶךָ וּבְיִרְאָתֶךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיַּי אֲנִי וְזַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

יום רביעי, ה׳ ניסן

בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי:

יום חמישי, ו׳ ניסן

בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

יום שישי, ז׳ ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרָיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד: קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתָּאִיר הַיּוֹם בְּחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל עַל נְשִׁמָתִין קַדִּישִׁין דְּמִתְחַדְּשִׁין כְּצִפֳּרִים וּמְצַפְּצְפִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְצַלְּאִין עַל עַמָּא קַדִּישָׁא יִשְׂרָאֵל. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וּתְעַיֵּל הַנָּךְ צִיפָּרֵי קַדִּישֵׁי לַאֲתַר קַדִּישָׁא דְּאִיתְמַר עֲלֵיהּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁבְּאִם אֲנִי עַבְדְּךָ מִשֵּׁבֶט

ליום רביעי ה׳ ניסן	ליום חמישי ו׳ ניסן	ליום שישי ז׳ ניסן
שִׁמְעוֹן	גָּד	אֶפְרָיִם

שֶׁקָּרָאתִי בְּתוֹרָתֶךָ פָּרָשָׁה שֶׁל הַנָּשִׂיא הַיּוֹם אַזַי יָאִירוּ נָא עָלַי כָּל נִצּוֹצִין קַדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בִּקְדֻשַּׁת זֶה הַשֵּׁבֶט לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בְּתוֹרָתֶךָ וּבְיִרְאָתֶךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיַּי אֲנִי וְזַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

שבת קודש, ח׳ ניסן

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר: קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתָּאִיר הַיּוֹם בְּחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל עַל נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין דְּמִתְחַדְּשִׁין כְּצִפֳּרִים וּמְצַפְּצְפִין וּמְשַׁבְּחִין וּמְצַלְּאִין עַל עַמָּא קַדִּישָׁא יִשְׂרָאֵל. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וּתְעַיֵּל הַנָּךְ צִיפָּרֵי קַדִּישֵׁי לַאֲתַר קַדִּישָׁא דְּאִיתְמָר עֲלֵיהּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁבְּאִם אֲנִי עַבְדְּךָ מִשֵּׁבֶט

ליום שבת קודש ח׳ ניסן

מְנַשֶּׁה

שֶׁקָּרָאתִי בְּתוֹרָתֶךָ פָּרָשָׁה שֶׁל הַנָּשִׂיא הַיּוֹם אַזַי יָאִירוּ נָא עָלַי כָּל נִצּוֹצִין קַדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בִּקְדֻשַּׁת זֶה הַשֵּׁבֶט לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בְּתוֹרָתֶךָ וּבְיִרְאָתֶךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיַּי אֲנִי וְזַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

אגרות קודש

ב״ה, י״א ניסן, תשי״ט
ברוקלין.

הרה״ג הרה״ח אי״א נו״נ צנמ״ס מלאכתו מלאכת שמים
מו״ה בן ציון משה יאיר שליט״א
ובנו הרה״ג הרה״ח אי״א נו״נ מו״ה
יוסף מנחם שליט״א

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מז׳ ניסן שנתקבל ז״ע, ות״ח ת״ח עבור מילוי בקשתי למסור מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא לכפר חב״ד שבאה״ק ת״ו אשר שם צוה ה׳ את הברכה...

ויהי רצון שמגלגלין זכות בשו״ט בטוב הנראה והנגלה ליומין זכאין אשר כל ימי חדש ניסן הם בבחי׳ ראש חדש (של״ה סוף פ׳ בא) אשר אף שמותר במלאכה (ספי׳ המלכות) בכ״ז לא נקרא ימי המעשה, כי מקבלת מלמעלה דלא כימי המעשה (וכמבואר בארוכה בד״ה מחר חדש לכ״ק אדמו״ר הצ״צ, נדפס בס׳ אור התורה בראשית) הנה יתוסף למטה מעשרה טפחים מלמעלה מעלה ועד להמקום דכי אני ה׳ רפאך, ר״ת ארי״ך כמבואר בכתבי האריז״ל. והרי זהו ג״כ מעין ענין הפסח, התחלה ממוחין דגדלות.

בכבוד ובברכה בכפלים לחג פסח כשר ושמח בכהנ״ל.

יום ראשון

יום רביעי — **ב ניסן** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש״י.
תהלים: י״-יז.
תניא: והנה שכר . . . 106 קדם ה׳.

הִלּוּלָא שֶׁל כָּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בּ]. נִסְתַּלֵּק אוֹר לְיוֹם א, ב נִיסָן שְׁנַת תר״ף בְּרוֹסְטוֹב, וְשָׁם מְנוּחָתוֹ כָּבוֹד.

מַאֲמָר הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר אֲמָרוֹ בָּרַבִּים, אַחֲרֵי הִסְתַּלְּקוּת אָבִיו: בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי דְּחַג הַסֻּכּוֹת תרמ״ג, וּמַתְחִיל ״כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ כו׳״. מַאֲמָר – בָּרַבִּים – הָאַחֲרוֹן בִּהְיוֹתוֹ בְּעָלְמָא דֵּין – בִּסְעוּדַת פּוּרִים תר״ף, וּמַתְחִיל ״רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק גו׳ קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ״.

יום שני

יום חמישי — **ג ניסן** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש״י.
תהלים: יח-כב.
תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ״ש לקמן.

מִשְׁעוּרֵי אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בּ]: בְּכָל יוֹם פָּרָשָׁה חֲמָשׁ עִם פֵּרוּשׁ רַשִׁ״י. אֲמִירַת תַּנַ״ךְ בְּעַל פֶּה: פֶּרֶק אֶחָד מִתּוֹרָה, וְכֵן מִנְּבִיאִים, וְכֵן מִכְּתוּבִים. פֶּרֶק אֶחָד מִשְׁנָיוֹת. שִׁעוּר גְּמָרָא לְעִיּוּנֵי – ב׳ דַּפִּים לְשָׁבוּעַ, שִׁעוּר לְמִגְרַס – ג׳ דַּפִּים לְיוֹם. שִׁעוּר בִּירוּשַׁלְמִי. גַּם שִׁעוּר – לֹא בְּכָל יוֹם – בְּפוֹסְקִים. בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה הָיָה מְסַיֵּם כָּל הַמִּדְרָשׁ רַבָּה: לְוֶה בַּסִּדְרוֹת הָאֲרֻכּוֹת וּפוֹרֵעַ בַּקְּצָרוֹת.

יום שלישי

יום ששי — **ד ניסן** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש״י.
תהלים: כג-כח.
תניא: וכשעוסק . . . כמ״ש בזהר.

עֲבוֹדַת בַּעֲלֵי עֲסָקִים מִתְחַלֶּקֶת לִשְׁנֵי סְעִיפִים עִקָּרִים:

א) הֲעֲבוֹרָה עִם עַצְמוֹ. בְּעֵת עִסְקוֹ מַמָּשׁ בַּשָּׁעָה הַפְּנוּיָה, בְּיָשְׁבוֹ בַּחֲנוּת וְכַדּוֹמֶה, יִלְמֹד מִשְׁנָה מִשְׁנָיוֹת, פֶּרֶק תַּנְיָא, וְיִהְיֶה לוֹ אֵיזֶה דִּבְרֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ חֲמָשׁ מִשְׁנָיוֹת תְּהִלִּים תַּנְיָא, שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּהֶם בְּעַל פֶּה, לְמַעַן שֶׁיּוּכַל לַחֲזֹר עֲלֵיהֶם בְּהָלְכוֹ בָּרְחוֹב, בַּשּׁוּק וְכַדּוֹמֶה.

ב) הֲעֲבוֹרָה עִם וֶלֶתוֹ. בְּעֵת הַדִּבּוּר בְּעִנְיְנֵי עֵסֶק, יְסַבֵּב הַדִּבּוּר לְסַפֵּר אֵיזֶה סִפּוּר תָּכְנִי, וְלִמְצֹא עִלָּה וְסִבָּה לְעוֹרֵר עַל דְּבַר לִמּוּד וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

יום רביעי

שבת — **ה ניסן** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש״י.
תהלים: כט-לד.
תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

בִּ׳רְצֵה׳ דִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן אוֹמְרִים ״בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת״ – בֵּית דְּגוּשָׁה, ״וּבַעַל הַנֶּחָמוֹת״ – בֵּית רְפוּיָה.

אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהֲרַ״שׁ] אָמַר בְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה ״לֹא מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם מְכַבְּדוֹ, אֶלָּא אָדָם מְכַבֵּד אֶת מְקוֹמוֹ״, כָּבוֹד יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי פֵּרוּשִׁים: לְשׁוֹן כַּבָּדָא, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה ״כָּבֵד לֵב פַּרְעֹה – נַעֲשָׂה לִבּוֹ כְּכָבֵד״, וּלְשׁוֹן כָּבוֹד, גִּלּוּי אוֹר מַקִּיף נַעֲלֶה. וְזֶהוּ ״לֹא מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם מְכַבְּדוֹ״, כְּלוֹמַר מְקָרְרוֹ, אֶלָּא ״אָדָם מְכַבֵּד אֶת מְקוֹמוֹ״, שֶׁנִּתָּן

היום יום . . .

לוֹ כֹּחַ וָעֹז לְהָאִיר אֶת מְקוֹמוֹ בְּאוֹר תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה. כְּשֵׁם דְּבִירִידַת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף "מַשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ תְּהֵא צַדִּיק", דִּשְׁבוּעָה זוֹ הוּא עִנְיַן הַשֹּׂבַע בְּכֹחוֹת נַעֲלִים שֶׁתּוּכַל לְהַשְׂלִים כַּוָּנַת יְרִידָתָהּ, הִנֵּה כֵּן הוּא בְּכָל אָדָם וְאָדָם בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא.

יום חמישי

יום ראשון — **ו ניסן** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לה־לח.
תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).

הַנִּסָּיוֹן הֵרָאָה, אֲשֶׁר כְּשֶׁמְּמַעֲטִים בַּחֲקִירוֹת, וְעוֹבְדִים בְּסֵדֶר וּבְתַקֵּף עַל פִּי הַנְּעִימוּת שֶׁל תּוֹרָה, יָמִין מְקָרֶבֶת וּשְׂמֹאל דּוֹחָה, אֲזַי פּוֹעֲלִים בְּוַדַּאי, וּבִפְרָט בָּעִנְיָנִים הָעִקָּרִים מֵעִקְרֵי הַדָּת.

יום ששי

יום שני — **ז ניסן** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: ובזה יובן . . . 110 בר"מ.

נוּסַח "וַיְהִי בִּנְסֹעַ": וְכִרְצוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל.

כִּנּוּי מִשְׁפָּחָה שֶׁל רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: בָּרוּכאָוויטְשׁ.

כִּנּוּי מִשְׁפָּחָה שֶׁל בְּנוֹ אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי: שְׁנֵיאוֹרִי.

כִּנּוּי מִשְׁפָּחָה שֶׁל הַ"צֶּמַח צֶדֶק": שְׁנֵיאוֹרסאָהן.

שבת קודש

יום שלישי — **ח ניסן** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י.
תהלים: מד־מח.
תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.

כָּל נְשָׁמָה יֵשׁ לָהּ עֲבוֹדָה פְּרָטִית בְּמֹחִין וּמִדּוֹת כְּפִי טִבְעָהּ וְעִנְיָנָהּ. וּכְתִיב "מֵאֹיְבַי תְּחַכְּמֵנִי", מֵהַהֲטָיוֹת הָרָעוֹת שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּמִדּוֹתָיו הַטִּבְעִיּוֹת, מִזֶּה מִתְחַכֵּם וְיוֹדֵעַ אֵיךְ לְכַלְכֵּל תִּקּוּן מִדּוֹתָיו וְשִׁעְבּוּד הַכֹּחוֹת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרֵךְ.

המשך מעמוד קמח

שהוא התנא ששנה את משנתנו, [כמו שיבואר להלן], **דְּתָנֵי** – שהוא שונה **'בַּעַל אוֹב'** בכלל חייבי קרבן, **וְלֹא תָּנֵי** – ולא שנה את ה'**יִדְּעוֹנִי'**, **וְאָמְרוּ לֵיהּ** חכמים לרבי עקיבא, **מַאי שְׁנָא** – במה שונה ידעוני שאתה סובר **דְּלֹא מַיְּיתֵי קָרְבָּן** – שאינו מביא קרבן, הרי זה **מִשּׁוּם דְּלֵית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה** – שאינו עושה מעשה, אלא מניח את עצם החיה ששמה 'ידוע' בפיו, והעצם מדברת מאליה. ואם כן **מְגַדֵּף נַמִּי לֵית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה** – אף מגדף אינו עושה מעשה, אלא דיבור בלבד, ואין לחייבו קרבן.

הגמרא מביאה ברייתא בענינו של המגדף: **תָּנוּ רַבָּנָן, מְגַדֵּף** בשוגג, **מֵבִיא קָרְבָּן, הוֹאִיל וְנֶאֱמַר בּוֹ כָּרֵת, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְאוֹמֵר** – והרי נאמר (במדבר ט יג) 'וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ **חֶטְאוֹ יִשָּׂא'**.

תמהה הגמרא על תחילת דבריו: **וּכְלָלָא הוּא** – וכי כלל מוחלט הא, **דְּכָל הֵיכָא דִּכְתִיב בֵּיהּ כָּרֵת** – שבכל מקום שענשה התורה את המזיד בכרת, **מַיְּיתֵי קָרְבָּן** – בשוגג מביא קרבן, **וְהָא** – והרי מצות **פֶּסַח** ומצות **מִילָה, דִּכְתִיב בְּהוּ** – שכתבה בהם התורה עונש **כָּרֵת** למזיד, ומכל מקום **לֹא מַיְּיתֵי קָרְבָּן** – אין השוגג חייב קרבן.

שכר המחשבה

יום ראשון ב׳ ניסן ה׳תשע״ב

הלכות תפילה פרק ה, הלכה ט: וְלֹא יִתְפַּלֵּל בְּלִבּוֹ - אֶלָּא מְחַדֵּשׁ הַדְּבָרִים בִּשְׂפָתָיו.

נחלקו אמוראים (ברכות כ, ב) האם לענין קריאת שמע הרהור בלב דינו כדיבור או לא, ונפסק ב׳שולחן ערוך׳ (או״ח סי׳ ס״ב ס״ג וראה ביה״ל שם ד״ה יצא) שהרהור אינו כדיבור. וכן כתב אדה״ז בשולחנו (שם ס״ג) ״אם קראה בליבו לא יצא, שהרהור אינו כדיבור״.

ולעניין תפילה כתב ה׳מגן אברהם׳ (או״ח סי׳ ק״א ס״ק ב׳) שיתכן ויוצאים ידי חובה בהרהור אף אם נאמר שהרהור אינו כדיבור, כיון שדין תפילה נלמד מהפסוק ״ולעבדו בכל לבבכם״ ודרשו חז״ל ״איזו עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפילה״ (תענית ב, א). ואם כן הדבר תלוי בכוונת הלב, והקב״ה יודע מחשבות. אך הסיק שאין יוצאים בהרהור, וראיה לדבר מבעל קרי שאסור לו להתפלל עד שיטבול (לעיל פ״ד ה״ד), ומכך שלא תיקנו שיהרהר את התפילה בליבו, שהרי הרהור מותר לו, מוכח מכאן שאין יוצאים ידי חובת תפילה בהרהור ורק ״הקול מעורר למעלה״.

אך לגבי מי שמחמת חולי או אונס אחר אינו יכול להתפלל בפיו, כתב אדמו״ר הזקן (או״ח סי׳ ס״ב ס״ג) שיש לחלק בין דבר שחיובו מן התורה לדבר שחיובו מדברי סופרים:

אם החיוב הוא מן התורה, כקריאת שמע וברכת המזון - ״אף על פי שאינו יוצא ידי חובה אלא באמירה יש לו להרהר בליבו״, ״כמו שהצריכו חכמים לבעל קרי... אם אין לו מים לטבול שיהרהר בלבו ברכת המזון, הואיל והיא מן התורה״ (שם סי׳ קפ״ה ס״ג). אבל דבר שחיובו מדברי סופרים - ״אינו צריך להרהר בלבו מן הדין... כיון שאינו יוצא ידי חובת הברכות בהרהור. אלא שאף על פי כן יש לו להרהר הברכה שנתחייב בה כי ה׳ יראה ללבב, ליתן לו שכר המחשבה״ (שם).

וב׳קונטרס אחרון׳ לספר התניא (ד״ה להבין איך הקורא) כתב אדה״ז שאף כי בהרהור ללא דיבור לא נמשך האור למטה, ולכן המהרהר באותיות קריאת שמע לא יצא ידי חובתו, כי החובה היא ״להמשיך אורות עליונים למטה״, הרי העוסק בתורה אפילו בהרהור מקושר בשורש נשמתו למעלה, ל׳חכמה עילאה׳.

עמידה בחזרת הש״ץ

יום שני ג׳ ניסן ה׳תשע״ב

הלכות תפילה פרק ט, הלכה ג: וְהַכֹּל עוֹמְדִין וְשׁוֹמְעִין, וְעוֹנִין ׳אָמֵן׳.

בטעם החיוב לעמוד בחזרת הש״ץ מבאר אדה״ז (או״ח סי׳ קכד ס״ז) שמדין ׳שומע כעונה׳ נחשבים כל הציבור כמתפללים בעצמם ולכן עליהם לעמוד. ומוסיף, שמטעם זה התקיעות בחזרת הש״ץ של מוסף בראש השנה נקראות ׳תקיעות מעומד׳, כי הכל עומדים באותה שעה.

אמנם הדבר שנוי במחלוקת הראשונים: במשנה (ר״ה טז, א) אמרו שתוקעים גם בישיבה וגם בעמידה, ומפרש הרמב״ם (הל׳ שופר פ״ג ה״י־יא) שהתקיעות שאחר קריאת התורה הן ה׳תקיעות דמיושב׳, כי באותה שעה הציבור רשאים לשבת, ואילו התקיעות שעל סדר הברכות בחזרת הש״ץ נקראות ׳תקיעות ד׳מעומד׳, וזאת כשיטתו כאן שהציבור חייבים לעמוד בחזרת הש״ץ.

אך בעל המאור (ר״ה שם) מפרש ש׳תקיעות דמיושב׳ הן התקיעות שבסדר הברכות בחזרת הש״ץ, כי הציבור רשאים לשבת בהן, ו׳תקיעות דמעומד׳ הן התקיעות שתוקעים ביציאה מבית הכנסת לערבב את השטן. ואם כן לדעתו אין חיוב על הציבור לעמוד בחזרת הש״ץ.

וביאור מחלוקתם: לדעת הרמב״ם בחזרת הש״ץ נכלל חיוב על כל יחיד לצאת בתפילת הש״ץ, כי כל יחיד מחויב להתפלל שתי פעמים – אחת ביחידות ואחת ע״י הש״ץ אך לדעת בעל המאור חזרת הש״ץ אינה חובה על כל יחיד אלא נועדה להוציא את שאינו בקי או משום אמירת קדושה ולכן אין הציבור חייב לעמוד (הררי קדש ח״א סי׳ ח).

ויצויין שעל־פי הקבלה חזרת הש״ץ נחשבת כחובה גמורה (כדעת הרמב״ם), ומעלתה עולה על תפילת לחש (ראה פסקי תשובות סי׳ קכד הע׳ 9).

ויש מפרשים שגם דברי הרמב״ם אמורים רק כאשר בין הציבור נמצאים מי שאינם בקיאים להתפלל בעצמם ואז חובה על כל הציבור לעמוד, כי הש״ץ אינו מוציא את היחיד בפחות מעשרה וכולם צריכים לכוון לצאת בחזרת הש״ץ (אף שכבר התפללו בעצמם) ועל כן צריכים לעמוד. אך בימינו שאין מצוי בין הציבור מי שאינו מתפלל בעצמו ואין צורך לצאת בחזרת הש״ץ, אין הכרח לעמוד (ביאור הגר״א סי׳ קכ״ד ס״ד. פסקי תשובות שם, י). וכן נהוג למעשה בקהילות רבות להקל בכך ולשבת (פסקי תשובות שם).

שומע כעונה וקורא כעולה

יום שלישי ד׳ ניסן ה׳תשע״ב

הלכות תפילה פרק יב הלכה ה: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַקּוֹרִין, פּוֹתֵחַ סֵפֶר תּוֹרָה, וּמַבִּיט בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא קוֹרֵא בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר: ׳בָּרְכוּ אֶת ה׳ הַמְבֹרָךְ׳... וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ: ׳בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וכו׳״.

למה צריך העולה לתורה לברך ברכת התורה אף שכבר בירך ברכת התורה בברכות השחר? כתב רבינו מנוח, שקריאת התורה בצבור היא מצוה בפני עצמה, ודינה כקריאת ההלל שמברכים לפניה ואחריה. ועוד, שכך היתה התקנה (של משה רבנו ועזרא הסופר), שיקראו בספר תורה בציבור בברכה לפניה ואחריה.

אלא שלכאורה טעמים אלו הם לפי המנהג בזמן חכמי המשנה והגמרא שהעולה לתורה היה קורא ומוציא את הצבור ידי חובה, ולכן מברך ברכות התורה אף שכבר בירך באותו יום.

גם לפי מה שחידשו התוס' (ב"ב טו, א) שהש"צ יכול לסייע לקורא, היינו, שהעולה קורא בקול רם והש"צ מסייע לו בלחש - עדיין העולה הוא העיקר, ולכן הוא גם המברך.

אבל לפי המנהג המקובל כיום שהעולה לתורה קורא בלחש ואין הצבור שומעים קולו כלל, כך שלא הוא מוציא את חובת הציבור – ואם כן למה מברך העולה ולא הש"ץ הקורא ?

ויש לבאר:

הש"צ, בעל הקריאה, השומע את הברכה מפי העולה הרי הוא כמברך בעצמו, העולה השומע את הקריאה מהש"צ הרי הוא כקורא, וכן הצבור ששומעים את הברכה מהעולה ואת הקריאה מהש"ץ הרי הם כקוראים ומברכים בעצמם.

(שו"ת צמח צדק א"ח, סי' לה, ד"ה)

היכן עומדים בברכת כהנים?

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ב

הלכות תפילה פרק טו, הלכה ח: וְהָעוֹמְדִין מִצִּדֵּיהֶן, חֲרֵי הֵן בִּכְלַל הַבְּרָכָה. וְאִם הָיְתָה מְחִצָּה בֵּין הַכֹּהֲנִים וּבֵין הָעָם הַמִּתְבָּרְכִים, אֲפִלּוּ הִיא חוֹמָה שֶׁל בַּרְזֶל - הוֹאִיל וּפְנֵיהֶם לְמוּל פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, חֲרֵי הֵן בִּכְלַל הַבְּרָכָה.

בגמרא (סוטה לט, א) למדים דין זה מהזאת מי חטאת על מת: "נתכוין להזות לפניו והזה לאחריו – הזאתו פסולה (כי ההזאה נעשתה ללא כוונת המזה), לפניו והזה על צדדין שבפניו (כלומר באלכסון) – הזאתו כשרה". ומפרש רש"י, שמכאן למדים שהעומדים "בצדדין של כהן הימנו ולהלן (היינו לפני הכהן, באלכסון) בכלל ברכה הן, דכלפניו דמי", אך העומדים בצידו אינם בכלל הברכה.

ומדברי הרמב"ם מבואר שגם העומדים לצידי הכהנים בכלל הברכה, ולשיטתו יש לומר שבצידי הכהנים בוודאי מתברכים, ורק לגבי העומדים באלכסון נאמר שרק 'צדדים שלפניו' בכלל הברכה ולא 'צדדים שלאחוריו' (הרד"ל סוטה שם. פרישה או"ח קכח סקל"ד).

וכתב ה'ביאור הלכה' (סי' קכח סכ"ד ד"ה אבל) שמכל מקום יש חילוק בין מקום עמידת המתברכים לכיוון פניהם שכאשר עומדים לפני הכהנים יכוונו את פניהם למזרח, אל מול הכהנים, אך כשעומדים מצידיהם לא מסתבר שיעמדו ופניהם למזרח שהרי מהפסוק 'אמור להם' למדים שהברכה היא 'כאדם האומר לחברו', ואין דרכם של אנשים לשוחח זה עם זה כאשר פני האחד למזרח והאחד למערב. ולכן העומדים מצידי הכהנים יכוונו פניהם אל הכהנים.

ולדברי אדמו"ר הזקן (שם סל"ז) דין זה מפורש בהמשך ההלכה ברמב"ם: "ואם היתה מחיצה... הואיל ופניהם מול הכהנים הרי הם בכלל הברכה" ומבאר ה'כסף משנה' שכוונתו למעט את העומדים מאחורי הכהנים. וכך מביא אדמו"ר הזקן את דברי הרמב"ם: "אבל מלפניהם ובצידיהם, אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת... רק שיחזירו פניהם כלפי הכהנים". ומבואר מדבריו שכוונת הרמב"ם אינה למקום עמידת המתברכים אלא לכיוון פניהם, כי ניתן היה לומר שרק כאשר אין מחיצה חובה לכוון את הפנים כנגד המברכים (כי אם מסתכל לצדדים נראה כמזלזל בברכה, אך כאשר ממילא יש מחיצה אין הדבר נראה כזלזול), ולכן מדגיש הרמב"ם שמעיקר הדין חובה לכוון את הפנים כנגד המברכים, ואף כשעומדים מצידיהם יש לכוון הפנים אליהם (ראה 'ברכות הורי' עמ' קס הע' יד).

ריבוע התפילין

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ב

הלכות תפילין פרק ג, הלכה א: שְׁמוֹנָה הֲלָכוֹת יֵשׁ בְּמַעֲשֵׂה הַתְּפִלִּין - כֻּלָּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי... וְאֵלּוּ הֵן: שֶׁיִּהְיוּ מְרֻבָּעוֹת, וְכֵן תְּפִירָתָן בְּרִבּוּעַ...

וכתב ה'פרי מגדים' (או"ח סי' לב, א"א ס"ק נ"ג) בשם הרמב"ם בפירוש המשניות (עירובין פ"ח) שאמנם אין אדם יכול לצמצם ולעשות ריבוע בתכלית הדיוק אבל צריך להשתדל לדייק במיטב היכולת.

ובספר 'ארץ צבי' (סי' י"ב ס"ק ב') הוסיף שאף בזמננו, שיש מכשירים משוכללים שבאמצעותם ניתן לעשות את הריבוע בדיוק מוחלט, מעיקר הדין אין חיוב להשתמש במכשירים אלו, כי מאחר שמאז מתן תורה ועד ימינו לא היו מכשירים כאלו, הרי ניתנה התורה על דעת שהריבוע ייעשה כפי יכולת האדם ללא מכשירים. עם זאת, ודאי שיש הידור מצוה לרבע את התפילין בשלמות האפשרית.

ואם נפגם חוד התפילין – האם בכך התבטל ריבוע התפילין?

לדעת ה'חסד לאברהם' (תנינא או"ח סי' ח) אין צורך שהתפילין תהיינה מרובעות בכל גובהן מראשן ועד סופן אלא כל שהן מרובעות ברובן – כשרות. אבל אדמו"ר הזקן (או"ח סי' לב סנ"ט) כתב במפורש "שיהיה הבית מרובע ארכו כרחבו בכל משך גבהו". וכן כתב בביאור הלכה (שם סל"ט ד"ה נתקלקל) שקלקול הריבוע פוסל אף במיעוטו. ויתירה מזו: אפילו אם הקלקול אינו "במקום חודו של הזוית למעלה", אלא גם אם הפגם הוא "במקום אחר מדפני הבית מבחוץ" מתבטל ריבועו.

ואמנם, הוסיף ה'ביאור הלכה': "פשיטא לי דעל ידי פגימה קטנה שנתהווה בהבתים, בשיעור 'חגירת ציפורן', ואפשר אפילו מעט יותר" – אינו מתבטל בכך שם 'ריבוע' מהתפילין. וגם אם בעת עשיית התפילין יש לדייק ולהיזהר אפילו מפגימה קלה, כדי שהריבוע יהיה בשלמות, אם במשך הזמן נתקלקל ונחסר בשיעור זעיר אין הריבוע מתבטל.

וה'ציץ אליעזר' (י"ג סי' ו ס"ק ז) מסתפק האם אפשר לתקן ולסתום ריבוע שנפגם בדבק העשוי מעורות בהמה (מאלו שעושים מהם את בתי התפילין) שנטחנו, האם כיון שהדבק הוא מאותו המין הרי הוא מתבטל ונחשב כחלק מה'בית' או לא.

בין 'סוכת היוצרים' למעלית — יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ב

הלכות מזוזה פרק ו, הלכה ט: שְׁתֵּי סֻכּוֹת שֶׁל יוֹצְרִין, זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ - הַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ קְבוּעָה.

בגמרא (סוכה ח, ב) הקשו: מדוע החיצונית פטורה ממזוזה, והרי היא משמשת כ'בית שער' לפנימית, ובית שער שבתים פתוחים אליו חייב במזוזה (ראה לעיל הל' ז)? ותירצו: "משום דלא קביע".

ונחלקו ראשונים בביאור הדברים. רש"י מפרש: "משום דלא קביע – לא זו ולא זו ואין הפנימית חשובה להיות לה בית שער". וכן מפרש הראב"ד (כאן). ולפי זה, רק משום שגם הפנימית אינה קבועה אינה חשובה שיהיה לה בית שער, אך אם הפנימית קבועה, חל על החיצונה דין 'בית שער' אף שהחיצונית עצמה איננה קבועה.

אך הרמב"ם כותב "החיצונה פטורה מן המזוזה מפני שאינה קבועה". ולדבריו אפילו אם הפנימית קבועה וראויה שיהיה לה בית שער, אין החיצונה נחשבת כבית שער כי היא איננה קבועה.

ולגבי מעלית, דנו פוסקי זמננו האם חייבת במזוזה. בשו"ת 'בצל החכמה' (ח"ג סי' פ) כתב שלכאורה הדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד: לדעת הרמב"ם שבית שער שאינו קבוע פטור ממזוזה אפילו כשמשמש לבית קבוע, גם מעלית פטורה כי אינה עשויה לדירה קבועה וגם אינה קבועה במקומה, אך לדעת הראב"ד מאחר והמעלית משמשת לבית קבוע הרי היא חייבת במזוזה.

והוסיף שיתכן כי המעלית פטורה ממזוזה אפילו לדעת הראב"ד, כי דבריו אמורים רק בבית שער הדומה לסוכת היוצרים החיצונית שאמנם אינה עשויה לדירה אך היא קבועה ולכן חייבת במזוזה למרות שמצד עצמה אין עליה שם דירה, כי בגלל הבתים הפתוחים אליה נחשבת גם היא דירה, אך אם איננה קבועה, אינה חייבת במזוזה למרות שהבתים פתוחים לתוכה, כי סוף סוף איננה קבועה והרי אפילו בית עצמו פטור ממזוזה אם אינו קבוע.

'ווי העמודים' — שבת קודש ז' ניסן ה'תשע"ב

הלכות ספר תורה פרק ט, הלכה א: אֵין עוֹשִׂין סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא אָרְכּוֹ יָתֵר עַל הֶקֵּפוֹ, וְלֹא הֶקֵּפוֹ יָתֵר עַל אָרְכּוֹ. וְכַמָּה הוּא אָרְכּוֹ? בְּגִוְיל - שִׁשָּׁה טְפָחִים, שֶׁהֵם אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אֶצְבַּע בְּרֹחַב הַגּוּדֵל שֶׁל יָד; וּבְקֶלֶף - אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר, וְהוּא שֶׁיְּהֵא אָרְכּוֹ כְּהֶקֵּפוֹ.

מהלכה זו עולה כי תבנית פרשיות התורה בעמודי הכתיבה לא נקבעה בהלכה, ורק מימדי אורך (=גובה) הכתב ביחס להיקפו ואורך השורות קבועים, וכל סופר רשאי לסדר כרצונו רווחים בין אותיות ומילים ובין פרשיות פתוחה וסתומה. ויש לכך השלכה ישירה לגבי השאלה האם צריך לפתוח את כל עמודי הס"ת בוא"ו – כי מכלל הן אתה שומע לאו, ומהחובה להקפיד על הגובה ביחס להיקף אתה שומע שאין צריך להקפיד על וא"ו בראש העמודים.

וכך התייחסו לשאלה שני תלמידי מהר"ם מרוטנברג:

בספר תשב"ץ קטן (סי' קפא) כתב: "המגילה אינה צריכה להיות ווי העמודים. ואפילו ספר תורה אין צריך להיות כך. וסופר אחד עשה מעצמו כך ונהגו העולם אחריו כך. ואדרבא... יש להיזהר שלא יהא שום עמוד מתחיל בוא"ו... ואי איישר חילי אבטליניה לאותו מנהג של ווי העמודים, כי כמה פעמים בא לידי קלקול גדול שמקטינים האותיות ומרחיבין אותם אשר לא כדת כדי שיבוא הוא"ו בראש העמוד".

וכן בהגהות מיימוניות (הל' ספר תורה ז, ט אות ז): "מה שנהגו סופרים בורים להתחיל כל עמוד בוי"ו וקורין לו וו"י העמודים - נראה שאיסור גמור יש בדבר", שכן המאמץ להתחיל את העמוד באות וא"ו עלול לגרום לחוסר שיטתיות ועקביות בכתיבה וחסרונות נוספים.

וכך פסק הרמ"א (יו"ד רעג, ו): " יש סופרים... מדקדקים לכתוב בראש כל עמוד - ו', וקורין אותו ווי העמודים, ואין לדקדק בכל זה, ואפילו המדקדק יזהר שלא ימעט או ירחיב הכתב לפעמים משום זה, כי כל דברים אלו אין להם שורש על מה שיסמכו".

אמנם ב'ערוך השלחן' (רעג, כד) הביא תחילה שרבים התנגדו לכתיבה בדרך ווי העמודים אך לבסוף כתב: "אמנם זה זמן רב שיצא לאור תיקון סופר אחד יפה אף נעים מסודר על ווי העמודים בלי שום דחיקת אות וכבר נהגו הסופרים לכתוב אחריו ובוודאי שנכון וישר לעשות כן ויש בזה עניין גדול".

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ב'־ח' ניסן ה'תשע"ב

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים

פֶּרֶק ה

א. שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים צָרִיךְ הַמִּתְפַּלֵּל לְהִזָּהֵר בָּהֶן וְלַעֲשׂוֹתָן; וְאִם הָיָה דָּחוּק, אוֹ נֶאֱנָס, אוֹ שֶׁעָבַר וְלֹא עָשָׂה אוֹתָן - אֵינָן מְעַכְּבִין. וְאֵלּוּ הֵן: עֲמִידָה, וְנֹכַח הַמִּקְדָּשׁ, וְתִקּוּן הַגּוּף, וְתִקּוּן הַמַּלְבּוּשׁ, וְתִקּוּן הַמָּקוֹם, וְהַשְּׁוָיַת הַקּוֹל, וְהַכְּרִיעָה, וְהַהִשְׁתַּחֲוָיָה.

ב. עֲמִידָה כֵּיצַד? אֵין מִתְפַּלְּלִין אֶלָּא מְעֻמָּד. הָיָה יוֹשֵׁב בְּסִפִּינָה אוֹ בַּעֲגָלָה - אִם יָכוֹל לַעֲמֹד, יַעֲמֹד; וְאִם לָאו, יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל. חוֹלֶה מִתְפַּלֵּל, אֲפִלּוּ שׁוֹכֵב עַל צִדּוֹ - וְהוּא, שֶׁיָּכוֹל לְכַוֵּן אֶת דַּעְתּוֹ. כֵּן הַצָּמֵא וְהָרָעֵב, הֲרֵי הֵן בִּכְלַל חוֹלִים - אִם יֵשׁ בּוֹ יְכֹלֶת לְכַוֵּן אֶת דַּעְתּוֹ, יִתְפַּלֵּל; וְאִם לָאו, אַל יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה. הָיָה רוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִי שֶׁיֶּאֱחֹז אֶת בְּהֶמְתּוֹ, לֹא יֵרֵד, אֶלָּא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וּמִתְפַּלֵּל, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו.

ג. נֹכַח הַמִּקְדָּשׁ כֵּיצַד? הָיָה עוֹמֵד בְּחוּצָה לָאָרֶץ, מַחְזִיר פָּנָיו נֹכַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמִתְפַּלֵּל; הָיָה עוֹמֵד בָּאָרֶץ, מְכַוֵּן פָּנָיו כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם; הָיָה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם, מְכַוֵּן פָּנָיו כְּנֶגֶד הַמִּקְדָּשׁ; הָיָה עוֹמֵד בַּמִּקְדָּשׁ, מְכַוֵּן פָּנָיו כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. סוּמָה, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן אֶת הָרוּחוֹת, וְהַמְהַלֵּךְ בְּסְפִינָה - יְכַוֵּן לִבּוֹ כְּנֶגֶד הַשְּׁכִינָה, וְיִתְפַּלֵּל.

ד. תִּקּוּן הַגּוּף כֵּיצַד? כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בִּתְפִלָּה, צָרִיךְ לְכַוֵּן אֶת רַגְלָיו זוֹ בְּצַד זוֹ; וְנוֹתֵן עֵינָיו לְמַטָּה, כְּאִלּוּ הוּא מַבִּיט לָאָרֶץ; וְיִהְיֶה לִבּוֹ פָּנוּי לְמַעְלָה, כְּאִלּוּ הוּא עוֹמֵד בַּשָּׁמַיִם; וּמַנִּיחַ יָדָיו עַל לִבּוֹ כְּפוּתִין, הַיְמָנִית עַל הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹמֵד כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ, בְּאֵימָה וְיִרְאָה וָפַחַד. וְלֹא יַנִּיחַ יָדָיו עַל חֲלָצָיו.

ה. תִּקּוּן הַמַּלְבּוּשׁ כֵּיצַד? מְתַקֵּן מַלְבּוּשָׁיו תְּחִלָּה, וּמְצַיֵּן עַצְמוֹ [מתקשט בבגדיו] וּמְהַדֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ". וְלֹא יַעֲמֹד לִתְפִלָּה בַּאֲפֻנְדָּתוֹ [גופיתו], וְלֹא בְּרֹאשׁ מְגֻלֶּה. וְלֹא בְּרַגְלַיִם מְגֻלּוֹת [יחפות], אִם דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא יַעַמְדוּ לִפְנֵי הַגְּדוֹלִים אֶלָּא בְּבֵית הָרַגְלַיִם. וּבְכָל מָקוֹם, לֹא יֶאֱחֹז תְּפִלִּין בְּיָדוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה בִּזְרוֹעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ טָרוּד בָּהֶן; וְלֹא יֶאֱחֹז מָעוֹת וְכֵלִים בְּיָדוֹ. אֲבָל מִתְפַּלֵּל הוּא בְּלוּלָב בְּיָדוֹ בִּימוֹת הֶחָג, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוַת הַיּוֹם. הָיָה מַשּׂוֹי עַל רֹאשׁוֹ, וְהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה - אִם הָיָה פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת קַבִּין - מַפְשִׁילוֹ לַאֲחוֹרָיו, וּמִתְפַּלֵּל; הָיָה אַרְבַּעַת קַבִּין - מַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל. דֶּרֶךְ כָּל הַחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם, שֶׁלֹּא יִתְפַּלְּלוּ אֶלָּא כְּשֶׁהֵן עֲטוּפִין [בטליתם].

ו. תִּקּוּן הַמָּקוֹם כֵּיצַד? יַעֲמֹד בְּמָקוֹם נָמוּךְ, וְיַחְזִיר פָּנָיו לַכֹּתֶל [לקיר]. וְצָרִיךְ לִפְתֹּחַ חַלּוֹנוֹת אוֹ פְּתָחִים כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵה בְּעִלִּיתֵהּ, נֶגֶד יְרוּשָׁלֶם". וְקוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ תָּמִיד. וְאֵין מִתְפַּלֵּל בְּחָרְבָּה; וְלֹא לַאֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֶלָּא אִם כֵּן הֶחְזִיר פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְאָסוּר לֵישֵׁב בְּצַד הָעוֹמֵד בִּתְפִלָּה, אוֹ לַעֲבֹר לְפָנָיו - עַד שֶׁיַּרְחִיק מִמְּנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת.

ז. לֹא יַעֲמֹד בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, וְיִתְפַּלֵּל; וְלֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי סַפְסָל, וְלֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא. הָיָה בִּנְיָן גָּבוֹהַּ - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שִׁעוּר הַבַּיִת - הֲרֵי הוּא כַּעֲלִיָּה, וּמֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה מֻקָּף מְחִצָּה מִכָּל רוּחוֹתָיו - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, מֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין גָּבְהוֹ נִכָּר, שֶׁהֲרֵי חָלַק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ.

ח. הָאֻמָּנִין שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בְּרֹאשׁ הַכֹּתֶל אוֹ בְּרֹאשׁ הָאִילָן, וְהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה - יוֹרְדִין לְמַטָּה וּמִתְפַּלְּלִין, וְחוֹזְרִין לִמְלַאכְתָּן; וְאִם הָיוּ בְּרֹאשׁ הַזַּיִת אוֹ בְּרֹאשׁ הַתְּאֵנָה - מִתְפַּלְּלִין בִּמְקוֹמָן, מִפְּנֵי שֶׁטָּרְחָן מְרֻבֶּה. וּמַה הֵן מִתְפַּלְּלִין? אִם הָיוּ עוֹשִׂין בִּסְעוּדָתָן [עובדים תמורת מזונם] בִּלְבַד, מִתְפַּלְּלִין שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת שֶׁל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת; הָיוּ עוֹשִׂין בִּשְׂכָרָן, מִתְפַּלְּלִין 'הַבִּינֵנוּ'. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, אֵין יוֹרְדִין לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן.

ט. הַשְּׁוָיַת הַקּוֹל כֵּיצַד? לֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, וְלֹא יִתְפַּלֵּל בְּלִבּוֹ - אֶלָּא מְחַתֵּךְ הַדְּבָרִים בִּשְׂפָתָיו, וּמַשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו בְּלַחַשׁ. וְלֹא יַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חוֹלֶה, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ עַד שֶׁיַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּצִבּוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטְרֵף דַּעְתָּן מִקּוֹלוֹ.

י. כְּרִיעָה כֵּיצַד? הַמִּתְפַּלֵּל, כּוֹרֵעַ חָמֵשׁ כְּרִיעוֹת בְּכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה - בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, וּבַהוֹדָיָה בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף. וּכְשֶׁגּוֹמֵר הַתְּפִלָּה, כּוֹרֵעַ וּפוֹסֵעַ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו כְּשֶׁהוּא כוֹרֵעַ; וְנוֹתֵן שָׁלוֹם מִשְּׂמֹאל עַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ מִימִין עַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ מַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ מִן הַכְּרִיעָה. וּכְשֶׁהוּא כוֹרֵעַ בְּאַרְבַּע הַכְּרִיעוֹת, כּוֹרֵעַ בְּ'בָרוּךְ'; וּכְשֶׁהוּא זוֹקֵף, זוֹקֵף בַּשֵּׁם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּהֶדְיוֹט. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל - כּוֹרֵעַ בִּתְחִלַּת כָּל בְּרָכָה, וּבְסוֹף כָּל בְּרָכָה; וְהַמֶּלֶךְ - כֵּיוָן שֶׁשָּׂחָה בָּרִאשׁוֹנָה, אֵינוֹ מַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ עַד שֶׁגּוֹמֵר תְּפִלָּתוֹ.

יא. וְלָמָּה נוֹתֵן שָׁלוֹם לִשְׂמֹאלוֹ תְּחִלָּה? מִפְּנֵי שֶׁשְּׂמֹאלוֹ הוּא יָמִין שֶׁכְּנֶגֶד פָּנָיו; כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, נוֹתֵן שָׁלוֹם לִימִין הַמֶּלֶךְ וְאַחַר כָּךְ לִשְׂמֹאל הַמֶּלֶךְ; וְקָבְעוּ שֶׁיִּפָּטֵר מִן הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּהְיוּ נִפְטָרִין מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

יב. כָּל הַכְּרִיעוֹת הָאֵלּוּ - צָרִיךְ שֶׁיִּכְרַע בָּהֶן עַד שֶׁיִּתְפַּקְּפוּ [יבלטו] כָּל חֲלִיּוֹת שֶׁבַּשִּׁדְרָה, וְיֵעָשֶׂה כְּקֶשֶׁת; וְאִם שָׂחָה מְעַט וְצִעֵר עַצְמוֹ, וְנִרְאֶה כְּכוֹרֵעַ בְּכָל כֹּחוֹ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

יג. הִשְׁתַּחֲוָיָה כֵּיצַד? אַחַר שֶׁמַּגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ מִכְּרִיעָה חֲמִישִׁית, יוֹשֵׁב לָאָרֶץ, וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו אַרְצָה, וּמִתְחַנֵּן בְּכָל הַתַּחֲנוּנִים שֶׁיִּרְצֶה. כְּרִיעָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, עַל בִּרְכַּיִם; קִדָּה, עַל אַפַּיִם [פנים]; הִשְׁתַּחֲוָיָה - זוֹ פִּשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, עַד שֶׁנִּמְצָא מֵטֶל עַל פָּנָיו עַל הָאָרֶץ.

יד. כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה נְפִילַת פָּנִים אַחַר תְּפִלָּה, יֵשׁ מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה קִדָּה, וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הִשְׁתַּחֲוָיָה; וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת הִשְׁתַּחֲוָיָה עַל הָאֲבָנִים אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה. וְאֵין אָדָם חָשׁוּב רַשָּׁאי לִפֹּל עַל פָּנָיו, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא צַדִּיק כִּיהוֹשֻׁעַ; אֲבָל מַטָּה הוּא פָּנָיו מְעַט, וְאֵינוֹ כוֹבֵשׁ אוֹתָם בַּקַּרְקַע. וּמֵתָּר לְאָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם זֶה, וְלִנְפֹּל עַל פָּנָיו בְּמָקוֹם אַחֵר.

טו. מִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין נְפִילַת פָּנִים בְּשַׁבָּתוֹת וּבְמוֹעֲדוֹת, וְלֹא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלֹא בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וַחֲנֻכָּה וּפוּרִים, וְלֹא בְּמִנְחָה שֶׁל עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וְלֹא בְּעַרְבִית שֶׁבְּכָל יוֹם. וְיֵשׁ יְחִידִים שֶׁנּוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּעַרְבִית. וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בִּלְבַד, נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה וְתַעֲנִית.

פֶּרֶק ו

א. אָסוּר לוֹ לְאָדָם לַעֲבֹר אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה נוֹשֵׂא מַשּׂוֹי; אוֹ אִם הָיוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת שְׁנֵי פְּתָחִים בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת, שֶׁהָרוֹאֶה אוֹמֵר: 'שֶׁמָּא יֵלֵךְ וְיִכָּנֵס בַּפֶּתַח הָאַחֵר'. וְכֵן אִם הָיָה בָּעִיר שְׁנֵי בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, יֹאמַר הָרוֹאֶה: 'שֶׁמָּא יֵלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת הָרָגִיל בּוֹ'. וְאִם הָיָה לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ - מֻתָּר לַעֲבֹר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ; שֶׁהַתְּפִלִּין מוֹכִיחִין עָלָיו שֶׁהוּא רוֹדֵף אַחַר הַמִּצְוֹת, וְאֵינוֹ מִמְּבַטְּלֵי הַתְּפִלָּה.

ב. הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, לֹא יַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ יָתֵר מִדַּי. אֲבָל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ: אִם בָּא לוֹמַר אַחַר תְּפִלָּתוֹ, אֲפִלּוּ כְּסֵדֶר יוֹם הַכִּפּוּרִים - אוֹמֵר; וְכֵן אִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה מִן הָאֶמְצָעִיּוֹת מֵעֵין הַבְּרָכָה - מוֹסִיף.

ג. כֵּיצַד? הָיָה לוֹ חוֹלֶה - מְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים בִּבְרִכַּת חוֹלִים, כְּפִי צַחוּת [רגילות] לְשׁוֹנוֹ; הָיָה צָרִיךְ לְפַרְנָסָה, מוֹסִיף תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה בִּבְרִכַּת הַשָּׁנִים. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ, בְּכָל אַחַת מֵהֶן. וְאִם רָצָה לִשְׁאֹל כָּל צָרְכָּיו בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, שׁוֹאֵל; אֲבָל לֹא יִשְׁאַל לֹא בְּשָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת, וְלֹא בְּשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת.

ד. אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּטְעַם כְּלוּם אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית; וְכֵן לֹא יַשְׁכִּים לְפֶתַח חֲבֵרוֹ לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹמוֹ, קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. וְלֹא יֵצֵא לַדֶּרֶךְ קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל. אֲבָל טוֹעֵם [מעט] וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה קֹדֶם מוּסָף, וְקֹדֶם מִנְחָה; אֲבָל אֵינוֹ סוֹעֵד סָמוּךְ לְמִנְחָה.

ה. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה גְּדוֹלָה - לֹא יִכָּנֵס לַמֶּרְחָץ, אֲפִלּוּ לְהַזִּיעַ, עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל, שֶׁמָּא יִתְעַלֵּף [ייחלש] וְיִבָּטֵל מִן הַתְּפִלָּה; וְלֹא לֶאֱכֹל, אֲפִלּוּ אֲכִילַת עֲרַאי, שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ בַּאֲכִילָה; וְלֹא לָדוּן, אֲפִלּוּ בִּגְמַר דִּין, שֶׁמָּא יִסָּתֵר הַדִּין וְיִמָּשֵׁךְ וְיִבָּטֵל מִן הַתְּפִלָּה. וְכֵן לֹא יֵשֵׁב לִפְנֵי הַסַּפָּר, אֲפִלּוּ תִּסְפֹּרֶת הֶדְיוֹט [פשוטה], עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל, שֶׁמָּא יִשְׁבֹּר הַזּוּג [מספריים]; וְלֹא יִכָּנֵס לְבֵרְסְקִי [בית עיבוד עורות] סָמוּךְ לְמִנְחָה, עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל, שֶׁמָּא יִרְאֶה הֶפְסֵד בִּמְלַאכְתּוֹ וְיִתְעַסֵּק בָּהּ וְיִתְעַכֵּב מִן הַתְּפִלָּה. וְאִם הִתְחִיל בְּאַחַת מֵאֵלּוּ - לֹא יַפְסִיק אֶלָּא גּוֹמֵר, וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל מִנְחָה.

ו. מֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת הַתִּסְפֹּרֶת [שאם התחיל ימשיך]? מִשֶּׁנִּיחַ מַעְפֹּרֶת [סדין] הַסַּפָּרִין עַל בִּרְכָּיו. וּמֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת הַמֶּרְחָץ? מִשֶּׁיִּפְשֹׁט בֶּגֶד הַסָּמוּךְ לִבְשָׂרוֹ. וּמֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת הַבֵּרְסְקִי? מִשֶּׁיִּקְשֹׁר בֵּין כְּתֵפָיו כְּמוֹ שֶׁהָאֻמָּנִין קוֹשְׁרִין. וּמֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת אֲכִילָה? לִבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִשֶּׁיִּטֹּל יָדָיו; וְלִבְנֵי בָבֶל, מִשֶּׁיַּתִּיר חֲגוֹרוֹ. וּמֵאֵימָתַי הַתְּחָלַת הַדִּין? מִשֶּׁיִּתְעַטְּפוּ הַדַּיָּנִים [בטליתם] וְיֵשְׁבוּ; וְאִם הָיוּ יוֹשְׁבִין, מִשֶּׁיַּתְחִילוּ בַּעֲלֵי דִינִין לִטְעֹן.

ז. אַף עַל פִּי שֶׁתְּפִלַּת הָעֶרֶב רְשׁוּת, לֹא יָבוֹא אָדָם מִמְּלַאכְתּוֹ וְיֹאמַר: 'אֹכַל מְעַט וְאֶשְׁתֶּה מְעַט וְאִישַׁן קְמִעָה, וְאַחַר כָּךְ אֶתְפַּלֵּל' - שֶׁמָּא תֶּאֱנֹס אוֹתוֹ שֵׁנָה, וְנִמְצָא יָשֵׁן כָּל הַלַּיְלָה; אֶלָּא מִתְפַּלֵּל עַרְבִית, וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אוֹ יָשֵׁן. וּמֵתָּר לְהִסְתַּפֵּר וּלְהִכָּנֵס לַמֶּרְחָץ סָמוּךְ לְשַׁחֲרִית, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא סָמוּךְ לְמִנְחָה שֶׁהוּא דָּבָר הַמָּצוּי, שֶׁרֹב הָעָם נִכְנָסִין שָׁם בַּיּוֹם; אֲבָל בַּשַּׁחַר, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי, לֹא גָּזְרוּ בּוֹ.

ח. מִי שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה - פּוֹסֵק וּמִתְפַּלֵּל; וְאִם הָיְתָה תּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה כְּלָל, וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה בִּשְׁעַת תְּפִלָּה - אֵינוֹ פּוֹסֵק, שֶׁמִּצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה גְּדוֹלָה מִמִּצְוַת תְּפִלָּה. וְכָל הָעוֹסֵק בְּצָרְכֵי רַבִּים, כְּעוֹסֵק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה.

ט. אֵין הַמִּתְפַּלֵּל מַפְסִיק תְּפִלָּתוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת בִּלְבַד. אֲפִלּוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ, לֹא יְשִׁיבֶנּוּ; אֲבָל פּוֹסֵק הוּא [תפילתו] לְמֶלֶךְ גּוֹי, שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ. הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה, וְרָאָה מֶלֶךְ גּוֹי אוֹ אֹנֶס [בעל זרוע] בָּא כְּנֶגְדּוֹ - יְקַצֵּר; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל, יַפְסִיק. וְכֵן אִם רָאָה נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בָּאִין כְּנֶגְדּוֹ - אִם הִגִּיעוּ אֵלָיו, וְהָיָה דַּרְכָּן בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהֵן מְמִיתִין, פּוֹסֵק וּבוֹרֵחַ; וְאִם לֹא הָיָה דַּרְכָּן לְהָמִית, אֵינוֹ פּוֹסֵק.

י. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, חַיָּבִין בַּתְּפִלָּה. וְכָל אִישׁ שֶׁפָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע, פָּטוּר מִן הַתְּפִלָּה; וְכָל הַמְּלַוִּין אֶת הַמֵּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לַמֵּטָּה צֹרֶךְ בָּהֶן, פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה.

פֶּרֶק ז

א. כְּשֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים דִּבְרֵי תְּפִלּוֹת אֵלּוּ, תִּקְּנוּ בְּרָכוֹת אֲחֵרוֹת לְבָרֵךְ אוֹתָן בְּכָל יוֹם; וְאֵלּוּ הֵן: כְּשֶׁיִּכָּנֵס אָדָם לְמִטָּתוֹ לִישֹׁן בַּלַּיְלָה, מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּפִּיל חֶבְלֵי שֵׁנָה עַל עֵינָי, וּמְאִיר לְאִישׁוֹן בַּת עָיִן; יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי, שֶׁתַּצִּילֵנִי מִיֵּצֶר רָע, וּמִפֶּגַע רָע, וְאַל

יְבַהֲלוּנִי חֲלוֹמוֹת רָעוֹת וְלֹא הִרְהוּרִים רָעִים, וְתִהְיֶה מִטָּתִי שְׁלֵמָה לְפָנָיךָ, וְתַעֲמִידֵנִי מִמְּנָה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, וְהָאִירָה עֵינַי פֶּן אִישַׁן הַמָּוֶת; בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמֵּאִיר לְכָל הָעוֹלָם';

ב. וְקוֹרֵא פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה מִקְרִיאַת שְׁמַע, וְיָשַׁן. וְאִם אֲנַסָּתוּ שֵׁנָה - קוֹרֵא אֲפִלּוּ פָּסוּק רִאשׁוֹן אוֹ פְּסוּקֵי רַחֲמִים, וְאַחַר כָּךְ יִישַׁן.

ג. בְּשָׁעָה שֶׁיִּקַּץ בְּסוֹף שְׁנָתוֹ, מְבָרֵךְ וְהוּא עַל מִטָּתוֹ כָּךְ: 'אֱלֹהַי, הַנְּשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה - אַתָּה בְרָאתָהּ, וְאַתָּה יְצַרְתָּהּ, וְאַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי, וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי, וְאַתָּה עָתִיד לִטְּלָהּ מִמֶּנִּי, וְאַתָּה עָתִיד לְהַחְזִירָהּ לִי לֶעָתִיד לָבוֹא; וְכָל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי, מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי, רִבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים; בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לְפִגָּרִים מֵתִים'.

ד. כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹל הַתַּרְנְגוֹל - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי [תרנגול] בִּינָה לְהָבִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה'. כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ בְּגָדָיו - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים'. כְּשֶׁמַּנִּיחַ סְדִינוֹ עַל רֹאשׁוֹ - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה'. כְּשֶׁמַּעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, פּוֹקֵחַ עִוְרִים'. כְּשֶׁיֵּשֵׁב עַל מִטָּתוֹ - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מַתִּיר אֲסוּרִים'. כְּשֶׁמּוֹרִיד רַגְלָיו מִן הַמִּטָּה וּמַנִּיחָן עַל הָאָרֶץ - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם'. כְּשֶׁעוֹמֵד - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, זוֹקֵף כְּפוּפִים'. כְּשֶׁנּוֹטֵל יָדָיו - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם'. כְּשֶׁרוֹחֵץ פָּנָיו - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינָי וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי; יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתַּרְגִּילֵנִי לִדְבַר מִצְוָה, וְאַל תַּרְגִּילֵנִי לִדְבַר עֲבֵרָה, וְתַשְׁלֵט בִּי יֵצֶר טוֹב, וְאַל תַּשְׁלֵט בִּי יֵצֶר רָע, וּתְחַזְּקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתִתֵּן חֶלְקִי בְּתוֹרָתֶךָ, וְתִתְּנִי לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאַי, וְתִגְמְלֵנִי חֲסָדִים טוֹבִים מִלְּפָנֶיךָ; בָּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים'.

ה. וְכָל זְמַן שֶׁיִּכָּנֵס אָדָם לְבֵית הַכִּסֵּא - אוֹמֵר קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס: 'הִתְכַּבְּדוּ מְכַבְּדִים קְדוֹשִׁים [המלאכים המלווין את האדם], מְשָׁרְתֵי עֶלְיוֹן, שִׁמְרוּנִי וְהַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁאֶכָּנֵס וְאֵצֵא, כִּי זֶה הוּא דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם'. וְאַחַר שֶׁיָּצָא - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה, וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים וַחֲלוּלִים חֲלוּלִים, מֵהֶן פְּתוּחִים וּמֵהֶן סְתוּמִים, שֶׁאִם יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶן אוֹ יִפָּתֵחַ, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם אֲפִלּוּ שָׁעָה אֶחָת; בָּרוּךְ אַתָּה ה', רוֹפֵא כָל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת'.

ו. כְּשֶׁחוֹגֵר חֲגוֹרוֹ - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה'. כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ מִנְעָלוֹ - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי'. כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ לָצֵאת לַדֶּרֶךְ - מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר'. וּמְבָרֵךְ אָדָם בְּכָל יוֹם - 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי'; 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד'; 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה'.

ז. שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת אֵלּוּ, אֵין לָהֶן סֵדֶר, אֶלָּא מְבָרֵךְ כָּל אַחַת מֵהֶן עַל דָּבָר שֶׁהַבְּרָכָה בִּשְׁבִילוֹ, בִּשְׁעָתוֹ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁחָגַר חֲגוֹרוֹ וְהוּא עַל מִטָּתוֹ, מְבָרֵךְ 'אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה'; שָׁמַע קוֹל הַתַּרְנְגוֹל אַחַר כָּךְ, מְבָרֵךְ 'הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה'. וְכָל בְּרָכָה מֵהֶן שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהּ, אֵינוֹ מְבָרֵךְ אוֹתָהּ.

ח. כֵּיצַד? לָן בִּכְסוּתוֹ, אֵינוֹ מְבָרֵךְ כְּשֶׁעוֹמֵד 'מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים'; הָלַךְ יָחֵף, אֵינוֹ מְבָרֵךְ 'שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי'. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְתִשְׁעָה בְּאָב, שֶׁאֵין שָׁם רְחִיצָה, אֵינוֹ מְבָרֵךְ 'עַל נְטִילַת יָדָיִם', וְלֹא 'הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינָי'. אִם לֹא נִכְנַס לְבֵית הַכִּסֵּא, אֵינוֹ מְבָרֵךְ 'אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם'. וְכֵן בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת אֵלּוּ.

ט. נָהֲגוּ הָעָם בְּרֹב עָרֵינוּ, לְבָרֵךְ בְּרָכוֹת אֵלּוּ כֻּלָּן זוֹ אַחַר זוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, בֵּין נִתְחַיְּבוּ בָּהֶן, בֵּין לֹא נִתְחַיְּבוּ בָּהֶן. וְטָעוּת הוּא, וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְלֹא יְבָרֵךְ אָדָם בְּרָכָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב בָּהּ.

י. הַמַּשְׁכִּים לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה קֹדֶם שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, בֵּין קָרָא בַּתּוֹרָה שֶׁכְּתָב בֵּין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה - נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וְאַחַר כָּךְ קוֹרֵא; וְאֵלּוּ הֵן: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה'; 'הַעֲרֶב נָא, ה' אֱלֹהֵינוּ, אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ; בָּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה'. 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ; בָּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה'.

יא. בְּכָל יוֹם חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֵלּוּ, וְאַחַר כָּךְ קוֹרֵא מְעַט מִדִּבְרֵי תוֹרָה. וְנָהֲגוּ הָעָם לִקְרוֹת בִּרְכַּת כֹּהֲנִים; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁקּוֹרִין "צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁקּוֹרִין שְׁתֵּיהֶן. וְקוֹרִין פְּרָקִים אוֹ הֲלָכוֹת מִן הַמִּשְׁנָה אוֹ מִן הַבָּרַיְתוֹת.

יב. וְשִׁבְּחוּ חֲכָמִים לְמִי שֶׁקּוֹרֵא זְמִירוֹת מִסֵּפֶר תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם וָיוֹם, וְהֵן "תְּהִלָּה לְדָוִד", עַד סוֹף הַסֵּפֶר. וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם לִקְרוֹת פְּסוּקִים לִפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן; וְתִקְּנוּ חֲכָמִים בְּרָכָה לִפְנֵי הַזְּמִירוֹת, וְהִיא 'בָּרוּךְ שֶׁאָמַר', וּבְרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן, וְהִיא 'יִשְׁתַּבַּח'. וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל קְרִיאַת שְׁמַע, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע.

יג. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לִקְרוֹת בְּכָל יוֹם אַחַר שֶׁמְּבָרְכִין 'יִשְׁתַּבַּח', שִׁירַת הַיָּם, וְאַחַר כָּךְ מְבָרְכִין עַל שְׁמַע; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁקּוֹרִין שִׁירַת הַאֲזִינוּ; וְיֵשׁ יְחִידִים שֶׁקּוֹרִין שְׁתֵּי הַשִּׁירוֹת - הַכֹּל לְפִי הַמִּנְהָג.

יד. חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם, בֵּין הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה. וּמַה הֵן מֵאָה בְּרָכוֹת אֵלּוּ? שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים בְּרָכוֹת שֶׁמָּנִינוּ בְּפֶרֶק זֶה; וְשֶׁבַע בְּרָכוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית שֶׁלְּפָנֶיהָ וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ; וּכְשֶׁמִּתְעַטֵּף בַּצִּיצִית, מְבָרֵךְ:

'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בַּציצִית'; וּכְשֶׁלּוֹבֵשׁ תְּפִלִּין, מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ
אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לְהָנִיחַ תְּפִלִּין'; וְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת, בְּכָל תְּפִלָּה מֵהֶן שְׁמוֹנֶה
עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת - הֲרֵי שִׁשָּׁה וּשְׁמוֹנִים בְּרָכוֹת. וּכְשֶׁהוּא אוֹכֵל
שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּכָל יוֹם, מְבָרֵךְ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, שֶׁבַע
בְּכָל סְעוּדָה - אַחַת כְּשֶׁנּוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וְעַל הַמָּזוֹן אַחַת
בַּתְּחִלָּה [״המוציא״] וְשָׁלֹשׁ בַּסּוֹף [ברכת המזון], וְעַל הַמַּיִם
לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, הֲרֵי שֶׁבַע.

טו. בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁתִּקְּנוּ בִּרְכַּת הַמִּינִין בַּתְּפִלָּה, וְהוֹסִיפוּ
'הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב' בִּרְכַּת הַמָּזוֹן - נִמְצְאוּ חָמֵשׁ בְּרָכוֹת יְתֵרוֹת.
בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁהַתְּפִלָּה שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וְכֵן אִם לֹא
נִתְחַיֵּב בִּשְׁאָר יָמִים בְּכָל הַבְּרָכוֹת הָאֵלּוּ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יָשַׁן כָּל
הַלַּיְלָה, וְלֹא הִתִּיר חֲגוֹרוֹ, וְלֹא נִכְנַס לְבֵית הַכִּסֵּא, וְכַיּוֹצֵא
בְּאֵלּוּ - צָרִיךְ לְהַשְׁלִים מֵאָה בְּרָכוֹת מִבְּרָכוֹת שֶׁל פֵּרוֹת.

טז. כֵּיצַד? אוֹכֵל מְעַט יָרָק, וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו; וְחוֹזֵר
וְאוֹכֵל מְעַט מִפְּרִי זֶה, וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, וּמְעַט מִפְּרִי
זֶה, וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו. וּמוֹנֶה כָּל הַבְּרָכוֹת, עַד שֶׁמַּשְׁלִים
מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם.

יז. סֵדֶר תְּפִלּוֹת, כָּךְ הוּא: בַּשַּׁחַר, מַשְׁכִּים אָדָם וּמְבָרֵךְ
בְּרָכוֹת אֵלּוּ, וְקוֹרֵא הַזְּמִירוֹת [פסוד״ז] וּמְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶן
וּלְאַחֲרֵיהֶן. וְקוֹרֵא אֶת שְׁמַע וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, וּמְדַלֵּג
הַקְּדֻשָּׁה [קדוש קדוש קדוש כו' ברוך כבוד כו'] מִבְּרָכָה
רִאשׁוֹנָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, שֶׁאֵין הַיָּחִיד אוֹמֵר קְדֻשָּׁה; וּכְשֶׁהוּא חוֹתֵם
'גָּאַל יִשְׂרָאֵל', מִיַּד יַעֲמֹד כְּדֵי שֶׁיִּסְמוֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה,
וּמִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וּכְשֶׁיַּשְׁלִים - יֵשֵׁב, וְיִפֹּל עַל
פָּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ, וּמִתְחַנֵּן מְעַט וְהוּא יוֹשֵׁב,
בְּדִבְרֵי תַּחֲנוּנִים. וְאַחַר כָּךְ יִקְרָא "תְּהִלָּה לְדָוִד", וְיִתְחַנֵּן כְּפִי
כֹּחוֹ, וְיִפָּטֵר לְמַעֲשָׂיו.

יח. וּבִתְפִלַּת הַמִּנְחָה, מַתְחִיל לִקְרוֹת "תְּהִלָּה לְדָוִד" מֵיֵּשֵׁב;
וְאַחַר כָּךְ עוֹמֵד, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה; וּכְשֶׁמַּשְׁלִים - נוֹפֵל
עַל פָּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ, וְיִתְחַנֵּן מְעַט, וְיִפָּטֵר
לְמַעֲשָׂיו.

יט. וּבִתְפִלַּת הָעֶרֶב, קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ
וּלְאַחֲרֶיהָ, וְסוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וּמִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד;
וּכְשֶׁיַּשְׁלִים, יֵשֵׁב מְעַט וְיִפָּטֵר. וְאִם הִתְחַנֵּן אַחַר תְּפִלַּת
עַרְבִית, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח; וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּבָרֵךְ 'הַשְׁכִּיבֵנוּ' אַחַר
'גָּאַל יִשְׂרָאֵל', אֵינָהּ הַפְסָקָה בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן
כִּבְרָכָה אַחַת אֲרֻכָּה.

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ח

א. תְּפִלַּת הַצִּבּוּר נִשְׁמַעַת תָּמִיד; וַאֲפִלּוּ הָיוּ בָּהֶן חַטָּאִים,
אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹאֵס תְּפִלָּתָן שֶׁל רַבִּים. לְפִיכָךְ,
צָרִיךְ אָדָם לְשַׁתֵּף עַצְמוֹ עִם הַצִּבּוּר, וְלֹא יִתְפַּלֵּל יְחִידִי, כָּל
זְמַן שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר. וּלְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם וְיַעֲרִיב
לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת בְּכָל עֵת, אֶלָּא
בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ, וְאֵינוֹ
נִכְנָס לְתוֹכָהּ לְהִתְפַּלֵּל - נִקְרָא 'שָׁכֵן רַע'.

ב. וּמִצְוָה לָרוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִדְעָה נִרְדְּפָה,
לָדַעַת אֶת ה'"; וּכְשֶׁיֵּצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אַל יִפְסַע פְּסִיעָה
גַּסָּה, אֶלָּא יֵלֵךְ מְעַט מְעַט. וּכְשֶׁיִּכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, יִכָּנֵס
שִׁעוּר שְׁנֵי פְּתָחִים [לתוך ביהכנ"ס] וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, לְקַיֵּם
"לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פְּתָחָי".

ג. בֵּית הַמִּדְרָשׁ גָּדוֹל [בחשיבותו] מִבֵּית הַכְּנֶסֶת. וַחֲכָמִים
גְּדוֹלִים - אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ לָהֶם בְּעִירָם בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת הַרְבֵּה,
לֹא הָיוּ מִתְפַּלְּלִין אֶלָּא בַּמָּקוֹם שֶׁהָיוּ עוֹסְקִין בּוֹ בַּתּוֹרָה;
וְהוּא, שֶׁיִּתְפַּלֵּל שָׁם תְּפִלַּת הַצִּבּוּר.

ד. וְכֵיצַד הִיא תְּפִלַּת הַצִּבּוּר? יִהְיֶה אֶחָד מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם,
וְהַכֹּל שׁוֹמְעִין. וְאֵין עוֹשִׂין כֵּן בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה גְּדוֹלִים וּבְנֵי
חוֹרִין, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר אֶחָד מֵהֶם. וַאֲפִלּוּ הָיוּ מִקְצָתָן כְּבָר
הִתְפַּלְּלוּ וְיָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן - מַשְׁלִימִין בָּהֶן עֲשָׂרָה; וְהוּא,
שֶׁיִּהְיוּ רֹב הָעֲשָׂרָה לֹא הִתְפַּלְּלוּ. וְכֵן אֵין אוֹמְרִין קְדֻשָּׁה, וְלֹא
קוֹרְאִין בַּתּוֹרָה וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, וְלֹא מַפְטִירִין
בַּנְּבִיאִים, אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה.

ה. וְכֵן לֹא יִהְיֶה אֶחָד מְבָרֵךְ בִּרְכַּת שְׁמַע [הברכות שלפני
ואחרי קר"ש] וְהַכֹּל שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין אַחֲרָיו 'אָמֵן', אֶלָּא
בַּעֲשָׂרָה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'פּוֹרֵס עַל שְׁמַע' [קורא לציבור
את ברכות קריאת שמע]. וְאֵין אוֹמְרִין קַדִּישׁ אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה;
וְאֵין הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת יְדֵיהֶן אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה, וְהַכֹּהֲנִים מִן
הַמִּנְיָן. שֶׁכָּל עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל הֵן הַנִּקְרָאִין 'עֵדָה', שֶׁנֶּאֱמַר:
"עַד מָתַי לָעֵדָה", וְהָיוּ עֲשָׂרָה, שֶׁהֲרֵי יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב.

ו. וְכָל דָּבָר שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה - לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּתוֹךְ עֵדָה מִיִּשְׂרָאֵל,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים -
אִם הִתְחִילוּ בָּהֶן בַּעֲשָׂרָה, וְהָלְכוּ מִקְצָתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין
רַשָּׁאִין - יִגְמְרוּ הַשְּׁאָר.

ז. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת הָעֲשָׂרָה כֻּלָּן בְּמָקוֹם אֶחָד, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר
עִמָּהֶן בְּמָקוֹם אֶחָד. חָצֵר קְטַנָּה שֶׁנִּפְרְצָה בְּמִלּוֹאָהּ [לכל
אורכה] לְחָצֵר גְּדוֹלָה, וְהָיוּ תִּשְׁעָה בַּגְּדוֹלָה וְאֶחָד בַּקְּטַנָּה -
מִצְטָרְפִין; תִּשְׁעָה בַּקְּטַנָּה, וְאֶחָד בַּגְּדוֹלָה - אֵין מִצְטָרְפִין.
צִבּוּר בַּגְּדוֹלָה, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר בַּקְּטַנָּה - יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן;
צִבּוּר בַּקְּטַנָּה, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר בַּגְּדוֹלָה - אֵין יוֹצְאִין יְדֵי
חוֹבָתָן, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻפְלָג מֵהֶן וְאֵינוֹ עִמָּהֶם בְּמָקוֹם אֶחָד;
מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַגְּדוֹלָה פַּסִּין [מחיצות] מִכָּאן וּמִכָּאן, הֲרֵי הִיא
כְּמֻפְלֶגֶת מִן הַקְּטַנָּה; וְאֵין הַקְּטַנָּה מֻפְלֶגֶת מִן הַגְּדוֹלָה, אֶלָּא
הֲרֵי הִיא כְּקֶרֶן זָוִית [פינה] שֶׁלָּהּ.

ח. וְכֵן אִם הָיְתָה צוֹאָה בַּגְּדוֹלָה, אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל וְלִקְרוֹת
קְרִיאַת שְׁמַע בַּקְּטַנָּה; הָיְתָה צוֹאָה בַּקְּטַנָּה, מֻתָּר לְהִתְפַּלֵּל
וְלִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בַּגְּדוֹלָה, אִם לֹא הָיָה שָׁם רֵיחַ רַע, מִפְּנֵי
שֶׁהִיא מֻפְלֶגֶת מִמֶּנָּה.

ט. שְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. כֵּיצַד?
בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל, וְהֵם שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל
בְּרָכָה וּבְרָכָה - הֲרֵי הֵן כְּמִתְפַּלְּלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?

מתוך מהדורת חזק

בְּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל; אֲבָל הַיּוֹדֵעַ, אֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בִּתְפִלַּת עַצְמוֹ.

י. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר הַיָּמִים, חוּץ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל. אֲבָל בִּשְׁנֵי יָמִים אֵלּוּ, שְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶת הַיּוֹדֵעַ כְּשֵׁם שֶׁמּוֹצִיא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרָכוֹת אֲרֻכּוֹת, וְאֵין רֹב הַיּוֹדְעִין אוֹתָן יְכוֹלִין לְכַוֵּן דַּעְתָּן בָּהֶן כִּשְׁלִיחַ צִבּוּר. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה הַיּוֹדֵעַ, בִּשְׁנֵי יָמִים אֵלּוּ, לִסְמֹךְ עַל תְּפִלַּת שְׁלִיחַ צִבּוּר לְהוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

יא. אֵין מְמַנִּין שְׁלִיחַ צִבּוּר, אֶלָּא גָּדוֹל שֶׁבַּצִּבּוּר בְּחָכְמָתוֹ וּבְמַעֲשָׂיו; וְאִם הָיָה זָקֵן, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח בְּיוֹתֵר. וּמִשְׁתַּדְּלִין לִהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר, קוֹלוֹ עָרֵב וְרָגִיל לִקְרוֹת. וּמִי שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּא זְקָנוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל - לֹא יְהֵא שְׁלִיחַ צִבּוּר, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר; אֲבָל פּוֹרֵס הוּא עַל שְׁמַע [מברך כש"ץ את ברכות ק"ש], מִשֶּׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אַחַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה.

יב. וְכֵן הָעִלֵּג, כְּגוֹן מִי שֶׁקּוֹרֵא לְעַיִן אָלֶף, אוֹ לְאָלֶף עַיִן, וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹתִיּוֹת כְּתִקּוּנָן - אֵין מְמַנִּין אוֹתוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר. וְהָרַב מְמַנֶּה אֶחָד מִתַּלְמִידָיו לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו בְּצִבּוּר.

יג. הַסּוּמָה [עיוור] פּוֹרֵס עַל שְׁמַע, וְנַעֲשָׂה שְׁלִיחַ צִבּוּר. אֲבָל מִי שֶׁכְּתֵפָיו מְגֻלּוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פּוֹרֵס עַל שְׁמַע, אֵינוֹ נַעֲשָׂה שְׁלִיחַ צִבּוּר לִתְפִלָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה עָטוּף.

פֶּרֶק ט

א. סֵדֶר תְּפִלּוֹת הַצִּבּוּר, כָּךְ הוּא: בַּשַּׁחַר - כָּל הָעָם יוֹשְׁבִין, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה וְעוֹמֵד בְּאֶמְצַע הָעָם; וּמַתְחִיל וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְכָל הָעָם עוֹנִים 'אָמֵן', יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּה מְבָרַךְ' בְּכָל כֹּחָן, וְעוֹנִין 'אָמֵן' בְּסוֹף קַדִּישׁ; וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר: 'בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ', וְהֵן עוֹנִים אַחֲרָיו: 'בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ, לְעוֹלָם וָעֶד'. וּמַתְחִיל וּפוֹרֵס עַל שְׁמַע בְּקוֹל רָם [מברך ברכות שלפני ק"ש], וְהֵן עוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וַהַיּוֹדֵעַ לְבָרֵךְ וְלִקְרוֹת קוֹרֵא עִמּוֹ, עַד שֶׁמְּבָרֵךְ 'גָּאַל יִשְׂרָאֵל'.

ב. וְהַכֹּל עוֹמְדִין מִיָּד; וּמִתְפַּלְּלִין בְּלַחַשׁ, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל, עוֹמֵד וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּלַחַשׁ עִם שְׁאָר הָעָם; וְכָל שֶׁיִּגְמֹר תְּפִלָּתוֹ מִן הַצִּבּוּר, יִפְסַע שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו, וְיַעֲמֹד בַּמָּקוֹם שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו בְּעֵת שֶׁיִּפְסַע.

ג. וְאַחַר שֶׁיִּפְסַע שְׁלִיחַ צִבּוּר שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו, מַתְחִיל וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם מִתְּחִלַּת הַבְּרָכוֹת, לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל; וְהַכֹּל עוֹמְדִין וְשׁוֹמְעִין, וְעוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בֵּין אֵלּוּ שֶׁלֹּא יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן, בֵּין אֵלּוּ שֶׁכְּבָר יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן.

ד. וְאוֹמֵר קְדֻשָּׁה בִּבְרָכָה שְׁלִישִׁית; וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לִקְדֻשָּׁה, יֵשׁ רְשׁוּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לַחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁעָמַד בּוֹ בַּתְּפִלָּה. וּכְשֶׁיִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ'מוֹדִים' וְכוֹרֵעַ, כָּל הָעָם שׁוֹחִין מְעַט, וְלֹא יִשְׁחוּ יוֹתֵר מִדַּי; וְאוֹמְרִים: 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי כָל בָּשָׂר, יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ, כֵּן תְּחַיֵּינוּ וּתְחָנְּנוּ, וְתֶאֱסֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ, לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ וּלְעָבְדְּךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם, עַל שֶׁאָנוּ מוֹדִים לָךְ'. וְכָל הָאוֹמֵר 'מוֹדִים מוֹדִים', מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ.

ה. וְאַחַר שֶׁיַּשְׁלִים כָּל הַתְּפִלָּה, יֵשֵׁב וְיִפֹּל עַל פָּנָיו, וְיִטֶּה מְעַט הוּא וְכָל הַצִּבּוּר, וְיִתְחַנֵּן וְהוּא נוֹפֵל; וְיֵשֵׁב וְיַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ הוּא וּשְׁאָר הָעָם, וּמִתְחַנֵּן מְעַט בְּקוֹל רָם מְיֻשָּׁב. וְאַחַר כָּךְ יַעֲמֹד שְׁלִיחַ צִבּוּר לְבַדּוֹ, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ פַּעַם שְׁנִיָּה, וְהֵן עוֹנִין כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹנִין תְּחִלָּה; וְאוֹמֵר "וְהוּא רַחוּם", "תְּהִלָּה לְדָוִד" - הוּא עוֹמֵד וְהֵן יוֹשְׁבִין, וְהֵן קוֹרִין עִמּוֹ; וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר "וּבָא לְצִיּוֹן", "וַאֲנִי, זֹאת בְּרִיתִי", "וְאַתָּה קָדוֹשׁ", "וְקָרָא זֶה אֶל זֶה", וְגוֹמֵר הַקְּדֻשָּׁה, וְהֵן עוֹנִין "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ" שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא הַקְּדֻשָּׁה תַּרְגּוּם, וְאוֹמֵר "וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ", וְקוֹרְאֵהוּ תַּרְגּוּם, וְאוֹמֵר "ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", וְקוֹרְאֵהוּ תַּרְגּוּם, כְּדֵי לְהָבִין לָעָם.

ו. וְאֵלּוּ הַפְּסוּקִים שֶׁלִּפְנֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְשֶׁל אַחֲרֶיהָ, עִם תַּרְגּוּמָן - הֵן הַנִּקְרָאִין 'סֵדֶר הַיּוֹם'. וְאַחַר כָּךְ מִתְחַנֵּן בְּדִבְרֵי תַּחֲנוּנִים וּבִפְסוּקֵי רַחֲמִים, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְכָל הָעָם עוֹנִין כְּדַרְכָּן, וְנִפְטָרִין.

ז. כָּל הָאוֹמֵר בַּתַּחֲנוּנִים: 'מִי שֶׁרָחַם עַל קַן צִפּוֹר שֶׁלֹּא יִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים', אוֹ 'שֶׁלֹּא יִשְׁחֹט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד, יְרַחֵם עָלֵינוּ', וְכַיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה - מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוֹת אֵלּוּ גְּזֵרַת הַכָּתוּב הֵן וְאֵינָן רַחֲמִים, שֶׁאִלּוּ הָיוּ מִפְּנֵי הָרַחֲמִים, לֹא הִתִּיר לָנוּ שְׁחִיטָה כָּל עִקָּר. וְכֵן לֹא יַרְבֶּה בִּכְנוּיִין שֶׁל שֵׁם וְיֹאמַר: "הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא הֶחָזָק וְהָאַמִּיץ וְהָעִזּוּז", שֶׁאֵין כֹּחַ בְּאָדָם לְהַגִּיעַ סוֹף שְׁבָחָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - אֶלָּא אוֹמֵר מַה שֶּׁאָמַר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ.

ח. בְּמִנְחָה - אוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר "וְהוּא רַחוּם", "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ", "אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ", "תְּהִלָּה לְדָוִד"; קוֹרֵא הוּא וְהָעָם מְיֻשָּׁב, וְעוֹמֵד שְׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו 'אָמֵן' כְּדַרְכָּן, וּמִתְפַּלְּלִין כֻּלָּן בְּלַחַשׁ; וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר, וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה בְּשַׁחֲרִית, עַד שֶׁיַּשְׁלִים כָּל הַתְּפִלָּה. וְיוֹשֵׁב הוּא וְהֵן, וְנוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶן, וּמִתְחַנֵּן וּמַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ הוּא וְהֵן, וּמִתְחַנֵּן מְעַט מְיֻשָּׁב כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה בְּשַׁחֲרִית. וְעוֹמֵד וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְכָל הָעָם עוֹנִין כְּדַרְכָּן, וְנִפְטָרִין לְמַעֲשֵׂיהֶן.

ט. בָּעֶרֶב - כָּל הָעָם יוֹשְׁבִין, וְהוּא עוֹמֵד וְאוֹמֵר "וְהוּא רַחוּם", 'בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ', וְהֵן עוֹנִין: 'בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד'. וּמַתְחִיל לִפְרֹס עַל שְׁמַע, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְאַחַר כָּךְ הַכֹּל עוֹמְדִין וּמִתְפַּלְּלִין בְּלַחַשׁ. וּכְשֶׁמַּשְׁלִימִין - אוֹמֵר קַדִּישׁ, וְהֵן נִפְטָרִין. וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם עַרְבִית, לְפִי שֶׁאֵין תְּפִלַּת עַרְבִית חוֹבָה, לְפִיכָךְ לֹא יְבָרֵךְ בְּרָכוֹת לְבַטָּלָה, שֶׁאֵין כָּאן אָדָם שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהֶן כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ.

י. בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת - חוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר אַחַר שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ עִם הַצִּבּוּר, וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם; אֲבָל אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין הַשֶּׁבַע. וְכָךְ הוּא אוֹמְרָהּ: 'בָּרוּךְ אַתָּה

ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי
יַעֲקֹב, הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֶלְיוֹן, קוֹנֵה בְרַחֲמָיו
שָׁמַיִם וָאָרֶץ, גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל, מָגֵן אָבוֹת
בִּדְבָרוֹ, מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ, הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ,
הַמַּנִיחַ לְעַמּוֹ בְּשַׁבַּת קָדְשׁוֹ, כִּי בָם רָצָה לְהָנִיחַ לָהֶם; לְפָנָיו
נַעֲבֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד, וְנוֹדֶה לִשְׁמוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, מְעוֹן
הַבְּרָכוֹת, אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם, מְבָרֵךְ הַשְּׁבִיעִי וּמְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וּמֵנִיחַ
בִּקְדֻשָּׁה לְעַם מְדֻשְּׁנֵי עֹנֶג, זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית; אֱלֹהֵינוּ
וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, רְצֵה נָא בִּמְנוּחָתֵנוּ וְכוּ' בָּרוּךְ אַתָּה ה',
מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת'. וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְכָל הָעָם נִפְטָרִין.

יא. וְלָמָּה תִּקְּנוּ חֲכָמִים זֶה? מִפְּנֵי שֶׁרֹב הָעָם בָּאִין לְהִתְפַּלֵּל
עַרְבִית בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וְיִהְיֶה שָׁם מִי שֶׁנִּתְאַחֵר לָבוֹא וְלֹא
הִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ; וְיִשָּׁאֵר לְבַדּוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיָבוֹא לִידֵי
סַכָּנָה. לְפִיכָךְ חוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר וּמִתְפַּלֵּל, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַכְּבוּ כָּל
הָעָם עַד שֶׁיַּשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ הַמִּתְאַחֵר, וְיֵצֵא עִמָּהֶן.

יב. לְפִיכָךְ, יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים,
אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ - אֵין שְׁלִיחַ צִבּוּר הַיּוֹרֵד עַרְבִית לִפְנֵי הַתֵּבָה
מַזְכִּיר עִנְיַן הַיּוֹם בִּבְרָכָה זוֹ, אֶלָּא חוֹתֵם בָּהּ 'מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת'
בִּלְבַד, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב הַיּוֹם בִּבְרָכָה זוֹ.

יג. בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים - כְּשֶׁגּוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר תְּפִלַּת
שַׁחֲרִית בְּקוֹל רָם, אוֹמֵר קַדִּישׁ, וְאַחַר כָּךְ "תְּהִלָּה לְדָוִד",
וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמִתְפַּלְּלִין מוּסָף בְּלַחַשׁ, וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל מוּסָף
בְּקוֹל רָם כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּשַׁחֲרִית; וְאוֹמֵר קַדִּישׁ אַחַר תְּפִלַּת
מוּסָף, וְהָעָם נִפְטָרִין. וְאֵין אוֹמְרִין קְדֻשָּׁה וְלֹא תַּחֲנוּנִים אַחַר
תְּפִלַּת שַׁחֲרִית כִּשְׁאָר הַיָּמִים, אֶלָּא אוֹמֵר אוֹתָהּ קֹדֶם תְּפִלַּת
הַמִּנְחָה. כֵּיצַד? קוֹרֵא "תְּהִלָּה לְדָוִד", וְאוֹמֵר סֵדֶר הַיּוֹם
וְדִבְרֵי תַּחֲנוּנִים, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ; וּמִתְפַּלְּלִין מִנְחָה, וְחוֹזֵר
וּמַשְׁמִיעַ תְּפִלַּת מִנְחָה בְּקוֹל רָם, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ.

יד. בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבְחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד - אוֹמֵר סֵדֶר הַיּוֹם
אַחַר תְּפִלַּת מוּסָף. בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹמֵר סֵדֶר הַיּוֹם גַּם אַחַר
תְּפִלַּת הָעֶרֶב, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל.

פֶּרֶק י

א. מִי שֶׁהִתְפַּלֵּל וְלֹא כִּוֵּן אֶת לִבּוֹ, יַחֲזֹר וְיִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה;
וְאִם כִּוֵּן אֶת לִבּוֹ בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ. מִי
שֶׁטָּעָה בְּאַחַת מִשָּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, חוֹזֵר לָרֹאשׁ; וְאִם
טָעָה בְּאַחַת מִשָּׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה
["רצה"]; וְאִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֶמְצָעִיּוֹת, חוֹזֵר לִתְחִלַּת
בְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָהּ, וּמַשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ עַל הַסֵּדֶר. וְכֵן שְׁלִיחַ
צִבּוּר שֶׁטָּעָה כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, עַל דֶּרֶךְ זוֹ הוּא
חוֹזֵר.

ב. אֲבָל אִם טָעָה שְׁלִיחַ צִבּוּר כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ, אֲנִי
אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ פַּעַם שְׁנִיָּה, מִפְּנֵי טֹרַח
הַצִּבּוּר, אֶלָּא סוֹמֵךְ עַל הַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם; וְהוּא
שֶׁאִם טָעָה בָּהּ, לְעוֹלָם חוֹזֵר כְּמוֹ שֶׁהַיָּחִיד חוֹזֵר.

ג. שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה וְנִבְהַל, וְלֹא יָדַע מֵהֵיכָן יַתְחִיל, וְשָׁהָה
שָׁעָה - יַעֲמֹד אַחַר תַּחְתָּיו. וְאִם טָעָה בִּבְרָכַת הַמִּינִים, אֵין
מַמְתִּינִין לוֹ, אֶלָּא מִיָּד יַעֲמֹד אַחֵר תַּחְתָּיו, שֶׁמָּא מִינוּת
נִזְרְקָה בּוֹ; וְהוּא, שֶׁלֹּא הִתְחִיל בָּהּ; אֲבָל אִם הִתְחִיל בָּהּ,
מַמְתִּינִין לוֹ שָׁעָה. וְלֹא יְהֵא הַשֵּׁנִי סַרְבָּן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.

ד. וּמֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל? מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ
הָרִאשׁוֹן, אִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֶמְצָעִיּוֹת; אֲבָל אִם טָעָה
בְּאַחַת מִשָּׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת, מַתְחִיל הַשֵּׁנִי מִן הָרֹאשׁ, וְאִם טָעָה
בְּאַחַת מִן הָאַחֲרוֹנוֹת, יַתְחִיל הַשֵּׁנִי מִן הָעֲבוֹדָה.

ה. הָאוֹמֵר: 'אֵינִי יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה, מִפְּנֵי שֶׁבְּגָדַי צְבוּעִים'
- אַף בִּלְבָנִים, לֹא יַעֲבֹר בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה. אָמַר: 'אֵינִי עוֹבֵר,
מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּרַגְלַי סַנְדָּל' - אַף יָחֵף, לֹא יַעֲבֹר.

ו. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם הִתְפַּלֵּל אוֹ לֹא הִתְפַּלֵּל - אֵינוֹ חוֹזֵר
וּמִתְפַּלֵּל, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה זוֹ עַל דַּעַת שֶׁהִיא
נְדָבָה; שֶׁאִם רָצָה הַיָּחִיד לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ תְּפִלַּת
נְדָבָה, יִתְפַּלֵּל. מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה, וְנִזְכַּר שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל
- פּוֹסֵק וַאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה; וְאִם הָיְתָה תְּפִלַּת עַרְבִית -
אֵינוֹ פּוֹסֵק, שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ מִתְּחִלָּה אֶלָּא עַל דַּעַת
שֶׁאֵינָהּ חוֹבָה.

ז. מִי שֶׁטָּעָה וְהִתְפַּלֵּל שֶׁל חֹל בְּשַׁבָּת, יָצָא; וְאִם נִזְכַּר וְהוּא
בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה - גּוֹמֵר בְּרָכָה שֶׁהִתְחִיל בָּהּ, וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל
שֶׁל שַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעַרְבִית אוֹ בְּשַׁחֲרִית אוֹ
בְּמִנְחָה. אֲבָל בְּמוּסָף, פּוֹסֵק וַאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה; וְכֵן אִם
הִשְׁלִים תְּפִלָּה שֶׁל חֹל עַל דַּעַת [במחשבה] שֶׁהוּא מוּסָף,
חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל מוּסָף - אֶחָד שַׁבָּת, וְאֶחָד יוֹם טוֹב, וְאֶחָד
רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

ח. מִי שֶׁטָּעָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְלֹא אָמַר 'מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם' וְלֹא
'מוֹרִיד הַטָּל' - חוֹזֵר לָרֹאשׁ; וְאִם הִזְכִּיר הַטַּל, אֵינוֹ חוֹזֵר.
וְאִם טָעָה בִּימוֹת הַחַמָּה, וְאָמַר 'מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם' - חוֹזֵר
לָרֹאשׁ; וְאִם לֹא הִזְכִּיר טַל, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, שֶׁאֵין הַטַּל
נֶעֱצָר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ בַּקָּשָׁה.

ט. מִי שֶׁשָּׁכַח הַשְּׁאֵלָה בִּבְרַכַּת הַשָּׁנִים - אִם נִזְכַּר קֹדֶם
'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', שׁוֹאֵל אֶת הַגְּשָׁמִים בְּ'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. וְאִם
נִזְכַּר אַחַר שֶׁבֵּרֵךְ 'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', חוֹזֵר לִבְרַכַּת הַשָּׁנִים; וְאִם
לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִשְׁלִים כָּל תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל שְׁנָיָה.

י. טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר 'יַעֲלֶה וְיָבוֹא' - אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיַּשְׁלִים
תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה וּמַזְכִּיר. וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִשְׁלִים
תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר לָרֹאשׁ; וְאִם הָיָה רָגִיל לוֹמַר דִּבְרֵי תַּחֲנוּנִים
אַחַר תְּפִלָּתוֹ [כגון אלוקי נצור לשוני וגו'], וְנִזְכַּר אַחַר
שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר רַגְלָיו - חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה.

יא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אוֹ בְּשַׁחֲרִית
וּבְמִנְחָה שֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים; אֲבָל עַרְבִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ -
אִם לֹא הִזְכִּיר, אֵינוֹ חוֹזֵר.

יב. כָּל מָקוֹם שֶׁהַיָּחִיד חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל - שְׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר
וּמִתְפַּלֵּל, אִם טָעָה כְּמוֹתוֹ בְּעֵת שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם; חוּץ
מִשַּׁחֲרִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁאִם שָׁכַח שְׁלִיחַ צִבּוּר וְלֹא הִזְכִּיר
'יַעֲלֶה וְיָבוֹא' עַד שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי
טֹרַח צִבּוּר - שֶׁהֲרֵי תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין לְפָנָיו, שֶׁהוּא מַזְכִּיר בָּהּ
רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

יג. עֲשָׂרֶת הַיָּמִים שֶׁמֵּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים - טָעָה וְחָתַם בָּהֶם בִּבְרָכָה שְׁלִישִׁית 'הָאֵל הַקָּדוֹשׁ', חוֹזֵר לָרֹאשׁ. טָעָה וְחָתַם בְּאַחַת עֶשְׂרֵה 'אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט', חוֹזֵר לִתְחִלַּת הַבְּרָכָה, וְחוֹתֵם בָּהּ 'הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט', וּמִתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ עַל הַסֵּדֶר; וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר לָרֹאשׁ. אֶחָד יָחִיד, וְאֶחָד צִבּוּר.

יד. טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר הַבְדָּלָה בְּ'חוֹנֵן הַדַּעַת' - אִם נִזְכַּר קֹדֶם 'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', מַבְדִּיל בְּ'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'; וְאִם נִזְכַּר אַחַר 'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', מַשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר 'עַל הַנִּסִּים' בַּחֲנֻכָּה וּבְפוּרִים, וַ'עֲנֵנוּ' בִּתְפִלַּת תַּעֲנִית - אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל; אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד צִבּוּר. וְאִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר רַגְלָיו - אוֹמֵר: 'עֲנֵנוּ אָבִינוּ וְכוּ' כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צָרָה', "יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי".

טו. שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, יִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם שֶׁל שַׁבָּת; וְכֵן בְּיוֹם טוֹב. שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב - מִתְפַּלֵּל בְּמוֹצָאֵיהֶן עַרְבִית שְׁתַּיִם שֶׁל חוֹל, מַבְדִּיל בָּרִאשׁוֹנָה וְאֵינוֹ מַבְדִּיל בַּשְּׁנִיָּה: וְאִם הִבְדִּיל בִּשְׁתֵּיהֶן, אוֹ לֹא הִבְדִּיל בְּאַחַת מֵהֶן - יָצָא; אֲבָל אִם לֹא הִבְדִּיל בָּרִאשׁוֹנָה, וְהִבְדִּיל בַּשְּׁנִיָּה - חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלִישִׁית, מִפְּנֵי שֶׁהָרִאשׁוֹנָה לֹא עָלְתָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדִימָהּ לַתְּפִלָּה שֶׁהִיא תְּפִלַּת עַרְבִית. וְכָל הַמִּתְפַּלֵּל שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת, אֲפִלּוּ שַׁחֲרִית וּמוּסָף - לֹא יִתְפַּלֵּל זוֹ אַחַר זוֹ; אֶלָּא יִשְׁהֶה בֵּין תְּפִלָּה לִתְפִלָּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְחַוֵּן [תתיישב] דַּעְתּוֹ עָלָיו.

טז. אָסוּר לוֹ לַמִּתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר, שֶׁיַּקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר. הִנִּכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמָצָא צִבּוּר מִתְפַּלְּלִין בְּלַחַשׁ - אִם יָכוֹל לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקַדֵּשָׁה, יִתְפַּלֵּל. וְאִם לָאו, יַמְתִּין עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, וְיִתְפַּלֵּל עִמּוֹ בְּלַחַשׁ מִלָּה בְּמִלָּה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקָדֵשָׁה; וְעוֹנֶה הַקָּדֵשָׁה עִם הַצִּבּוּר, וּמִתְפַּלֵּל שְׁאָר תְּפִלָּה לְעַצְמוֹ. וְאִם הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם שְׁלִיחַ צִבּוּר, וְהִגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְקָדֵשָׁה - לֹא יַפְסִיק, וְלֹא יַעֲנֶה קְדֵשָׁה עִמָּהֶן. וְכֵן לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן', יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּה מְבָרַךְ', וְהוּא בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת.

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק יא

א. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, צָרִיךְ לְהָכִין לוֹ בַּיִת שֶׁיִּכָּנְסוּ בּוֹ לִתְפִלָּה בְּכָל עֵת תְּפִלָּה; וּמָקוֹם זֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'בֵּית הַכְּנֶסֶת'. וְכוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לִבְנוֹת לָהֶן בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְלִקְנוֹת לָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים.

ב. כְּשֶׁבּוֹנִין בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵין בּוֹנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּגָבְהָהּ שֶׁל עִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּרֹאשׁ הֲמוּיוֹת תִּקְרָא". וּמַגְבִּיהִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה גָּבוֹהַּ מִכָּל חֲצֵרוֹת הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ". וְאֵין פּוֹתְחִין פִּתְחֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא לַמִּזְרָח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַחֹנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה". וּבוֹנִין בּוֹ הֵיכָל שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, וּבוֹנִין הֵיכָל זֶה בָּרוּחַ שֶׁמִּתְפַּלְּלִין כְּנֶגְדָּהּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ פְּנֵיהֶן אֶל מוּל הַהֵיכָל כְּשֶׁיַּעַמְדוּ בַּתְּפִלָּה.

ג. וּמַעֲמִידִין בִּימָה בְּאֶמְצַע הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה עָלֶיהָ הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה אוֹ מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר לָעָם דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁין - כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ כֻּלָּן. וּכְשֶׁמַּעֲמִידִין הַתֵּבָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סֵפֶר תּוֹרָה, מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בָּאֶמְצַע, וַאֲחוֹרֵי הַתֵּבָה כְּלִפְנֵי [כלפי] הַהֵיכָל, וּפָנֶיהָ כְּלַפֵּי הָעָם.

ד. כֵּיצַד הָעָם יוֹשְׁבִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת? הַזְּקֵנִים יוֹשְׁבִין וּפְנֵיהֶן כְּלַפֵּי הָעָם, וַאֲחוֹרֵיהֶן כְּלַפֵּי הַהֵיכָל; וְכָל הָעָם יוֹשְׁבִין שׁוּרָה לִפְנֵי שׁוּרָה, וּפְנֵי כָּל שׁוּרָה לַאֲחוֹרֵי הַשּׁוּרָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, עַד שֶׁיִּהְיוּ פְּנֵי כָּל הָעָם כְּלִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ, וּכְלִפְנֵי הַזְּקֵנִים וּכְלִפְנֵי פְּנֵי הַתֵּבָה. וּבְעֵת שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד לַתְּפִלָּה, עוֹמֵד בָּאָרֶץ לִפְנֵי הַתֵּבָה, וּפָנָיו כְּלִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ, כִּשְׁאָר הָעָם.

ה. בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת - נוֹהֲגִין בָּהֶן כָּבוֹד, מְכַבְּדִין [מטאטאין] אוֹתָן וּמְרַבְּצִין אוֹתָן [מזלפין מים]. וְנָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּסְפָרַד וּבְמַעֲרָב [מדינות שבמערב לים התיכון] בְּשִׁנְעָר [בבל] וְאֶרֶץ הַצְּבִי [א"י], לְהַדְלִיק עֲשָׂשִׂיּוֹת בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, וּלְהַצִּיעַ בְּקַרְקָעָן מַחֲצָלוֹת כְּדֵי לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן. וּבְעֲרֵי אֶדוֹם [ארצות הנוצרים], יוֹשְׁבִין שָׁם עַל הַכִּסְאוֹת.

ו. בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת - אֵין נוֹהֲגִין בָּהֶן קַלּוּת רֹאשׁ, כְּגוֹן שְׂחוֹק וְהֵתֵל [הוללות] וְשִׂיחָה בְּטֵלָה. וְאֵין אוֹכְלִין בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן, וְאֵין נֵאוֹתִין [מתקשטים] בָּהֶן, וְאֵין מְטַיְּלִין בָּהֶן. וְאֵין נִכְנָסִין לָהֶן לֹא בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וְלֹא בַּגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. וַחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶן - מֻתָּרִין לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בָּהֶן מִדַּחַק [כשמוכרחים].

ז. וְאֵין מְחַשְּׁבִין בָּהֶן חֶשְׁבּוֹנוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן קֻפָּה שֶׁל צְדָקָה וּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאֵין מַסְפִּידִין בָּהֶן, אֶלָּא הֶסְפֵּד שֶׁל רַבִּים, כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה שָׁם בַּהֶסְפֵּד גְּדוֹלֵי חַכְמֵי אוֹתָהּ הָעִיר, שֶׁכָּל הָעָם מִתְקַבְּצִין וּבָאִין בְּגִלְגֵּל.

ח. הָיָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שְׁנֵי פְּתָחִים - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ דֶּרֶךְ כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס בְּפֶתַח זֶה וְיֵצֵא בְּפֶתַח אַחֵר שֶׁכְּנֶגְדּוֹ לְקָרֵב הַדֶּרֶךְ; שֶׁאָסוּר לְהִכָּנֵס לָהֶן, אֶלָּא לִדְבַר מִצְוָה.

ט. מִי שֶׁצָּרַךְ לְהִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת לִקְרוֹת תִּינוֹק אוֹ חֲבֵרוֹ - יִכָּנֵס, וְיִקְרָא מְעַט אוֹ יֹאמַר שְׁמוּעָה [הלכה], וְאַחַר כָּךְ יִקְרָא חֲבֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּשְׁבִיל חֶפְצוֹ בִּלְבַד. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ, יֹאמַר לְאֶחָד מִן הַתִּינוֹקוֹת: 'קְרָא לִי פָּסוּק שֶׁאַתָּה קוֹרֵא בּוֹ'; אוֹ יִשְׁהֶה מְעַט בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא, שֶׁהֵיִשִׁיבָה שָׁם מֵעִקְּקֵי מִצְוָה הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ".

י. מִי שֶׁנִּכְנַס לִקְרוֹת אוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּפֶתַח זֶה, מֻתָּר לוֹ לָצֵאת בַּפֶּתַח שֶׁכְּנֶגְדּוֹ כְּדֵי לְקָרֵב אֶת הַדֶּרֶךְ; וּמֻתָּר לְאָדָם לְהִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּמַקָּלוֹ בְּמִנְעָלוֹ וּבַאֲפַנְדָּתוֹ [כשגופיה על גופו]. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לָרֹק, רוֹקֵק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

יא. בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת שֶׁחָרְבוּ, בִּקְדֻשָּׁתָן הֵן עוֹמְדִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהַשְּׁמֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם" - אַף עַל פִּי

שֶׁהֵן שׁוֹמֵמִין, בִּקְדֻשָּׁתָן הֵן עוֹמְדִין. וּכְשֵׁם שֶׁנּוֹהֲגִין בָּהֶן בִּישׁוּבָן, כָּךְ נוֹהֲגִין בָּהֶן בְּחֻרְבָּנָן - חוּץ מִכִּבּוּד וְרִבּוּץ [טאטוא ושטיפה], שֶׁאֵין מְכַבְּדִין אוֹתָן וְאֵין מְרַבְּצִין אוֹתָן. עָלוּ בָּהֶן עֲשָׂבִים, לֹא יִתְלֹשׁ; וְאִם תָּלְשׁוּ אוֹתָן, מַנִּיחִין אוֹתָן בִּמְקוֹמָן, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָן הָעָם, וְתֵעוֹר רוּחָם וְיִשְׁתַּדְּלוּ לִבְנוֹתָן.

יב. אֵין סוֹתְרִין בֵּית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי לִבְנוֹת אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ, אוֹ בִּמְקוֹם אַחֵר, אֲבָל בּוֹנִין אַחֵר, וְאַחַר כָּךְ סוֹתְרִין זֶה - שֶׁמָּא יֵאָרַע לָהֶן דְּבַר אֹנֶס, וְלֹא יִבְנוּ. [אם כמעט] נָפַל כֹּתֶל אֶחָד מִמֶּנּוּ - בּוֹנֶה [כותל] חָדָשׁ בְּצַד הַיָּשָׁן, וְאַחַר כָּךְ סוֹתֵר הַיָּשָׁן.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא חָרְבוּ יְסוֹדוֹתָיו. אֲבָל אִם חָרְבוּ יְסוֹדוֹתָיו, אוֹ שֶׁנָּטוּ כְתָלָיו לִפֹּל - סוֹתְרִין אוֹתוֹ מִיָּד, וּמַתְחִילִין לִבְנוֹתוֹ בִּמְהֵרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שֶׁמָּא תִּדְחַק הַשָּׁעָה, וְיִשָּׁאֵר חָרֵב.

יד. מֵתֶר לַעֲשׂוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת, בֵּית הַמִּדְרָשׁ; אֲבָל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת, שֶׁקְּדֻשַּׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ יְתֵרָה עַל קְדֻשַּׁת בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. וְכֵן בְּנֵי הָעִיר שֶׁמָּכְרוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת, יֵשׁ לָהֶן לִקַּח בְּדָמָיו תֵּבָה [לס"ת]; מָכְרוּ תֵּבָה, יֵשׁ לָהֶן לִקַּח בְּדָמֶיהָ מִטְּפָחוֹת [מעילים] אוֹ תִּיק [בית] לְסֵפֶר תּוֹרָה; מָכְרוּ מִטְּפָחוֹת אוֹ תִּיק, לוֹקְחִין בְּדָמָיו חֲמָשִׁין [גליונות של חמשה חומשי תורה נפרדים]; מָכְרוּ חֲמָשִׁין, לוֹקְחִין סֵפֶר תּוֹרָה. אֲבָל אִם מָכְרוּ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵין לוֹקְחִין בְּדָמָיו אֶלָּא סֵפֶר תּוֹרָה אַחֵר, שֶׁאֵין שָׁם קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה מִקְּדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה. וְכֵן בְּמוֹתָרֵיהֶן [מותר הכסף ממה שמכרו].

טו. וְכֵן אִם גָּבוּ מִן הָעָם מָעוֹת לִבְנוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ לִקְנוֹת תֵּבָה, אוֹ מִטְּפָחוֹת וְתִיק, אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, וְרָצוּ לְשַׁנּוֹת כָּל מַה שֶׁגָּבוּ - אֵין מְשַׁנִּין אוֹתוֹ אֶלָּא מִקְּדֻשָּׁה קַלָּה לִקְדֻשָּׁה חֲמוּרָה מִמֶּנָּה. אֲבָל אִם עָשׂוּ מַה שֶׁגָּבוּ לַעֲשׂוֹתוֹ וְהוֹתִירוּ - מְשַׁנִּין הַמּוֹתָר לְכָל מַה שֶׁיִּרְצוּ. וְכָל כְּלֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּבֵית הַכְּנֶסֶת; פָּרֹכֶת [וילון] שֶׁעַל הָאָרוֹן שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ הַסְּפָרִים, כְּמִטְּפְחוֹת הַסְּפָרִים. וְאִם הִתְנוּ עֲלֵיהֶן, הֲרֵי הֵן כְּפִי הַתְּנַאי.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁמֻּתָּר לִמְכֹּר בֵּית הַכְּנֶסֶת? בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים, שֶׁלֹּא עָשׂוּ אוֹתוֹ אֶלָּא עַל דַּעַת בְּנֵי הַכְּפָר לְבַדָּם, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ, וְהוּא שֶׁאִם רָצוּ כֻּלָּן לִמְכָּרוֹ, מוֹכְרִין. אֲבָל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּרַכִּין [ערים גדולות] - הוֹאִיל וְעַל דַּעַת כָּל אַנְשֵׁי הָעוֹלָם נַעֲשָׂה, שֶׁיָּבוֹא וְיִתְפַּלֵּל בּוֹ כָּל הַבָּא אֶל הַמְּדִינָה - נַעֲשָׂה שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ לְעוֹלָם.

יז. בְּנֵי הַכְּפָר שֶׁרָצוּ לִמְכֹּר בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁלָּהֶן, אוֹ לִבְנוֹת בַּדָּמִים בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחֵר, אוֹ לִקְנוֹת בַּדָּמִים תֵּבָה אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - צְרִיכִין לְהַתְנוֹת עַל הַלּוֹקֵחַ, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ לֹא מֶרְחָץ, וְלֹא בֵּרְסְקִי, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמְּעַבְּדִין בּוֹ הָעוֹרוֹת, וְלֹא בֵּית הַטְּבִילָה, וְלֹא בֵּית הַמַּיִם. וְאִם הִתְנוּ שִׁבְעָה טוֹבֵי [נכבדי-נבחרי] הָעִיר בְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר בִּשְׁעַת מְכִירָה, שֶׁיְּהֵא הַלּוֹקֵחַ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל אֵלּוּ - מֻתָּר.

יח. וְכֵן אִם הִתְנוּ שִׁבְעָה טוֹבֵי הָעִיר בְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר עַל מוֹתַר הַדָּמִים, שֶׁיִּהְיוּ חֵלִין - הֲרֵי אֵלּוּ חֵלִין. וּכְשֶׁלּוֹקְחִין הַדָּמִים וּבוֹנִין מֵהֶן בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחֵר, אוֹ שֶׁקָּנוּ מֵהֶם תֵּבָה אוֹ מִטְּפָחוֹת וְתִיק, אוֹ סִפְרֵי תּוֹרָה אוֹ חֲמָשִׁין - הַשְּׁאָר יִהְיוּ חֵלִין כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ, וְיַעֲשׂוּ בּוֹ מַה שֶׁיִּרְצוּ.

יט. וְכֵן אִם קִבְּלוּ עֲלֵיהֶן כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר, אוֹ רֻבָּם, אָדָם אֶחָד [שיהיה אחראי על עניני בית הכנסת] - כָּל מַה שֶׁעָשָׂה, עָשׂוּי, וְהוּא מוֹכֵר וְנוֹתֵן לְבַדּוֹ כְּפִי מַה שֶׁיִּרְאֶה, וַיַּתְנֶה כְּפִי מַה שֶׁיִּרְאֶה.

כ. כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לָהֶן לִמְכֹּר בֵּית הַכְּנֶסֶת, כָּךְ נוֹתְנִין אוֹתוֹ בְּמַתָּנָה, שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה לָהֶם לַצִּבּוּר הֲנָיָה בְּמַתָּנָה זוֹ, לֹא נְתָנוּהָ; אֲבָל לֹא מַשְׁכִּירִין אוֹתָהּ, וְלֹא מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ. וְכֵן כְּשֶׁסּוֹתְרִין בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת לִבְנוֹתָן, מֻתָּרִין לִמְכֹּר וּלְהַחְלִיף וְלִתֵּן בְּמַתָּנָה הַלְּבֵנִים וְהָעֵצִים וְהֶעָפָר שֶׁלָּהֶן; אֲבָל לְהַלְווֹתָן, אָסוּר, שֶׁאֵין הַקְּדֻשָּׁה עוֹלָה מֵהֶן אֶלָּא בְּדָמִים, אוֹ בַּהֲנָיָה שֶׁהִיא כְּדָמִים.

כא. רְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר - אַף עַל פִּי שֶׁהָעָם מִתְפַּלְּלִין בּוֹ בְּתַעֲנִיּוֹת וּבְמַעֲמָדוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַקִּבּוּץ רַב, וְאֵין בֵּית הַכְּנֶסֶת מֵכִיל אוֹתָן - אֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֲרַאי וְלֹא נִקְבַּע לִתְפִלָּה; וְכֵן בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת שֶׁהָעָם מִתְכַּנְּסִין לָהֶן לִתְפִלָּה - אֵין בָּהֶם קְדֻשָּׁה; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָבְעוּ אוֹתָן לִתְפִלָּה בִּלְבַד, אֶלָּא עֲרַאי מִתְפַּלְּלִין בָּהֶן, כְּאָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

פֶּרֶק יב

א. מֹשֶׁה רַבֵּנוּ תִּקֵּן לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין בַּתּוֹרָה בָּרַבִּים בְּשַׁבָּת וּבְשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי בְּשַׁחֲרִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁהוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּלֹא שְׁמִיעַת תּוֹרָה. וְעֶזְרָא הַסּוֹפֵר תִּקֵּן שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין כֵּן בְּמִנְחָה בְּכָל שַׁבָּת, מִשּׁוּם יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת [סוחרים שאינם באים לשמוע בשני וחמישי]; וְגַם הוּא תִּקֵּן שֶׁיִּהְיוּ הַקּוֹרִין בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, וְלֹא יִקְרְאוּ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה פְּסוּקִין.

ב. וְאֵלּוּ הֵן הַיָּמִים שֶׁקּוֹרִין בָּהֶם בַּתּוֹרָה בְּצִבּוּר: בְּשַׁבָּתוֹת, וּבְמוֹעֲדִים, וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, וּבְתַעֲנִיּוֹת, וּבַחֲנֻכָּה וּפוּרִים, וּבְשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי שֶׁבְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ. וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא, אֶלָּא בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְתִשְׁעָה בְּאָב בִּלְבַד.

ג. אֵין קוֹרִין בַּתּוֹרָה בְּצִבּוּר, בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים בְּנֵי חוֹרִין; וְאֵין קוֹרִין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה פְּסוּקִין, וְ"וַיְדַבֵּר" עוֹלֶה מִן הַמִּנְיָן. וְלֹא יִהְיוּ הַקּוֹרִין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, וְאֵין מַתְחִילִין בְּפָרָשָׁה [חדשה] פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִין, וְאֵין מַנִּיחִין בְּפָרָשָׁה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִין, וְלֹא יִקְרָא הַקּוֹרֵא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִין.

ד. שְׁלֹשָׁה שֶׁקָּרְאוּ עֲשָׂרָה פְּסוּקִין, שְׁנַיִם קוֹרְאִין שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, וְאֶחָד אַרְבָּעָה. וּבֵין שֶׁהָיָה הַקּוֹרֵא אַרְבָּעָה רִאשׁוֹן, אוֹ אַחֲרוֹן, אוֹ אֶמְצָעִי - הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

ה. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַקּוֹרִין, פּוֹתֵחַ סֵפֶר תּוֹרָה, וּמַבִּיט בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא קוֹרֵא בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר: 'בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבֹרָךְ', וְכָל הָעָם עוֹנִין: 'בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ, לְעוֹלָם וָעֶד';

וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ - בָּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה'; וְכָל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְאַחַר כָּךְ קוֹרֵא, עַד שֶׁיַּשְׁלִים לִקְרוֹת; וְגוֹלֵל הַסֵּפֶר, וּמְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת, חַיֵּי עוֹלָם נָטָעָה בְּתוֹכֵנוּ - בָּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה'.

ו. אֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁיִּכְלֶה 'אָמֵן' מִפִּי הַצִּבּוּר. קָרָא וְטָעָה, אֲפִלּוּ בְּדִקְדּוּק אוֹת אַחַת - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּקְרָאֶנָּה בְּדִקְדּוּק. וְלֹא יִקְרְאוּ שְׁנַיִם בַּתּוֹרָה, אֶלָּא הָאֶחָד לְבַדּוֹ. קָרָא וְנִשְׁתַּתֵּק - יַעֲמֹד אַחֵר תַּחְתָּיו, וְיַתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁהִתְחִיל הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק; וּמְבָרֵךְ בַּסּוֹף.

ז. אֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לִקְרוֹת, עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ גָּדוֹל שֶׁבַּצִּבּוּר לִקְרוֹת. וַאֲפִלּוּ חַזַּן הַכְּנֶסֶת [ש"ץ], אוֹ רֹאשׁ הַכְּנֶסֶת [שמש] - אֵינוֹ קוֹרֵא מֵעַצְמוֹ, עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ הַצִּבּוּר אוֹ גָּדוֹל שֶׁבָּהֶן לִקְרוֹת. צָרִיךְ אֶחָד לַעֲמֹד עִמּוֹ [עם החזן] בְּשָׁעָה שֶׁהוּא קוֹרֵא, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַחַזָּן עוֹמֵד עִם הַקּוֹרְאִין.

ח. הַקּוֹרֵא, יֵשׁ [מותר] לוֹ לְדַלֵּג מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּעִנְיָן אֶחָד, כְּגוֹן "אַחֲרֵי מוֹת" וְ"אַךְ בֶּעָשׂוֹר" שֶׁבְּפָרָשַׁת אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִקְרָא עַל פֶּה, שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת שֶׁלֹּא מִן הַכְּתָב אֲפִלּוּ תֵּבָה אַחַת; וְלֹא יִשְׁהֶה בַּדִּלּוּג, אֶלָּא כְּדֵי [שיעור זמן] שֶׁיַּשְׁלִים הַתַּרְגְּמָן תַּרְגּוּם הַפָּסוּק.

ט. כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל הַקּוֹרֵא לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, אָסוּר לְסַפֵּר אֲפִלּוּ בִּדְבַר הֲלָכָה - אֶלָּא הַכֹּל שׁוֹתְקִין וְשׁוֹמְעִין, וּמְשִׂימִין לִבָּן לְמַה שֶׁהוּא קוֹרֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָזְנֵי כָל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה". וְאָסוּר לָצֵאת מִן הַצִּבּוּר [מביהכנ"ס] בְּשָׁעָה שֶׁהַקּוֹרֵא קוֹרֵא. וּמֵתָּר לָצֵאת בֵּין אִישׁ לְאִישׁ [בין עליה לעליה]. וּמִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה תָּמִיד, וְתוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ - מֻתָּר לוֹ לַעֲסֹק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה בְּשָׁעָה שֶׁהַקּוֹרֵא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה.

י. מִימוֹת עֶזְרָא נָהֲגוּ, שֶׁיְּהֵא שָׁם תֶּרְגְּמָן מְתַרְגֵּם לָעָם מַה שֶׁהַקּוֹרֵא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה - כְּדֵי שֶׁיָּבִינוּ הָעָם עִנְיַן הַדְּבָרִים. וְהַקּוֹרֵא קוֹרֵא פָּסוּק אֶחָד בִּלְבַד, וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁיְּתַרְגֵּם אוֹתוֹ הַתֶּרְגְּמָן; וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא פָּסוּק שֵׁנִי. וְאֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לִקְרוֹת לַתֶּרְגְּמָן יָתֵר מִפָּסוּק אֶחָד.

יא. אֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַמְתַרְגֵּם, וְלֹא יַגְבִּיהַּ הַמְתַרְגֵּם קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַקּוֹרֵא. וְאֵין הַמְתַרְגֵּם רַשַּׁאי לְתַרְגֵּם, עַד שֶׁיִּכְלֶה הַפָּסוּק מִפִּי הַקּוֹרֵא; וְאֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לִקְרוֹת פָּסוּק אַחֵר, עַד שֶׁיִּכְלֶה הַתַּרְגּוּם מִפִּי הַמְתַרְגֵּם. וְאֵין הַמְתַרְגֵּם נִשְׁעָן לֹא לְעַמּוּד וְלֹא לְקוֹרָה, אֶלָּא עוֹמֵד בְּיִרְאָה וְאֵימָה; וְלֹא יְתַרְגֵּם מִתּוֹךְ הַכְּתָב, אֶלָּא עַל פֶּה. וְאֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לְסַיֵּעַ לַתֶּרְגְּמָן; שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: 'תַּרְגּוּם כָּתוּב בַּתּוֹרָה'. וְהַקָּטָן מְתַרְגֵּם עַל יְדֵי [קריאת] הַגָּדוֹל [קטן וגדול בחשיבות], וְאֵין כָּבוֹד לַגָּדוֹל שֶׁיְּתַרְגֵּם עַל יְדֵי קָטָן. וְלֹא יִהְיוּ הַמְתַרְגְּמִין שְׁנַיִם כְּאֶחָד, אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא וְאֶחָד מְתַרְגֵּם.

יב. וְלֹא כָּל הַמִּקְרָאוֹת מִתַּרְגְּמִין בְּצִבּוּר: מַעֲשֵׂה רְאוּבֵן, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים, וּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל מִן "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן" עַד "וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם", וְעוֹד פָּסוּק אֶחָד "וַיִּגֹּף ה' אֶת הָעָם" - נִקְרָאִין, וְלֹא מִתַּרְגְּמִין. וּבְמַעֲשֵׂה אַמְנוֹן, בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "אַמְנוֹן בֶּן דָּוִד" - לֹא נִקְרָא, וְלֹא מִתַּרְגֵּם.

יג. הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא, צָרִיךְ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה - אֲפִלּוּ שְׁלִשָּׁה פְּסוּקִין, חוֹזֵר וְקוֹרֵא מַה שֶׁקָּרָא לְפָנָיו; וְלֹא יַפְטִיר בַּנָּבִיא, עַד שֶׁיִּגְלֹל סֵפֶר תּוֹרָה. וְלֹא יִפְחוֹת מֵאֶחָד וְעֶשְׂרִים פְּסוּקִין; וְאִם שָׁלַם [הסתיים] הָעִנְיָן בְּפָחוֹת מֵאֵלּוּ, אֵינוֹ צָרִיךְ. וְאִם קָרָא עֲשָׂרָה פְּסוּקִין, וְתִרְגְּמָן הַמְתַרְגֵּם - דַּיּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁלַם הָעִנְיָן. וּבַנָּבִיא - אֶחָד קוֹרֵא, וַאֲפִלּוּ שְׁנַיִם מְתַרְגְּמִין. וּמְדַלֵּג מֵעִנְיָן לְעִנְיָן אַחֵר; וְאֵינוֹ מְדַלֵּג מִנָּבִיא לְנָבִיא, אֶלָּא בַּנְּבִיאִים שֶׁל שְׁנַיִם עָשָׂר בִּלְבַד - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְדַלֵּג מִסּוֹף הַסֵּפֶר לִתְחִלָּתוֹ; וְכָל הַמְדַלֵּג, לֹא יִשְׁהֶה בַּדִּלּוּג אֶלָּא כְּדֵי [שיעור זמן] שֶׁיַּשְׁלִים הַמְתַרְגֵּם תַּרְגּוּמוֹ.

יד. הַקּוֹרֵא בַּנָּבִיא - יֵשׁ לוֹ לִקְרוֹת לַתֶּרְגְּמָן שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין, וְהַמְתַרְגֵּם מְתַרְגֵּם שְׁלָשְׁתָּן זֶה אַחַר זֶה. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין שֶׁלֹּשׁ פָּרָשִׁיּוֹת [ענינים], לֹא יִקְרָא לַתֶּרְגְּמָן אֶלָּא אֶחָד אֶחָד.

טו. הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא, מְבָרֵךְ לְפָנָיו בְּרָכָה אַחַת: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים'. וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו אַרְבַּע בְּרָכוֹת - בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, חוֹתֵם בָּהּ 'הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו'; שְׁנִיָּה, חוֹתֵם בָּהּ 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'; שְׁלִישִׁית, חוֹתֵם בָּהּ 'מָגֵן דָּוִד'; רְבִיעִית, חוֹתֵם בָּהּ כְּעִנְיַן קְדֻשַּׁת הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה. וְכֵן אִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא מַזְכִּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּבְרָכָה זוֹ, וְחוֹתֵם בָּהּ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים.

טז. כַּמָּה הֵן הַקּוֹרְאִין [בתורה]? בְּשַׁבָּת בְּשַׁחֲרִית, קוֹרְאִין שִׁבְעָה; וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שִׁשָּׁה; וּבְיָמִים טוֹבִים, חֲמִשָּׁה: אֵין פּוֹחֲתִין מִמִּנְיָן זֶה, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבְחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרְאִין אַרְבָּעָה; בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּמִנְחָה, וּבְשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי שֶׁבְּכָל שָׁבוּעַ וּבַחֲנֻכָּה וּפוּרִים בְּשַׁחֲרִית, וּבִימֵי הַתַּעֲנִיּוֹת בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה, קוֹרְאִין שְׁלֹשָׁה: אֵין פּוֹחֲתִין מִמִּנְיָן זֶה, וְאֵין מוֹסִיפִין עָלָיו.

יז. אִשָּׁה לֹא תִּקְרָא בְּצִבּוּר, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִקְרוֹת וְיוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין, עוֹלֶה מִמִּנְיַן הַקּוֹרְאִין. וְכֵן הַמַּפְטִיר עוֹלֶה מִן הַמִּנְיָן, שֶׁהֲרֵי קָרָא בַּתּוֹרָה; וְאִם הִפְסִיק עוֹלֶה שְׁלִישַׁ צִבּוּר בְּקַדִּישׁ בֵּין הַמַּשְׁלִים וּבֵין הַמַּפְטִיר, אֵינוֹ עוֹלֶה [המפטיר למנין הקוראים]. צִבּוּר שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן יוֹדֵעַ לִקְרוֹת אֶלָּא אֶחָד - עוֹלֶה וְקוֹרֵא וְיוֹרֵד וְיוֹשֵׁב, וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, עַד שֶׁיִּגְמֹר מִנְיַן הַקּוֹרְאִין שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

יח. בְּכָל קְרִיאָה מֵאֵלּוּ, כֹּהֵן קוֹרֵא רִאשׁוֹן, וְאַחֲרָיו לֵוִי, וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. וּמִנְהַג פָּשׁוּט הוּא הַיּוֹם, שֶׁאֲפִלּוּ כֹּהֵן עַם הָאָרֶץ קוֹדֵם לִקְרוֹת לִפְנֵי חָכָם גָּדוֹל יִשְׂרָאֵל; וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ בְּחָכְמָה, קוֹדֵם לִקְרוֹת. וְהָאַחֲרוֹן שֶׁגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה, נוֹטֵל שָׂכָר כְּנֶגֶד הַכֹּל; לְפִיכָךְ עוֹלֶה מַשְׁלִים, אֲפִלּוּ גָּדוֹל שֶׁבַּצִּבּוּר.

יט. אֵין שָׁם כֹּהֵן, עוֹלֶה יִשְׂרָאֵל; וְלֹא יַעֲלֶה אַחֲרָיו לֵוִי כְּלָל. אֵין שָׁם לֵוִי, כֹּהֵן שֶׁקָּרָא רִאשׁוֹן חוֹזֵר הוּא עַצְמוֹ, וְקוֹרֵא פַּעַם

שְׁנִיָּה בִּמְקוֹם לֵוִי; אֲבָל לֹא יִקְרָא אַחֲרָיו כֹּהֵן אַחֵר, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: 'הָרִאשׁוֹן פָּסוּל, וּלְפִיכָךְ עָלָה כֹּהֵן אַחֵר'. וְכֵן לֹא יִקְרָא לֵוִי אַחַר לֵוִי, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: 'אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן פָּסוּל'.

כ. כֵּיצַד סֵדֶר הַקְרִיאָה בַּתּוֹרָה עִם הַתְּפִלָּה? כָּל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלַּת מוּסָף - אַחַר שֶׁיִּגְמֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, אוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרֵא לְאֶחָד אֶחָד מִן הַצִּבּוּר, וְעוֹלִין וְקוֹרִין בַּתּוֹרָה; וּכְשֶׁגּוֹמְרִין, מַחֲזִיר סֵפֶר תּוֹרָה לִמְקוֹמוֹ, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת מוּסָף. וְיָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַפְטִיר וּמוּסָף, נָהֲגוּ לוֹמַר קַדִּישׁ קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה הַמַּפְטִיר; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר קַדִּישׁ אַחַר הַמַּפְטִיר.

כא. בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַחַר שֶׁיִּגְמֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר "תְּהִלָּה לְדָוִד" וְסֵדֶר הַיּוֹם ["ובא לציון"], אוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין בּוֹ וּמַחֲזִירוֹ, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמִתְפַּלְּלִין מִנְחָה. וְכֵן בְּתַעֲנִיּוֹת - קוֹרְאִין בְּמִנְחָה, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת מִנְחָה; אֲבָל בְּיוֹם טוֹב, לֹא נָהֲגוּ לִקְרוֹת בְּמִנְחָה.

כב. וְיוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מוּסָף - כְּשֶׁגּוֹמֵר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, אוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרְאִין בּוֹ וּמַחֲזִירוֹ, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ; וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר "תְּהִלָּה לְדָוִד" וְסֵדֶר הַיּוֹם, כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם; וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וְהָעָם נִפְטָרִין.

כג. אֵין קוֹרְאִין בַּחֲמָשִׁין [- גלילי קלף לכל חומש בפני עצמו] בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצִּבּוּר; וְאֵין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר, מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר, שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ עֲלֵיהֶם לְהִיוֹתָן עוֹמְדִין עַד שֶׁיִּגְלֹל. לְפִיכָךְ, אִם צָרְכוּ לִקְרוֹת שְׁנֵי עִנְיָנִים, מוֹצִיאִין שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרוֹת; וְלֹא יִקְרָא אִישׁ אֶחָד עִנְיָן אֶחָד בִּשְׁתֵּי תּוֹרוֹת, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: 'סֵפֶר רִאשׁוֹן פָּגוּם הָיָה, וּלְפִיכָךְ קָרָא בַּשֵּׁנִי'.

כד. כָּל הַגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה, גּוֹלְלוֹ מִבַּחוּץ [מתחיל הקשירה מהצד החיצוני שאחורי הכתב], וּכְשֶׁהוּא מְהַדְּקוֹ [את הקשר], מְהַדְּקוֹ מִבִּפְנִים [מהצד של הכתב]; וְצָרִיךְ לְהַעֲמִידוֹ עַל הַתֵּפֶר. מָקוֹם שֶׁמּוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה אַחַר שֶׁקּוֹרְאִין בּוֹ, וּמוֹלִיכִין אוֹתוֹ לְבֵית אַחֵר לְהַצְנִיעוֹ - אֵין הַצִּבּוּר רַשָּׁאִין לָצֵאת, עַד שֶׁיֵּצֵא סֵפֶר תּוֹרָה; וִילַוּוּ אוֹתוֹ וְהֵן אַחֲרָיו, עַד הַמָּקוֹם שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ בּוֹ.

פֶּרֶק יג

א. הַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּשְׁלִימִין אֶת הַתּוֹרָה בְּשָׁנָה אַחַת: מַתְחִילִין בְּשַׁבָּת שֶׁאַחַר חַג הַסֻּכּוֹת, וְקוֹרִין בְּסֵדֶר "בְּרֵאשִׁית", בַּשְּׁנִיָּה "אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ", בַּשְּׁלִישִׁית "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם", וְקוֹרְאִין וְהוֹלְכִין עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה, עַד שֶׁגּוֹמְרִין הַתּוֹרָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּשְׁלִים אֶת הַתּוֹרָה בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְאֵינוֹ מִנְהָג פָּשׁוּט.

ב. עֶזְרָא תִּקֵּן לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין קְלָלוֹת שֶׁבְּסֵפֶר 'וַיִּקְרָא', קֹדֶם עֲצֶרֶת; וְשֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה [פ' כי תבא], קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט, שֶׁיְּהוּ קוֹרְאִין "בְּמִדְבַּר סִינַי", קֹדֶם עֲצֶרֶת; "וָאֶתְחַנַּן", אַחַר תִּשְׁעָה בְּאָב; וְ"אַתֶּם נִצָּבִים", קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וְ"צַו אֶת אַהֲרֹן", קֹדֶם הַפֶּסַח בְּשָׁנָה פְּשׁוּטָה. לְפִיכָךְ, יֵשׁ שַׁבָּתוֹת שֶׁקּוֹרִין בְּשַׁחֲרִית שְׁנֵי סְדָרִין, כְּגוֹן: "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ" וְ"זֹאת תִּהְיֶה", וּ"בְּהַר סִינַי" וְ"אִם בְּחֻקֹּתַי", וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - כְּדֵי שֶׁיַּשְׁלִימוּ בְּשָׁנָה, וְיִקְרְאוּ אוֹתָן הַסְּדָרִים בְּעוֹנָתָן.

ג. מָקוֹם שֶׁמַּפְסִיקִין בְּשַׁבָּת בְּשַׁחֲרִית - שָׁם קוֹרְאִין בְּמִנְחָה, וּבְשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי, וּלְשַׁבָּת הַבָּאָה. כֵּיצַד? שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית בְּסֵדֶר "בְּרֵאשִׁית"; בְּמִנְחָה, קוֹרִין "אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ" עֲשָׂרָה פְּסוּקִין אוֹ יוֹתֵר; וְכֵן בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי; וְכֵן לְשַׁבָּת הַבָּאָה בְּשַׁחֲרִית, מַתְחִילִין מֵ"אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ", וְקוֹרֵא עַד סוֹף הַסֵּדֶר. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ קוֹרְאִין כָּל הַשָּׁנָה. וּמַפְטִירִין בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת בַּנְּבִיא מֵעֵין שֶׁקָּרְאוּ בַּתּוֹרָה.

ד. בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים - הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין מִפָּרָשַׁת "צַו"; וְהַשֵּׁנִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא פָּסוּק שְׁלִישִׁי שֶׁקָּרָא הָרִאשׁוֹן וּשְׁנֵי פְּסוּקִין שֶׁאַחֲרָיו, כְּדֵי שְׁיְּשַׁיֵּר בַּפָּרָשָׁה שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין; וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין שֶׁשִּׁיֵּר הַשֵּׁנִי עִם "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת"; וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא "וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם". וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים בְּשַׁחֲרִית: אֶחָד, קוֹרִין בּוֹ סֵדֶר אוֹתָהּ שַׁבָּת; וְהַשֵּׁנִי, קוֹרֵא בּוֹ הַמַּשְׁלִים [השביעי] "וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם". וְאִם קָרָא עִנְיַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁבָּת הַמַּפְטִיר [כי לפניו כבר השלימו פרשת השבוע] - קוֹרֵא [ניתן להסתמך בדיעבד על הסוברים כן]. וּמַפְטִירִין "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ". וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מַפְטִירִין "חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי". וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת, מַפְטִירִין בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו "וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, מָחָר חֹדֶשׁ".

ה. כָּל הָעוֹלֶה לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה - פּוֹתֵחַ בְּדָבָר טוֹב, וְחוֹתֵם בְּדָבָר טוֹב. אֲבָל בְּפָרָשַׁת "הַאֲזִינוּ" - הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא עַד "זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם", וְהַשֵּׁנִי מַתְחִיל מִ"זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם" עַד "יַרְכִּיבֵהוּ", וְהַשְּׁלִישִׁי מִ"יַרְכִּיבֵהוּ" עַד "וַיַּרְא ה' וַיִּנְאָץ", וְהָרְבִיעִי מִן "וַיַּרְא ה'" עַד "לוֹ חָכְמוּ", וְהַחֲמִישִׁי מִן "לוֹ חָכְמוּ" עַד "כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי", וְהַשִּׁשִּׁי מִן "כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי" עַד סוֹף הַשִּׁירָה. וְלָמָּה פּוֹסְקִין בָּהּ בְּעִנְיָנוֹת אֵלּוּ? מִפְּנֵי שֶׁהִיא תּוֹכֵחָה, כְּדֵי שֶׁיַּחְזְרוּ הָעָם בִּתְשׁוּבָה.

ו. שְׁמוֹנֶה פְּסוּקִין שֶׁבְּסוֹף הַתּוֹרָה, מֵתָּר לִקְרוֹת אוֹתָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה; אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל תּוֹרָה, וּמִפִּי מֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה הֵן, הוֹאִיל וּמַשְׁמָעָן שֶׁהֵן אַחַר מִיתַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, חֲרֵי נִשְׁתַּנּוּ; וּלְפִיכָךְ מֵתָּר לְיָחִיד לִקְרוֹת אוֹתָן.

ז. קְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים - אֵין מַפְסִיקִין בָּהֶן, אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן; מַתְחִיל בְּפָסוּק שֶׁלְּפָנֵיהֶן, וּמְסַיֵּם בְּפָסוּק שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶן. וּקְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה - אִם רָצָה לִפְסֹק בָּהֶן, פּוֹסֵק; וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם שֶׁלֹּא לִפְסֹק בָּהֶן, אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן.

ח. מַפְסִיקִין לַמּוֹעֲדוֹת, וּלְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְקוֹרְאִין בְּעִנְיַן הַמּוֹעֵד, לֹא בְּסֵדֶר הַשַּׁבָּת. וּמֹשֶׁה תִּקֵּן לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּהִיוּ קוֹרְאִין בְּכָל מוֹעֵד, עִנְיָנוֹ; וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁים בְּעִנְיָנוֹ שֶׁל יוֹם, בְּכָל מוֹעֵד וּמוֹעֵד. וּמַה הֵן קוֹרִין? בְּפֶסַח, בְּפָרָשַׁת הַמּוֹעֲדוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם לִקְרוֹת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן

מתוך מהדורת חזק

"מִשְׁכוּ", וּמַפְטִירִין בְּפֶסַח גִּלְגָּל; וּבְיוֹם טוֹב שֵׁנִי, "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב", וּמַפְטִירִין בְּפֶסַח יֹאשִׁיָּהוּ. בַּשְּׁלִישִׁי, "קַדֵּשׁ לִי"; בָּרְבִיעִי, "אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה"; בַּחֲמִישִׁי, "פְּסָל לְךָ"; בַּשִּׁשִּׁי, "וְיַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ". בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן, "וַיְהִי בְּשַׁלַּח" עַד סוֹף הַשִּׁירָה, וּמַפְטִירִין "וַיְדַבֵּר דָּוִד"; וּבַשְּׁמִינִי, "כָּל הַבְּכוֹר", וּמַפְטִירִין "עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמֹד".

ט. בָּעֲצֶרֶת, קוֹרִין "שְׁבֻעָה שָׁבוּעוֹת". וּמִנְהָג פָּשׁוּט, שֶׁקּוֹרִין בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי", וּמַפְטִירִין בַּמֶּרְכָּבָה; וּבַשֵּׁנִי קוֹרִין בְּפָרָשַׁת הַמּוֹעֲדוֹת, וּמַפְטִירִין בַּחֲבַקּוּק.

י. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, קוֹרִין "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ". וּמִנְהָג פָּשׁוּט, שֶׁקּוֹרִין בְּיוֹם רִאשׁוֹן "וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה", וּמַפְטִירִין "וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרָמָתַיִם"; וּבַשֵּׁנִי קוֹרִין "וְהָאֱלֹהִים נִסָּה", וּמַפְטִירִין "הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם".

יא. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁחֲרִית קוֹרִין "אַחֲרֵי מוֹת", וּמַפְטִירִין "כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא"; בְּמִנְחָה קוֹרִין בָּעֲרָיוֹת שֶׁבְּ"אַחֲרֵי מוֹת", כְּדֵי שֶׁיִּזְכֹּר וְיִכָּלֵם כָּל מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּאַחַת מֵהֶן, וְיַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה; וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה, מַפְטִיר בְּיוֹנָה.

יב. בְּסֻכּוֹת, בְּשֵׁנִי יָמִים הָרִאשׁוֹנִים קוֹרִין בְּפָרָשַׁת מוֹעֲדוֹת, וּמַפְטִירִין בְּיוֹם רִאשׁוֹן "הִנֵּה יוֹם בָּא לַה'", וּבְיוֹם שֵׁנִי "וַיִּקָּהֲלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה"; וּבְיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קוֹרִין "כָּל הַבְּכוֹר", וּמַפְטִירִין "וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה"; וּלְמָחָר קוֹרִין "וְזֹאת הַבְּרָכָה", וּמַפְטִירִין "וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמֹה", וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּפְטִיר "וְיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה". וּבִשְׁאָר יְמוֹת הֶחָג, קוֹרִין בְּקָרְבְּנוֹת הֶחָג.

יג. כֵּיצַד? בְּכָל יוֹם וָיוֹם מֵחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרֵא שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא תְּחִלַּת חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרֵא הַכֹּהֵן "וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי", וְלֵוִי קוֹרֵא "וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי", וְיִשְׂרָאֵל קוֹרֵא "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי", וְהָרְבִיעִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא "בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי" "וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי". וְכֵן בַּיּוֹם הָרְבִיעִי, שֶׁהוּא שֵׁנִי שֶׁל חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרִין "וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי" "וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי" עַל דֶּרֶךְ זוֹ.

יד. בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִיָּמִים טוֹבִים, וְכֵן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְשִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח - מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים בְּשַׁחֲרִית: הָאֶחָד, קוֹרִין בּוֹ תְּחִלָּה אֵלּוּ הָעִנְיָנוֹת שֶׁאָמַרְנוּ; וְהַשֵּׁנִי, קוֹרִין בּוֹ קָרְבָּן אוֹתוֹ הַיּוֹם הָאָמוּר בְּחֻמַּשׁ הַפִּקּוּדִים. וְהַקּוֹרֵא עִנְיַן הַקָּרְבָּן, הוּא הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא.

טו. בְּכָל יוֹם שֶׁמּוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים, אוֹ שְׁלֹשָׁה, אִם הוֹצִיאוּ זֶה אַחַר זֶה, כְּשֶׁמַּחְזִיר אֶת הָרִאשׁוֹן אוֹמֵר קַדִּישׁ וּמוֹצִיא הַשֵּׁנִי; וּכְשֶׁמַּחְזִיר אֶת הָאַחֲרוֹן, אוֹמֵר קַדִּישׁ. וּכְבָר אָמַרְנוּ, שֶׁהַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט, לוֹמַר קַדִּישׁ אַחַר שֶׁקּוֹרֵא הַמַּשְׁלִים לְעוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ מַפְטִירִין בַּנָּבִיא.

טז. שַׁבָּת שֶׁחָלָה לִהְיוֹת בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, בֵּין בְּפֶסַח בֵּין בְּסֻכּוֹת, קוֹרִין בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת "רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי"; וּמַפְטִירִין בְּפֶסַח "הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת", וְאִם הָיְתָה בְּתוֹךְ הֶחָג, "בְּיוֹם בֹּא גוֹג".

יז. בַּחֲנֻכָּה - בְּיוֹם רִאשׁוֹן, קוֹרִין מִבִּרְכַּת כֹּהֲנִים עַד סוֹף קָרְבַּן הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן; וּבְיוֹם שֵׁנִי, קוֹרִין קָרְבַּן נָשִׂיא שֶׁהִקְרִיב בַּשֵּׁנִי; וְכֵן עַד יוֹם הַשְּׁמִינִי, קוֹרִין מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי עַד סוֹף כָּל הַקָּרְבָּנוֹת, עַד סוֹף הַסֵּדֶר. וּמַפְטִירִין בְּשַׁבָּת שֶׁל חֲנֻכָּה, בְּנֵרוֹת זְכָרְיָה; וְאִם הָיוּ שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, מַפְטִירִין בְּשַׁבָּת רִאשׁוֹנָה בְּנֵרוֹת זְכַרְיָה, וּבַשְּׁנִיָּה בְּנֵרוֹת שְׁלֹמֹה. וְהַקּוֹרֵא בְּעִנְיַן חֲנֻכָּה, הוּא שֶׁמַּפְטִיר בַּנָּבִיא. בְּפוּרִים, קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית "וַיָּבֹא עֲמָלֵק".

יח. בְּתִשְׁעָה בְּאָב, קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית "כִּי תוֹלִיד בָּנִים" וּמַפְטִירִין "אָסֹף אֲסִיפֵם"; וּבְמִנְחָה קוֹרִין "וַיְחַל מֹשֶׁה", כִּשְׁאָר יְמֵי הַתַּעֲנִיּוֹת. וּבִשְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת שֶׁאָנוּ מִתְעַנִּין עַל מַה שֶּׁאֵרַע לַאֲבוֹתֵינוּ, קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית וּמִנְחָה: הָרִאשׁוֹן, קוֹרֵא "וַיְחַל" אַרְבָּעָה פְּסוּקִים; וְקוֹרֵא הַשֵּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי, מִ"פְּסָל לְךָ" עַד "אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ". וּבְתַעֲנִיּוֹת שֶׁגּוֹזְרִין אוֹתָן הַצִּבּוּר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת, כְּגוֹן בַּצֹּרֶת וְדֶבֶר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, קוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת [שבפ' בחוקותי], כְּדֵי שֶׁיָּשׁוּבוּ הָעָם וְיִכָּנַע לְבָבָם כְּשֶׁיִּשְׁמְעוּ אוֹתָן.

יט. נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל, לִהְיוֹת מַפְטִירִין קֹדֶם לְתִשְׁעָה בְּאָב בְּשָׁלֹשׁ שַׁבָּתוֹת, בְּדִבְרֵי תּוֹכֵחָה - שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה, מַפְטִירִין "דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ"; שְׁנִיָּה, "חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ"; שְׁלִישִׁית, "אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה". וְכֵן שַׁבָּת שֶׁאַחַר תִּשְׁעָה בְּאָב, מַפְטִירִין "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי". וּמִנְהָג פָּשׁוּט בְּעָרֵינוּ, לִהְיוֹת מַפְטִירִין בְּנֶחָמוֹת יְשַׁעְיָהוּ, מֵאַחַר תִּשְׁעָה בְּאָב עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וְשַׁבָּת שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, מַפְטִירִין "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל".

כ. רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, קוֹרִין בְּפָרָשַׁת שְׁקָלִים, וּמַפְטִירִין בִּ"יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן". וְכֵן אִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַשַّבָּת [באמצע השבוע], וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מַקְדִּימִין וְקוֹרִין בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו בְּפָרָשַׁת שְׁקָלִים. בַּשְּׁנִיָּה, קוֹרִין פָּרָשַׁת "זָכוֹר", וּמַפְטִירִין: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, פָּקַדְתִּי". וְאֵי זוֹ הִיא שַׁבָּת שְׁנִיָּה? כָּל שֶׁחָל פּוּרִים לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ, וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת. בַּשְּׁלִישִׁית, קוֹרִין "פָּרָה אֲדֻמָּה", וּמַפְטִירִין: "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים". וְאֵי זוֹ הִיא שַׁבָּת שְׁלִישִׁית? הַסְּמוּכָה לָרְבִיעִית. בָּרְבִיעִית, קוֹרִין "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה", וּמַפְטִירִין: "בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ". וְאֵי זוֹ הִיא רְבִיעִית? כָּל שֶׁחָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ, וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

כא. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁפְּעָמִים תִּהְיֶה הַפְסָקָה בֵּין שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, אוֹ בֵּין שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית; וּפְעָמִים תִּהְיֶה שְׁתֵּי הַפְסָקוֹת, בֵּין רִאשׁוֹנָה לִשְׁנִיָּה וּבֵין שְׁנִיָּה לִשְׁלִישִׁית. אֲבָל בֵּין שְׁלִישִׁית לִרְבִיעִית, אֵין מַפְסִיקִין.

כב. כָּל פָּרָשָׁה מֵאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת הָאֵלּוּ, אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָהּ בְּסֵפֶר שֵׁנִי, אַחַר שֶׁקּוֹרִין סֵדֶר אוֹתָהּ שַׁבָּת בַּסֵּפֶר שֶׁהוֹצִיאוּ רִאשׁוֹן. חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְהָיָה סֵדֶר אוֹתָהּ שַׁבָּת "וְאַתָּה תְּצַוֶּה" - קוֹרִין שִׁשָּׁה מִ"וְאַתָּה תְּצַוֶּה" עַד "וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת", וְהַשְּׁבִיעִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא מִ"כִּי תִשָּׂא" עַד "וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת". וְאִם הָיָה סֵדֶר אוֹתָהּ שַׁבָּת "כִּי

תִּשָּׁא" עַצְמָהּ, קוֹרִין שִׁשָּׁה מִ"כִּי תִשָּׂא" עַד "וַיַּקְהֵל", וְהַשְּׁבִיעִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא בְּסֵפֶר שֵׁנִי מִ"כִּי תִשָּׂא" עַד "וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת".

כג. רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מוֹצִיאִין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים - אֶחָד, קוֹרִין בּוֹ בְּסֵדֶר [פרשת] הַיּוֹם; וְהַשֵּׁנִי, קוֹרִין בּוֹ עִנְיַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ; וְהַשְּׁלִישִׁי, קוֹרִין בּוֹ "כִּי תִשָּׂא". וְכֵן רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - קוֹרִין סֵדֶר הַיּוֹם, בְּאֶחָד; וְעִנְיַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ, בְּשֵׁנִי; וְ"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה", בַּשְּׁלִישִׁי.

כד. רֹאשׁ חֹדֶשׁ טֵבֵת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מוֹצִיאִין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים - הָרִאשׁוֹן, קוֹרְאִין בּוֹ סֵדֶר הַיּוֹם; וְהַשֵּׁנִי, קוֹרְאִין בּוֹ עִנְיַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ; וְהַשְּׁלִישִׁי, קוֹרְאִין בּוֹ עִנְיַן חֲנֻכָּה. חָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע הַשַּׁבָּת, שְׁלֹשָׁה קוֹרִין בְּעִנְיַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא עִנְיַן חֲנֻכָּה.

כה. אַף עַל פִּי שֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ בְּכָל שְׁנָתוֹ בְּצִבּוּר, חַיָּב לִקְרוֹת לְעַצְמוֹ בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, סֵדֶר שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת - שְׁנַיִם מִקְרָא, וְאֶחָד תַּרְגּוּם; וּפָסוּק שֶׁאֵין לוֹ תַּרְגּוּם, קוֹרְאֵהוּ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים; עַד שֶׁיַּשְׁלִים פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר [יסיים התורה בשמע"צ].

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק יד

א. בְּשַׁחֲרִית בְּמוּסָף וּבִנְעִילָה, הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם; אֲבָל בְּמִנְחָה, אֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁבְּמִנְחָה כְּבָר סָעֲדוּ כָּל הָעָם, וְשֶׁמָּא שָׁתוּ הַכֹּהֲנִים יַיִן, וְשִׁכּוֹר אָסוּר בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם הַתַּעֲנִית, אֵין נוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן בְּמִנְחָה; גְּזֵרַה מִנְחָה שֶׁל תַּעֲנִית, מִפְּנֵי מִנְחָה שֶׁל כָּל יוֹם.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַעֲנִית שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בּוֹ מִנְחָה וּנְעִילָה, כְּגוֹן צוֹם כִּפּוּר וְתַעֲנִית צִבּוּר; אֲבָל תַּעֲנִית שֶׁאֵין בּוֹ נְעִילָה, כְּגוֹן תִּשְׁעָה בְּאָב וְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, הוֹאִיל וּתְפִלַּת מִנְחָה שֶׁלָּהֶן סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה - הֲרֵי זוֹ נִרְאֵית כִּנְעִילָה וְאֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בְּמִנְחָה שֶׁל כָּל יוֹם, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ בָּהּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם. וְכֹהֵן שֶׁעָבַר וְעָלָה לַדּוּכָן בְּמִנְחָה שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים - הוֹאִיל וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין שָׁם שִׁכְרוּת, הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו; וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ 'פָּסוּל הָיָה, וּלְפִיכָךְ הוֹרִידוּהוּ'.

ג. כֵּיצַד הִיא נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בִּגְבוּלִין [כל מקום חוץ מבית המקדש]? בְּעֵת שֶׁיִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לַעֲבוֹדָה, כְּשֶׁיֹּאמַר 'רְצֵה', כָּל הַכֹּהֲנִים הָעוֹמְדִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, נֶעֱקָרִין מִמְּקוֹמָן וְהוֹלְכִין וְעוֹלִין לַדּוּכָן [מקום מוגבה]; וְעוֹמְדִין שָׁם, פְּנֵיהֶם לְמוּל הַהֵיכָל וַאֲחוֹרֵיהֶן כְּלַפֵּי הָעָם, וְאֶצְבְּעוֹתֵיהֶן כְּפוּפוֹת לְתוֹךְ כַּפֵּיהֶם, עַד שֶׁיַּשְׁלִים שְׁלִיחַ צִבּוּר הַהוֹדָיָה; מַחֲזִירִין פְּנֵיהֶן כְּלַפֵּי הָעָם, וּפוֹשְׁטִין אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן, וּמַגְבִּיהִין יְדֵיהֶם כְּנֶגֶד כִּתְפֵיהֶן, וּמַתְחִילִין "יְבָרֶכְךָ"; וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מַקְרֵא אוֹתָם מִלָּה מִלָּה, וְהֵם עוֹנִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמוֹר לָהֶם", עַד שֶׁמַּשְׁלִימִין פָּסוּק רִאשׁוֹן, כָּל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר וּמַקְרֵא אוֹתָן פָּסוּק שֵׁנִי מִלָּה מִלָּה, וְהֵם עוֹנִין, עַד שֶׁמַּשְׁלִימִין פָּסוּק שֵׁנִי, וְכָל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְכֵן בְּפָסוּק שְׁלִישִׁי.

ד. כְּשֶׁיַּשְׁלִימוּ הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשָׁה הַפְּסוּקִים, מַתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל תְּפִלָּה שֶׁהִיא 'שִׂים שָׁלוֹם', וְהַכֹּהֲנִים מַחֲזִירִין פְּנֵיהֶן כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, וְאַחַר כָּךְ קוֹפְצִין [מכופפים כרגיל] אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן; וְעוֹמְדִין שָׁם בַּדּוּכָן עַד שֶׁיִּגְמֹר הַבְּרָכָה, וְחוֹזְרִין לִמְקוֹמָן.

ה. אֵין הַמַּקְרֵא רַשַּׁאי לְהַקְרוֹת לַכֹּהֲנִים, עַד שֶׁיִּכְלֶה 'אָמֵן' מִפִּי הַצִּבּוּר; וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל בַּבְּרָכָה, עַד שֶׁיִּכְלֶה הַדִּבּוּר מִפִּי הַמַּקְרֵא; וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹנִין 'אָמֵן', עַד שֶׁתִּכְלֶה הַבְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים; וְאֵין הַמַּקְרֵא מַתְחִיל בִּבְרָכָה אַחֶרֶת, עַד שֶׁיִּכְלֶה 'אָמֵן' מִפִּי הַצִּבּוּר. וְאֵין שְׁלִיחַ צִבּוּר רַשַּׁאי לַעֲנוֹת 'אָמֵן' אַחַר הַכֹּהֲנִים כִּשְׁאָר הָעָם, שֶׁמָּא תִּטָּרֵף [תתבלבל] דַּעְתּוֹ וְלֹא יֵדַע אֵיזוֹ בְּרָכָה מַקְרֵא אוֹתָן, אִם פָּסוּק שֵׁנִי, אוֹ פָּסוּק שְׁלִישִׁי.

ו. אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַחְזִיר פְּנֵיהֶן מִן הַצִּבּוּר, עַד שֶׁיַּתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר 'שִׂים שָׁלוֹם'; וְאֵינָן רַשָּׁאִין לַעֲקֹר רַגְלֵיהֶן מִמְּקוֹמָן, עַד שֶׁיִּגְמֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר 'שִׂים שָׁלוֹם'; וְאֵינָן רַשָּׁאִין לָכֹף קִשְׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן, עַד שֶׁיַּחְזִירוּ פְּנֵיהֶן מִן הַצִּבּוּר. וּמִתַּקָּנַת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁלֹּא יַעֲלוּ הַכֹּהֲנִים לַדּוּכָן בְּסַנְדְּלֵיהֶן, אֶלָּא עוֹמְדִין יְחִפִּין.

ז. כְּשֶׁיִּהְיוּ הַכֹּהֲנִים מְבָרְכִין אֶת הָעָם, לֹא יַבִּיטוּ בָּעָם, וְלֹא יַסִּיחוּ דַּעְתָּן; אֶלָּא יִהְיוּ עֵינֵיהֶן כְּנֶגֶד הָאָרֹן, כְּעוֹמֵד בִּתְפִלָּה. וְאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּשָׁעָה שֶׁהֵן מְבָרְכִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ; אֶלָּא כָּל הָעָם מִתְכַּוְּנִין לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכָה, וּמְכַוְּנִין פְּנֵיהֶן כְּנֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, וְאֵינָם מַבִּיטִין בִּפְנֵיהֶן.

ח. אִם הָיָה הַכֹּהֵן הַמְבָרֵךְ אֶחָד - מַתְחִיל לְבָרֵךְ מֵעַצְמוֹ, וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מַקְרֵא אוֹתוֹ מִלָּה מִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ יָתֵר - אֵינָן מַתְחִילִין לְבָרֵךְ, עַד שֶׁיִּקְרָא לָהֶן שְׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר לָהֶן 'כֹּהֲנִים', וְהֵן עוֹנִין וְאוֹמְרִין "יְבָרֶכְךָ"; וְהוּא מַקְרֵא אוֹתָן מִלָּה מִלָּה, עַל הַסֵּדֶר שֶׁאָמַרְנוּ.

ט. כֵּיצַד בִּרְכַּת כֹּהֲנִים בַּמִּקְדָּשׁ? הַכֹּהֲנִים עוֹלִין לַדּוּכָן אַחַר שֶׁיַּשְׁלִימוּ עֲבוֹדַת תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וּמַגְבִּיהִין יְדֵיהֶם לְמַעְלָה עַל גַּבֵּי רָאשֵׁיהֶן, וְאֶצְבְּעוֹתֵיהֶן פְּשׁוּטוֹת, חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵין מַגְבִּיהַּ יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ; וְאֶחָד מַקְרֵא אוֹתָן מִלָּה מִלָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בִּגְבוּלִין, עַד שֶׁיַּשְׁלִימוּ שְׁלֹשָׁה הַפְּסוּקִים. וְאֵין הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל פָּסוּק, אֶלָּא עוֹשִׂין אוֹתָהּ בַּמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה אַחַת. וּכְשֶׁיַּשְׁלִימוּ, כָּל הָעָם עוֹנִין: 'בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם'.

י. וְאוֹמֵר אֶת הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ, וְהוּא הַדָּבָר הַנֶּהֱגָה מִיּוּד הֵא וָו הֵא, וְזֶה הוּא הַשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ הָאָמוּר בְּכָל מָקוֹם. וּבַמְּדִינָה אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּכִנּוּיוֹ, וְהוּא אָלֶף דָּלֶת נוּן יוּד; שֶׁאֵין מַזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ בִּלְבַד. וּמִשֶּׁמֵּת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, פָּסְקוּ הַכֹּהֲנִים מִלְּבָרֵךְ בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ, אֲפִלּוּ בַּמִּקְדָּשׁ

- כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְמַד אוֹתוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן; וְלֹא הָיוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים מְלַמְּדִין שֵׁם זֶה לְתַלְמִידֵיהֶם וּבְנֵיהֶם הַהֲגוּנִים, אֶלָּא אַחַת לְשֶׁבַע שָׁנִים. כָּל זֶה, גְּדֵלָה לִשְׁמוֹ הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא.

יא. אֵין בִּרְכַּת כֹּהֲנִים נֶאֱמֶרֶת בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - כָּךְ לָמְדוּ שׁוֹמְעֵי שְׁמוּעָה [מעתיקי המסורת] מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ: "כֹּה תְבָרְכוּ", בַּעֲמִידָה; "כֹּה תְבָרְכוּ", בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם; "כֹּה תְבָרְכוּ", בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ; "כֹּה תְבָרְכוּ", פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים; "כֹּה תְבָרְכוּ", בְּקוֹל רָם; "כֹּה תְבָרְכוּ", בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

יב. אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין בְּכָל מָקוֹם לְהוֹסִיף בְּרָכָה עַל שְׁלֹשֶׁת הַפְּסוּקִים, כְּגוֹן: "ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים", וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - לֹא בְּקוֹל רָם, וְלֹא בְּלַחַשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר". בְּשָׁעָה שֶׁכָּל כֹּהֵן עוֹלֶה לַדּוּכָן, כְּשֶׁהוּא עוֹקֵר רַגְלָיו לַעֲלוֹת, אוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתִּהְיֶה הַבְּרָכָה הַזֹּאת שֶׁצִּוִּיתָנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה שְׁלֵמָה, וְאַל יְהִי בָהּ מִכְשׁוֹל וְעָוֹן, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם'. וְקֹדֶם שֶׁיַּחְזִיר פָּנָיו לְבָרֵךְ אֶת הָעָם, מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, וְצִוָּנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּאַהֲבָה'; וְאַחַר כָּךְ מַחְזִיר פָּנָיו לַצִּבּוּר, וּמַתְחִיל לְבָרְכָן. וּכְשֶׁמַּחְזִיר פָּנָיו מִן הַצִּבּוּר אַחַר שֶׁהִשְׁלִים, אוֹמֵר: 'עָשִׂינוּ מַה שֶּׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ, עֲשֵׂה עִמָּנוּ מַה שֶּׁהִבְטַחְתָּנוּ - "הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם, וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל"'.

יג. כְּשֶׁמַּחְזִירִין הַכֹּהֲנִים פְּנֵיהֶן לַצִּבּוּר לְבָרְכָם, וּכְשֶׁמַּחְזִירִין פְּנֵיהֶן מִן הַצִּבּוּר אַחַר שֶׁמְּבָרְכִין, לֹא יַחְזִירוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין, בְּכָל מָקוֹם; וְכֵן כָּל פּוֹנוֹת שֶׁיִּהְיֶה אָדָם פּוֹנֶה, לֹא יִהְיוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין.

יד. בַּמִּקְדָּשׁ - מְבָרְכִין בִּרְכַּת כֹּהֲנִים פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם, אַחַר תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר: בָּאִין וְעוֹמְדִין עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם [מדריגות ההיכל], וּמְבָרְכִין כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַרְנוּ. אֲבָל בַּמְּדִינָה - מְבָרְכִין אוֹתָהּ אַחַר כָּל תְּפִלָּה חוּץ מִמִּנְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. בְּכָל מָקוֹם, מִשְׁתַּדְּלִין שֶׁיִּהְיֶה הַמַּקְרֵא אוֹתָן יִשְׂרָאֵל - שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמוֹר לָהֶם", מִכְּלָל שֶׁאֵין הַמַּקְרֵא מֵהֶן.

פֶּרֶק טו

א. שִׁשָּׁה דְּבָרִים מוֹנְעִין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם - הַלָּשׁוֹן, וְהַמּוּמִין, וְהָעֲבֵרָה, וְהַשֵּׁנִים, וְהַיַּיִן, וְטֻמְאַת הַיָּדַיִם. הַלָּשׁוֹן כֵּיצַד? הָעֲלָגִים שֶׁאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָאוֹתִיּוֹת כְּתִקָּנָן, כְּגוֹן שֶׁקּוֹרִין לְאַלְפִּין עַיְנִין, וּלְעַיְנִין אַלְפִּין, אוֹ לְשִׁבֹּלֶת סִבֹּלֶת, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶן. וְכָךְ כִּבְדֵי פֶּה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן, שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶן נִכָּרִין לַכֹּל - אֵין נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן.

ב. הַמּוּמִין כֵּיצַד? כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ מוּמִין בְּיָדָיו אוֹ בְּפָנָיו אוֹ בְּרַגְלָיו, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֶצְבְּעוֹתָיו עֲקֵמוֹת [כפופות] אוֹ עֲקוּשׁוֹת [עקומות לצידיהן], אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו בְּהֶקְנִיּוֹת [מלאות בהרות] - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, לְפִי שֶׁהָעָם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ. מִי שֶׁהָיָה רִירוֹ יוֹרֵד עַל זְקָנוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר, וְכֵן סוּמָה בְּאַחַת מֵעֵינָיו - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו; וְאִם הָיָה דָּשׁ [רגיל וידוע] בְּעִירוֹ וְהָיוּ הַכֹּל רְגִילִין בְּזֶה הַסּוּמָה בְּאַחַת מֵעֵינָיו, אוֹ בְּזֶה שֶׁרִירוֹ זָב - מֻתָּר, לְפִי שֶׁאֵין הָעָם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ. וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת אִיסְטִיס וּפוּאָה [מיני צבעים], לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו; וְאִם הָיָה רֹב אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר מְלַאכְתָּן בְּכָךְ - מֻתָּר, לְפִי שֶׁאֵין מִסְתַּכְּלִין בּוֹ.

ג. הָעֲבֵרָה כֵּיצַד? כֹּהֵן שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֲפִלּוּ בִּשְׁגָגָה - אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָדֵיכֶם, דָּמִים מָלֵאוּ", וְכָתוּב: "וּבְפָרְשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם, אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם". וְכֹהֵן שֶׁעָבַד עֲבוֹדָה זָרָה - בֵּין בְּאֹנֶס, בֵּין בִּשְׁגָגָה - אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַבָּמוֹת"; וּבִרְכָה כַּעֲבוֹדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ". וְכֵן כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד לַעֲבוֹדָה זָרָה - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר בּוֹ, אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו לְעוֹלָם. וּשְׁאָר הָעֲבֵרוֹת, אֵין מוֹנְעִין.

ד. הַשֵּׁנִים כֵּיצַד? כֹּהֵן נַעַר - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא זְקָנוֹ. וְהַיַּיִן כֵּיצַד? מִי שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית יַיִן חַי [שאינו מזוג במים] בְּבַת אַחַת - אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו, עַד שֶׁיָּסוּר יֵינוֹ מֵעָלָיו, לְפִי שֶׁהֵקִשָּׁה בְּרָכָה לָעֲבוֹדָה. שָׁתָה רְבִיעִית יַיִן בִּשְׁתֵּי פְּעָמִים, אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ מְעַט מַיִם - מֻתָּר; וְאִם שָׁתָה יָתֵר מֵרְבִיעִית - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָזוּג, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁתָהוּ בְּכַמָּה פְּעָמִים - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, עַד שֶׁיָּסוּר יֵינוֹ מֵעָלָיו. וְכַמָּה הִיא רְבִיעִית? אֶצְבָּעַיִם עַל אֶצְבָּעַיִם עַל רוּם אֶצְבָּעַיִם וַחֲצִי אֶצְבַּע וְחֹמֶשׁ אֶצְבַּע. וְזֶה הָאֶצְבַּע שֶׁמּוֹשְׁחִין [מודדים] בּוֹ בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, הוּא הַגּוּדָל; וְהוּא הַנִּקְרָא 'בֹּהֶן יָד'.

ה. טֻמְאַת הַיָּדַיִם כֵּיצַד? כֹּהֵן שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו; אֶלָּא נוֹטֵל יָדָיו בְּמַיִם עַד הַפֶּרֶק [חיבור כף היד לזרוע], כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּקַדְּשִׁין לָעֲבוֹדָה, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ, וּבָרְכוּ אֶת ה'". וְהֶחָלָל [כהן פסול כגון שנולד מגרושה וכהן] אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּכִהוּנוֹ.

ו. כֹּהֵן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ דָּבָר מִכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הַמּוֹנְעִין אֶת נְשִׂיאַת כַּפַּיִם - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָכָם וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק בְּמִצְוֹת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַבְּרִיּוֹת מְרַנְּנִין אַחֲרָיו [חושדים בו], אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ בְּצֶדֶק - הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו, וְאֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ; לְפִי שֶׁזּוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כָּל כֹּהֵן וְכֹהֵן שֶׁרָאוּי לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם, וְאֵין אוֹמְרִין לְאָדָם רָשָׁע: 'הוֹסֵף רֶשַׁע, וְהִמָּנַע מִן הַמִּצְוֹת'.

ז. וְאַל תִּתְמַהּ וְתֹאמַר: 'וּמַה תּוֹעִיל בִּרְכַּת הֶדְיוֹט זֶה'? - שֶׁאֵין קִבּוּל הַבְּרָכָה תָּלוּי בַּכֹּהֲנִים, אֶלָּא בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַאֲנִי אֲבָרְכֵם" - הַכֹּהֲנִים עוֹשִׂין מִצְוָה שֶׁנִּצְטַוּוּ בָּהּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרַחֲמָיו מְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל כְּחֶפְצוֹ.

ח. עַם שֶׁהֵן אַחוֹרֵי הַכֹּהֲנִים, אֵינָן בִּכְלַל הַבְּרָכָה; וְהָעוֹמְדִין מִצִּדֵּיהֶן, הֲרֵי הֵן בִּכְלַל הַבְּרָכָה. וְאִם הָיְתָה מְחִצָּה בֵּין הַכֹּהֲנִים וּבֵין הָעָם הַמִּתְבָּרְכִים, אֲפִלּוּ הִיא חוּמָה שֶׁל בַּרְזֶל - הוֹאִיל וּפְנֵיהֶם לְמוּל פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, הֲרֵי הֵן בִּכְלַל הַבְּרָכָה.

ט. נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בַּעֲשָׂרָה, וְכֹהֲנִים מִן הַמִּנְיָן. בֵּית הַכְּנֶסֶת

שֶׁכֻּלָּן כֹּהֲנִים, כֻּלָּן נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם; וּלְמִי הֵם מְבָרְכִין? לַאֲחֵיהֶן שֶׁבַּצָּפוֹן וְלַאֲחֵיהֶן שֶׁבַּדָּרוֹם; וּמִי עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן 'אָמֵן'? הַנָּשִׁים וְהַטַּף. וְאִם נִשְׁאַר שָׁם עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים יָתֵר עַל אֵלּוּ שֶׁעָלוּ לַדּוּכָן - הָעֲשָׂרָה עוֹנִין 'אָמֵן', וְהַשְּׁאָר מְבָרְכִין.

י. צִבּוּר שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן כֹּהֵן אֶלָּא שְׁלִיחַ צִבּוּר לְבַדּוֹ, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו; וְאִם הִבְטָחָתוֹ [בטוח הוא] שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו וְחוֹזֵר לִתְפִלָּתוֹ [בלי להתבלבל], רַשַּׁאי. וְאִם אֵין לָהֶן כֹּהֵן כְּלָל - כְּשֶׁיַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ'שִׂים שָׁלוֹם', אוֹמֵר: 'אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה, הָאֲמוּרָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ, כָּאָמוּר: "יְבָרֶכְךָ ה', וְיִשְׁמְרֶךָ. יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ, וִיחֻנֶּךָּ. יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ, וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם. וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַאֲנִי אֲבָרְכֵם"'. וְאֵין הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן', וּמַתְחִיל וְאוֹמֵר 'שִׂים שָׁלוֹם'.

יא. כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא אֶת כַּפָּיו בְּבֵית הַכְּנֶסֶת זֶה, וְהָלַךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר, וּמָצָא צִבּוּר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, וְלֹא הִגִּיעוּ לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים - נוֹשֵׂא יָדָיו לָהֶן, וּמְבָרְכָן; וַאֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בַּיּוֹם. כֹּהֵן שֶׁלֹּא עָקַר רַגְלָיו מִמְּקוֹמוֹ לַעֲלוֹת לַדּוּכָן בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר שְׁלִיחַ צִבּוּר 'רְצֵה', שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה; אֲבָל אִם עָקַר רַגְלָיו לַעֲלוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַדּוּכָן אֶלָּא לְאַחַר עֲבוֹדָה, הֲרֵי זֶה עוֹלֶה וּמְבָרֵךְ.

יב. כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה לַדּוּכָן, אַף עַל פִּי שֶׁבִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת - הֲרֵי הוּא כְּעוֹבֵר עַל שְׁלֹשָׁה עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה תְבָרְכוּ", "אָמוֹר לָהֶם", "וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי". וְכָל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ, אֵינוֹ מִתְבָּרֵךְ. וְכָל כֹּהֵן הַמְבָרֵךְ - מִתְבָּרֵךְ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

הִלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן חָמֵשׁ מִצְוֹות עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פִּרְטָן: (א) לְהָיוֹת תְּפִלִּין עַל הָרֹאשׁ; (ב) לְקָשְׁרָם עַל הַיָּד; (ג) לִקְבֹּעַ מְזוּזָה בְּפִתְחֵי הַשְּׁעָרִים; (ד) לִכְתֹּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ; (ה) לִכְתֹּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שֵׁנִי לְעַצְמוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ לוֹ שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה. וּבֵאוּר כָּל הַמִּצְוֹות הָאֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ - שֶׁהֵן "קַדֵּשׁ לִי", "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ ה'" שֶׁבְּסֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, וּ"שְׁמַע", "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" - הֵן שֶׁנִּכְתְּבוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן, וּמְחַפִּין [מכסים] אוֹתָן בְּעוֹר, וְנִקְרָאִין 'תְּפִלִּין'; וּמְנִיחִין אוֹתָן עַל הָרֹאשׁ, וְקוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הַיָּד. וַאֲפִלּוּ קוֹצוֹ שֶׁל אוֹת אַחַת מֵאַרְבַּע הַפָּרָשִׁיּוֹת, מְעַכֵּב אֶת כֻּלָּן מִן הַתּוֹרָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ נִכְתָּבוֹת שְׁלֵמוֹת, כְּתִקָּנָן.

ב. וְכֵן שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבַּמְּזוּזָה - שֶׁהֵן "שְׁמַע" וּ"וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" - אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת מִשְּׁתֵּי הַפָּרָשִׁיּוֹת, אִם חָסֵר קוֹצוֹ, מְעַכֵּב מִן הַתּוֹרָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּיהֶן נִכְתָּבוֹת שְׁלֵמוֹת. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁחָסֵר אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת, פָּסוּל.

ג. עֲשָׂרָה דְּבָרִים יֵשׁ בַּתְּפִלִּין - כֻּלָּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וְכֻלָּן מְעַכְּבִין; לְפִיכָךְ, אִם שִׁנָּה בְּאַחַת מֵהֶן, הֲרֵי הַתְּפִלִּין פְּסוּלוֹת. שְׁנַיִם מֵהֶן בִּכְתִיבָתָן, וּשְׁמוֹנָה בְּחִפּוּיָן [בעור הבתים] וּקְשִׁירַת רְצוּעוֹתֵיהֶן; וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁנַיִם שֶׁבִּכְתִיבָתָן - שֶׁכּוֹתְבִין אוֹתָן בִּדְיוֹ, וְשֶׁיִּהְיוּ נִכְתָּבִין עַל הַקֶּלֶף.

ד. כֵּיצַד מַעֲשֵׂה הַדְּיוֹ? מְקַבְּצִין הֶעָשָׁן שֶׁל שְׁמָנִים, אוֹ שֶׁל זֶפֶת וְשַׁעֲוָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; וְגוֹבְלִין [לשים] אוֹתָן בִּשְׂרַף הָאֵילָן, וּבִמְעַט דְּבַשׁ, וְלוֹתְתִין [מרטיבין] אוֹתוֹ הַרְבֵּה וְדָכִין [מועכים] אוֹתוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה רְקִיקִין [דק דק]; וּמְיַבְּשִׁין אוֹתוֹ, וּמַצְנִיעִין אוֹתוֹ. וּבִשְׁעַת כְּתִיבָה, שׁוֹרֵהוּ בְּמֵי עַפְצָא [מי פרי האלון] וְכַיּוֹצֵא בוֹ, וְכוֹתֵב בּוֹ - שֶׁאִם תִּמְחָקֶנּוּ, יִמְחֵק. וְזֶה הוּא הַדְּיוֹ שֶׁמִּצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִכְתֹּב בּוֹ סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת; וְאִם כָּתַב שִׁלְשָׁתָן [ס"ת תפילין ומזוזה] בְּמֵי עַפְצָא וְקַלְקוֹנְתּוֹס [מיני דיו], שֶׁהוּא עוֹמֵד וְאֵינוֹ נִמְחָק - כְּשֵׁרִין.

ה. אִם כֵּן, מַה מַּעֲטָה הַהֲלָכָה שֶׁנֶּאֱמְרָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁיִּהְיוּ כּוֹתְבִים בִּדְיוֹ? לְמַעֵט שְׁאָר מִינֵי צִבְעוֹנִין, כְּגוֹן הָאָדֹם וְהַיָּרֹק וְכַיּוֹצֵא בָהֶן; שֶׁאִם כָּתַב בַּסְּפָרִים אוֹ בַּתְּפִלִּין אוֹ בַּמְּזוּזוֹת אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת בִּשְׁאָר מִינֵי צִבְעוֹנִין אוֹ בְּזָהָב - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין.

ו. שְׁלֹשָׁה עוֹרוֹת הֵן - גְּוִיל, וּקְלָף, וְדוּכְסוּסְטוֹס [כמבואר להלן]. כֵּיצַד? לוֹקְחִין עוֹר הַבְּהֵמָה אוֹ עוֹר הַחַיָּה, מַעֲבִירִין שֵׂעָר מִמֶּנּוּ תְּחִלָּה; וְאַחַר כָּךְ מוֹלְחִין אוֹתוֹ בְּמֶלַח, וְאַחַר כָּךְ מְעַבְּדִין אוֹתוֹ בְּקֶמַח, וְאַחַר כָּךְ בְּעַפְצָא [מי פרי האלון] וְכַיּוֹצֵא בוֹ מִדְּבָרִים שֶׁמְּקַבְּצִין אֶת הָעוֹר וּמְחַזְּקִין אוֹתוֹ. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'גְּוִיל'.

ז. וְאִם לָקְחוּ הָעוֹר אַחַר שֶׁהֶעֱבִירוּ שְׂעָרוֹ, וְחִלְּקוּ אוֹתוֹ בְּעָבְיוֹ לִשְׁנַיִם, כְּמוֹ שֶׁהַעַבְדָנִין עוֹשִׂין, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁנֵי עוֹרוֹת - אֶחָד דַּק, הוּא שֶׁמְּמוּל הַשֵּׂעָר, וְאֶחָד עָבֶה, וְהוּא שֶׁמְּמוּל הַבָּשָׂר - וְעִבְּדוּ אוֹתוֹ בְּמֶלַח, וְאַחַר כָּךְ בְּקֶמַח, וְאַחַר כָּךְ בְּעַפְצָא וְכַיּוֹצֵא בוֹ - זֶה הַחֵלֶק שֶׁמְּמוּל הַשֵּׂעָר, נִקְרָא 'דּוּכְסוּסְטוֹס'; וְזֶה שֶׁמְּמוּל הַבָּשָׂר, נִקְרָא 'קְלָף'.

ח. הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁיִּהְיוּ כּוֹתְבִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל הַגְּוִיל, וְכוֹתְבִין בִּמְקוֹם הַשֵּׂעָר; וְשֶׁיִּהְיוּ כּוֹתְבִין הַתְּפִלִּין עַל הַקֶּלֶף, וְכוֹתְבִין בִּמְקוֹם הַבָּשָׂר; וְשֶׁיִּהְיוּ כּוֹתְבִין הַמְּזוּזָה עַל הַדּוּכְסוּסְטוֹס, וְכוֹתְבִין בִּמְקוֹם הַשֵּׂעָר. וְכָל הַכּוֹתֵב בַּקֶּלֶף בִּמְקוֹם שֵׂעָר, אוֹ שֶׁכָּתַב בַּגְּוִיל וּבַדּוּכְסוּסְטוֹס בִּמְקוֹם בָּשָׂר - פָּסַל.

ט. אַף עַל פִּי שֶׁכָּךְ הִיא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, אִם כָּתַב סֵפֶר תּוֹרָה עַל הַקֶּלֶף, כָּשֵׁר; וְלֹא נֶאֱמַר 'גְּוִיל', אֶלָּא לְמַעֵט הַדּוּכְסוּסְטוֹס, שֶׁאִם כָּתַב עָלָיו הַסֵּפֶר, פָּסוּל. וְכֵן אִם כָּתַב הַמְּזוּזָה עַל הַקֶּלֶף אוֹ עַל הַגְּוִיל, כְּשֵׁרָה; לֹא נֶאֱמַר 'עַל הַדּוּכְסוּסְטוֹס', אֶלָּא לְמִצְוָה.

י. אֵין כּוֹתְבִין סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה וְעוֹף הַטְּמֵאִים; אֲבָל כּוֹתְבִין עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה

וְחַיָּה וְעוֹף הַטְּהוֹרִין, וַאֲפִלּוּ נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן. וְאֵין כּוֹתְבִין עַל גַּבֵּי עוֹר הַדָּג הַטָּהוֹר, מִפְּנֵי הַזֶּהֲמָה [ליכלוך], שֶׁאֵין זֶהֲמָתוֹ פּוֹסֶקֶת בְּעִבֵּדָה.

יא. גְּוִיל שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה, וּקְלָף שֶׁל תְּפִלִּין אוֹ שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה - צָרִיךְ לְעַבֵּד אוֹתָן לִשְׁמָן [לשם קדושת מצוותן]; וְאִם עִבְּדָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, פְּסוּלִין. לְפִיכָךְ, אִם עִבְּדָן הַגּוֹי, פְּסוּלִין; אַף עַל פִּי שֶׁאָמַרְנוּ לוֹ לְעַבֵּד עוֹר זֶה לְשֵׁם הַסֵּפֶר אוֹ לְשֵׁם הַתְּפִלִּין - פְּסוּלִין; שֶׁהַגּוֹי עַל דַּעַת עַצְמוֹ הוּא עוֹשֶׂה, לֹא עַל דַּעַת הַשּׁוֹכֵר אוֹתוֹ. לְפִיכָךְ, כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ מַעֲשֶׂה לִשְׁמוֹ - אִם עָשָׂהוּ הַגּוֹי, פָּסוּל. וּמִזּוּזָה, אֵינָהּ צְרִיכָה עִבֵּדָה לִשְׁמָהּ.

יב. הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁאֵין כּוֹתְבִין סֵפֶר תּוֹרָה וְלֹא מְזוּזָה, אֶלָּא בְּשִׂרְטוּט [קוים ישרים ליישר הכתב]; אֲבָל תְּפִלִּין, אֵינָן צְרִיכִין שִׂרְטוּט, לְפִי שֶׁהֵן מְחֻפִּין [מכוסים]. וּמֻתָּר לִכְתֹּב תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁלֹּא מִן הַכְּתָב, שֶׁהַכֹּל גּוֹרְסִין פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ; אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה, אָסוּר לִכְתֹּב בּוֹ אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת שֶׁלֹּא מִן הַכְּתָב.

יג. סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁכְּתָבָן מִין, יִשָּׂרְפוּ. כְּתָבָן גּוֹי, אוֹ יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד, אוֹ מוֹסֵר, אוֹ עֶבֶד, אוֹ אִשָּׁה, אוֹ קָטָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין וְיִגָּנְזוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּקְשַׁרְתָּם וּכְתַבְתָּם" - כֹּל שֶׁמְּזֻהָר עַל הַקְּשִׁירָה וּמַאֲמִין בָּהּ, הוּא שֶׁכּוֹתֵב. נִמְצְאוּ בְּיַד מִין וְאֵין יָדוּעַ מִי כְּתָבָן, יִגָּנְזוּ; נִמְצְאוּ בְּיַד גּוֹי, כְּשֵׁרִין. וְאֵין לוֹקְחִין סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת מִן הַגּוֹיִם בְּיָתֵר עַל דְּמֵיהֶן, שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל אוֹתָן לְגָנְבָן וּלְגַנְזָן.

יד. סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, שֶׁכְּתָבָן עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף הַטְּמֵאִין, אוֹ עַל גַּבֵּי עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן מְעֻבָּדִין, אוֹ שֶׁכָּתַב סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין עַל עוֹר שֶׁלֹּא עִבְּדָן לִשְׁמָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין.

טו. הַכּוֹתֵב סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, וּבִשְׁעַת כְּתִיבָה לֹא הָיְתָה לוֹ כַּוָּנָה [לשם קדושת השם], וְכָתַב אַזְכָּרָה מִן הָאַזְכָּרוֹת [שם משמות הקב"ה] שֶׁבָּהֶן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - פְּסוּלִין. לְפִיכָךְ, הַכּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם - אֲפִלּוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ, לֹא יְשִׁיבֶנּוּ; הָיָה כּוֹתֵב שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת - הֲרֵי זֶה מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן, וּמֵשִׁיב.

טז. הַטּוֹבֵל אֶת הַקּוּלְמוֹס לִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם - לֹא יַתְחִיל מֵאוֹת הַשֵּׁם, אֲבָל מַתְחִיל הוּא מֵאוֹת שֶׁלְּפָנָיו. שֶׁכַּח לִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם, תּוֹלֶה אוֹתוֹ בֵּין הַשִּׁיטוֹת [השורות]; אֲבָל מִקְצָת הַשֵּׁם בַּשִּׁיטָה וּמִקְצָתוֹ תָּלוּי, פָּסוּל. וּבִשְׁאָר הַתֵּבוֹת - אִם שָׁכַח, כּוֹתֵב מִקְצָת הַתֵּבָה בַּשִּׁיטָה וּמִקְצָתָהּ לְמַעְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵפֶר תּוֹרָה; אֲבָל בִּמְזוּזוֹת וּתְפִלִּין, אֵין תּוֹלִין בָּהֶן אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת, אֶלָּא אִם שָׁכַח אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת, גּוֹנֵז מַה שֶּׁכָּתַב וְכוֹתֵב אַחֶרֶת. וּמֻתָּר לִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם עַל מְקוֹם הַגֶּרֶד [שנגרד הדיו אחר שנתייבש] וְעַל מְקוֹם הַמְּחָק [שנמחק קודם שהתייבש], בְּכֻלָּן.

יז. כּוֹתְבֵי סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, אָסוּר לָהֶם לַהֲפֹךְ אֶת הַיְרִיעָה עַל פָּנֶיהָ; אֶלָּא פּוֹרֵשׂ עָלֶיהָ בֶּגֶד, אוֹ כּוֹפְלָהּ.

יח. סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזָה, שֶׁאָמַר הַסּוֹפֵר אַחַר שֶׁיָּצְאוּ מִתַּחַת יָדוֹ: 'לֹא כָּתַבְתִּי הָאַזְכָּרוֹת [שמות הקב"ה] שֶׁבָּהֶן לִשְׁמָן' - אֵינוֹ נֶאֱמָן לְפָסְלָן, אֲבָל נֶאֱמָן לְהַפְסִיד כָּל שְׂכָרוֹ. וְלָמָּה אֵינוֹ נֶאֱמָן לְפָסְלָן? שֶׁמָּא לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַפְסִיד עַל הַלּוֹקֵחַ, אוֹ עַל זֶה שֶׁשְּׂכָרוֹ, וְדִמָּה שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיד בַּאֲמִירָה זוֹ אֶלָּא שְׂכַר הָאַזְכָּרוֹת. לְפִיכָךְ, אִם אָמַר: 'סֵפֶר תּוֹרָה זֶה', אוֹ 'תְּפִלִּין אֵלּוּ - עוֹרוֹת שֶׁלָּהֶן, אֵינָם מְעֻבָּדוֹת לִשְׁמָן' - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן לְהַפְסִיד שְׂכָרוֹ, נֶאֱמָן לְפָסְלָן; שֶׁהֲרֵי הַכֹּל יוֹדְעִים, שֶׁאִם אֵין הָעוֹרוֹת מְעֻבָּדִים לִשְׁמָן, אֵין לְכֻלָּן שָׂכָר.

יט. אֵין כּוֹתְבִין תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, אֶלָּא בִּכְתַב אַשּׁוּרִי [שבו נתנה תורה לישראל]. וְהִתִּירוּ בַּסְּפָרִים, לְכָתְבָן אַף בִּינֹנִי בִּלְבַד; וּכְבָר נִשְׁתַּקַּע [נעלם] יְנוֹנִי מִן הָעוֹלָם, וְנִשְׁתַּבֵּשׁ וְאָבַד - לְפִיכָךְ אֵין כּוֹתְבִין הַיּוֹם שְׁלָשְׁתָּן, אֶלָּא אַשּׁוּרִי. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בִּכְתִיבָתָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּדְבַּק אוֹת לְאוֹת - שֶׁכָּל אוֹת שֶׁאֵין הָעוֹר מַקִּיף לָהּ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, פְּסוּלָה; וְכָל אוֹת שֶׁאֵין הַתִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ לֹא חָכָם וְלֹא סָכָל [טפש] יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ, פְּסוּלָה. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּצוּרַת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא תִּדְמֶה הַיּוּד לְוָאו, וְלֹא וָאו לְיוּד; וְלֹא כָּף לְבֵית, וְלֹא בֵּית לְכָף; וְלֹא דָּלֶת לְרֵישׁ, וְלֹא רֵישׁ לְדָלֶת; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, עַד שֶׁיָּרוּץ הַקּוֹרֵא בָּהֶן.

כ. עוֹר שֶׁהָיָה נָקוּב, לֹא יִכְתֹּב עַל גַּבֵּי הַנֶּקֶב. וְכָל נֶקֶב שֶׁהַדְּיוֹ עוֹבֶרֶת עָלָיו - אֵינוֹ נֶקֶב, וּמֻתָּר לִכְתֹּב עָלָיו; לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִכְתֹּב עַל גַּבֵּי עוֹר הָעוּף שֶׁנִּתְעַבֵּד. נֶקֶב הָעוֹר אַחַר שֶׁנִּכְתַּב - אִם נֶקֶב בְּתוֹךְ הָאוֹת, כְּגוֹן תּוֹךְ הֵא אוֹ תּוֹךְ מֵם, וְכֵן בִּשְׁאָר אוֹתִיּוֹת - כָּשֵׁר. נֶקֶב בְּיָרֵךְ [רגל] שֶׁל אוֹת עַד שֶׁנִּפְסְקָה - אִם נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה [מהחלק שלמעלה מהנקב] מְלֹא אוֹת קְטַנָּה, כָּשֵׁר; וְהוּא, שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְאוֹת אַחֶרֶת. וְאִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה מְלֹא אוֹת קְטַנָּה, פְּסוּלָה.

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ב

א. כֵּיצַד כּוֹתְבִין אֶת הַתְּפִלִּין? שֶׁל רֹאשׁ - כּוֹתְבִין אַרְבַּע הַפָּרָשִׁיּוֹת עַל אַרְבָּעָה קְלָפִים, וְגוֹלְלִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַדּוֹ, וּמַנִּיחִין אוֹתָן בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים שֶׁהֵן מְחֻבָּרִין בְּעוֹר אֶחָד; וְשֶׁל יָד - כּוֹתְבִין אֶת אַרְבַּע הַפָּרָשִׁיּוֹת בְּאַרְבָּעָה דַּפִּין [עמודים] עַל קְלָף אֶחָד, וְגוֹלְלוֹ כְּמִין סֵפֶר תּוֹרָה מִסּוֹפוֹ לִתְחִלָּתוֹ, וּמַנִּיחוֹ בְּבַיִת אֶחָד.

ב. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בַּפָּרָשִׁיּוֹת - שֶׁאִם עָשָׂה הַסְּתוּמָה פְּתוּחָה [התחיל פרשה סתומה בתחילת השורה] אוֹ הַפְּתוּחָה סְתוּמָה [התחיל פרשה פתוחה באמצע או בסוף השורה], פְּסָלָן. וְשָׁלֹשׁ הַפָּרָשִׁיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, כֻּלָּן פְּתוּחוֹת; וּפָרָשָׁה אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", סְתוּמָה.

ג. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּמִלָּא וְחָסֵר, עַד שֶׁיְּהִיוּ אַרְבַּעְתָּן כְּתוּבוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה הַבָּדוּק [המוגה]; שֶׁאִם כָּתַב הֶחָסֵר מָלֵא - פָּסַל, עַד שֶׁיִּמְחֹק הַיָּתֵר; וְאִם כָּתַב הַמָּלֵא חָסֵר - פָּסַל, וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה. וְאֵלּוּ הֵן הַחֲסֵרוֹת וְהַמְּלֵאוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ:

ד. פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה - "קַדֵּשׁ לִי כָל בְּכוֹר" מָלֵא, "זָכוֹר"

מָלֵא, "בְּחֹזֶק" חָסֵר, "הוֹצִיא" מָלֵא, "יֹצְאִים" חָסֵר וָאו, "יְבִיאֲךָ" מָלֵא, "וְהָאֱמֹרִי" חָסֵר, "וְהַיְבוּסִי" מָלֵא, "לַאֲבֹתֶיךָ" חָסֵר וָאו, "הָעֲבֹדָה" חָסֵר, "מַצּוֹת" חָסֵר, "הַשְּׁבִיעִי" מָלֵא, "מַצּוֹת" מָלֵא, "שְׂאֹר" חָסֵר, "גְּבֻלֶךָ" חָסֵר, "בַּעֲבוּר" מָלֵא, "לְאוֹת" מָלֵא, "וּלְזִכָּרוֹן" מָלֵא, "עֵינֶיךָ" מָלֵא, "תּוֹרַת" מָלֵא, "הוֹצְאֲךָ" חָסֵר יוּד, "הַחֲקָה" חָסֵר, "לְמוֹעֲדָהּ" מָלֵא.

ה. פָּרָשָׁה שְׁנִיָּה - "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" חָסֵר, "וְלַאֲבֹתֶיךָ" חָסֵר וָאו, "חֲמֹר" חָסֵר, "בְּכוֹר" מָלֵא, "בְּחֹזֶק" חָסֵר, "הוֹצִיאָנוּ" מָלֵא, "וַיַּהַרֹג" חָסֵר, "בְּכוֹר" מָלֵא, "מִבְּכוֹר" חָסֵר, "וָעֵד בְּכוֹר" מָלֵא, "זֹבֵחַ" חָסֵר, "וְכָל בְּכוֹר" מָלֵא, "לְאוֹת" מָלֵא, "יָדֶכָה" כָּתוּב בְּהֵא, "וּלְטוֹטָפֹת" חָסֵר וָאו אַחֲרוֹנָה, "עֵינֶיךָ" מָלֵא, "בְּחֹזֶק" חָסֵר, "הוֹצִיאָנוּ" מָלֵא.

ו. פָּרָשָׁה שְׁלִישִׁית - "שְׁמַע": "מְאֹדֶךָ" חָסֵר, "לְבָנֶיךָ" מָלֵא, "בְּבֵיתֶךָ" בְּלֹא יוּד שְׁנִיָּה, "וּבְקוּמֶךָ" מָלֵא, "לְאוֹת" מָלֵא, "יָדֶךָ" בְּלֹא יוּד שְׁנִיָּה, "לְטֹטָפֹת" חָסֵר שְׁנֵי וָאוִין, "עֵינֶיךָ" מָלֵא, "מְזֻזוֹת" חָסֵר וָאו רִאשׁוֹנָה, "בֵּיתֶךָ" בְּלֹא יוּד שְׁנִיָּה, "וּבִשְׁעָרֶיךָ" מָלֵא.

ז. פָּרָשָׁה רְבִיעִית - "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" חָסֵר, "מִצְוֹתַי" בְּוָאו, אַחַת, "יוֹרֶה" מָלֵא, "וּמַלְקוֹשׁ" מָלֵא, "וְתִירֹשְׁךָ" חָסֵר וָאו, "וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם" מָלֵא, "יְבוּלָהּ" מָלֵא, "הַטֹּבָה" חָסֵר, "נֹתֵן" חָסֵר, "אֹתָם" חָסֵר, "לְאוֹת" מָלֵא, "לְטוֹטָפֹת" חָסֵר וָאו שְׁנִיָּה, "עֵינֵיכֶם" מָלֵא, "אֹתָם" חָסֵר, "בְּבֵיתֶךָ" בְּלֹא יוּד שְׁנִיָּה, "וּבְקוּמֶךָ" מָלֵא, "מְזוּזוֹת" מָלֵא, "בֵּיתֶךָ" בְּלֹא יוּד שְׁנִיָּה, "וּבִשְׁעָרֶיךָ" מָלֵא, "לַאֲבֹתֵיכֶם" חָסֵר וָאו.

ח. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּתָגִין [כתרים] שֶׁל אוֹתִיּוֹת, וְהֵן כְּמוֹ זֵינִין זְקוּפוֹת עַל הָאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן תָּג, כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה; וְאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת הַמְתֻגָּגוֹת שֶׁבְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ:

ט. פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה - יֵשׁ בָּהּ אוֹת אַחַת בִּלְבַד, וְהִיא מֵם סְתוּמָה שֶׁל "מִיָּמִים", עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ זֵינִין. פָּרָשָׁה שְׁנִיָּה - יֵשׁ בָּהּ חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶן הֵא, וְעַל כָּל הֵא מֻחֲמְשָׁתָן - אַרְבַּע זֵינִין; וְהֵן: הֵא שֶׁל "וּנְתָנָהּ", וְהֵא רִאשׁוֹנָה וְהֵא אַחֲרוֹנָה שֶׁל "הַקְשָׁה", וְהֵא שֶׁל "וַיַּהַרֹג", וְהֵא שֶׁל "יָדֶכָה". פָּרָשָׁה שְׁלִישִׁית - יֵשׁ בָּהּ חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: קוּף שֶׁל "וּבְקוּמֶךָ", יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זֵינִין; וְקוּף שֶׁל "וּקְשַׁרְתָּם", יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זֵינִין; וְטֵית טֵית פֵּה שֶׁל "לְטֹטָפֹת", עַל כָּל אַחַת מִשְׁלָשְׁתָּן אַרְבָּעָה זֵינִין. פָּרָשָׁה רְבִיעִית - יֵשׁ בָּהּ חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: פֵּה שֶׁל "וְאָסַפְתָּ", יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זֵינִין; וְתָו שֶׁל "וְאָסַפְתָּ", יֵשׁ עָלֶיהָ זַיִן אֶחָד; וְטֵית טֵית פֵּה שֶׁל "לְטֹטָפֹת", עַל כָּל אַחַת מִשְׁלָשְׁתָּן אַרְבָּעָה זֵינִין. כָּל הָאוֹתִיּוֹת הַמְתֻגָּגוֹת, שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה; וְאִם לֹא עָשָׂה הַתָּגִין, אוֹ הוֹסִיף וְגָרַע בָּהֶן - לֹא פָּסַל.

י. הַלּוֹקֵחַ תְּפִלִּין מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה [בקי], צָרִיךְ לְבָדְקָן. לָקַח מִמְּנוּ מֵאָה קְצִיצוֹת [בתים], בּוֹדֵק מֵהֶן שָׁלֹשׁ קְצִיצוֹת - אוֹ שְׁתַּיִם שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת שֶׁל יָד, אוֹ שְׁתַּיִם שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ: אִם מְצָאָם כְּשֵׁרִים, הֶחְזַק זֶה הָאִישׁ, וַהֲרֵי כֻּלָּן כְּשֵׁרִין, וְאֵין הַשְּׁאָר צָרִיךְ בְּדִיקָה. וְאִם לְקָחָן צְבָתִים צְבָתִים [חבילות חבילות] - כֻּלָּן צְרִיכוֹת בְּדִיקָה; שֶׁחֲזְקַת הַצְּבָתִים, מְאֻנָּשִׁים הַרְבֵּה לְקוּחִין.

יא. הַכּוֹתֵב תְּפִלִּין בִּכְתַב יָדוֹ, אוֹ שֶׁלְּקָחָן מִן הַמֻּמְחֶה, אוֹ מִשְּׁאָר אָדָם וּבְדָקָן וְהֶחְזִירָן לְעוֹרָן - לְעוֹלָם אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָדְקָן פַּעַם אַחֶרֶת, וַאֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה שָׁנִים; כָּל זְמַן שֶׁחִפּוּיָן שָׁלֵם, הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שֶׁמָּא נִמְחֲקָה אוֹת מִתּוֹכָן אוֹ שֶׁנִּקְּבָה. הִלֵּל הַזָּקֵן הָיָה אוֹמֵר: 'אֵלּוּ, מִשֶּׁל אֲבִי אִמָּא'.

פֶּרֶק ג

א. שְׁמוֹנָה הֲלָכוֹת יֵשׁ בְּמַעֲשֵׂה הַתְּפִלִּין - כֻּלָּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וּלְפִיכָךְ כֻּלָּן מְעַכְּבוֹת, וְאִם שִׁנָּה בְּאַחַת מֵהֶן, פָּסַל; וְאֵלּוּ הֵן: שֶׁיִּהְיוּ מְרֻבָּעוֹת, וְכֵן תְּפִירָתָן [בגידין] בְּרִבּוּעַ [ארכן כרחבן], וַאֲלַכְסוֹנָן בְּרִבּוּעַ, עַד שֶׁיִּהְיֶה לָהֶן אַרְבַּע זָוִיּוֹת שָׁווֹת; וְשֶׁיִּהְיֶה בְּעוֹר שֶׁל רֹאשׁ, צוּרַת שִׁין מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל; וְשֶׁיִּכְרֹךְ הַפָּרָשִׁיּוֹת בְּמַטְלִית [בד]; וְשֶׁיִּכְרֹךְ אוֹתָן בְּשֵׂעָר עַל הַמַּטְלִית, וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיסָן בְּבָתֵּיהֶן; וְשֶׁיִּהְיוּ תּוֹפְרִין אוֹתָן בְּגִידִין; וְשֶׁעוֹשִׂין לָהֶן [לרצועות] מַעְבֹּרֶת [מקום מעבר] מֵעוֹר הַחִפּוּי שֶׁתִּכָּנֵס בָּהּ הָרְצוּעָה, עַד שֶׁתְּהֵא עוֹבֶרֶת וְהוֹלֶכֶת בְּתוֹךְ תּוֹבָר [כעין לולאה] שֶׁלָּהּ; וְשֶׁיִּהְיוּ הָרְצוּעוֹת שְׁחֹרוֹת; וְשֶׁיִּהְיֶה הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּהֶן, קֶשֶׁר יָדוּעַ בְּצוּרַת דָּלֶת.

ב. כֵּיצַד עוֹשִׂים תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ? לוֹקְחִין עֵץ מְרֻבָּע אַרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ וְכִגְבָהּוֹ. וְאִם הָיָה גָּבְהוֹ יוֹתֵר עַל רָחְבּוֹ אוֹ פָּחוֹת מִמֶּנּוּ אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְאֵין מַקְפִּידִין אֶלָּא עַל אַרְכּוֹ שֶׁיְּהֵא כְּרָחְבּוֹ. וְחוֹפְרִין בּוֹ שְׁלֹשָׁה חֲרִיצִין, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ אַרְבַּע רָאשִׁים, כְּגוֹן זֶה וְלוֹקְחִין עוֹר, וּמַרְטִיבִין אוֹתוֹ בְּמַיִם וּמְשִׂימִין בּוֹ אֶת הָעֵץ, וּמַכְנִיסִין אֶת הָעוֹר בֵּין כָּל חָרִיץ וְחָרִיץ, וּמְכַמְּשִׂים אוֹתוֹ וְהוּא רָטֹב מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ דְּמוּת שִׁי"ן שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁין מִימִין הַמֵּנִיחַ תְּפִלִּין, וּדְמוּת שִׁי"ן שֶׁיֵּשׁ לָהּ אַרְבָּעָה רָאשִׁים מִשְּׂמֹאל הַמֵּנִיחַ.

ג. וּמַנִּיחִין אֶת הָעוֹר עַל הָעֵץ, עַד שֶׁיִּיבַשׁ; וְאַחַר כָּךְ חוֹלֵץ הָעוֹר מֵעַל גַּבֵּי הָאִמּוּם [דפוס, תבנית] שֶׁל עֵץ, וְנִמְצָא הָעוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה בָּתִּים פְּנוּיִין. מַכְנִיסִין פָּרָשָׁה בְּכָל בַּיִת וּבַיִת, וּמַחְזִירִין מִקְצַת הָעוֹר מִלְּמַטָּה; וְתוֹפְרִין אוֹתוֹ מֵאַרְבַּע פִּנּוֹתָיו, וּמַנִּיחִין מִן הָעוֹר שֶׁלְּמַטָּה מָקוֹם שֶׁתִּכָּנֵס בּוֹ הָרְצוּעָה, כְּמוֹ תּוֹבָר, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מַעְבֹּרֶת'.

ד. וְכֵיצַד עוֹשִׂין תְּפִלִּין שֶׁל יָד? לוֹקְחִין עֵץ מְרֻבָּע, אַרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ, וְיִהְיֶה גָּבְהוֹ כְּאֶצְבַּע, אוֹ יָתֵר עַל זֶה מְעַט; וּמְחַפִּין אוֹתוֹ בְּעוֹר רָטֹב, וּמַנִּיחִין אֶת הָעוֹר עַל הָאִמּוּם עַד שֶׁיִּיבַשׁ; וְחוֹלֵץ הָעוֹר, וּמַכְנִיס אַרְבַּע הַפָּרָשִׁיּוֹת בִּמְקוֹם הָעֵץ, וּמַחְזִיר מִקְצַת הָעוֹר מִלְּמַטָּה; וְתוֹפְרוֹ מֵאַרְבַּע פִּנּוֹתָיו, וּמַנִּיחִין מִן הָעוֹר תּוֹבָר, מְקוֹם הָרְצוּעָה.

ה. כֵּיצַד סִדּוּר הַפָּרָשִׁיּוֹת בִּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ? מַכְנִיס פָּרָשָׁה

אַחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא 'וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ', בְּבֵית רִאשׁוֹן, שֶׁהוּא עַל יְמִין הַמַּנִּיחַ; וּ'שְׁמַע' סְמוּכָה לָהּ; 'וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ' - בְּבֵית שְׁלִישִׁי, סְמוּכָה לִ'שְׁמַע'; וְ'קַדֵּשׁ לִי' בְּבֵית רְבִיעִי, שֶׁהוּא לִשְׂמֹאל הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין - כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַקּוֹרֵא שֶׁלְּפָנָיו, כְּנֶגֶד פְּנֵי הַמַּנִּיחַ, קוֹרֵא עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה, כְּגוֹן זֶה וְאִם הֶחֱלִיף סִדּוּר זֶה - פְּסוּלוֹת.

קדש לי כל בכור	והיה כי יביאך	שמע ישראל	והיה אם שמוע

מקום הרצועה

ו. תְּפִלִּין שֶׁל יָד - כּוֹתְבִין אוֹתָהּ בְּאַרְבָּעָה דַּפִּין [עמודים] בְּעוֹר אֶחָד, אַרְךְּ כְּסֵפֶר תּוֹרָה, עַל סִדּוּרָן בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן זֶה:

קדש לי כל בכור	והיה כי יביאך	שמע ישראל	והיה אם שמוע

וְאִם כְּתָבָן עַל אַרְבָּעָה עוֹרוֹת וְהִנִּיחָן בְּבֵית אֶחָד - יָצָא, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְדַבְּקָן.

ז. כְּשֶׁהוּא גּוֹלֵל הַפָּרָשִׁיּוֹת, בֵּין שֶׁל רֹאשׁ בֵּין שֶׁל יָד, גּוֹלֵל אוֹתָן מִסּוֹפָן לִתְחִלָּתָן - עַד שֶׁתִּמְצָא כְּשֶׁתִּפְתַּח הַפָּרָשָׁה, תִּקְרָא כָּל שִׁיטָה מִתְּחִלָּתָהּ לְסוֹפָהּ.

ח. כְּשֶׁמַּכְנִיסִין אֶת הַפָּרָשִׁיּוֹת בַּבָּתִּים שֶׁלָּהֶן, כּוֹרְכִין אוֹתָן בְּמַטְלִית, וְעַל הַמַּטְלִית שֵׂעָר, וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיסִין אוֹתָן בְּבָתֵּיהֶן. וְשֵׂעָר זֶה, צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׂעַר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה טְהוֹרָה, וַאֲפִלּוּ מִנְּבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן; וּכְבָר נָהֲגוּ כָּל הָעָם, לְכָרְכָן בְּשְׂעַר זְנַב הָעֲגָלִים.

ט. כְּשֶׁתּוֹפְרִין אֶת הַתְּפִלִּין, אֵין תּוֹפְרִין אֶלָּא בְּגִידִין שֶׁל בְּהֵמָה אוֹ שֶׁל חַיָּה טְהוֹרָה, וַאֲפִלּוּ מִנְּבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן. לוֹקְחִין הַגִּידִין שֶׁיֵּשׁ בַּעֲקֵב הַבְּהֵמָה אוֹ הַחַיָּה, וְהֵן לְבָנִים קָשִׁים, וּמְרַכְּכִין אוֹתָן בַּאֲבָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּפִשְׁתָּן, וְטוֹוִין אוֹתָן וְשׁוֹזְרִין אוֹתָן; וּבָהֶן תּוֹפְרִין הַתְּפִלִּין וִירִיעוֹת סֵפֶר תּוֹרָה.

י. כְּשֶׁתּוֹפְרִין הַתְּפִלִּין, תּוֹפְרִין אוֹתָן בְּרִבּוּעַ. וַהֲלָכָה רוֹוַחַת, שֶׁיִּהְיוּ בְּכָל צַד שָׁלֹשׁ תְּפִירוֹת, עַד שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה תְּפִירוֹת, בֵּין שֶׁל יָד בֵּין שֶׁל רֹאשׁ; וְאִם עָשָׂה הַתְּפִירוֹת עֶשֶׂר אוֹ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה, עוֹשֶׂה. וְכָל הַתְּפִירוֹת, יִהְיֶה הַחוּט שֶׁלָּהֶן סוֹבֵב מִשְּׁתֵּי הָרוּחוֹת [מב' הצדדים].

יא. וְצָרִיךְ שֶׁיַּגִּיעַ הֶחָרִיץ [שבין בית לבית] שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, עַד מְקוֹם הַתֶּפֶר. וְאִם הָיָה הֶחָרָץ נָכָר כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ אַרְבָּעָה רָאשִׁים נִרְאִין לַכֹּל, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הֶחָרָץ מַגִּיעַ לִמְקוֹם הַתֶּפֶר - כְּשֵׁרוֹת; וְאִם אֵין חַרְצָן נָכָר, פְּסוּלוֹת. וְצָרִיךְ לְהַעֲבִיר בְּתוֹךְ כָּל חָרִיץ וְחָרִיץ עַל גַּבֵּי הָעוֹר, חוּט אוֹ מְשִׁיחָה לְהַבְדִּיל בֵּין בַּיִת לְבַיִת; וּמִנְהָג פָּשׁוּט, לְהַעֲבִיר גִּיד מִגִּידֵי הַתְּפִירָה בְּכָל חָרִיץ וְחָרִיץ מִשְּׁלָשְׁתָּן.

יב. וְכֵיצַד עוֹשִׂין הָרְצוּעוֹת? לוֹקְחִין רְצוּעָה שֶׁל עוֹר, רְחָבָה כְּאֹרֶךְ הַשְּׁעוֹרָה; וְאִם הָיְתָה רְחָבָה מִזֶּה הַשִּׁעוּר, כְּשֵׁרָה. וְאֹרֶךְ רְצוּעָה שֶׁל רֹאשׁ - כְּדֵי שֶׁתַּקִּיף אֶת הָרֹאשׁ וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקֶּשֶׁר, וְתִמְתַּח שְׁתֵּי הָרְצוּעוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לַטַּבּוּר אוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מְעַט; וְאֹרֶךְ רְצוּעָה שֶׁל יָד - כְּדֵי שֶׁתַּקִּיף אֶת הַזְּרוֹעַ וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקֶּשֶׁר, וְתִמְתַּח רְצוּעָה אַחַת עַל אֶצְבַּע אֶמְצָעִית, וְיִכְרֹךְ מִמֶּנָּה עַל אֶצְבָּעוֹ שָׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת וְיִקְשֹׁר. וְאִם הָיוּ הָרְצוּעוֹת אֲרֻכּוֹת יָתֵר עַל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, כְּשֵׁרוֹת.

יג. וּמַכְנִיס רְצוּעָה שֶׁל רֹאשׁ בַּתּוֹבֶר שֶׁלָּהּ [מקום מעבר הרצועה], וּמַקִּיף בְּמִדַּת רֹאשׁוֹ, וְקוֹשֵׁר קֶשֶׁר מְרֻבָּע, כְּמִין דָּלֶת. וְקֶשֶׁר זֶה, צָרִיךְ כָּל תַּלְמִיד חֲכָמִים לְלָמְדוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעַ צוּרָתוֹ בִּכְתָב, אֶלָּא בִּרְאִיַּת הָעַיִן. וְכֵן בְּשֶׁל יָד, קוֹשֵׁר קֶשֶׁר כְּמִין יוּד; וְתִהְיֶה הָרְצוּעָה שֶׁל יָד עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בְּתוֹךְ הַקֶּשֶׁר, כְּדֵי שֶׁיַּרְחִיב וִיקַצֵּר בְּעֵת שֶׁיִּרְצֶה לִקְשֹׁר עַל יָדוֹ.

יד. הָרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, בֵּין שֶׁל רֹאשׁ בֵּין שֶׁל יָד - פְּנֵיהֶן הַחִיצוֹנִים שְׁחֹרִים, וְזוֹ הִיא הַהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. אֲבָל אֲחוֹרֵי הָרְצוּעוֹת, הוֹאִיל וּמִבִּפְנִים הֵן, אִם הָיוּ יְרֻקוֹת אוֹ לְבָנוֹת, כְּשֵׁרִין; אֲדֻמּוֹת - לֹא יַעֲשֶׂה, שֶׁמָּא תֵּהָפֵךְ הָרְצוּעָה, וּגְנַאי הוּא לוֹ. וְלֹא יִהְיוּ אֲחוֹרֵי הָרְצוּעָה לְעוֹלָם, אֶלָּא כְּעֵין הַקְּצִיצָה - אִם יְרֻקָּה, יְרֻקִּין, וְאִם לְבָנָה, לְבָנִים. וְנוֹאֵי הוּא לַתְּפִלִּין, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן שְׁחֹרוֹת, הַקְּצִיצָה, וְהָרְצוּעָה כֻּלָּהּ.

טו. הָעוֹר שֶׁמְּחַפִּין בּוֹ הַתְּפִלִּין, וְשֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ הָרְצוּעוֹת, הוּא עוֹר שֶׁל בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף הַטְּהוֹרִים, וַאֲפִלּוּ נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן. וְאִם עָשָׂה מֵעוֹר טְמֵאִים, אוֹ שֶׁחִפָּה תְּפִלִּין בְּזָהָב - פְּסוּלוֹת. וְעוֹר הָרְצוּעוֹת, צָרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָן. אֲבָל הָעוֹר שֶׁמְּחַפִּין בּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ עִבּוּד כְּלָל - אֲפִלּוּ עָשָׂהוּ מַצָּה [עור שלא נעבד בקמח ומלח], כָּשֵׁר; וּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה, נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָן בְּעוֹר מַצָּה.

טז. אֵין עוֹשִׂין הַתְּפִלִּין אֶלָּא יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֲשִׂיָּתָן כִּכְתִיבָתָן, מִפְּנֵי הַשִּׁין שֶׁעוֹשִׂין בָּעוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ; לְפִיכָךְ, אִם חִפָּן גּוֹי, אוֹ תְּפָרָן - פְּסוּלִין. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַפָּסוּל לִכְתָבָן, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתָן.

יז. תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ שֶׁל יָד, וְשֶׁל יָד, עוֹשִׂין אוֹתָהּ שֶׁל רֹאשׁ - לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְּדֻשָּׁה חֲמוּרָה לִקְדֻשָּׁה קַלָּה. וְכֵן רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ לִתְפִלִּין שֶׁל יָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלְּבָשָׁן; אֲבָל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁלֹּא לְבָשָׁן אָדָם מֵעוֹלָם, אִם רָצָה לְהַחֲזִירָן לְיָדָן, מֻתָּר. וְכֵיצַד הוּא עוֹשֶׂה? טוֹלֶה [מכסה] עָלֶיהָ עוֹר עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה אַחַת, וְקוֹשְׁרָהּ עַל יָדוֹ.

יח. תְּפִלִּין שֶׁנִּפְסְקוּ [נחתכו] הַתְּפִירוֹת שֶׁלָּהֶן - אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַתְּפִירוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ [החיצונה והפנימית שכנגדה], אוֹ שֶׁנִּפְסְקוּ שָׁלֹשׁ תְּפִירוֹת אֲפִלּוּ זוֹ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּישָׁנוֹת; אֲבָל בַּחֲדָשׁוֹת, כָּל זְמַן שֶׁפְּנֵי טָבְלָה קַיֶּמֶת [שעדיין מרובעים הם], כְּשֵׁרוֹת. וְאֵלּוּ הֵן הַחֲדָשׁוֹת? כֹּל שֶׁאוֹחֲזִין מִקְצַת הָעוֹר שֶׁנִּקְרַע תִּפְרוֹ וְתוֹלִין בּוֹ הַתְּפִלִּין, וְהוּא חָזָק וְאֵינוֹ נִכְרָת - הֲרֵי אֵלּוּ חֲדָשׁוֹת; וְאִם אֵין רָאוּי לִתְלוֹת בּוֹ, אֶלָּא וְהוּא נִפְסָק - הֲרֵי אֵלּוּ יְשָׁנוֹת.

יט. רְצוּעָה שֶׁנִּפְסְקָה - אֵין קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ, וְאֵין תּוֹפְרִין אוֹתָהּ, אֶלָּא מוֹצִיאָהּ וְגוֹנְזָהּ, וְעוֹשֶׂה אַחֶרֶת. וּשְׁיָרֵי הָרְצוּעָה [שמשתלשלת מקשר הראש ולמטה] פְּסוּלִין, עַד שֶׁיִּהְיֶה אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ כַּשִּׁעוּר, אוֹ יָתֵר עָלָיו. וּלְעוֹלָם יִזָּהֵר לִהְיוֹת פְּנֵי עוֹר

הָרְצוּעָה [הצד העליון] לְמַעְלָה בְּעֵת שֶׁקּוֹשֵׁר אוֹתָן עַל יָדוֹ וְעַל רֹאשׁוֹ.

פֶּרֶק ד

א. הֵיכָן מְנִיחִין הַתְּפִלִּין? שֶׁל רֹאשׁ - מְנִיחִין אוֹתָן עַל הַקָּדְקֹד, שֶׁהוּא סוֹף הַשֵּׂעָר שֶׁכְּנֶגֶד הַפָּנִים, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמֹּחוֹ שֶׁל תִּינוֹק רוֹפֵס [רך] בּוֹ; וְצָרִיךְ לְכַוֵּן אוֹתָן בְּאֶמְצַע, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ בֵּין הָעֵינַיִם, וְיִהְיֶה הַקֶּשֶׁר [של תש"ר] בְּגֹבַהּ הָעֹרֶף, שֶׁהוּא סוֹף הַגֻּלְגֹּלֶת.

ב. וְשֶׁל יָד - קוֹשֵׁר אוֹתָהּ עַל שְׂמֹאלוֹ עַל הַקִּבֹּרֶת, וְהוּא הַבָּשָׂר הַתָּפוּחַ [מנופח ועולה] שֶׁבַּמַּרְפֵּק שֶׁבֵּין פֶּרֶק הַכָּתֵף וּבֵין פֶּרֶק הַזְּרוֹעַ; שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּק מַרְפְּקוֹ לְצִלְעָיו, תְּהֶיָה תְּפִלָּה כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וְנִמְצָא מְקַיֵּם: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה . . עַל לְבָבֶךָ".

ג. הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד עַל פַּס יָדוֹ, אוֹ שֶׁל רֹאשׁ עַל מִצְחוֹ - הֲרֵי זוֹ דֶּרֶךְ הַמִּינוּת; הָעוֹשֶׂה תְּפִלָּתוֹ עֲגֻלָּה כֶּאֱגוֹז, אֵין בָּהּ מִצְוָה כְּלָל. אִטֵּר [שמאלי] - מֵנִיחַ תְּפִלִּין בִּימִינוֹ, שֶׁהִיא לוֹ כִּשְׂמֹאל; וְאִם הָיָה שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו - מֵנִיחַ אוֹתָהּ בִּשְׂמֹאלוֹ, שֶׁהִיא שְׂמֹאל כָּל אָדָם. וּמְקוֹם קְשִׁירַת הַתְּפִלִּין וּמְקוֹם הֲנָחָתָן, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּם [מסורת ממשה רבינו ע"ה].

ד. תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שֶׁל יָד, וְשֶׁל יָד, אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שֶׁל רֹאשׁ - מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת, זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ. וְכֵיצַד מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן? עַל שֶׁל רֹאשׁ מְבָרֵךְ: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין'; וְעַל שֶׁל יָד מְבָרֵךְ: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין'.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ אַחַת מֵהֶן; אֲבָל אִם הֵנִיחַ שְׁתֵּיהֶן - מְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת, וְהִיא 'לְהָנִיחַ תְּפִלִּין', וְקוֹשֵׁר שֶׁל יָד תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מַנִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ. וּכְשֶׁהוּא חוֹלֵץ, חוֹלֵץ שֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ חוֹלֵץ שֶׁל יָד.

ו. מִי שֶׁבֵּרֵךְ 'לְהָנִיחַ תְּפִלִּין' וְקָשַׁר תְּפִלִּין שֶׁל יָד - אָסוּר לוֹ לְסַפֵּר, וַאֲפִלּוּ לְהָשִׁיב שָׁלוֹם לְרַבּוֹ, עַד שֶׁיָּנִיחַ שֶׁל רֹאשׁ; וְאִם שָׂח, הֲרֵי זוֹ עֲבֵרָה, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׁנִיָּה 'עַל מִצְוַת תְּפִלִּין', וְאַחַר כָּךְ מַנִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ.

ז. תְּפִלִּין - כָּל זְמַן שֶׁמְּנִיחָן, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, וַאֲפִלּוּ חָלַץ וְלָבַשׁ מֵאָה פְּעָמִים בַּיּוֹם. וְכָל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם קֹדֶם עֲשׂוֹתָן; לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד, אַחַר הֲנָחָה עַל הַקִּבֹּרֶת קֹדֶם קְשִׁירָה; שֶׁקְּשִׁירָתָן, הִיא עֲשׂוֹתָן.

ח. כְּשֶׁחוֹלֵץ אָדָם תְּפִלָּיו לְהַצְנִיעָן בְּכִלִּי, לֹא יַנִּיחַ שֶׁל יָד מִלְּמַטָּה וְשֶׁל רֹאשׁ מִלְּמַעְלָה; מִפְּנֵי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה לְלַבְּשָׁן, יִפְגַּע בְּשֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה, וְנִמְצָא שֶׁמַּנִּיחָהּ [עוזבה] וּמוֹצִיא שֶׁל יָד, לְפִי שֶׁאֵין לוֹבְשִׁין שֶׁל רֹאשׁ קֹדֶם שֶׁל יָד, וְאָסוּר לוֹ לְאָדָם לְהַנִּיחַ מִצְוָה, וְלַעֲבֹר מִמֶּנָּה לְמִצְוָה אַחֶרֶת - אֶלָּא מִצְוָה שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ שֶׁל אָדָם בַּתְּחִלָּה, בָּהּ הוּא מִתְעַסֵּק. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְהַנִּיחַ שֶׁל יָד לְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁיִּפְגַּע בָּהּ תְּחִלָּה וְיִלְבַּשׁ עַל הַסֵּדֶר.

ט. כְּלִי שֶׁהֶכִינוֹ [יחדו] לְהַנִּיחַ בּוֹ תְּפִלִּין, וְהִנִּיחָן בּוֹ - נִתְקַדֵּשׁ, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּדִבְרֵי חֹל; הֶכִינוֹ וְלֹא הִנִּיחַ בּוֹ, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ בּוֹ עֲרַאי [במקרה] וְלֹא הֶכִינוֹ - לֹא נִתְקַדֵּשׁ, וַהֲרֵי הוּא חֹל כְּמוֹת שֶׁהָיָה. וְאָסוּר לִתְלוֹת אֶת הַתְּפִלִּין, בֵּין בְּרְצוּעָה בֵּין בַּתְּפִלָּה עַצְמָהּ; אֲבָל תּוֹלֶה הוּא אֶת הַכִּיס שֶׁהַתְּפִלִּין מֻנָּחִין בּוֹ.

י. זְמַן הֲנָחַת תְּפִלִּין - בַּיּוֹם, לֹא בַּלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיָּמִים יָמִימָה" - "חֻקָּה" זוֹ הִיא מִצְוַת תְּפִלִּין. וְכֵן שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, אֵינָן זְמַן תְּפִלִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ לְךָ לְאוֹת", וְשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים הֵן עַצְמָן אוֹת. וּמֵאֵימָתַי זְמַן הֲנָחָתָן? מִשֶּׁיִּרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וְיַכִּירֵהוּ, עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה. **יא.** מִי שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, וְחָשְׁכָה וְהֵן עָלָיו - אֲפִלּוּ הָיוּ עָלָיו כָּל הַלַּיְלָה, מֻתָּר; וְאֵין מוֹרִין דָּבָר זֶה בְּרַבִּים, אֶלָּא מְלַמְּדִין אֶת הַכֹּל, שֶׁלֹּא יָנִיחוּ תְּפִלִּין עֲלֵיהֶן, אֶלָּא יַחְלְצוּ אוֹתָן מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה. וְכָל הַמֵּנִיחַ תְּפִלִּין לְכַתְּחִלָּה אַחַר שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה - עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ, מִיָּמִים יָמִימָה".

יב. הָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וְשָׁקְעָה עָלָיו הַחַמָּה - מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וְחוֹלֵץ. הָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וְקָדַשׁ [שבת] עָלָיו הַיּוֹם - מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וְחוֹלֵץ; וְאִם יֵשׁ בַּיִת סָמוּךְ לַחוֹמָה שֶׁמִּשְׁתַּמְּרִין בּוֹ, מַנִּיחָן שָׁם. וְאִם לֹא חָלַץ תְּפִלָּיו מִשֶּׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מָקוֹם לְשָׁמְרָן, וְנִמְצְאוּ עָלָיו כְּדֵי לְשָׁמְרָן - מֻתָּר.

יג. כָּל הַפָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע, פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין. קָטָן שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁמֹר תְּפִלִּין - אָבִיו לוֹקֵחַ לוֹ תְּפִלִּין, כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת. חוֹלֵי מֵעַיִם, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹר אֶת נְקָבָיו אֶלָּא בְּצַעַר - פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין; וְכָל הַטְּמֵאִין, כֻּלָּן חַיָּבִין בִּתְפִלִּין כִּטְהוֹרִין. מִצְטַעֲרִין, וּמִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ נְכוֹנָה וּמְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו - פָּטוּר מִן הַתְּפִלִּין; שֶׁהַמֵּנִיחַ תְּפִלִּין, אָסוּר לוֹ לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן. כֹּהֲנִים בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, וְהַלְּוִיִּים בִּשְׁעָה שֶׁאוֹמְרִים שִׁיר עַל הַדּוּכָן, וְיִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת מַעֲמָדָן בַּמִּקְדָּשׁ - פְּטוּרִים מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין.

יד. חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלָּיו כָּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד - שֶׁקְּדֻשָּׁתָן גְּדוֹלָה מִקְּדֻשַּׁת הַצִּיץ; שֶׁהַצִּיץ אֵין בּוֹ אֶלָּא שֵׁם אֶחָד, וְאֵלּוּ יֵשׁ בָּהֶן אֶחָד וְעֶשְׂרִים שֵׁם שֶׁל יוּד הֵא בְּשֶׁל רֹאשׁ, וּכְמוֹתָן בְּשֶׁל יָד.

טו. תְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי כְּאֱלִישָׁע, שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא תֵּצֵא מִמֶּנּוּ רוּחַ מִלְּמַטָּה כָּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו. לְפִיכָךְ, אָסוּר לִישֹׁן בָּהֶם שְׁנַת קֶבַע וְלֹא שְׁנַת עֲרַאי, אֶלָּא אִם הִנִּיחַ עֲלֵיהֶן סוּדָר, וְלֹא הָיְתָה עִמּוֹ אִשָּׁה - יָשֵׁן בָּהֶן שְׁנַת עֲרַאי. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מַנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו, וְהוּא יוֹשֵׁב וְיָשֵׁן [שאין זו שינת קבע].

טז. הָיוּ תְּפִלָּיו כְּרוּכִין בְּיָדוֹ - מֻתָּר לִישֹׁן בָּהֶם אֲפִלּוּ שְׁנַת קֶבַע. וְאֵינוֹ אוֹכֵל בָּהֶם אֶלָּא אֲכִילַת עֲרַאי; אֲבָל אִם נִכְנַס לִסְעוּדַת קֶבַע - חוֹלְצָן וּמַנִּיחָן עַל שֻׁלְחָנוֹ עַד שֶׁיִּטֹּל יָדָיו [מים אחרונים], וְאַחַר כָּךְ יְנִיחֵם, וִיבָרֵךְ עַל מְזוֹנוֹ וְהוּא לָבוּשׁ בָּהֶן.

יז. הָיָה לָבוּשׁ תְּפִלִּין, וְהֵצְרַךְ לְבֵית הַכִּסֵּא - לֹא יַנִּיחַ תְּפִלִּין בַּחוּרִין [שבכותל] הַסְּמוּכִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִכָּנֵס, שֶׁמָּא יִטְלוּם עוֹבְרֵי דְּרָכִים. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? אֲפִלּוּ הֵצְרַךְ לְהַשְׁתִּין מַיִם, חוֹלֵץ תְּפִלָּיו בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת, וְגוֹלְלָן בְּבִגְדוֹ כְּמִין סֵפֶר תּוֹרָה, וְאוֹחֲזָן בִּימִינוֹ כְּנֶגֶד לִבּוֹ; וְיִזָּהֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּצֵא רְצוּעָה מִתַּחַת יָדוֹ טֶפַח, וְנִכְנַס וְעוֹשֶׂה צָרְכָיו. וּכְשֶׁיֵּצֵא, מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִבֵּית הַכִּסֵּא, וְלוֹבְשָׁן.

יח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבֵית הַכִּסֵּא הַקָּבוּעַ, שֶׁאֵין נִיצוֹצוֹת נִתָּזוֹת עָלָיו; אֲבָל בֵּית הַכִּסֵּא עֲרַאי - לֹא יִכָּנֵס בָּהֶן כְּשֶׁהֵן גְּלוּלִין, אֶלָּא חוֹלֵץ אוֹתָן, וְנוֹתְנָן לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמָרָן. וְאֵין מִי רַגְלַיִם כָּלִין [מהגוף בלא ניצוצות] אֲפִלּוּ בְּבֵית הַכִּסֵּא הַקָּבוּעַ, אֶלָּא בִּישִׁיבָה; וְאִם הָיָה עָפָר תִּחוּחַ [רך], אֲפִלּוּ בַּעֲמִידָה. הָיָה בְּמָקוֹם קָשֶׁה - יַעֲמֹד בְּמָקוֹם מִדְרוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּתְזוּ נִיצוֹצוֹת עָלָיו.

יט. הָיָה לָבוּשׁ תְּפִלִּין וְהֵצְרַךְ לְבֵית הַכִּסֵּא לְעֵת עֶרֶב, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדֵי לְלָבְשָׁן אַחַר שֶׁיֵּצֵא - לֹא יִכָּנֵס בָּהֶן גְּלוּלִים בְּבִגְדוֹ, וַאֲפִלּוּ לְהַשְׁתִּין מַיִם בְּבֵית הַכִּסֵּא הַקָּבוּעַ. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? חוֹלְצָן וּמַנִּיחָן בְּכִלְיָן [תיק המיוחד להן] אִם הָיָה בּוֹ טֶפַח, אוֹ בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ כִּלְיָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ טֶפַח, וְאוֹחֵז הַכְּלִי בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס. וְכֵן אִם הֵצְרַךְ בַּלַּיְלָה - מַנִּיחָן בִּכְלִי, וְאוֹחֵז הַכְּלִי בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס.

כ. שָׁכַח וְנִכְנַס לְבֵית הַכִּסֵּא וְהוּא לָבוּשׁ תְּפִלִּין - מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיִּגְמֹר עַמּוּד [קילוח] רִאשׁוֹן, וְיוֹצֵא וְחוֹלֵץ, אַחַר כָּךְ נִכְנָס וְעוֹשֶׂה כָּל צָרְכָיו; שֶׁאִם יַפְסִיק בְּעַמּוּד רִאשׁוֹן, בֵּין בִּגְדוֹלִים בֵּין בִּקְטַנִּים - יָבוֹא לִידֵי חֳלָאִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סַכָּנָה גְּדוֹלָה.

כא. שָׁכַח וְשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בִּתְפִלִּין - הֲרֵי זֶה לֹא יֵאָחֵז לֹא בָּרְצוּעָה וְלֹא בַּקְּצִיצָה [בית], עַד שֶׁיִּטֹּל יָדָיו; וְיִטְּלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת.

כב. הַנִּכְנָס לַמֶּרְחָץ - מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוּשִׁין, מֻתָּר לְהָנִיחַ תְּפִלִּין; וּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין שָׁם מִקְצָתָן עֲרֻמִּין וּמִקְצָתָן לְבוּשִׁין, אֵינוֹ חוֹלֵץ תְּפִלָּיו וְאֵינוֹ מֵנִיחַ שָׁם תְּפִלִּין לְכַתְּחִלָּה; וּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲרֻמִּין, חוֹלֵץ תְּפִלָּיו, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מֵנִיחַ.

כג. לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוֹ שֶׁל קֶבֶר; וְצָרִיךְ לַחְלֹץ תְּפִלָּיו, עַד שֶׁיַּרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְלֹא יִלְבַּשׁ אָדָם תְּפִלִּין, עַד שֶׁיְּכַסֶּה עֶרְוָתוֹ וְיִלְבַּשׁ בְּגָדָיו. הַנּוֹשֵׂא מַשּׂוֹי עַל רֹאשׁוֹ - חוֹלֵץ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, עַד שֶׁיָּסִיר הַמַּשּׂוֹי; אֲפִלּוּ מִטְפַּחַת, אָסוּר לְהַנִּיחַ עַל הָרֹאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין, אֲבָל צוֹנֵף הוּא מִצְנַפְתּוֹ עַל תְּפִלָּיו.

כד. בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ מִטָּתוֹ, עַד שֶׁיּוֹצִיאָן, אוֹ יַנִּיחֵן בִּכְלִי בִּכְלִי אַחֵר שֶׁאֵינוֹ כִּלְיָן; אֲבָל אִם הָיָה הַכְּלִי הַשֵּׁנִי מְזֻמָּן לָהֶן - אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה כֵּלִים, כִּכְלִי אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין. וְאִם הִנִּיחָן כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי, מֻתָּר לְהַנִּיחָן תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו בֵּין כַּר לְכֶסֶת שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ, כְּדֵי לְשַׁמְּרָן, וַאֲפִלּוּ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמִּטָּה.

כה. קְדֻשַּׁת תְּפִלִּין, קְדֻשָּׁה גְּדוֹלָה הִיא; שֶׁכָּל זְמַן שֶׁתְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם, וְעַל זְרוֹעוֹ - הוּא עָנָו וְיָרֵא, וְאֵינוֹ נִמְשָׁךְ בִּשְׂחוֹק וּבְשִׂיחָה בְּטֵלָה, וְאֵינוֹ מְהַרְהֵר מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, אֶלָּא מְכַוֵּן לִבּוֹ לְדִבְרֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹתָן עָלָיו כָּל הַיּוֹם - שֶׁמִּצְוָתָן, כָּךְ הִיא. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַב, תַּלְמִיד רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל יָמָיו לֹא רָאוּהוּ שֶׁהָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תּוֹרָה, אוֹ בְּלֹא צִיצִית, אוֹ בְּלֹא תְּפִלִּין.

כו. אַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָתָן לְלָבְשָׁן כָּל הַיּוֹם - בִּשְׁעַת תְּפִלָּה, יוֹתֵר מִן הַכֹּל; אָמְרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין, כְּאִלּוּ מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ'. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִלִּין, עוֹבֵר בִּשְׁמוֹנֶה עֲשֵׂה - שֶׁהֲרֵי בְּאַרְבַּע הַפָּרָשִׁיּוֹת צִוָּה עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְעַל תְּפִלִּין שֶׁל יָד. וְכָל הָרָגִיל בִּתְפִלִּין - מַאֲרִיךְ יָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲדֹנָי עֲלֵיהֶם - יִחְיוּ".

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ה

א. כֵּיצַד כּוֹתְבִין אֶת הַמְּזוּזָה? כּוֹתֵב שְׁתֵּי הַפָּרָשִׁיּוֹת "שְׁמַע" וְ"וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" עַל דַּף [עמוד] אֶחָד, בִּירִיעָה אַחַת; וְעוֹשֶׂה לָהּ רֶוַח מִלְּמַעְלָה וְרֶוַח מִלְּמַטָּה, כְּמוֹ חֲצִי צִפֹּרֶן. וְאִם כְּתָבָהּ בִּשְׁנַיִם בִּשְׁלֹשָׁה דַּפִּין, כְּשֵׁרָה - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנָּה כְּגָנָב [רחב למעלה וקצר למטה], אוֹ כְּמוֹ עִגּוּל [כתובה בצורה עגולה], אוֹ כְּקֵבָּה [כאהל, קצר למעלה ורחב למטה]; וְאִם עָשָׂה כְּאַחַת מֵאֵלּוּ, פְּסוּלָה. כְּתָבָהּ שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּים פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה - פְּסוּלָה. כְּתָבָהּ בִּשְׁנֵי עוֹרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁתְּפָרָן, פְּסוּלָה. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה, וּתְפִלִּין שֶׁבָּלוּ - אֵין עוֹשִׂין מֵהֶן מְזוּזָה; וְלֹא מִן הַגִּלָּיוֹן [הקלף הריק] שֶׁל סֵפֶר, אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו מְזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְּדֻשָּׁה חֲמוּרָה לִקְדֻשָּׁה קַלָּה.

ב. וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת הָרֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשַׁת "שְׁמַע" לִ"וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ", פָּרָשָׁה סְתוּמָה [יסיים הראשונה בסוף השורה ויפסיק ריוח ט' אותיות ויתחיל השניה באמצע השורה]; וְאִם עָשָׂה אוֹתָהּ פְּתוּחָה, כְּשֵׁרָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה לָהּ מִן הַתּוֹרָה. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בַּתָּגִין שֶׁבָּהּ; וְאֵלּוּ הֵן הַתָּגִין שֶׁעוֹשִׂין בַּמְּזוּזָה:

ג. פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה - יֵשׁ בָּהּ שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת, עַל כָּל אוֹת וְאוֹת מֵהֶן שְׁלֹשָׁה זַיְנִין; וְאֵלּוּ הֵן: שִׁין וְעַיִן שֶׁל "שְׁמַע", וְנוּן דְּ"נַפְשְׁךָ", וּשְׁנֵי זַיְנִין שֶׁל "מְזֻזוֹת", וּשְׁנֵי טֵיתִין שֶׁל "[לְ]טוֹטָפֹת". וּפָרָשָׁה שְׁנִיָּה - יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת, עַל כָּל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשָׁה זַיְנִין; וְאֵלּוּ הֵן: גִּימֶל שֶׁל "דְּגָנְךָ", וּשְׁנֵי זַיְנִין שֶׁל "מְזוּזוֹת", וּשְׁנֵי טֵיתִין שֶׁל "[לְ]טוֹטָפֹת", וְצָדֵי שֶׁל "הָאָרֶץ". וְאִם לֹא עָשָׂה תָּגִין, אוֹ שֶׁהוֹסִיף בָּהֶן, אוֹ גָּרַע מֵהֶן - לֹא פָּסַל. וְאִם כְּתָבָהּ שֶׁלֹּא בִּשְׁרְטוּט [קוים ישרים לישור הכתב], אוֹ שֶׁלֹּא דִּקְדֵּק בְּמָלֵא וְחָסֵר, אוֹ שֶׁהוֹסִיף בָּהּ מִבִּפְנִים אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה.

ד. מִנְהָג פָּשׁוּט, שֶׁכּוֹתְבִין עַל הַמְּזוּזָה מִבַּחוּץ, כְּנֶגֶד הָרֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, 'שַׁדַּי'; וְאֵין בָּזֶה הֶפְסֵד, לְפִי שֶׁהוּא

מִבַּחוּץ. אֲבָל אֵלּוּ שֶׁכּוֹתְבִין בָּהּ מִבִּפְנִים שְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים, אוֹ שֵׁמוֹת קְדוֹשִׁים, אוֹ פָּסוּק, אוֹ חוֹתָמוֹת [צורות שונות] - חֲרֵי הֵן בִּכְלַל מִי שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא; שֶׁאֵלּוּ הַטִּפְּשִׁים, לֹא דַּי לָהֶן שֶׁבִּטְּלוּ הַמִּצְוָה, אֶלָּא שֶׁעוֹשִׂין מִצְוָה גְּדוֹלָה, שֶׁהִיא יִחוּד שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאַהֲבָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, כְּאִלּוּ הוּא קָמֵיעַ לַהֲנָיַת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁעָלָה עַל לִבָּם הַסָּכָל שֶׁזֶּה דָּבָר הַמְהַנֶּה בְּהַבְלֵי הָעוֹלָם.

ה. וּמִצְוָה לִכְתֹּב "עַל הָאָרֶץ" בְּשִׁיטָה [שורה] אַחֲרוֹנָה, בֵּין בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטָה בֵּין בְּאֶמְצַע שִׁיטָה; וְנָהֲגוּ כָּל הַסּוֹפְרִים לִכְתֹּב אוֹתָהּ בִּשְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים שִׁיטוֹת, ו"עַל הָאָרֶץ" בְּרֹאשׁ שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה. וְאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה, עַל הַסֵּדֶר: שְׁמַע, ה', הַדְּבָרִים, לְבָנֶיךָ, וּבְשָׁכְבְּךָ, בֵּין, וְהָיָה, מְצַוֶּה, בְּכָל, יוֹרֶה, עֵשֶׂב, פֶּן, וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם, הַשָּׁמַיִם, וַאֲבַדְתֶּם, וְשַׂמְתֶּם, אֹתָם, אֹתָם, בַּדֶּרֶךְ, וּבִשְׁעָרֶיךָ, אֲשֶׁר, עַל הָאָרֶץ.

ו. כְּשֶׁכּוֹפְלִין אוֹתָהּ, גּוֹלְלִין אוֹתָהּ מִסּוֹף הַשִּׁיטָה לִתְחִלָּתָהּ, עַד שֶׁתִּמְצָא כְּשֶׁיִּפְתַּח הַקּוֹרֵא לִקְרוֹת, יִקְרָא מֵרֹאשׁ הַשִּׁיטָה לְסוֹפָהּ. וְאַחַר שֶׁגּוֹלְלָהּ, מַכְנִיסָהּ בִּשְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל קָנֶה אוֹ שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל כָּל דָּבָר, וּמְחַבֵּר אוֹתָהּ אֶל מְזוּזַת הַפֶּתַח בְּמַסְמֵר, אוֹ חוֹפֵר בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח וּמַכְנִיס בָּהּ הַמְּזוּזָה.

ז. וְקֹדֶם שֶׁיְּקַבְּעֶנָּה בִּמְזוּזַת הַפֶּתַח, מְבָרֵךְ תְּחִלָּה: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְבֹּעַ מְזוּזָה'; וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ בִּשְׁעַת כְּתִיבָתָהּ, שֶׁקְּבִיעָתָהּ הִיא הַמִּצְוָה.

ח. תְּלָיָהּ בְּמַקֵּל [העומד ליד המזוזה] - פְּסוּלָה, שֶׁאֵין זוֹ קְבִיעָה. הִנִּיחָהּ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת [בקיר], לֹא עָשָׂה כְּלוּם. חָפַר בִּמְזוּזַת הַפֶּתַח, וְהִכְנִיס הַמְּזוּזָה כְּמוֹ נֶגֶר [קורה], וְהוּא כִּבְרִיחַ הַקָּרָשִׁים [במשכן ש]בַּטַּבָּעוֹת - [שהכניסה ברוחב המזוזה] פְּסוּלָה. הֶעֱמִיק לָהּ טֶפַח [חפר עומק טפח וקבעה], פְּסוּלָה. חָתַךְ קָנֶה וְהִכְנִיס בּוֹ מְזוּזָה, וְאַחַר כָּךְ חִבֵּר הַקָּנֶה אֶל קָנִים אֲחֵרִים, וְהֶעֱמִיד מִן הַכֹּל מְזוּזַת הַפֶּתַח - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמָה קְבִיעַת הַמְּזוּזָה לַעֲשִׂיַּת מְזוּזַת הַפֶּתַח.

ט. מְזוּזַת הַיָּחִיד, נִבְדֶּקֶת פַּעֲמַיִם בַּשָּׁבוּעַ [שבע שנים], וּמְזוּזַת רַבִּים, פַּעֲמַיִם בַּיּוֹבֵל [חמישים שנה] - שֶׁמָּא נִקְרְעָה מִמְּנָּה אוֹת אוֹ נִמְחֲקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְבוּעָה בַּכְּתָלִים, מֻרְקֶבֶת.

י. הַכֹּל חַיָּבִין בִּמְזוּזָה, אֲפִלּוּ נָשִׁים וַעֲבָדִים; וּמְחַנְּכִין אֶת הַקְּטַנִּים לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה לְבָתֵּיהֶם. הַשּׂוֹכֵר בַּיִת בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְהַדֶּר בְּפוּנְדָּק [מלון] בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה שְׁלֹשִׁים יוֹם; אֲבָל הַשּׂוֹכֵר בַּיִת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חַיָּב בִּמְזוּזָה מִיָּד.

יא. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהָבִיא מְזוּזָה וְלִקְבֹּעַ אוֹתָהּ, אֲפִלּוּ הָיָה נוֹתֵן שָׂכָר עַל קְבִיעָתָהּ; מִפְּנֵי שֶׁהַמְּזוּזָה חוֹבַת הַדָּר הִיא, וְאֵינָהּ חוֹבַת הַבַּיִת. וּכְשֶׁהוּא יוֹצֵא, לֹא יִטְּלֶנָּה בְּיָדוֹ וְיֵצֵא; וְאִם הָיָה הַבַּיִת לְגוֹי, חֲרֵי זֶה נוֹטְלָהּ כְּשֶׁיֵּצֵא.

פֶּרֶק ו

א. עֲשָׂרָה תְּנָאִין יֵשׁ בַּבַּיִת, וְאַחַר כָּךְ יִתְחַיֵּב הַדָּר בּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְזוּזָה, וְאִם חָסֵר תְּנַאי אֶחָד מֵהֶן, פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה; וְאֵלּוּ הֵן: שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר, וְשֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁתֵּי מְזוּזוֹת [עמודים מב' צידי הפתח], וְיִהְיֶה לוֹ מַשְׁקוֹף, וְתִהְיֶה לוֹ [לבית] תִּקְרָה, וְיִהְיוּ לוֹ דְּלָתוֹת, וְיִהְיֶה גֹּבַהּ הַשַּׁעַר עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר, וְיִהְיֶה בַּיִת חֹל [פרט לבית כנסת וכיו"ב], וְיִהְיֶה עָשׂוּי לְדִירַת אָדָם, וְעָשׂוּי לְדִירַת כָּבוֹד [פרט למרחץ וכיו"ב], וְעָשׂוּי לְדִירַת קֶבַע.

ב. בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה; וְאִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְרַבְּעַ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת בְּשָׁוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עָגֹל, אוֹ בַּעַל חָמֵשׁ זָוִיּוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם הָיָה אָרְכּוֹ יָתֵר עַל רָחְבּוֹ - הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְרַבְּעַ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חַיָּב בִּמְזוּזָה.

ג. אַכְסַדְרָה, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים וְתִקְרָה - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פַּצִּימִין [עמודים] בְּרוּחַב רְבִיעִית, פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁהַפַּצִּימִין לְהַעֲמִיד הַתִּקְרָה הֵן, וְלֹא מִשּׁוּם מְזוּזוֹת נַעֲשׂוּ. וְכֵן תִּקְרָה שֶׁאֵין לָהּ כְּתָלִים, אֶלָּא עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים מִכָּאן וּמִכָּאן - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתַבְנִית בַּיִת, פְּטוּרָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ מְזוּזוֹת, שֶׁאֵלּוּ הָעַמּוּדִים לְהַעֲמִיד הַתִּקְרָה הֵן עֲשׂוּיִין.

ד. בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוּזָה מִכָּאן וּמְזוּזָה מִכָּאן, וְכִפָּה כְּמִין קֶשֶׁת עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת בִּמְקוֹם הַמַּשְׁקוֹף - אִם יֵשׁ בְּגֹבַהּ הַמְּזוּזוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - חַיָּב בִּמְזוּזָה; וְאִם אֵין בָּהֶן עֲשָׂרָה טְפָחִים - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ מַשְׁקוֹף.

ה. בַּיִת שֶׁאֵין לוֹ תִּקְרָה, פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה; הָיָה מִקְצָתוֹ מְקֹרֶה, וּמִקְצָתוֹ אֵינוֹ מְקֹרֶה - יֵרָאֶה לִי, שֶׁאִם הָיָה הַקֵּרוּי כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, שֶׁהוּא חַיָּב בִּמְזוּזָה. וּמֵעַמִּידִין הַדְּלָתוֹת, וְאַחַר כָּךְ קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה.

ו. הַר הַבַּיִת הַלִּשְׁכּוֹת וְהָעֲזָרוֹת, וּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת - שֶׁאֵין בָּהֶן בֵּית דִּירָה - פְּטוּרִין, לְפִי שֶׁהֵן קֹדֶשׁ. בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים שֶׁהָאוֹרְחִין דָּרִין בּוֹ, חַיָּב בִּמְזוּזָה; וְכֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּרַכִּין, אִם הָיָה בּוֹ בֵּית דִּירָה. כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, לֹא הָיָה לָהֶן מְזוּזוֹת - חוּץ מִשַּׁעַר נִיקָנוֹר, וְשֶׁלְּפָנִים מִמֶּנּוּ, וְשֶׁל לִשְׁכַּת פַּלְהֶדְרִין; מִפְּנֵי שֶׁהַלִּשְׁכָּה הַזֹּאת, הָיְתָה בֵּית דִּירָה לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַהַפְרָשָׁה.

ז. בֵּית הַתֶּבֶן, בֵּית הַבָּקָר, בֵּית הָעֵצִים, בֵּית הָאוֹצָרוֹת [מחסני יין ושמן] - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּיתֶךָ" - בֵּיתְךָ הַמְיֻחָד לְךָ, פְּרָט לְאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן. לְפִיכָךְ, רֶפֶת בָּקָר שֶׁהַנָּשִׁים יוֹשְׁבוֹת בָּהּ וּמִתְקַשְּׁטוֹת בָּהּ - חַיֶּבֶת בִּמְזוּזָה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בָּהּ יִחוּד לְדִירַת אָדָם. בֵּית שַׁעַר, אַכְסַדְרָה, וּמִרְפֶּסֶת, {וְהַגִּנָּה} (ושער הגנה), וְהַדִּיר - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירָה; וְאִם הָיוּ בָּתִּים הַחַיָּבִין בִּמְזוּזָה פְּתוּחִין לְמְקוֹמוֹת אֵלּוּ, חַיָּבִין גַּם הֵם בִּמְזוּזָה.

ח. לְפִיכָךְ, אֶחָד שַׁעֲרֵי חֲצֵרוֹת, וְאֶחָד שַׁעֲרֵי מְבוֹאוֹת [רחוב שחצרות פתוחין אליו], וְאֶחָד שַׁעֲרֵי מְדִינוֹת וַעֲיָרוֹת - כֻּלָּן

חַיָּבִין בִּמְזוּזָה, שֶׁהֲרֵי הַבָּתִּים הַחַיָּבִין בִּמְזוּזָה פְּתוּחִין לְתוֹכָן. וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה בָּתִּים, זֶה פָּתוּחַ לָזֶה, וְזֶה פָּתוּחַ לָזֶה - הוֹאִיל וְהַפְּנִימִי חַיָּב בִּמְזוּזָה, כֻּלָּן חַיָּבִין בִּמְזוּזָה; וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ: 'שַׁעַר הַפָּתוּחַ מִן הַגִּנָּה לֶחָצֵר, חַיָּב בִּמְזוּזָה'.

ט. בֵּית הַכִּסֵּא, וּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּבֵית הַטְּבִילָה, וּבֵית הַבֶּרְסְקִי [בית עיבוד עורות], וַכַּיּוֹצֵא בָּהֶן - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירַת כָּבוֹד. סֵכַת הֶחָג בֶּחָג, וּבֵית שֶׁבִּסְפִינָה - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירַת קֶבַע. שְׁתֵּי סֵכוֹת שֶׁל יוֹצְרִין [אומנים], זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ - הַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ קְבוּעָה. וְכֵן הַחֲנֻיּוֹת שֶׁבַּשְּׁוָקִים פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן קְבוּעִים לְדִירָה.

י. בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לָצֵאת וְלָבוֹא אֶלָּא בְּפֶתַח אֶחָד מֵהֶן, חַיָּב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה בְּכָל פֶּתַח וּפֶתַח. פֶּתַח קָטָן שֶׁבֵּין בַּיִת וַעֲלִיָּה, חַיָּב בִּמְזוּזָה. חֶדֶר שֶׁבַּבַּיִת, אֲפִלּוּ חֶדֶר בְּחֶדֶר - חַיָּב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה עַל שַׁעַר הַחֶדֶר הַפְּנִימִי, וְעַל שַׁעַר הַחֶדֶר הַחִיצוֹן, וְעַל שַׁעַר הַבַּיִת; שֶׁכֻּלָּן עֲשׂוּיִין לְדִירָה, וּקְבוּעִין.

יא. פֶּתַח שֶׁבֵּין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵיתוֹ - אִם הָיָה רָגִיל לָצֵאת וְלָבוֹא בְּאוֹתוֹ הַפֶּתַח, חַיָּב בִּמְזוּזָה. פֶּתַח שֶׁבֵּין שְׁנֵי בָּתִּים, הוֹלְכִין אַחַר הַצִּיר שֶׁל דֶּלֶת [יתד שלמעלה ושלמטה] - מָקוֹם שֶׁהַצִּיר נִרְאֶה עִמּוֹ, שָׁם קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה.

יב. וְהֵיכָן קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה? בְּתוֹךְ חֲלַל הַפֶּתַח, בַּטֶּפַח הַסָּמוּךְ לַחוּץ, בִּתְחִלַּת שְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל גֹּבַהּ הַשַּׁעַר. וְאִם קְבָעָהּ לְמַעְלָה מִזֶּה, כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁיַּרְחִיקֶנָּה מִן הַמַּשְׁקוֹף טֶפַח. עַל יְמִין הַנִּכְנָס לַבַּיִת; וְאִם קְבָעָהּ מִשְּׂמֹאל, פְּסוּלָה. וּבַיִת שֶׁל שֵׁתָּפִין, חַיָּב בִּמְזוּזָה.

יג. חַיָּב אָדָם לְהִזָּהֵר בִּמְזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חוֹבַת הַכֹּל תָּמִיד. וְכָל עֵת שֶׁיִּכָּנֵס וְיֵצֵא, יִפְגַּע בְּיִחוּד שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - וְיִזְכֹּר אַהֲבָתוֹ, וְיֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ וּשְׁגִיָּתוֹ [עיסוקו] בְּהַבְלֵי הַזְּמַן; וְיֵדַע שֶׁאֵין שָׁם דָּבָר הָעוֹמֵד לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, אֶלָּא יְדִיעַת צוּר הָעוֹלָם, וּמִיָּד הוּא חוֹזֵר לְדַעְתּוֹ, וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי מֵישָׁרִים. אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ וּבִזְרוֹעוֹ, וְצִיצִית בְּבִגְדוֹ, וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ - מֻחְזָק לוֹ שֶׁלֹּא יֶחְטָא; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ מַזְכִּירִין רַבִּים, וְהֵן הֵן הַמַּלְאָכִים שֶׁמַּצִּילִין אוֹתוֹ מִלַּחְטֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: "חֹנֶה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו, וַיְחַלְּצֵם". (בריך רחמנא דסיען).

פֶּרֶק ז

א. מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כָּל אִישׁ וָאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, לִכְתֹּב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַתָּה, כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת", כְּלוֹמַר: כִּתְבוּ אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁירָה זוֹ [שירת "האזינו"] - לְפִי שֶׁאֵין כּוֹתְבִין אֶת הַתּוֹרָה פָּרָשִׁיּוֹת פָּרָשִׁיּוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחוּ לוֹ לְאָדָם אֲבוֹתָיו סֵפֶר תּוֹרָה, מִצְוָה לִכְתֹּב מִשֶּׁלּוֹ. וְאִם כְּתָבוֹ בְּיָדוֹ, כְּאִלּוּ קִבְּלוֹ מִסִּינַי; וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לִכְתֹּב, אֲחֵרִים כּוֹתְבִין לוֹ. וְכָל הַמַּגִּיהַּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת - הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ כְּתָבוֹ כֻּלּוֹ.

ב. הַמֶּלֶךְ מְצֻוֶּה לִכְתֹּב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אַחֵר לְעַצְמוֹ לְשֵׁם הַמֶּלֶךְ, יָתֵר עַל סֵפֶר שֶׁהָיָה לוֹ כְּשֶׁהוּא הֶדְיוֹט - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ - וְכָתַב לוֹ וְגוֹ'"; וּמַגִּיהִין אוֹתוֹ מִסֵּפֶר הָעֲזָרָה, עַל פִּי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. זֶה שֶׁהָיָה לוֹ כְּשֶׁהוּא הֶדְיוֹט, מַנִּיחוֹ בְּבֵית גְּנָזָיו; וְזֶה שֶׁכָּתַב אוֹ שֶׁנִּכְתַּב לוֹ אַחַר שֶׁמָּלַךְ, יִהְיֶה עִמּוֹ תָּמִיד. וְאִם יֵצֵא לַמִּלְחָמָה, סֵפֶר תּוֹרָה זֶה עִמּוֹ; נִכְנָס, וְהוּא עִמּוֹ; יוֹשֵׁב בַּדִּין, וְהוּא עִמּוֹ; מֵסֵב, וְהוּא כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיְתָה עִמּוֹ, וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו".

ג. לֹא הָיָה לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְלֹךְ - צָרִיךְ לִכְתֹּב אַחַר שֶׁמָּלַךְ שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה: אֶחָד, מַנִּיחוֹ בְּבֵית גְּנָזָיו; וְהַשֵּׁנִי, יִהְיֶה עִמּוֹ תָּמִיד - לֹא יָסוּר מֵעִמּוֹ אֶלָּא בַּלַּיְלָה, אוֹ כְּשֶׁיִּכָּנֵס לַמֶּרְחָץ, אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא, אוֹ לִישֹׁן עַל מִטָּתוֹ.

ד. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכְּתָבוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁרְטוּט [מתיחת קוים על הקלף לישור הכתב], אוֹ שֶׁכָּתַב מִקְצָתוֹ עַל הַגְּוִיל וּמִקְצָתוֹ עַל הַקְּלָף - פָּסוּל; אֶלָּא אוֹ כֻּלּוֹ עַל הַגְּוִיל, אוֹ כֻּלּוֹ עַל הַקְּלָף. וְכֵיצַד כּוֹתְבִין סֵפֶר תּוֹרָה? כּוֹתֵב כְּתִיבָה מְתֻקֶּנֶת נָאָה בְּיוֹתֵר: יַנִּיחַ בֵּין כָּל תֵּבָה וְתֵבָה, כִּמְלֹא אוֹת קָטַנָּה; וּבֵין כָּל שִׁיטָה [שורה] וְשִׁיטָה, כִּמְלֹא שִׁיטָה; וְאֹרֶךְ כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה - שְׁלֹשִׁים אוֹתִיּוֹת, כְּדֵי לִכְתֹּב 'לְמִשְׁפְּחוֹתֵיכֶם לְמִשְׁפְּחוֹתֵיכֶם לְמִשְׁפְּחוֹתֵיכֶם' שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְזֶה הוּא רֹחַב כָּל דַּף [עמוד] וָדָף. וְלֹא תְּהֵא הַשִּׁיטָה קְצָרָה מִזֶּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדַּף כְּאִגֶּרֶת; וְלֹא אֲרֻכָּה יָתֵר עַל זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת [מחפשות הרבה] בַּכְּתָב.

ה. לֹא יְמַעֵט [יקטין] הַכְּתָב, מִפְּנֵי הָרֶוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה [לצורך מרווח תשע אותיות בין פרשה לפרשה]. נִזְדַּמְּנָה לוֹ תֵּבָה בַּת חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת - לֹא יִכְתֹּב שְׁתַּיִם בְּתוֹךְ הַדַּף וְשֶׁלֹּשׁ חוּץ לַדַּף, אֶלָּא כּוֹתֵב שֶׁלֹּשׁ בְּתוֹךְ הַדַּף וּשְׁתַּיִם חוּץ לַדַּף; לֹא נִשְׁאַר מִן הַשִּׁיטָה כְּדֵי לִכְתֹּב שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת - מַנִּיחַ הַמָּקוֹם פָּנוּי, וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַשִּׁיטָה.

ו. נִזְדַּמְּנָה לוֹ תֵּבָה בַּת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - לֹא יִזְרְקֶנָּה [יכתבנה] בֵּין הַדַּפִּין [בין העמודים], אֶלָּא יַחֲזוֹר לִתְחִלַּת הַשִּׁיטָה. נִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּסוֹף הַשִּׁיטָה תֵּבָה בַּת עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת, אוֹ פָּחוֹת אוֹ יָתֵר, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַשִּׁיטָה כְּדֵי לִכְתֹּב אֶת כֻּלָּהּ בְּתוֹךְ הַדַּף - אִם יָכוֹל לִכְתֹּב חֶצְיָהּ בְּתוֹךְ הַדַּף וְחֶצְיָהּ חוּץ לַדַּף, כּוֹתֵב; וְאִם לָאו, מַנִּיחַ הַמָּקוֹם פָּנוּי וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַשִּׁיטָה.

ז. וּמַנִּיחַ בֵּין כָּל חֵמֶשׁ וְחֵמֶשׁ, אַרְבַּע שִׁיטִין פְּנוּיוֹת בְּלֹא כְּתִיבָה, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יָתֵר; וְיַתְחִיל הַחֵמֶשׁ מִתְּחִלַּת שִׁיטָה חֲמִישִׁית. וּכְשֶׁיִּגְמֹר הַתּוֹרָה, צָרִיךְ שֶׁיִּגְמֹר בְּאֶמְצַע שִׁיטָה שֶׁבְּסוֹף הַדַּף; וְאִם נִשְׁאַר מִן הַדַּף שִׁיטִין הַרְבֵּה, מְקַצֵּר וְעוֹלֶה, וְיַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַשִּׁיטָה, וְלֹא יִגְמֹר אֶת הַשִּׁיטָה. וּמִתְכַּוֵּן, עַד שֶׁיִּהְיֶה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" בְּאֶמְצַע שִׁיטָה בְּסוֹף הַדַּף.

ח. וְיִזָּהֵר בָּאוֹתִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת, וּבָאוֹתִיּוֹת הַקְּטַנּוֹת, וּבָאוֹתִיּוֹת הַנְּקוּדוֹת [שיש ניקוד מעליהם], וּבָאוֹתִיּוֹת שֶׁצּוּרָתָן מְשֻׁנּוֹת כְּגוֹן הַפֵּיין הַלְּפוּפוֹת [מקופלות], וְהָאוֹתִיּוֹת הָעֲקֵלְּמוֹת כְּמוֹ

שֶׁהֶעְתִּיקוּ הַסּוֹפְרִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ. וְיִזָּהֵר בַּתָּגִין [כתרים] וּבְמִנְיָנָן - יֵשׁ אוֹת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ תָּג אֶחָד, וְיֵשׁ אוֹת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ שִׁבְעָה; וְכָל הַתָּגִין - כְּצוּרַת זַיִן הֵן, דַּקִּין כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה.

ט. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, לֹא נֶאֱמְרוּ אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר; וְאִם שִׁנָּה בְּתִקּוּן זֶה, אוֹ שֶׁלֹּא דִּקְדֵּק בַּתָּגִין, וְכָתַב הָאוֹתִיּוֹת כֻּלָּן כְּתִקָּנָן, אוֹ שֶׁקִּרֵב אֶת הַשִּׁיטִין, אוֹ הִרְחִיקָן, אוֹ הֶאֱרִיךְ בָּהֶן, אוֹ קִצְּרָן - הוֹאִיל וְלֹא הִדְבִּיקָן אוֹת לְאוֹת, וְלֹא חִסֵּר וְלֹא הוֹתִיר, וְלֹא הִפְסִיד צוּרַת אוֹת אַחַת, וְלֹא שִׁנָּה בִּפְתוּחוֹת וּסְתוּמוֹת [כדלקמן] - הֲרֵי זֶה סֵפֶר כָּשֵׁר.

י. יֵשׁ דְּבָרִים אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אוֹתָן בַּתַּלְמוּד - נָהֲגוּ בָּהֶם הַסּוֹפְרִים, וְקַבָּלָה הִיא בְּיָדָם אִישׁ מִפִּי אִישׁ; וְהֵן: שֶׁיִּהְיוּ מִנְיַן הַשִּׁיטִין שֶׁבְּכָל דַּף וָדַף, לֹא פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים, וְלֹא יָתֵר עַל שִׁשִּׁים; וְשֶׁיִּהְיֶה הָרֶוַח שֶׁבֵּין כָּל פָּרָשָׁה וּפָרָשָׁה, כְּמוֹ תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת 'אֲשֶׁר אֲשֶׁר אֲשֶׁר'; וְשֶׁיִּהְיֶה בְּרֹאשׁ הַשִּׁיטִין לְמַעְלָה מִשִּׁירַת הַיָּם: הַבָּאִים, בַּיַּבָּשָׁה, ה', מֵת, בְּמִצְרַיִם - חָמֵשׁ שִׁיטִין; וּלְמַטָּה מִן הַשִּׁירָה - חָמֵשׁ שִׁיטִין, תְּחִלַּת כָּל שִׁיטָה מֵהֶן כָּךְ: וַתִּקַּח, אַחֲרֶיהָ, סוּס, וַיֵּצְאוּ, וַיָּבֹאוּ; וְיִהְיֶה בְּרֹאשֵׁי הַשִּׁיטִין לְמַעְלָה מִשִּׁירַת הָאֲזִינוּ: וְאָעִידָה, אַחֲרֵי, הַדֶּרֶךְ, בְּאַחֲרִית, לְהַכְעִיסוֹ, קָהָל - שֵׁשׁ שִׁיטִין; וּלְמַטָּה מִמֶּנָּה - חָמֵשׁ שִׁיטִין: וַיָּבֹא, לְדַבֵּר, אֲשֶׁר, הַזֹּאת, אֲשֶׁר.

יא. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר; וְאִם שִׁנָּה, לֹא פָּסַל. אֲבָל אִם כָּתַב הַמָּלֵא חָסֵר, אוֹ הֶחָסֵר מָלֵא; אוֹ שֶׁכָּתַב מִלָּה שֶׁהִיא קְרֹא [נקראת אחרת מכתיבתה] וְכָתַב כִּקְרִיאָתָהּ, כְּגוֹן שֶׁכָּתַב "יִשְׁכָּבֶנָּה" בִּמְקוֹם "יִשְׁגָּלֶנָּה", "וּבַטְּחֹרִים" בִּמְקוֹם "וּבַעֲפָלִים", וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; אוֹ שֶׁכָּתַב פָּרָשָׁה פְּתוּחָה סְתוּמָה, אוֹ שֶׁכָּתַב סְתוּמָה פְּתוּחָה; אוֹ שֶׁכָּתַב הַשִּׁירָה [שירת הים או שירת האזינו] כִּשְׁאָר הַכְּתָב, אוֹ שֶׁכָּתַב פָּרָשָׁה אַחַת כְּשִׁירָה - הֲרֵי זֶה פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה כְּלָל, אֶלָּא כְּחֻמָּשׁ מִן הַחֻמָּשִׁין שֶׁמְּלַמְּדִין בָּהֶן הַתִּינוֹקוֹת.

יב. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵינוֹ מֻגָּהּ, אָסוּר לַשְּׁהוֹתוֹ יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם; אֶלָּא יְתַקֵּן, אוֹ יִגְנֹז. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁלֹּשׁ טָעֲיוֹת בְּכָל דַּף וָדַף, יְתַקֵּן; אַרְבַּע, יִגְנֹז. וְאִם הָיָה רֹב הַסֵּפֶר מֻגָּהּ, וְהַשְּׁאָר יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע טָעֲיוֹת בְּכָל דַּף, וְנִשְׁאַר אֲפִלּוּ דַּף אֶחָד מֵאוֹתוֹ הַשְּׁאָר הַמְשֻׁבָּשׁ בְּלֹא אַרְבַּע טָעֲיוֹת - הֲרֵי זֶה יְתַקֵּן.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁכָּתַב הַמָּלֵא חָסֵר, שֶׁנִּמְצָא תּוֹלֶה הָאוֹתִיּוֹת שֶׁשָּׁכַח בֵּינֵי הַשִּׁיטוֹת; אֲבָל אִם כָּתַב הֶחָסֵר מָלֵא, אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּכָל דַּף וָדַף כַּמָּה טָעֲיוֹת, הֲרֵי זֶה מְתַקְּנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹרֵד וְאֵינוֹ תּוֹלֶה.

יד. מֻתָּר לִכְתֹּב הַתּוֹרָה חֵמֶשׁ חֵמֶשׁ, כָּל חֵמֶשׁ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵין בָּהֶן קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה הַתָּם; אֲבָל לֹא יִכְתֹּב מְגִלָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ [רק כמה] פָּרָשִׁיּוֹת. וְאֵין כּוֹתְבִין מְגִלָּה לַתִּינוֹק לְהִתְלַמֵּד בָּהּ; וְאִם דַּעְתּוֹ לְהַשְׁלִים עָלֶיהָ חֵמֶשׁ, מֻתָּר.

כָּתַב מְגִלָּה שֶׁלֹּשׁ שֶׁלֹּשׁ תֵּבוֹת בְּשִׁיטָה אַחַת, מֻתָּר.

טו. מֻתָּר לְדַבֵּק תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּכָרֵךְ אֶחָד, וּמַנִּיחַ בֵּין כָּל חֵמֶשׁ וְחֵמֶשׁ אַרְבַּע שִׁיטִין, וּבֵין כָּל נָבִיא וְנָבִיא שֶׁלֹּשׁ שִׁיטִין, וּבֵין כָּל נָבִיא וְנָבִיא מִשְּׁנֵים עָשָׂר שֶׁלֹּשׁ שִׁיטִין - שֶׁאִם בָּא לַחְתֹּךְ, חוֹתֵךְ. וְסִדּוּרָן שֶׁל נְבִיאִים, כָּךְ הוּא: יְהוֹשֻׁעַ, וְשׁוֹפְטִים, שְׁמוּאֵל, וּמְלָכִים, יִרְמְיָה, יְחֶזְקֵאל, יְשַׁעְיָה, וּתְרֵי עָשָׂר; וְסֵדֶר הַכְּתוּבִים: רוּת, וְתִלִּים, וְאִיּוֹב, וּמִשְׁלֵי, וְקֹהֶלֶת, וְשִׁיר הַשִּׁירִים, וְקִינוֹת, וְדָנִיֵּאל, וּמְגִלָּה, וְעֶזְרָא, וְדִבְרֵי הַיָּמִים.

טז. כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - אֵין כּוֹתְבִין אוֹתָן אֶלָּא בְּשִׁרְטוּט [מתיחת קוים ישרים לישור הכתב], אֲפִלּוּ כְּתָבָן עַל הַנְּיָר. וּמֻתָּר לִכְתֹּב שֶׁלֹּשׁ תֵּבוֹת בְּלֹא שִׁרְטוּט; יָתֵר עַל זֶה, אָסוּר.

יז. כֵּיוָן זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים - אֵין קְדֻשָּׁתוֹ כִּקְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא כְּחֻמָּשׁ מִן הַחֻמָּשִׁין; דִּין [ספר] הַיָּתֵר [על חמשה חומשי תורה], כְּדִין [הספר] הֶחָסֵר [מחמשת החומשים].

יום שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ח

א. פָּרָשָׁה פְּתוּחָה, יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֶמְצַע הַשִּׁיטָה, מַנִּיחַ שְׁאָר הַשִּׁיטָה פָּנוּי, וּמַתְחִיל הַפָּרָשָׁה שֶׁהִיא פְּתוּחָה מִתְּחִלַּת הַשִּׁיטָה הַשְּׁנִיָּה, כְּגוֹן זֶה: _____ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנִּשְׁאַר מִן הַשִּׁיטָה רֶוַח כְּשִׁעוּר תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת; אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאַר אֶלָּא מְעַט, אוֹ אִם גָּמַר בְּסוֹף הַשִּׁיטָה - מַנִּיחַ שִׁיטָה שְׁנִיָּה כֻּלָּהּ פְּנוּיָה בְּלֹא כְּתָב, וּמַתְחִיל הַפָּרָשָׁה הַפְּתוּחָה מִתְּחִלַּת שִׁיטָה הַשְּׁלִישִׁית, כְּגוֹן זֶה: _____ פנויה _____

ב. וּפָרָשָׁה סְתוּמָה, יֵשׁ לָהּ שָׁלֹשׁ צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֶמְצַע הַשִּׁיטָה, מַנִּיחַ רֶוַח כַּשִּׁעוּר [תשע אותיות], וּמַתְחִיל לִכְתֹּב בְּסוֹף הַשִּׁיטָה מִתְּחִלַּת הַפָּרָשָׁה שֶׁהִיא סְתוּמָה, עַד שֶׁיִּמְצָא הָרֶוַח בָּאֶמְצַע, כְּגוֹן זֶה: _____ _____ וְאִם לֹא נִשְׁאַר מִן הַשִּׁיטָה כְּדֵי לְהַנִּיחַ הָרֶוַח כַּשִּׁעוּר וְלִכְתֹּב בְּסוֹף הַשִּׁיטָה תֵּבָה אַחַת - יַנִּיחַ הַכֹּל פָּנוּי, וְיַנִּיחַ מְעַט רֶוַח מֵרֹאשׁ שִׁיטָה שְׁנִיָּה, וַיַּתְחִיל לִכְתֹּב הַפָּרָשָׁה הַסְּתוּמָה מֵאֶמְצַע שִׁיטָה, כְּגוֹן זֶה: _____ _____ וְאִם גָּמַר בְּסוֹף הַשִּׁיטָה, מַנִּיחַ מִתְּחִלַּת שִׁיטָה הַשְּׁנִיָּה כְּשִׁעוּר הָרֶוַח, וּמַתְחִיל לִכְתֹּב הַסְּתוּמָה מֵאֶמְצַע הַשִּׁיטָה, כְּגוֹן זֶה: _____ _____ נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁפָּרָשָׁה פְּתוּחָה, תְּחִלָּתָהּ בִּתְחִלַּת הַשִּׁיטָה לְעוֹלָם; וּפָרָשָׁה סְתוּמָה, תְּחִלָּתָהּ מֵאֶמְצַע הַשִּׁיטָה לְעוֹלָם.

ג. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵינוֹ מֻגָּהּ בְּמָלֵא וְחָסֵר, אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ וּלְהַגִּיהוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; אֲבָל אִם טָעָה בְּרֶוַח הַפָּרָשִׁיּוֹת וְכָתַב פְּתוּחָה סְתוּמָה, אוֹ סְתוּמָה פְּתוּחָה, אוֹ שֶׁהִפְסִיק בְּרֶוַח וְהִנִּיחַ פָּנוּי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ פָּרָשָׁה, אוֹ שֶׁכָּתַב כְּדַרְכּוֹ וְלֹא הִפְסִיק בְּרֶוַח בְּמָקוֹם הַפָּרָשָׁה, אוֹ שֶׁשִּׁנָּה צוּרַת הַשִּׁירוֹת [שירת הים והאזינו] - הֲרֵי זֶה פָּסוּל, וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה, אֶלָּא לְסַלֵּק אֶת כָּל הַדַּף שֶׁטָּעָה בּוֹ.

ד. וּלְפִי שֶׁרָאִיתִי שִׁבּוּשׁ גָּדוֹל בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁרָאִיתִי בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְכֵן בַּעֲלֵי הַמָּסוֹרוֹת שֶׁכּוֹתְבִין וּמְחַבְּרִין לְהוֹדִיעַ הַסְּתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת, נֶחְלָקִין בִּדְבָרִים אֵלּוּ, בְּמַחֲלֹקֶת הַסְּפָרִים שֶׁסּוֹמְכִין עֲלֵיהֶן - רָאִיתִי לִכְתֹּב הֵנָּה כָּל פָּרָשִׁיּוֹת

1 הַתּוֹרָה, הַסְּתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת, וְצוּרוֹת הַשִּׁירוֹת, כְּדֵי לְתַקֵּן
2 עֲלֵיהֶן כָּל הַסְּפָרִים וּלְהַגִּיהַּ מֵהֶן. וְסֵפֶר שֶׁסָּמַכְנוּ עָלָיו
3 בִּדְבָרִים אֵלּוּ, הוּא הַסֵּפֶר הַיָּדוּעַ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהוּא כּוֹלֵל
4 אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים סְפָרִים [כל התורה נביאים וכתובים], שֶׁהָיָה
5 בִּירוּשָׁלַיִם מִכַּמָּה שָׁנִים לְהַגִּיהַּ מִמֶּנּוּ הַסְּפָרִים, וְעָלָיו הָיוּ
6 הַכֹּל סוֹמְכִין, לְפִי שֶׁהִגִּיהוֹ בֶּן אָשֵׁר, וְדִקְדֵּק בּוֹ שָׁנִים הַרְבֵּה,
7 וְהִגִּיהוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֶעְתִּיקוֹ. וְעָלָיו סָמַכְתִּי בְּסֵפֶר
8 תּוֹרָה שֶׁכָּתַבְתִּי כְּהִלְכָתוֹ.

9 סֵפֶר בְּרֵאשִׁית: יְהִי רָקִיעַ, יִקָּווּ הַמַּיִם, יְהִי מְאֹרֹת, יִשְׁרְצוּ
10 הַמַּיִם, תּוֹצֵא הָאָרֶץ, וַיְכֻלּוּ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם - כֻּלָּן
11 פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֶׁבַע פָּרָשִׁיּוֹת; אֶל הָאִשָּׁה אָמַר, וּלְאָדָם אָמַר
12 - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים - פְּתוּחָה; וְהָאָדָם יָדַע,
13 זֶה סֵפֶר, וַיְחִי שֵׁת, וַיְחִי אֱנוֹשׁ, וַיְחִי קֵינָן, וַיְחִי מַהֲלַלְאֵל,
14 וַיְחִי יֶרֶד, וַיְחִי חֲנוֹךְ, וַיְחִי מְתוּשֶׁלַח, וַיְחִי לֶמֶךְ, וַיְחִי נֹחַ -
15 אַחַת עֶשְׂרֵה פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ, כֻּלָּן סְתוּמוֹת; וַיַּרְא ה', אֵלֶּה
16 תּוֹלְדֹת נֹחַ - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ, וַיְדַבֵּר
17 אֱלֹהִים אֶל נֹחַ, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ - שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת;
18 וַיִּהְיוּ בְנֵי נֹחַ, וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וּכְנַעַן
19 יָלַד, וּלְשֵׁם יֻלַּד - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיְהִי כָל הָאָרֶץ, אֵלֶּה
20 תּוֹלְדֹת שֵׁם - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וְאַרְפַּכְשַׁד חַי, וְשֶׁלַח חַי, וַיְחִי
21 עֵבֶר, וַיְחִי פֶּלֶג, וַיְחִי רְעוּ, וַיְחִי שְׂרוּג, וַיְחִי נָחוֹר, וַיְחִי תֶרַח
22 - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה פָּרָשִׁיּוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם,
23 וַיְהִי רָעָב, וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל - שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; אַחַר
24 הַדְּבָרִים, וְשָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם, וַיְהִי אַבְרָם, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל
25 אַבְרָהָם - אַרְבַּעְתָּן סְתוּמוֹת; וַיֵּרָא אֵלָיו - פְּתוּחָה; וַיִּסַּע
26 מִשָּׁם, וַה' פָּקַד - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא, וַיְהִי
27 אַחַר, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה - אַרְבַּעְתָּן
28 פְּתוּחוֹת; וְאַבְרָהָם זָקֵן - סְתוּמָה; וַיֹּסֶף אַבְרָהָם, וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת
29 יִשְׁמָעֵאל, וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק, וַיְהִי רָעָב - אַרְבַּעְתָּן
30 פְּתוּחוֹת; וַיְהִי עֵשָׂו, וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב -
31 שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב - פְּתוּחָה; וַיָּבֹא יַעֲקֹב, וַתֵּצֵא
32 דִינָה - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, וַיֵּרֶא אֱלֹהִים, וַיְהִיוּ
33 בְנֵי יַעֲקֹב, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת עֵשָׂו - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת; אֵלֶּה בְנֵי
34 שֵׂעִיר - סְתוּמָה; וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים, וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, וַיְהִי בָּעֵת -
35 שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה - סְתוּמָה; וַיְהִי אַחַר
36 הַדְּבָרִים, וַיְהִי מִקֵּץ - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיִּגַּשׁ אֵלָיו, וְאֵלֶּה
37 שְׁמוֹת, וְאֶת יְהוּדָה - שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים,
38 וַיִּקְרָא יַעֲקֹב, שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, יְהוּדָה, זְבוּלֻן, יִשָּׂשכָר - כֻּלָּן
39 פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; דָּן, גָּד, מֵאָשֵׁר, נַפְתָּלִי, בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף -
40 חֲמִשְׁתָּן סְתוּמוֹת; בִּנְיָמִין - פְּתוּחָה. מִנְיַן הַפְּתוּחוֹת, שָׁלֹשׁ
41 וְאַרְבָּעִים; וְהַסְּתוּמוֹת, שְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים; הַכֹּל, אַחַת
42 וְתִשְׁעִים פָּרָשִׁיּוֹת.

43 סֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת: וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ, וַיֵּלֶךְ אִישׁ, וַיְהִי בַיָּמִים
44 הָרַבִּים - שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה - סְתוּמָה; וַיֵּלֶךְ
45 מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַהֲרֹן - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים
46 אֶל מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה
47 וְאֶל אַהֲרֹן - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם, וַיְדַבֵּר
48 ה' אֶל מֹשֶׁה - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאֵה
49 נְתַתִּיךָ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת;
50 וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כָּבֵד, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל אַהֲרֹן
51 - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר
52 ה' אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל אַהֲרֹן, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הַשְׁכֵּם -
53 שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה, וַיֹּאמֶר
54 ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל
55 מֹשֶׁה הַשְׁכֵּם - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל
56 מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה
57 נְטֵה יָדְךָ - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר . . וְיהִי חֹשֶׁךְ, וַיֹּאמֶר . . עוֹד
58 נֶגַע אֶחָד - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל
59 מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן - שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת;
60 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה - פְּתוּחָה; וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה - סְתוּמָה; וַיִּסְעוּ
61 בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת;
62 וַיְהִי בְּעֶצֶם - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר כוּ' קַדֶּשׁ לִי, וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ -
63 שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיְהִי בְּשַׁלַּח - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר ה' וְכוּ'
64 וְיָשֻׁבוּ וַיַּחֲנוּ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק, וַיֹּאמֶר ה' נְטֵה
65 אֶת יָדְךָ, אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, וַתִּקַּח מִרְיָם - חֲמִשְׁתָּן פְּתוּחוֹת;
66 וַיַּסַּע מֹשֶׁה, וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר
67 - שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר
68 ה' אֶל מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיִּסְעוּ כָּל עֲדַת, וַיָּבֹא עֲמָלֵק, וַיֹּאמֶר
69 ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב, וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי - חֲמִשְׁתָּן
70 פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים, אָנֹכִי, לֹא תִשָּׂא -
71 שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת; זָכוֹר - פְּתוּחָה; כַּבֵּד, לֹא תִרְצָח, לֹא
72 תִּנְאָף, לֹא תִגְנֹב, לֹא תַעֲנֶה, לֹא תַחְמֹד, לֹא תַחְמֹד - כֻּלָּן
73 סְתוּמוֹת, וְהֵן שֶׁבַע; וְכָל הָעָם - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה
74 - סְתוּמָה; וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים - פְּתוּחָה; וְכִי יִמְכֹּר, מַכֵּה אִישׁ,
75 וְכִי יָזִד, וּמַכֵּה אָבִיו, וְגֹנֵב אִישׁ, וּמְקַלֵּל אָבִיו, וְכִי יְרִיבֻן, וְכִי
76 יַכֶּה אִישׁ, וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים, וְכִי יַכֶּה אִישׁ - כֻּלָּן סְתוּמוֹת,
77 וְהֵן עֶשֶׂר; וְכִי יִגַּח שׁוֹר - פְּתוּחָה; וְכִי יִפְתַּח, וְכִי יִגֹּף, כִּי
78 יִגְנֹב אִישׁ, כִּי יַבְעֶר אִישׁ, כִּי תֵצֵא אֵשׁ, כִּי יִתֵּן, כִּי יִתֵּן אִישׁ
79 - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֶׁבַע; וְכִי יִשְׁאַל - פְּתוּחָה; וְכִי יְפַתֶּה,
80 מְכַשֵּׁפָה, זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים - שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת; אִם כֶּסֶף -
81 פְּתוּחָה; אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל, לֹא תִשָּׂא, כִּי תִפְגַּע, כִּי תִרְאֶה,
82 לֹא תַטֶּה - חֲמִשְׁתָּן סְתוּמוֹת; הִנֵּה אָנֹכִי - פְּתוּחָה; לֹא תִהְיֶה
83 מְשַׁכֵּלָה - סְתוּמָה; וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר ה' -
84 סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר ה' - פְּתוּחָה; וְעָשׂוּ אָרוֹן - סְתוּמָה; וְעָשִׂיתָ
85 שֻׁלְחָן, וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וְאֶת הַמִּשְׁכָּן -
86 סְתוּמָה; וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים - פְּתוּחָה; וְעָשִׂיתָ פָרֹכֶת,
87 וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן, וְאַתָּה תְּצַוֶּה,
88 וְאַתָּה הַקְרֵב - חֲמִשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וְעָשׂוּ אֶת הָאֵפֹד - פְּתוּחָה;
89 וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת, וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן, וְעָשִׂיתָ אֶת מְעִיל, וְעָשִׂיתָ
90 צִיץ, וְזֶה הַדָּבָר, וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ;
91 וְעָשִׂיתָ מִזְבַּח, וַיְדַבֵּר דִּכְי תִשָּׂא, וַיְדַבֵּר דִּוְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר, וַיְדַבֵּר
92 דִּבְשָׂמִים - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר דְּקַח לְךָ סַמִּים, וַיְדַבֵּר
93 דִּרְאֵה קָרָאתִי - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' - פְּתוּחָה; וַיִּתֵּן
94 אֶל מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּלֵךְ רֵד, וַיִּפָּן וַיֵּרֶד - שְׁתֵּיהֶן

1 פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר דְּלֵךְ עֲלֵה - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר
2 ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּסָל, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה
3 כְּתָב - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת; וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר
4 מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂוּ
5 כָּל חֲכַם לֵב - סְתוּמָה; וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת - פְּתוּחָה; וַיַּעַשׂ אֶת
6 הַקְּרָשִׁים - סְתוּמָה; וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל, וַיַּעַשׂ אֶת הַשֻּׁלְחָן, וַיַּעַשׂ
7 אֶת הַמְּנֹרָה, וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת;
8 וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה, וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר, וַיַּעַשׂ אֶת הֶחָצֵר,
9 אֵלֶּה פְקוּדֵי, כָּל הַזָּהָב - חֲמִשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיַּעַשׂ אֶת הָאֵפֹד
10 - פְּתוּחָה; וַיַּעֲשׂוּ אֶת אַבְנֵי - סְתוּמָה; וַיַּעַשׂ אֶת הַחֹשֶׁן, וַיַּעַשׂ
11 אֶת מְעִיל - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַכָּתְנֹת שֵׁשׁ, וַיַּעֲשׂוּ
12 אֶת צִיץ, וַתֵּכֶל - שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן,
13 וַיְדַבֵּר דְּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ
14 הָרִאשׁוֹן, וַיִּקַּח, וַיִּתֵּן אֶת הַשֻּׁלְחָן, וַיָּשֶׂם אֶת הַמְּנֹרָה, וַיָּשֶׂם
15 אֶת מִזְבַּח, וַיָּשֶׂם אֶת מָסַךְ, וַיָּשֶׂם אֶת הַכִּיֹּר, וַיָּקֶם אֶת הֶחָצֵר
16 - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה; וַיְכַס הֶעָנָן - פְּתוּחָה. מִנְיַן
17 הַפְּתוּחוֹת, תֵּשַׁע וְשִׁשִּׁים; וּמִנְיַן הַסְּתוּמוֹת, חָמֵשׁ וְתִשְׁעִים;
18 הַכֹּל, מֵאָה וְאַרְבַּע וְשִׁשִּׁים פָּרָשִׁיּוֹת.
19 סֵפֶר וַיִּקְרָא: וְאִם מִן הַצֹּאן - סְתוּמָה; וְאִם מִן הָעוֹף -
20 פְּתוּחָה; וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב, וְכִי תַקְרִב, וְאִם מִנְחָה עַל
21 הַמַּחֲבַת, וְאִם מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת, וְאִם תַּקְרִיב - חֲמִשְׁתָּן
22 סְתוּמוֹת; וְאִם זֶבַח, וְאִם מִן הַצֹּאן, וְאִם עֵז, וַיְדַבֵּר, וְאִם כָּל
23 עֲדַת, אֲשֶׁר נָשִׂיא, וְאִם נֶפֶשׁ, וְאִם כֶּבֶשׂ, וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא -
24 כֻּלָּן פְּתוּחוֹת, וְהֵן תֵּשַׁע; וְאִם לֹא תַשִּׂיג, וַיְדַבֵּר ה' - שְׁתַּיְהֶן
25 סְתוּמוֹת; וְאִם נֶפֶשׁ, וַיְדַבֵּר דְּנֶפֶשׁ, וַיְדַבֵּר דְּצוּ - שְׁלָשְׁתָּן
26 פְּתוּחוֹת; וְזֹאת תּוֹרַת - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּזֶה קָרְבָּן, וַיְדַבֵּר
27 דְּדַבֵּר אֶל אַהֲרֹן, וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם, וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח, וַיְדַבֵּר
28 דְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּקַח אֶת אַהֲרֹן - כֻּלָּן פְּתוּחוֹת,
29 וְהֵן שֵׁשׁ; וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר ה' אֶל אַהֲרֹן,
30 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה - שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; וְזֶה
31 לָכֶם, וְכִי יָמוּת - שְׁתַּיְהֶן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּאִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ,
32 וַיְדַבֵּר דְּאָדָם כִּי יִהְיֶה, נֶגַע צָרַעַת, וּבָשָׂר - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת;
33 אוֹ בָשָׂר - סְתוּמָה; וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה - פְּתוּחָה; וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה
34 כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרָם, וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט, וְהַבֶּגֶד - שְׁלָשְׁתָּן
35 סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּזֹאת תִּהְיֶה - פְּתוּחָה; וְאִם דַּל - סְתוּמָה;
36 וַיְדַבֵּר דְּכִי תָבֹאוּ, וַיְדַבֵּר דְּדַבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁתַּיְהֶן
37 פְּתוּחוֹת; וְאִישׁ כִּי תֵצֵא - סְתוּמָה; וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה -
38 פְּתוּחָה; וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּאַחֲרֵי מוֹת, וַיְדַבֵּר
39 דְּדַבֵּר אֶל אַהֲרֹן, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁלָשְׁתָּן
40 פְּתוּחוֹת; אִישׁ אִישׁ, עֶרְוַת אָבִיךָ, עֶרְוַת אִשֶּׁת אָבִיךָ, עֶרְוַת
41 אֲחוֹתְךָ, עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ, עֶרְוַת בַּת אִשֶּׁת, עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ,
42 עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ, עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ, עֶרְוַת כַּלָּתְךָ, עֶרְוַת אֵשֶׁת
43 אָחִיךָ, עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה;
44 וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֶל כָּל עֲדַת, וְכִי תָבֹאוּ אֶל - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת;
45 וְכִי יָגוּר - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דַּאֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל
46 מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,
47 וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֶל אַהֲרֹן - שְׁתַּיְהֶן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּזִנְזְרוּ,
48 וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר
49 דְּשׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּה
50 מוֹעֲדֵי ה', וַיְדַבֵּר דְּכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ - שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת;
51 וּסְפַרְתֶּם לָכֶם - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי - פְּתוּחָה;
52 וַיְדַבֵּר דְּאַךְ בֶּעָשׂוֹר - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם,
53 וַיְדַבֵּר דְּצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָקַחְתָּ סֹלֶת - שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת;
54 וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּהוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל, וַיְדַבֵּר
55 דְּבְהַר סִינַי - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וְסָפַרְתָּ לְךָ, כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ,
56 וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר, וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה, וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ,
57 וְכִי תַשִּׂיג יַד - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; אִם בְּחֻקֹּתַי, וְאִם לֹא
58 תִּשְׁמְעוּ לִי - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וְאִם בְּזֹאת - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר
59 דְּאִישׁ כִּי יַפְלִא - פְּתוּחָה; וְאִם בְּהֵמָה - סְתוּמָה. מִנְיַן
60 הַפְּתוּחוֹת, שְׁתַּיִם וַחֲמִשִּׁים; וְהַסְּתוּמוֹת, שֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים;
61 הַכֹּל, שְׁמוֹנֶה וְתִשְׁעִים.
62 סֵפֶר בְּמִדְבַּר סִינַי: וַיִּהְיוּ בְּנֵי רְאוּבֵן - סְתוּמָה; לִבְנֵי שִׁמְעוֹן,
63 לִבְנֵי גָד, לִבְנֵי יְהוּדָה, לִבְנֵי יִשָּׂשכָר, לִבְנֵי זְבוּלֻן, לִבְנֵי יוֹסֵף,
64 לִבְנֵי מְנַשֶּׁה, לִבְנֵי בִנְיָמִן, לִבְנֵי דָן, לִבְנֵי אָשֵׁר, בְּנֵי נַפְתָּלִי,
65 אֵלֶּה הַפְּקֻדִים, וַיְדַבֵּר דְּאַךְ אֶת מַטֵּה לֵוִי, וַיְדַבֵּר דְּאִישׁ עַל
66 דִּגְלוֹ - כֻּלָּן פְּתוּחוֹת, וְהֵן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה; דֶּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן,
67 וְנָסַע אֹהֶל, דֶּגֶל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם, דֶּגֶל מַחֲנֵה דָן - אַרְבַּעְתָּן
68 סְתוּמוֹת; אֵלֶּה פְקוּדֵי, וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת, וַיְדַבֵּר . . הַקְרֵב, וַיְדַבֵּר
69 . . וַאֲנִי, וַיְדַבֵּר דִּפְקֹד - חֲמִשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; וְלִקְחָהּ, וַיֹּאמֶר
70 דִּפְקֹד - שְׁתַּיְהֶן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דִּקַּח, וַיְדַבֵּר דְּנָשֹׂא, וַיְדַבֵּר
71 דְּאַל תַּכְרִיתוּ, וַיְדַבֵּר דְּנָשֹׂא - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת; בְּנֵי מְרָרִי,
72 וּפְקוּדֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן - שְׁתַּיְהֶן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּצוּ, וַיְדַבֵּר
73 דְּאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ, וַיְדַבֵּר דְּאִישׁ כִּי תִשְׁטֶה, וַיְדַבֵּר
74 דְּאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֶל אַהֲרֹן - חֲמִשְׁתָּן
75 פְּתוּחוֹת; יְבָרֶכְךָ, יָאֵר, יִשָּׂא, וְשָׂמוּ, וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה,
76 וַיְהִי הַמַּקְרִיב - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, בַּיּוֹם
77 הַשְּׁלִישִׁי, בַּיּוֹם הָרְבִיעִי, בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי, בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, בַּיּוֹם
78 הַשְּׁבִיעִי, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי, בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי, בְּיוֹם
79 עַשְׂתֵּי עָשָׂר, בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר, זֹאת חֲנֻכַּת, וַיְדַבֵּר דִּבְהַעֲלֹתְךָ,
80 וַיְדַבֵּר דְּקַח אֶת הַלְוִיִּם - כֻּלָּן פְּתוּחוֹת, וְהֵן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה;
81 וַיְדַבֵּר דְּזֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דִּוְיַעֲשׂוּ, וַיְדַבֵּר
82 דְּכִי יִהְיֶה טָמֵא - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת; וּבְיוֹם הָקִים - סְתוּמָה;
83 וַיְדַבֵּר דַּעֲשֵׂה לְךָ, וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת;
84 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבָב, וַיְהִי בִּנְסֹעַ - שְׁתַּיְהֶן סְתוּמוֹת; וַיְהִי הָעָם
85 כְּמִתְאֹנְנִים, וַיֹּאמֶר דְּאֶסְפָה לִי, וַיֹּאמֶר דַּהֲיַד ה' תִּקְצָר, וַתְּדַבֵּר
86 מִרְיָם - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' פִּתְאֹם - סְתוּמָה;
87 וַיֹּאמֶר דִּוְאָבִיהָ, וַיְדַבֵּר דִּשְׁלַח לְךָ, וַיֹּאמֶר דְּעַד אָנָה יְנַאֲצֻנִי,
88 וַיְדַבֵּר דְּעַד מָתַי, וַיְדַבֵּר דְּכִי תָבֹאוּ, וַיְדַבֵּר דִּבְבֹאֲכֶם - כֻּלָּן
89 פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; וְכִי תִשְׁגּוּ, וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת - שְׁתַּיְהֶן
90 סְתוּמוֹת; וַיְהִיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר דְּמוֹת יוּמַת -
91 סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר דִּוְעָשׂוּ לָהֶם, וַיִּקַּח קֹרַח - שְׁתַּיְהֶן פְּתוּחוֹת;
92 וַיְדַבֵּר דְּהִבָּדְלוּ, וַיְדַבֵּר דְּהֵעָלוּ, וַיְדַבֵּר דֶּאֱמֹר אֶל אֶלְעָזָר -
93 שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיָּלִנוּ - פְּתוּחָה; וַיְדַבֵּר דְּהֵרֹמּוּ - סְתוּמָה;
94 וַיְדַבֵּר דִּוְקַח מֵאִתָּם, וַיֹּאמֶר דְּהָשֵׁב, וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל -

1 שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַהֲרֹן - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר ה'
2 אֶל אַהֲרֹן - פְּתוּחָה; וְלִבְנֵי לֵוִי - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דּוּאֵל
3 הַלְּוִיִּם, וַיְדַבֵּר דְּזוֹאת חֵקֶת, וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּקַח
4 אֶת הַמַּטֶּה - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר דְּיַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם,
5 וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ - פְּתוּחָה;
6 וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי - סְתוּמָה; וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר - פְּתוּחָה; אָז
7 יָשִׁיר - סְתוּמָה; וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה; וַיַּרְא בָּלָק -
8 סְתוּמָה; וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּפִינְחָס, וַיְדַבֵּר דְּצָרוֹר, וַיֹּאמֶר
9 ה' - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת; בְּנֵי שִׁמְעוֹן, בְּנֵי גָד, בְּנֵי יְהוּדָה, בְּנֵי
10 יִשָּׂשכָר, בְּנֵי זְבוּלֻן, בְּנֵי יוֹסֵף, אֵלֶּה בְּנֵי אֶפְרַיִם, בְּנֵי בִנְיָמִן,
11 אֵלֶּה בְּנֵי דָן, בְּנֵי אָשֵׁר, בְּנֵי נַפְתָּלִי - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן אַחַת
12 עֶשְׂרֵה; וַיְדַבֵּר ה' - פְּתוּחָה; וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי, וַתִּקְרַבְנָה -
13 שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר דְּכֵן בְּנוֹת צְלָפְחָד, וַיֹּאמֶר דַּעֲלֶה -
14 שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּצוּ, וּבְיוֹם
15 הַשַּׁבָּת, וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם - שְׁלָשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; וּבַחֹדֶשׁ
16 הָרִאשׁוֹן, וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וּבַחֹדֶשׁ
17 הַשְּׁבִיעִי - פְּתוּחָה; וּבֶעָשׂוֹר, וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר, וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי,
18 וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי, וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי, וּבַיּוֹם
19 הַשִּׁשִּׁי, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן
20 תֵּשַׁע; וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיֵּצְאוּ
21 מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר, וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר, וַיֹּאמֶר דְּשָׁא - שְׁלָשְׁתָּן
22 סְתוּמוֹת; וּמִקְנֶה רַב - פְּתוּחָה; וַיֹּאמְרוּ אִם מָצָאנוּ, וַיִּגְּשׁוּ
23 אֵלָיו - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, אֵלֶּה מַסְעֵי -
24 שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת; וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי, וַיְדַבֵּר דִּבְעַרְבֹת - שְׁתֵּיהֶן
25 סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּאֵלֶּה שְׁמוֹת
26 הָאֲנָשִׁים, וַיְדַבֵּר דִּבְעַרְבֹת מוֹאָב, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי
27 יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי - חֲמִשְׁתָּן פְּתוּחוֹת. מִנְיַן הַפְּתוּחוֹת,
28 שְׁתַּיִם וְתִשְׁעִים; וְהַסְּתוּמוֹת, שֵׁשׁ וְשִׁשִּׁים; הַכֹּל, מֵאָה
29 וּשְׁמוֹנֶה וַחֲמִשִּׁים פָּרָשִׁיּוֹת.
30 סֵפֶר אֵלֶּה הַדְּבָרִים
31 וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי, וַנַּעֲבֹר, וַיְדַבֵּר ה', וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רְאֵה,
32 וָאֶתְחַנַּן - חֲמִשְׁתָּן סְתוּמוֹת. וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל, כִּי תוֹלִיד בָּנִים,
33 אָז יַבְדִּיל, וַיִּקְרָא מֹשֶׁה - אַרְבַּעְתָּן פְּתוּחוֹת. אָנֹכִי, לֹא
34 תִשָּׂא, שָׁמוֹר, כַּבֵּד, לֹא תִרְצָח, וְלֹא תִנְאָף, וְלֹא תִגְנֹב, וְלֹא
35 תַעֲנֶה, וְלֹא תַחְמֹד, וְלֹא תִתְאַוֶּה, אֶת הַדְּבָרִים - כֻּלָּן
36 סְתוּמוֹת, וְהֵן אַחַת עֶשְׂרֵה. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה. וְהָיָה
37 כִּי יְבִיאֲךָ, לֹא תְנַסּוּ, כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ, כִּי יְבִיאֲךָ - אַרְבַּעְתָּן
38 סְתוּמוֹת. וְהָיָה עֵקֶב - פְּתוּחָה. כִּי תֹאמַר - סְתוּמָה. כָּל
39 הַמִּצְוָה, וְהָיָה אִם שָׁכֹחַ תִּשְׁכַּח, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, בָּעֵת הַהִוא,
40 וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל - חֲמִשְׁתָּן פְּתוּחוֹת. כִּי הָאָרֶץ, וְהָיָה אִם
41 שָׁמֹעַ, כִּי אִם שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן, רְאֵה אָנֹכִי, וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ,
42 כִּי יַרְחִיב, כִּי יַכְרִית - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֶׁבַע. כִּי יָקוּם -
43 פְּתוּחָה. כִּי יִסִּיתְךָ, כִּי תִשְׁמַע, בָּנִים אַתֶּם, לֹא תֹאכַל, אֶת
44 זֶה תֹּאכְלוּ, כָּל צִפּוֹר טְהֹרָה - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ. עַשֵּׂר
45 תְּעַשֵּׂר - פְּתוּחָה. מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים, מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים, כִּי
46 יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן, כִּי יִמָּכֵר לְךָ - אַרְבַּעְתָּן סְתוּמוֹת. כָּל
47 הַבְּכוֹר, שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת. שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת
48 - סְתוּמָה. חַג הַסֻּכּוֹת - פְּתוּחָה. שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים, לֹא תִטַּע
49 לְךָ, לֹא תִזְבַּח, כִּי יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ - אַרְבַּעְתָּן סְתוּמוֹת. כִּי
50 יִפָּלֵא - פְּתוּחָה. כִּי תָבֹא, לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים, וְזֶה יִהְיֶה, וְכִי
51 יָבֹא הַלֵּוִי, כִּי אַתָּה בָּא, כִּי יַכְרִית - כֻּלָּם סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ.
52 וְכִי יִהְיֶה אִישׁ - פְּתוּחָה. לֹא תַסִּיג, לֹא יָקוּם עֵד, כִּי תֵצֵא
53 לַמִּלְחָמָה, כִּי תִקְרַב אֶל עִיר, כִּי תָצוּר אֶל עִיר - חֲמִשְׁתָּן
54 סְתוּמוֹת. כִּי יִמָּצֵא חָלָל - פְּתוּחָה. כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה, כִּי
55 תִהְיֶיךְ לְאִישׁ, כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ, וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ, לֹא תִרְאֶה
56 אֶת שׁוֹר, לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר, לֹא יִהְיֶה כְלִי גֶבֶר - כֻּלָּן
57 סְתוּמוֹת, וְהֵן שֶׁבַע. כִּי יִקָּרֵא - פְּתוּחָה. כִּי תִבְנֶה, לֹא
58 תַחֲרֹשׁ, גְּדִלִים, כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וְאִם אֱמֶת הָיָה, כִּי
59 יִמָּצֵא אִישׁ, כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה, וְאִם בַּשָּׂדֶה יִמְצָא, כִּי
60 יִמְצָא, לֹא יִקַּח אִישׁ, לֹא יָבֹא פְצוּעַ, לֹא יָבֹא מַמְזֵר, לֹא
61 יָבֹא עַמּוֹנִי, לֹא תִתְעַב אֲדֹמִי, כִּי תֵצֵא מַחֲנֶה, לֹא תַסְגִּיר,
62 לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה, לֹא תַשִּׁיךְ, כִּי תִדֹּר נֶדֶר, כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם,
63 כִּי תָבֹא בְּקָמַת, כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה
64 חֲדָשָׁה, כִּי יִמָּצֵא, הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת, כִּי תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ, לֹא
65 תַעֲשֹׂק שָׂכִיר עָנִי, לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת, לֹא תַטֶּה, כִּי תִקְצֹר, כִּי
66 תַחְבֹּט, כִּי יִהְיֶה רִיב, כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים, כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים, לֹא
67 יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים. זָכוֹר
68 אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה, וְהָיָה כִּי תָבוֹא - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת. כִּי תִכְלֶה
69 לַעֲשֹׂר, הַיּוֹם הַזֶּה - שְׁתֵּיהֶן סְתוּמוֹת. וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי
70 יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת הָעָם, אָרוּר
71 הָאִישׁ, אָרוּר מַקֵּלֶה, אָרוּר מַסִּיג, אָרוּר מַשְׁגֶּה, אָרוּר מַטֶּה,
72 אָרוּר[17] שֹׁכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה, אָרוּר שֹׁכֵב עִם אֲחֹתוֹ, אָרוּר
73 שֹׁכֵב עִם חֹתַנְתּוֹ, אָרוּר מַכֵּה, אָרוּר לֹקֵחַ שֹׁחַד, אָרוּר אֲשֶׁר
74 לֹא יָקִים - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ,
75 וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת. אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית
76 - סְתוּמָה. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה, אַתֶּם נִצָּבִים - שְׁתֵּיהֶן פְּתוּחוֹת. וְהָיָה
77 כִּי יָבֹאוּ, כִּי הַמְּצוָה, רְאֵה נָתַתִּי - שְׁלָשְׁתָּן סְתוּמוֹת. וַיֵּלֶךְ
78 מֹשֶׁה - פְּתוּחָה. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה - סְתוּמָה. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה
79 הֵן, הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם, וַיָּבֹא מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם
80 וְזֹאת הַבְּרָכָה - חֲמִשְׁתָּן פְּתוּחוֹת. וְזֹאת לִיהוּדָה - סְתוּמָה.
81 וּלְלֵוִי - פְּתוּחָה. לְבִנְיָמִן, וּלְיוֹסֵף, וּלְזְבוּלֻן, וּלְגָד, וּלְדָן,
82 וּלְאָשֵׁר, וַיַּעַל מֹשֶׁה - כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֶׁבַע.
83 מִנְיַן הַפְּתוּחוֹת שֶׁל סֵפֶר זֶה - שְׁלֹשִׁים וְאַרְבַּע, וְהַסְּתוּמוֹת
84 - מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע. הַכֹּל - מֵאָה וַחֲמִשִּׁים וּשְׁמוֹנֶה.
85 מִנְיַן הַפְּתוּחוֹת שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה - מָאתַיִם וְתִשְׁעִים, וּמִנְיַן
86 הַסְּתוּמוֹת - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וָתֵשַׁע. הַכֹּל - שֵׁשׁ מֵאוֹת
87 וְשִׁשִּׁים וָתֵשַׁע.
88 צוּרַת שִׁירַת 'הַאֲזִינוּ': כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה יֵשׁ בְּאֶמְצַע רֶוַח
89 אֶחָד כְּצוּרַת הַפָּרָשָׁה הַסְּתוּמָה, וְנִמְצָא כָּל שִׁיטָה חֲלוּקָה
90 לִשְׁתַּיִם. וְכוֹתְבִין אוֹתָהּ בְּשִׁבְעִים שִׁיטוֹת. וְאֵלּוּ הֵן הַתֵּבוֹת
91 שֶׁבְּרֹאשׁ כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה:
92 הַאֲזִינוּ, יַעֲרֹף, כִּשְׂעִירִים, כִּי, הַצּוּר, אֵל, שִׁחֵת, הַלָּה', הֲלוֹא,
93 זְכֹר, שְׁאַל, בְּהַנְחֵל, יַצֵּב, כִּי, יִמְצָאֵהוּ, יְסֹבְבֶנְהוּ, כְּנֶשֶׁר,
94 יִפְרֹשׂ, ה', יַרְכִּבֵהוּ, וַיֵּנֶקֵהוּ, חֶמְאַת, בְּנֵי, וְדַם, שָׂמַנְתָּ,

וַיְנַבֵּל, בְּתוֹעֵבֹת, אֱלֹהִים, לֹא, וַתִּשְׁכַּח, מְכַּעַס, אֶרְאֶה, בָּנִים,
כִּבְעָסוּנִי, בְּגוֹי, וַתִּיקַד, וַתְּלַהֵט, חִצַּי, וְקָטֶב, עִם, וּמֵחֲדָרִים,
יוֹנֵק, אַשְׁבִּיתָה, פֶּן, וְלֹא, וְאֵין, יָבִינוּ, וּשְׁנַיִם, רַה', וְאֹיְבֵינוּ,
וּמִשְׁדְּמוֹת, אַשְׁכְּלֹת, וְרֹאשׁ, חָתוּם, לְעֵת, וְחָשׁ, וְעַל, וְאֶפֶס,
צוּר, יִשְׁתּוּ, יְהִי, וְאֵין, מָחַצְתִּי, כִּי, אִם, אָשִׁיב, אַשְׁכִּיר, מִדַּם,
הַרְנִינוּ, וְנָקָם.
כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ.
וְאֵלּוּ הֵן הַתֵּבוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ כָּל חֲצִי שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהֵן
בְּאֶמְצַע הַדַּף:
וְתִשְׁמַע, תִּזַּל, וְכִרְבִיבִים, הָבוּ, כִּי, צַדִּיק, דּוֹר, עַם, הוּא,
בִּינוּ, זְקֵנֶיךָ, בְּהַפְרִידוֹ, לְמִסְפַּר, יַעֲקֹב, וּבְתֹהוּ, יְצָרֲנֻהוּ, עַל,
יִשָּׁאֵהוּ, וְאֵין, וַיֹּאכַל, וְשֶׁמֶן, עִם, עִם, וַיִּשְׁמַן, וַיִּטֹּשׁ,
יַקְנִאֻהוּ, יִזְבְּחוּ, חֲדָשִׁים, צוּר, וַיַּרְא, וַיֹּאמֶר, כִּי, הֵם, וַאֲנִי,
כִּי, וַתֹּאכַל, אַסְפֶּה, מְזֵי, וְשֶׁן, מִחוּץ, גַּם, אָמַרְתִּי, לוּלֵי, פֶּן,
כִּי, לוּ, אֵיכָה, אִם, כִּי, כִּי, עֲנָבֵמוֹ, חֲמַת, הֲלֹא, לִי, כִּי, כִּי,
כִּי, וְאָמַר, אֲשֶׁר, יָקוּמוּ, רְאוּ, אֲנִי, וְאֵין, וְאָמַרְתִּי, וְתֹאחֵז,
וְלִמְשַׂנְאַי, וְחַרְבִּי, מֵרֹאשׁ, כִּי, וְכִפֶּר.
שִׁירַת הַיָּם כּוֹתְבִין אוֹתָהּ בִּשְׁלֹשִׁים שִׁיטוֹת.
שִׁיטָה רִאשׁוֹנָה כְּדַרְכָּהּ, וּשְׁאָר הַשִּׁיטוֹת - אַחַת מַנִּיחִין
בְּאֶמְצָעָהּ רֶוַח אֶחָד, וְאַחַת מַנִּיחִין הָרֶוַח בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת
בְּאֶמְצָעָהּ, עַד שֶׁתִּמָּצֵא הַשִּׁיטָה חֲלוּקָה לְשָׁלֹשׁ, וְנִמְצָא רֶוַח
כְּנֶגֶד הַכְּתֹב, וּכְתֹב כְּנֶגֶד הָרֶוַח.
וְזוֹ הִיא צוּרָתָהּ:
אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס
וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עֻזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי
אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרֶה בַיָּם וּמִבְחַר
שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסֻּמוּ יֵרְדוּ בְמְצוֹלֹת כְּמוֹ
אָבֶן: יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַכֹּחַ יְמִינְךָ
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס
קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ
אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ נֵד
נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב יָם: אָמַר
אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ
נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ
בְּרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם
אַדִּירִים: מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי
כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה
פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ
בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעֻזְּךָ אֶל נְוֵה
קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל
אָחַז יֹשְׁבֵי פְלֶשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי
אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ
כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וָפַחַד בִּגְדֹל זְרֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאֶבֶן עַד
יַעֲבֹר עַמְּךָ יְהוָה עַד יַעֲבֹר עַם זוּ
קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן
לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ
יָדֶיךָ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: כִּי
בָא סוּס פַּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת מֵי
הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַّבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:
כָּל הַתּוֹרָה. כֻּלָּהּ - בֵּין בַּשִּׁירוֹת, בֵּין בִּשְׁאָר הַכְּתָב - יִתְכַּוֵּן
שֶׁתִּהְיֶה אוֹת סְמוּכָה לַחֲבָרְתָּהּ בְּיוֹתֵר, וְלֹא תִדְבַּק בָּהּ, וְלֹא
תִתְרַחֵק מִמֶּנָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְרָאֶה הַתֵּבָה כִּשְׁתֵּי תֵבוֹת; אֶלָּא
יִהְיֶה בֵּין אוֹת לְאוֹת כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה. וְאִם הִרְחִיק אוֹת מֵאוֹת,
כְּדֵי שֶׁתִּרָּאֶה הַתֵּבָה כִּשְׁתֵּי תֵבוֹת לְתִינוֹק שֶׁאֵינוֹ רָגִיל - הֲרֵי
זֶה פָּסוּל עַד שֶׁיְּתַקֵּן.

פֶּרֶק ט

א. אֵין עוֹשִׂין סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא אָרְכּוֹ יָתֵר עַל הֶקֵּפוֹ, וְלֹא
הֶקֵּפוֹ יָתֵר עַל אָרְכּוֹ. וְכַמָּה הוּא אָרְכּוֹ? בִּגְוִיל [קלף עבה] -
שִׁשָּׁה טְפָחִים, שֶׁהֵם אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אֶצְבַּע בְּרֹחַב הַגּוּדָל שֶׁל
יָד; וּבְקֻלְף [שהוא דק יותר] - אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר, וְהוּא שֶׁיְּהֵא
אָרְכּוֹ כְּהֶקֵּפוֹ. וְכֵן אִם עָשָׂה בִּגְוִיל פָּחוֹת מִשִּׁשָּׁה וּמִעֵט אֶת
הַכְּתָב, אוֹ יָתֵר עַל הַשִּׁשָּׁה וְהִרְחִיב בַּכְּתָב, עַד שֶׁיִּהְיֶה אָרְכּוֹ
כְּהֶקֵּפוֹ - הֲרֵי זֶה כַּמִּצְוָה.
ב. שְׁעוּר הַגִּלְיוֹן [שוליים. קלף ריק ללא כתב] מִלְּמַטָּה,
אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת; וּלְמַעְלָה, שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת; וּבֵין דַּף [עמוד]
לְדַף, שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ בִּתְחִלַּת כָּל יְרִיעָה
וּבְסוֹפָהּ, רֹחַב אֶצְבַּע אַחַת וּכְדֵי תִּפְרָה - שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁתִּתָּפֵר
הַיְרִיעָה, יִהְיֶה בֵּין כָּל דַּף וָדַף בְּכָל הַסֵּפֶר כֻּלּוֹ, שְׁתֵּי
אֶצְבָּעוֹת. וְיַנִּיחַ מִן הָעוֹר בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר וּבְסוֹפוֹ, כְּדֵי לָגֹל
עַמּוּד. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, לְמִצְוָה; וְאִם חִסֵּר אוֹ הוֹתִיר,
לֹא פָּסַל.
ג. כֵּיצַד יִתְכַּוֵּן אָדָם, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הַסֵּפֶר שֶׁיִּהְיֶה אָרְכּוֹ
כְּהֶקֵּפוֹ? מַתְחִיל וּמְרַבֵּעַ הָעוֹרוֹת בְּשָׁוֶה [ברחבם], וְעוֹשֶׂה
רֹחַב כָּל עוֹר מֵהֶן שִׁשָּׁה טְפָחִים, קֶצֶב [מדה] אֶחָד לַכֹּל.
וְאַחַר כָּךְ גּוֹלֵל הָעוֹרוֹת, וְעוֹשֶׂה מֵהֶן כֶּרֶךְ אֶחָד, מְהֻדָּק יָפֶה
יָפֶה; וּמוֹסִיף בָּעוֹרוֹת וּמְהַדֵּק, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הֶקֵּף הַכֶּרֶךְ שִׁשָּׁה
טְפָחִים, שֶׁהוּא רֹחַב הָעוֹר. וּמוֹדֵד בְּחוּט שֶׁל שָׁנִי, שֶׁמַּקִּיפוֹ
עַל הַכֶּרֶךְ.
ד. וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה כַּנָּה שָׁוָה, יִהְיֶה אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים אוֹ
חֲמִשִּׁים אֶצְבָּעוֹת; וְיַחֲלֵק אֶצְבַּע אַחַת מֵהֶן בַּכַּנָּה לִשְׁנַיִם
וְלִשְׁלֹשָׁה וּלְאַרְבָּעָה חֲלָקִים, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע בּוֹ שִׁעוּר חֲצִי אֶצְבַּע,
וּרְבִיעַ אֶצְבַּע, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה הַחֵלֶק. וְיִמְדֹּד כָּל עוֹר וָעוֹר בְּכַנָּה
זוֹ, עַד שֶׁיֵּדַע כַּמָּה אֶצְבַּע יֵשׁ בְּכָל עוֹר וָעוֹר, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע כַּמָּה
אֶצְבַּע בְּאֹרֶךְ כָּל הַכֶּרֶךְ.
ה. וְאַחַר כָּךְ לוֹקֵחַ עוֹרוֹת אֲחֵרִים, שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה, לִבְדֹּק
בָּהֶן שִׁעוּר הַכְּתָב, וְכוֹתֵב בָּהֶן דַּף אֶחָד. וְדָבָר יָדוּעַ, שֶׁאֹרֶךְ
הַדַּף שְׁבַע עֶשְׂרֵה אֶצְבָּעוֹת, לְפִי שֶׁהוּא מַנִּיחַ גִּלְיוֹן לְמַעְלָה

שָׁלֹשׁ, וּלְמַטָּה אַרְבַּע; אֲבָל רֹחַב הַדַּף, הוּא לְפִי הַכְּתָב - אִם דַּק אִם עָבֶה. וְכֵן מִנְיַן הַשִּׁיטוֹת שֶׁבַּדַּף, יָבוֹאוּ לְפִי הַכְּתָב, לְפִי שֶׁבֵּין שִׁיטָה לְשִׁיטָה, כִּמְלֹא שִׁיטָה.

ו. וְאַחַר שֶׁכּוֹתֵב הַדַּף שֶׁבּוֹדֵק בּוֹ לְפִי מַה שֶּׁיִּרְצֶה, יָמֹד רֹחַב הַדַּף בְּאֶצְבָּעוֹת הַכַּנָּה; וְיוֹסִיף עַל רֹחַב הַדַּף שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת שֶׁבֵּין דַּף לְדַף, וְיַחְשֹׁב כַּמָּה דַּפִּין יָבוֹאוּ בַּכֶּרֶךְ שֶׁגָּדַל מֵאוֹתוֹ הַכְּתָב שֶׁבָּדַק בּוֹ, וְיֵדַע חֶשְׁבּוֹן הַדַּפִּין. וְיִרְאֶה כַּמָּה נִכְתַּב בְּדַף זֶה שֶׁבָּדַק בּוֹ מִן הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וּמְשַׁעֵר לְפִי הַסֵּפֶר שֶׁהוּא כּוֹתֵב מִמֶּנּוּ. וּמְחַשֵּׁב - אִם עָלְתָה כָּל הַתּוֹרָה לְפִי מִנְיַן הַדַּפִּין, זֶה הוּא הַכְּתָב שֶׁכּוֹתֵב בּוֹ בַּכֶּרֶךְ; וְאִם הוֹצִיא הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁהַדַּפִּין יוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה [עודף דפים על הכתב], יַרְחִיב בַּכְּתָב עַד שֶׁיִּתְמַעֵט מִנְיַן הַדַּפִּין, וְיִבְדֹּק בְּדַף אַחֵר; וְאִם הוֹצִיא הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה יָתֵר מִן הַדַּפִּין, יְמַעֵט בַּכְּתָב עַד שֶׁיִּרְבֶּה בְּמִנְיַן הַדַּפִּין, וְיִבְדֹּק בְּדַף אַחֵר. וְכֵן בְּדַף אַחַר דַּף, עַד שֶׁיָּבוֹא הַחֶשְׁבּוֹן אֶחָד. מֵאַחַר שֶׁיָּדַע רֹחַב הַדַּפִּין וְשִׁעוּר הַכְּתָב, מַתְחִיל בְּאוֹתוֹ הַכֶּרֶךְ.

ז. וּמְחַלֵּק כָּל עוֹר וָעוֹר, דַּפִּין דַּפִּין בְּשִׁרְטוּט, כְּפִי רֹחַב הַדַּף שֶׁבָּדַק בּוֹ, וְעָלָה בַּחֶשְׁבּוֹן. וּכְשֶׁיִּשָּׁאֵר לוֹ מִן הָעוֹר שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת אוֹ אַרְבַּע יוֹתֵר עַל הַדַּף הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבַּיְּרִיעָה, מַנִּיחַ מִמֶּנּוּ רֹחַב אֶצְבַּע וּכְדֵי תְּפִירָה, וְיָקֵץ הַשְּׁאָר וְאַל יָחוּשׁ - שֶׁבָּאַחֲרוֹנָה יִתּוֹסֵף עוֹרוֹת אֲחֵרוֹת עַל הַכֶּרֶךְ שֶׁגָּדַל, כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹסָפוֹת שֶׁקּוֹצֵץ מִכָּל עוֹר וָעוֹר; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַשֵּׁב דָּבָר זֶה, שֶׁהַכְּתָב מוֹשְׁכוֹ לְפִי מִנְיַן הַדַּפִּין [מנין הדפים הוא כרוחב הכתב].

ח. וְכֵן הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת רֹחַב הַסֵּפֶר יוֹתֵר עַל שִׁשָּׁה אוֹ פָּחוֹת מִשִּׁשָּׁה, עַל הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת הוּא מְחַשֵּׁב, וְיֵצֵא אָרְכּוֹ כְּהֶקֵּפוֹ, בְּלֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר - וְהוּא, שֶׁלֹּא יִטְעֶה בַּחֶשְׁבּוֹן.

ט. רֹחַב הַגּוּדָל הָאָמוּר בְּכָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ וּבִשְׁאָר שִׁעוּרֵי תּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְהוּא הַבֵּינוֹנִי - כְּבָר דִּקְדַּקְנוּ בְּשִׁעוּרוֹ, וּמְצָאנוּהוּ רָחָב שֶׁבַע שְׁעוֹרוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ בְּדֹחַק; וְהֵן כְּאֹרֶךְ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת בְּרֻוַח. וְכָל טֶפַח הָאָמוּר בְּכָל מָקוֹם, הוּא אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת מִזּוֹ; וְכָל אַמָּה, שִׁשָּׁה טְפָחִים.

י. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכָּתַבְתִּי אֲנִי - רֹחַב כָּל דַּף וָדַף מִדַּפָּיו, אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת; וְשִׁירַת הַיָּם וְשִׁירַת הָאֲזִינוּ, רֹחַב כָּל דַּף מִשְּׁתֵּיהֶן שֵׁשׁ אֶצְבָּעוֹת; וּמִנְיַן הַשִּׁיטִין שֶׁבְּכָל דַּף וָדַף, אַחַת וַחֲמִשִּׁים; וּמִנְיַן הַדַּפִּין שֶׁל כָּל הַסֵּפֶר, מָאתַיִם שִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים דַּף; וְאֹרֶךְ כָּל הַסֵּפֶר, אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ אֶצְבָּעוֹת, בְּקֵרוּב.

יא. אֵלּוּ הַשֵּׁשׁ אֶצְבָּעוֹת הַיְתֵרוֹת בַּחֶשְׁבּוֹן, לַגְּלְיוֹן שֶׁבְּתְחִלַּת הַסֵּפֶר וְשֶׁבְּסוֹפוֹ. וְהָעוֹרוֹת שֶׁכָּתַבְנוּ בָּהֶם, עוֹרוֹת אֵילִים. וּבִזְמַן שֶׁתִּרְצֶה לִכְתֹּב עַל פִּי הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ, אוֹ קָרוֹב לָהֶן מְעַט, הֵן חָסֵר דַּף אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה, אוֹ יָתֵר דַּף אוֹ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה - לֹא תִּיגַע וְלֹא תְּהֵא צָרִיךְ לְחֶשְׁבּוֹן, אֶלָּא מִיָּד יָבוֹא לְךָ אָרְכּוֹ כְּהֶקֵּפוֹ.

יב. אֵין עוֹשִׂין בִּיְרִיעָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה דַּפִּין, וְלֹא יָתֵר עַל שְׁמוֹנָה דַּפִּין; נִזְדַּמְּנָה לוֹ יְרִיעָה בַּת תִּשְׁעָה דַּפִּין, חוֹלֵק אוֹתָהּ אַרְבָּעָה לְכָאן וַחֲמִשָּׁה לְכָאן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, אוֹ בְּאֶמְצָעוֹ; אֲבָל בְּסוֹף הַסֵּפֶר, אֲפִלּוּ פָּסוּק אֶחָד בְּדַף אֶחָד, עוֹשִׂין אוֹתוֹ דַּף לְבַדּוֹ, וְתוֹפְרִין אוֹתוֹ עִם שְׁאָר הַיְרִיעוֹת.

יג. כְּשֶׁתּוֹפְרִין הַיְרִיעוֹת, אֵין תּוֹפְרִין אוֹתָן אֶלָּא בְּגִידִין שֶׁל בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה טְהוֹרָה, וַאֲפִלּוּ מִנְּבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן, כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹפְרִין הַתְּפִלִּין; וְדָבָר זֶה, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. לְפִיכָךְ, אִם תְּפָרָן שֶׁלֹּא בְּגִידִין, אוֹ בְּגִידֵי בְּהֵמָה טְמֵאָה - פָּסַל, עַד שֶׁיַּתִּיר וְיַחֲזֹר וְיִתְּפֹר כַּהֲלָכָה.

יד. כְּשֶׁתּוֹפְרִין הַיְרִיעוֹת, אֵינוֹ תּוֹפֵר כָּל הַיְרִיעָה כֻּלָּהּ מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ, אֶלָּא מַנִּיחַ מְעַט מִלְּמַעְלָה וּמְעַט מִלְּמַטָּה בְּלֹא תְּפִירָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּקָּרַע הַיְרִיעָה בְּאֶמְצָעָהּ כְּשֶׁיִּגְלֹל. וְעוֹשֶׂה לוֹ שְׁנֵי עַמּוּדִים שֶׁל עֵץ, אֶחָד בְּתְחִלָּתוֹ וְאֶחָד בְּסוֹפוֹ. וְתוֹפֵר הָעוֹר שֶׁשִּׁיֵּר בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף עַל הָעַמּוּדִים בְּגִידִין, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִגְלָל עֲלֵיהֶן; וְיַרְחִיק בֵּין הָעַמּוּד וְהַכְּתָב שֶׁבַּדַּף.

טו. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּקְרְעָה בּוֹ יְרִיעָה - בְּתוֹךְ שְׁתֵּי שִׁיטוֹת [בתוך הכתב בין אות לאות], יִתְּפֹר; בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ, לֹא יִתְּפֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָשָׁן שֶׁאֵין עֲפָצוֹ [מי פרי האלון שבו עובד הקלף] נָכָר; אֲבָל אִם נָכָר הַגְּוִיל שֶׁהוּא עָפוּץ - תּוֹפֵר, וַאֲפִלּוּ קֶרַע הַבָּא בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ. וְכֵן בֵּין דַּף לְדַף, וּבֵין תֵּבָה לְתֵבָה - יִתְּפֹר. וְכָל הַקְּרָעִים - אֵין תּוֹפְרִין אוֹתָן, אֶלָּא בְּגִידִין שֶׁתּוֹפְרִין בָּהֶן הַיְרִיעוֹת זוֹ לָזוֹ; וּבְכָל הַקְּרָעִים - יִזָּהֵר שֶׁלֹּא תֶּחְסַר אוֹת אַחַת, אוֹ תִּשְׁתַּנֶּה צוּרָתָהּ.

פֶּרֶק י

א. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁעֲשָׂרִים דְּבָרִים הֵן, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן פּוֹסֵל סֵפֶר תּוֹרָה; וְאִם נַעֲשָׂה בּוֹ אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הוּא כְּחֲמָשׁ מִן הַחֲמָשִׁין שֶׁמְּלַמְּדִין בָּהֶן הַתִּינוֹקוֹת, וְאֵין בּוֹ קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה, וְאֵין קוֹרִין בּוֹ בְּרַבִּים; וְאֵלּוּ הֵן: (א) אִם נִכְתַּב עַל עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה; (ב) שֶׁנִּכְתַּב עַל עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד; (ג) אוֹ שֶׁהָיָה מְעֻבָּד שֶׁלֹּא לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה; (ד) שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם כְּתִיבָה, עַל הַגְּוִיל בִּמְקוֹם בָּשָׂר וְעַל הַקְּלָף בִּמְקוֹם שֵׂעָר; (ה) שֶׁנִּכְתַּב מִקְצָתוֹ עַל הַגְּוִיל, וּמִקְצָתוֹ עַל הַקְּלָף; (ו) שֶׁנִּכְתַּב עַל דּוּכְסוּסְטוֹס [חלק העור החיצוני בבהמה]; (ז) שֶׁנִּכְתַּב בְּלֹא שִׂרְטוּט; (ח) שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא בְּשֶׁחֹר הָעוֹמֵד [המתקיים זמן רב]; (ט) שֶׁנִּכְתַּב בִּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת; (י) שֶׁכְּתָבוֹ גּוֹי וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִשְּׁאָר פְּסוּלִין; (יא) שֶׁכָּתַב הָאַזְכָּרוֹת [שמות הקב"ה] בְּלֹא כַּוָּנָה; (יב) שֶׁחִסֵּר אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת; (יג) שֶׁהוֹסִיף אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת; (יד) שֶׁנִּגְּעָה אוֹת בְּאוֹת; (טו) שֶׁנִּפְסְדָה צוּרַת אוֹת אַחַת, עַד שֶׁלֹּא תִּקָּרֵא כָּל עִקָּר, אוֹ תִּדְּמֶה לְאוֹת אַחֶרֶת - בֵּין בְּעִקָּר [בתחילת] הַכְּתִיבָה, בֵּין בְּנֶקֶב [שניקבה האות], בֵּין בְּקֶרַע, בֵּין בְּטִשְׁטוּשׁ [נמחקה מקצת האות]; (טז) שֶׁהִרְחִיק אוֹ הִקְרִיב בֵּין אוֹת לְאוֹת, עַד שֶׁתֵּרָאֶה הַתֵּבָה כִּשְׁתֵּי תֵּבוֹת, אוֹ שְׁתֵּי תֵּבוֹת כְּתֵבָה אַחַת; (יז) שֶׁשִּׁנָּה צוּרַת הַפָּרָשִׁיּוֹת; (יח) שֶׁשִּׁנָּה צוּרַת הַשִּׁירוֹת; (יט) שֶׁכָּתַב בִּשְׁאָר הַכְּתָב כְּשִׁירָה; (כ) שֶׁתָּפַר הַיְרִיעוֹת שֶׁלֹּא בְּגִידֵי טְהוֹרָה. וּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים - לְמִצְוָה, לֹא לְעַכֵּב.

מתוך מהדורת חזק

ב. סֵפֶר תּוֹרָה הַכָּשֵׁר - נוֹתֵגִין בּוֹ קְדֻשָּׁה יְתֵרָה וְכָבוֹד גָּדוֹל. וְאָסוּר לוֹ לְאָדָם לִמְכֹּר סֵפֶר תּוֹרָה, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, וַאֲפִלּוּ הָיוּ לוֹ סְפָרִים רַבִּים, וַאֲפִלּוּ יָשָׁן לִקַּח בּוֹ חָדָשׁ. לְעוֹלָם אֵין מוֹכְרִין סֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא לִשְׁנֵי דְּבָרִים - שֶׁיִּלְמַד תּוֹרָה בְּדָמָיו, אוֹ שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה בְּדָמָיו: וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ דָּבָר אַחֵר לִמְכֹּר.

ג. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה, אוֹ שֶׁנִּפְסַל - נוֹתְנִין אוֹתוֹ בִּכְלִי חֶרֶשׂ, וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ אֵצֶל תַּלְמִיד חֲכָמִים; וְזוֹ הִיא גְּנִיזָתוֹ. מִטְּפָחוֹת [מעילי] סְפָרִים שֶׁבָּלוּ, עוֹשִׂין אוֹתָן תַּכְרִיכִין לְמֵת מִצְוָה; וְזוֹ הִיא גְּנִיזָתָן.

ד. תִּיק שֶׁהוּכַן לְסֵפֶר תּוֹרָה, וְהֻנַּח בּוֹ; וְכֵן הַמִּטְּפָחוֹת, וְהָאָרוֹן, אוֹ הַמִּגְדָּל [בימה להנחת הס"ת בעת קריאתו] שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַסֵּפֶר בְּתוֹךְ הַתִּיק; וְכֵן הַכִּסֵּא שֶׁהוּכַן לְהַנִּיחַ עָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה, וְהֻנַּח עָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה - הַכֹּל תַּשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה הֵן, וְאָסוּר לְזָרְקָן; אֶלָּא כְּשֶׁיִּבְלוּ אוֹ כְּשֶׁיִּשְׁבְּרוּ, נִגְנָזִין. אֲבָל הַבִּימוֹת שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶן אוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה, וְהַלּוּחוֹת [דגם לוחות הברית] שֶׁכּוֹתְבִין בָּהֶן לַתִּינוֹק לְהִתְלַמֵּד - אֵין בָּהֶן קְדֻשָּׁה. וְכֵן רִמּוֹנֵי כֶּסֶף וְזָהָב וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁעוֹשִׂין לְסֵפֶר תּוֹרָה לְנוֹאי - תַּשְׁמִישֵׁי קְדֻשָּׁה הֵן; וְאָסוּר לְהוֹצִיאָן לְחֹל, אֶלָּא אִם כֵּן מָכַר אוֹתָן לִקְנוֹת בִּדְמֵיהֶן סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ חֻמָּשׁ.

ה. מֻתָּר לְהַנִּיחַ סֵפֶר עַל גַּבֵּי סֵפֶר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עַל גַּבֵּי הַחֻמָּשִׁין. וּמַנִּיחִין חֻמָּשִׁין עַל גַּבֵּי נְבִיאִים וּכְתוּבִים, אֲבָל אֵין מַנִּיחִין נְבִיאִים וּכְתוּבִים עַל גַּבֵּי הַחֻמָּשִׁין, וְלֹא חֻמָּשִׁין עַל גַּבֵּי סֵפֶר תּוֹרָה. וְכָל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, אֲפִלּוּ הֲלָכוֹת וְהַגָּדוֹת - אָסוּר לִזְרֹק אוֹתָן. הַקֻּמִּיעִין [קלפים עם שמות הקודש לסגולה] שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עִנְיָנִים שֶׁל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - אֵין נִכְנָסִין בָּהֶן לְבֵית הַכִּסֵּא, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ מְחֻפּוֹת עוֹר.

ו. לֹא יֹאחֵז אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה בִּזְרוֹעוֹ, וְיִכָּנֵס בּוֹ לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא, אוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּרוּךְ בְּמִטְּפָחוֹת, וְנָתוּן בְּתוֹךְ הַתִּיק שֶׁלּוֹ. וְלֹא יִקְרָא בּוֹ, עַד שֶׁיַּרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַקֶּבֶר, אוֹ מִן הַמֵּת, אוֹ מִבֵּית הַכִּסֵּא. וְלֹא יֵאָחֵז הַסֵּפֶר כְּשֶׁהוּא עָרֹם. וְאָסוּר לֵישֵׁב עַל מִטָּה שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה עָלֶיהָ.

ז. בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בּוֹ, עַד שֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ, אוֹ עַד שֶׁיַּנִּיחֶנּוּ בִּכְלִי, וְיִתֵּן הַכְּלִי בִּכְלִי אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מְזֻמָּן לוֹ [מיוחד, מיועד]; אֲבָל אִם הָיָה מְזֻמָּן לוֹ - אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה כֵּלִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה, כִּכְלִי אֶחָד הֵן. אוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, אִם אֵין לוֹ בַּיִת אַחֵר; אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ בַּיִת אַחֵר - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ, עַד שֶׁיּוֹצִיאֶנּוּ.

ח. כָּל הַטְּמֵאִין, וַאֲפִלּוּ נִדּוֹת, וַאֲפִלּוּ גּוֹיִם - מֻתָּרִין לֶאֱחֹז סֵפֶר תּוֹרָה, וְלִקְרוֹת בּוֹ; שֶׁאֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ יָדָיו מְטֻנָּפוֹת, אוֹ מְלֻכְלָכוֹת בְּטִיט; אֶלָּא יִרְחֲצוּ יָדֵיהֶן, וְאַחַר כָּךְ יִגְּעוּ בּוֹ.

ט. כָּל הָרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, חַיָּב לְעַמֵּד מִפָּנָיו. וְיִהְיוּ הַכֹּל עוֹמְדִין, עַד שֶׁיַּעֲמֹד זֶה שֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בּוֹ כְּשֶׁיַּגִּיעֶנּוּ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ עַד שֶׁיִּתְכַּסֶּה מֵעֵינֵיהֶם; וְאַחַר כָּךְ, יִהְיוּ מֻתָּרִין לֵישֵׁב.

י. מִצְוָה לְיַחֵד לְסֵפֶר תּוֹרָה מָקוֹם, וּלְכַבֵּד אוֹתוֹ הַמָּקוֹם, וּלְהַדְּרוֹ יָתֵר מִדַּי; דְּבָרִים שֶׁבְּלוּחוֹת הַבְּרִית, הֵן הֵן שֶׁבְּכָל סֵפֶר וְסֵפֶר. לֹא יָרֹק אָדָם כְּנֶגֶד סֵפֶר תּוֹרָה, וְלֹא יְגַלֶּה עֶרְוָתוֹ כְּנֶגְדּוֹ, וְלֹא יִפְשֹׁט רַגְלָיו כְּנֶגְדּוֹ, וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ עַל רֹאשׁוֹ כְּמַשּׂוֹי. וְלֹא יַחֲזִיר אֲחוֹרָיו לְסֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים.

יא. הָיָה מְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְסֵפֶר תּוֹרָה עִמּוֹ - לֹא יַנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה בְּתוֹךְ הַשַּׂק, וַיַּנִּיחֶנּוּ עַל גַּבֵּי הַחֲמוֹר וְיִרְכַּב עָלָיו; וְאִם הָיָה מִתְפַּחֵד מִן הַגַּנָּבִים, מֻתָּר. וְאִם אֵין שָׁם פַּחַד - מַנִּיחוֹ בְּחֵיקוֹ כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וְהוּא רוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה וְהוֹלֵךְ. כָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה, יֵשֵׁב בְּכֹבֶד רֹאשׁ וּבְאֵימָה וָפַחַד, שֶׁהוּא הָעֵד הַנֶּאֱמָן עַל כָּל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד"; וִיכַבְּדֻנוּ כְּפִי כֹּחוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים: 'כָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה, גּוּפוֹ מְחֻלָּל עַל הַבְּרִיּוֹת; וְכָל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוּפוֹ מְכֻבָּד עַל הַבְּרִיּוֹת'.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעָן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב'־ח' ניסן ה'תשע"ב

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת דֵּעוֹת

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַחַת עֶשְׂרֵה מִצְוֹות - חָמֵשׁ מִצְוֹות עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹות לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פִּרְטָן: (א) לְהִדַּמּוֹת בִּדְרָכָיו; (ב) לְהִדַּבֵּק בְּיוֹדְעָיו; (ג) לֶאֱהֹב אֶת רֵעִים; (ד) לֶאֱהֹב אֶת הַגֵּרִים; (ה) שֶׁלֹּא לִשְׂנֹא אַחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שֶׁלֹּא לְהַלְבִּין פָּנִים; (ח) שֶׁלֹּא לְעַנּוֹת אֶמְלָלִים; (ט) שֶׁלֹּא לַהֲלֹךְ רָכִיל; (י) שֶׁלֹּא לִנְקֹם; (יא) שֶׁלֹּא לִנְטֹר. וּבֵאוּר מִצְוֹות אֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. דֵּעוֹת [מידות ותכונות נפש] הַרְבֵּה יֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי אָדָם, וְזוֹ מְשֻׁנָּה מִזּוֹ וּרְחוֹקָה מִמֶּנָּה בְּיוֹתֵר: יֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא בַּעַל חֵמָה, כּוֹעֵס תָּמִיד; וְיֵשׁ אָדָם שֶׁדַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו, וְאֵינוֹ כּוֹעֵס כְּלָל - וְאִם כָּעַס, יִכְעַס כַּעַס מְעַט בְּכַמָּה שָׁנִים. וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא גְּבַהּ לֵב בְּיוֹתֵר, וְיֵשׁ שֶׁהוּא שְׁפַל רוּחַ עַד מְאֹד. וְיֵשׁ שֶׁהוּא בַּעַל תַּאֲוָה, לֹא תִשְׂבַּע נַפְשׁוֹ מֵהַלֵּךְ בְּתַאֲוָתָהּ; וְיֵשׁ שֶׁהוּא טָהוֹר גּוּף בְּיוֹתֵר, לֹא יִתְאַוֶּה אֲפִלּוּ לִדְבָרִים מְעוּטִים שֶׁהַגּוּף צָרִיךְ לָהֶן. וְיֵשׁ בַּעַל נֶפֶשׁ רְחָבָה, שֶׁלֹּא תִשְׂבַּע נַפְשׁוֹ מִכָּל מָמוֹן הָעוֹלָם, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "אֹהֵב

כֶּסֶף לֹא יִשְׁבַּע כֶּסֶף"; וְיֵשׁ מְקַצֵּר, שֶׁדַּיּוֹ אֲפִלּוּ דָּבָר מוּעָט שֶׁלֹּא יַסְפִּיק לוֹ, וְלֹא יִרְדֹּף לְהַשִּׂיג כָּל צָרְכּוֹ. וְיֵשׁ שֶׁהוּא מְסַגֵּף עַצְמוֹ בְּרָעָב וְקוֹבֵץ עַל יָדוֹ [מקמץ לעצמו], וְאֵינוֹ אוֹכֵל פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ אֶלָּא בְּצַעַר גָּדוֹל; וְיֵשׁ שֶׁהוּא מְאַבֵּד כָּל מָמוֹנוֹ בְּיָדוֹ, לְדַעְתּוֹ. וְעַל דְּרָכִים אֵלּוּ - שְׁאָר כָּל הַדֵּעוֹת, כְּגוֹן מְהוֹלֵל [מתהולל] וְאוֹנֵן [עצוב], וְכִילִי [קמצן] וְשׂוֹעֵ [פזרן], וְאַכְזָרִי וְרַחְמָן, וְלֵב אַמִּיץ וְרַךְ לֵבָב [פחדן] וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

ב. וְיֵשׁ בֵּין כָּל דֵּעָה וְדֵעָה הָרְחוֹקָה מִמֶּנָּה בַּקָּצֶה הָאַחֵר, דֵּעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת - זוֹ רְחוֹקָה מִזּוֹ. וְכָל הַדֵּעוֹת - יֵשׁ מֵהֶן דֵּעוֹת שֶׁהֵן לָאָדָם מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ, לְפִי טֶבַע גּוּפוֹ; וְיֵשׁ מֵהֶן דֵּעוֹת שֶׁטִּבְעוֹ שֶׁל אָדָם זֶה מְכַוֵּן [מותאם אליהם] וְעָתִיד לְקַבֵּל אוֹתָן בִּמְהֵרָה יָתֵר מִשְּׁאָר הַדֵּעוֹת; וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁאֵינָן לָאָדָם מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ, אֶלָּא לָמַד אוֹתָן מֵאֲחֵרִים אוֹ שֶׁנִּפְנָה לָהֶן מֵעַצְמוֹ, לְפִי מַחֲשָׁבָה שֶׁעָלְתָה בְּלִבּוֹ אוֹ שֶׁשָּׁמַע שֶׁזּוֹ הַדֵּעָה טוֹבָה לוֹ וּבָהּ רָאוּי לֵילֵךְ, וְהִנְהִיג עַצְמוֹ בָּהּ עַד שֶׁנִּקְבְּעָה.

ג. שְׁנֵי קְצָווֹת הָרְחוֹקוֹת זוֹ מִזּוֹ שֶׁבְּכָל דֵּעָה וְדֵעָה, אֵינָן דֶּרֶךְ טוֹבָה; וְאֵין רָאוּי לוֹ לָאָדָם לָלֶכֶת בָּהֶן, וְלֹא לְלַמְּדָן לְעַצְמוֹ. וְאִם מָצָא טִבְעוֹ נוֹטֶה לְאַחַת מֵהֶן, אוֹ מוּכָן [מותאם] לְאַחַת מֵהֶן, אוֹ שֶׁכְּבָר לָמַד אַחַת מֵהֶן וְנָהַג בָּהּ - יַחֲזִיר עַצְמוֹ לְמוּטָב וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבִים, וְהִיא דֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה.

ד. הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה - הִיא מִדָּה בֵּינוֹנִית שֶׁבְּכָל דֵּעָה וְדֵעָה, מִכָּל הַדֵּעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם; וְהִיא הַדֵּעָה שֶׁהִיא רְחוֹקָה מִשְּׁנֵי הַקְּצָווֹת רְחוּק שָׁוֶה, וְאֵינָהּ קְרוֹבָה לֹא לָזוֹ וְלֹא לָזוֹ. וּלְפִיכָךְ צִוּוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁיְּהֵא אָדָם שָׂם [מעריך ושוקל] דֵּעוֹתָיו תָּמִיד, וּמְשַׁעֵר אוֹתָם וּמְכַוֵּן אוֹתָם בַּדֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית, כְּדֵי שֶׁיִּהֵא שָׁלֵם. כֵּיצַד? לֹא יִהֵא בַּעַל חֵמָה נוֹחַ לִכְעֹס, וְלֹא כְּמִת שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ, אֶלָּא בֵּינוֹנִי: לֹא יִכְעֹס אֶלָּא עַל דָּבָר גָּדוֹל שֶׁרָאוּי לִכְעֹס עָלָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ פַּעַם אַחֶרֶת. וְכֵן לֹא יִתְאַוֶּה אֶלָּא לִדְבָרִים שֶׁהַגּוּף צָרִיךְ לָהֶן וְאִי אֶפְשָׁר לִחְיוֹת בְּזוּלָתָן, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "צַדִּיק אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ". וְכֵן לֹא יִהְיֶה עָמֵל בְּעִסְקוֹ אֶלָּא לְהַשִּׂיג דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְחַיֵּי שָׁעָה, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "טוֹב מְעַט לַצַּדִּיק". וְלֹא יִקְבֹּץ יָדוֹ בְּיוֹתֵר, וְלֹא יַפְזֵר כָּל מָמוֹנוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן צְדָקָה כְּפִי יְכֹלְתּוֹ [- יכולתו], וּמַלְוֶה כָּרָאוּי לְמִי שֶׁצָּרִיךְ. וְלֹא יִהְיֶה מְהוֹלֵל וְשׂוֹחֵק, וְלֹא עָצֵב וְאוֹנֵן, אֶלָּא שָׂמֵחַ כָּל יָמָיו בְּנַחַת, בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת. וְכֵן שְׁאָר דֵּעוֹתָיו. וְדֶרֶךְ זוֹ, הִיא דֶּרֶךְ הַחֲכָמִים. כָּל אָדָם שֶׁדֵּעוֹתָיו כֻּלָּן דֵּעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת מְמֻצָּעוֹת, נִקְרָא חָכָם.

ה. וּמִי שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר, וְיִתְרַחֵק מִדֵּעָה בֵּינוֹנִית מְעַט לְצַד זֶה אוֹ לְצַד זֶה, נִקְרָא חָסִיד. כֵּיצַד? מִי שֶׁיִּתְרַחֵק מִגֹּבַהּ הַלֵּב עַד הַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן, וְיִהְיֶה שְׁפַל רוּחַ בְּיוֹתֵר - נִקְרָא חָסִיד; וְזוֹ הִיא מִדַּת חֲסִידוּת. וְאִם נִתְרַחֵק עַד הָאֶמְצַע בִּלְבַד, וְיִהְיֶה עָנָו - נִקְרָא חָכָם; וְזוֹ הִיא מִדַּת חָכְמָה. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ, שְׁאָר כָּל הַדֵּעוֹת. וַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מַטִּין דֵּעוֹת שֶׁלָּהֶן מִדֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית כְּנֶגֶד שְׁתֵּי הַקְּצָווֹת: יֵשׁ דֵּעָה שֶׁמַּטִּין אוֹתָהּ כְּנֶגֶד הַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן, וְיֵשׁ דֵּעָה שֶׁמַּטִּין אוֹתָהּ כְּנֶגֶד הַקָּצֶה הָרִאשׁוֹן; וְזֶה הוּא לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין. וּמְצַוִּין אָנוּ לָלֶכֶת בִּדְרָכִים אֵלּוּ הַבֵּינוֹנִיִּים, וְהֵם הַדְּרָכִים הַטּוֹבִים וְהַיְשָׁרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו".

ו. כָּךְ לִמְּדוּ בְּפֵרוּשׁ מִצְוָה זוֹ: מַה הוּא נִקְרָא חַנּוּן, אַף אַתָּה הֱיֵה חַנּוּן; מַה הוּא נִקְרָא רַחוּם, אַף אַתָּה הֱיֵה רַחוּם; מַה הוּא נִקְרָא קָדוֹשׁ, אַף אַתָּה הֱיֵה קָדוֹשׁ. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ קָרְאוּ הַנְּבִיאִים לָאֵל בְּכָל אוֹתָן הַכִּנּוּיִין, 'אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד', 'צַדִּיק וְיָשָׁר', 'תָּמִים', 'גִּבּוֹר' וְ'חָזָק' וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵלּוּ דְּרָכִים טוֹבִים וִישָׁרִים הֵן, וְחַיָּב אָדָם לְהַנְהִיג עַצְמוֹ בָּהֶן וּלְהִדַּמּוֹת כְּפִי כֹּחוֹ.

ז. וְכֵיצַד יַרְגִּיל אָדָם עַצְמוֹ בְּדֵעוֹת אֵלּוּ עַד שֶׁיִּקָּבְעוּ בּוֹ? יַעֲשֶׂה וְיִשְׁנֶה וִישַׁלֵּשׁ בַּמַּעֲשִׂים שֶׁעוֹשֶׂה עַל פִּי הַדֵּעוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת, וַיַּחֲזֹר בָּהֶן תָּמִיד, עַד שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֵׂיהֶן קַלִּים עָלָיו וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם טֹרַח, וְיִקָּבְעוּ הַדֵּעוֹת בְּנַפְשׁוֹ. וּלְפִי שֶׁהַשֵּׁמוֹת הָאֵלּוּ שֶׁנִּקְרָא בָּהֶן הַיּוֹצֵר, הֵן הַדֶּרֶךְ הַבֵּינוֹנִית שֶׁאָנוּ חַיָּבִין לָלֶכֶת בָּהּ - נִקְרֵאת דֶּרֶךְ זוֹ 'דֶּרֶךְ ה'"; וְהִיא שֶׁלִּמְּדָהּ אַבְרָהָם אָבִינוּ לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יְדַעְתִּיו, לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו, וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה'". וְהַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, מֵבִיא טוֹבָה וּבְרָכָה לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן הָבִיא ה' עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו".

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ב

א. חוֹלֵי הַגּוּף, טוֹעֲמִין הַמַּר מָתוֹק וְהַמָּתוֹק מַר. וְיֵשׁ מִן הַחוֹלִים מִי שֶׁמִּתְאַוֶּה וְתָאֵב לְמַאֲכָלוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה, כְּגוֹן הֶעָפָר וְהַפֶּחָם, וְשׂוֹנֵא הַמַּאֲכָלוֹת הַטּוֹבִים, כְּגוֹן הַפַּת וְהַבָּשָׂר - הַכֹּל לְפִי רֹב הַחֹלִי. כָּךְ בְּנֵי אָדָם שֶׁנַּפְשׁוֹתֵיהֶם חוֹלוֹת - מִתְאַוִּין וְאוֹהֲבִין הַדֵּעוֹת הָרָעוֹת, וְשׂוֹנְאִין הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, וּמִתְעַצְּלִין לָלֶכֶת בָּהּ, וְהִיא כְּבֵדָה עֲלֵיהֶם לִמְאֹד, לְפִי חָלְיָם. וְכֵן יְשַׁעְיָהוּ אוֹמֵר בָּאֲנָשִׁים הַלָּלוּ: "הוֹי הָאוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמָר". וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "הָעֹזְבִים אָרְחוֹת יֹשֶׁר - לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי חֹשֶׁךְ". וּמַה הִיא תַּקָּנַת חוֹלֵי הַנְּפָשׁוֹת? יֵלְכוּ אֵצֶל הַחֲכָמִים, שֶׁהֵן רוֹפְאֵי הַנְּפָשׁוֹת, וִירַפְּאוּ חָלְיָם בְּדֵעוֹת שֶׁמְּלַמְּדִים אוֹתָם, עַד שֶׁיַּחְזִירוּם לַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה. וְהַמַּכִּירִים בַּדֵּעוֹת הָרָעוֹת שֶׁלָּהֶם, וְאֵינָם הוֹלְכִים אֵצֶל הַחֲכָמִים לְרַפֵּא אוֹתָם - עֲלֵיהֶם אָמַר שְׁלֹמֹה: "וּמוּסָר, אֱוִילִים בָּזוּ".

ב. וְכֵיצַד הִיא רְפוּאָתָם? מִי שֶׁהוּא בַּעַל חֵמָה - אוֹמְרִים לוֹ לְהַנְהִיג עַצְמוֹ, שֶׁאִם הֵכָּה וְקִלֵּל, לֹא יַרְגִּישׁ כְּלָל; וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ זְמַן מְרֻבֶּה, עַד שֶׁתֵּעָקֵר הַחֵמָה מִלִּבּוֹ. וְאִם הָיָה גֹּבַהּ לֵב - יַנְהִיג עַצְמוֹ בִּבְזָיוֹן הַרְבֵּה, וְיֵשֵׁב לְמַטָּה מִן הַכֹּל, וְיִלְבֹּשׁ בְּלוּיֵי סְחָבוֹת הַמְבַזִּים אֶת לוֹבְשֵׁיהֶם, וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, עַד שֶׁיֵּעָקֵר גֹּבַהּ הַלֵּב מִמֶּנּוּ, וַיַּחֲזֹר לַדֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ הַטּוֹבָה; וְלִכְשֶׁיַּחְזֹר לַדֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית, יֵלֵךְ בָּהּ כָּל יָמָיו. וְעַל קַו זֶה יַעֲשֶׂה בִּשְׁאָר כָּל הַדֵּעוֹת: אִם הָיָה רָחוֹק לַקָּצֶה הָאֶחָד, יַרְחִיק עַצְמוֹ לַקָּצֶה הַשֵּׁנִי, וְיִנְהַג

בוֹ זְמַן מְרֻבֶּה עַד שֶׁיַּחֲזוֹר לַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, וְהִיא מִדָּה בֵּינוֹנִית שֶׁבְּכָל דֵּעָה וְדֵעָה.

ג. וְיֵשׁ דֵּעוֹת שֶׁאָסוּר לוֹ לָאָדָם לִנְהֹג בָּהֶן בְּבֵינוֹנִית, אֶלָּא יִתְרַחֵק עַד הַקָּצֶה הָאַחֵר - וְהוּא גֹּבַהּ הַלֵּב; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַטּוֹבָה שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם עָנָו בִּלְבַד, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה שְׁפַל רוּחַ, וְתִהְיֶה רוּחוֹ נְמוּכָה לִמְאֹד. וּלְפִיכָךְ נֶאֱמַר בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ "עָנָו מְאֹד", וְלֹא נֶאֱמַר "עָנָו" בִּלְבַד. וּלְפִיכָךְ צִוּוּ חֲכָמִים, 'מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ'. וְעוֹד אָמְרוּ, שֶׁכָּל הַמַּגְבִּיהַּ לִבּוֹ - כָּפַר בָּעִקָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָם לְבָבֶךָ, וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". וְעוֹד אָמְרוּ: בְּשַׁמְתָּא דְּאִית בֵּיהּ [יהא בחרם מי שיש בו -] גַּסּוּת הָרוּחַ, וַאֲפִלּוּ מִקְצָתָהּ. וְכֵן הַכַּעַס, דֵּעָה רָעָה הִיא עַד לְמְאֹד; וְרָאוּי לָאָדָם שֶׁיִּתְרַחֵק מִמֶּנָּה עַד הַקָּצֶה הָאַחֵר, וִילַמֵּד עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִכְעַס, וַאֲפִלּוּ עַל דָּבָר שֶׁרָאוּי לִכְעֹס עָלָיו. וְאִם רָצָה לְהָטִיל אֵימָה עַל בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, אוֹ עַל הַצִּבּוּר אִם הָיָה פַּרְנָס, וְרָצָה לִכְעֹס עֲלֵיהֶן כְּדֵי שֶׁיַּחֲזִרוּ לְמוּטָב - יַרְאֶה עַצְמוֹ בִּפְנֵיהֶם שֶׁהוּא כּוֹעֵס כְּדֵי לְיַסְּרָם, וְתִהְיֶה דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, כְּאָדָם שֶׁהוּא מְדַמֶּה אִישׁ בִּשְׁעַת כַּעֲסוֹ, וְהוּא אֵינוֹ כּוֹעֵס. אָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים: 'כָּל הַכּוֹעֵס, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה'. וְאָמְרוּ, שֶׁכָּל הַכּוֹעֵס - אִם חָכָם הוּא, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, וְאִם נָבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. בַּעֲלֵי כַּעַס, אֵין חַיֵּיהֶם חַיִּים; לְפִיכָךְ צִוּוּ לְהִתְרַחֵק מִן הַכַּעַס, עַד שֶׁיַּנְהִיג עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁ אֲפִלּוּ לִדְבָרִים הַמַּכְעִיסִין. וְזוֹ הִיא הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, וְדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים: הֵן נֶעֱלָבִין, וְאֵינָן עוֹלְבִין; שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן, וְאֵינָן מְשִׁיבִין; עוֹשִׂים מֵאַהֲבָה, וּשְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִין. עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְאֹהֲבָיו, כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ".

ד. לְעוֹלָם יַרְבֶּה אָדָם בִּשְׁתִּיקָה, וְלֹא יְדַבֵּר אֶלָּא בִּדְבַר חָכְמָה אוֹ בִּדְבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן לְחַיֵּי גּוּפוֹ. אָמְרוּ עַל רַב, תַּלְמִיד רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁלֹּא שָׂח שִׂיחָה בְּטֵלָה כָּל יָמָיו - וְזוֹ הִיא שִׂיחַת רֹב כָּל אָדָם. וַאֲפִלּוּ בְּצָרְכֵי הַגּוּף, לֹא יַרְבֶּה אָדָם דְּבָרִים. וְעַל זֶה צִוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'כָּל הַמַּרְבֶּה דְּבָרִים, מֵבִיא חֵטְא'; וְאָמְרוּ: 'לֹא מָצָאתִי לַגּוּף טוֹב, אֶלָּא שְׁתִיקָה'. וְכֵן בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וּבְדִבְרֵי חָכְמָה - יִהְיוּ דִּבְרֵי הֶחָכָם מְעֻטִים, וְעִנְיָנֵיהֶם [תוכן שלהם] מְרֻבִּים. וְהוּא שֶׁצִּוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידוֹ דֶּרֶךְ קְצָרָה'. אֲבָל אִם הָיוּ הַדְּבָרִים מְרֻבִּין וְהָעִנְיָן מוּעָט, הֲרֵי זוֹ סִכְלוּת; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "כִּי בָא הַחֲלוֹם בְּרֹב עִנְיָן, וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים".

ה. סִיָּג לַחָכְמָה, שְׁתִיקָה. לְפִיכָךְ, לֹא יְמַהֵר לְהָשִׁיב, וְלֹא יַרְבֶּה לְדַבֵּר; וִילַמֵּד לַתַּלְמִידִים בְּשׁוּבָה וְנַחַת, בְּלֹא צְעָקָה, בְּלֹא אֲרִיכוּת לָשׁוֹן. הוּא שֶׁשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר: "דִּבְרֵי חֲכָמִים, בְּנַחַת נִשְׁמָעִים".

ו. אָסוּר לָאָדָם לְהַנְהִיג עַצְמוֹ בְּדִבְרֵי חֲלָקוֹת וּפִתּוּי. וְלֹא תִּהְיֶה אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב, אֶלָּא תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ [פנימיותו כחיצוניותו]; וְהָעִנְיָן שֶׁבַּלֵּב, הוּא הַדָּבָר שֶׁבַּפֶּה. וְאָסוּר לִגְנֹב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת, וַאֲפִלּוּ דַּעַת הַגּוֹי. כֵּיצַד? לֹא יִמְכֹּר לְגוֹי בְּשַׂר נְבֵלָה בִּכְלַל שְׁחוּטָה, וְלֹא מִנְעָל שֶׁל [עור בהמה] מֵתָה בִּמְקוֹם מִנְעָל שֶׁל שְׁחוּטָה. וְלֹא יְסָרְהֶב [יפציר] בַּחֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל, וְיַרְבֶּה לוֹ בִּתְקָרֹבֶת [דברי מאכל], וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל; וְלֹא יִפְתַּח לוֹ חֲבִיּוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְתּוֹחַ אוֹתָן לְמָכְרָן, כְּדֵי לְפַתּוֹתוֹ [לשקר] שֶׁבִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ פָּתַח. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲפִלּוּ מִלָּה אַחַת שֶׁל פִּתּוּי וְשֶׁל גְּנֵבַת הַדַּעַת, אֲסוּרָה; אֶלָּא שְׂפַת אֱמֶת וְרוּחַ נָכוֹן, וְלֵב טָהוֹר מִכָּל עָמָל וְהַוּוֹת [- שקרים].

ז. לֹא יִהְיֶה אָדָם בַּעַל שְׂחוֹק וְהֵתֵל [- ליצנות], וְלֹא עָצֵב וְאוֹנֵן - אֶלָּא שָׂמֵחַ. כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: 'שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ - מַרְגִּילִין לְעֶרְוָה'. וְצִוּוּ, שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם פָּרוּץ בִּשְׂחוֹק, וְלֹא עָצֵב וּמִתְאַבֵּל; אֶלָּא מַקְבִּיל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת. וְכֵן לֹא יִהְיֶה בַּעַל נֶפֶשׁ רְחָבָה, נִבְהָל לַהוֹן, וְלֹא עָצֵל וּבָטֵל מִמְּלָאכָה, אֶלָּא בַּעַל עַיִן טוֹבָה: מְעַט עֵסֶק, וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה; וְאוֹתוֹ הַמְּעַט שֶׁהוּא חֶלְקוֹ, יִשְׂמַח בּוֹ. וְלֹא יִהְיֶה לֹא בַּעַל קְטָטָה וְלֹא בַּעַל קִנְאָה, וְלֹא בַּעַל תַּאֲוָה וְלֹא רוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד. כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: 'הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד, מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם'. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר - יֵלֵךְ בַּמִּדָּה הַבֵּינוֹנִית שֶׁבְּכָל דֵּעָה וְדֵעָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ כָּל דֵּעוֹתָיו מְכֻוָּנוֹת בָּאֶמְצָעִית; וְהוּא שֶׁשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר: "וְכָל דְּרָכֶיךָ יִכֹּנוּ".

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ג

א. שֶׁמָּא יֹאמַר אָדָם: 'הוֹאִיל וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן דֶּרֶךְ רָעָה הֵן וּמוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם, אֶפְרֹשׁ מֵהֶן בְּיוֹתֵר וְאֶתְרַחֵק לְצַד הָאַחֲרוֹן', עַד שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן וְלֹא יִשָּׂא אִשָּׁה וְלֹא יֵשֵׁב בְּדִירָה נָאָה וְלֹא יִלְבַּשׁ מַלְבּוּשׁ נָאֶה אֶלָּא הַשַּׂק וְהַצֶּמֶר הַקָּשֶׁה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, כְּגוֹן כְּמְרֵי אֲדֹם - גַּם זוֹ דֶּרֶךְ רָעָה הִיא, וְאָסוּר לֵילֵךְ בָּהּ. הַמְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, נִקְרָא 'חוֹטֵא'. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּנָזִיר: "וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ"; אָמְרוּ חֲכָמִים: 'וּמָה אִם נָזִיר שֶׁלֹּא פָּרַשׁ אֶלָּא מִן הַיַּיִן, צָרִיךְ כַּפָּרָה - הַמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִכָּל דָּבָר, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה'. לְפִיכָךְ צִוּוּ חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יִמְנַע אָדָם עַצְמוֹ אֶלָּא מִדְּבָרִים שֶׁמָּנְעָה הַתּוֹרָה בִּלְבַד, וְלֹא יִהְיֶה אוֹסֵר עַצְמוֹ בִּנְדָרִים וּבִשְׁבוּעוֹת עַל דְּבָרִים הַמֻּתָּרִין. כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: 'לֹא דַּיְּךָ מַה שֶּׁאָסְרָה תּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁאַתָּה אוֹסֵר עָלֶיךָ דְּבָרִים אֲחֵרִים'?! וּבַכְּלָל הַזֶּה, אֵלּוּ שֶׁמִּתְעַנִּין תָּמִיד - אֵינָן בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, וְאָסְרוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיֶה אָדָם מְסֻגָּף עַצְמוֹ בְּתַעֲנִית. וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, צִוָּה שְׁלֹמֹה וְאָמַר: "אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה, וְאַל תִּתְחַכַּם יוֹתֵר - לָמָּה תִּשּׁוֹמֵם".

ב. צָרִיךְ אָדָם שֶׁיְּכַוֵּן כָּל מַעֲשָׂיו כֻּלָּם, לְיַדֵּעַ אֶת הַשֵּׁם בָּרוּךְ הוּא, בִּלְבַד; וְיִהְיֶה שִׁבְתּוֹ וְקוּמוֹ וְדִבּוּרוֹ, הַכֹּל לְעֵמַּת [למטרת] זֶה הַדָּבָר. כֵּיצַד? כְּשֶׁיִּשָּׂא וְיִתֵּן אוֹ יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לִטֹּל שָׂכָר, לֹא יִהְיֶה בְּלִבּוֹ קִבּוּץ מָמוֹן בִּלְבַד, אֶלָּא יַעֲשֶׂה דְּבָרִים הַלָּלוּ כְּדֵי שֶׁיִּמְצָא דְּבָרִים שֶׁהַגּוּף צָרִיךְ לָהֶן, מַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּישִׁיבַת בַּיִת וּנְשִׂיאַת אִשָּׁה. וְכֵן כְּשֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה וְיִבְעֹל, לֹא יָשִׂים עַל לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַלָּלוּ כְּדֵי לְהָנוֹת

בִּלְבַד, עַד שֶׁנִּמְצָא שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אֶלָּא הַמָּתוֹק לַחֵךְ וְיִבְעֹל כְּדֵי לֵהָנוֹת; אֶלָּא יָשִׂים עַל לִבּוֹ כְּשֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה, כְּדֵי לְהַבְרוֹת גּוּפוֹ וְאֵבָרָיו בִּלְבַד. לְפִיכָךְ, לֹא יֹאכַל כָּל שֶׁהַחֵךְ מִתְאַוֶּה, כְּמוֹ הַכֶּלֶב וְהַחֲמוֹר, אֶלָּא יֹאכַל דְּבָרִים הַמּוֹעִילִין לוֹ, אִם מָרִים אִם מְתוּקִים. וְלֹא יֹאכַל דְּבָרִים הָרָעִים לַגּוּף, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְתוּקִין לַחֵךְ. כֵּיצַד? מִי שֶׁהָיָה בְּשָׂרוֹ חַם - לֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא דְּבַשׁ וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן, כָּעִנְיָן שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה דֶּרֶךְ מָשָׁל: "אָכוֹל דְּבַשׁ הַרְבּוֹת לֹא טוֹב", וְשׁוֹתֶה מֵי הָעֲלָשִׁין [מין צמח], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַר; שֶׁנִּמְצָא שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה דֶּרֶךְ רְפוּאָה בִּלְבַד כְּדֵי שֶׁיַּבְרִיא וְיַעֲמֹד שָׁלֵם, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לִחְיוֹת אֶלָּא בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְכֵן כְּשֶׁיִּבְעֹל, לֹא יִבְעֹל אֶלָּא כְּדֵי לְהַבְרוֹת גּוּפוֹ וּכְדֵי לְקַיֵּם אֶת הַזֶּרַע [-ההמשכיות]; לְפִיכָךְ, אֵינוֹ בּוֹעֵל כָּל זְמַן שֶׁיִּתְאַוֶּה, אֶלָּא בְּכָל עֵת שֶׁיֵּדַע שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע כְּמוֹ דֶּרֶךְ הַרְפָּאוּת, אוֹ לְקַיֵּם אֶת הַזֶּרַע.

ג. הַמַּנְהִיג עַצְמוֹ עַל פִּי הָרְפוּאָה - אִם שָׂם עַל לִבּוֹ שֶׁיִּהְיֶה כָּל גּוּפוֹ וְאֵבָרָיו שְׁלֵמִים חֲזָקִים בִּלְבַד, וְשֶׁיִּהְיוּ לוֹ בָּנִים עוֹשִׂין מְלַאכְתּוֹ וַעֲמֵלִין לְצָרְכּוֹ - אֵין זוֹ דֶּרֶךְ טוֹבָה; אֶלָּא יָשִׂים עַל לִבּוֹ שֶׁיִּהְיֶא גּוּפוֹ שָׁלֵם וְחָזָק, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה נַפְשׁוֹ יְשָׁרָה לָדַעַת אֶת ה', שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבִין וְיִשְׂתַּכֵּל [ישכיל] בְּחָכְמוֹת, וְהוּא חוֹלֶה אוֹ אֶחָד מֵאֵבָרָיו כּוֹאֵב; וְיָשִׂים עַל לִבּוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֵּן, אוּלַי יִהְיֶה חָכָם וְגָדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל. נִמְצָא הַמְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ כָּל יָמָיו כֵּלֶן, עוֹבֵד אֶת ה' תָּמִיד, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁבּוֹעֵל - מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ בַּכֹּל, כְּדֵי שֶׁיִּמְצָא צָרָיו עַד שֶׁיִּהְיֶה גּוּפוֹ שָׁלֵם לַעֲבֹד אֶת ה'. וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא יָשֵׁן, אִם יָשֵׁן לְדַעַת כְּדֵי שֶׁתָּנוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו, וְיָנוּחַ גּוּפוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה, וְלֹא יוּכַל לַעֲבֹד אֶת ה' וְהוּא חוֹלֶה - נִמְצֵאת שֵׁנָה שֶׁלּוֹ עֲבוֹדָה לַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא. וְעַל עִנְיָן זֶה צִוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמָיִם'; וְהוּא שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה בְּחָכְמָתוֹ: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ".

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ד

א. הוֹאִיל וַהֲוַיַּת הַגּוּף בָּרִיא וְשָׁלֵם, מִדַּרְכֵּי (עבודת) ה' הוּא, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבִין אוֹ יֵדַע, וְהוּא חוֹלֶה - צָרִיךְ לְהַרְחִיק אָדָם עַצְמוֹ מִדְּבָרִים הַמְאַבְּדִין אֶת הַגּוּף, וּלְהַנְהִיג עַצְמוֹ בִּדְבָרִים הַמַּבְרִין הַמַּחֲלִימִים; וְאֲלוּ הֵן: לְעוֹלָם לֹא יֹאכַל אָדָם, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא רָעֵב; וְלֹא יִשְׁתֶּה, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא צָמֵא. וְאַל יַשֵּׁהֶה נְקָבָיו, וַאֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁתִּין אוֹ לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו [נקבים גדולים], יַעֲמֹד מִיָּד.

ב. לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא כְּרֵסוֹ, אֶלָּא יִפְחוֹת כְּמוֹ רְבִיעַ מִשְּׁבָעָתוֹ. וְלֹא יִשְׁתֶּה מַיִם בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן, אֶלָּא מְעַט וּמָזוּג בְּיַיִן; וּכְשֶׁיַּתְחִיל הַמָּזוֹן לְהִתְאַכֵּל בְּמֵעָיו, שׁוֹתֶה מַה שֶׁהוּא צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת. וְלֹא יַרְבֶּה לִשְׁתּוֹת מַיִם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיִּתְאַכֵּל הַמָּזוֹן. וְלֹא יֹאכַל עַד שֶׁיִּבְדֹּק עַצְמוֹ יָפֶה יָפֶה, שֶׁמָּא יִהְיֶה צָרִיךְ לִנְקָבָיו. לֹא יֹאכַל אָדָם, עַד שֶׁיְּהַלֵּךְ קֹדֶם אֲכִילָה עַד שֶׁיַּתְחִיל גּוּפוֹ לָחֹם, אוֹ יַעֲשֶׂה מְלָאכָה, אוֹ יִתְיַגֵּעַ בְּיֶגַע אַחֵר. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר - יְעַנֶּה גּוּפוֹ וְיֵיגַע כָּל יוֹם בַּבֹּקֶר עַד שֶׁיַּתְחִיל גּוּפוֹ לָחֹם, וְיִשְׁקֹט מְעַט עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשׁוֹ, וְאוֹכֵל. וְאִם רָחַץ בְּחַמִּין אַחַר שֶׁיָּגַע, הֲרֵי זֶה טוֹב; וְאַחַר כָּךְ שׁוֹהֶה מְעַט, וְאוֹכֵל.

ג. לְעוֹלָם כְּשֶׁיֹּאכַל אָדָם, יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ אוֹ יִטֶּה עַל שְׂמֹאל. וְלֹא יַהֲלֹךְ וְלֹא יִרְכַּב וְלֹא יִיגַע וְלֹא יְזַעְזֵעַ גּוּפוֹ וְלֹא יְטַיֵּל, עַד שֶׁיִּתְאַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו; וְכָל הַמְטַיֵּל אַחַר אֲכִילָתוֹ אוֹ שֶׁיְּגַעַ, הֲרֵי זֶה מֵבִיא עַל עַצְמוֹ חֳלָאִים רָעִים וְקָשִׁים.

ד. הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה, אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת. דַּי לוֹ לָאָדָם לִישֹׁן שְׁלִישָׁן, שֶׁהוּא שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת; וְיִהְיוּ בְּסוֹף הַלַּיְלָה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מִתְחִלַּת שְׁנָתוֹ עַד שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת, וְנִמְצָא עוֹמֵד מִמִּטָּתוֹ קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ.

ה. לֹא יִישַׁן אָדָם לֹא עַל פָּנָיו, וְלֹא עַל עָרְפּוֹ, אֶלָּא עַל צִדּוֹ - בְּתִחִלַּת הַלַּיְלָה עַל צַד שְׂמֹאל, וּבְסוֹף הַלַּיְלָה עַל צַד יָמִין. וְלֹא יִישַׁן סָמוּךְ לַאֲכִילָה, אֶלָּא יַמְתִּין אַחַר אֲכִילָה כְּמוֹ שָׁלֹשׁ אוֹ אַרְבַּע שָׁעוֹת. וְלֹא יִישַׁן בַּיּוֹם.

ו. דְּבָרִים הַמְשַׁלְשְׁלִין אֶת בְּנֵי מֵעַיִם, כְּגוֹן עֲנָבִים וּתְאֵנִים וְתוּתִים וְאַגָּסִים וַאֲבַטִּיחִים וּמְעֵי [פנים] הַקִּשּׁוּאִים וּמְעֵי [פנים] מְלָפְפוֹנוֹת - אוֹכֵל אָדָם אוֹתָן בַּתְּחִלָּה, קֹדֶם אֲכִילָה. וְלֹא יְעָרְבֵם עִם הַמָּזוֹן, אֶלָּא שׁוֹהֶה מְעַט עַד שֶׁיֵּצְאוּ מִבֶּטֶן הָעֶלְיוֹן, וְאוֹכֵל מְזוֹנוֹ. וּדְבָרִים שֶׁהֵן מְאַמְּצִין [מקשים] אֶת בְּנֵי מֵעַיִם, כְּגוֹן רִמּוֹנִים וּפְרִישִׁין [חבושים] וְתַפּוּחִים וּקְרַסְטְמִילִין - [מין אגסים] אוֹכֵל אוֹתָן תֵּכֶף [סמוך] לְמִזּוֹנוֹ, וְלֹא יַרְבֶּה מֵהֶן.

ז. כְּשֶׁיִּרְצֶה אָדָם לֶאֱכֹל בְּשַׂר עוֹף וּבְשַׂר בְּהֵמָה כְּאֶחָד, אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה בְּשַׂר הָעוֹף; וְכֵן בֵּיצִים וּבְשַׂר עוֹף, אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה בֵּיצִים; בְּשַׂר בְּהֵמָה דַּקָּה וּבְשַׂר בְּהֵמָה גַּסָּה, אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה בְּשַׂר הַדַּקָּה - לְעוֹלָם יַקְדִּים אָדָם דָּבָר הַקַּל, וּמְאַחֵר הַכָּבֵד.

ח. בִּימוֹת הַחַמָּה - אוֹכֵל מַאֲכָלִים הַקָּרִים, וְלֹא יַרְבֶּה בִּתְבָלִין [תבלינים], וְאוֹכֵל אֶת הַחֹמֶץ; וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים - אוֹכֵל אֲכָלִין הַחַמִּין, וּמַרְבֶּה בִּתְבָלִין, וְאוֹכֵל מְעַט מִן הַחַרְדָּל וּמִן הַחִלְתִּית [מיני תבלינים]. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ, הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה בַּמְּקוֹמוֹת הַקָּרִים וּבַמְּקוֹמוֹת הַחַמִּים - בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם כָּרָאוּי לוֹ.

ט. יֵשׁ מַאֲכָלוֹת שֶׁהֵם רָעִים בְּיוֹתֵר עַד מְאֹד, וְרָאוּי לָאָדָם שֶׁלֹּא לְאָכְלָן לְעוֹלָם - כְּגוֹן הַדָּגִים הַגְּדוֹלִים הַמְּלוּחִים הַיְשָׁנִים, וְהַגִּבְינָה הַמְּלוּחָה הַיְשָׁנָה, וְהַכִּמֵּהִין וְהַפִּטְרִיּוֹת, וְהַבָּשָׂר הַמְּלִיחַ הַיָּשָׁן, וְיַיִן מִגּוּתוֹ, וְתַבְשִׁיל שֶׁשָּׁהָה עַד שֶׁנָּדַף רֵיחוֹ, וְכָל מַאֲכָל שֶׁרֵיחוֹ רַע אוֹ מַר בְּיוֹתֵר; הֲרֵי אֵלּוּ לַגּוּף, כְּמוֹ סַם הַמָּוֶת. וְיֵשׁ מַאֲכָלוֹת שֶׁהֵן רָעִים, אֲבָל אֵינָם כְּמוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת לְרֹעַ; לְפִיכָךְ רָאוּי לָאָדָם שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל מֵהֶן אֶלָּא מְעַט וְאַחַר יָמִים הַרְבֵּה, וְלֹא יַרְגִּיל עַצְמוֹ לִהְיוֹת מְזוֹנוֹ מֵהֶן אוֹ לְאָכְלָן עִם מְזוֹנוֹ תָּמִיד - כְּגוֹן דָּגִים גְּדוֹלִים, וּגְבִינָה, וְחֶלֶב שֶׁשָּׁהָה אַחַר שֶׁנֶּחְלַב אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת, וּבְשַׂר

מתוך מהדורת חזק

שְׁוָרִים גְּדוֹלִים וּתְיָשִׁים גְּדוֹלִים, וְהַפּוֹל, וְהָעֲדָשִׁים, וְהַסַּפִּיר [מין קטנית], וְלֶחֶם שְׂעוֹרִים, וְלֶחֶם מַצּוֹת, וְהַכְּרוּב, וְהֶחָצִיר [סוג ירק], וְהַבְּצָלִים, וְהַשּׁוּמִים, וְהַחַרְדָּל, וְהַצְּנוֹן; כָּל אֵלּוּ מַאֲכָלִים רָעִים הֵם. אֵין רָאוּי לָאָדָם לֶאֱכֹל מֵאֵלּוּ אֶלָּא מְעַט עַד מְאֹד, וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים; אֲבָל שֶׁלֹּא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, לֹא יֹאכַל מֵהֶם כְּלָל. וְהַפּוֹל וְהָעֲדָשִׁים בְּלֶבַד - אֵין רָאוּי לְאָכְלָן, לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְהַדְּלוּעִין, אוֹכְלִים מֵהֶן מְעַט בִּימוֹת הַחַמָּה.

י. וְיֵשׁ מַאֲכָלוֹת שֶׁהֵן רָעִים, וְאֵינָן כְּמוֹ אֵלּוּ; וְהֵן: עוֹף הַמַּיִם [כגון ברווז], וּבְנֵי יוֹנָה הַקְּטַנִּים, וְהַתְּמָרִים, וְלֶחֶם קָלוּי בְּשֶׁמֶן אוֹ לֶחֶם שֶׁנִּלּוֹשׁ בְּשֶׁמֶן, וְהַסֹּלֶת שֶׁנִּפּוּ אוֹתָהּ כָּל צָרְכָּהּ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בָּהּ רֵיחַ מֵרְסָן [סוביון], וְהַצִּיר [רוטב דגים] וְהַמּוּרְיָס [שומן דגים]. אֵין רָאוּי לְהַרְבּוֹת מֵאֲכִילַת אֵלּוּ; וְאָדָם שֶׁהוּא חָכָם וְכוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, וְלֹא יִמְשֹׁךְ אַחַר תַּאֲוָתוֹ וְלֹא יֹאכַל מִכָּל הַנִּזְכָּרִים כְּלוּם, אֶלָּא אִם נִצְרָךְ לָהֶם לִרְפוּאָה - הֲרֵי זֶה גִּבּוֹר.

יא. לְעוֹלָם יִמְנַע אָדָם עַצְמוֹ מִפֵּרוֹת הָאִילָנוֹת, וְלֹא יַרְבֶּה מֵהֶן אֲפִלּוּ יְבֵשִׁין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר רְטֻבִּים; אֲבָל קֹדֶם שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָּן, הֲרֵי הֵן לַגּוּף כַּחֲרָבוֹת. וְכֵן הֶחָרוּבִים, רָעִים לְעוֹלָם. וְכָל הַפֵּרוֹת הַחֲמוּצִין רָעִים, וְאֵין אוֹכְלִין מֵהֶן אֶלָּא מְעַט בִּימוֹת הַחַמָּה וּבַמְּקוֹמוֹת הַחַמִּין. וְהַתְּאֵנִים וְהָעֲנָבִים וְהַשְּׁקֵדִים טוֹבִים לְעוֹלָם, בֵּין רְטֻבִּים בֵּין יְבֵשִׁין, וְאוֹכֵל אָדָם מֵהֶן כָּל צָרְכּוֹ; אֲבָל לֹא יַתְמִיד אֲכִילָתָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן טוֹבִים מִכָּל פְּרִי הָאִילָנוֹת.

יב. הַדְּבַשׁ וְהַיַּיִן, רַע לַקְּטַנִּים וְיָפֶה לַזְּקֵנִים, וְכָל שֶׁכֵּן בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְצָרִיךְ אָדָם לֶאֱכֹל בִּימוֹת הַחַמָּה, שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מַה שֶּׁהוּא אוֹכֵל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים.

יג. לְעוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל אָדָם שֶׁיִּהְיוּ מֵעָיו רָפִין כָּל יָמָיו, וְיִהְיֶה קָרוֹב לְשִׁלְשׁוּל מְעַט. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בָּרְפוּאָה - שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָרְאִי נִמְנָע אוֹ יֵצֵא בְּקֹשִׁי, חֲלָאִים רָעִים בָּאִים. וּבַמֶּה יְרַפֶּה אָדָם מֵעָיו, אִם נִתְאַמְּצוּ [נתקשו] מְעַט? אִם הָיָה בָּחוּר - יֹאכַל בַּבֹּקֶר [צמחים] מְלוּחִין שְׁלוּקִין, מִתֻּבָּלִין בְּשֶׁמֶן וּבְמוּרְיָס [שומן דגים] וּבְמֶלַח, בְּלֹא פַּת; אוֹ יִשְׁתֶּה מֵי שֶׁלֶק שֶׁל תְּרָדִין אוֹ כְּרוּב, בְּשֶׁמֶן וּמֶלַח וּמוּרְיָס. וְאִם הָיָה זָקֵן - יִשְׁתֶּה דְּבַשׁ מָזוּג בְּמַיִם חַמִּין בַּבֹּקֶר, וְיִשְׁהֶה כְּמוֹ אַרְבַּע שָׁעוֹת, וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל סְעוּדָתוֹ. יַעֲשֶׂה כֵּן יוֹם אַחַר יוֹם, שְׁלִשָּׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים אִם צָרַךְ לְכָךְ, עַד שֶׁיִּרְפּוּ מֵעָיו.

יד. וְעוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ בִּבְרִיאוּת הַגּוּף: כָּל זְמַן שֶׁאָדָם מִתְעַמֵּל וְיָגֵעַ הַרְבֵּה וְאֵינוֹ שָׂבֵעַ [אינו ממלא כריסו], וּמֵעָיו רָפִין - אֵין חֹלִי בָּא עָלָיו וְכֹחוֹ מִתְחַזֵּק, וַאֲפִלּוּ אוֹכֵל מַאֲכָלוֹת הָרָעִים;

טו. וְכָל מִי שֶׁהוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח וְאֵינוֹ מִתְעַמֵּל, אוֹ מִי שֶׁמַּשְׁהֶה נְקָבָיו [מתאפק בצרכיו] אוֹ מִי שֶׁמֵּעָיו קָשִׁין - אֲפִלּוּ אָכַל מַאֲכָלוֹת טוֹבִים וְשָׁמַר עַצְמוֹ עַל פִּי הָרְפוּאָה, כָּל יָמָיו יִהְיוּ מַכְאוֹבִים וְכֹחוֹ תָּשֵׁשׁ. וַאֲכִילָה גַּסָּה [רבה] לְגוּף כָּל אָדָם כְּמוֹ סַם הַמָּוֶת, וְהִיא עִקָּר לְכָל חֳלָאִים. רֹב הַחֳלָאִים הַבָּאִים עַל הָאָדָם, אֵינָן אֶלָּא מִפְּנֵי מַאֲכָלִים רָעִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַלֵּא בִּטְנוֹ וְאוֹכֵל אֲכִילָה גַּסָּה, אֲפִלּוּ מִמַּאֲכָלִים טוֹבִים. הוּא שֶׁשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר בְּחָכְמָתוֹ: "שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ - שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ"; כְּלוֹמַר, שׁוֹמֵר פִּיו מִלֶּאֱכֹל מַאֲכָל רַע אוֹ מִלִּשְׁבֹּעַ, וּלְשׁוֹנוֹ מִלְּדַבֵּר אֶלָּא בִּצְרָכָיו.

טז. דֶּרֶךְ הָרְחִיצָה - שֶׁיִּכָּנֵס אָדָם לַמֶּרְחָץ מִשִּׁבְעָה יָמִים לְשִׁבְעָה יָמִים; וְלֹא יִכָּנֵס סָמוּךְ לָאֲכִילָה, וְלֹא כְּשֶׁהוּא רָעֵב, אֶלָּא כְּשֶׁיַּתְחִיל הַמָּזוֹן לְהִתְעַכֵּל בְּמֵעָיו. וְרוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין שֶׁאֵין הַגּוּף נִכְוֶה בָּהֶן, וְרֹאשׁוֹ בִּלְבַד בְּחַמִּין שֶׁהַגּוּף נִכְוֶה בָּהֶן. וְאַחַר כָּךְ יִרְחֹץ גּוּפוֹ בְּפוֹשְׁרִין, וְאַחַר כָּךְ בְּפוֹשְׁרִין מִן הַפּוֹשְׁרִין, עַד שֶׁיִּרְחֹץ בְּצוֹנֵן; וְלֹא יַעֲבִיר עַל רֹאשׁוֹ כְּלָל, לֹא פּוֹשְׁרִין וְלֹא צוֹנֵן. וְלֹא יִרְחֹץ בְּצוֹנֵן בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְלֹא יִרְחֹץ עַד שֶׁיַּזִּיעַ וִיפָרֵךְ כָּל גּוּפוֹ, וְלֹא יַאֲרִיךְ בַּמֶּרְחָץ; אֶלָּא כְּשֶׁיַּזִּיעַ וִיפָרֵךְ גּוּפוֹ, יִשְׁתַּטֵּף וְיֵצֵא. וּבוֹדֵק עַצְמוֹ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס לַמֶּרְחָץ, וְאַחַר שֶׁיֵּצֵא, שֶׁמָּא יְהֵא צָרִיךְ לִנְקָבָיו. וְכֵן בּוֹדֵק אָדָם עַצְמוֹ תָּמִיד קֹדֶם אֲכִילָה וְאַחַר אֲכִילָה, וְקֹדֶם בְּעִילָה וְאַחַר בְּעִילָה, וְקֹדֶם שֶׁיִּיגַע וְיִתְעַמֵּל וְאַחַר שֶׁיִּיגַע וְיִתְעַמֵּל, וְקֹדֶם שֶׁיִּישַׁן, וּכְשֶׁיֵּעוֹר [- סר] הַכֹּל עֲשָׂרָה.

יז. כְּשֶׁיֵּצֵא אָדָם מִן הַמֶּרְחָץ, יִלְבַּשׁ בְּגָדָיו וִיכַסֶּה רֹאשׁוֹ בַּבַּיִת [בחדר] הַחִיצוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁלֵט בּוֹ רוּחַ קָרָה; וַאֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה צָרִיךְ לְהִזָּהֵר. וְיִשְׁהֶא אַחַר שֶׁיֵּצֵא עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשׁוֹ וְיָנוּחַ גּוּפוֹ וְתָסוּר הַחֲמִימוּת, וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל. וְאִם יָשֵׁן מְעַט כְּשֶׁיָּצָא מִן הַמֶּרְחָץ קֹדֶם אֲכִילָה - הֲרֵי זֶה יָפֶה עַד מְאֹד. לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מַיִם קָרִים כְּשֶׁיֵּצֵא מִן הַמֶּרְחָץ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה בַּמֶּרְחָץ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לִמְנֹעַ עַצְמוֹ, יְעָרֵב הַמַּיִם בְּיַיִן אוֹ בִּדְבַשׁ וְיִשְׁתֶּה. וְאִם סָךְ בְּשֶׁמֶן בַּמֶּרְחָץ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אַחַר שֶׁיִּשְׁתַּטֵּף, הֲרֵי זֶה טוֹב.

יח. לֹא יַרְגִּיל אָדָם עַצְמוֹ לְהַקִּיז דָּם תָּמִיד, וְלֹא יַקִּיז דָּם אֶלָּא אִם הָיָה צָרִיךְ לוֹ בְּיוֹתֵר; וְלֹא יַקִּיז לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אֶלָּא בִּימֵי נִיסָן וּמְעַט בִּימֵי תִּשְׁרֵי. וּמֵאַחַר חֲמִשִּׁים שָׁנָה, לֹא יַקִּיז כְּלָל. וְלֹא יַקִּיז אָדָם דָּם וְיִכָּנֵס לַמֶּרְחָץ, בְּיוֹם אֶחָד; וְלֹא יַקִּיז וְיֵצֵא לַדֶּרֶךְ, וְלֹא בַּיּוֹם שֶׁיָּבוֹא מִן הַדֶּרֶךְ. וְיֹאכַל וְיִשְׁתֶּה בְּיוֹם הַהַקָּזָה, פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁהוּא רָגִיל; וְנָוּחַ בְּיוֹם הַהַקָּזָה, וְלֹא יִתְעַמֵּל וְלֹא יְטַיֵּל.

יט. שִׁכְבַת זֶרַע, הִיא כֹּחַ הַגּוּף וְחַיָּיו וּמְאוֹר הָעֵינַיִם; וְכָל זְמַן שֶׁתֵּצֵא בְּיוֹתֵר, הַגּוּף בָּלֶה וְכֹחוֹ בָּלֶה וְחַיָּיו אוֹבְדִים. הוּא שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה בְּחָכְמָתוֹ: "אַל תִּתֵּן לַנָּשִׁים חֵילֶךָ, וּדְרָכֶיךָ לְמַחוֹת מְלָכִין". כָּל הַשָּׁטוּף בִּבְעִילָה - זִקְנָה קוֹפֶצֶת עָלָיו, וְכֹחוֹ תָּשֵׁשׁ, וְעֵינָיו כֵּהוֹת, וְרֵיחַ רַע נוֹדֵף מִפִּיו וּמִשֶּׁחִיו, וּשְׂעַר רֹאשׁוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו וְרִיסֵי עֵינָיו נוֹשֵׁר, וּשְׂעַר זְקָנוֹ וְשֶׁחִיו וּשְׂעַר רַגְלָיו רוֹבֶה [מתרבה], וְשִׁנָּיו נוֹפְלוֹת, וְהַרְבֵּה כְּאֵבִים חוּץ מֵאֵלּוּ בָּאִין עָלָיו. אָמְרוּ חַכְמֵי הָרוֹפְאִים: 'אֶחָד מֵאֶלֶף מֵת בִּשְׁאָר חֳלָאִים, וְהָאֶלֶף - מֵרֹב הַתַּשְׁמִישׁ'. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזָּהֵר בְּדָבָר זֶה, אִם רָצָה לִהְיוֹת בְּטוֹבָה; וְלֹא יִבְעֹל אֶלָּא כְּשֶׁיִּמְצָא גּוּפוֹ בָּרִיא וְחָזָק בְּיוֹתֵר, וְהוּא מִתְקַשֶּׁה הַרְבֵּה שֶׁלֹּא לִדְעָתוֹ, וּמֵסִיחַ עַצְמוֹ לְדָבָר אַחֵר, וְהַקְּשׁוּי כְּשֶׁהָיָה; וְיִמְצָא כֹּבֶד מִמָּתְנָיו וּלְמַטָּה, וּכְאֹלּוּ חוּטֵי הַבֵּיצִים נִמְשָׁכִים, וּבְשָׂרוֹ חַם - זֶה צָרִיךְ לִבְעֹל, וּרְפוּאָה לוֹ שֶׁיִּבְעֹל.

לא יִבְעֹל אָדָם וְהוּא שָׂבֵעַ, וְלֹא רָעֵב - אֶלָּא אַחַר שֶׁיִּתְאַכֵּל הַמָּזוֹן בְּמֵעָיו. וְיִבְדֹּק נְקָבָיו קֹדֶם בְּעִילָה, וְאַחַר בְּעִילָה. וְלֹא יִבְעֹל מְעֻמָּד וְלֹא מְיֻשָּׁב, וְלֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וְלֹא בַּיּוֹם שֶׁיִּכָּנֵס לַמֶּרְחָץ, וְלֹא בְּיוֹם הַקָּזָה, וְלֹא בְּיוֹם יְצִיאָה לַדֶּרֶךְ אוֹ בִּיאָה מִן הַדֶּרֶךְ, לֹא לִפְנֵיהֶן וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶן.

כ. כָּל הַמַּנְהִיג עַצְמוֹ בִּדְרָכִים אֵלּוּ שֶׁהוֹרִינוּ - אֲנִי עָרֵב לוֹ שֶׁאֵינוֹ בָּא לִידֵי חֹלִי כָּל יָמָיו עַד שֶׁיַּזְקִין הַרְבֵּה וְיָמוּת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְרוֹפֵא, וְשֶׁיִּהְיֶה גּוּפוֹ שָׁלֵם וְעוֹמֵד עַל בֵּרְיוֹ כָּל יָמָיו - אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה גּוּפוֹ רַע מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ, אוֹ אִם הָיָה רָגִיל בְּמִנְהָג מִן הַמִּנְהָגוֹת הָרָעִים מִתְּחִלַּת מוֹלַדְתּוֹ, אוֹ אִם תָּבוֹא מַכַּת דֶּבֶר אוֹ מַכַּת בַּצֹּרֶת לָעוֹלָם.

כא. וְכָל הַמִּנְהָגוֹת הַטּוֹבִים הָאֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ, אֵין רָאוּי לִנְהֹג בָּהֶם אֶלָּא הַבָּרִיא. אֲבָל הַחוֹלֶה, אוֹ מִי שֶׁאֶחָד מֵאֲבָרָיו חוֹלֶה, אוֹ מִי שֶׁנָּהַג מִנְהָג רַע שָׁנִים רַבּוֹת - יֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם דְּרָכִים אֲחֵרִים וּמִנְהָגוֹת כְּפִי חָלְיוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי הָרְפוּאוֹת; וְשִׁנּוּי וֶסֶת [- הרגל קבוע], תְּחִלַּת חֹלִי.

כב. כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ רוֹפֵא - אֶחָד הַבָּרִיא וְאֶחָד הַחוֹלֶה, אֵין רָאוּי לוֹ לָזוּז מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁאָמַרְנוּ בְּפֶרֶק זֶה; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם, לְאַחֲרִית טוֹבָה הוּא מֵבִיא.

כג. כָּל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ עֲשָׂרָה דְּבָרִים הָאֵלּוּ, אֵין תַּלְמִיד חֲכָמִים רַשַּׁאי לָדוּר בְּתוֹכָהּ; וְאֵלּוּ הֵן: רוֹפֵא, וְאֻמָּן [- מקיז דם], וּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּבֵית הַכִּסֵּא, וּמַיִם מְצוּיִין כְּמוֹ נָהָר אוֹ מַעְיָן, וּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, וְלַבְלָר [סופר], וְגַבַּאי צְדָקָה, וּבֵית דִּין מַכִּין וְחוֹבְשִׁין [האוסרים הפושעים לבית הסוהר].

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ה

א. כְּשֵׁם שֶׁהֶחָכָם נִכָּר בְּחָכְמָתוֹ וּבְדֵעוֹתָיו, וְהוּא מֻבְדָּל בָּהֶן מִשְּׁאָר הָעָם - כָּךְ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר בְּמַעֲשָׂיו, בְּמַאֲכָלוֹ וּבְמִשְׁקָהוּ וּבְבִעִילָתוֹ וּבַעֲשַׂיַּת צָרְכָיו וּבְדִבּוּרוֹ וּבְהִלּוּכוֹ וּבְמַלְבּוּשׁוֹ וּבְכִלְכּוּל דְּבָרָיו [- הנהלת ענייניו] וּבְמַשָּׂאוֹ וּבְמַתָּנוֹ; וְיִהְיוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ, נָאִים וּמְתֻקָּנִים בְּיוֹתֵר. כֵּיצַד? תַּלְמִיד חֲכָמִים לֹא יִהְיֶה גַּרְגְּרָן [זולל וסובא], אֶלָּא אוֹכֵל מַאֲכָל הָרָאוּי לְהַבְרוֹת גּוּפוֹ, וְלֹא יֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲכִילָה גַּסָּה. וְלֹא יְהֵא רוֹדֵף לְמַלֹּאת בִּטְנוֹ, כְּאֵלּוּ שֶׁמִּתְמַלְּאִין מִמַּאֲכָל וּמַשְׁקֶה עַד שֶׁתָּפוּחַ כְּרִסָּן; וַעֲלֵיהֶם מְפֹרָשׁ בַּקַּבָּלָה: "וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם, פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם" - אָמְרוּ חֲכָמִים: 'אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וְעוֹשִׂין כָּל יְמֵיהֶם כְּחַגִּים'. וְהֵן הָאוֹמְרִים: "אֹכוֹל וְשָׁתוֹ, כִּי מָחָר נָמוּת". וְזֶה הוּא מַאֲכַל הָרְשָׁעִים; וְשֵׁלְחָנוֹת אֵלּוּ, הֵם שֶׁגִּנָּה הַכָּתוּב וְאָמַר: "כִּי כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צוֹאָה, בְּלִי מָקוֹם". אֲבָל הֶחָכָם אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא תַּבְשִׁיל אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּדֵי חַיָּיו וְדַיּוֹ; הוּא שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה: "צַדִּיק - אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ".

ב. כְּשֶׁהֶחָכָם אוֹכֵל מְעַט זֶה הָרָאוּי לוֹ, לֹא יֹאכְלֶנּוּ אֶלָּא בְּבֵיתוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ. וְלֹא יֹאכַל בַּחֲנוּת וְלֹא בַּשּׁוּק אֶלָּא לְפִי צֹרֶךְ גָּדוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּנֶּה בִּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת; וְלֹא יֹאכַל עַמֵּי הָאָרֶץ, וְלֹא עַל אוֹתָן הַשֻּׁלְחָנוֹת הַמְּלֵאִים קִיא צוֹאָה. וְלֹא יַרְבֶּה סְעוּדוֹתָיו בְּכָל מָקוֹם, וַאֲפִלּוּ עִם הַחֲכָמִים. וְלֹא יֹאכַל בִּסְעוּדוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קִבּוּץ הַרְבֵּה. וְאֵין רָאוּי לוֹ לֶאֱכֹל אֶלָּא בִּסְעוּדָה שֶׁל מִצְוָה בִּלְבַד, כְּגוֹן סְעוּדַת אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין - וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁנָּשָׂא בַּת תַּלְמִיד חֲכָמִים. וְהַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים לֹא אָכְלוּ מֵעוֹלָם מִסְּעוּדָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהֶם.

ג. כְּשֶׁחָכָם שׁוֹתֶה יַיִן, אֵינוֹ שׁוֹתֶה אֶלָּא כְּדֵי לִשְׁרוֹת [לדכך] אֲכִילָה שֶׁבְּמֵעָיו [ויתעכל היטב]. וְכָל הַמִּשְׁתַּכֵּר, חֲרֵי זֶה חוֹטֵא וּמְגַנֶּה וּמַפְסִיד חָכְמָתוֹ; וְאִם מִשְׁתַּכֵּר בִּפְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, חֲרֵי זֶה חִלֵּל אֶת הַשֵּׁם. וְאָסוּר לִשְׁתּוֹת בַּצָּהֳרַיִם וַאֲפִלּוּ מְעַט, אֶלָּא אִם הָיָה בִּכְלַל הָאֲכִילָה, שֶׁהַשְּׁתִיָּה שֶׁבִּכְלַל הָאֲכִילָה אֵינָהּ מְשֻׁכֶּרֶת, וְאֵין נִזְהָרִין אֶלָּא מִיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן.

ד. אַף עַל פִּי שֶׁאִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מֻתֶּרֶת לוֹ תָּמִיד, רָאוּי לוֹ לְתַלְמִיד חֲכָמִים שֶׁיַּנְהִיג עַצְמוֹ בִּקְדֻשָּׁה; וְלֹא יְהֵא מָצוּי אֵצֶל אִשְׁתּוֹ כְּתַרְנְגוֹל, אֶלָּא מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת, אִם יֵשׁ בּוֹ כֹּחַ. וּכְשֶׁהוּא מְסַפֵּר עִמָּהּ [משמש], לֹא יְסַפֵּר לֹא בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה כְּשֶׁהוּא שָׂבֵעַ וּבִטְנוֹ מָלֵא, וְלֹא בְּסוֹף הַלַּיְלָה כְּשֶׁהוּא רָעֵב - אֶלָּא בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה, כְּשֶׁיִּתְאַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו. וְלֹא יָקֵל רֹאשׁוֹ בְּיוֹתֵר, וְלֹא יְנַבֵּל אֶת פִּיו בְּדִבְרֵי הֲבַאי, וַאֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ; חֲרֵי הוּא אוֹמֵר בַּקַּבָּלָה: "מַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ" - אָמְרוּ חֲכָמִים: 'אֲפִלּוּ שִׂיחָה קַלָּה שֶׁבֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, עָתִיד לִתֵּן עָלֶיהָ אֶת הַדִּין'. וְלֹא יִהְיוּ שְׂנֵיהֶם לֹא שִׂכּוֹרִים, וְלֹא עַצְלָנִים, וְלֹא עַצְבָּנִים; וְלֹא אֶחָד מֵהֶן. וְלֹא תִּהְיֶה יְשֵׁנָה; וְלֹא יֶאֱנַס אוֹתָהּ, וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה - אֶלָּא בִּרְצוֹן שְׂנֵיהֶם, וּבְשִׂמְחָתָם. יְסַפֵּר מְעַט וִישַׂחֵק עִמָּהּ מְעַט, כְּדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשׁוֹ; וְיִבְעֹל בְּבוּשָׁה וְלֹא בְּעַזּוּת, וְיִפְרֹשׁ מִיָּד.

ה. כָּל הַנּוֹהֵג מִנְהָג זֶה - לֹא דַּי שֶׁקִּדֵּשׁ נַפְשׁוֹ, וְטִהֵר עַצְמוֹ, וְתִקֵּן דֵּעוֹתָיו; אֶלָּא שֶׁאִם הָיוּ לוֹ בָּנִים - הוֹיִן בָּנִים נָאִים וּבַיְשָׁנִים, רְאוּיִין לְחָכְמָה וְלַחֲסִידוּת. וְכָל הַנּוֹהֵג בְּמִנְהָגוֹת שֶׁאָר הָעָם הַהוֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ - הוֹיִן לוֹ בָּנִים כְּמוֹ אוֹתָם הָעָם.

ו. צְנִיעוּת גְּדוֹלָה נוֹהֲגִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּעַצְמָן: לֹא יִתְבַּזּוּ, וְלֹא יְגַלּוּ רֹאשָׁן וְלֹא גּוּפָן. וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁיִּכָּנֵס לְבֵית הַכִּסֵּא, יְהֵא צָנוּעַ, וְלֹא יְגַלֶּה בִּגְדָיו עַד שֶׁיֵּשֵׁב, וְלֹא יְקַנַּח בְּיָמִין. וְיִתְרַחֵק מִכָּל אָדָם, וְיִכָּנֵס חֶדֶר בְּחֶדֶר לִפְנִים מִן הַמְּעָרָה, וְנִפְנֶה שָׁם. וְאִם נִפְנָה אַחוֹרֵי גֶּדֶר, יַרְחִיק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע חֲבֵרוֹ קוֹלוֹ אִם נִתְעַטֵּשׁ. וְאִם נִפְנָה בְּבִקְעָה, יַרְחִיק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה חֲבֵרוֹ פֵּרוּעוֹ. וְלֹא יְדַבֵּר כְּשֶׁהוּא נִפְנֶה, אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ גָּדוֹל. וּכְדֶרֶךְ שֶׁנּוֹהֵג צְנִיעוּת בְּבֵית הַכִּסֵּא בְּיוֹם, כָּךְ נוֹהֵג בַּלַּיְלָה. וּלְעוֹלָם יִלְמֹד אָדָם עַצְמוֹ לְהִפָּנוֹת שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בִּלְבַד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק [יזדקק להרחיק ממקום אנשים].

ז. תַּלְמִיד חֲכָמִים - לֹא יְהֵא צוֹעֵק וְצוֹוֵחַ בִּשְׁעַת דִּבּוּרוֹ כְּבְהֵמוֹת וּכְחַיּוֹת; וְלֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ בְּיוֹתֵר, אֶלָּא דִּבּוּרוֹ בְּנַחַת עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת. וּכְשֶׁיְּדַבֵּר בְּנַחַת, יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק

[לקיצוניות השניה] עַד שֶׁיֵּרָאֶה כְּדִבְרֵי גַּסֵּי הָרוּחַ. וּמַקְדִּים לְשָׁלוֹם כָּל אָדָם, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא רוּחָן נוֹחָה הֵימֶנּוּ. וְדָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת - מְסַפֵּר בְּשֶׁבַח חֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ מְסַפֵּר בִּגְנוּתוֹ כְּלָל. אוֹהֵב שָׁלוֹם, וְרוֹדֵף שָׁלוֹם. אִם רוֹאֶה מָקוֹם שֶׁדְּבָרָיו מוֹעִילִים וְנִשְׁמָעִים, אוֹמֵר; וְאִם לָאו, שׁוֹתֵק. כֵּיצַד? לֹא יְרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בִּשְׁעַת כַּעַסוֹ, וְלֹא יִשְׁאַל לוֹ עַל נִדְרוֹ [אל יחפש פתח להתירו] בְּשָׁעָה שֶׁנָּדַר עַד שֶׁתִּתְקָרֵר דַּעְתּוֹ וְיָנוּחַ; וְלֹא יְנַחֲמֶנּוּ בְּשָׁעָה שֶׁמֵּתוֹ מֻטָּל לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּהוּל עַד שֶׁיִּקָּבֵר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וְלֹא יִרְאֶה לַחֲבֵרוֹ בִּשְׁעַת קַלְקָלָתוֹ [כשלונו], אֶלָּא יַעֲלִים עֵינָיו מִמֶּנּוּ. וְלֹא יְשַׁנֶּה בְּדִבּוּרוֹ, וְלֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע אֶלָּא בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בֶּאֱמֶת אוֹ בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, אוֹ בְּדִבְרֵי חָכְמָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְלֹא יְסַפֵּר עִם אִשָּׁה בַּשּׁוּק, אֲפִלּוּ הִיא אִשְׁתּוֹ אוֹ אֲחוֹתוֹ אוֹ בִּתּוֹ.

ח. לֹא יְהַלֵּךְ תַּלְמִיד חֲכָמִים בְּקוֹמָה זְקוּפָה וְגָרוֹן נָטוּי, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן, וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינָיִם"; וְלֹא יְהַלֵּךְ עָקֵב בְּצַד גּוּדֶל בְּנַחַת כְּמוֹ הַנָּשִׁים וְגַסֵּי הָרוּחַ, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "הָלוֹךְ וָטָפוֹף תֵּלַכְנָה, וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכַּסְנָה". וְלֹא יָרוּץ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִנְהֹג בְּשִׁגְעוֹן. וְלֹא יִכּוֹף קוֹמָתוֹ כְּבַעֲלֵי חֲטוֹרֶת [גבנת]; אֶלָּא מִסְתַּכֵּל לְמַטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה, וּמְהַלֵּךְ בְּשָׁוֶה כְּאָדָם שֶׁהוּא טָרוּד בַּעֲסָקָיו. גַּם בְּמִהֲלָכוֹ שֶׁל אָדָם נָכָר, אִם חָכָם בַּעַל דֵּעָה הוּא, אוֹ שׁוֹטֶה וְסָכָל; וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחָכְמָתוֹ: "וְגַם בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁהַסָּכָל הֹלֵךְ, לִבּוֹ חָסֵר; וְאָמַר לַכֹּל, סָכָל הוּא" - מוֹדִיעַ לַכֹּל עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא סָכָל.

ט. מַלְבּוּשׁ תַּלְמִיד חֲכָמִים, מַלְבּוּשׁ נָאֶה נָקִי; וְאָסוּר לוֹ שֶׁיִּמָּצֵא בִּבְגָדוֹ כֶּתֶם אוֹ שַׁמְנוּנִית וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. וְלֹא יִלְבַּשׁ לֹא מַלְבּוּשׁ מְלָכִים, כְּגוֹן בִּגְדֵי זָהָב וְאַרְגָּמָן שֶׁהַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהֶן, וְלֹא מַלְבּוּשׁ עֲנִיִּים, שֶׁהוּא מְבַזֶּה אֶת לוֹבְשָׁיו - אֶלָּא בְּגָדִים בֵּינוֹנִיִּים נָאִים. וְלֹא יְהֵא בְּשָׂרוֹ נִרְאֶה מִתַּחַת מַדָּיו [בגדיו], כְּמוֹ בִּגְדֵי הַפִּשְׁתָּן הַקַּלִּים [דקים שקופים] בְּיוֹתֵר שֶׁעוֹשִׂים בְּמִצְרַיִם. וְלֹא יִהְיוּ בְּגָדָיו סְחוּבִין עַל הָאָרֶץ, כְּמוֹ בִּגְדֵי גַּסֵּי הָרוּחַ, אֶלָּא עַד עֲקֵבוֹ; וּבֵית יָד שֶׁלּוֹ [השרוול], עַד רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְלֹא יְשַׁלְשֵׁל טַלִּיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּגַסֵּי הָרוּחַ, אֶלָּא בְּשַׁבָּת בִּלְבַד, אִם אֵין לוֹ לְהַחְלִיף. וְלֹא יִנְעַל מִנְעָלִים מְטֻלָּאִים כְּבֶגֶד טְלַאי עַל גַּבֵּי טְלַאי, בִּימוֹת הַחַמָּה; אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, מֻתָּר אִם הָיָה עָנִי. לֹא יֵצֵא תַּלְמִיד חֲכָמִים מְבֻשָּׁם לַשּׁוּק, וְלֹא בִּבְגָדִים מְבֻשָּׁמִים; וְלֹא יָשִׂים בֹּשֶׂם בִּשְׂעָרוֹ. אֲבָל אִם מָשַׁח בְּשָׂרוֹ בְּבֹשֶׂם כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַזֵּהֲמָה, מֻתָּר. וְכֵן לֹא יֵצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, אֶלָּא אִם הָיָה לוֹ זְמַן קָבוּעַ לָצֵאת בּוֹ לְתַלְמוּדוֹ. כָּל אֵלּוּ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.

י. תַּלְמִיד חֲכָמִים, מְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְזָן אֶת אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ כְּפִי מָמוֹנוֹ וְהַצְלָחָתוֹ, וְלֹא יַטְרִיחַ עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִדַּי [בהוצאות מרובות]. צוּוּ חֲכָמִים בְּדַרְכֵי אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא לְתֵאָבוֹן [- לטעימה בלבד, לפעמים], שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תְאַוֶּה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר". דַּי לוֹ לַבְּרִיא לְאָכְלוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת; וְאִם הָיָה עָשִׁיר כְּדֵי לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל יוֹם, אוֹכֵל. צוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'לְעוֹלָם יֹאכַל אָדָם פָּחוֹת מִן הָרָאוּי לוֹ לְפִי מָמוֹנוֹ, וְיִלְבַּשׁ כָּרָאוּי לוֹ, וִיכַבֵּד אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו יָתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ'.

יא. דֶּרֶךְ בַּעֲלֵי דֵעָה [- שכל], שֶׁיִּקְבַּע לוֹ אָדָם מְלָאכָה הַמְפַרְנֶסֶת אוֹתוֹ תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יִקְנֶה בֵּית דִּירָה, וְאַחַר כָּךְ יִשָּׂא אִשָּׁה - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת . . אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם, וְלֹא חִלְּלוֹ . . אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה". אֲבָל הַטִּפְּשִׁין, מַתְחִילִין לִשָּׂא אִשָּׁה, וְאַחַר כָּךְ אִם תִּמְצָא יָדוֹ יִקְנֶה בַּיִת, וְאַחַר כָּךְ בְּסוֹף יָמָיו יַחֲזוֹר לְבַקֵּשׁ אֻמָּנוּת אוֹ יִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בַּקְּלָלוֹת: "אִשָּׁה תְאָרֵשׂ . . בַּיִת תִּבְנֶה . . כֶּרֶם תִּטַּע" - כְּלוֹמַר: יִהְיוּ מַעֲשֶׂיךָ הֲפוּכִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּצְלִיחַ דְּרָכֶיךָ. וּבַבְּרָכָה מַה הוּא אוֹמֵר? - "וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל, וַה' עִמּוֹ".

יב. וְאָסוּר לְאָדָם לְהַפְקִיר אוֹ לְהַקְדִּישׁ כָּל נְכָסָיו, וַיִּטְרִיחַ עַל הַבְּרִיּוֹת. וְלֹא יִמְכֹּר שָׂדֶה, וְיִקְנֶה בַּיִת; וְלֹא יִמְכֹּר בַּיִת, וְיִקְנֶה מִטַּלְטְלִין אוֹ יַעֲשֶׂה סְחוֹרָה בִּדְמֵי בֵּיתוֹ; אֲבָל מוֹכֵר הוּא מִטַּלְטְלִין, וְקוֹנֶה שָׂדֶה. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: יָשִׂים מְגַמָּתוֹ לְהַצְלִיחַ נְכָסָיו - לֹא לְהִתְנָאוֹת מְעַט לְפִי שָׁעָה אוֹ לֵהָנוֹת מְעַט, וְיִפְסִיד הַרְבֵּה.

יג. מַשָּׂאן וּמַתָּנָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה: אוֹמֵר עַל לָאו 'לָאו' וְעַל הֵן 'הֵן', מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ בְּחֶשְׁבּוֹן, וְנוֹתֵן וּמְוַתֵּר לַאֲחֵרִים כְּשֶׁיַּקַּח מֵהֶן, וְלֹא יְדַקְדֵּק עֲלֵיהֶן; וְנוֹתֵן דְּמֵי הַמָּקָח לְאַלְתַּר, וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה לֹא עָרֵב [על הלוואה] וְלֹא קַבְּלָן [ערב קבלן], וְלֹא יָבֹא בְּהַרְשָׁאָה [ישמש מורשה ממלווה לגבות חובו]. מְחַיֵּב עַצְמוֹ בְּדִבְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא חִיְּבָה אוֹתוֹ תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד בְּדִבּוּרוֹ וְלֹא יְשַׁנֵּהוּ. וְאִם נִתְחַיְּבוּ לוֹ אֲחֵרִים בַּדִּין, מַאֲרִיךְ לָהֶן וּמוֹחֵל לָהֶן; וּמַלְוֶה, וְחוֹנֵן. וְלֹא יֵרֵד לְתוֹךְ אֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ, וְלֹא יָצֵר לְאָדָם לְעוֹלָם בְּחַיָּיו. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר - יִהְיֶה מִן הַנִּרְדָּפִין, וְלֹא מִן הָרוֹדְפִין; מִן הַנֶּעֱלָבִין, וְלֹא מִן הָעוֹלְבִין. וְאָדָם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי: עַבְדִּי אַתָּה; יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר".

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ו

א. דֶּרֶךְ בְּרִיָּתוֹ שֶׁל אָדָם - לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ בְּדֵעוֹתָיו וּבְמַעֲשָׂיו אַחַר רֵעָיו וַחֲבֵרָיו, וְנוֹהֵג בְּמִנְהַג אַנְשֵׁי מְדִינָתוֹ. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִתְחַבֵּר לַצַּדִּיקִים וְלֵישֵׁב אֵצֶל הַחֲכָמִים תָּמִיד, כְּדֵי שֶׁיִּלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם; וְיִתְרַחֵק מִן הָרְשָׁעִים הַהוֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. הוּא שֶׁשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים, יֶחְכָּם; וְרֹעֶה כְסִילִים, יֵרוֹעַ". וְאוֹמֵר: "אַשְׁרֵי הָאִישׁ וְגוֹ'". וְכֵן אִם הָיָה בַּמְּדִינָה שֶׁמִּנְהָגוֹתֶיהָ רָעִים, וְאֵין אֲנָשֶׁיהָ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה - יֵלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֲנָשָׁיו צַדִּיקִים, וְנוֹהֲגִים בְּדֶרֶךְ טוֹבִים. וְאִם הָיוּ כָּל הַמְּדִינוֹת שֶׁהוּא יוֹדְעָם וְשׁוֹמֵעַ שְׁמוּעָתָן נוֹהֲגִים בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה, כְּמוֹ זְמַנֵּנוּ זֶה, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ לִמְדִינָה שֶׁמִּנְהָגוֹתֶיהָ טוֹבִים, מִפְּנֵי הַגִּיסוֹת אוֹ

מִפְּנֵי הַחֹלִי - יֵשֵׁב לְבַדּוֹ יְחִידִי, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵשֵׁב בָּדָד וְיִדֹּם". וְאִם הָיוּ רָעִים וְחַטָּאִים, שֶׁאֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ לֵישֵׁב בַּמְּדִינָה אֶלָּא אִם כֵּן נִתְעָרֵב עִמָּהֶם וְנוֹהֵג בְּמִנְהָגָם הָרַע - יֵצֵא לַמְּעָרוֹת וְלַחֲוָחִים [מקום קוצים] וְלַמִּדְבָּרוֹת, וְאַל יַנְהִיג עַצְמוֹ בְּדֶרֶךְ חַטָּאִים, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "מִי יִתְּנֵנִי בַּמִּדְבָּר מְלוֹן אֹרְחִים".

ב. מִצְוָה עֲשֵׂה לְהִדַּבֵּק בַּחֲכָמִים, כְּדֵי לִלְמֹד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבוֹ תִדְבָּק"; וְכִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהִדַּבֵּק בַּשְּׁכִינָה?! אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּפֵרוּשׁ מִצְוָה זוֹ: 'הִדַּבֵּק בַּחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם'. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חֲכָמִים, וְיַשִּׂיא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חֲכָמִים, וְלֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְלַעֲשׂוֹת פְּרַקְמַטְיָא [עסקים] לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים [- בממונם], וּלְהִתְחַבֵּר לָהֶן בְּכָל מִינֵי חִבּוּר - שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְדָבְקָה בוֹ". וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'וֶהֱוֵי מִתְאַבֵּק בַּעֲפַר רַגְלֵיהֶם, וְשׁוֹתֶה בְּצָמָא אֶת דִּבְרֵיהֶם'.

ג. מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לֶאֱהֹב אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגוּפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ". לְפִיכָךְ, צָרִיךְ שֶׁיְּסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ וְלָחוּס עַל מָמוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא חָס עַל מָמוֹן עַצְמוֹ וְרוֹצֶה בִּכְבוֹד עַצְמוֹ; וְהַמִּתְכַּבֵּד בִּקְלוֹן חֲבֵרוֹ, אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

ד. אַהֲבַת הַגֵּר שֶׁבָּא וְנִכְנַס תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: אַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּכְלַל רֵעִים, וְאַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא גֵּר, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וְאָהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר". צִוָּה עַל אַהֲבַת הַגֵּר כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה עַל אַהֲבַת שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ"; הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב גֵּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֹהֵב גֵּר".

ה. כָּל הַשּׂוֹנֵא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּלִבּוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ"; וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה. וְלֹא הִזְהִירָה תּוֹרָה, אֶלָּא עַל שִׂנְאָה שֶׁבַּלֵּב; אֲבָל הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהַמְחָרֵף אֶת חֲבֵרוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹא תִשְׂנָא".

ו. כְּשֶׁיֶּחְטָא אִישׁ לְאִישׁ - לֹא יִשְׂטְמֶנּוּ וְיִשְׂתֹּק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּרְשָׁעִים: "וְלֹא דִּבֵּר אַבְשָׁלוֹם אֶת אַמְנוֹן לְמֵרָע וְעַד טוֹב, כִּי שָׂנֵא אַבְשָׁלוֹם אֶת אַמְנוֹן"; אֶלָּא מִצְוָה עָלָיו לְהוֹדִיעוֹ וְלוֹמַר לוֹ: 'לָמָּה עָשִׂיתָ לִי כָּךְ וְכָךְ, וְלָמָּה חָטָאתָ לִי בְּדָבָר פְּלוֹנִי'? שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ, וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא". וְאִם חָזַר וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לִמְחֹל לוֹ - צָרִיךְ שֶׁיִּמְחֹל, וְלֹא יִהְיֶה הַמּוֹחֵל אַכְזָרִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים" [על אבימלך].

ז. הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁחָטָא, אוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה - מִצְוָה לְהַחְזִירוֹ לְמוּטָב, וּלְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא חוֹטֵא עַל עַצְמוֹ בְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ". הַמּוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ - בֵּין בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינוֹ, בֵּין בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין הַמָּקוֹם - צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וִידַבֵּר לוֹ בְּנַחַת וּבְלָשׁוֹן רַכָּה, וְיוֹדִיעוֹ שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ אֶלָּא לְטוֹבָתוֹ, וְלַהֲבִיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. אִם קִבֵּל מִמֶּנּוּ, מוּטָב; וְאִם לָאו, יוֹכִיחַ אוֹתוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. וְכֵן תָּמִיד חַיָּב לְהוֹכִיחַ, עַד שֶׁיַּכֵּהוּ הַחוֹטֵא וְיֹאמַר לוֹ: 'אֵינִי שׁוֹמֵעַ'! וְכָל שֶׁאֶפְשָׁר בְּיָדוֹ לִמְחוֹת וְאֵינוֹ מְמַחֶה, הוּא נִתְפָּשׂ [נענש] בַּעֲוֹן אֵלּוּ כֻּלָּם שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִמְחוֹת בָּהֶם.

ח. הַמּוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ תְּחִלָּה [פעם ראשונה] - לֹא יְדַבֵּר לוֹ קָשׁוֹת עַד שֶׁיַּכְלִימֶנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא". כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: יָכוֹל אַתָּ מוֹכִיחוֹ, וּפָנָיו מִשְׁתַּנּוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא"; מִכָּאן שֶׁאָסוּר לְאָדָם לְהַכְלִים אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכָל שֶׁכֵּן בָּרַבִּים. אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּכְלִים אֶת חֲבֵרוֹ אֵינוֹ לוֹקֶה, עָוֹן גָּדוֹל הוּא. כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: 'הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא'. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר בְּדָבָר זֶה, שֶׁלֹּא יְבַיֵּשׁ חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל; וְלֹא יִקְרָא לוֹ בְּשֵׁם שֶׁהוּא בֹּשׁ מִמֶּנּוּ, וְלֹא יְסַפֵּר לְפָנָיו דָּבָר שֶׁהוּא בֹּשׁ מִמֶּנּוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּדְבָרִים שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ; אֲבָל בִּדְבְרֵי שָׁמַיִם - אִם לֹא חָזַר בּוֹ בַּסֵּתֶר - מַכְלִימִין אוֹתוֹ בָּרַבִּים, וּמְפַרְסְמִין חֶטְאוֹ וּמְחָרְפִין אוֹתוֹ בְּפָנָיו וּמְבַזִּין וּמְקַלְלִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיַּחֲזוֹר לְמוּטָב; כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ כָּל הַנְּבִיאִים לְיִשְׂרָאֵל.

ט. מִי שֶׁחָטָא עָלָיו חֲבֵרוֹ וְלֹא רָצָה לְהוֹכִיחוֹ וְלֹא לְדַבֵּר לוֹ כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הַחוֹטֵא הֶדְיוֹט בְּיוֹתֵר אוֹ שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ מְשֻׁבֶּשֶׁת, וּמָחַל לוֹ בְּלִבּוֹ, וְלֹא שְׂטָמוֹ וְלֹא הוֹכִיחוֹ - הֲרֵי זוֹ מִדַּת חֲסִידוּת; לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה, אֶלָּא עַל הַמַּשְׂטֵמָה [שנאה כבושה בלב].

י. חַיָּב אָדָם לְהִזָּהֵר בִּיתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת - מִפְּנֵי שֶׁנַּפְשָׁן שְׁפָלָה לִמְאֹד וְרוּחָן נְמוּכָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּעֲלֵי מָמוֹן. אֲפִלּוּ אַלְמָנָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ וִיתוֹמָיו שֶׁל מֶלֶךְ - מֵזְהָרִים אָנוּ עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן". וְהֵיאַךְ נוֹהֲגִין עִמָּהֶן? לֹא יְדַבֵּר אֲלֵיהֶן אֶלָּא רַכּוֹת, וְלֹא יִנְהֹג בָּהֶן אֶלָּא מִנְהַג כָּבוֹד; וְלֹא יַכְאִיב גּוּפָם בַּעֲבוֹדָה וְלֹא לִבָּם בִּדְבָרִים, וְיָחוּס עַל מָמוֹנָם יוֹתֵר מִמָּמוֹן עַצְמוֹ. כָּל הַמַּקְנִיטָן, אוֹ הַמַּכְעִיסָן, אוֹ הִכְאִיב לִבָּן, אוֹ רָדָה בָּהֶן [שיעבד], אוֹ אִבֵּד מָמוֹנָן - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; וְכָל שֶׁכֵּן הַמַּכֶּה אוֹתָם, אוֹ הַמְקַלְלָן. וְלָאו זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, הֲרֵי עָנְשׁוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה: "וְחָרָה אַפִּי, וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בֶּחָרֶב". בְּרִית כָּרַת לָהֶן מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהֵם צוֹעֲקִים מֵחָמָס - הֵן נַעֲנִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אִם צָעֹק יִצְעַק אֵלַי, שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁעִנָּה אוֹתָן לְצָרְכֵי עַצְמוֹ; אֲבָל עִנָּה אוֹתָן הָרַב כְּדֵי לְלַמְּדָן תּוֹרָה אוֹ אֱמוּנוֹת, אוֹ לְהוֹלִיכָן בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי כֵן, לֹא יִנְהֹג בָּהֶן מִנְהַג כָּל אָדָם; אֶלָּא יַעֲשֶׂה לָהֶן הֶפְרֵשׁ, וִינַהֵל בְּנַחַת וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים וְכָבוֹד, "כִּי ה' יָרִיב רִיבָם"; אֶחָד יָתוֹם מֵאָב, וְאֶחָד יָתוֹם מֵאֵם. וְעַד אֵימָתַי נִקְרָאִים יְתוֹמִים לְעִנְיָן זֶה? עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ צְרִיכִין לְאָדָם גָּדוֹל לְהַסְמֵךְ לוֹ [- לגדלם] לְאָמְנָן וּלְהִטַּפֵּל בָּהֶן, אֶלָּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כָּל צָרְכֵי עַצְמוֹ לְעַצְמוֹ כִּשְׁאָר כָּל הַגְּדוֹלִים.

מתוך מהדורת חזק

יום שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ז

א. הַמְרַגֵּל [מרכל] בַּחֲבֵרוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ". וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה, עָוֹן גָּדוֹל הוּא, וְגוֹרֵם לַהֲרֹג נְפָשׁוֹת רַבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל; לְכָךְ נִסְמַךְ לוֹ: "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ". צֵא וּלְמַד, מָה אַרַע לְדוֹאֵג הָאֲדוֹמִי [שבגללו חרבה נוב].

ב. אֵיזֶה הוּא רָכִיל? זֶה שֶׁהוּא טוֹעֵן דְּבָרִים, וְהוֹלֵךְ מִזֶּה לָזֶה וְאוֹמֵר: 'כָּךְ וְכָךְ אָמַר פְּלוֹנִי', 'כָּךְ וְכָךְ שָׁמַעְתִּי עַל פְּלוֹנִי'; אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר אֱמֶת, הֲרֵי זֶה מַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם. יֵשׁ עָוֹן גָּדוֹל מִזֶּה עַד מְאֹד וְהוּא בִּכְלַל לָאו זֶה, וְהוּא לָשׁוֹן הָרָע; וְהוּא הַמְסַפֵּר בִּגְנוּת חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר אֱמֶת. אֲבָל הָאוֹמֵר שֶׁקֶר, 'מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבֵרוֹ' נִקְרָא. אֲבָל בַּעַל לָשׁוֹן הָרָע - זֶה שֶׁיּוֹשֵׁב וְאוֹמֵר: 'כָּךְ וְכָךְ עָשָׂה פְּלוֹנִי, וְכָךְ וְכָךְ הָיוּ אֲבוֹתָיו, וְכָךְ וְכָךְ שָׁמַעְתִּי עָלָיו', וְאוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁל גְּנַאי - עַל זֶה הַכָּתוּב אוֹמֵר: "יַכְרֵת ה' כָּל שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת, לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת".

ג. אָמְרוּ חֲכָמִים: 'עַל שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת נִפְרָעִין מִן הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא - עֲבוֹדָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים; וְלָשׁוֹן הָרָע, כְּנֶגֶד כֻּלָּם'. וְעוֹד אָמְרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע - כְּאִלּוּ כּוֹפֵר בָּעִקָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר אָמְרוּ: לִלְשֹׁנֵנוּ נַגְבִּיר, שְׂפָתֵינוּ אִתָּנוּ, מִי אָדוֹן לָנוּ"'. וְעוֹד אָמְרוּ חֲכָמִים: 'שְׁלֹשָׁה לָשׁוֹן הָרָע הוֹרֶגֶת - הָאוֹמְרוֹ, וְהַמְקַבְּלוֹ, וְזֶה שֶׁאוֹמְרִין עָלָיו; וְהַמְקַבְּלוֹ, יוֹתֵר מִן הָאוֹמְרוֹ'.

ד. וְיֵשׁ שֶׁם דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲבַק [- מעין] לָשׁוֹן הָרָע. כֵּיצַד? - 'מִי יֹאמַר [מי פילל] לִפְלוֹנִי, שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא עַתָּה'; אוֹ שֶׁיֹּאמַר: 'שִׁתְּקוּ מִפְּלוֹנִי, אֵינִי רוֹצֶה לְהוֹדִיעַ מָה אֵרַע וּמָה הָיָה'; וְכַיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ. וְכֵן הַמְסַפֵּר בְּטוֹבַת חֲבֵרוֹ בִּפְנֵי שׂוֹנְאָיו - הֲרֵי זֶה אֲבַק לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁזֶּה גּוֹרֵם לָהֶן שֶׁיְּסַפְּרוּ בִּגְנוּתוֹ; וְעַל עִנְיָן זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה: "מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם - קְלָלָה תֵּחָשֵׁב לוֹ" - שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ, בָּא לִידֵי רָעָתוֹ. וְכֵן הַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְדֶרֶךְ קַלּוּת רֹאשׁ, כְּלוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּשִׂנְאָה; הוּא שֶׁשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר: "כְּמִתְלַהְלֵהַּ [משתטה] הַיֶּרֶה זִיקִים - חִצִּים וָמָוֶת . . וְאָמַר: הֲלֹא מְשַׂחֵק אֲנִי". וְכֵן הַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע דֶּרֶךְ רְמִיּוֹת, וְהוּא שֶׁיְּסַפֵּר לְתֻמּוֹ כְּאִלּוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁדָּבָר זֶה לָשׁוֹן הָרָע הוּא, אֶלָּא כְּשֶׁמְּמַחִין בּוֹ, אוֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵלּוּ מַעֲשָׂיו שֶׁל פְּלוֹנִי' אוֹ 'שֶׁזֶּה לָשׁוֹן הָרָע'.

ה. אֶחָד הַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא בִּפְנָיו; וְהַמְסַפֵּר דְּבָרִים שֶׁגּוֹרְמִין [יכולים להזיק] אִם נִשְׁמְעוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ, לְהַזִּיק חֲבֵרוֹ בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ, אֲפִלּוּ לְהָצֵר לוֹ אוֹ לְהַפְחִידוֹ - הֲרֵי זֶה לָשׁוֹן הָרָע. וְאִם נֶאֱמְרוּ דְּבָרִים אֵלּוּ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, כְּבָר נִשְׁמַע הַדָּבָר וְנוֹדַע, וְאִם סִפֵּר הַדָּבָר אֶחָד מִן הַשְּׁלֹשָׁה פַּעַם אַחֶרֶת, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם לָשׁוֹן הָרָע; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְהַעֲבִיר הַקּוֹל וּלְגַלּוֹתוֹ יוֹתֵר.

ו. כָּל אֵלּוּ - הֵם בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁאָסוּר לָדוּר בִּשְׁכוּנָתָם, וְכָל שֶׁכֵּן לֵישֵׁב עִמָּהֶם וְלִשְׁמֹעַ דִּבְרֵיהֶם. וְלֹא נֶחְתַּם גְּזַר דִּין עַל אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר, אֶלָּא עַל לָשׁוֹן הָרָע בִּלְבַד.

ז. הַנּוֹקֵם אֶת חֲבֵרוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִקֹּם". וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה, דֵּעָה [מידה] רָעָה הִיא עַד מְאֹד; אֶלָּא רָאוּי לְאָדָם לִהְיוֹת מַעֲבִיר עַל כָּל דִּבְרֵי הָעוֹלָם - שֶׁהַכֹּל אֵצֶל הַמְּבִינִים דִּבְרֵי הֶבֶל וַהֲבַאי, וְאֵינָן כְּדַאי לִנְקֹם עֲלֵיהֶם. כֵּיצַד הִיא הַנְּקִימָה? אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: 'הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֵּמְךָ' [גרזן], אָמַר לוֹ: 'אֵינִי מַשְׁאִילְךָ'; לְמָחָר צָרַךְ לִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ: 'הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֵּמְךָ', אָמַר לוֹ: 'אֵינִי מַשְׁאִילְךָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי כְּשֶׁשָּׁאַלְתִּי מִמְּךָ' - הֲרֵי זֶה נוֹקֵם. אֶלָּא כְּשֶׁיָּבוֹא לִשְׁאֹל, יִתֵּן בְּלֵב שָׁלֵם, וְלֹא יִגְמֹל כַּאֲשֶׁר גָּמַל לוֹ; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וְכֵן אָמַר דָּוִד בְּדֵעוֹתָיו הַטּוֹבוֹת: "אִם גָּמַלְתִּי שׁוֹלְמִי רָע".

ח. וְכֵן כָּל הַנּוֹטֵר לְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ". כֵּיצַד? רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לִשְׁמְעוֹן: 'שְׂכֹר [השכר] לִי בַּיִת זֶה', אוֹ 'הַשְׁאִילֵנִי שׁוֹר זֶה', וְלֹא רָצָה שִׁמְעוֹן; לְיָמִים צָרַךְ שִׁמְעוֹן לִרְאוּבֵן לִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ אוֹ לִשְׂכֹּר, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: 'הֵא לְךָ, הֲרֵינִי מַשְׁאִילְךָ, וְאֵינִי כְּמוֹתְךָ, וְלֹא אֲשַׁלֵּם לְךָ כְּמַעֲשֶׂיךָ' - הָעוֹשֶׂה כָּזֶה, עוֹבֵר בְּ"לֹא תִטֹּר". אֶלָּא יִמְחֶה הַדָּבָר מִלִּבּוֹ וְלֹא יִטְּרֶנּוּ; שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא נוֹטֵר אֶת הַדָּבָר וְזוֹכְרוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא לִנְקֹם - לְפִיכָךְ הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל הַנִּטִּירָה, עַד שֶׁיִּמְחֶה הֶעָוֹן מִלִּבּוֹ וְלֹא יִזְכְּרֶנּוּ; וְזוֹ הִיא הַדֵּעָה [המידה] הַנְּכוֹנָה שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּתְקַיֵּם בָּהּ יִשּׁוּב הָאָרֶץ, וּמַשָּׂאָן וּמַתָּנָן שֶׁל בְּנֵי אָדָם זֶה עִם זֶה.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעָן

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ב'־ח' ניסן ה'תשע"ב

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ב

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ב

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה ה.

הַמִּצְוָה הַחֲמִשִּׁית — הִיא הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְעָבְדוֹ יִתְעַלֶּה. וְנִכְפַּל הַצִּוּוּי הַזֶּה כַּמָּה פְּעָמִים וְאָמַר "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שמות כג, כה); וְאָמַר "וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ" (דברים יג, ה); וְאָמַר "וְאֹתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג); וְאָמַר "וּלְעָבְדוֹ" (שם יא, יג). וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם הַצִּוּוּי הַזֶּה הוּא מִן־הַצִּוּוּיִם הַכְּלָלִיִּים — כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּכְּלָל (בשורש) הָרְבִיעִי — הֲרֵי יֵשׁ בּוֹ יִחוּד, כִּי הוּא צִוּוּי עַל הַתְּפִלָּה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יא, יג): "וּלְעָבְדוֹ — זוֹ תְּפִלָּה". וְאָמְרוּ עוֹד: "וּלְעָבְדוֹ — זֶה תַּלְמוּד". וּבְמִשְׁנָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אָמְרוּ: "מִנַּיִן לְעִקַּר תְּפִלָּה בְּתוֹךְ הַמִּצְוֹת? מֵהָכָא (מכאן): אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג). וְאָמְרוּ: "עָבְדֵהוּ בְּתוֹרָתוֹ, עָבְדֵהוּ בְּמִקְדָּשׁוֹ" — כְּלוֹמַר יָשִׂים מַטָּרָתוֹ לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ (במקדש) וְנִכְחוֹ (או לנגדו) כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר שְׁלֹמֹה ("וְהִתְפַּלְּלוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה", "הַבַּיִת הַזֶּה" (מלכים־א ח, כט, לה, ובדברי הימים־ב ו, יט)).

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה כו. יב.

הַמִּצְוָה הַכ"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּ הַכֹּהֲנִים לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־יוֹם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם" (במדבר ו, כג). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק הָאַחֲרוֹן מִמְּגִלָּה (כד.) וּמִתַּעֲנִית (כו.) וּבְפֶרֶק ז' מִמַּסֶּכֶת סוֹטָה (לז:).

הַמִּצְוָה הַי"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּמַעֲשֵׂה תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ" (דברים ו, ח). וּכְבָר נִכְפַּל הַצִּוּוּי בְּמִצְוָה זוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים (שמות יג ט, טז. דברים ו, ח. יא, יח).

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה יג.

הַמִּצְוָה הַי"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִّינוּ בְּמַעֲשֵׂה תְּפִלִּין שֶׁל יָד, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ" (שם); וְגַם הַצִּוּוּי בְּמִצְוָה זוֹ נִכְפַּל אַרְבַּע פְּעָמִים. וְהָרְאָיָה שֶׁתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְשֶׁל יָד שְׁתֵּי מִצְוֹת — הוּא אֲמָרָם בַּגְּמָרָא מְנָחוֹת (מד.) עַל דֶּרֶךְ הַתְּמַהּ עַל מִי שֶׁסּוֹבֵר, שֶׁתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְשֶׁל יָד לֹא תּוּנַח אַחַת מֵהֶן בְּלִי הָאַחֶרֶת, אֶלָּא כְּשֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּיהֶן בְּנִמְצָא, וְזֶה לְשׁוֹנָם: "מַאן דְּלֵית לֵהּ שְׁתֵּי מִצְוֹת, חֲדָא מִצְוָה לֹא לֶעֱבֵד?!" כְּלוֹמַר: מִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא יַעֲשֶׂה [לְפָחוֹת] אַחַת?! לֹא, אֶלָּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַמִּצְוָה שֶׁבְּיָדוֹ, וּלְפִיכָךְ יָנִיחַ אֵיזוֹ מֵהֶן שֶׁבִּנְמְצָא. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁקָּרְאוּ לַתְּפִלִּין שֶׁל יָד וְשֶׁל רֹאשׁ שְׁתֵּי מִצְוֹת. וּשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ אֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי אָמַר יִתְעַלֶּה בְּטַעַם חִיּוּבָן: "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ" (שמות יג, ט) — וְנָשִׁים אֵינָן חַיָּבוֹת בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְכָךְ בֵּאֲרוּ בַּמִּכִלְתָּא. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה בְּפֶרֶק ד' מִמְּנָחוֹת (לא: ואילך).

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה טו. יח.

הַמִּצְוָה הַט"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּמַעֲשֵׂה מְזוּזָה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ" (דברים ו, ט). וּכְבָר נִכְפַּל הַצִּוּוּי בְּעִנְיָן זֶה (שם יא, כ); וְדִינֵי מִצְוָה זוֹ כֻּלָּם נִתְבָּאֲרוּ בְּפֶרֶק ג' מִמְּנָחוֹת (דף לא ואילך).

הַמִּצְוָה הַי"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁיְּהֵא לְכָל־זָכָר מִמֶּנּוּ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ. וְאִם יִכְתְּבוֹ בְּיָדוֹ — הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח מְאֹד וְהוּא עָדִיף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מנחות ל.): "כְּתָבוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ קִבְּלוֹ מֵהַר סִינַי". וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְכָתְבוֹ בְּיָדוֹ — חַיָּב הוּא לִקְנוֹתוֹ אוֹ יְבַקֵּשׁ שֶׁיִּכְתְּבוּ בִּשְׁבִילוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת" (שירת האזינו) (שם לא, יט) (ומתוך הצווי על כתיבת פרשת השירה נלמד על חיוב כתיבת כל התורה), לְפִי שֶׁאֵינוֹ מֻתָּר לִכְתֹּב אֶת־הַתּוֹרָה פָּרָשִׁיּוֹת פָּרָשִׁיּוֹת (ובעל־כרחך חייב בכתיבת התורה כולה). וְאָכֵן רְצוֹנוֹ בְּאָמְרוֹ "אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת" — כָּל־הַתּוֹרָה הַכּוֹלֶלֶת אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת. וּלְשׁוֹן גְּמָרָא סַנְהֶדְרִין (כא:): "אֲמַר רָבָא: אַף־עַל־פִּי שֶׁהִנִּיחוּ לוֹ לָאָדָם אֲבוֹתָיו סֵפֶר תּוֹרָה — מִצְוָה לִכְתֹּב מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת'. אֵיתֵבֵהּ (הקשה על דבריו) אַבַּיֵּי: (נאמר במשנה שמלך) כּוֹתֵב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לִשְׁמוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגָּאֶה בְּשֶׁל אֲבוֹתָיו — (מכאן ש)מֶלֶךְ אֵין (כן), הֶדְיוֹט לָא?!" וּבָאָה הַתְּשׁוּבָה: "הָתָם לָא נִצְרְכָה (שם לא בא הפסוק ללמד) אֶלָּא לִשְׁתֵּי תּוֹרוֹת, כִּדְתַנְיָא: 'וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה' — שְׁתֵּי תּוֹרוֹת"; כְּלוֹמַר, שֶׁהַחִלּוּק בֵּין מֶלֶךְ לְהֶדְיוֹט הוּא, שֶׁכָּל־אָדָם חַיָּב לִכְתֹּב סֵפֶר תּוֹרָה אֶחָד, וְהַמֶּלֶךְ שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ב' מִסַּנְהֶדְרִין. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי כְּתִיבַת סֵפֶר תּוֹרָה וּתְנָאָיו בְּפֶרֶק ג' מִמְּנָחוֹת (ל ואילך) וּבְרֵישׁ (בבא) בַּתְרָא (יג־יד.) וְשַׁבָּת (קלג:).

יום שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה יז.

הַמִּצְוָה הַי"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁכָּל־מֶלֶךְ הַיּוֹשֵׁב אֶצְלֵנוּ עַל כִּסֵּא הַמַּלְכוּת יִכְתֹּב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ וְלֹא יִפְרֹד מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהָיָה כְשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (שם יז, יח). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִסַּנְהֶדְרִין (כא.).

שמואל־ב כא טז־כב

כא טז וְיִשְׁבֹּו (וישבי קרי) בְּגֹב אֲשֶׁר | בִּילִידֵי הָרָפָה וּמִשְׁקַל קֵינוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִשְׁקָל נְחֹשֶׁת וְהוּא
חָגוּר חֲדָשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת־דָּוִד: יז וַיַּעֲזֹר־לוֹ אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיְמִתֵהוּ אָז נִשְׁבְּעוּ
אַנְשֵׁי־דָוִד לוֹ לֵאמֹר לֹא־תֵצֵא עוֹד אִתָּנוּ לַמִּלְחָמָה וְלֹא תְכַבֶּה אֶת־נֵר יִשְׂרָאֵל:פ יח וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן
וַתְּהִי־עוֹד הַמִּלְחָמָה בְּגֹב עִם־פְּלִשְׁתִּים אָז הִכָּה סִבְּכַי הַחֻשָׁתִי אֶת־סַף אֲשֶׁר בִּילִדֵי הָרָפָה:פ
יט וַתְּהִי־עוֹד הַמִּלְחָמָה בְּגֹב עִם־פְּלִשְׁתִּים וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן־יַעְרֵי אֹרְגִים בֵּית הַלַּחְמִי אֵת גָּלְיַת הַגִּתִּי
וְעֵץ חֲנִיתוֹ כִּמְנוֹר אֹרְגִים:ס כ וַתְּהִי־עוֹד מִלְחָמָה בְּגַת וַיְהִי | אִישׁ מָדוֹן (מָדוֹן קרי) וְאֶצְבְּעֹת יָדָיו
וְאֶצְבְּעֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם־הוּא יֻלַּד לְהָרָפָה: כא וַיְחָרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּהוּ
יְהוֹנָתָן בֶּן־שִׁמְעָי (שִׁמְעָה קרי) אֲחִי דָוִד: כב אֶת־אַרְבַּעַת אֵלֶּה יֻלְּדוּ לְהָרָפָה בְּגַת וַיִּפְּלוּ בְּיַד־דָּוִד וּבְיַד
עֲבָדָיו:פ

רש"י

(טז) ומשקל קינו. הוא כמו תיק שבראש בית יד הרומח שקורין ארישטויי"ל בלע"ז, ועשוי ככובע, ויש דוגמתו בזבחים (פח ב, עיין שיטה מקובצת שם): רמוני המעיל למה הם דומין, כמין קולסות שבראשי התינוקות, 'קולסות' היילמ"ש בלע"ז: **והוא חגור.** חגורה חדשה. ושמעתי, שאותו היום נתחנך ללבוש כלי מלחמה, ודרך המחונכים לעשות נצחון וגבורה ביום חינוכם, לקנות שם, לכך ויאמר להכות את דוד: **(יז) ויעזר לו.** שעזרו בתפלה, כדאיתא בחלק (סנהדרין צה א): **(יח) ותהי עוד המלחמה.** כבר קדמה זו לכולן, ולא מנאה כאן, אלא לצרף מיתת ארבעה בני ערפה: **(יט) אלחנן.** דוד: **בן יערי אורגים.** שהיו משפחתו אורגים פרוכת למקדש הקרוי יער: **כמנור אורגים.** (תרגום:) כאכסן דגרדאין, הקרוי אינשובל"א בלע"ז, תבא אריגה ותעמוד כנגד אריגה: **(כ) איש מדון.** כתרגומו: גבר דמשחן. שאין עיקר התיבה אלא מ"ם ודלי"ת, כמו (תהלים סה ח) מ'שאון' שי"ן ואל"ף (בראשית יז ד): ומ'המון', ה"א ומ"ם. ובדברי הימים (א יא כג) כתיב: איש מדה, כלומר גבוה מאוד, שאומדין כמה מדתו: **שש ושש וגו'.** פירשו רבותינו בבכורות (מה ב) שהוצרך לומר עשרים וארבע, שלא תאמר אצבעות שתי ידיו אינן אלא שש, ואצבעות רגליו אינן אלא שש, לכך נאמר עשרים וארבע. ואם כתב עשרים וארבע ולא אמר שש ושש, הייתי אומר שבעה באחת, וחמשה באחת, ומהו 'מספר', שכולן היו נספרות בסדר האצבעות בגב היד:

מצודת דוד

(טז) אשר בילידי הרפה. אשר היה מילידי הענקה: **משקל נחושת.** שקל ששוקלין בו נחושת: **והוא חגור חדשה.** בהמלחמה ההיא חגר חרב חדשה, ומדרך אנשי המלחמה הגבורים, להתאמץ בכל עוז לעשות גבורות, בעת יחגרו חרב חדשה: **ויאמר.** חשב בדעתו ועשה התפעלות, להראות גבורה ולהכות את דוד, בעבור כי ראה אותו עיף ויגע: **(יז) לו.** על דוד נשבעו, לבלי תת אותו לצאת עוד במלחמה: **את נר.** כי המלך דומה הוא להנר המאיר ומשפיע לכל: **(יט) ועץ חניתו.** הוא בית יד של החנית: **(כ) שש ושש.** לכל אחת היו שש, ולשלא נחשוב שבשתי ידיו היו שש, וכן בשתי רגליו, שלש לכל אחת, לזה חזר ופירש, עשרים וארבע מספר: **(כא) ויחרף.** חרף את ישראל בדברים:

מצודת ציון

(טז) וישבי בנוב. כן היה שמו: **הרפה.** הענקה, כמו (שם יד ה): ויכו את רפאים: **קינו.** שם כלי זיין, ואין לו חבר: **(יח) בגוב.** הוא גזר האמור בדברי הימים (א כ ד): **סף.** ובדברי הימים (שם) נאמר ספי, והוא הוא: **(יט) יערי אורגים.** כן שם אביו, ובדברי הימים (שם פסוק ה) נאמר בן יעיר, והוא הוא: **בית הלחמי.** רוצה לומר הכה את בית הלחמי, והוא לחמי האמור בדברי הימים (שם): **את גלית.** עם גלית, ורוצה לומר אף שהיה מלחמה עם גלית, לא יוכל לעזור לו, ובדברי הימים (שם) נאמר שהיה אחי גלית: **כמנור אורגים.** תרגם יונתן: כאכסן דגרדאין, וכמו כן תרגם (שופטים טז יד): על יתד הארג, והוא העץ העגול שלפני האורג, יכרוך עליו חוטי השתי, ובמשנה יקראו כובד (שבת קיג א): **(כ) מדון.** מלשון מדה, ורוצה לומר בעל מדה גדולה, וכן (במדבר יג לב): אנשי מדות: **(כא) ויחרף.** ענין בזיון:

תהלים מה י־טו

מה. י בְּנוֹת מְלָכִים בִּיקָרוֹתֶיךָ נִצְבָה שֵׁגַל לִימִינְךָ בְּכֶתֶם אוֹפִיר: יא שִׁמְעִי־בַת וּרְאִי וְהַטִּי אָזְנֵךְ וְשִׁכְחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ: יב וְיִתְאַו הַמֶּלֶךְ יָפְיֵךְ כִּי־הוּא אֲדֹנַיִךְ וְהִשְׁתַּחֲוִי־לוֹ: יג וּבַת־צֹר | בְּמִנְחָה פָּנַיִךְ יְחַלּוּ עֲשִׁירֵי עָם: יד כָּל־כְּבוּדָּה בַת־מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: טו לִרְקָמוֹת תּוּבָל לַמֶּלֶךְ בְּתוּלוֹת אֲחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מוּבָאוֹת לָךְ:

רש"י

(י) בנות מלכים. יהיו מבקרות אותך כענין שנאמ' ושרותיהם מיניקותיך (ישעיה מ"ט): **ביקרותיך.** קו"ף דגוש לפי שהוא לשון בקור ואף על פי שכתוב יו"ד לפניה, ראיתי בנקוד רב סעדיה תיבה זו סדורה עם מי נתן למשיסה יעקב (שם מ"ב) שכתוב בו יו"ד והסמ"ך מודגשת, ומנחם חברו לשון יוקר כמו יקר מכלי פז (סא"א): **שגל.** מלכה כמו והשגל יושבת אצלו (דניאל ה) וישתון בהון מלכא רברבנוהי שגלתיה ולחינתיה אשתך תתיצב לימינך: **בכתם אופיר.** בקבוצת עדי זהב הבא מאופיר: **(יא) שמעי בת וראי.** שמעי כנסת ישראל וראי דרך הטוב: **והטי אזנך.** לתורה: **ושכחי עמך.** מעבר הנהר שאת גדילה ביניהם: **ובית אביך.** ע"א שעבדו אבותיך בעבר הנהר: **(יב) ויתאו המלך יפיך.** ואם תעשי כן יתאוה המלך הקב"ה לנויי מעשיך:

(יג) ובת צר במנחה פניך יחלו. כמו (שמות ל"ב) ויחל משה ובשכר זה תזכו שיביאו לך אשכרים ודורון אותם שהם עכשיו עשירי עם: **(יד) כל כבודה בת מלך פנימה וגו'.** אותם שכל כבוד תלוי בהם והם כנסיו' של מלך אשר נהגו עצמם בצניעות עתה בגדיהם חשובים ממשבצות זהב של כהני' גדולי', משבצות קאטונ"ש בלע"ז: **(טו) לרקמות תובל למלך.** בבגדי רקמה יביאום מנחה למלך על כל הארץ, רקמות אברודי"ץ בלע"ז, זה שנאמר והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה וגו' (ישעיה ס"ו): **בתולות אחריה רעותיה.** ילכו אחריהם כענין שנאמר (זכריה ח') והחזיקו בכנף איש יהודי וגו' לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם: **מובאות לך.** כלפי הקב"ה אמרו המשורר:

מצודת דוד

(י) ביקרותיך. ביקרת שלך בהן יהיו אף בנות מלכים: **נצבה שגל.** המלכה תהיה נצבה בימינך מקושטת בכתם אופיר והכל הוא משל לגודל התענוג והממשלה: **(יא) שמעי בת.** יאמר לכל עדה ועדה שמעי וראי בהבנת הלב והטי אזנך לשמוע לכל אשר יצוה מלך המשיח: **ושכחי עמך וגו'.** ר"ל לא תהיה בעצת הנמשכים אחר גוג להלחם עם מלך המשיח: **(יב) ויתאו.** אז יתאוה מלך המשיח יופי כפי כשרון מעשיך ואז ינוח לך כי הוא יהיה אדוניך ואז תשתחוי לו ולא יאונה לך רעה כי יסך עליך בצלו: **(יג) ובת צור.** גם עדת צור בהבאת מנחה יבקשו פניך למלאות שאלתם ועם כי המה העשירים שבכל עם וחשובים: **(יד) כל כבודה.** כל אשה מכובדה ובת מלך היושבת פנימה בחדרה לפי רוב כבודה אשר לבושה עשוי ממשבצות זהב: **(טו) לרקמות.** בבגדי רקמה תהיה מובאה למלך המשיח: **בתולות אחריה.** ר"ל עם הבתולות אשר תלכנה אחריה לשמשה ועם רעותיה ההולכים עמה כאחת כולן תהיינה מובאות מארצם בשמחה ותבואנה בהיכל מלך ר"ל בשמחה יקבלו עול מלכות המשיח:

מצודת ציון

(י) ביקרותיך. מל' יקר: **שגל.** כן תקרא האשה כי מיוחדת למשגל וכן והשגל יושבת אצלו (נחמיה ב): **בכתם אופיר.** והוא הזהב הטוב הבא ממדינת אופיר: **(יא) בת.** ר"ל עדה וכן בת בבל (לקמן קל"ז): **(יב) ויתאו.** מלשון תאוה: **(יג) יחלו.** יבקשו: **(יד) ממשבצות.** מקום מושב אבני יקר כמו משובצים זהב (שמות כה): **(טו) לרקמות.** מלשון רקמה והוא כמו ברקמות וכן ישבת לכסא (לעיל ט) ומשפטו בכסא: **תובל.** **תובלנה.** ענין הבאה כמו יובל שי (ישעיה יח):

יהל אור

טו לרקמות תובל למלך בתולות אחריה רעותיה. זח"ב משפטים דק"ה סע"ב. ויקהל קצ"ז ב' ע"פ קחו מאתכם תרומה לסלקא להיא תרומה כו'. דהא מטרוניתא לא אתחזי למיתי לבעלה אלא באינון בתולתין עלימתהא דייתון עמה כו' כמד"א בתולות אחריה כו'. ופי' במק"מ שהם י"ב נושאי הכסא ועיקרן ד' בחי' ד' משריין כו' ע"ש. וי"ב הנ"ל הן נקראים ג"כ תליסר עלין דסחרין לשושנה ר"פ בראשית. כמ"ש הרח"ו שם הובא בסה"מ בתחלתו שהם י"ב בקר והים עליהם כו'. וע' בביאור ע"פ שכם אחד על אחיך נתבאר שהם בחי' אצילות שבבריאה והם בהיכל קה"ק דבריאה והם מחברים את המל' דאצילות שמסתתרת בבריאה לאצילות וזהו ששם עלו שבטים וכן פי' ברבות פ' פקודי ר"פ נ"ב דבתולות אחריה הן כל ישראל היינו י"ב שבטים כו' והכח הזה בהן היינו ע"י שמבררים רפ"ח ניצוצין שנפלו למטה כו'. ובבה"ז פ' ויקהל שם פי' הכח שבהם לפי שהתפעלות שלהם הוא להכלל ולהבטל בעצמות אור א"ס כו' ועי"ז מגביהים בחי' המל' לאור א"ס ממש. וזהו ענין שמעלין אותה אל היחוד העליון כו' כמ"ש דרל"ח א'. פקודי דרל"ה א' ודרל"ח א'. בתולות אחריה כו' דהני ארבע אקרי הכי כו' דקשרי יחודא כו' עד דאתיין לה לגבי משה כו'. ויש להעיר ג"כ ממ"ש בת"א פ' תולדות ע"פ מים רבים בענין רבקה שהוא מענין רבקה של שלש שלש בקר או של ארבע ארבע כו' שהן ג"כ ד' בחינות הנ"ל שהן כללות י"ב בקר כו' הנ"ל. והיינו בחי' התכללות ע"ש. והנה בהמה שרשה מעולם התהו תוקף המדות אה"ר ולכן בכח זה הם והחיות נושאות את הכסא כו' וע' מזה בת"א פ' יתרו בד"ה זכור ושמור וד"ה האבות הן הן המרכבה. וזהו ענין הפרות שנשאו את הארון לבית שמש כו'.

ה אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת אֶלָּא אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד. אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא שֶׁזֶּה זְדוֹנוֹ בִּידֵי אָדָם וְזֶה זְדוֹנוֹ בְּכָרֵת.

ו אֵין בֵּין הַמֻּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ לַמֻּדָּר מִמֶּנּוּ מַאֲכָל, אֶלָּא דְּרִיסַת הָרֶגֶל וְכֵלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ. אֵין בֵּין נְדָרִים לִנְדָבוֹת, אֶלָּא שֶׁהַנְּדָרִים חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, וּנְדָבוֹת אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן.

ז אֵין בֵּין זָב הָרוֹאֶה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְרוֹאֶה שָׁלֹשׁ, אֶלָּא קָרְבָּן. אֵין בֵּין מְצוֹרָע מֻסְגָּר לִמְצוֹרָע מְחֻלָּט, אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה. אֵין בֵּין טָהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר לְטָהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט, אֶלָּא תִּגְלַחַת וְצִפֳּרִים.

פירוש ברטנורא

ה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. מתניתין ב"ש היא, דאמרי (ביצה יב ע"א) אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לרשות הרבים, כיון שאין בהם צורך אוכל נפש. ואין כן הלכה, אלא כדברי בית הלל, דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך אכילה .ואיכא נמי מילי אחרינא שאסורים בשבת ומותרים ביו"ט אע"פ שאינם צורך אוכל נפש, כגון משילין פירות דרך ארובה ביו"ט, אבל לא בשבת: **שזה זדונו בידי אדם.** שבת יש בה מיתת ב"ד:

ו אין בין המודר הנאה. אין מודר הנאה חמור ממודר מאכל אלא דריסת הרגל, שמודר הנאה אסור לו ליכנס בתוך שלו ומודר מאכל מותר: **וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש.** מותר להשאילן למודר מאכל. ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהם, אבל במקום שמשכירין כיוצא בהם, אסור, דכל הנאה המביאה לידי מאכל שאם לא ההנהו זה מחוסר בה שוה פרוטה, הנאת מאכל הוא, שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל: **נדר.** האומר הרי עלי עולה, ולאחר זמן הפרישה ונאבדה, חייב באחריותה: **נדבה.** האומר הרי זו עולה, ונאבדה, אינו חייב באחריותה, שהרי לא קבלה עליו. אבל לענין בל תאחר, זה וזה שוין דכתיב (דברים כ"ג, כד) כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אשר דברת בפיך, הרי נדר ונדבה אמורים בענין:

ז שתי ראיות. בין ביום אחד, בין בשני ימים רצופים. וכן ג' ראיות, בין ביום אחד, בין בג' ימים רצופים, או ב' ביום אחד ואחד למחר: **אלא קרבן.** שזב הרואה ב' ראיות אינו טעון קרבן. אבל לענין לעשות משכב ומושב אב הטומאה ואפילו לא נגע בהן, וספירת ז' משיפסוק מזובו, שצריך למנות ז' נקיים קודם שיטבול, זה וזה שוים: **אין בין מצורע מוסגר.** שטעון הסגר, כדכתיב (ויקרא יג, ה) והסגירו הכהן שבעת ימים: **למצורע מוחלט.** שטמאו הכהן לגמרי: **אלא פריעה ופרימה.** הא לענין שלוח וטומאה, זה וזה שוין: **אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים.** דגבי תגלחת וצפרים כתיב (שם יד, ג) והנה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

אגב המשנה הקודמת באות מכאן ועד סוף פרקנו הלכות שונות המתחילות בלשון "אין בין... אלא".

אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת – לענין איסור מלאכות, **אֶלָּא אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד** – שביום טוב מותר לעשות מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש, שנאמר (שמות יב, טז): "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", מה שאין כן בשבת. משנה זו שנויה במסכת ביצה (ה, ב), ומבואר בגמרא (שם) שהמשנה היא לדעת בית שמאי, אבל ההלכה היא כבית הלל הסוברים, שמתוך שהותרה ביום טוב הוצאה והבערה לצורך אוכל נפש הותרה גם שלא לצורך, כגון שיש בה צורך מצווה או צורך איזו הנאה לאדם (עיין ביצה א, ה; ב, ה). **אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים** – לענין מלאכה האסורה בשניהם, **אֶלָּא שֶׁזֶּה זְדוֹנוֹ בִּידֵי אָדָם** – העושה מלאכה בשבת במזיד עונשו בידי אדם, שחייב סקילה על ידי בית דין, **וְזֶה זְדוֹנוֹ בְּכָרֵת** – והעושה מלאכה ביום הכיפורים במזיד חייב כרת, היינו שעונשו בידי שמים (עיין ויקרא כג, ל). ברם, אם התרו בו והלקוהו פטור מכרת (משנה מכות ג, טו).

באור משנה ו

אֵין בֵּין הַמֻּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ – שהדירו חברו מליהנות משלו, כלומר שאסר עליו שלא ייהנה ממנו, **לַמֻּדָּר מִמֶּנּוּ מַאֲכָל** – למי שהדירו חבירו שלא ייהנה ממנו הנאת מאכל, **אֶלָּא דְּרִיסַת הָרֶגֶל** – בחצר חברו, שהמודר הנאה מחברו אסור לו אף להיכנס לרשות חברו, אבל המודר מאכל מחברו מותר ליכנס לרשותו, **וְכֵלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ** – כלים של חברו שאין משתמשים בהם לצורך אכילה, המודר הנאה מחברו אסור לשאול ממנו כלים כאלו, אבל המודר מאכל מחברו מותר לשאול. ברם, במקום שנוהגים להשכיר כלים כאלו, אף המודר מאכל מחברו אסור לשאול אותם, שכן נהנה הוא מדמי השכירות שחברו וויתר לו עליהם, ובדמים אלו יכול הוא לקנות צרכי אוכל נפש, ונמצא נהנה מחברו הנאה המביאה לידי מאכל, וכל הנאה המביאה לידי מאכל הנאת מאכל היא (משנה נדרים ד, א; ברטנורא). **אֵין בֵּין נְדָרִים לִנְדָבוֹת** – האומר: "הרי עלי עולה" או: "הרי עלי שלמים", הרי זה נדר; אבל האומר: "הרי בהמה זו עולה" או "שלמים", הרי זו נדבה; ואין בין נדרים לנדבות **אֶלָּא שֶׁהַנְּדָרִים חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן** – שאם הפריש הנודר את קרבנו ואבד או נגנב, חייב הוא להביא קרבן אחר, **וּנְדָבוֹת אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן** – שאם מתה הבהמה שנדב לקרבן או נגנבה, אינו חייב להביא אחרת במקומה. ברם, לענין "בל תאחר" נדרים ונדבות שווים, שנאמר (דברים כג, כב-כד): "כי תדור נדר לה' א-להיך לא תאחר לשלמו... מוצא שפתיך תשמור ועשית, כאשר נדרת לה' א-להיך נדבה אשר דברת בפיך" – הרי נדר ונדבה אמורים בענין (רמב"ם; ברטנורא).

באור משנה ז

אֵין בֵּין זָב הָרוֹאֶה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת – של זיבה ביום אחד או בשני ימים רצופים, **לְרוֹאֶה שָׁלֹשׁ** – ראיות של זיבה ביום אחד או בשניים או בשלשה ימים רצופים, **אֶלָּא קָרְבָּן** – שזב הרואה שתי ראיות מונה שבעה ימים נקיים וטובל ביום השביעי ואוכל בקדשים לערב, ואינו טעון קרבן, אבל הרואה שלש חייב גם להביא קרבן ביום השמיני "שתי תורים או שני בני יונה" (ויקרא טו, יד), ואינו אוכל בקדשים אלא לאחר שהביא קרבנו. **אֵין בֵּין מְצוֹרָע מֻסְגָּר** – שהסגירו הכהן כדי לראות אם פשה נגע הצרעת (ויקרא יג, ד-ה), **לִמְצוֹרָע מֻחְלָט** – שטימאו הכהן באופן מוחלט, **אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה** – שמצורע מוחלט נאמר בו (שם שם, מ): "בגדיו יהיו פרומים (קרועים) וראשו יהיה פרוע" וכו', מה שאין כן במצורע מוסגר. אבל לענין מה שנאמר (שם שם, מו): "כל ימי אשר הנגע בו יטמא... בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", זה וזה שווים. **אֵין בֵּין טָהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר** – שנאמר במצורע מוסגר (ויקרא יג, ו): "וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן", **לְטָהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט** – שלאחר שהוחלט נרפא נגע הצרעת ממנו, **אֶלָּא תִּגְלַחַת וְצִפֳּרִים** – שהטהור מתוך החלט מתגלח ומביא שתי צפרים וכו' כמפורט בפרשת מצורע (ויקרא יד), שכן נאמר שם: "והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע" – מי שצרעתו תלויה ברפואות, יצא טהור מתוך הסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים. אבל לענין טבילה במקווה וכיבוס בגדים שניהם שווים, שאף בטהור מתוך הסגר נאמר (שם שם, ו): "וכבס בגדיו וטהר". ואמנם גם קרבן אשם ולוג שמן יש בטהור מתוך החלט ואין בטהור

ח אֵין בֵּין סְפָרִים לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת, אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן, וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִכְתָּבוֹת אֶלָּא אַשּׁוּרִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף בַּסְּפָרִים לֹא הִתִּירוּ שֶׁיִּכָּתְבוּ אֶלָּא יְוָנִית.

ט אֵין בֵּין כֹּהֵן מָשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לִמְרֻבֶּה בְגָדִים, אֶלָּא פַּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת. אֵין בֵּין כֹּהֵן מְשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן שֶׁעָבַר, אֶלָּא פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה.

י אֵין בֵּין בָּמָה גְּדוֹלָה לְבָמָה קְטַנָּה אֶלָּא פְּסָחִים. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא נָדָר וְנָדָב — קָרֵב בַּבָּמָה, וְכָל שֶׁאֵינוֹ לֹא נָדָר וְלֹא נָדָב — אֵינוֹ קָרֵב בַּבָּמָה.

פירוש ברטנורא

נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, יצא מוסגר שצרעתו תלויה בימים, שאפילו נרפא צריך להיות מוסגר שבעה ימים. אבל לענין טהרה במקוה, זה וזה שוין, דבטהור מתוך הסגר נמי כתיב (שם יג, ו) וכבס בגדיו וטהר. ואע"ג דאיכא נמי קרבנות אשם ולוג שמן, מיהו הכא ביום טהרתו ורפואתו הוא דקתני, ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני:

ח נכתבין בכל לשון. בכתב של כל אומה ובלשון של כל אומה: **אין נכתבין אלא יונית.** וטעמא דשרו ספרים ביונית יותר משאר לשונות, דאמר קרא (בראשית ט, כז) יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם, יפיפותו של יפת, כלומר הלשון היפה שבכל בני יפת, ישכון באהלי שם, ואין לך לשון יפה בכל בני יפת כלשון יוני. והלכה כרשב"ג. מיהו בזמן הזה, כבר אבד אותו לשון יוני ונשתבש, לפיכך אין כותבין ספרים בזמן הזה אלא בכתב הקודש ובלשון הקודש:

ט מרובה בבגדים. כהנים ששמשו בבית שני, ואף בבית ראשון מן יאשיהו ואילך, שנגנזה צלוחית של שמן המשחה בימיו, ולא היו כהנים גדולים אלא בלבישת הבגדים בלבד: **פר הבא על כל המצות.** כהן משוח שהורה היתר בדבר שזדונו כרת, ועשה כהוראתו, מביא פר כדכתיב (ויקרא ד, ג) ואם הכהן המשיח: **כהן המשמש.** כהן גדול שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו, והעבירו הבא תחתיו. הראשון קרוי משמש, והשני עבר: **אלא פר יוה"כ.** שא"א להביא שתים. וכן עשירית האיפה, חביתי כהן גדול שבכל יום, שא"א להביא שתים. הא לכל שאר דברים, זה וזה שוין, אם בא להקטיר או לעבוד שום עבודה משמש בשמנה בגדים, ושניהם מצווין על הבתולה, ומוזהרים על האלמנה. ומקריבין אוננין:

י אין בין במה גדולה. בשעת היתר הבמות מיירי. במה גדולה היא במת צבור, שהיתה בנוב וגבעון: **לבמה קטנה.** של כל יחיד ויחיד, שכל אחד היה עושה במה לעצמו: **אלא פסחים.** וכל שהוא כעין פסחים, דהיינו החובות שקבוע להן זמן כפסח, כגון תמידים ומוספים. אבל חובות שאין קבוע להם זמן, כגון פר העלם

משניות מבוארות – קהתי

מתוך הסגר, אבל אין משנתנו עוסקת אלא בדברים שמחוייב בהם ביום טהרתו ולא בקרבנות שהם ביום השמיני (רש"י; ברטנורא).

באור משנה ח

אֵין בֵּין סְפָרִים – תורה נביאים וכתובים, **לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת** – לפרשיות של התפילין והמזוזות, **אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן** – אפילו בכתב ובלשון של אומה אחרת, **וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִכְתָּבוֹת אֶלָּא אַשּׁוּרִית** – בכתב הקודש ובלשון הקודש (רש"י), שנאמר (דברים ו, ח): "והיו הדברים האלה" – בהווייתם יהיו, שלא ישתנו מצורתם ולשונם. אבל לתפרם בגידים ולטמא את הידים שווים הם (גמרא). **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף בַּסְּפָרִים לֹא הִתִּירוּ שֶׁיִּכָּתְבוּ** – בלשון אחרת מלבד לשון הקודש, **אֶלָּא יְוָנִית** – בכתב יווני ובלשון יוונית. הטעם מבואר בגמרא, שנאמר (בראשית ט, כז): "יפת א־להים ליפת וישכן באהלי שם" – יפיותו של יפת (היינו הלשון היוונית שהיא הלשון היפה משל כל בני יפת – רש"י) ישכון באהלי שם. ואמרו בגמרא: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, וכן פוסק הרמב"ם. ברם, הרמב"ם כותב שכבר נשתבשה הלשון היוונית ואבדה, ולפיכך אין כותבים היום אפילו ספרים אלא אשורית.

באור משנה ט

אֵין בֵּין כֹּהֵן מָשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לִמְרֻבֶּה בְגָדִים – בימי הבית הראשון היה הכהן הגדול נמשח בשעת מינויו בשמן המשחה, אבל מימי המלך יאשיהו ואילך ובזמן בית שני לא היה שמן המשחה, כי נגנז על ידי יאשיהו, והכהן הגדול היה מתחנך בריבוי בגדים, היינו שהוסיפו לו ארבעה בגדים על הארבעה שלבש עד למינויו, שהרי כהן הדיוט משמש בארבעה בגדים, וכהן גדול בשמונה (עיין יומא ז, ה), ומכאן נקרא אז הכהן הגדול "המרובה בבגדים"; ואין בין הכהן הגדול המשוח בשמן המשחה לכהן הגדול המרובה בבגדים, **אֶלָּא פַּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת** – שאם כהן משוח עבר על אחת "מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה", היינו שטעה והורה לעצמו היתר בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ועשה על פי הוראתו, חייב להביא פר על חטאתו, שנאמר (ויקרא ד, ב-ג): "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה. אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". אבל מרובה בגדים שעבר בשגגה על אחת מ"כל מצוות ה' אשר לא תעשינה" בשגגת הוראה ומעשה, אינו מביא פר לחטאת אלא כשבה או שעירה, כדין הדיוט שחטא בשגגה (שם שם, כז ואילך). **אֵין בֵּין כֹּהֵן מְשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן שֶׁעָבַר** – שכן אם אירע פסול בכהן גדול היו ממנים אחר תחתיו, וכשעבר פסולו של הראשון חזר לעבודתו, ומאז נקרא הראשון "כהן משמש" והשני נקרא "כהן שעבר ממשיחותו". ואין בין כהן משמש לכהן שעבר **אֶלָּא פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים** – שהכהן הגדול המשמש מקריבו ולא הכהן שעבר, **וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה** – שנאמר (ויקרא ו, יג-טו): "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית האיפה סולת מנחה תמיד, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב... והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה"; קרבן זה נקרא "מנחת חביתין", שהכהן הגדול מקריב כליל כל יום, ואין מנחה זו נוהגת אלא בכהן הגדול המשמש ולא בכהן גדול שעבר. אבל לכל שאר דברים, כגון לעבודת יום הכיפורים, לאיסור נשואי אלמנה ולאיסור טומאת קרובים, שניהם שווים, כמפורט במסכת הוריות (ג, ד).

באור משנה י

קודם שהוקם המשכן במדבר מותר היה לישראל להקריב את קרבנותיהם בבמות שהיו מקימים בכל מקום שרצו, כמו שהקריבו מאדם הראשון ועד משה רבנו. משהוקם המשכן, אסור היה להקריב קרבנות בבמות אלא על המזבח שבמשכן בלבד (עיין ויקרא יז, ד). כשעברו את הירדן בימי יהושע ובאו לגלגל, אף על פי שהעמידו שם את המשכן ובתוכו מזבח הנחושת שעשה משה רבנו, מכל מקום הואיל ולא היה הארון בתוך המשכן, שהיה הולך עמהם במלחמותיהם, הותרו הבמות, שמותר היה לכל אחד ואחד לבנות לו במה בכל מקום שירצה ולהקריב עליו קרבנות. והיה המזבח שבמשכן נקרא "במה גדולה" או "במת ציבור", וכל במת יחיד נקראה "במה קטנה". משבאו לשילה, והעמידו שם את המשכן (יהושע יח, א), הואיל ונתנו בו את המזבח והארון, נאסרו הבמות. לאחר שחרבה שילה ונלקח הארון על ידי הפלשתים בימי עלי הכהן (שמואל א ג), באו לעיר נוב, והקימו שם משכן, שעמד שם שלש עשרה שנה. ולאחר שחרבה נוב בימי שאול המלך (כמסופר בשמואל א פרקים כא-כב) העבירו את המשכן לגבעון, כמו שכתבו (מלכים א ג, ד): "וילך המלך גבעונה לזבוח שם כי היא הבמה הגדולה", ועמד שם המשכן ארבעים וארבע שנים. בתקופה זו של נוב וגבעון שוב הותרו הבמות (עיין הטעם בגמרא זבחים קיט, א) עד שנבנה המקדש בירושלים, ואז נאסרו הבמות עד עולם. משנתנו דנה בזמן היתר הבמות, והיא באה ללמד מה בין הבמה הגדולה לבמה הקטנה.

אֵין בֵּין בָּמָה גְּדוֹלָה – במת הציבור שהיתה במשכן, בגלגל ובנוב

יא אֵין בֵּין שִׁילֹה לִירוּשָׁלַיִם, אֶלָּא שֶׁבְּשִׁילֹה אוֹכְלִים קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל הָרוֹאֶה, וּבִירוּשָׁלַיִם לִפְנִים מִן הַחוֹמָה. וְכָאן וְכָאן — קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קְדֻשַּׁת שִׁילֹה יֵשׁ אַחֲרֶיהָ הֶתֵּר, וּקְדֻשַּׁת יְרוּשָׁלַיִם אֵין אַחֲרֶיהָ הֶתֵּר.

פרק שני

א הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרֵעַ — לֹא יָצָא. קְרָאָהּ עַל פֶּה, קְרָאָהּ תַּרְגּוּם, בְּכָל לָשׁוֹן — לֹא יָצָא. אֲבָל קוֹרִין אוֹתָהּ לַלּוֹעֲזוֹת בְּלַעַז. וְהַלּוֹעֵז שֶׁשָּׁמַע אַשּׁוּרִית — יָצָא.

ב קְרָאָהּ סְרוּגִין וּמִתְנַמְנֵם — יָצָא. הָיָה כּוֹתְבָהּ, דּוֹרְשָׁהּ וּמַגִּיהָהּ, אִם כֵּוֵן לִבּוֹ — יָצָא; וְאִם לָאו — לֹא יָצָא. הָיְתָה כְּתוּבָה בְּסַם וּבְסִקְרָא וּבְקוֹמוֹס וּבְקַנְקַנְתּוֹם, עַל הַנְּיָר וְעַל הַדִּפְתְּרָא — לֹא יָצָא, עַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה אַשּׁוּרִית עַל הַסֵּפֶר וּבְדָיוֹ.

פירוש ברטנורא

דבר של צבור ושעירי עבודה זרה, אף בבמה גדולה לא היו קרבין:

יא בכל הרואה. בכל מקום שיכול לראות משם את שילה: **יש אחריה היתר.** כשחרבה שילה הותרו הבמות:

ב א הקורא את המגלה למפרע לא יצא. דכתיב (אסתר ט, כח) והימים האלה נזכרים ונעשים, מה עשיית הימים א"א למפרע, דא"א שיהא חמשה עשר קודם ארבעה עשר, אף זכירה שהיא קריאת המגילה, למפרע לא: **קראה על פה.** לא יצא. כתיב הכא נזכרים, וכתיב התם (שמות יז, יד) כתוב זאת זכרון בספר: **קראה תרגום בכל לשון לא יצא.** הכי קאמר, עברי שקראה תרגום ואינו מבין בל' תרגום, או בכל שאר לשון שאינו מבין, לא יצא: **אבל קורין אותה ללועזות בלעז.** באותו לשון שהם מבינים. ובלבד שתהא כתובה באותו לשון, שלא יהא קורא על פה: **והלועז ששמע אשורית יצא.** ויונית הרי הוא כאשורית לדין זה. אלא שכבר אבד אותו לשון היוני ונשתכח כדכתבינן לעיל (פ"א מ"ח):

ב סירוגין. שקרא מעט ושהא, וחזר וקרא מעט ושהא, אפילו שהא יותר מכדי לגמור את כולה, יצא: **היה כותבה כו'.** כגון דכתיבא כולה ומנחא קמיה וקרי פסוקא פסוקא במגילתא דמנחא קמיה וכתב לה, דלא נפיק ידי חובתיה אלא כשקורא במגילה שהיא כתובה כולה: **אם כיון לבו.** לצאת בקריאה זו: **בסם.** שרש

משניות מבוארות – קהתי

ובגבעון, **לְבָמָה קְטַנָּה** — במת יחיד, שכל אחד היה עושה לעצמו, **אֶלָּא פְּסָחִים** — שכל יחיד לא היה מקריב פסחו בבמה קטנה שלו, אלא בבמה גדולה. בגמרא מבואר, שאין הכוונה לפסחים בלבד אלא לכל קרבנות החובה שקבוע להן זמן כפסחים, כגון תמידים ומוספים, שאינם קריבים אלא בבמה גדולה. ברם, קרבנות חובה שאין קבוע להם זמן, כגון פר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד, יג-יד), אף בבמה גדולה לא היו קריבים. **זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא נְדָר וְנְדָב** — קרבן הבא משום נדר או נדבה, **קָרֵב בַּבָּמָה** — קטנה. **וְכָל שֶׁאֵינוֹ לֹא נְדָר וְלֹא נְדָב, אֵינוֹ קָרֵב בַּבָּמָה** — קטנה, אלא בבמה גדולה, חוץ מקרבנות חובה שאין להם זמן, שאינם קריבים לא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה, כמו שהבאנו לעיל.

באור משנה יא

כבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שבזמן שעמד המשכן בשילה נאסרו הבמות, והיו כל הקרבנות קרבים על המזבח שבמשכן, כמו במקדש בירושלים. משנתנו באה ללמד, שמכל מקום יש הבדל בין משכן שילה למקדש ירושלים.

אֵין בֵּין שִׁילֹה — בזמן שעמד שם המשכן, **לִירוּשָׁלַיִם** — בזמן בית המקדש, **אֶלָּא שֶׁבְּשִׁילֹה אוֹכְלִים קָדָשִׁים קַלִּים** — כגון תודה, שלמים ופסח, **וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי** — שכן נתחייבו במעשר שני לאחר שכבשו וחלקו את הארץ, **בְּכָל הָרוֹאֶה** — בכל מקום שרואים משם את שילה (רש"י); ויש מפרשים: בכל הרואה — בכל מקום שרואים משם קצת מבית ה' (רמב"ם). ודרשו דין זה ממה שנאמר (דברים יב, יג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" — בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה, אבל אתה אוכל בכל מקום אשר תראה; **וּבִירוּשָׁלַיִם לִפְנִים מִן הַחוֹמָה** — אין אוכלים קדשים קלים ומעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים. **וְכָאן וְכָאן** — בין בשילה בין בירושלים, **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים** — כגון חטאות ואשמות, **נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים** — של המשכן בשילה ולפנים מחומות העזרה של בית המקדש (שאף חומות העזרה נקראו קלעים). **קְדֻשַּׁת שִׁילֹה יֵשׁ אַחֲרֶיהָ הֶתֵּר** — כשחרבה שילה הותרו הבמות, כמו שהזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, **וּקְדֻשַּׁת יְרוּשָׁלַיִם אֵין אַחֲרֶיהָ הֶתֵּר** — שאף לאחר שחרב המקדש לא היה עוד היתר הבמות לעולם.

באור משנה א

פרקנו חוזר לדיני קריאת המגילה בפורים, והיא באה ללמד פרטי הלכות בענייני הקריאה.

הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרֵעַ — שקרא את המאוחר במגילה לפני מה שכתוב בתחילה, **לֹא יָצָא** — בגמרא למדים זה ממה שכתוב (אסתר ט, כח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" — הוקשה זכירה לעשייה, מה עשיה למפרע לא (שהרי אי אפשר שיהא חמשה עשר לפני ארבעה עשר — רש"י), אף זכירה למפרע לא. ויש מבארים הטעם, שאין פרסום נס בקריאה זו, וכן מפני שאינה קריאה כלל (המאירי). **קְרָאָהּ עַל פֶּה, קְרָאָהּ תַּרְגּוּם** — ארמי, ואינו מבינו, **בְּכָל לָשׁוֹן** — או בכל לשון, חוץ מלשון הקודש, ואינו מבין באותה לשון, אף על פי שהמגילה כתובה בלשון שהוא קורא, **לֹא יָצָא** — שנאמר (שם): "והימים האלה נזכרים", וכתוב (שמות יז, יד): "כתוב זאת זכרון בספר", ולמדים בגזירה שווה, "זכירה, זכירה", מה שם בספר אף כאן בספר, לפיכך אם קראה על פה לא יצא. ואם קראה תרגום או בכל לשון, הואיל ואינו מבין באותה לשון, אף על פי שקרא מתוך הכתב, לא יצא. **אֲבָל קוֹרִין אוֹתָהּ** — את המגילה, **לַלּוֹעֲזוֹת** — לאלה שאינם מבינים לשון הקודש אלא לשון לעז, **בְּלַעַז** — בלשון שהם מבינים, ובלבד שתהא המגילה שלפניו כתובה בלשון שהוא קורא בה. **וְהַלּוֹעֵז שֶׁשָּׁמַע אַשּׁוּרִית** — ששמע את המגילה בלשון הקודש, **יָצָא** — בקריאה זו, אף על פי שאינו מבין.

באור משנה ב

קְרָאָהּ — קרא את המגילה, **סְרוּגִין** — בהפסקות, שקרא מעט ושהה וחזר וקרא, אפילו שהה יותר מכדי לגמור את המגילה, **וּמִתְנַמְנֵם** — או שקראה כשהוא מתנמנם, **יָצָא** — ידי חובתו בקריאה זו. **הָיָה כּוֹתְבָהּ** — מעתיקה ממגילה אחרת וקורא בה כל פסוק קודם שיעתיקנו, או היה **דּוֹרְשָׁהּ** — מסביר אותה, ומפסיק את הקריאה בדרשתו, **וּמַגִּיהָהּ** — או היה קוראה כדי להגיהה מטעויות, **אִם כֵּוֵן לִבּוֹ** — לצאת ידי חובתו, **יָצָא** — בקריאה זו, **וְאִם לָאו** — שלא כיוון לבו, **לֹא יָצָא** — ידי חובתו. **הָיְתָה כְּתוּבָה** — המגילה, **בְּסַם** — מין אדמה כתומה, **וּבְסִקְרָא** — מין צבע אדום, **וּבְקוֹמוֹס** — שרף אילן (גומ"י), **וּבְקַנְקַנְתּוֹם** — צבע הנעשה ממים שיש בהם חומרי נחושת, **עַל הַנְּיָר וְעַל הַדִּפְתְּרָא** — עור שאינו מעובד כל צרכו, **לֹא יָצָא** — בקריאתו במגילה זו, **עַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה אַשּׁוּרִית** — כתב הקודש כשהוא בלשון הקודש; ויש מפרשים, שאף כשהמגילה היא בלשון לועז צריכה היא להיות כתובה אשורית (עיין "תוספות יום טוב"), **עַל הַסֵּפֶר** — הקלף, **וּבְדָיוֹ** — שהוא מתקיים וניכר על הקלף.

ג בֶּן עִיר שֶׁהָלַךְ לִכְרַךְ וּבֶן כְּרַךְ שֶׁהָלַךְ לָעִיר, אִם עָתִיד לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ — קוֹרֵא כִּמְקוֹמוֹ; וְאִם לָאו — קוֹרֵא עִמָּהֶן. מֵהֵיכָן קוֹרֵא אָדָם אֶת הַמְּגִלָּה וְיוֹצֵא בָהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כֻּלָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵ"אִישׁ יְהוּדִי". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵ"אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה".

ד הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִקְרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן. רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בַּקָּטָן. אֵין קוֹרִין אֶת הַמְּגִלָּה, וְלֹא מָלִין,

פירוש ברטנורא

עשב שקורין לו סמא: **בסקרא.** אבן שצובעים בה אדום: **קומוס.** מין שרף, ובלע"ז גומ"א: **קנקנתום.** ודריאול"ו בלע"ז, ובערבי זא"ג: **נייר.** עשוי מעשבים ע"י דבק וכותבים עליו: **דפתרא.** עור שלא נשלם תקונו. דמליח וקמיח ולא עפיץ: **על הספר.** על הקלף:

ג בן עיר. שזמנו בי"ד: **שהלך לכרך.** שזמנו בט"ו: **אם עתיד לחזור למקומו.** אם הוא בן כרך שהלך לעיר ועתיד לצאת מן העיר בליל י"ד קודם עמוד השחר, אע"פ שהוא בלילה בעיר, הואיל וביום לא יהיה בעיר אין זה אפילו פרוז ליומו, הלכך קורא כמקומו בט"ו. אבל אם אינו עתיד לצאת משם הלילה, דהשתא הוי פרוז לאותו היום, אע"פ שעתיד לחזור למחר או ליום אחר, נקרא פרוז וקורא עמהם. וה"ה לבן עיר שהלך לכרך, אם עתיד לחזור בליל ט"ו לא הוי מוקף ליומו, וקורא ביום י"ד, ואע"פ שהוא בכרך, אבל אם אין עתיד לחזור בליל ט"ו, אינו קורא ב"ד אלא ממתין וקורא עמהן. והכי מפרשי לה למתניתין בגמרא: **רבי מאיר אומר כולה.** והלכה כר"מ:

ד הכל כשרים לקרות את המגילה. הכל לאתויי נשים: **חוץ מחרש.** מתניתין ר' יוסי היא, דאמר (ברכות פ"ב מ"ג) הקורא ולא השמיע לאזניו לא יצא: **ר"י מכשיר בקטן.** ואין הלכה כר' יהודה: **אין קורין את המגילה.** שחייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולחזור ולקראה ביום. וקריאה של יום לא תהא אלא לאחר הנץ החמה, דכתיב (אסתר ט, כח) והימים האלה נזכרים ונעשים: **ולא מלין.** דכתיב (ויקרא יב, ג) וביום השמיני ימול: **ולא טובלין ולא מזין.** דכתיב בהזאה (במדבר

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

בֶּן עִיר – שזמנו לקרוא את המגילה בארבעה עשר באדר, **שֶׁהָלַךְ לִכְרַךְ** – המוקף חומה, שקוראים בו את המגילה בחמשה עשר באדר, **וּבֶן כְּרַךְ** – או בן כרך, **שֶׁהָלַךְ לָעִיר** – שקוראים בה את המגילה בארבעה עשר באדר, **אִם עָתִיד לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ, קוֹרֵא כִּמְקוֹמוֹ** – בן עיר בארבעה עשר באדר אף על פי שהוא בכרך, ובן כרך בחמשה עשר באדר אף על פי שהוא בעיר. **וְאִם לָאו** – שאינו עתיד לחזור למקומו, **קוֹרֵא עִמָּהֶן** – עם אנשי המקום שהלך לשם. בגמרא מבואר: לא שנו (שבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו, קורא בחמישה עשר ולא בארבעה עשר – רש"י), אלא שעתיד לחזור בליל ארבעה עשר (ומפרש רש"י: שקודם עמוד השחר יצא מן העיר, ובכגון זה שנו במשנתנו שאינו צריך לקרוא עמהם בליל ארבעה עשר, הואיל וביום לא יהיה שם. והרי"ף כותב: שעתיד לחזור בליל ארבעה עשר, ונתעכב ולא חזר, כלומר שהיה בדעתו לצאת מן העיר בליל ארבעה עשר, ובמקרה נתעכב שם למחר, כיון שלא היה בדעתו להתעכב, הריהו קורא כמקומו בחמישה עשר); אבל אין עתיד לחזור בליל ארבעה עשר (כלומר שלא היה בדעתו לחזור למקומו באותו לילה אלא להתעכב בעיר בתחילת יום ארבעה עשר, אף על פי שעומד לחזור באותו יום או ביום אחר – רש"י; הר"ן), קורא עמהן (בארבעה עשר, שדינו כפרוז לאותו יום), שכתוב (אסתר ט, יט): "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר" – **ונשאלת השאלה:** כיון שכתוב "היהודים הפרזים", למה מוסיף עוד הכתוב: "היושבים בערי הפרזות"? אלא בא הכתוב להשמיענו, שפרוז בן יומו נקרא פרוז; וכיון שפרוז בן יומו נקרא פרוז, מוקף בן יומו נקרא מוקף. מכאן גם שנינו: בן עיר שהלך לכרך, אם עתיד לחזור למקומו – כלומר שהיה בדעתו לחזור לעירו בליל חמישה עשר באדר, אף על פי ששוהה בכרך כל יום ארבעה עשר וליל חמישה עשר, קורא כמקומו – בארבעה עשר, שהואיל ועתיד לחזור בליל חמישה עשר קודם עמוד השחר, לא חל עליו דין מוקף בן יומו; ואם לאו – שלא היה בדעתו לחזור בליל חמישה עשר אלא להתעכב בכרך אף בתחילת חמישה עשר, קורא עמהן – בחמישה עשר באדר, שמוקף בן יומו הוא ודינו כמוקף (רש"י; הר"ן). וכן כותב הרמב"ם: בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר, אם היה בדעתו לחזור למקומו בזמן קריאה (כלומר בזמן קריאת המקום שהוא נמצא בו עכשיו – "מגיד משנה") ונתעכב ולא חזר, קורא כמקומו. ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם (עיין "כסף משנה"). ויש מפרשים שדברי הגמרא ("לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל ארבעה עשר") מוסבים על כל משנתנו, כלומר שאף בבן עיר שהלך לכרך תלוי הדבר אם בדעתו לחזור בליל ארבעה עשר (ולא כמו שבארנו לעיל: בליל חמישה עשר), שכן אם היה בדעתו להתעכב בכרך בתחילת היום של ארבעה עשר, כבר פרח ממנו דין פרוז, והרי הוא כמוקף בן יומו וקורא בחמישה עשר (הרא"ש; הראב"ד).

מֵהֵיכָן קוֹרֵא אָדָם אֶת הַמְּגִלָּה וְיוֹצֵא בָהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כֻּלָּהּ – מתחילתה ועד סופה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵ"אִישׁ יְהוּדִי"** – מפרק ב פסוק ה ואילך, המתחיל במעשה מרדכי ואסתר. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵ"אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – גידל המלך אחשוורוש את המן"... היינו מתחילת פרק ג', המספר על רשעת המן. בגמרא מבואר, שכולם דרשו מאותו פסוק: "ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף" – רבי מאיר סובר: תוקפו של אחשוורוש, ולכן יש לקרוא את כל המגילה, שכולה עוסקת באחשוורוש. רבי יהודה סובר: תוקפו של מרדכי, ורבי יוסי סובר: תוקפו של המן. והלכה כרבי מאיר.

באור משנה ד

הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִקְרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה – ולהוציא האחרים ידי חובתם, **חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן** – סתם חרש האמור בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר (תרומות א, ב), אבל חרש האמור כאן היינו המדבר ואינו שומע, שהרי מדובר בקורא את המגילה, ומכל מקום שווה דינו לשוטה וקטן, שאינו מוציא את האחרים ידי חובתם, שמשנתנו כדעת רבי יוסי היא, שאמר בענין קריאת שמע (ברכות ב, ג): "הקורא ולא השמיע לאזנו לא יצא", וכיון שחרש זה עצמו אינו יוצא בקריאתו אינו יכול להוציא את האחרים ידי חובתם (גמרא; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב" בענין אוקימתא אחרת שבגמרא). ברם, אין הלכה כרבי יוסי אלא כרבי יהודה הסובר (שם), שבדיעבד יצא. **רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בַּקָּטָן** – היינו בקטן שהגיע לחינוך מצוות. ואף על פי כן סובר תנא קמא שהוא פסול לקריאת המגילה (עיין טעמם בתוספות מגילה יט, ב, ומובא גם ב"תוספות יום טוב"; ועיין תוספות רבי עקיבא איגר ו"תפארת ישראל").

– **במסכת ערכין** (ג, א) **אמרו:** הכל כשרין לקרות את המגילה – **לרבות נשים,** וכדברי רבי יהושע בן לוי, שאמר: נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס. ומפרש רש"י (שם), שכשרות הן לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם. אבל בעל הלכות גדולות פוסק שהן חייבות אבל אינן מוציאות את הרבים ידי חובתם (תוספות שם). **אֵין קוֹרִין אֶת הַמְּגִלָּה** – ביום, שכן מצווה לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, **וְלֹא מָלִין** – ביום השמיני, **וְלֹא טוֹבְלִין** – היינו הטמאים הצריכים טבילה ביום, **וְלֹא מַזִּין** – מי אפר פרה על מי שנטמא בטומאת מת,

וְלֹא טוֹבְלִין וְלֹא מַזִּין; וְכֵן שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִּטְבֹּל — עַד שֶׁתָּנֵץ הַחַמָּה. וְכֻלָּן שֶׁעָשׂוּ מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר — כָּשֵׁר.

ה כָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַמְּגִלָּה, וְלִקְרִיאַת הַהַלֵּל, וְלִתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְלִנְטִילַת לוּלָב, וְלִתְפִלַּת הַמּוּסָפִין וְלַמּוּסָפִין, וּלְוִדּוּי הַפָּרִים, וּלְוִדּוּי הַמַּעֲשֵׂר, וּלְוִדּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים, לִסְמִיכָה, לִשְׁחִיטָה, לִתְנוּפָה, לְהַגָּשָׁה, לִקְמִיצָה וּלְהַקְטָרָה, לִמְלִיקָה, וּלְקַבָּלָה, וּלְהַזָּיָה, וּלְהַשְׁקָיַת סוֹטָה, וְלַעֲרִיפַת הָעֶגְלָה, וּלְטַהֲרַת הַמְּצֹרָע.

ו כָּל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לִקְצִירַת הָעֹמֶר וּלְהֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם — כָּשֵׁר כָּל הַיּוֹם; דָּבָר

פירוש ברטנורא

יט, יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי, והוקשה טבילה להזאה. ודוקא כשטובל בז' אמרינן דאין טובלין אלא ביום, ולא אמרינן משחשיכה בתחילת שביעי ראוי לטבול, אע"ג דלילה תחלת היום הוא. אבל משעבר יום ז' מותר לטבול בלילה: **שומרת יום כנגד יום.** בי"א ימים שבין נדה לנדה. אם ראתה יום א' שומרת יום מחרתו וטובלת באותו יום עצמו משתנץ החמה: **משעלה עמוד השחר כשר.** דמשעלה עמוד השחר אקרי יום, דכתיב בספר עזרא (נחמיה ד, טו) ואנחנו עושים במלאכה [וגו'] מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, וכתיב בתריה (שם שם טז) והיה לנו הלילה משמר והיום למלאכה. ולא אמרו עד הנץ החמה אלא כדי לצאת מספק לילה, לפי שאין הכל בקיאין כשיעלה עמוד השחר:

ה ולוידוי הפרים. פר כהן משיח, ופר העלם דבר של צבור, שמתודים עליהם חטאם שהביאום עליו: **ולוידוי מעשר.** ביערתי הקדש מן הבית: **לסמיכה.** וסמך את ידו על ראש העולה: **להגשה.** מגיש את המנחה תחלה בקרן מערבית דרומית של מזבח, ואח"כ קומץ: **ולקמיצה ולהקטרה.** בהקטרת קומץ קאמר, שהוא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים, ואינה כשרה אלא ביום. אבל הקטר חלבים ואברים כשר כל הלילה, כדתנן במתניתין (מ"ו): **לקבלה.** קבלת הדם במזרק: **להזייה.** הזיית פרים הנשרפים וכל חטאות הפנימיות. וזריקת דם על המזבח נמי קרי הזייה:

ו ולהקטר חלבים ואברים. מותרי תמיד של בין הערבים, דכתיב בהו (ויקרא ו, ב) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה: **זה הכלל דבר שמצותו ביום**

משניות מבוארות – קהתי

שטעון הזאה ביום השלישי וביום השביעי (במדבר יט, יט); **וְכֵן שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם** – אשה הרואה דם לאחר שבעת ימי נידתה, בתוך אחד עשר יום שבין סוף הנידה שעברה לתחילת הנידה הבאה, צריכה לשמור יום אחד בטהרה כנגד יום הטומאה, היינו שהיא טובלת למחרת היום הטמא, ואם אינה רואה בו דם, הרי היא טהורה לערב (עיין באור מפורט בהקדמתנו למשנה פסחים ח, ה), **לֹא תִּטְבֹּל** – למחרת היום הטמא, **עַד שֶׁתָּנֵץ הַחַמָּה** – כלומר כל אלו שנישנו לעיל אין עושים מצוותם אלא משמתחילה החמה לנצנץ בראשי ההרים. **וְכֻלָּן שֶׁעָשׂוּ** – מצוותם, **מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַّחַר** (עיין פירוש שהבאנו בבאור למשנה ברכות א, א), **כָּשֵׁר** – בדיעבד; שמשעלה עמוד השחר כבר נחשב יום, ולא אמרו חכמים "עד שתנץ החמה" אלא כדי לצאת מספק לילה, לפי שאין הכל בקיאים מתי מתחיל לעלות עמוד השחר.

באור משנה ה

כָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַמְּגִלָּה – שנאמר (אסתר ט, כח): "והימים האלה נזכרים", **וְלִקְרִיאַת הַהַלֵּל** – במועדים ובחנוכה, שנאמר בו (תהלים קיח, כד): "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו", וכן (תהלים קיג, ג): "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'", **וְלִתְקִיעַת שׁוֹפָר** – בראש השנה, שנאמר (במדבר כט, א): "יום תרועה יהיה לכם", **וְלִנְטִילַת לוּלָב** – בחג הסוכות, שנאמר (ויקרא כג, מ): "ולקחתם לכם ביום הראשון", **וְלִתְפִלַּת הַמּוּסָפִין** – שמתפללים ביום שיש בו קרבן מוסף, **וְלַמּוּסָפִין** – ולהקרבת קרבנות המוספין, שנאמר (ויקרא כג, לז): "דבר יום ביומו", ותפילת המוספין דינה כמוספין, **וּלְוִדּוּי הַפָּרִים** – שנאמר (ויקרא ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו... פר בן בקר", וכן נאמר (שם שם, יג): "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה... והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", והוא הנקרא "פר העלם דבר של ציבור", ואלו המביאים את הפרים מתוודים עליהם את החטא שהביאום עליו; וכל היום כשר לכך, שלמדים מיום הכיפורים שכתוב בו (ויקרא טו, ו): "וכפר בעדו ובעד ביתו" – בכפרת דברים הכתוב מדבר, וכל כפרה היא ביום, שנאמר (ויקרא טז, ל): "כי ביום הזה יכפר עליכם", **וּלְוִדּוּי הַמַּעֲשֵׂר** – שמתוודים על מתן המעשרות בשנה הרביעית והשביעית של השמיטה, כמו שכתוב (דברים כו, יג): "ואמרת לפני ה' א־להיך בערתי הקודש מן הבית" וכו', וסמוך לו: "היום הזה ה' א־להיך מצווך". **וּלְוִדּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים** – שנאמר (ויקרא טז, כא): "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל", וכבר הזכרנו שכפרה היא ביום, שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם", **לִסְמִיכָה** – שסומכים הידים על ראש הקרבן לפני השחיטה, כמו שכתוב (ויקרא ג, ב): "וסמך ידו על ראש קרבנו", **לִשְׁחִיטָה** – של קרבנות בהמה, שנאמר (ויקרא יט, ו): "ביום זבחכם", ולמדים סמיכה משחיטה, שנאמר (ויקרא א, ד־ה): "וסמך ידו על ראש העולה... ושחט את בן הבקר", **לִתְנוּפָה** – של העומר, שנאמר (ויקרא כג, יב): "ביום הניפכם את העומר", והוא הדין לתנופה של האימורים והחזה בשלמים (ויקרא ז, ל), **לְהַגָּשָׁה, לִקְמִיצָה וּלְהַקְטָרָה** – של קרבן מנחה, שכן מגישים את המנחה תחילה לקרן מערבית דרומית של המזבח, ואחר כך קומצים ממנה מלוא הקומץ ומקטירים אותו, **לִמְלִיקָה** – בקרבן עופות (תורים או בני יונה), שכתוב בו (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו", **וּלְקַבָּלָה** – קבלת דם הקרבן במזרק, כדי לזרקו על המזבח, **וּלְהַזָּיָה** – לזריקת הדם על המזבח ועל הפרוכת וכו' (עיין זבחים ה, א–ב), שכל עבודות אלו מצוותן ביום, שנאמר (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם", **וּלְהַשְׁקָיַת סוֹטָה** – שמשקים אותה המים המארירים (עיין במדבר ה, כד), ויש להשקותה ביום, שנאמר בה (במדבר ה, ל): "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", וכתוב (דברים יז, יא): "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך", ולמדים משם בגזירה שווה "תורה תורה", מה משפט ביום, אף השקאת הסוטה ביום; **וְלַעֲרִיפַת הָעֶגְלָה** – כשנמצא חלל בשדה, שכתוב בה (דברים כא, ח): "ונכפר להם הדם", הלכך ככפרת קדשים היא, שאינה אלא ביום, **וּלְטַהֲרַת הַמְּצֹרָע** – שכתוב (ויקרא יד, ב): "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו". – כל אלו שנישנו במשנתנו מצוותם ביום וכשרים הם כל היום.

באור משנה ו

לאחר ששנינו במשנה הקודמת על דברים שמצוותם ביום, שכשרים כל היום, באה משנתנו ללמד על דברים שמצוותם בלילה, שכשרים כל הלילה.

כָּל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לִקְצִירַת הָעֹמֶר – במוצאי יום טוב הראשון של פסח (עיין ויקרא כג, י; מנחות י, ג), **וּלְהֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים** – החלבים והאברים של הקרבנות שנזרק דמם ביום, מצוותם להעלותם על המזבח באותו יום ואף בלילה שלאחריו כל הלילה, שנאמר (ויקרא ו, ב): "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר". מקרבן עולה הקטירו כל האברים, ומשאר הקרבנות לא הקטירו אלא החלבים המפורשים בפרשת ויקרא. ויש מפרשים: ולהקטר חלבים ואברים – של עולת התמיד של בין הערבים (ברטנורא). **זֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם, כָּשֵׁר**

שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּלַּיְלָה — כָּשֵׁר כָּל הַלַּיְלָה.

פרק שלישי

א בְּנֵי הָעִיר שֶׁמָּכְרוּ רְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר — לוֹקְחִין בְּדָמָיו בֵּית הַכְּנֶסֶת; בֵּית הַכְּנֶסֶת — לוֹקְחִין תֵּבָה; תֵּבָה — לוֹקְחִין מִטְּפָחוֹת; מִטְּפָחוֹת — לוֹקְחִין סְפָרִים; סְפָרִים — לוֹקְחִין תּוֹרָה. אֲבָל אִם מָכְרוּ תּוֹרָה — לֹא יִקְחוּ סְפָרִים; סְפָרִים — לֹא יִקְחוּ מִטְּפָחוֹת; מִטְּפָחוֹת — לֹא יִקְחוּ תֵּבָה; תֵּבָה — לֹא יִקְחוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת; בֵּית הַכְּנֶסֶת — לֹא יִקְחוּ אֶת הָרְחוֹב; וְכֵן בְּמוֹתְרֵיהֶן. אֵין מוֹכְרִין אֶת שֶׁל רַבִּים לְיָחִיד, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹרִידִין אוֹתוֹ מִקְּדֻשָּׁתוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, אַף לֹא מֵעִיר גְּדוֹלָה לְעִיר קְטַנָּה.

פירוש ברטנורא

כשר כל היום. לאתויי סדור שתי בזיכי לבונה שנותנים על לחם הפנים: **ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה.** לאתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה. ולא אמרו חכמים עד חצות, אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

ג א בני העיר. רחובה של עיר. יש בה קדושה, שמתפללין בה בתעניות. וחכמים פליגי על סתם מתניתין, ואמרי רחובה של עיר אין בה משום קדושה, הואיל ואין מתפללין בה אלא באקראי בעלמא. והלכה כחכמים: **בית הכנסת לוקחים תיבה.** ודוקא בית הכנסת דכפרים הוא דמצו מזבני לה, אבל בית הכנסת דכרכים, כיון דמעלמא קא אתו לה הויא דרבים ולא מצו מזבני לה: **ספרים.** נביאים וכתובים: **אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים.** דמעלין בקודש ואין מורידין: **וכן במותריהן.** מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה, לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה. ולא נאמרו כל הדברים הללו אלא כשלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אבל אם מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפילו לקנות בדמים שֶׁכָּר לשתות מותר. ודוקא בשל כפרים כדאמרינן:

משניות מבוארות – קהתי

כָּל הַיּוֹם — לרבות סידור לחם הפנים ושתי בזיכי לבונה שנותנין עליהם (גמרא); **דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּלַּיְלָה, כָּשֵׁר כָּל הַלַּיְלָה** — לרבות אכילת פסחים. ברם, חכמים אמרו: עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה (ברכות א, א).

משנתנו אינה נוקטת קריאת מגילה בלילה, לפי שעיקר מצוות קריאתה הוא ביום. ומכאן גם נוהגים לברך "שהחיינו" גם בלילה וגם ביום (רבנו תם; הר"ן).

באור משנה א

אגב דיני קריאת המגילה נישנו במסכתנו, בשני הפרקים האחרונים, הלכות קריאת התורה, וכהקדמה להן סודרו בתחילת פרקנו (משניות א-ג) דיני קדושת בית הכנסת. — בסדר המשנה שבגמרא מקדימים את הפרק האחרון "הקורא את המגילה" לפני פרקנו, אבל הרי"ף והרמב"ם נוקטים את הסדר שלפנינו. — משנתנו באה ללמד, שאם מוכרים דבר שיש בו קדושה, אין לוקחים בדמיו אלא דבר שקדושתו חמורה יותר, שמעלים בקודש ואין מורידין.

בְּנֵי הָעִיר שֶׁמָּכְרוּ רְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר — שהיו מתפללין בו בתעניות ובמעמדות (עיין תענית ב, א), ולפיכך יש בו קצת קדושה, **לוֹקְחִין בְּדָמָיו בֵּית הַכְּנֶסֶת** — שקדושתו חמורה מקדושת הרחוב, ועל ידי כך מעלים בקדושת הדמים, וכן בכולם. ברם חכמים חולקים על סתם משנתנו וסוברים שרחובה של עיר אין בו קדושה, הואיל ואין מתפללים בו אלא באקראי בלבד, והלכה כחכמים. **בֵּית הַכְּנֶסֶת** — אם מכרו בית הכנסת, **לוֹקְחִין תֵּבָה** — ארון הקודש. בגמרא אמרו, שדווקא בית הכנסת של כפרים מותר למכור, לפי שלא עשו אותו אלא על דעת בני הכפר לבדם, שיהיה להם להתפלל בו, ואם רצו כולם למכרו, מותרים; אבל בית הכנסת של כרכים, הואיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה, שכל הבא אל העיר יבוא ויתפלל בו, נעשה של כל ישראל ואסור למכרו. מכרו **תֵּבָה** — ארון הקודש, **לוֹקְחִין מִטְּפָחוֹת** — לספרי תורה. מכרו **מִטְּפָחוֹת, לוֹקְחִין סְפָרִים** — נביאים וכתובים (רש"י); ויש מפרשים, שאף חומשים בכלל ספרים (רמב"ם). מכרו **סְפָרִים, לוֹקְחִין תּוֹרָה** — ספר תורה. **אֲבָל אִם מָכְרוּ תּוֹרָה, לֹא יִקְחוּ סְפָרִים** — לפי שעל ידי כך מורידים מקדושת הדמים, וכבר הזכרנו שמעלים בקודש ואין מורידים. מכרו **סְפָרִים, לֹא יִקְחוּ מִטְּפָחוֹת;** מכרו **מִטְּפָחוֹת, לֹא יִקְחוּ תֵּבָה;** מכרו **תֵּבָה, לֹא יִקְחוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת;** מכרו **בֵּית הַכְּנֶסֶת, לֹא יִקְחוּ אֶת הָרְחוֹב** (ובדברים שקדושתם שווה עיין "תוספות יום טוב", שמביא דעות שונות); **וְכֵן בְּמוֹתְרֵיהֶן** — במה שנשאר מן הדמים, שצריכים לקנות דבר שקדושתו חמורה, כגון מכרו ספרים ולקחו ברוב דמיהם ספר תורה, אסור לקנות במותר דבר שקדושתו פחותה. **אֵין מוֹכְרִין אֶת שֶׁל רַבִּים** — בית כנסת של רבים (הר"ן), **לְיָחִיד** — ובירושלמי מבואר כגון ספר תורה של רבים אסור למכרו ליחיד, **מִפְּנֵי שֶׁמּוֹרִידִין אוֹתוֹ מִקְּדֻשָּׁתוֹ** — שבית כנסת (או ספר תורה) של רבים קדושתו יתרה משל יחיד; **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמְרוּ לוֹ** — חכמים: **אִם כֵּן** — אם אתה אוסר למכור את של רבים ליחיד, **אַף לֹא מֵעִיר גְּדוֹלָה לְעִיר קְטַנָּה** — בדין שתאסור למכור אף של עיר גדולה לעיר קטנה, שהואיל ובעיר קטנה אין משתמשים בו "ברוב עם", נמצא שמורידים אותו מקדושתו, וכיון שמותר למכור מעיר גדולה לעיר קטנה אף של רבים ליחיד מותר.

רש"י

דאוריה ודהסתה. שהוסת למנות את ישראל בסוף ימיו וגרם לבא עליהם דבר: **דבת שבע.** שבא עליה: **ילד.** בנה הראשון: **לשון הרע.** על מפיבושת מפי ציבא: **האי אפרעו מיניה.** מדה במדה הוא הפסידו לחלק נחלתו והוא נפסד נחלת מלכות: **סיומא.** מלאכי פחד מבהילים אותו: **לא נמשכה.** לאורך ימים: **שלא היה בו שום דופי.** משפחה ויתגאו המלכים היוצאים מזרעו על ישראל אבל דוד מרות המואביה אתא: **קופה של שרצים.** דופי משפחה:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כב עמ' ב: מבררת הגמרא: **שָׁאוּל בְּאַחַת מַאי הִיא** - מה היא אותה עבירה. משיבה הגמרא: **מַעֲשֶׂה דַּאֲגָג,** שחטא שאול במה שלא הרג את אגג מלך עמלק (שמואל א' טו ט). שואלת הגמרא: **וְהָא אִיכָּא** גם **מַעֲשֶׂה דְּנוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים,** הנזכר לעיל. משיבה הגמרא: **אַמַּעֲשֶׂה דַּאֲגָג כְּתִיב** (שם טו יא) **'נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שָׁאוּל לְמֶלֶךְ',** ומשמע שמחמת עוון זה לחוד נענש.

הגמרא ממשיכה לבאר: **דָּוִד בִּשְׁתַּיִם מַאי נִינְהוּ,** חטא אחד הוא, מעשה **דְּאוּרְיָה** החיתי ששלחו דוד למלחמה. **וְ**עוון שני הוא מעשה **דַּהֲסָתָה** - שבסוף ימיו הוסת למנות את ישראל, וכמו שכתוב (שמואל ב' כד א) 'וַיֹּסֶף אַף ה' לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה', ובכך גרם שיבוא דָּבָר על ישראל.

שואלת הגמרא: **וְהָא אִיכָּא נַמִּי מַעֲשֶׂה דְּבַת שֶׁבַע,** שלקחה בחייו של אוריה בעלה. משיבה הגמרא: **הָתָם, אִפְּרְעוּ מִינֵּיהּ** - נפרעו ממנו ונענש על כך, **דִּכְתִיב** בדברי התוכחה של נתן הנביא לדוד (שם יב ו) **'וְאֶת הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתָּיִם'** - על בת שבע [שנמשלה בפסוק לכבשת הרש] ישלם פי ארבע, שיענש בארבעת ילדיו, ואלו הם, **יָלֶד** - שמת הילד הראשון שנולד לו מבת שבע (שם יב יח), **אַמְנוֹן** בנו, שנהרג בציוויו של אבשלום (שם יג כט), **תָּמָר** בתו, שנאנסה, **וְאַבְשָׁלוֹם** בנו, שמרד בו ונהרג (שם טו־יח).

שואלת הגמרא: **הָתָם נַמִּי אִפְּרְעוּ מִינֵּיהּ** - הרי אף בחטא של 'הסתה' שמנה את ישראל נפרעו ממנו, **דִּכְתִיב** (שם כד טו) **'וַיִּתֵּן ה' דֶּבֶר (בעם מן הבקר) [בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר] וְעַד עֵת מוֹעֵד'.** משיבה הגמרא: **הָתָם** בחטא של 'הסתה' **לֹא אִפְּרְעוּ מִגּוּפֵיהּ** - לא נפרעו מדוד עצמו אלא מישראל. מקשה הגמרא: והרי **הָתָם** - בעוון בת שבע, **נַמִּי לֹא אִפְּרְעוּ מִגּוּפֵיהּ,** אלא מבניו. מתרצת הגמרא: **לָאֵי** [־באמת] **אִפְּרְעוּ מִגּוּפֵיהּ** - נפרעו גם מגופו, **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים נִצְטָרַע דָּוִד** לאחר עוון בת שבע, **וּפָרְשׁוּ הֵימֶנּוּ סַנְהֶדְרִין, וְנִסְתַּלְּקָה הֵימֶנּוּ שְׁכִינָה, דִּכְתִיב** שדוד המלך התפלל (תהילים קיט עט) **'יָשׁוּבוּ לִי יְרֵאֶיךָ וְיֹדְעֵי עֵדֹתֶיךָ',** היינו הסנהדרין שפרשו ממנו, **וּכְתִיב** (שם נא יד) **'הָשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ',** היינו רוח הקודש שנסתלקה ממנו. הרי שנענש דוד בעצמו שנצטרע, ופרשו ממנו הסנהדרין, ונסתלקה ממנו רוח הקודש.

הגמרא ממשיכה להקשות על רב הונא: וכי היו לדוד רק שני חטאים אלו [שלא נענש עליהם], **וְהָא אָמַר רַב** (שבת נו.), **קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרָע** כשברח מפני אבשלום בנו, ובא אליו ציבא ואמר לו שמפיבושת מורד בו. מתרצת הגמרא: רב הונא סובר **כִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר** (שם), **לֹא קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרָע,** ומה שסבר שמפיבושת מרד בו לא היה מחמת דברי ציבא, אלא מפני דברים הניכרים שראה בו. ממשיכה הגמרא ומתרצת: **וּלְרַב נַמִּי, דְּאָמַר קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרָע,** יש לתרץ **דְּהָא אִיפְּרְעוּ מִינֵּיהּ** - שכבר נפרעו ממנו על חטא זה, **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ דָּוִד לִמְפִיבוֹשֶׁת** לאחר שמפיבושת אמר לו שלא מרד בו כלל (שם יט ל), **'אָמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה'** והראה בדעתו שעדיין הוא חושד במפיבושת, **יָצְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ** שיענש על כך בעונש זה, **רְחַבְעָם** בן בנך, **וְיָרָבְעָם** בן נבט **יַחְלְקוּ אֶת הַמַּלְכוּת,** ונמצא שנפרע דוד על חטא זה.

מאמר נוסף בענין שאול המלך: נאמר בפסוק (שמואל א' יג א) **'בֶּן שָׁנָה שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ', אָמַר רַב הוּנָא,** כוונת הפסוק שהיה שאול כְּתינוק **בֶּן שָׁנָה, שֶׁלֹּא טָעַם טַעַם חֵטְא. מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְאִימָּא** שמא כוונת הפסוק שהיה שאול **כְּבֶן שָׁנָה שֶׁמְּלוּכְלָךְ בְּטִיט וּבְצוֹאָה.** לאחר שאמר כן, **אַחֲוִיאוּ לֵיהּ לְרַב נַחְמָן סִיוּטָא בְּחֶלְמֵיהּ** - הראו לרב נחמן בחלום מלאכי חבלה המבהילים אותו, ותלה זאת במה שהרהר אחר שאול, ולכן **אָמַר, נַעֲנֵיתִי לָכֶם** [־דברתי כנגדכם יותר מן הראוי] **עַצְמוֹת שָׁאוּל בֶּן קִישׁ. הֲדַר חֲזָא** - שוב ראה **סִיוּטָא בְּחֶלְמֵיהּ,** כיון שלא אמר זאת בכבוד הראוי לשאול, חזר ו**אָמַר, נַעֲנֵיתִי לָכֶם עַצְמוֹת שָׁאוּל בֶּן קִישׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.**

מאמר נוסף בענין שאול המלך: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, מִפְּנֵי מַה לֹּא נִמְשְׁכָה מַלְכוּת בֵּית שָׁאוּל** לאורך ימים, **מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ שׁוּם דּוֹפִי** [־פגם] ביחוס משפחתו, ויש בזה חיסרון, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, אֵין מַעֲמִידִין פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן קוּפָּה שֶׁל שְׁרָצִים תְּלוּיָה לוֹ מֵאַחוֹרָיו** - שיש פגם ביחוס משפחתו, והטעם לכך, **שֶׁאִם תָּזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו** [־יתגאה] **אוֹמְרִין לוֹ חֲזוֹר לַאֲחוֹרֶיךָ** וראה מהיכן באת.

בְּבוּאָה (**לְבָבוּאָה**) **דְּבָבוּאָה** – אם הוא רואה צל לצילו, **נִידַע דְּאָתֵי לְבֵיתֵיהּ** – ידע שיחזור לביתו לשלום.

דוחה הגמרא את העצה האחרונה: **וְלָאו מִילְּתָא הִיא** – ואין ראוי לעשות כן, כיון שאף אם לא יראה את צל צילו יתכן שיחזור לשלום, אך **דִּילְמָא חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ** – שמא תחלש דעתו מחמת שלא יראה את צל צילו, ומתוך כך שחלשה דעתו, **מִתְּרַע מַזָּלֵיהּ** – ירע מזלו, ואכן יארע לו אסון ולא יחזור לביתו. ואם לא היה עושה כן ולא היתה דעתו נחלשת, היה חוזר לביתו.

הגמרא מביאה דברים נוספים שיש לעשותם משום סימן: **אָמַר אַבָּיֵי, הַשְׁתָּא דְּאָמְרַת סִימָנָא מִילְּתָא הִיא** – עתה, שאתה אומר שיש ממש בסימנים, **יְהֵא רָגֵל אִינִישׁ לְמֵיכַל רֵישׁ שַׁתָּא** – יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה מאכלים אלו, **קָרָא** – דלעת, **וְרוּבְיָא** – עשב ששמו 'תִּלְתָן', **כַּרְתִּי, סִילְקָא** – תרדים, **וְתַמְרֵי** – ותמרים, והטעם בהם, יש מהם מחמת שהם גדלים מהר, והוא סימן טוב, ויש מהם שהם מתוקים, והוא סימן שתהא השנה מתוקה.

הגמרא מביאה דברים נוספים שיש בהם משום סימן: **אָמַר לְהוּ רַב מְשַׁרְשִׁיָא לִבְנֵיהּ** [–לבניו], **כִּי בָּעִיתוּ לְמִיזַל לְמִגְמַר קַמֵּיהּ רַבְּכוֹן** – כשאתם רוצים ללכת ללמוד מרבכם, **גְּרוֹסוּ מֵעִיקָּרָא מַתְנִיתִין** – תלמדו תחילה את המשניות, **וַהֲדַר עוּלוּ קַמֵּי רַבְּכוֹן** – ואחר כך תלכו לפני רבכם, כדי שתוכלו להקשות קושיות ולהביא ראיות לדבריו. **וְכִי יָתְבִיתוּ קַמֵּי רַבְּכוֹן** – וכשאתם ישבים לפני רבכם, **חֲזוּ לְפוּמֵיהּ דְּרַבְּכוֹן** – הסתכלו בפיו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה ל ב) **'וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ'. וְכִי גְּרִיסִיתוּ שְׁמַעְתָּא גְּרוֹסוּ עַל מַיָּא** – וכשאתם עוסקים בלימודכם, לימדו על מקום נהר של מים, **דְּכִי הֵיכִי דְּמַשְׁכִי מַיָּא תִּמְשׁוֹךְ שְׁמַעְתְּכוֹן** – שכמו שנמשכים המים כך יתארך ויצליח תלמודכם.

דבר נוסף אמר להם רב משרשיא: **אַקִּילְקֵי דְּמָתָא מַחְסִיָּא** – מוטב שתלכו לדור על האשפות של העיר מתא מחסיא, **וְלָא אַפַּדְנֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא** – ולא תגורו על הארמונות של העיר פומבדיתא, לפי שאנשי פומבדיתא היו ליסטים.

ועוד אמר להם: **טַב גּוּלְדָּנָא קָרְיָא לְמֵיכַל** – טוב לאכול דג קטן ומוסרח, **מִכּוּתְחָא** – מלאכול כותח, שהוא מין מאכל העשוי מפת, ומי חלב שנשארים לאחר עשיית הגבינה, ומלח, **דְּרָמֵי כִּיפֵּי** – ואפילו כותח משובח וחזק שמשבר את האבן כששופכים אותו עליה, מכל מקום לא טוב לאכול ממנו, שהרי אמרו בפסחים (מב.) שהכותח מטמטם את הלב, ומסמא את העינים ומכחיש את הגוף.

הגמרא חוזרת לענין משיחת המלכים ומביאה מימרא בענין זה: נאמר בשירת חנה, (שמואל א' ב א) **'וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמַר עָלַיִז לִבִּי בַּה' רָמָה קַרְנִי בַּה'**", אמרה חנה לשון **'רָמָה קַרְנִי'**, והיינו קרן של שמן, **וְלָא 'רָמָה פַּכִּי'**, והיינו פך שמן, לפי שהקרן חשובה מהפך, שהרי דָּוִד **וּשְׁלֹמֹה שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּקֶרֶן, נִמְשְׁכָה מַלְכוּתָם** לעולם, אבל **שָׁאוּל** המלך, **וְיֵהוּא** בן נמשי מלך ישראל, **שֶׁנִּמְשְׁחוּ מִן הַפַּךְ, לֹא נִמְשְׁכָה מַלְכוּתָם.**

שנינו במשנה: שלשים ושש כריתות וכו', **הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטֹרֶת.**

מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: **תָּנוּ רַבָּנַן, הַמְפַטֵּם** [–מכין] **אֶת הַקְּטֹרֶת** כדי **לְלַמֵּד בָּהּ** – להתלמד בדרך הכנתה, **אוֹ** כדי **לְמוֹסְרָהּ לַצִּיבּוּר, פָּטוּר.** אך אם עשה כן כדי **לְהָרִיחַ בָּהּ, חַיָּיב. וְהַמַּרִיחַ בָּהּ** – המריח קטורת של ציבור, **פָּטוּר, אֶלָּא שֶׁמָּעַל.**

תמהה הגמרא: **וּמִי אִיכָּא** – וכי יש **מְעִילָה** [בְּרִיחַ], **וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא, קוֹל** – שמיעת כלי השיר בבית המקדש, **וּמַרְאֶה** – הנהנה מראיית יופי ההיכל, **וְרֵיחַ** – הנהנה מריח הקטורת, **אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה,** ומדוע אמרה הברייתא שהמריח בקטורת מעל.

מתרצת הגמרא: **רֵיחַ,** רק **אַחַר שֶׁתַּעֲלֶה תִּמְרָתוֹ** [–עמוד העשן] **אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה,** והטעם לכך, [**שֶׁהֲרֵי**] **אֵין לְךָ דָּבָר,** שהוא **אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה מִצְוָתוֹ, וּמוֹעֲלִין בּוֹ,** לכן אחרי שעלתה תמרתו, מותר להריח בו, אבל קודם לכן יש בהרחת הקטורת משום מעילה.

מקשה הגמרא: **אַלְמָה לֹא** – מדוע אתה אומר שאין דבר שנעשית מצותו ומועלים בו, **וַהֲרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתָהּ,** שהמצוה היא להרים גחלים מעל המזבח ולהניחם על הארץ במקומם סמוך למזבח, **וְאַף** על פי כן **מוֹעֲלִין בָּהּ,** וכמו שתדרוש הגמרא להלן, ואם כן נלמד משם שאף בקטורת שעלתה תמרתה יש בה משום מעילה.

מתרצת הגמרא: אין ללמוד מתרומת הדשן לכל מקום, **מִשּׁוּם דְּהָוֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וּבִגְדֵי כְּהוּנָּה שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד,** שמשניהם אסרה התורה ליהנות אף אחר שנעשית מצותם, **וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִים.**

ממשיכה הגמרא ומקשה: **הָנְיָא** – תירוץ זה נח ומובן **לְרַבָּנַן,** הסוברים שבגדי כהונה אסורים בהנאה אף לאחר שנעשית מצותם, **אֶלָּא לְרַבִּי הוֹסֵא** הסובר שהם מותרים בהנאה, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – מה יש לומר בישוב הקושיא, מדוע אין לומדים מתרומת הדשן לכל מקום, שיש מעילה אף בדבר שנעשית מצותו. ומביאה הגמרא את מחלוקתם: **דְּתַנְיָא,** נאמר בפסוק לגבי בגדי כהונה (ויקרא טז כג) 'וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ **וְהִנִּיחָם שָׁם',** ופסוק זה **מְלַמֵּד** שֶׁבגדים אלו **טְעוּנִין גְּנִיזָה,** לפי שאסור ליהנות מהן. **רַבִּי הוֹסֵא אוֹמֵר,** כְּשִׁירִין הֵן לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, ולא נאסרו בהנאה, **וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה השמיענו הפסוק בלשון **'וְהִנִּיחָם שָׁם', שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן** הכהן הגדול **בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַחֵר.** ועל כל פנים לדברי רבי דוסא נמצא שרק בתרומת הדשן אמרה התורה שיש מעילה לאחר שנעשית מצותה, ומדוע לא נלמד משם לכל מקום, שיש מעילה בדבר שנעשית מצותו.

מתרצת הגמרא: **מִשּׁוּם דְּהָוֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְעֶגְלָה עֲרוּפָה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד,** שאף עגלה ערופה אסורה בהנאה לאחר שנעשית מצותה [וכמבואר להלן], **וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, אֵין מְלַמְּדִין.**

הגמרא מבארת עתה מנין לנו שדברים אלו אסורים בהנאה אף לאחר שנעשית מצותן. מבררת הגמרא: **תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, מַאי הִיא** – היכן התבאר שהיא אסורה בהנאה לעולם. מבארת הגמרא: **דְּתַנְיָא,** נאמר בפסוק (ויקרא ו ג) 'וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ **וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ',** ופסוק זה **מְלַמֵּד** שֶׁאותם גחלים שניטלים בתרומת הדשן, **טְעוּנִין גְּנִיזָה,** שמשמעות לשון 'ושמו' הוא שישארו מונחים וגנוזים שם.

ממשיכה הגמרא ומבארת: **עֶגְלָה עֲרוּפָה, מַאי הִיא** – מהיכן למדנו שהיא אסורה בהנאה, **דְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בפסוק (דברים כא ד) **'וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל'** (**מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה**), ומלשון 'וערפו שם' יש ללמוד שיש להשאירה שם, ולקוברה שם לעולם, לפי שאסורה בהנאה.

הגמרא מבארת את הסוגיא אף למאן דאמר ששני כתובים הבאים כאחד מלמדים. אומרת הגמרא: **וְאַף לְמַאן דְּאָמַר** שבכל התורה כולה **שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִים כְּאֶחָד מְלַמְּדִין,** מכל מקום **הָכָא** – כאן, **וַדַּאי אֵין מְלַמְּדִין,** והטעם לכך, **מִשּׁוּם דְּהָוֵי תְּרֵי מִיעוּטֵי** – כיון ששני מקומות אלו שאמרה בהם התורה שיש איסור הנאה בדבר שנעשית מצותו, נכתבו בתורה בלשון שממעטת דברים אחרים, **בִּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן כְּתִיב** (ויקרא ו ג) **'וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ',** ויש לדייק שרק **הָדֶשֶׁן** – דבר זה, תרומת הדשן, **אֵין** – אכן יש בו איסור הנאה אף לאחר שנעשית מצותו, אבל **מִידֵּי אַחֲרִינָא** – דברים אחרים, **לֹא.** וכן **גַּבֵּי עֶגְלָה עֲרוּפָה** יש מיעוט, **דִּכְתִיב** (דברים כא ו) **'הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה',** ויש לדייק שרק אותה עגלה **עֲרוּפָה, אֵין** – אכן יש בה איסור הנאה אף שנעשית מצותה, אבל **מִידֵּי אַחֲרִינָא, לֹא.**

נאמר בתורה בפרשת הכנת הקטורת, (שמות ל לד–לו), **'וַיֹּאמֶר ה' אֶל** מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה, וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ, וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם'.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את אופן הכנת הקטורת: **תָּנוּ רַבָּנַן, פִּיטוּם הַקְּטֹרֶת** – כתישת ותיקון הסממנים להכנת הקטורת וערובן יחד, כיצד היא נעשית, **הַצָּרִי, וְהַצִּיפּוֹרֶן,** היא ה'שְׁחֵלֶת' המוזכרת

המשך בעמוד קמו

רש"י

בבואה לבבואה — צל לצלו. **ולאו מילתא היא** — דלא ליעביד אינישׁ הכי, דלמא הוי סימנא בישא, ומצער נפשׁיה ומיתרע מזליה. **קרא** = דלעת. **רוביא** = תלתן. והני איכא דגדלי מהר, ואיכא דמתקי. **קלקי** = אשפות. **ולא על אפדני דפומבדיתא** — שלסטין היו, כדאמרינן ב"הער והרוטב" (חולין קכז,א): פומבדיתאה אלוייך אשני אושפיזך. **גילדנא סריא** = דג קטן מוסרח. כדאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (יא,א): כוורא סמוך למיסרחיה מעלי. **מכותתא דרמי כיפי** — אפילו כותח שהוא משובח וחזק, שמשבר את האבן כששופכין הימנו על גבי האבן אף על פי כן לא תאכלו הימנו, כדאמרינן בפרק "אלו עוברין" (פסחים מב,א): שלשה דברים נאמרו בכותח: מטמטם את הלב, כו'. **כיפי** = סלע, כדמתרגמינן סלע — כיפא. **ואם הריח בה** — בקטרת של ציבור, פטור. קול — הנדנה מקול הכבורות ונבלים של כלי שרת. **ומראה** — הנדנה ממראה יפה של היכל. וריח — הקטרת. ומשני: ריח דקאמר אין בו מעילה — לאחר שעלתה תמרתו, שנעשה מצוותו. וכי קאמר מעל — קודם לכן. **תרומת הדשן מועלין בה** — דכתיב: "ושמו", דמשמע — שם תהא גניזתו. **שם את העגלה** — שם תהא קבורתה לעולם. **הערופה** — משמע: היא — אין, אחרינא — לא. **הצרי** — שרף נטף, כדמפרש לקמן: שרף [הנוטף] מעצי הקטף. ושרף היינו מידי דמנטף מן הענ, וקורין גומא. **צפורן** — שחלת, דמתרגמינן: טופרא, שחלקה כצפורן. **חלבנה** = גלבנ"א. **שבולת נרד** — חד הוא, ובלעז שפיג"א. **קילופה** — בשם, וזהו ששמו קנמון. **(ט' קבין)** — סך הכל שלש מאות ששים ושמונה מנין. **יין קפריסין** — שבא ממקום ששמו קפרס. ענין אחר בגליון: יין קפריסין — שעושין מקפרא של אילן הוא ששמו קפרס, כגון: הצלף והקפרס. מפי רבי. **בורית** = סאבו"ן. **כרשינא** — הבא מאותו מקום. לישנא אחרינא: עשב הנקרא אירב"ה שנוטי"א, שעושין ממנו בורית שקורין ספונ"י. מפי הרב הגדול. **רובע** — הקב. **מעלה עשן** — שם עשב. **כיפת הירדן** — עשב הגדל על שפת הירדן. **פסלה** — דכתיב: "כי כל שאור וכל דבש" (ויקרא ב). **חייב מיתה** — כי עייל ביום הכפורים דכתיב (ויקרא טז): "ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו' ולא ימות וגו' בזאת יבא אהרן" וגו'. וכי מעייל קטרת שלא כהלכתה — ביאה ריקנית היא, וחייב מיתה.

רבן שמעון בן גמליאל — לפרושי אתא. **ששפין** = מושחין. **שתהא נאה** — ששחורה היא. **שתהא עזה** — שיהא ריחה חזק. **למקדש** — שבעזרה היו מפטמין. **מסייע ליה כו'** — מדלא מפרש ליה (לברא בשעת שריית) סמנים ויתנו בה מי רגלים, מסייע ליה, דקאמר כל מעשיה בקדש בעזרה. **המקדיש נכסיו** — קיימא לן: סתם הקדשות לבדק הבית. **והיו בהן דברים הראויין לקרבן ציבור** — דקיימא לן: המקדיש נכסיו ויש בהן דבר הראוי למזבח — אינו יוצא מידי מזבח לעולם, הראוי ליחיד — מוכרין אותו ליחיד. הצריך קרבן, והראוי לציבור — אי אפשר להקריבו, דבעי לקנותו מתרומת הקופות, הילכך נותנין אותה לאומנין בשכרן. ובגמרא מפרש: באומני בית אבטינס שהיו נוטלין קטרת, במסכת שקלים בפרק "התרומה מה היו עושין" [פרק ד הלכה ו]. **הא תנא להו** — התם במסכת שקלים, והני רואין ליחיד כמו לצבור. **בהמה וחיה** — לאו דוקא. **אלא לאו קטרת** — דאינו ראוי אלא לציבור. אלמא עושין קטרת מן החולין ובחוץ, וקשיא לר' יוסי בר' חנינא! **באותה הניתנת כו'** — לעולם בקודש נעשית, ולא הספיקו ללוקחה הימנו עד שהקדישה. **מותר קטרת** — שבכל שנה היה נשאר מאותן שלשה מנים יתירין שכהן גדול מכניס, ולא היה מקטיר אלא מלא חפניו, ונשאר המותר. ואותו מותר לא היה ראוי לשנה הבאה מניסן ואילך, דניסן ראש השנה דתרומת שקלים, דאמרה תורה חֹדֶשׁ והבא קרבן מתרומה חדשה, במסכת ראש השנה (ז,א). ומה היו עושין בו. **מפרישין** — מהקדש בדק הבית את שכר האומנין המחזקים את בדק הבית. **ומחללין** — את מותר זה על (מותר) מעות. דכל זמן שהיא בקדושתה — אינן רשאין לתתה לאומנין, דכל דבר שראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם. לא גרסינן: **תני רב יהודה** אלא הכי גרסינן: **בכולהו מותרין תני חוזרין כו' והכא לא תני** — והא מדתני בכולהו מותרין הניתנין לאומנין חוזרין ולוקחין אותן כו', והכא לא תני הכי — מכלל דלאו בקטרת גמורה קמיירי, אלא בשנעשית חולין. וקרי לה ראויין לקרבנות צבור, ותיובתא דר' יוסי בר' חנינא! **אלא אמר רב יוסף מאי ראויין דקתני אחד מסממני הקטרת** — ולא קטרת פטומה. **שלש מאות ששים ושמונה מנין** — דהכי סליק חושבנא דסממנין דלעיל. בורית יין ומעלה עשן לאו סממנין נינהו.

אחת

בְּבוּאָה לְבְבוּאָה דְּבְבוּאָה - נַיְדַע דְּאָתֵי לְבֵיתֵיהּ. וְלָאו מִילְּתָא הִיא, דִּילְמָא חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ וּמִתְּרַע מַזְּלֵיהּ. אָמַר אַבָּיֵי: הָשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ סִימָנָא מִילְּתָא הִיא, יְהֵא רָגִיל אִינִישׁ לְמֵיכַל רֵישׁ שַׁתָּא קָרָא וְרוּבְיָא, כַּרְתִּי, סִילְקָא וְתַמְרֵי. אָמַר לְהוּ רַב מִשְׁרַשְׁיָא לְבָנֵיהּ: כִּי בְּעֵיתוּ לְמֵיזַל לְמִגְּמַר קַמֵּיהּ רַבְּכוֹן, גְּרוֹסוּ מֵעִיקָּרָא מַתְנִיתִין וַהֲדַר עוּלוּ קַמֵּי רַבְּכוֹן; וְכִי יָתְבִיתוּ קַמֵּי רַבְּכוֹן, חֲזוּ לְפוּמֵיהּ דְּרַבְּכוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ"; וְכִי גְּרִיסִיתוּ שְׁמַעְתָּא - גְּרוֹסוּ עַל מַיָּא, דְּכִי הֵיכִי דְּמָשְׁכִי מַיָּא תִּמְשׁוֹךְ שְׁמַעְתָּכוֹן; אַקִּילְקֵי דְּמָתָא מַחְסִיָּא וְלָא אַפַּדְנֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא; טַב גִּילְדְּנָא סַרְיָא לְמֵיכַל מִכּוּתְּחָא דְּרָמֵי כֵּיפֵי. "וְתִתְפַּלֵּל חַנָּה וְתֹאמַר עָלַץ לִבִּי בַּה' רָמָה קַרְנִי", רָמָה קַרְנִי וְלָא רָמָה פַּכִּי; דָּוִד וּשְׁלֹמֹה שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּקֶרֶן - נִמְשְׁכָה מַלְכוּתָם, שָׁאוּל וְיֵהוּא שֶׁנִּמְשְׁחוּ מִן הַפַּךְ - לֹא נִמְשְׁכָה מַלְכוּתָם. "הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטֹרֶת". תָּנוּ רַבָּנַן: הַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטֹרֶת לְלַמֵּד בָּהּ אוֹ לְמוֹסָרָהּ לַצִּיבּוּר - פָּטוּר, לְהָרִיחַ בָּהּ - חַיָּיב; וְהַמַּרִיחַ בָּהּ - פָּטוּר, אֶלָּא שֶׁמַּעַל. וּמִי אִיכָּא מְעִילָה? וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: קוֹל וּמַרְאֶה וְרֵיחַ - אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה! - רֵיחַ, אַחַר שֶׁתַּעֲלֶה תִּמְרָתוֹ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְעִילָה, אֵין לְךָ דָּבָר אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה מִצְוָתוֹ וּמוֹעֲלִין בּוֹ. - אַלְמָה לָא? וַהֲרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, דְּנַעֲשֵׂית מִצְוָתָהּ וּמוֹעֲלִין בָּהּ! - מִשּׁוּם דְּהָוֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וּבְגִדֵי כְּהוּנָּה שֶׁנֵּי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד - אֵין מְלַמְּדִים. - הָנִיחָא לְרַבָּנַן, אֶלָּא לְרַבִּי דּוֹסָא מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּתַנְיָא: "וְהִנִּיחָם שָׁם" - מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: כְּשִׁירִין הֵן לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהִנִּיחָם שָׁם" - שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַחֵר! - מִשּׁוּם דְּהָוֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְעֶגְלָה עֲרוּפָה שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין. תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן מַאי הִיא? דְּתַנְיָא: "וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ" - מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה. עֶגְלָה עֲרוּפָה מַאי הִיא? דְּתַנְיָא: "וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל" - מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה. וּלְמַאן דְּאָמַר: שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִים כְּאֶחָד מְלַמְּדִין, הָכָא וַדַּאי אֵין מְלַמְּדִין, מִשּׁוּם דְּהָוֵי תְּרֵי מִיעוּטֵי; בִּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן כְּתִיב "וְשָׂמוֹ" - הָדֵין אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא לָא, גַּבֵּי עֶגְלָה עֲרוּפָה כְּתִיב: "הָעֲרוּפָה" - עֲרוּפָה אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא לָא. תָּנוּ רַבָּנַן: פִּיטּוּם הַקְּטֹרֶת, הַצָּרִי וְהַצִּיפּוֹרֶן וְהַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה - מִשְׁקָל שִׁבְעִים שֶׁל שִׁבְעִים מָנֶה, מוֹר וּקְצִיעָה שִׁיבּוֹלֶת נֵרְד וְכַרְכּוֹם - מִשְׁקָל שִׁשָּׁה עָשָׂר שֶׁל שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה, הַקּוֹשְׁט - שְׁנֵים עָשָׂר, קִילּוּפָה - שְׁלֹשָׁה, וְקִנָּמוֹן - תְּשִׁעָה. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה - תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין - סְאִין תְּלָתָא קַבִּין תְּלָתָא. אִם אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין - מֵבִיא חֲמַר חִיוָּרִין עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית - רוֹבַע, מַעֲלֶה עָשָׁן - כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אַף כִּיפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא. וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ. חִיסֵּר אַחַת מִכָּל סַמְמָנֶיהָ חַיָּיב מִיתָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שָׁרָף מֵעֲצֵי הַקְּטָף. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה - שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת הַצִּיפּוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין - שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַצִּיפּוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עֲזָה. וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ, אֶלָּא שֶׁאֵין מְכַנְּסִין מֵי רַגְלַיִם לַמִּקְדָּשׁ. מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר: "קֹדֶשׁ הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם" - כָּל מַעֲשֶׂיהָ לֹא יְהוּ אֶלָּא בַּקֹּדֶשׁ. מִיתִיבִי: הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיוּ בָהּ דְּבָרִים הָרְאוּיִין לְקָרְבְּנוֹת הַצִּיבּוּר - נִתָּנוּ לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן; הָנֵי "דְּבָרִים הָרְאוּיִין" מַאי נִינְהוּ? אִי בְּהֵמָה וְחַיָּה - תְּנָא לֵיהּ, אִי יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת - תְּנָא לֵיהּ. אֶלָּא לָאו קְטֹרֶת! אֲמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: בְּאוֹתָהּ הַנִּיתֶּנֶת לָאוּמָּנִים בִּשְׂכָרָן. דְּתַנְיָא: מוֹתַר הַקְּטֹרֶת מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? הָיוּ מַפְרִישִׁין מִמֶּנָּה שֵׁכַר הָאוּמָּנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָהּ עַל מְעוֹת הָאוּמָּנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִים וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה. מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: הָא בְּכוּלְּהוּ מוּתְּרוֹת תְּנֵי: חוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה, וְהָכָא לָא תְּנֵי! אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּאֶחָד מִסַּמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת. תָּנוּ רַבָּנַן: קְטֹרֶת הָיְתָה נַעֲשֵׂית שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וּשְׁמוֹנֶה מָנֶה, שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחַמָּה, שְׁלִשָּׁה מָנִין יְתִירִין שֶׁמֵּהֶן מַכְנִיס כֹּהֵן גָּדוֹל מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהַשְּׁאָר נִיתֶּנֶת לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן. כִּדְתַנְיָא: מוֹתַר הַקְּטֹרֶת מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? מַפְרִישִׁין מִמֶּנָּה שֵׁכַר הָאוּמָּנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָהּ עַל מְעוֹת הָאוּמָּנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

תנו

תָּנוּ רַבָּנַן: מוֹתַר הַקְּטֹרֶת, אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה הָיוּ מְפַטְּמִין אוֹתָהּ לַחֲצָאִין, לְפִיכָךְ יָחִיד שֶׁפִּיטֵּם לַחֲצָאִין - חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר מִשּׁוּם הַסְּגָן, אֲבָל שְׁלִישׁ וּרְבִיעַ לֹא שָׁמַעְתִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּכָל יוֹם מְתַקֵּן בְּמַתְכּוּנְתָּהּ וְהָיָה מַכְנִיס. מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא: שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁפִּטְּמוֹ לַחֲצָאִין - חַיָּיב, דִּכְתִיב: "וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה" - כָּל שֶׁתַּעֲשֶׂה, וְהָא אֶפְשָׁר דַּעֲבָדָהּ פְּרָס בְּשַׁחֲרִית וּפְרָס בֵּין הָעַרְבַּיִם. תָּנוּ רַבָּנַן: הָיוּ מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לְמַכְתֶּשֶׁת פַּעֲמַיִם בַּשָּׁנָה, בִּימוֹת הַחַמָּה פְּזוּרָה - שֶׁלֹּא תִּתְעַפֵּשׁ, בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים צְבוּרָה - כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּפוּג רֵיחָהּ. וּכְשֶׁהוּא שׁוֹחֵק, אוֹמֵר: "הָדֵק הֵיטֵב, הֵיטֵב הָדֵק", דִּבְרֵי אַבָּא יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן. וְשָׁלֹשׁ מָנִין יְתֵירִין שֶׁמֵּהֶן כֹּהֵן גָּדוֹל מַכְנִיס מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, נוֹתֵן אוֹתָהּ לְמַכְתֶּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְשׁוֹחֲקָן יָפֶה יָפֶה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַּקָּה מִן הַדַּקָּה. כִּדְתַנְיָא: "דַּקָּה" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: "וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנּוּ הָדֵק", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "דַּקָּה"? כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַּקָּה מִן הַדַּקָּה. אָמַר מָר: כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק, אוֹמֵר "הֵיטֵב הָדֵק, הָדֵק הֵיטֵב". מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּשֵׁם שֶׁהַדִּיבּוּר רַע לַיַּיִן, כֵּן הַדִּיבּוּר יָפֶה לַבְּשָׂמִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַחַד עָשָׂר סַמְמָנִין נֶאֶמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. אָמַר רַב הוּנָא: מַאי קְרָאָה? "קַח לְךָ סַמִּים" - תְּרֵי, "נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה" - הָא חֲמִשָּׁה, וְ"סַמִּים" אַחֲרִינֵי - חֲמִשָּׁה, הָא עֲשָׂרָה; "וּלְבוֹנָה זַכָּה" חַד - הָא חַד סְרֵי. - וְאֵימָא: "סַמִּים" - כְּלָל, "נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה" - פְּרָט, "סַמִּים" - חָזַר וְכָלַל; כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל - אִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ, דָּבָר שֶׁקִּיטֵּר וְעוֹלֶה וְרֵיחוֹ נוֹדֵף - אַף כָּל דָּבָר שֶׁקִּיטֵּר וְעוֹלֶה וְרֵיחוֹ נוֹדֵף! וְכִי תֵּימָא, אִם כֵּן לִכְתּוֹב קְרָא חַד פְּרָטָא - לָאֵיי, מִיצְרַךְ צְרִיכִי, דְּאִי כָּתַב נָטָף, הֲוָה אָמִינָא: מִין אִילָן אִין, אֲבָל גִּידוּלֵי קַרְקַע לָא, מִשּׁוּם הָכִי כְּתַב "וּשְׁחֵלֶת"; וְאִי כָּתַב "וּשְׁחֵלֶת", הֲוָה אָמִינָא: גִּידוּלֵי קַרְקַע - אִין, אֲבָל מִין אִילָן - אֵימָא לָא, מִשּׁוּם הָכִי כְּתַב נָטָף; וְחֶלְבְּנָה לְגוּפֵיהּ אֲתָא, מִפְּנֵי שֶׁרֵיחָהּ רַע! - אִם כֵּן מִ"קַח לְךָ" נָפְקָא לֵיהּ. - וְאֵימָא: "סַמִּים" בַּתְרָאֵי תְּרֵין נִינְהוּ כְּ"סַמִּים" קַדְמָאֵי! - אִם כֵּן, נִכְתּוֹב: "סַמִּים" "סַמִּים" בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וְסוֹף נִכְתּוֹב: "נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה". דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנֵי: "סַמִּים" - כְּלָל, "נָטָף שְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה" - פְּרָט, "סַמִּים" - חָזַר וְכָלַל, כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל - אִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ, דָּבָר שֶׁקִּיטֵּר וְעוֹלֶה וְרֵיחוֹ נוֹדֵף - אַף כָּל דָּבָר שֶׁקִּיטֵּר וְעוֹלֶה וְרֵיחוֹ נוֹדֵף. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּלָל בִּכְלַל רִאשׁוֹן, וּפְרָט בִּפְרָט רִאשׁוֹן? אָמַרְתָּ: לָאו, הָא אֵין לְךָ עָלֶיךָ לָדוּן בִּלְשׁוֹן אַחֲרוֹן אֶלָּא בִּלְשׁוֹן רִאשׁוֹן. אָמַר מָר: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּלָל בִּכְלַל רִאשׁוֹן וּפְרָט בִּפְרָט רִאשׁוֹן? אָמַרְתָּ: לָאו, הָא אֵין עָלֶיךָ לָדוּן. מַאי קוּשְׁיָא? - הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ: "סַמִּים" בַּתְרָאֵי תְּרֵי, כִּי "סַמִּים" קַדְמָאֵי תְּרֵין! הֲדַר וְשַׁנֵּי כִּדְשַׁנִּין, דְּאִם כֵּן נִכְתּוֹב קְרָא: "סַמִּים סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה". - וּמַאי "פְּרָט בִּפְרָט רִאשׁוֹן"? - הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ: מִינֵי אִילָנוֹת יָלְפֵי מִן נָטָף, וְגִידוּלֵי קַרְקַע יָלְפֵי מִשְּׁחֵלֶת; וְלֵילְפֵי נַמִּי מִלְּבוֹנָה זַכָּה דְּאַיְיתֵי בְּחַד צַד, דְּנֵיתֵי דָּבָר שֶׁרֵיחוֹ נוֹדֵף וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין קוֹטֵר וְעוֹלֶה! הֲדַר אֲמַר: אִם כֵּן, נִכְתּוֹב קְרָא לִלְבוֹנָה זַכָּה בְּמִיצְעֵי וְתֵילַף מִינָּהּ. - אִי כַּתְבֵיהּ לְבוֹנָה זַכָּה בְּמִיצְעֵי, הָוְיָין תְּרֵי עֲשַׂר! - אִם כֵּן, נִכְתּוֹב קְרָא לְבוֹנָה זַכָּה בְּמִיצְעֵי וְחֶלְבְּנָה לְבַסּוֹף. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מִגּוּפֵהּ, מַה לְּשׁוֹן קְטֹרֶת - דָּבָר שֶׁקּוֹטֵר וְעוֹלֶה. אָמַר רַב חָנָא בַּר בִּזְנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא: כָּל תַּעֲנִית שֶׁאֵין בָּהּ מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ תַּעֲנִית, שֶׁהֲרֵי חֶלְבְּנָה רֵיחָהּ רַע, וּמְנָאָהּ הַכָּתוּב עִם סַמְמָנֵי קְטֹרֶת. אַבַּיֵי אָמַר, מֵהָכָא: "וַאֲגֻדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ". "וְהַסָּךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה". תָּנוּ רַבָּנַן: הַסָּךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לִבְהֵמָה וְכֵלִים - פָּטוּר, לְגוֹיִם וּלְמֵתִים - פָּטוּר. - בִּשְׁלָמָא בְּהֵמָה וְכֵלִים - דִּכְתִיב: "עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ", וּבְהֵמָה וְכֵלִים לָאו אָדָם הוּא; מֵתִים נַמִּי פָּטוּר, דְּכֵיוָן דְּמִית לֵיהּ - מֵת מִיקְרֵי וְלָאו אָדָם. אֶלָּא גּוֹיִם אַמַּאי פָּטוּר? הָא אָדָם נִינְהוּ! - לָאֵיי, דִּכְתִיב: "וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם" - אַתֶּם קְרוּיִין "אָדָם", וְאֵין הַגּוֹיִם קְרוּיִין "אָדָם". - וְהָכְתִיב: "וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף"! אֲמַר לֵיהּ: הַהוּא לְאַפּוֹקֵי בְּהֵמָה. - וְהָכְתִיב: "וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה" וגו'! - הַהוּא לְאַפּוֹקֵי בְּהֵמָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, כִּדְקָתָנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּסַךְ - יֶשְׁנוֹ בְּבַל יִיסָךְ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ בְּסַךְ - אֵינוֹ בְּבַל יִיסָךְ. תַּנְיָא אִידָךְ: הַסָּךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לִבְהֵמָה וְכֵלִים, לְגוֹיִם וּמֵתִים - פָּטוּר, לִמְלָכִים וּלְכֹהֲנִים - רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר. וְכַמָּה יָסוּךְ וִיהֵא חַיָּיב? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כַּזַּיִת. - וְהָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה: פָּטוּר! - כִּי פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה - גַּבֵּי מְלָכִים וְכֹהֲנִים, גַּבֵּי הֶדְיוֹט מְחַיֵּיב. רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה בְּמַאי פְּלִיגִי? אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּהָא פְּלִיגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: "עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ" כְּתִיב, וּכְתִיב: "וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר", מַה סִּיכָה כָּל שֶׁהוּא - אַף נְתִינָה כָּל שֶׁהוּא. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: יָלְפִינַן נְתִינָה דְּעַל זָר מִנְּתִינָה דְּעָלְמָא, מַה נְּתִינָה דְּעָלְמָא כַּזַּיִת - אַף נְתִינָה דְּעַל זָר כַּזַּיִת; אֲבָל סִיכָה לְמִימְשַׁח מְלָכִים וְכֹהֲנִים - דִּבְרֵי הַכֹּל כָּל שֶׁהוּא. וְאָמַר רַב יוֹסֵף: בְּמַאי פְּלִיגִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה גַּבֵּי מְלָכִים וְכֹהֲנִים? רַבִּי מֵאִיר סָבַר: "וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר" כְּתִיב, וּמֶלֶךְ וְכֹהֵן הַשְׁתָּא זָרִים נִינְהוּ. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: בָּעֵינַן עַד דְּאִיכָּא זָר מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ, וּמֶלֶךְ וְכֹהֵן מֵעִיקָּרָא לָאו זָרִים הֲווּ. אָמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי: וְאָזְדוּ לְטַעֲמַיְיהוּ, דְּתַנְיָא:

בת

רש"י

אחת לששים או לשבעים שנה גרסינן. **היו מפטמין אותה לחצאין** — שלא היה צריך לפטם אלא חצי שיעור. משום דמותר דששים או שבעים שנה סלקי לחצי שיעור הקטרת, פעמים לששים פעמים לשבעים או סמוך להם, לפי שאין כל החפניים שוות. **לשליש ולרביע לא שמעתי** — שהיו משהין המותר שמונים שנים או תשעים או מאה, שלא הוצרכו לפטם אלא שליש או רביע. ויחיד נמי שפיטם שליש או רביע — פטור. **במתכונתה** — לישנא דקרא, אם היה רוצה לפטם הקטרת דבר יום ביומו — עושה. הילכך, יחיד שלא פיטם אלא מנה חייב. "חצאין" דרבא לאו דוקא, אלא כל דראוי להקטיר. **בזורה** — מפוזרה. **היטב הדק הדק היטב** — הממונה אומר כן לשוחק. **דיבור רע ליין** — במסכת מנחות בפרק "כל הקרבנות" (פז,א): זרק (הגיד) [הגיר] של שמרים הגזבר הקיש. שהגזבר מקיש בקנה למוציא היין ורומז לו. ובלא דבור, שרע הוא לנסכים, ולא היה מדבר בפיו שהדבור רע ליין. **אחד עשר סמנים** — ולעיל חשבנו אחד עשר: צרי, צפורן, חלבנה, ולבונה, מר, קציעה, שבולת נרד, כרכום — הרי שמונה קושט, קנמון, קילופה — הרי אחד עשר סממנים נאמרו לו למשה. ולא ניקבו אלא ארבעה וכל אחד עשר דבעי ניתיב, ובלבד שיהא קוטר ועולה, כדדרשינן לקמן בכלל ופרט כדברי רבי ישמעאל. **ואימא סמים כלל** — כלומר, ממאי דקרא לחושבנא אתא? דילמא למידרש כלל ופרט [וכלל] לחוד הוא דאתא, ולא למנין אחד עשר. **קוטר** — שמתמר ועולה כמקל, ולא יפציל לכאן ולכאן. **מין אילן** — דהוא צרי. **לגופה** — אתא לאשמועינן, דאף על גב דריחיה רע משוינן ליה לקטרת. **אם כן** — דבכלל ופרט וכלל לחוד בעי למידרשיה, לא נכתוב קרא "סמים", אלא "קח לך" הוה משמע כלל. אלא הכי נקט ברישא "סמים", וכתיב נמי "קח לך", למידרש כלל ופרט וכלל לקוטר ועולה כדלקמן, ולמנין אחד עשר. **דבי רבי ישמעאל** — נמי בעיא אחד עשר, מדקתני: "או אינו" כו'. וליכא למידרשיה אלא כדדריש ליה, ובעי קוטר ועולה. **כלל בכלל ראשון** — כולה מפרש לקמיה. **ונילף נמי מלבונה כו'** — והיינו דפריך: או אינו אלא פרט אחרון, דהיינו לבונה — בפרט ראשון מייתי נמי דדמי ליה, ולמעוטי דבר [שאין] ריחו נודף ולא קוטר ועולה נאמרה לי[ה], כשאר פרטי קמאי דמייתי מאי דדמי ליה. **אם כן** — דכשאר פרטי מייתי ליה — נכתביה במיצעי בהדי שאר פרטי קמאי, והיינו דקאמר "לאו". וקפריך ליה תלמודא: הא לאו תירוצא הוא, דאי כתבה ללבונה בהדי שאר פרטי בין שני הכללות — הויין תרי סרי. כגון "סמים" — שנים, "ונטף ושחלת וחלבנה ולבונה" — הרי ששה, ו"סמים" כנגדן — הרי שנים עשר. ולהכי לא כתבה בהדי פרט, דלא תימא שנים עשר בעינן, ולעולם גמר מיניה. **אם כן נכתביה במקום חלבנה** — דנשמע מיניה דאחד עשר הן, ונשמע מיניה דאפילו אינו קוטר ועולה. ונכתב חלבנה לבסוף, דהא השתא מיהא לאו מידי גמרינן מיניה. **ואגודתו** — משמע שכולן ביחד — אז "על ארץ יסדה". **לאפוקי בהמה** — משום דכתיב בהמה בההוא עניינא, דלא סגי דלא קרי להו אדם. **כל שישנו בסך** — כל שהוא עובר כשהוא סך את עצמו או אחרים, שמצווה שלא יסוך משמן המשחה לזר. **ישנו בבל ייסך** — מצווים אחרים עליו שלא לסוכו. **למלכים וכהנים גדולים** — לאחר שנמשחו. **מה סיכה כל שהוא** — דלא אשכחן שיעור בסיכה — אף נתינה כל שהוא, אף על גב דנתינה בעלמא כזית, כדמפרש לקמן. **נתינה בעלמא כזית** — דגמרינן מנתינה ד"ונתן לכהן את הקדש" דכתיב ביה אכילה (ויקרא כב): "ואיש כי יאכל קדש", וכל אכילה כזית. **מעיקרא לאו זרים הם** — דהא נמשחו מתחלה.

שנשאת

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מותר הקטורת: **תָּנוּ רַבָּנַן, מוֹתַר הַקְּטֹרֶת** – אותן שאריות קטורת שנשארו בכל שנה, מאותם שלשה מנים של יום הכפורים, היה מתאסף מהם לאחר שנים רבות כמות קטורת המספיקה לחצי שנה, ולכן **אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה, הָיוּ מְפַטְּמִין אוֹתָהּ** – מכינים את הקטורת של אותה שנה **לַחֲצָאִין** – בחצי מהשיעורים של הכנתה המנויים בברייתא לעיל (ע"א), כיון שהחצי האחר היה בא מאותם שיריים, אמנם כיון שאין כל החופניים שוות, לפעמים היה משתייר לאחר ששים שנה חצי מכמות הקטורת של שנה שלימה, ולפעמים לאחר שבעים שנה. **וּלְפִיכָךְ** – כיון שהיו פעמים שפיטמו את הקטורת בחצי שיעורה, **יָחִיד שֶׁפִּיטֵּם לַחֲצָאִין, חַיָּיב** כרת, כדין המפטם את הקטורת, אף שלא פיטמה בשיעור שמפטמים כל שנה, **דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם הַסָּנֵג, אֲבָל שְׁלִישׁ וּרְבִיעַ** משיעור הפיטום **לֹא שָׁמַעְתִּי** שהיו עושים כן, להשהות את שיירי הקטורת לתשעים או מאה שנה, עד שלא היו צריכים להכין אלא שליש השיעור, וכיון שלא היו עושים כן, ממילא יחיד המפטם בשיעור של שליש או רביע, פטור. מביאה הברייתא את דעת החולקים: **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים,** אם היה רוצה, **בְּכָל יוֹם** היה **מְתַקֵּן בְּמִתְכּוּנְתָּהּ** כשיעור הנצרך לאותו יום, **וְהָיָה מַכְנִיס** להקטיר, ולכן אף יחיד המכין קטורת בשיעור מנה אחד, חייב כרת.

אומרת הגמרא: דין זה של חכמים, **מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא, שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁפִּטְּמוֹ לַחֲצָאִין** [**פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות ל לב) 'וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ **לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ**', רק כָּמֹהוּ ממש **הוּא דְּלֹא תַעֲשׂוּ, אֲבָל לַחֲצָאִין, עֲשׂוּ. קְטֹרֶת שֶׁפִּטְּמָהּ לַחֲצָאִין**], כלומר, בחצי מהשיעורים המנויים בברייתא, או אף בפחות מכך, **חַיָּיב** כרת, **דִּכְתִיב** (שם פסוק לז) 'וְהַקְּטֹרֶת **אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה** בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם', ויש לדרוש מלשון הפסוק שכָּל שיעור שֶׁתַּעֲשֶׂה – שראוי להיעשות לצורך גבוה, אסור להדיוט להכין, **וְהָא אֲפִשַׁר דְּעָבְדָהּ** – והרי יכול להכין את שיעור הקטורת **פְּרָם** [–חצי] **בְּשַׁחֲרִית, וּפְרָם בֵּין הָעַרְבַּיִם,** ולכן יחיד המכין אפילו מנה אחד, חייב כרת.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין הכנת הקטורת: **תָּנוּ רַבָּנַן, הָיוּ מְחַזִּירִין אוֹתָהּ** – את הקטורת **לַמַּכְתֶּשֶׁת פַּעֲמַיִם בְּשָׁנָה,** לחזור ולשוחקה כדי לחדש את ריחה. דין נוסף: **בִּימוֹת הַחַמָּה, פְּוּרָה** – היו מפזרים את הקטורת, כדי **שֶׁלֹּא תִתְעַפֵּשׁ. וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים** היו מניחים אותה כשהיא **צְבוּרָה** – מונחת בערימה אחת, ואינה מפוזרת, **כְּדֵי שֶׁלֹּא תָפוּג** [–יתבטל] **רֵיחָהּ.** דין נוסף: **וּכְשֶׁהוּא שׁוֹחֵק** את הקטורת, **אוֹמֵר** הממונה לשוחק, 'הָרֵק הֵיטֵב, הֵיטֵב הָרֵק' – כתוש היטב את הקטורת, שתהיה דקה, **דִּבְרֵי אַבָּא יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן.** ממשיכה הברייתא: **וְשָׁלֹשׁ מָנִין יְתֵירִין** היו בקטורת, **שֶׁמֵּהֶן כֹּהֵן גָּדוֹל מַכְנִיס מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** להקטיר בקדש הקדשים, **וְנוֹתֵן אוֹתָהּ לַמַּכְתֶּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְשׁוֹחֲקָן יָפֶה יָפֶה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַּקָּה מִן הַדַּקָּה'** – דקה ביותר.

מבארת הגמרא: טעמו של דין זה הוא **כִּדְתַנְיָא** בברייתא, נאמר בפסוקי לגבי הקטרת הקטורת ביום הכפורים (ויקרא טז יב), 'וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה', וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת', ולכאורה קשה, 'דַּקָּה', **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה בא הפסוק ללמד בכך, **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** בקטורת שבכל יום ויום (שמות ל לו) 'וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק', ואם כן **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** 'דַּקָּה', אלא **כְּדֵי שֶׁתְּהֵא** הקטורת של יום הכפורים **דַּקָּה מִן הַדַּקָּה,** ולכן היה מחזירה למכתשת בערב יום הכפורים, וחוזר ושוחקה בה.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: **אָמַר מַר, 'כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר הֵיטֵב הָרֵק הָרֵק הֵיטֵב'.** אומרת הגמרא: דין זה **מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּשֵׁם שֶׁהַדִּיבּוּר רַע לַיַּיִן,** כלומר, אם בני אדם מדברים בסמוך ליין, הדבר מזיק לו, **כֵּן הַדִּיבּוּר יָפֶה לַבְּשָׂמִים,** ומחמת כן היה הממונה מדבר עם השוחק ואומר לו 'הדק היטב היטב הדק', ולא רק רומז לו שיעשה כן.

הגמרא מביאה מימרות לגבי מנין סממני הקטורת: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אַחַד עָשָׂר סַמְמָנִין נֶאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי** שצריכים להינתן בקטורת, והיינו שבעה נוספים על אותם ארבעה סממנים שהתפרשו בתורה. **אָמַר רַב הוּנָא, מַאי קְרָאָה** – כיצד נדרש מנין זה מפסוקי פרשת הקטורת עצמה, שנאמר (שמות ל לד) 'קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה', ויש לדרוש את הפסוק כך, 'קַח לְךָ **סַמִּים', תְּרֵי** – הרי אלו שנים, שמיעוט רבים שנים. **'נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה'** הם שלשה, ויחד עם ה'סמים' **הָא** – הרי הם **חֲמִשָּׁה. וְ'סַמִּים' אַחֲרִינֵי** – ונאמר שוב בפסוק 'סמים', והיינו כאותו מנין סממנים המוזכר קודם, והיינו **חֲמִשָּׁה** נוספים, **הָא** – הרי הם ביחד **עֲשָׂרָה. 'וּלְבֹנָה זַכָּה', חַד** – הרי זה אחד נוסף, **הָא חַד סְרֵי** – הרי הם יחד אחד עשר סממנים.

הגמרא מנסה לדחות את דרשתו של רב הונא. מקשה הגמרא: **וְאֵימָא** – שמא נאמר שהפסוק נדרש באופן אחר, וכך נדרוש, **'סַמִּים'** האמורים בתחילת הפסוק, הם **כְּלָל,** הכולל כל מיני סממנים. **'נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה',** זהו **פְּרָט,** שהרי פירטה התורה שלשה מינים מסוימים, ובתיבת **'סַמִּים'** שכתב הפסוק לבסוף, **חָזַר וְכָלַל** כל מיני סמים, ואחת משלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן היא זו, שבמקום שכתבה התורה **'כְּלָל, וּפְרָט, וּכְלָל', אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט** – אין אתה מרבה מהכלל אלא דברים הדומים לפרט, ואף כאן נאמר, **מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ** – כמו שכל אחד מהסממנים שפירטה התורה, הוא **דָּבָר שֶׁקּוֹטֵר וְעוֹלֶה** – שעשנו עולה זקוף כמקל, ואינו נוטה לצדדים, **וְרֵיחוֹ נוֹדֵף, אַף** מהכלל יש לרבות **כָּל דָּבָר שֶׁקּוֹטֵר וְעוֹלֶה וְרֵיחוֹ נוֹדֵף,** אך לא באה התורה לומר בפסוק זה את מנין הסממנים, אלא רק ללמד שיש להביא מיני סממנים שעשנם עולה זקוף, וריחם נודף.

מנסה הגמרא לתרץ: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לתרץ ולומר שלא יתכן שהפסוק בא לדרשת 'כלל ופרט וכלל', **דְּאִם כֵּן, לִכְתּוֹב קְרָא חַד פְּרָטָא** – היה לתורה לכתוב רק פרט אחד, נטף או שחלת או חלבנה, ומכך שכתבה התורה את שלשתם מוכח שאין כוונתה שנדרוש את הפסוק בכלל ופרט וכלל. דוחה זאת הגמרא: **לָאוֹ** – באמת **מִיצְרַךְ צְרִיכִי** – נצרכים שלשת המינים להיות מפורשים בתורה, **דְּאִי כָּתַב** – שאם היה הפסוק כותב רק **נָטָף,** שהוא שרף היוצא מן האילן, **הָוָה אָמִינָא** – הייתי סבור לומר שיש ללמוד מ'פרט' זה שאף הכלל עוסק בדברים הדומים לו, והיינו שרק **מִין אִילָן, אִין** – אכן אפשר להביא לסממני הקטורת, **אֲבָל גִּידּוּלֵי קַרְקַע,** כגון עשבים, **לֹא. מִשּׁוּם הָכִי** – לכן **כָּתַב** הפסוק **'וּשְׁחֵלֶת',** שזו 'ציפורן', שהיא גידולי קרקע. **וְאִי כָּתַב** הפסוק רק **'וּשְׁחֵלֶת', הָוָה אָמִינָא** – הייתי סבור לומר שרק **גִּידּוּלֵי קַרְקַע, אִין** – אכן ניתן להביאם, **אֲבָל מִין אִילָן, אֵימָא לֹא** – הייתי אומר שאי אפשר להביאו לקטורת. **מִשּׁוּם הָכִי כָּתַב** הפסוק אף **'נָטָף'.** ומה שכתבה התורה **'חֶלְבְּנָה',** לְגוּפֵיהּ **אֲתָא** – בא הפסוק ללמד על החלבנה עצמה, שאם לא היתה כתובה בפירוש לא היה ניתן להקטירה, **מִפְּנֵי שֶׁרֵיחָהּ רָע.** ונמצא איפוא שהוצרכה התורה לפרט את שלשת המינים, ואם כן יש לדרוש את הפסוק בדרך של כלל ופרט וכלל, ולא לדרוש ממנו את מנין הסממנים.

מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן,** שבא הפסוק רק כדי שנדרוש אותו בדרך כלל ופרט וכלל, **מִ'קַח לְךָ' נָפְקָא לֵיהּ** – ניתן לדרוש כן מתחילת הפסוק, שנאמר 'קח לך', ולא היתה התורה צריכה לכתוב גם 'סמים', ומכך שכתבה התורה את שניהם, יש לדרוש שבא הפסוק גם לדרשת מנין הסממנים וכדברי רב הונא, וגם לדרוש כלל ופרט וכלל, וכמו שיבואר להלן.

ממשיכה הגמרא ומקשה על דרשתו של רב הונא: **וְאֵימָא** – שמא נאמר ש**'סַמִּים' בַּתְרָאֵי** – האחרונים, **תְּרֵין נִינְהוּ** – רק שנים הם, **כְּ'סַמִּים' קַדְמָאֵי** – כמו לשון 'סמים' הראשון שבפסוק, שדרשנוהו על שני מינים בלבד, ומנין לומר שה'סמים' השניים הם חמשה, כמנין הסמים הראשונים עם שלשת המינים המפורשים בפסוק. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן,** שבמילה 'סמים' כיון הפסוק לשני מינים בלבד, **נִכְתּוֹב** – היה לפסוק לכתוב בתחילה **'סַמִּים, סַמִּים' בַּהֲדֵי הֲדָדֵי** – ביחד, **וְסוֹף** – ואחריהם **נִכְתּוֹב 'נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה',** והיינו יודעים שכל 'סמים' מלמד על שנים, ומכך שכתב הפסוק את ה'נטף ושחלת וחלבנה' לפני תיבת 'סמים' השניה, יש לדרוש ש'סמים' זה הוא

המשך בעמוד קמז

וכך שנינו בה, **בַּת כֹּהֵן שֶׁנִּישֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל**, שנאסרת לאכול תרומה, אם עברה **וְאָכְלָה בִּתְרוּמָה, מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַקֶּרֶן**, כיון שהיא אסורה בה, וכדין כל אדם הגוזל את ממון חבירו, **וְאֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַחוֹמֶשׁ**, כיון שאינה 'זרה', ולא יצאה לגמרי מקדושת כהונה, שהרי אם ימות בעלה תוכל להנשא לכהן ולאכול בתרומה, וכן אם ימות בעלה בלא ילדים תחזור לבית אביה ותהיה מותרת בתרומה. וְאם זינתה, **מִיתָתָהּ בִּשְׂרֵיפָה**, כאמור בתורה (ויקרא כא ט) 'וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף'. אך אם **נִיסֵּת לְאֶחָד מִן הַפְּסוּלִין** לה, כגון חלל, נתין או ממזר, ואכלה תרומה, **מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ**, כיון שנתחללה בביאתו לעולם, ועתה דינה כזרה, שהרי אף אם ימות בלא בנים תהא אסורה בתרומה, וכן היא אסורה להנשא לכהן, וְאם זינתה **מִיתָתָהּ בְּחֶנֶק**, ככל אשה ישראלית שזינתה, שהרי יצאה לגמרי מקדושת כהונה. **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים** [וזהו רבי יהודה, שבדרך כלל הוא החולק על רבי מאיר], **אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ** – בת כהן, בין שנשאת לישראל ובין שנשאת לפסול לה, **מְשַׁלֶּמֶת** את **הַקֶּרֶן וְאֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת** את **הַחוֹמֶשׁ, וּמִיתָתָהּ בִּשְׂרֵיפָה**, כיון שלא אמרה תורה שיהא דין האשה כזרה עד שתהא זרה מתחילתה ועד סופה, יצאה זו שמתחילתה לא היתה זרה, שהרי היתה אוכלת בתרומה בהיותה בבית אביה. ונמצא שמחלוקתם במשנה זו, היא מעין מחלוקתם בברייתא לעיל, שלדעת רבי מאיר 'זר' נחשב מי שעתה הוא זר, ולכן אמר בברייתא לעיל שהסך מלכים וכהנים חייב, וכן אמר במשנה בתרומות, שבת כהן שנישאת לפסול לה חייבת חומש ודינה בסקילה. ואילו לרבי יהודה יש צורך שיהא זר מתחילה ועד סוף, ולכן בברייתא לעיל פטר את הסך על מלכים וכהנים, כיון שמתחילה לא היו נחשבים כזרים, וכן במשנה בתרומות אמר שבת כהן שנשאת לפסול לה פטורה מחומש, ומיתתה בשריפה, כיון שלא היתה זרה תמיד.

בברייתא לעיל (ה:) נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בשיעור 'נתינה' של שמן המשחה, הגמרא מבארת את שיעור ה'נתינה' האמור במקומות אחרים: **אָמַר רַב יוֹסֵף, מַחֲלוֹקֶת** רבי יהודה ורבי מאיר היא רק **בְּנִתִּינַת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה**, האם שיעורו בכזית או בכל שהוא, **וּבְשִׁינּוּיֵי דְּשַׁנְּיָנַן** – וטעמי מחלוקתם הם כתשובות שהשבנו לעיל, [האם מקישים נתינה לסיכה או לא], **אֲבָל נְתִינָה דְּעָלְמָא** – בשאר מקומות שנאמרה לשון נתינה, כגון האיסור ליתן לבונה על מנחת חוטא, שנאמר (ויקרא ה יא) 'וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִיא', **דִּבְרֵי הַכֹּל** שיעורה הוא **בְּכַזַּיִת**.

הגמרא חוזרת לדון בברייתא שהובאה לעיל (ה:), בענין סיכת עובד כוכבים: **גּוּפָא, תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, כֹּל שֶׁשִּׁנּוּ בְּ'סָךְ'** – שהוא מצווה שלא לסוך על עצמו או על אחרים, **יֶשְׁנוֹ בְּ'כָל יִסָּךְ'** – אף אחרים מוזהרים שלא לסוך את בשרו. **וְכֹל שֶׁאֵינוֹ בְּ'סָךְ'**, וכגון גוי, שאינו מצווה שלא לסוך, **אֵינוֹ בְּ'כָל יִסָּךְ'** – אין איסור לסוך את בשרו.

אָמַר לֵיהּ רבי אלעזר, **שַׁפִּיר קָאָמְרַת** – יפה אמרת, וראיה לדבריך, שהרי **'לֹא יִסָּךְ' כְּתִיב**, בשני ירדי"ן, וְכיון שיו"ד אחת מיותרת, **קְרִי בֵּיהּ** – יש לקרות זאת כאילו אחת היודי"ן מוטלת בתוך התיבה, וכאילו נאמר **'לֹא יַסִּיךְ'**, והיינו שרק מי שמצווה שלא יסיך לאחרים, מצווים אחרים שלא לסוך את בשרו.

בברייתא נוספת בענין איסור הסיכה בשמן המשחה: **תָּנֵי** – שנה **רַב חֲנַנְיָה** ברייתא זו **קַמֵּיהּ דְּרַבָּא, מִנַּיִן לְכֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁנִּטֵּל מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעַל רֹאשׁוֹ**, לאחר שמשחוהו, **וְנָתַן עַל בְּנֵי מֵעָיו**, או על מקום אחר שבגופו, **מִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּיב** כרת משום סיכת שמן המשחה, אף שנותנו על גוף עצמו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות ל לב) **'עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ'**, וכל אדם במשמעות אזהרה זו.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא** – במה שונה דין זה מדין אחר ששנינו בברייתא, **כֹּהֵן שֶׁסָּךְ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה**, כדינו, שמותר לו ליהנות משמן תרומה באופן זה, הדין הוא **שֶׁבֵּן בִּתּוֹ**, אף שהוא **יִשְׂרָאֵל**, והוא גדול, **מִתְעַגֵּל בּוֹ** – רשאי להתחכך בגופו וליהנות מהשמן, **וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** לאיסור, כיון שכבר התבטל בהיתר לגופו של הכהן, ומדוע כאן אסור לכהן הגדול עצמו להעביר את שמן המשחה מראשו לשאר גופו, לאחר שכבר ניתן בהיתר על ראשו.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב אשי, **הָתָם**, לגבי שמן תרומה, **'וּמֵתוּ בּוֹ כִּי יְחַלְּלוּהוּ' כְּתִיב** (ויקרא כב ט), ויש ללמוד מהפסוק דכְּיָון **דְּחַלֵּיהּ הָא אִיתַּחֵיל** – שכיון שהשתמשו בו שימוש של חולין, התחלל, ומותר אף לישראל ליהנות ממנו, **אֲבָל גַּבֵּי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה** שעל הכהן הגדול **כְּתִיב** (שם כא יב) **'כִּי נֵזֶר גּוֹ' שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו'**, הרי שאף לאחר שכבר ניתן על ראשו, עדיין **'שֶׁמֶן מִשְׁחָה' קָרֵיהּ רַחֲמָנָא** – מכנה אותו הפסוק, ובא ללמד, **דְּאַף עַל גַּב דְּאִיתֵיהּ עָלָיו** – שנמצא השמן על ראשו, **לֹא אִיתַּחֵיל** – לא יצא לחולין, ולכן אסור לו לסוך ממנו על מקום אחר בגופו.

שנינו במשנה: **'עַל אֵלּוּ חַיָּיבִין עַל זְדוֹנוֹ כּוֹ'** כרת, ועל שגגתו חטאת, ועל לא הודע שלהם אשם תלוי. חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו, מפני שהוא בעולה ויורד'.

הגמרא מבררת מאיזה דין מיעטה המשנה את המטמא מקדש וקדשיו. אומרת הגמרא: **קָתָנֵי** במשנה, **'חוּץ מִמְּטַמֵּא מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו'**. מבררת הגמרא: הרי נשנו במשנה שלשה דינים, חיוב כרת במזיד, חיוב חטאת בשוגג, ואשם תלוי באופן שלא נודע לו אם חטא, ויש לברר **מַאי מַפִּיק לֵיהּ** – מאיזה דין מיעטה המשנה את המטמא מקדש וקדשיו. מבארת הגמרא: **הָכִי קָתָנֵי, חוּץ מִמְּטַמֵּא מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, שֶׁאם** לא נודע לו אם חטא, **אֵין מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי**, כיון שאין אשם תלוי בא אלא על דבר שאם היה שוגג גמור בו, היה מביא חטאת קבועה, ואילו במטמא מקדש וקדשיו אף אם היה ברור לו שחטא בשוגג, מביא קרבן עולה ויורד.

מקשה הגמרא: **וְנִיתְנֵי נַמִּי** – מדוע לא שנה התנא גם **חוּץ מִמִּי שֶׁעָבַר עָלָיו יוֹם הַכִּיפּוּרִים**, לאחר אותו ספק חטא, **שֶׁאֵין מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי**, כיון שכיפר עליו יום הכפורים, ונפטר מקרבן. מתרצת הגמרא: **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, כִּי קָתָנֵי** – מה ששנה התנא במשנתנו, היינו **הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ לַחֲטָאָה וְרַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ** – במקום שיש עבירה, אלא שהתורה פטרתו, כמו מטמא מקדש וקדשיו, אבל אם **עָבַר עָלָיו יוֹם הַכִּיפּוּרִים, לֵיתֵיהּ לַחֲטָאָה** – אין עבירה כלל, **דְּקָא כְּפַר לֵיהּ** – שהרי כבר כיפר לו יום הכפורים.

תירוץ נוסף: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, משנתנו עוסקת **בְּמִבַּעֵט** בכפרת יום הכפורים, **דְּקָאָמַר** – שאומר אותו אדם שאֵין **יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר**, שבאופן זה אין יום הכפורים מכפר עליו, **דְּאִי הָדַר בֵּיהּ** – שאם חזר בו מדעתו **בָּתַר** [–לאחר] **יוֹם הַכִּיפּוּרִים, בָּעֵי לְאִיתּוּיֵי** – עליו להביא **אָשָׁם תָּלוּי**, ולכן לא מנתה המשנה אופן זה של מי שעבר עליו יום הכפורים. ומבארת הגמרא: **וְרֵישׁ לָקִישׁ**, שלא תירץ כן, **סָבַר, מִבַּעֵט נַמִּי** – אף המבעט בכפרת יום הכפורים, **מְכַפֵּר עָלֵיהּ יוֹם הַכִּיפּוּרִים**.

הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו בדין דומה לזה: **וּכְפִלּוּגְתָּא** – ובדין מעין זה נחלקו אמוראים אחרים, אדם **הָאוֹמֵר לֹא יִתְכַּפֵּר לִי חַטָּאתִי** – קרבן החטאת שאני מביא לא יכפר לי על חטאי, **אַבָּיֵי אָמַר, אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת. וְרָבָא אָמַר, מְכַפֶּרֶת.**

מבררת הגמרא את מחלוקתם: **הֵיכָא דְּאָמַר לֹא תִּיקְרַב** – באופן שאמר שאין רצונו כלל להקריבו, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – הכל מודים **דְּלֹא מְכַפֶּרֶת, דִּכְתִיב** (ויקרא א ג) **'יַקְרִיב אוֹתוֹ לְרִצּוֹנוֹ'. כִּי פְּלִיגִי** – ומחלוקתם היא באופן **דְּאָמַר, תִּיקְרַב וְלֹא תְכַפֵּר** – רצוני להקריב את החטאת, אך לא אתכפר בכך, **אַבָּיֵי אָמַר, אֵין מְכַפֶּרֶת, דְּהָא אָמַר שֶׁלֹּא תְכַפֵּר. רָבָא אָמַר, מְכַפֶּרֶת, כֵּיוָן דְּאָמַר תִּיקְרַב, וּכַפָּרָה מְמֵילָא אָתֵי** – הכפרה של הקרבן באה מאליה, ואף שאינו רוצה בה.

הגמרא מבארת שרבא חזר בו מסברא זו. אומרת הגמרא: **וַהֲדַר בֵּיהּ** – וחזר בו **רָבָא** מדבריו, ואף הוא סובר שאין קרבן מכפר לאדם שאינו רוצה בכפרתו, **כִּדְתַנְיָא** – מכח מה ששנינו בברייתא, **יָכוֹל יְהֵא יוֹם הַכִּיפּוּרִים מְכַפֵּר** גם **עַל שֶׁבֵּין** בתשובה וגם **עַל שֶׁאֵין שָׁבִין, וְדִין הוּא** – ויש ללמוד זאת מדין הקרבן, (ומה) [הוֹאִיל וְ]**חַטָּאת וְאָשָׁם מְכַפְּרִין, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר**, יש ללומדם זה מזה, **מַה חַטָּאת**

המשך בעמוד קמח

רש"י

שנשאת לישראל. ואינה משלמת חומש — דלא זרה, שהרי לא נתחללה. שאם ימות בעלה ותנשא לכהן — אוכלת, או אם זרע אין לה — הדרא לתרומה. **משלמת כו'** — "אשם" לא גרסינן. **ומיתתה בחנק** — ורבי מאיר לטעמיה, דאף על גב דמעיקרא לאו זרה היא, השתא מיהא זרה הויא. **אחת זו כו'** — דבעינן זר מתחלתו. **וחכמים** — היינו רבי יהודה בר פלוגתיה. **ובשנויי דשנינן** — דטעמיה דרבי מאיר משום דאיתקש לסיכה. **אבל נתינה דעלמא** — כגון "לא יתן עליה לבונה" דמנחת חוטא — בכזית, דילפינן מ"ונתן לכהן את הקדש" (ויקרא כב). והכי מפרשא בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות נט,ב). **לא ייסך כתיב** — בשני יודין, שדי חדא לתוך התיבה וקרי: "לא יסיך", דמשמע: מי שמצווה שלא יסיך לא לעצמו ולא לאחרים — מצווה אחר עליו שלא לסוכו. וגוי לאו בר מצוה הוא. **כהן שסך בן בתו ישראל מתעגל בו כו'** — ופירושו: כהן שסך את עצמו שמן, יכול בן בתו ישראל לבא להתעגל בו, ואפילו גדול, ושף עצמו באבי אמו ואינו חושש. אלמא, כיון דבטלה בהתירא — בטלה. והכי תניא בהדיא בתוספתא דמסכת תרומות (פרק ז): סך כהן את עצמו שמן של תרומה, ומביא בן בתו ישראל ומעגלו על גביו. ובן בתו ישראל דנקט — משום דרגיל אצלו, והוא הדין לאחרינו. **שאינו מביא אשם תלוי** — שאין אשם תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה, כדמפרש בפרק בתרא (כריתות כה,א). **מתניתין במבעט** — ביום הכפורים דאמר: לא תכפר עליו, משום הכי לא תני ליה. ודין **הוא** — שלא יכפר. **אלא על השבין** — דלרצונו בעינן. אשם לאו דוקא נקט, דהא אשכחן אשם אמזיד בפרק שני (כריתות ח,ב): ארבעה מביאין על הזדון. **אך בעשור לחדש** — יום הכפורים הוא. חלק — יום כפור לשבין, ולא לשאינן שבין. **מאי שבין** — דקתני: אין מכפרין אלא על השבין. **הא קתני לא אם אמרת כו'** — ואם כן מאי קאמרת? היינו הך:

רש"י

אלא כי הא כו' — והיינו דקאמר: חטאת אינו מכפר אלא על השבין, ששבין משעת הפרשה עד שעת הקרבה, ולא שנשתמד בינתיים. והתם בעי למילף יום הכפורים, דאם נשתמד קודם יום הכפורים וחזר בו אחר יום הכפורים — תו לא מכפר עליה יום הכפורים אחר על עבירותיו שמקמי דנשתמד. **אמאי** — נהי דבקרבן אמרינן: האיל ונדחה לאחר הפרשה — ידחה מעל המזבח, אבל גברא לגבי יום הכפורים בר כפרה הוא כישראל מעליא! **ורמינהו** — אהא דתני לעיל: יום הכפורים אינו מכפר אלא על השבין. **מקרא קדש** — בתקון סדר התפלה. הכי גרסינן: לא קשיא הא רבי יהודה הא רבי. **פורק עול** — של כל המצות. **מגלה פנים** — דורש באגדות של דופי. כגון מנשה שהיה אומר: מה היה לו למשה לומר "ותמנע היתה פילגש"! ברייתא דקתני: יום הכפורים מכל מקום רבי היא. **מודה רבי בעבירות דיום הכפורים** — דהא דקתני: לא התענה בו מכפר — אעבירות דכל השנה. אבל ההיא עבירה דעיגוי — לא מכפר. ו"אך" חלק נמי דקתני לעיל — בעבירות דיומיה קאמר. יום הכפורים אינו מכפר אלא היום, כדכתיב (ויקרא טז): "כי ביום הזה". **כרת** — הולך ערירי בלא בנים, ואם יש לו — מתים. **אי נמי דעביד עבידתא סמוך לשקיעת החמה** — דלא הוה שהות לכפורי. **אי נמי בהדי דעביד עבידתא פסקיה מרא** — דרפיק בה לשקיה, ומית מיד, דלא הוה שהות לכפורי. הכי גרסינן: מאי אף המגדף. **שמעו לרבי עקיבא** — דמתניתין רבי עקיבא היא, כדמפרש לקמן: מגדף מביא קרבן, דברי רבי עקיבא. ואמרי אף מגדף נמי כידעוני. תימה לי: ולרבי יוחנן דאמר לעיל (כריתות ג,ב): הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו, מאי "אף" דקתני במתניתין? **ואומר חטאו ישא** — מפרש לקמן דכרת דמגדף איירי בקרבן עבודה זרה. [ומכאן שייך לעמוד ב] אתיא לרבנן (רבנן קאמרי ליה. הגירסא הכתובה בספרים אינה כפי שיטת התלמוד, וכך היא בעיני) והכי

בַּת כֹּהֵן שֶׁנִּישֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל וְאָכְלָה בִּתְרוּמָה - מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַחוֹמֶשׁ, וּמִיתָתָהּ בִּשְׂרֵיפָה; נִיסֵּת לְאֶחָד מִן הַפְּסוּלִין - מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, וּמִיתָתָהּ בְּחֶנֶק, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ מְשַׁלֶּמֶת הַקֶּרֶן וְאֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת הַחוֹמֶשׁ, וּמִיתָתָהּ בִּשְׂרֵיפָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַחֲלוֹקֶת - בִּנְתִינַת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּבְשִׁינּוּיֵי דְּשִׁנַּיְנַן, אֲבָל נְתִינָה דְּעָלְמָא - דִּבְרֵי הַכֹּל כַּזַּיִת. גּוּפָא, תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל שֶׁיֵּשְׁנוֹ בְּסָךְ - יֵשְׁנוֹ בְּבַל יִסָּךְ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ בְּסָךְ - אֵינוֹ בְּבַל יִסָּךְ. אָמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר קָאָמְרִתְּ, "לֹא יִסָּךְ" כְּתִיב, וּקְרֵי בֵּיהּ: "לֹא יָסִיךְ". תָּנֵי רַב חֲנַנְיָה קַמֵּיהּ דְּרַבָּא: מִנַּיִן לְכֹהֵן גָּדוֹל מְשַׁמֵּן הַמִּשְׁחָה שֶׁעַל רֹאשׁוֹ וְנָתַן עַל בְּנֵי מֵעָיו, מִנַּיִן שֶׁהוּא חַיָּב? שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ". אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: כֹּהֵן שֶׁסָּךְ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, בֶּן בִּתּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתְעַגֵּל בּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ? אָמַר לֵיהּ: הָתָם "וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלוּהוּ" כְּתִיב, כֵּיוָן דְּחַלְּלֵיהּ - הָא אִיתַּחִיל; אֲבָל גַּבֵּי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה כְּתִיב: "כִּי נֵזֶר גּוּ' אֱלֹהָיו עָלָיו" - שֶׁמֶן מִשְׁחָה קָרֵיהּ רַחֲמָנָא, דְּאַף עַל גַּב דְּאִיתָא עָלָיו לָא אִיתַּחִיל. "עַל אֵלּוּ חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ" כו'. קָתָנֵי: חוּץ מִמְּטַמֵּא מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. מִמַּאי מַפִּיק לֵיהּ? - הָכִי קָתָנֵי: חוּץ מִמְּטַמֵּא מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו שֶׁאֵין מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. - וְנִיתְנֵי נַמִי: חוּץ מִמִּי שֶׁעָבַר עָלָיו יוֹם הַכִּיפּוּרִים, שֶׁאֵין מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי! אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כִּי קָתָנֵי - הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ לְחַטָּאת וְרַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ; עָבַר עָלָיו יוֹם הַכִּיפּוּרִים - לֵיתֵיהּ לְחַטָּאת, דְּקָא כְּפַר לֵיהּ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּמְבַעֵט, דְּקָאָמַר: אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, דְּאִי הָדַר בֵּיהּ בָּתַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, בָּעֵי לְאִיתוּיֵי אָשָׁם תָּלוּי. וְרֵישׁ לָקִישׁ סָבַר: מְבַעֵט נַמִי מְכַפֵּר עָלֵיהּ יוֹם הַכִּיפּוּרִים. וּבְפָלוּגְתָּא, הָאוֹמֵר: "לֹא יִתְכַּפֵּר לִי חַטָּאתִי" - אַבַּיֵי אָמַר: אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת, רָבָא אָמַר: מְכַפֶּרֶת. הֵיכָא דַּאֲמַר לֹא תִּיקְרַב - דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּלָא מְכַפֶּרֶת, דִּכְתִיב: "יַקְרִיב אוֹתוֹ לִרְצוֹנוֹ", כִּי פְּלִיגִי - דַּאֲמַר: תִּיקְרַב וְלֹא תְּכַפֵּר, אַבַּיֵי אָמַר: אֵין מְכַפֶּרֶת - דְּהָא אָמַר לֹא תְּכַפֵּר, רָבָא אָמַר: מְכַפֶּרֶת, כֵּיוָן דְּאָמַר תִּיקְרַב - כַּפָּרָה מְמֵילָא אָתֵי. וַהֲדַר בֵּיהּ רָבָא, כִּדְתַנְיָא: יָכוֹל יְהֵא יוֹם הַכִּיפּוּרִים מְכַפֵּר עַל שָׁבִין וְעַל שֶׁאֵין שָׁבִין? וְדִין הוּא, וּמַה חַטָּאת וְאָשָׁם מְכַפְּרִין, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, מַה חַטָּאת וְאָשָׁם אֵין מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל הַשְּׁבִין - אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל הַשְּׁבִין! לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּחַטָּאת וְאָשָׁם - שֶׁאֵין מְכַפְּרִין עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג, תֹּאמַר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - שֶׁמְּכַפֵּר עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג; וְהוֹאִיל וּמְכַפֵּר עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג - מְכַפֵּר עַל שָׁבִין וְעַל שֶׁאֵין שָׁבִין! תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַךְ" - חִלֵּק. מַאי "שְׁבִין" וְ"שֶׁאֵין שָׁבִין"? אִלֵּימָא "שָׁבִין" - שׁוֹגֵג, "לֹא שָׁבִין" - מֵזִיד, הָא קָתָנֵי: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּחַטָּאת וְאָשָׁם כו'! אֶלָּא כִּי הָא דְּעוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָכַל חֵלֶב וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן, וְנִשְׁתַּמֵּד וְחָזַר בּוֹ - הוֹאִיל וְנִדְחָה יְדֵיהָ; נִהֵי דְּאִידְּחֵי קָרְבָּן, גִּבְרָא בַּר כַּפָּרָה הוּא! אֶלָּא "שָׁבִין" - דְּאָמַר: יְכַפֵּר עָלַי חַטָּאתִי, "שֶׁאֵין שָׁבִין" - דְּאָמַר: לֹא תְּכַפֵּר עָלַי חַטָּאתִי, שְׁמַע מִינָּהּ. וּרְמִינְהִי: יָכוֹל לֹא יְהֵא יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר אֶלָּא עַל שֶׁנִּתְעָנָה בּוֹ וְלֹא עָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה וּקְרָאוֹ מִקְרָא קוֹדֶשׁ; לֹא נִתְעַנָּה בּוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה, וְלֹא קְרָאוֹ מִקְרָא קוֹדֶשׁ, יָכוֹל לֹא יְהֵא יוֹם כִּיפּוּרִים מְכַפֵּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא", מִכָּל מָקוֹם. וְתַרְוַיְיהוּ סְתָם סִיפְרָא הוּא, קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי! אָמַר אַבַּיֵי, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, הָא רַבִּי אַלִּיבָּא דִּידֵיהּ. דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: כָּל עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין עָשָׂה תְּשׁוּבָה וּבֵין לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה - יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, חוּץ מִפּוֹרֵק עוֹל, וּמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה, וּמֵפֵר בְּרִית בָּשָׂר, שֶׁאִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה - יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, וְאִם לָאו - אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. רָבָא אָמַר: הָא וְהָא רַבִּי אַלִּיבָּא דְּנַפְשֵׁיהּ, וּמוֹדֶה רַבִּי בַּעֲבֵירוֹת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים גּוּפֵיהּ, דְּלָא מְכַפֵּר. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, כָּרֵת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְרַבִּי, כֵּיוָן דְּבְכָל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא מְכַפֵּר, הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לֵהּ? - וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא דַּעֲבַד עֲבִידְתָּא כּוּלֵּי לֵילְיָא וּבַהֲדֵי עַמּוּד הַשַּׁחַר מִית, דְּלָא הֲוָה יְמָמָא דִּלְכַפֵּר לֵיהּ! - תֵּינַח כָּרֵת דְּלֵילְיָא, כָּרֵת דִּימְמָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לֵהּ? - וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא בַּהֲדֵי דְּקָאֲכַל נַהֲמָא חֲנַקְתֵּיהּ אוּמְצָא, דְּלָא הֲוָה לֵיהּ שְׁהוּת בִּימְמָא דִּלְכַפֵּר לֵיהּ; אִי נַמִי, דַּעֲבַד עֲבִידְתֵּיהּ סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה; אִי נַמִי, בַּהֲדֵי דְּעָבֵיד עֲבִידְתֵּיהּ פַּסְקֵיהּ מָרָא לְשָׁקְיֵהּ וּמִית, דְּלָא הֲוָה לֵיהּ שְׁהוּת בִּימְמָא דִּלְכַפֵּר לֵיהּ. "וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף הַמְגַדֵּף" כו'. מַאי אַף הַמְגַדֵּף שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה? רַבָּנַן שְׁמַעוּ לְרַבִּי עַקִיבָא דְּתַנֵּי בַּעַל אוֹב וְלָא תָּנֵי יִדְּעוֹנִי, אָמְרוּ לֵיהּ: מַאי שְׁנָא דְּלָא מַיְיתֵי קָרְבָּן - מִשּׁוּם דְּלֵית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה, מְגַדֵּף נַמִי לֵית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה! תְּנוּ רַבָּנַן: מְגַדֵּף מֵבִיא קָרְבָּן, הוֹאִיל וְנֶאֱמַר בּוֹ כָּרֵת, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְאוֹמֵר: "וְנָשָׂא חֶטְאוֹ". - וּכְלָלָא הוּא, כָּל הֵיכָא דִּכְתִיב בֵּיהּ כָּרֵת מַיְיתֵי קָרְבָּן? וְהָא פֶּסַח וּמִילָה דִּכְתִיב בְּהוּ כָּרֵת וְלָא מַיְיתֵי קָרְבָּן!

הכי

הָכִי קָאָמַר: מְגַדֵּף מֵבִיא קָרְבָּן, הוֹאִיל וּבָא בּוֹ כָּרֵת בְּמָקוֹם קָרְבָּן, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; קָסָבַר: מִיגּוֹ דְּבָעֵי מִכְּתַב כָּרֵת בְּעָלְמָא, וּכְתִיב כָּרֵת בְּמָקוֹם קָרְבָּן - שְׁמַע מִינַּהּ מַיְיתֵי קָרְבָּן. וְאוֹמֵר: "חֶטְאוֹ יִשָּׂא" - אֶתָּא לְרַבָּנַן, וְהָכִי קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבָּנַן: אָמְרִיתּוּ מְגַדֵּף לֵית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה, מַהוּ מְגַדֵּף - מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם, אֶלָּא כָּרֵת דִּכְתִיב לְמַאי אָתָא? אָמְרִי לֵיהּ: לִיתֵּן כָּרֵת לַמְקַלֵּל, דִּכְתִיב בַּמְקַלֵּל: ("חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא"), ["וְנָשָׂא חֶטְאוֹ"], וּכְתִיב בְּפֶסַח שֵׁנִי: "חֶטְאוֹ יִשָּׂא", מַה לְּהַלָּן כָּרֵת - אַף כָּאן כָּרֵת. תָּנוּ רַבָּנַן: "אֶת ה' מְגַדֵּף" - אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: גֵּירַפְתָּה הַקְּעָרָה וְחִיסַּרְתָּהּ; קָסָבַר: מְגַדֵּף מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם הוּא. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: גֵּירַפְתָּה הַקְּעָרָה וְלֹא חִיסַּרְתָּהּ; קָסָבַר: מְגַדֵּף הָיְינוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. תַּנְיָא אִידָּךְ: "אֶת ה'" - רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: בְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לִיתֵּן כָּרֵת לְמְבָרֵךְ הַשֵּׁם.

משנה יֵשׁ מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְנֶאֱכָל, וְיֵשׁ מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְאֵינוֹ נֶאֱכָל, וְיֵשׁ שֶׁאֵינָם מְבִיאוֹת. מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְנֶאֱכָל: הַמַּפֶּלֶת כְּמִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ מִצּוּרַת אָדָם. הַמַּפֶּלֶת סַנְדָּל אוֹ שִׁילְיָא אוֹ שָׁפִיר מְרוּקָם, וְהֵיוֹצֵא מֵחוּתָּךְ, וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁהִפִּילָה, מְבִיאָה קָרְבָּן וְנֶאֱכָל. וְאֵלּוּ מְבִיאוֹת וְאֵינָן נֶאֱכָלוֹת: הַמַּפֶּלֶת וְאֵין יוֹדֵעַ מַה הִפִּילָה, וּשְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ אַחַת מִמִּין פְּטוּר וְאַחַת מִמִּין חוֹבָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהָלְכוּ זֶה לְמִזְרָח וְזֶה לַמַּעֲרָב, אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת - שְׁתֵּיהֶן מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְנֶאֱכָל. אֵלּוּ שֶׁאֵין מְבִיאוֹת: הַמַּפֶּלֶת שָׁפִיר מָלֵא מַיִם, מָלֵא דָּם, מָלֵא גְּנִינִים, הַמַּפֶּלֶת כְּמִין דָּגִים וְחֲגָבִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, הַמַּפֶּלֶת יוֹם אַרְבָּעִים, וְיוֹצֵא דּוֹפֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּב בְּיוֹצֵא דּוֹפֶן. **גמרא** שִׁפְחָה מְנָלָן? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - אֵין לִי אֶלָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גִּיּוֹרֶת וְשִׁפְחָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִשָּׁה". מַאי "וְכֵן שִׁפְחָה"? - סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: כִּי אָמְרִינַן כָּל מִצְוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בָּהּ עֶבֶד חַיָּב בָּהּ - הָנֵי מִילֵּי בְּדָבָר שֶׁשָּׁוֶה בֵּין אִישׁ וּבֵין אִשָּׁה. אֲבָל יוֹלֶדֶת, דִּבְנָשִׁים אִיתָא בַּאֲנָשִׁים לֵיתָא - אֵימָא לָא תְּחַיַּיב שִׁפְחָה, אַהָכִי תְּנָא שִׁפְחָה. "אֵלּוּ מְבִיאוֹת כָּל אַחַת שְׁתֵּי תּוֹרִים, כְּמוֹ שֶׁפִּירַשְׁתִּי, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל — בִּזְמַן שֶׁהֹלְכָה כוּ', שֶׁאֵינוֹ יְכוֹלוֹת לְהִתְנוֹת, שֶׁהֵבִיאוּ קִינֵּיהֶן לְכֹהֵן וְהֹלְכוּ לְדַרְכָּן. **אבל אם שתיהן עומדות כו'** — בְּגְמָרָא מַפְרֵשׁ מַאי עֲבַדָן. **גנינים** = גּוֹנִים. (**כמין** — דָּגִים וְחֲגָבִים). **המפלת יום ארבעים** — בְּמִסֶּכֶת נִדָּה בְּפֶרֶק "הַמַּפֶּלֶת" (ל,א), עַד שֶׁיַּעַבְרוּ אַרְבָּעִים יוֹם לְהַרְיוֹן הוּי מִיָּא בְּעַלְמָא. **גמרא ושפחה מנלן דתנו רבנן דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע. מאי וכן שפחה** — הָא פְּשִׁיטָא לַן דְּכָל מְצוֹה שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בָּהּ עֶבֶד חַיָּב בָּהּ, דִּגְמָרֵי "לֵה" "לֵה", כְּתִיב בְּאִשָּׁה (דברים כד): "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת", וְכְתִיב בְּשִׁפְחָה: "אוֹ חָפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ". **מאי עבדן** — לְרַבִּי יוֹסֵי? מַתְיָין תְּרוּיֵיהוּ חַד קָרְבָּן בֵּין שְׁתֵּיהֶן יִקְּנוּ חַטֹּאת הָעוֹף חֲדָא וּדְאִי. עוֹלַת הָעוֹף תְּבִיא כָּל אַחַת וּדְאִי, וּבְתַנָּאֵי שֶׁאִם אֵינָהּ חַיֶּבֶת — תְּהֵא נִדָּבָה. אֲבָל חַטֹּאת הָעוֹף לֹא מְצֵי לְמִימַר תְּהֵא נִדָּבָה, דְּאֵין חַטֹּאת נִדָּבָה. וְלֵהָכִי מַיְיתֵי חַטֹּאת הָעוֹף וִיקַנְּוּהוּ בֵּין שְׁתֵּיהֶן, וּמַתְנִין: אִם אֲנִי חַיֶּבֶת — יְהֵא חֶלְקִי מְחוּל לִי, וְאִם אֶת חַיֶּבֶת — יְהֵא חֶלְקִי מְחוּל לָךְ. וּמִמָּה נִפְשַׁךְ הוּיָא מְלִיקָתָהּ כְּשֵׁרָה. **אומר כו'** — בְּפֶרֶק "דָּם שְׁחִיטָה" לְקַמָּן (כריתות כג,א). **מודה רבי יוסי** — דְּמַתְנִיתִין, בְּאַרְבָּעָה מְחוּסְרֵי כִּפָּרָה, דְּלֵא מַיְיתֵי קָרְבָּן לְשׁוּם חַטֹּאת אֶלָּא לְאִשְׁתְּרוּיֵי בְּקָדָשִׁים. **התם** — גַּבֵּי חַטֹּאת חֵלֶב בְּפֶרֶק "דָּם שְׁחִיטָה", גַּבְרָא בְּעֵי יְדִיעָה, שֶׁיֵּדַע שֶׁחַטֹּאת וְאִי לָא — מַיְיתֵי כָּל חַד אִשָּׁה תְּלוּי וְלֹא חַטֹּאת בְּשׁוּתָּפוּת. **דקתני סיפא דההיא** — בְּפֶרֶק "דָּם שְׁחִיטָה" (שם): כָּל חַטֹּאת שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא. אֲלִמָּא בָּאָה עַל חֵטְא דּוּקָא נְקֵט. **ואם נקבה תלד** — הוּה לֵיהּ לְמִכְתַּב: "וְאִם נְקֵבָה הִיא". **משנה לאור שמונים ואחד** — שֶׁיַּלְדָּה נְקֵבָה לְאוֹר שְׁמוֹנִים וְאַחַד, שֶׁהִיתָה רוֹאִיָּה לְמַחַר לְהָבִיא כַּפָּרָתָהּ, הַפִּילָה. **בית שמאי פוטרין מן הקרבן** — מַלִּידָה שְׁנִיָּה אַף עַל גַּב דְּלַאֲחַר מְלֹאת הוּא, הוֹאִיל וְלֵילָה הוּא, וְלֹא יָצְאָה שָׁעָה רוֹאוּיָה לְקָרְבָּן. דְּלֵילָה מְחוּסַר זְמַן קָרְבָּן הוּא, דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא ז): "בְּיוֹם צַוֹּתוֹ", הֵילְכָךְ לְעִנְיַן קָרְבָּן כְּתוּב מְלֹאת דְּמִי. **מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד** — דּוּדְאִי בֵּית הַיֶּבֶת, כְּדַמְפַרֵשׁ לְקַמָּן בְּפֶרֶק "אַרְבָּעָה מְחוּסְרֵי כִּפָּרָה" (ט,א). **אם שיוה לו לטומאה** — שֶׁהֲרֵי אֹתָם מוֹדִים שֶׁמִּשְׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁל יוֹם שְׁמוֹנִים כְּלוּם יְמֵי טוּהַר שֶׁלָּהּ, וְאִם רָאֲתָה בְּלֵיל שְׁמוֹנִים וְאַחַד טֻמְאָה. **והדמים** — שֶׁאֹתָהּ אוֹמֵר: אִם שׁוּהָ לוֹ לְטוּמְאָה כּוּ' — אֵינוֹ מוּכְיָחִין לְקָרְבָּן, שֶׁהֲרֵי הַמַּפֶּלֶת תּוֹךְ מְלֹאת דְּמִיהָ טְמֵאִין מִפְּנֵי הַלִּידָה, וְאֵינָהּ חַיֶּבֶת קָרְבָּן שֵׁנִי.

גמרא

מְבִיאִין קָרְבָּן" כּוּ'. מַאי עָבְדִין? מַיְיתִין תַּרְוַיְיהוּ חַד קָרְבָּן וַדַּאי, וְחַטָּאת עוֹף סָפֵק, וּמַתְנִי. - וּמִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי תְּנָאָה? וְהָתְנַן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְבִיאוֹת שְׁנֵיהֶן חַטָּאת אַחַת, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שְׁנֵיהֶן מְבִיאוֹת חַטָּאת אַחַת; אַלְמָא לְרַבִּי יוֹסֵי לֵית לֵיהּ תְּנָאָה! אֲמַר רָבָא: מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בִּמְחוּסַר כִּפָּרָה. וְכֵן כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בִּמְחוּסַר כִּפָּרָה. - מַאי טַעְמָא? - הָתָם בָּעֵי גְּבָרָא יְדִיעָה, דִּכְתִיב: "אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ", הֵילְכָךְ לָא מָתְיָין נָשִׁים קָרְבָּן - לְאִשְׁתְּרוּיֵי בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים, כְּדִתְנֵי סֵיפָא דְּהַהִיא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל חַטָּאת שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא - אֵין שְׁתַּיִם מְבִיאוֹת אוֹתָהּ. "אֵלּוּ שֶׁאֵין מְבִיאוֹת כּוּ' רַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּב בְּיוֹצֵא דּוֹפֶן". מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, אָמַר קְרָא: "וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד" - לְרַבּוֹת לֵידָה אַחֶרֶת, מַאי הִיא - יוֹצֵא דּוֹפֶן. וְרַבָּנַן, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי מָנִי בַּר פַּטִּישׁ: "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה" - עַד שֶׁתֵּלֵד מִמְּקוֹם שֶׁמַּזְרֵעַת. **משנה** הַמַּפֶּלֶת לְאוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד - בֵּית שַׁמַּאי פּוֹטְרִין מִן הַקָּרְבָּן, וּבֵית הִלֵּל מְחַיְּבִין. אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: מַאי שְׁנָא אוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד מִיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, אִם שִׁיוָּה לוֹ לְטוּמְאָה לֹא יִשְׁוֶה לוֹ לְקָרְבָּן? אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: לֹא, אִם אֲמַרְתֶּם בַּמַּפֶּלֶת יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שֶׁכֵּן יָצְאָה לְשָׁעָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהָבִיא בָּהּ קָרְבָּן, תֹּאמַר בַּמַּפֶּלֶת לְאוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד, שֶׁלֹּא יָצְאָה לְשָׁעָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהָבִיא בָּהּ קָרְבָּן? אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל: וַהֲלֹא הַמַּפֶּלֶת יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת תּוֹכִיחַ, שֶׁלֹּא יָצְאָה לְשָׁעָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהָבִיא בָּהּ קָרְבָּן וְחִיְּבֶת קָרְבָּן! אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי: לֹא, אִם אֲמַרְתֶּם יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְקָרְבָּן יָחִיד רָאוּי לְקָרְבָּן צִיבּוּר, תֹּאמַר בַּמַּפֶּלֶת לְאוֹר שְׁמוֹנִים יוֹם וְאֶחָד, שֶׁאֵין הַלַּיְלָה רָאוּי לֹא לְקָרְבָּן יָחִיד וְלֹא לְקָרְבָּן צִיבּוּר? וְהַדָּמִים אֵינָן מוֹכִיחִים, שֶׁהַמַּפֶּלֶת בְּתוֹךְ מְלֹאת - דָּמֶיהָ טְמֵאִים וּפְטוּרָה מִן הַקָּרְבָּן.

גמרא

מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** – כך הוא ביאור הברייתא, **מְנַדֵּף מֵבִיא קָרְבָּן** על שוגג, **הוֹאִיל וּבָא בּוֹ כָּרֵת בִּמְקוֹם קָרְבָּן, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.** ומבארת הגמרא את דבריו: **קָסָבַר** רבי עקיבא, **מִינּוֹ דְּבָעֵי מִכְּתֵב כָּרֵת בְּעַלְמָא** – מתוך כך שהיתה התורה צריכה לכתוב את עונש הכרת של מגדף במקום אחר, עם שאר חייבי כריתות, **וּכְתִיב כָּרֵת בִּמְקוֹם קָרְבָּן** – וכתבה התורה את חיוב הכרת של מגדף בתוך פרשת חיוב הקרבנות, ושם נאמר (במדבר טו ל) 'אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ', **שְׁמַע מִינָּהּ** – יש ללמוד מכך שמגדף בשוגג **מַיְיתֵי** – מביא **קָרְבָּן,** ולכן כתבה התורה את דינו בפרשה זו.

מבארת הגמרא את המשך הברייתא: **'וְאוֹמֵר, חֶטְאוֹ יִשָּׂא',** דבר זה **אַתָּא לְרַבָּנָן** – נאמר על ידי חכמים לרבי עקיבא, [**וְהָכִי קָאָמְרִי רַבָּנָן** – וכך אמרו לו חכמים, אתה אומר שמגדף מביא קרבן, **מִי סָבְרַת** – וכי אתה סבור לומר שמְגַדֵּף האמור בפסוק בפרשת קרבנות **הֵיינוּ מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם,** אין הדבר כן, אלא **מְגַדֵּף** שבפסוק **הֵיינוּ** עובד **עֲבוֹדָה זָרָה,** וכיון שלא נאמר כרת של מברך את השם במקום קרבן, יש לפוטרו מקרבן.

מבררת הגמרא מנין לומדים חכמים חיוב כרת במברך את השם. שואלת הגמרא: **אֶלָּא** לחכמים הסוברים ש'מגדף' האמור בתורה היינו עובד עבודה זרה, ובו נאמר כרת, אם כן חיוב **כָּרֵת בִּמְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם, מְנָלָן.** משיבה הגמרא: חכמים דורשים זאת בגזירה שוה, **כְּתִיב בִּמְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם** (ויקרא כד טו) 'אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ', **וּכְתִיב בְּפרשת קרבן פֶּסַח** (במדבר ט יג) 'וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ כִּי קָרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמֹעֲדוֹ חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא', ויש לדרוש, **מַה לְּהַלָּן** – בקרבן פסח, יש חיוב **כָּרֵת, אַף כָּאן** – במברך את השם, יש חיוב **כָּרֵת].**

(**וְהָכִי קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבָּנָן אֲמַרְיתוּ מְנַדֵּף לֵית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה מַהוּ מְנַדֵּף מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם אֶלָּא כָּרֵת דִּכְתִיב לְמַאי אַתָּא אֲמַרִי לֵיהּ לִיתֵּן כָּרֵת לְמִקַּלֵּל דִּכְתִיב בְּמִקַּלֵּל (חֶטְאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא) וּכְתִיב בְּפֶסַח שֵׁנִי חֶטְאוֹ יִשָּׂא מַה לְּהַלָּן כָּרֵת אַף כָּאן כָּרֵת**).

הגמרא מביאה ברייתא בענין עוונו של המגדף: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר בפסוק (במדבר טו ל) 'וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר **אֶת ה' [הוּא] מְגַדֵּף** הוא מלשון 'מגרף', כלומר, הרי זה **כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, גֵּירַפְתָּה הַקְּעָרָה** מהתבשיל שהיה בתוכה, **וְחִיסַּרְתָּה** גם את הקערה עצמה. מבארת הגמרא: **קָסָבַר** איסי בן יהודה **שְׁמְגַדֵּף** האמור בפסוק **מְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם הוּא,** שעוונו גדול, שפשט ידו בעיקר. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר,** הרי זה **כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ גֵּירַפְתָּה הַקְּעָרָה, וְלֹא חִיסַּרְתָּהּ** את הקערה עצמה, **קָסָבַר** רבי אלעזר בן עזריה, **שְׁמְגַדֵּף הֵיינוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה,** כגון משורר ומזמר לכבודה, שאין זה דבר חמור כל כך כמו המברך את השם.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת במחלוקת זו: **תַּנְיָא אִידָּךְ** – שנינו בברייתא אחרת, נאמר בפסוק **'אֶת ה'** הוּא מְגַדֵּף', **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, בְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לִיתֵּן כָּרֵת לִמְבָרֵךְ הַשֵּׁם,** וכדעת איסי בן יהודה שבברייתא הקודמת.

? ? ?

משנה

המשנה שלפנינו דנה בקרבן שמביאה יולדת. נאמר בתורה לגבי יולדת, (ויקרא יב ו–ח) 'וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן, וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי ה' וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר אוֹ לַנְּקֵבָה, וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֲרָה'. והיינו שכל יולדת חייבת להביא שתי קרבנות, עולה וחטאת, ונאכל לכהנים. אמנם באופן שיש ספק האם התחייבה בקרבן, יכולה היא להביא את קרבן העולה ללא חשש, ולהתנות שאם אינה חייבת בו הרי היא מביאה אותו בנדבה. אך לגבי החטאת אינה יכולה להתנות כן, שאין חטאת באה נדבה, ולכן אמנם מקריבים את החטאת מספק, כיון שמספק חייבת היא להביאה, אך אינה נאכלת, כיון שהחטאת באה מן העוף, ואין שוחטים אותו אלא מולקים אותו, ומליקה מכשירה את הבשר באכילה רק בקדשים, אך בחולין דינה כ'נבילה' ואסורה באכילה, ומספק לא ניתן לאכול את הבשר.

יֵשׁ יולדות הַמְּבִיאוֹת קָרְבָּן, וְנֶאֱכָל לכהנים. **וְיֵשׁ מְבִיאוֹת קָרְבָּן, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל. וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מְבִיאוֹת** קרבן כלל.

מבארת המשנה את האופן הראשון: יש ה[**מְבִיאוֹת**] **קָרְבָּן וְנֶאֱכָל, הַמַּפֶּלֶת** עובר הנראה **כְּמִין בְּהֵמָה, חַיָּה, וָעוֹף,** מביאה קרבן, לפי שאף בבעלי חיים אלו נאמרה לשון 'יצירה', כמו בבריאת האדם, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים,** אינה מביאה קרבן **עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ** [–בנפל] **מִצּוּרַת אָדָם.** אופן נוסף של המביאה קרבן ונאכל: **הַמַּפֶּלֶת סַנְדָּל** – ולד שנפחתה צורתו, ודומה לדג שבים ששמו 'סנדל', **אוֹ שִׁילְיָא,** שהולד נמצא בתוכה, ואין שיליא ללא ולד, **אוֹ שָׁפִיר מְרוּקָּם** – עור בצורת הולד, ובתוכו צורת האברים של הולד, **וְכֵן** ולד **הַיּוֹצֵא מֵחוּתָּךְ** לאיברים, **וְכֵן שִׁפְחָה** כנענית **שֶׁהִפִּילָה,** כל אחת מנשים אלו **מְבִיאָה קָרְבָּן, וְנֶאֱכָל** לכהנים.

מבארת המשנה את האופן השני: **וְאֵלּוּ מְבִיאוֹת** קרבן, **וְאֵינָן נֶאֱכָלוֹת** לכהנים, [כטעם שהתבאר לעיל], אלא יקבר הקרבן או ישרף, **הַמַּפֶּלֶת, וְאֵין יָדוּעַ מַה הִפִּילָה,** האם צורת אדם המחייבת קרבן או צורת דגים וחגבים וכדומה, מהצורות המבוארות להלן שאין בהם חיוב קרבן. **וּשְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ, אַחַת מִמִּין פָּטוּר וְאַחַת מִמִּין חוֹבָה,** ואין ידוע איזו מהן הפילה מין פטור ואיזו מין חיוב, מביאות שתיהן קרבן, ואינו נאכל. ולגבי הדין האחרון **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֵימָתַי** שתי נשים אלו מביאות קרבן ואינו נאכל, **בִּזְמַן שֶׁהָלְכוּ** שתי הנשים, **זֶה לְמִזְרָח וְזֶה לְמַעֲרָב, אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת** כאן יחד, **שְׁתֵּיהֶן מְבִיאוֹת קָרְבָּן וְנֶאֱכָל,** ובגמרא יבוארו דבריו.

מבארת המשנה את האופן השלישי: **אֵלּוּ שֶׁאֵין מְבִיאוֹת** קרבן כלל, **הַמַּפֶּלֶת שָׁפִיר** – עור של ולד שאין בו איברים כלל אלא הוא **מָלֵא מַיִם,** או **מָלֵא דָּם,** או **מָלֵא גְּוִנִּים** – גוונים, צבעים שונים, ללא צורה, **הַמַּפֶּלֶת כְּמִין דָּגִים וַחֲגָבִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, הַמַּפֶּלֶת יוֹם אַרְבָּעִים** לעיבורה, או קודם לכן, שעד אז אינו נחשב כ'עובר' אלא כמים בלבד, **וְיוֹצֵא דּוֹפֶן** – ולד שיצא על ידי שחתכו את דופן הרחם של האם, ולא נולד בדרך הרגילה, כל אלו פטורות לגמרי מקרבן. מביאה המשנה את דעת החולק על האופן האחרון: **רַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּב** קרבן **בְּיוֹצֵא דּוֹפֶן.**

גמרא

שנינו במשנה: יש מביאות קרבן ונאכל וכו', **וכן שִׁפְחָה.** מבררת הגמרא: **מְנָלָן** דין זה, שאף שפחה כנענית חייבת בקרבן יולדת. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן,** נאמר בתחילת פרשת חיוב קרבן יולדת (ויקרא יב ב–ו) 'דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וגו', וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת', **וְאֵין לִי** ללמוד מלשון זו **אֶלָּא** חיוב קרבן **בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, גִּיּוֹרֶת וְשִׁפְחָה** שילדו, **מַנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אִשָּׁה** כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר', ולשון 'אשה' מרבה אף גיורת ושפחה.

תמהה הגמרא: **מַאי 'וְכֵן שִׁפְחָה',** כלומר, מדוע יש צורך בריבוי מהפסוק שאף שפחה חייבת בקרבן, והרי עבדים ושפחות חייבים בכל המצוות שהאשה מצווה בהם, ואף שפחה מצווה בהבאת קרבן יולדת, ככל בת ישראל. מתרצת הגמרא: **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – היית סבור לומר, **דִּכְּ אָמְרִינַן** – שמה שאנו אומרים **שִׁפְחָה** חייבת בה, **עֶבֶד חַיָּיב בָּהּ, הָנֵי מִילֵּי** – כלל זה הוא רק **בְּדָבָר שֶׁשָּׁוֶה בֵּין בְּאִישׁ וּבֵין בְּאִשָּׁה, אֲבָל** קרבן **יוֹלֶדֶת, דִּבְנָשִׁים אִיתָא** – ישנו, ואילו **בַּאֲנָשִׁים לֵיתָא** – אין חיוב זה שייך, **אֵימָא לֹא תְּחַיֵּב שִׁפְחָה** – שמא נאמר שאין השפחה חייבת בו, **אַהָכִי תָּנָא שִׁפְחָה** – לכן הוצרך התנא לרבות את דין השפחה מפסוק.

שנינו במשנה: **'אֵלּוּ מְבִיאִין קָרְבָּן כו'** ואינן נאכלות שתי נשים

המשך בעמוד קמט

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא שבה מבואר שבית הלל למדו את דינם מפסוק: **תַּנְיָא** בברייתא, **אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר** בפסוק (ויקרא יב ו) 'וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת', ויתור הלשון 'אוֹ לְבַת' בא **לְרַבּוֹת** את המפילה **אוֹר לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד** לילדת נקבה, שחייבת בקרבן נוסף.

הגמרא מביאה ספק השייך למחלוקת זו של בית שמאי ובית הלל. מספרת הגמרא: **רַבִּי הוֹשַׁעְיָא הֲוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרַב קַפְּרָא** – רבי הושעיא היה רגיל ללמוד תורה לפני בר קפרא, לאחר זמן **שַׁבְקֵיהּ** – הניח רבי הושעיא את בר קפרא, **וַאֲתָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא** – ובא ללמוד לפני רבי חייא, שהיה גדול מבר קפרא. **יוֹמָא חַד פְּגַע בֵּיהּ** – יום אחד פגש רבי הושעיא את בר קפרא, **בְּעָא מִינֵיהּ** – ושאל ממנו ספק זה, **זָב** שראה שלש ראיות, שדינו לספור שבעה ימים ולהביא קרבן, ואף אם ראה ראיות נוספות בתוך אותם שבעה ימים אינו מביא אלא קרבן אחד, **שָׁרָאָה שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי**, שלמחרתו היה יכול להביא קרבן, **מַה בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים בְּדָבָר זֶה**, האם נפטר בקרבן אחד, או שעליו להביא קרבן נוסף, כיון שכבר הסתיימו אותם שבעה ימים, וראה עתה שלש ראיות, שהם מחייבות קרבן בפני עצמו. וביאר רבי הושעיא את צדדי הספק: האם **טַעֲמֵיהוּ** – טעמם **דְּבֵית הִלֵּל** המחייבים קרבן נוסף **כְּמַפֶּלֶת בַּלַּיְלָה** אור לשמונים ואחד, הוא **מִשּׁוּם דִּכְתִיב** 'אוֹ לְבַת', והרי זה ריבוי מיוחד דווקא ביולדת, **אֲבָל זָב שֶׁרָאָה שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי, פָּטְרִי** – פוטרים בית הלל, **דְּלָא מְיַיתְרִי קְרָאֵי** – שהרי אין פסוק מיותר לרבות את דינו, **אוֹ דְּלָמָא לָא שְׁנָא** – או שאין חילוק ביניהם, ואף זב חייב בקרבן נוסף, אם ראה שלש ראיות בליל שמיני.

אָמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא לרבי הושעיא, **וּמַה 'בִּבְלִי' אוֹמֵר בְּדָבָר זֶה**, כלומר, מה אמר לך רבי חייא, שעלה מבבל, בפשיטת ספק זה. **אִישְׁתִּיק** – שתק **רַבִּי הוֹשַׁעְיָא וּלְא אָמַר כְּלוּם.**

אָמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא, צְרִיכִין אנו **לְדִבְרֵי 'עִיָּא'**, כלומר זקוקים אנו לתורתו של רבי חייא, שהרי יש לפשוט דבר זה לפי הברייתא שהובאה לעיל, וברייתא זו נשנתה בבית מדרשו של רבי חייא.

המשיך רבי הושעיא ושאל את בר קפרא: **נַחֲזוֹר עַל הָרִאשׁוֹנוֹת** – נשוב לדון בברייתא שהובאה לעיל, וכך שנינו בה, 'אמרו להם בית הלל לבית שמאי, **הֲרֵי הוּא אוֹמֵר** 'אוֹ לְבַת' **לְרַבּוֹת אוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד'. נִימָא כְּתַנָּאֵי** – שמא נאמר שנחלקו תנאים בנידון זה, מה הוא טעמם של בית הלל, שהרי לגבי **זָב**, שכבר היה טמא מחמת זיבתו וספר שבעה ימים נקיים, **שָׁרָאָה שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת** נוספות **בְּלֵיל שְׁמִינִי** שלו, ישנם שתי ברייתות, **תָּנֵי חֲדָא** – בברייתא אחת שנינו, שהוא **מֵבִיא** קרבן על שלש ראיות אלו, **וְתַנְיָא אִידָךְ** – ובברייתא אחרת שנינו, **שֵׁאֵינוֹ מֵבִיא** קרבן. **וּמַאי לָאו, תַּנָּאֵי הִיא** – לכאורה מחלוקת תנאים היא בין שתי הברייתות, וסברה עתה הגמרא שמדובר באופן שכבר היה טמא מחמת שלש ראיות והתחייב בקרבן, ומחלוקתם היא לגבי חיוב קרבן נוסף מחמת שלשת הראיות שבליל שמיני, **דְּהָא דְּתַנְיָא** – שהתנא של הברייתא האומרת **שֶׁמֵּבִיא** קרבן נוסף, **קָסָבַר שֶׁלַּיְלָה אֵין 'מְחוּסַּר זְמַן'** – אינו נחשב כאילו עדיין לא הגיע זמנו, אלא הרי זה כאילו הגיע זמן הקרבת הקרבן, וכשרואה עתה ראיות נוספות מתחייב בקרבן נוסף, ואף שאינו יכול להקריב עתה את קרבנותיו על הראיות הראשונות, וזהו טעמם של בית הלל אף לגבי המפלת אור ליום שמונים ואחד, שחייבת בקרבן. **וְהָא דְּתַנְיָא** – והתנא ששנה **שֵׁאֵין מֵבִיא** קרבן נוסף **קָסָבַר שֶׁלַּיְלָה 'מְחוּסַּר זְמַן'** הוא, שכיון שאינו יכול עתה להביא קרבנותיו, הרי זה כאילו עדיין לא הגיע זמן חיובו על הראיות הקודמות, וממילא הראיות שרואה עתה מצטרפות לקודמות, ומביא קרבן אחד על הכל. ומה שאמרו בית הלל במפלת שחייבת קרבן, היינו משום שדרשו כן מהפסוק 'או לבת', והוא דין מיוחד ביולדת.

הגמרא דוחה ביאור זה, ומבארת את הברייתות באופן אחר: **אָמַר רַב הוּנָא בַּר אֲחָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, לעולם אין מחלוקת בין הברייתות, אלא **תְּנֵי תַּנָּאֵי סְבְרֵי** – תנאים אלו שבשתי הברייתות סוברים **שֶׁלַּיְלָה מְחוּסַּר זְמַן** הוא, והרי זה כאילו עדיין לא הגיע זמן חיוב הקרבן, **וְהָא דְּתַנְיָא** – והברייתא האומרת שאם ראה שלש ראיות בליל שמיני **מֵבִיא** קרבן, עוסקת **בְּזָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת** – שהשבעה נקיים שהוא סופר הם מחמת שתי ראיות, שאינן מחייבות קרבן, ולכן כשהוא רואה עתה שלש ראיות בליל שמיני, הוא מתחייב בקרבן. **וְהָדְתַנְיָא** – והברייתא ששנינו בה **שֵׁאֵין מֵבִיא** קרבן נוסף, עוסקת **בְּזָב בַּעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת** – שראה שלש ראיות ומחמתן ספר שבעה נקיים, והתחייב בקרבן, וכיון שכבר היה חייב בקרבן, והתנא סובר שלילה נחשב 'מחוסר זמן', נמצא שבליל שמיני עדיין לא הגיע זמן הקרבת הקרבן, ואף שלשת הראיות של ליל שמיני מצטרפות לחיוב הקרבן הקודם, ודי לו בהבאת קרבן אחד על הכל.

תמהה הגמרא: אם מדובר בברייתא **בְּזָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת**, שכלל לא היה חייב בקרבן, **מַאי לְמֵימְרָא** – מה חידשה הברייתא, והרי פשוט שאם ראה עתה שלש ראיות חדשות, שמתחייב בקרבן. מתרצת הגמרא: **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** – דבר זה חידשה הברייתא בדבריה, **שֶׁדַּוְקָא** אם **רָאָה** שלש ראיות **בְּלֵיל שְׁמִינִי**, הדין הוא שחייב בקרבן, **אֲבָל** אם ראה **בִּימָמָא דִּשְׁבִיעִי** – ביום השביעי, **לָא** – אין הראיות מצטרפות. והטעם לכך, כיון **דְּקָסָבַר** התנא בברייתא, **שֶׁכָּל רְאִיָּיה שֶׁסּוֹתֶרֶת** את מנין שבעת הימים, **אֵינָה מְבִיאָה לִידֵי קָרְבָּן**, וראייה ביום השביעי סותרת היא את מנין הימים שהתחיל הזב למנות מחמת הראיות הראשונות, והדין הוא שאינה מחייבת קרבן, ואפילו אם ראה שלש ראיות בתוך אותם שבעה ימים שהתחיל למנות, אינו חייב בקרבן. אמנם אם ראה את אותם שלש ראיות בליל שמיני, כיון שאין זה זמן הסותר את מנין הנקיים, מתחייב קרבן על ראיות אלו.

מקשה הגמרא: **אָמַר רָבָא, בְּמַאי אוֹקִימְתָּא לְהָא דְּתַנְיָא** – במה העמדת את הברייתא האומרת שאם ראה שלש ראיות בליל שמיני **אֵין מֵבִיא** קרבן נוסף, **בְּזָב בַּעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת** – שכבר ראה שלש ראיות והתחייב בקרבן, ואחרי שספר שבעה נקיים ראה בליל שמיני עוד שלש ראיות, אם כן, **לִיתְנֵייהּ** – היה ראוי לשנות דין זה במשנה להלן (ט.), **גַּבֵּי חֲמִשָּׁה הַמְּבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה**, שהרי אף הוא מביא קרבן אחד על זיבות הרבה, שאף שראה בליל שמיני שלש ראיות נוספות, אינו מתחייב בקרבן נוסף. מתרצת הגמרא: לא שנתה זאת המשנה שם, כיון **דְּלָא פְּסִיקָא** – אין זה כלל פסוק ומוחלט בכל מקום, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, אם **רָאָה** ראיה **אַחַת בַּלַּיְלָה** של יום השמיני **וּשְׁתַּיִם בַּיּוֹם** השמיני, **מֵבִיא** קרבן, לפי שרוב הראיות היו בזמן הראוי להבאת קרבן על ראיותיו הראשונות, ואין ראיות אלו מצטרפות למנין הימים הראשונים, אך אם ראה **שְׁתַּיִם בַּלַּיְלָה** של השמיני, **וְאַחַת בַּיּוֹם** השמיני, **אֵין מֵבִיא**, כיון שרוב הראיות היו בזמן שאינו מחייבו בקרבן נוסף.

הגמרא מסייעת לכלל זה שאמר רבי יוחנן: **אָמַר רַב יוֹסֵף, תְּדַע** – ראיה לדבר, דְּאם ראה **אַחַת בַּלַּיְלָה וּשְׁתַּיִם בַּיּוֹם, שֶׁמֵּבִיא**, ואין אומרים שכיון שהראייה הראשונה היתה בלילה, שהוא מחוסר זמן, אינה חוזרת ומצטרפת לראיות שהיו ביום, **דְּהָא רִאשׁוֹנָה** של זב, דינה **כִּשְׁכֶבֶת זֶרַע בְּעָלְמָא**, וכדין בעל קרי שטמא רק באותו יום, ולערב הוא טובל ונטהר, **וְאִילּוּ חָזֵי תַּרְתֵּין אַחֲרָנְיָיתָא** – ואם הוא רואה אחר כך שתי ראיות נוספות, **מִצְטַרְפִי לְהוּ** – מצטרפות הראיות הללו לראייה הראשונה, ומחשיבות גם אותה כראיית זיבה, ואף כאן, הראייה של הלילה מצטרפת לראיות של היום, ונעשה דינה כראייה של יום השמיני. דוחה הגמרא את הראיה: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, מִידִי אִירְיָא** – וכי הדברים דומים זה לזה, **רִאיָּיה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב**, שמצטרפת אחר כך לשתי הראיות הנוספות, **חַזְיֵיהּ בְּזְמַן חִיּוּבָא** – ראה אותה הזב בזמן הראוי לחיוב, כלומר בזמן הראוי לדונו כזב, ואילו כשראה **אַחַת בַּלַּיְלָה** של יום השמיני, **כֵּיוָן דְּלָאו בְּזְמַן חִיּוּבָא חַזְיֵיהּ** – כיון שלא ראה אותה בזמן הראוי לצרפה לראיות האחרות, שהרי לילה מחוסר זמן הוא, וראייה זו היא כראייה בתוך שבעה, **אִי לָאו דְּאַשְׁמְעִינַן רַבִּי יוֹחָנָן דְּמִצְטַרְפָן** – לולא שהשמיע לנו רבי יוחנן בפירוש שראייה זו מצטרפת לשתי הראיות שראה למחרת, ביום השמיני, **הָוָה אָמִינָא** – הייתי אומר

המשך בעמוד קנ

רש"י

גמרא שבקיה — רבי אושעיא לבר קפרא. **בעא מיניה** — רבי אושעיא לבר קפרא. **בלילי שמיני** — לזיבה ראשונה, ולמחר היה ראוי לקרבן. **מה בית הלל כו'** — מי מייתי שני קרבנות אי לא? **עייא** — רבי חייא, ובלשון גנאי קאמר ליה. הדר בעא מיניה רבי אושעיא מבר קפרא. **בבלי** — רבי חייא עלה מבבל, כדאמרינן התם (סוכה כ,א): בתחלה נשתכחה תורה מישראל — עלה הלל הבבלי ויסדה, וחזרה ונשתכחה — עלו בני הגולה ויסדוה, ומאן נינהו — יהודה וחזקיה בני רבי חייא. **נחזור על הראשונות** — כמו "אמר מר" לעיל: הרי הוא אומר כו'. ומיבעיא לרבי אושעיא טעמייהו דבית הלל משום "או לבת", או משום דסברי לילה אינו מחוסר זמן. **והא דתניא אינו מביא קרבן [קסבר] לילה מחוסר זמן** — וטעמייהו דבית הלל משום "או לבת". **זב בעל שתי ראיות** — שזיבה ראשונה בת שתי ראיות היתה. **בת שלש** — הלכך, כיון דלא יצאת שעה הראויה לקרבן — כולה חדא זיבה אריכתא היא. **ליתנייה** — בפרק שני (בריתות ט,א) גבי חמשה מביאין קרבן אחד כו', כי היכי דקתני נזיר שנטמא טומאות הרבה! **לא פסיקא ליה** — כיון דזמנין דאראיות דלילה נמי מיתחייב, כגון ראה אחת בליל שמיני ושתים ביום המחרת. **שכבת זרע בעלמא הוא** — דאין לה אלא טומאת ערב בעלמא. כדתניא: "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע", זב בראיה ראשונה הקישו לבעל קרי, במסכת נדה (לה,א). ואמרו נמי במגילה (ח,א): שתים לטומאה ושלש אף לקרבן. אבל חדא ראייה אין לה אלא טומאת ערב. **ומי אמר רבי יוחנן כו'** — דקאמר: שתים בלילה ואחת ביום כו'. **נטמא נזיר ביום** — שמיני שראוי לקרבן — מביא שני קרבנות. **בליל שמיני אינו מביא** — דלענין קרבן, טומאה אריכתא היא, דלילה מחוסר זמן. **משנה** ספק זיבה — כגון [טועה], שראתה שלשה ימים ואינה יודעת אם בימי נדותה אם בימי זיבה — מביאה קרבן ואינו נאכל. **ספק לידה** — כגון שהפילה ואין ידוע מה. **האשה שיש עליה חמש ספקות של לידה או חמש של ספק זיבה מביאה קרבן אחד** — חטאת העוף הבאה על הספק. **ואוכלת בזבחים** — שהרי הקרבן הזה לטהרה בא, והרי הוא כטבילה, אם נטמאת האשה כמה טומאות — טבילה אחת עולה לכולן, ואף קרבן זה כן. **ואין השאר עליה חובה** — לא הצריכוה חכמים להביאן. שאף האחת בקושי התירו להקריבה, ספק מליקת חולין למזבח, שאם לא כן — אין לה תקנה ליטהר בקדשים. **חמש לידות ודאות או חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים** — כמו שפירשתי. **והשאר עליה חובה** — כדאמרינן לקמן בפרק שני (ט,ב): יכול תביא על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת קרבן אחד לשניהם — תלמוד לומר: "זאת". **קינין** — שני קינין, ארבעה תורין. **בדינרי זהב** — בשני זהובין, קן לדינר זהב. **המעון הזה** — שבועה. **נכנס לבית דין ללמוד כו'** — אף על פי שהיקל על דברי תורה — עת לעשות לה' הוא, שאלמלי לא ימצאו יחדלו מלהביא אפילו אחד, ויאכלו בקדשים בטומאת הגוף. **קינין ברבעתים** — שני קינין בשני רביעית דינר כסף. לישנא אחרינא: "רבעתים" לשון חצי הוא. **גמרא** הכי גרסינן בתוספתא: חמש לידות ודאי וחמש לידות ספק כו'. רבי יוחנן בן נורי אומר: על הודאי חיישינן לפשיעה, דאי אמרת תביא על אחת מהן — שמא יש אשה שתלד לידה אחת ודאית, ואינה רוצה להביא קרבן, שתאמר: והלא אשתקד היו עלי חמש לידות ודאות ולא הבאתי קרבן על ארבע מהן, ועכשיו אני מביאה? ורבי עקיבא סבר: כיון דלא אכלה אשתקד בלא שום קרבן — לא פשעה. **תאמר על האחרונה** — אני מביאה, ותפטר על השאר. רבי עקיבא אומר: תאמר על אחת מהן, ואינה צריכה לומר על האחרונה, ותפטר על השאר. **ועל הודאי תאמר על האחרונה ותפטר** — עכשיו מחיוב שאר קרבנות. ואוכלת בזבחים היום, ולמחר תקריב שאר קרבנות. **אם יש ודאי ביניהן** — ממין הספק, דאמר על הודאי כדי שתיעשה ודאי, ותהא נאכלת ותפטר לגמרי, כדפרישית במתניתין, דבקושי התירו להקריב ספק. **על אחת מהן** — ואפילו על הראשונה. **כין ודאי כו'** — אינה צריכה לומר: על האחרונה אני מביאה. בדרבי עקיבא לא גרסינן "ותפטר". **ועד דמייתי כולהון** — לא מכפרת, אם הביא חטאת ראשונה — עדיין חטאים האחרים עומדין. אף כאן, אם הביאה על הראשונות — עדיין טומאה האחרונה במקומה, ולא טהרה לאכול בקדשים. לפיכך תאמר על האחרונה, וטהרה, והראשונות תביא לאחר זמן. **מאן דמחייב חמש טבילות** — אפילו אמר על הראשונה אני טובל — טהר מכל טומאה.

רש"י

גמרא תַּנְיָא, אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "לְבַת" - לְרַבּוֹת אוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד. רַבִּי הוֹשַׁעְיָא הָוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּבַר קַפָּרָא, שַׁבְּקֵיהּ וַאֲתָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא. יוֹמָא חַד פְּגַע בֵּיהּ, בְּעָא מִינֵּיהּ: זָב שֶׁרָאָה שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי, מַה בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים בְּדָבָר זֶה? טַעְמַייְהוּ דְּבֵית הִלֵּל בְּמַפְּלֶת בַּלַּיְלָה - מִשּׁוּם דִּכְתִיב "לְבַת", אֲבָל זָב שֶׁרָאָה שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי - פָּטְרִי, דְּלָא מְיַיתְרִי קְרָאֵי, אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא? אֲמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא: מַה בַּבְּלִי אוֹמֵר בְּדָבָר זֶה? אִישְׁתִּיק רַבִּי הוֹשַׁעְיָא לָא אָמַר כְּלוּם. אֲמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא: צְרִיכִין לְדַבְּרֵי עַיָּיא? נַחֲזוֹר עַל הָרִאשׁוֹנוֹת: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "לְבַת" - לְרַבּוֹת אוֹר שְׁמוֹנִים וְאֶחָד. נִימָא כְּתַנָּאֵי: זָב שֶׁרָאָה שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי - תְּנֵי חָדָא: מֵבִיא, וְתַנְיָא אִידָךְ: אֵינוֹ מֵבִיא; מַאי לָאו תַּנָּאֵי הִיא, דְּהָא דְּתַנְיָא מֵבִיא, קָסָבַר לַיְלָה אֵין מְחוּסַּר זְמָן, וְהָדְתָנֵי אֵין מֵבִיא, קָסָבַר: לַיְלָה מְחוּסַּר זְמָן? אֲמַר רַב הוּנָא בַּר אַחָא אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הָנֵי תַּנָּאֵי סָבְרִי: לַיְלָה מְחוּסַּר זְמָן; וְהָא דְּתַנְיָא מֵבִיא - בְּזָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, וְהָדְתַנְיָא אֵין מֵבִיא - בְּזָב בַּעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת. - זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת מַאי לְמֵימְרָא? - הָא קָא מַשְׁמַע לָן: דּוֹקָא רָאָה בְּלֵיל שְׁמִינִי, אֲבָל בִּימָמָא דִּשְׁבִיעִי - לָא, קָסָבַר: כָּל רְאִייָה שֶׁסּוֹתֶרֶת - אֵין מְבִיאָה לִידֵי קָרְבָּן. אֲמַר רָבָא: אַמַּאי אוֹקִימְתָּא לְהָא דְּתַנְיָא אֵין מֵבִיא - בְּזָב בַּעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת, לִיתְנֵייהּ גַּבֵּי חֲמִשָּׁה מְבִיאִין קָרְבַּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה! - לָא פְּסִיקָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה אַחַת בַּלַּיְלָה וּשְׁתַּיִם בַּיּוֹם - מֵבִיא, שְׁתַּיִם בַּלַּיְלָה וְאַחַת בַּיּוֹם - אֵין מֵבִיא. אֲמַר רַב יוֹסֵף: תֵּדַע דְּאַחַת בַּלַּיְלָה וּשְׁתַּיִם בַּיּוֹם מֵבִיא, דְּהָא רְאִייָה רִאשׁוֹנָה שִׁכְבַת זֶרַע בְּעָלְמָא, וְאִילּוּ חָזֵי תַּרְתֵּין אַחֲרָנְיָיתָא מִצְטָרְפִי לְהוּ. אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מִדֵּי אִירְיָא? רְאִייָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב - חַזֵּייהּ בִּזְמַן חִיּוּבָא; אַחַת בַּלַּיְלָה, כֵּיוָן דְּלָאו בִּזְמַן חִיּוּבָא חַזֵּייהּ, אִי לָאו דְּאִשְׁמַעִינַן רַבִּי יוֹחָנָן דְּמִצְטָרֵף, הָוָה אָמְינָא לָא תִּצְטָרֵף. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לַיְלָה מְחוּסַּר זְמָן? וְהָאָמַר חִזְקִיָּה: נִטְמָא בַּיּוֹם - מֵבִיא, בַּלַּיְלָה - אֵין מֵבִיא, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ בַּלַּיְלָה - מֵבִיא! כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁתַּיִם בַּלַּיְלָה וְאַחַת בַּיּוֹם אֵין מֵבִיא - לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר מְחוּסַּר זְמָן. - לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר, פְּשִׁיטָא! - רָאָה אַחַת בַּלַּיְלָה וּשְׁתַּיִם בַּיּוֹם אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּלָאו בִּזְמַן חִיּוּבָא קַחֲזֵי לֵיהּ לָא תִּצְטָרֵף, קָא מַשְׁמַע לָן. **משנה** הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ סְפֵק חָמֵשׁ לֵידוֹת וּסְפֵק חָמֵשׁ זִיבוֹת - מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד וְאוֹכֶלֶת בַּזְּבָחִים, וְאֵין הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה; חָמֵשׁ זִיבוֹת וַדָּאוֹת וְחָמֵשׁ לֵידוֹת וַדָּאוֹת - מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד וְאוֹכֶלֶת בַּזְּבָחִים, וְהַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. מַעֲשֶׂה שֶׁעָמְדוּ קִינִּין בִּירוּשָׁלַיִם בְּדִינָר זָהָב. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: הַמָּעוֹן הַזֶּה! לֹא אָלִין הַלַּיְלָה עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּדִינָרִין. בַּסּוֹף נִכְנַס לְבֵית דִּין וְלִמֵּד: הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חָמֵשׁ לֵידוֹת וַדָּאוֹת, חָמֵשׁ זִיבוֹת וַדָּאוֹת - מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד וְאוֹכֶלֶת בַּזְּבָחִים וְאֵין הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. וְעָמְדוּ קִינִּין בְּיוֹם הַהוּא בְּרִבְעָתַיִם. **גמרא** תְּנוּ רַבָּנַן: חָמֵשׁ לֵידוֹת וַדַּאי חָמֵשׁ זִיבוֹת סָפֵק, אוֹ חָמֵשׁ לֵידוֹת וַדַּאי וְחָמֵשׁ לֵידוֹת סָפֵק - מְבִיאָה שְׁתֵּי קִינִּין, אַחַת עַל הַוַּדַּאי וְאַחַת עַל הַסָּפֵק; שֶׁל וַדַּאי - נֶאֱכֶלֶת, וְהַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה; שֶׁל סָפֵק - אֵין נֶאֱכֶלֶת, וְאֵין הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: עַל וַדַּאי - תֹּאמַר עַל הָאַחֲרוֹנָה, וְתִפָּטֵר; שֶׁל סָפֵק, אִם יֵשׁ וַדַּאי בֵּינֵיהֶן - תֹּאמַר: עַל הַוַּדַּאי, וְתִפָּטֵר, וְאִם לָאו - תֹּאמַר: עַל אֶחָד מֵהֶן, וְתִפָּטֵר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: בֵּין עַל הַוַּדַּאי בֵּין עַל הַסָּפֵק - תֹּאמַר: עַל אַחַת מֵהֶן, וְתִפָּטֵר. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַב פַּפָּא: אֵימָא לָךְ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא הָנֵי תַּנָּאֵי בְּמַאי פְּלִיגִי, דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְדַמֵּי לְהוֹן לְחַטָּאת, דְּמַאן דְּחַיֵּיב חָמֵשׁ חַטָּאוֹת - עַד דְּמַיְיתֵי כּוּלְּהוֹן וְסוֹף מְכַפֵּר לֵיהּ, הָכָא נַמִי לָא שְׁנָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא מְדַמֵּי לְהוֹן לִטְבִילִין, דְּמַאן דְּמְחַיֵּיב חָמֵשׁ טְבִילוֹת, כֵּיוָן דְּטָבִיל חָדָא זִימְנָא אִיטַּהַר, הָכָא נַמִי לָא שְׁנָא. אֲמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא: אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְחַטָּאת מְדַמֵּי לְהֶן, אַמַּאי שֶׁל סָפֵק תֹּאמַר: עַל אַחַת מֵהֶן, וְתִפָּטֵר? אִילּוּ מַאן דְּמְחַיֵּיב

חמש

חמש

רש"י

חמש אשמות תלויין [כו'] **חוששין לפשיעה** — אם לא הצריכוה לומר "על האחרונה אני מביאה" — תהא סוברת שנפטרה בקרבן זה, ולא יהו השאר עליה חובה, ותפשע ולא תביאם. וכי מצרכת לה לומר "על האחרונה אני מביאה" — ידעה דהשאר עליה חובה. אבל על הספק, שאין השאר עליה חובה — לא מזקקינן לה לומר "על האחרונה אני מביאה". **ורבי עקיבא לא חייש לפשיעה** — ואני שמעתי: חוששין לפשיעה — שמא תפשע ולא תביא אפילו קרבן אחד, ותאכל זבחים בטומאת הגוף. וקשיא לי בגוה טובא, חדא: אפשר היא מתיא קרבנה, ומשום דלא מצרכת לה לומר "על האחרונה" ליחוש שמא תחזור בה? ועוד, אי חיישת להכי — כל שכן דעל הספק היא מקילה, ואמאי לא מצרכת לה לומר "על האחרונה": ליחוש שמא תחזור בה ולא תביאנו ואכלה בקדשים בספק טומאת הגוף.

הדרן עלך שלשים ושש

משנה ארבעה מחוסרי כפרה — מביאין חטאת. ולא על חטא, אלא לאכול בקדשים. **עד שיזרוק עליו הדם** — דבעי איתויי קרבן כדמפרש לקמיה. **ונזיר ליינו ולתגלחתו ולטומאתו** — ונזיר מחוסר כפרה, שכל זמן שלא כיפר אסור ביין ובתגלחת ולטמא למתים. **גמרא דמני להו בתרין** — דחשיב זב וזובה בתרין מהנך מחוסרי כפרה. **מכשרו** — מכח אברו ומתוקף יצרו. זבה מטמאה באונס, כדאמרינן בפרק "בנות כותים" (נדה לו,ב): ו"כי יזוב זוב דמה" (ויקרא טו) הרי אונס אמור. **ומטמא בראיות** — אם ראה שלש ביום אחד. **כבימים** — אם ראה שלשה ימים רצופין, כדמפרש בבבא קמא בפרק שני (כד,א). זבה לא מטמאה אלא בימים. **הרי כאן שנים** — ד"צרוע" משמע: בין זכר בין נקבה מטמאין בנגעים. הכי גרסינן: **אם כן מה תלמוד לומר איש לענין של מטה** — דלטהרת טומאת נגעים אי אפשר, שהרי נאמר: "והצרוע". **איש דכתיב במקרא העליון לענין מקרא התחתון** — שפריעה ופרימה כתובה באחרונה, לומר לך: איש פורע ופורם. **עיקר טומאתן חלוקה** — זה בראיות ובימים, וזו בימים ולא בראיות. **כגרים** — דזהו שיעור נגע, כחצי פול. **סוף סוף נזיר מאי טעמא** — לא תני? הא לאישתרויי הוא! ומשני: ההוא לאו לאשתרויי בקדשים, אלא ביין דחולין הוא. וכי קחשיב כפרה דמעבבא שום אכילה דקדשים. **גר מעוכב לאכול בקדשים** — דאפילו לרבנן סבירא להו כרבי אלעזר בן יעקב דאמר לאישתרויי הוא דמייתי, והא דלא תני ליה — משום דלא מיקרי מחוסר כפרה. **הביא פרידה אחת** — גוזל אחד שחרית. **אוכל בקדשים לערב** — ובלבד שיביא השניה, כדאמרינן לקמן (ט,א): להביא פרידה אחת אי אפשר. **כאן שתיהן עולות** — כדאמרן לקמן בגמרא כריתות (ט,א) מדור המדבר. **הביא חובתו מן הבהמה** — עולה אחת יצא. **עולה ושלמים** — לאו דוקא, אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא. **מה אתם עולה ושלמים** — דכתיב (שמות כד): "וישלח את נערי בני ישראל" וגומר. **לא תיסגי בגוה** — עד דמייתי שלמים. **שכולו לה'** — שאין כהן נהנה ממנו. דבעולת בהמה איכא עורה לכהנים, אבל עולת העוף ליכא מידי.

רש"י

חֲמֵשׁ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין, כִּי מַיְיתֵי חַד מִי מִיפְּטַר? וְהָתַנְיָא, זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁחֲלוּקִין בְּחַטָּאוֹת חֲלוּקִין בַּאֲשָׁמוֹת! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לִטְבִילוֹת מְדַמֵּי לְהוֹן, וּבְחוֹשְׁשִׁין לִפְשִׁיעָה קָמַיפַּלְגִי, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי סָבַר: חָיְישִׁינַן לִפְשִׁיעָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: לָא חָיְישִׁינַן לִפְשִׁיעָה.

הדרן עלך שלשים ושש

אַרְבָּעָה מְחוּסְרֵי כַּפָּרָה, וְאַרְבָּעָה מְבִיאִין עַל הַזָּדוֹן כְּשׁוֹגֵג. וְאֵלּוּ הֵן מְחוּסְרֵי כַּפָּרָה: הַזָּב, וְהַזָּבָה, וְהַיּוֹלֶדֶת, וְהַמְצוֹרָע; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: גֵּר מְחוּסַּר כַּפָּרָה עַד שֶׁיִּזְרוֹק עָלָיו הַדָּם, נָזִיר - לְיֵינוֹ וְתִגְּלַחְתּוֹ וְטוּמְאָתוֹ. **גְּמָרָא** מַאי שְׁנָא זָב וְזָבָה דְּמָנֵי לְהוֹן בִּתְרֵין - מִשּׁוּם דַּחֲלוּקָה טוּמְאָתוֹ, דְּזָב לָא מִטַּמֵּא בְּאוֹנֶס, וְזָבָה לָא מִטַּמְּאָה בִּרְאִיּוֹת כִּבְיָמִים; דְּתַנְיָא: "מִבְּשָׂרוֹ" - וְלֹא מֵחֲמַת אוֹנְסוֹ. (ומי טמא) [וּמִיטַּמֵּא] בִּרְאִיּוֹת כִּבְיָמִים, דְּתַנְיָא: תָּלָה הַכָּתוּב אֶת הַזָּכָר בִּרְאִיּוֹת וְאֶת הַנְּקֵבָה בְּיָמִים. וְזָבָה מִטַּמְּאָה בְּאוֹנֶס וְלֹא מִטַּמְּאָה בִּרְאִיּוֹת כִּבְיָמִים; מְצוֹרָע וּמְצוֹרַעַת נַמִּי חֲלוּקָה טוּמְאָתָן, דְּמְצוֹרָע טָעוּן פְּרִיעָה וּפְרִימָה, דִּכְתִיב: "בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ", וְאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

לכם

וּמְצוֹרַעַת אֵינָהּ טְעוּנָה פְּרִיעָה וּפְרִימָה, דְּתַנְיָא: אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהַצָּרוּעַ" - הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ"? נִתְּקוֹ הַכָּתוּב מֵעִנְיָנָן שֶׁל מַעֲלָה לְעִנְיָנָן שֶׁל מַטָּה, לוֹמַר: אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. וּמוּתֶּרֶת בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים" - וְלֹא מִחוּץ לְאָהֳלָהּ. הִלְכָּךְ נִמְנִינְהוּ בִּתְרֵין! - זָב וְזָבָה עִיקַּר טוּמְאָתָן חֲלוּקָה, מְצוֹרָע וּמְצוֹרַעַת אֵין עִיקַּר טוּמְאָתָן חֲלוּקָה, הַאי וְהַאי כִּגְרִים הוּא. "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: גֵּר מְחוּסַּר" כו'. וְתַנָּא קַמָּא מַאי טַעְמָא לָא תָּנֵי גֵּר? - כִּי קָתָנֵי מִדַּעַם דְּמִישְׁרֵי לְמֵיכַל בַּקָּדָשִׁים, גֵּר כִּי קָא מַיְיתֵי קָרְבָּן - לְאַכְשׁוּרֵי נַפְשֵׁיהּ לְמֵיעַל בַּקָּהָל. וְנָזִיר מַאי טַעְמָא לָא תָּנֵי? - סוֹף סוֹף נָזִיר נַמִּי, כִּי מַיְיתֵי קָרְבָּן - לְאִישְׁתַּרוּיֵי לְמִישְׁתֵּי יַיִן דְּחוּלִּין הוּא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּקָתָנֵי נָזִיר לְמִישְׁרֵי נַפְשֵׁיהּ, נִיתְנֵי נַמִּי נָזִיר טָמֵא! - כִּי קָא מַיְיתֵי קָרְבָּן - לְמֵיחַל עָלֵיהּ נְזִירוּת בְּטָהֳרָה הוּא. תָּנוּ רַבָּנַן: גֵּר מְעוּכָּב לֶאֱכוֹל בַּקָּדָשִׁים עַד שֶׁיָּבִיא קִינּוֹ, הֵבִיא פְּרִידָה אַחַת שַׁחֲרִית - אוֹכֵל בַּקָּדָשִׁים לְעֶרֶב. כָּל הַקִּינִּין שֶׁבַּתּוֹרָה - אֶחָד חַטָּאת וְאֶחָד עוֹלָה, כָּאן - שְׁתֵּיהֶן עוֹלוֹת. הֵבִיא חוֹבָתוֹ מִן הַבְּהֵמָה - יָצָא, עוֹלָה וּשְׁלָמִים - יָצָא, מִנְחָה וּשְׁלָמִים - לֹא יָצָא, לֹא אָמְרוּ קֵן אֶלָּא לְהָקֵל. מַאי שְׁנָא מִנְחָה וּשְׁלָמִים דְּלָא יָצָא - דִּכְתִיב: "כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה", מָה אַתֶּם עוֹלָה וּשְׁלָמִים - אַף גֵּר עוֹלָה וּשְׁלָמִים; אִם כֵּן, חוֹבָתוֹ אַחַת מִן הַבְּהֵמָה לָא תִּיסְגֵּי עָלֵיהּ בְּגַוּוֵיהּ, דְּהָכְתִיב: "כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה"! אָמַר רַב פַּפָּא, יֵשׁ לוֹמַר: לְעוֹף אִיתְרַבִּי, לְעוֹלַת בְּהֵמָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן? - אִי הָכִי, אֲפִילּוּ מִנְחָה נַמִּי! - מִיעֵט קְרָא: "כֵּן". וְעוֹף הֵיכָא אִיתְרַבִּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה", מָה אַתֶּם עוֹלָה וּשְׁלָמִים - אַף הוּא עוֹלָה וּשְׁלָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּכֶם כַּגֵּר"; מִנַּיִן לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹף? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'", אֵיזֶה דָּבָר שֶׁכּוּלּוֹ לַה'? הֱוֵי אוֹמֵר עוֹלַת הָעוֹף.

יכול

חָמֵשׁ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין, על חמש פעמים שיש לו ספק אם עבר עבירה או לא, **כִּי מַיְיתֵי חַד מִי מִיפְּטַר** – וכי בהבאת אחד מהם הוא נפטר מכולם, **וְהָתַנְיָא** בברייתא שלגבי אשם תלוי אין הדין כן, וכך שנינו שם, **זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁחֲלוּקִין בְּחַטָּאוֹת** – כל עבירה שאם היה עובר עליה כמה פעמים בשוגג היה חייב להביא חטאת על כל פעם ופעם, אם יש לו ספק אם עבר עבירה זו, **חֲלוּקִין בַּאֲשָׁמוֹת** – חייב להביא אשם תלוי על כל ספק וספק, ואם כן אף כאן, שיש לאשה זו חמש ספיקות אם התחייבה בקרבן יולדת או זבה, נחייבה בחמש קרבנות, כמו בלידות וזיבות ודאיות, ומדוע אמר רבי יוחנן בן נורי שיכולה להביא קרבן על אחד הספיקות, בין ראשון ובין אחרון.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא באופן אחר. מסיים רב פפא את דבריו: **אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – לדברי הכל, בין לרבי יוחנן בן נורי ובין לרבי עקיבא **לְטָבִילוֹת מְדַמֵּי לְהוֹן** – יש לדמות את קרבנות היולדת והזבה לטבילה במקוה, שטבילה אחת מטהרת מכל הטומאות, ואמנם לדברי הכל עדיין מוטל עליה חיוב להביא את שאר הקרבנות לאחר זמן, **וּכְחוֹשְׁשִׁין לִפְשִׁיעָה קָמִיפַּלְגִי** – ומחלוקתם היא האם חוששים שמא תפשע האשה ולא תביא את שאר קרבנותיה, **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי סָבַר, חָיְישִׁינַן לִפְשִׁיעָה**, שאם לא נצריך אותה לומר בפירוש שהיא מביאה קרבן זה רק על הלידה האחרונה, תהא סבורה שנפטרה בכך מכל הלידות, ולכן הצריכוה לומר שמביאה על האחרונה, ותדע שאף שהיא טהורה לאכול בקדשים מכל מקום היא חייבת להביא את שאר הקרבנות. **וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, לֹא חָיְישִׁינַן לִפְשִׁיעָה**, כלומר, אין חוששים שמא לא תביא את שאר הקרבנות, ולכן אין מצריכים אותה לומר שמביאה את הקרבן על הלידה האחרונה.

הדרן עלך שלשים ושש

פרק שני - ארבעה מחוסרי כפרה

בפרק הקודם התבאר דינה של 'חטאת קבועה', בה חייב העובר בשגגה על איסור לא תעשה שיש בזדונו כרת. הפרק שלפנינו עוסק בקרבנות כפרה נוספים, השונים מקרבן חטאת. מהם שאינם באים כלל על חטא, מהם שבאים על מזיד בשוגג, ומהם שאינם 'קבועים', אלא סוג הקרבן משתנה לפי מצבו של האדם, שהעשיר מביא קרבן בהמה והעני מביא קרבן מן העוף, ולפעמים יכול להביא מנחת סולת. כמו כן יבואר בפרק זה מי הם המביאים קרבן אחד על כמה עבירות.

משנה

התנא מונה שני סוגים של חיובי קרבנות הבאים לכפר, השונים מהחיוב הכללי של קרבן חטאת. ובכל אחד משני הסוגים, מונה התנא ארבעה חיובים כאלו: **אַרְבָּעָה** הם **'מְחוּסְרֵי כַפָּרָה'**, עד שיביאו את חטאתם. כלומר, שחייבה אותם התורה להביא חטאת אף שלא חטאו, אלא שקרבן החטאת שלהם בא להתירם באכילת קדשים. **וְאַרְבָּעָה** הם שעברו עבירות מסוימות **וּמְבִיאִין** קרבן חטאת אף **עַל הַדָּרוֹן** – עבירות שעשו במזיד, **כְּשׁוֹגֵג** – כמו על עבירות שעשו בשוגג, שלא חילק בהם הכתוב בין שוגג למזיד, שלא כשאר עבירות שנמנו בתחילת המסכת, שאין חייבים עליהן חטאת אלא בשוגג.

מפרטת המשנה: **וְאֵלּוּ הֵן** ארבעה **מְחוּסְרֵי כַפָּרָה, הַזָּב** – מי שזב מבשרו ריר כעין שכבת זרע מחמת חולי. שאם ראה שלוש ראיות רצופות של זוב, הוא הנקרא זב גמור, וחייבה אותו התורה להביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, לאחר שיספור שבעה ימים נקיים ויטבול לטהרתו. **וְהַזָּבָה** – אשה שרואה דם שלא בעת נדתה, שאם ראתה דם שלשה ימים רצופים קרויה זבה גדולה, וחייבת לספור שבעה ימים נקיים, לטבול, ולהביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה. **וְהַיּוֹלֶדֶת**, שחייבת להביא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, לאחר ארבעים יום ללידת זכר, ושמונים יום ללידת נקבה. **וְהַמְּצוֹרָע** – אדם שהיה בגופו נגע צרעת, והתרפא, חייב להביא כבש לעולה, כבש לאשם וכבשה לחטאת, מלבד מה שעליו להטהר כפי סדר טהרתו האמור בתורה (ויקרא יד א–ט). וכל אלו, זב וזבה יולדת ומצורע, אין קרבנם בא על חטא, אלא קודם הבאת החטאת שלהם הם מכונים 'מחוסרי כפרה', ואסורים לאכול קדשים או להכנס למקדש.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אף **גֵּר** שנתגייר **מְחוּסַּר כַּפָּרָה** הוא, ואסור לאכול בקדשים **עַד שֶׁיָּזֳרֵק עָלָיו הַדָּם** של קרבן העולה שהוא מביא לגירותו. וכן **נָזִיר** מחוסר כפרה הוא, **לְענין יֵינוֹ וְתִגְלַחְתּוֹ וְטוּמְאָתוֹ**, שבמלאות ימי נזרו קודם שיביא את קרבן נזירותו, הוא אסור בשתיית יין, בגילוח שיער ובטומאה למתים.

גמרא

שנינו במשנה: 'ארבעה מחוסרי כפרה, הזב והזבה והיולדת והמצורע'. שואלת הגמרא: **מַאי שְׁנָא זָב וְזָבָה** – מה נשתנו הזב והזבה, **דְּמָנֵי לְהוֹן בְּתְרֵין** – שמנה אותם התנא כשנים, הזכר והנקבה בנפרד, הרי הטעם בזה הוא **מִשּׁוּם דַּחֲלוּקָה טוּמְאָתוֹ**, כלומר, שיש הבדלים בין טומאת הזב לטומאת הזבה, ומפרטת הגמרא את החילוקים, **דְּזָב לֹא מִטַּמֵּא בְּאוֹנֶס**, שאם דבר מסוים גרם לו לזוב, כגון שראה מחמת מאכל או הרהור וכדומה, אינו נטמא, (**וְזָבָה לֹא מִטַּמְּאָה בִּרְאִיּוֹת כִּבְיָמִים**) **דְּתַנְיָא**, בברייתא, נאמר בפסוק לגבי זב 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ' (ויקרא טו ב), ודרשו חכמים מהלשון 'מִבְּשָׂרוֹ' שרק כאשר הוא זב מבשרו מאליו הוא טמא, **וְלֹא** כאשר הוא זב **מֵחֲמַת אוֹנְסוֹ**, שדבר אחר גרם לזיבה זו. ועוד מצאנו דין מיוחד לגבי זב, שהוא **מִיטַּמֵּא בִּרְאִיּוֹת** רצופות ביום אחד, **כִּבְיָמִים** חלוקים, כלומר, שאף אם ראה שלש פעמים ביום אחד, הרי הוא טמא, **דְּתַנְיָא, תָּלָה הַכָּתוּב אֶת** טומאת הזיבה של **הַזָּכָר בִּרְאִיּוֹת** בלבד, ואפילו היו כולן ביום אחד, שכן לא כתבה בו התורה לשון 'ימים', **וְאֶת** טומאת הזיבה של **הַנְּקֵבָה** תלה הכתוב **בְּיָמִים**, שנאמר (שם טו כה) 'וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים'. ואילו **הַזָּבָה** אינה דומה לזב בשתי הלכות אלו, שכן היא **מִטַּמְּאָה** גם **בְּאוֹנֶס**, וכן **לֹא מִטַּמְּאָה בִּרְאִיּוֹת** רצופות ביום אחד, **כִּבְיָמִים** חלוקים.

ממשיכה הגמרא את שאלתה: כיון שהטעם שמנה התנא את הזב והזבה כשנים הוא משום שחלוקה טומאתם, אם כן קשה, שהרי **מְצוֹרָע וּמְצוֹרַעַת נַמִּי** – גם כן **חֲלוּקָה טוּמְאָתָן**, ומפרטת הגמרא את החילוקים שיש ביניהם, **דִּמְצוֹרָע טָעוּן פְּרִיעָה וּפְרִימָה** – מצווה להיות ראשו פרוע ובגדיו קרועים, **דִּכְתִיב** (שם יג מה) **'בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ'**, ועוד הלכה מיוחדת מצאנו בו, שהוא **אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה**, שנאמר (שם יד ח) 'וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים', ודרשו חכמים (ע"ז ז) ש'אהלו' הכוונה לאשתו. **וְאִילוּ הִמְצוֹרַעַת אֵינָהּ טְעוּנָה פְּרִיעָה וּפְרִימָה, דְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בפסוק לגבי טומאת צרעת (שם יג מד) 'אִישׁ צָרוּעַ הוּא', **אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ** שהוא נטמא בטומאת צרעת מוחלטת, אבל טומאת צרעת **בְּאִשָּׁה מִנַּיִן, כְּשֶׁהוּא** – הפסוק **אוֹמֵר** (שם יג מה) **'וְהַצָּרוּעַ** אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ' וגו', **הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם** – בין איש ובין אשה, כיון שמשמעות לשון 'צרוע' היא שכל צרוע בכלל זה, ואף אשה, **אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מדוע נאמר לשון **'אִישׁ'**, שמשמע שרק האיש בכלל זה, אלא על כרחך שנְתָקוֹ **הַכָּתוּב** למיעוט זה של 'איש' ולא אשה, **מֵענְיָנָן שֶׁל מַעֲלָה**, ששם מדובר לגבי עיקר הטומאה, **לְענְיָנָן שֶׁל מִטָּה** לגבי מצות פריעה ופרימה, **לוֹמַר** לך, **אִישׁ** מחויב להיות **פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, וְאֵין הָאִשָּׁה** מחויבת להיות **פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת**. וכן לגבי תשמיש המטה נשתנתה המצורעת מהמצורע, שהמצורעת **מוּתֶּרֶת בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה**, שכן איסור מצורע בתשמיש המטה **נֶאֱמַר** בלשון **'וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים' וְלֹא** נאמר 'וישבה מִחוּץ לְאָהֳלָהּ', בלשון נקבה, הרי שלא נאסרה המצורעת בתשמיש המטה.

מסיימת הגמרא את שאלתה: מאחר שגם המצורע והמצורעת חלוקה טומאתם זה מזו, **הֵלְכָךְ נְמִנִינְהוּ בְּתְרֵין** – יש למנות גם אותם כשנים, כמו הזב והזבה שחילק אותם התנא לשנים משום שחלוקה

המשך בעמוד קנא

מבררת הברייתא: **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה** שיכול הגר להביא **אֲפִילּוּ מִנְחָה,** שהרי מצאנו גם מנחה המוקרבת כולה לגבוה, והיא מנחת נסכים, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יֵעָשֶׂה', ללמדנו שרק דבר שעשו ישראל בכניסתם לברית בהר סיני יכול הגר להביא, אבל מנחה, שלא עשו ישראל בהר סיני, אינו יכול להביא.

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוק באופן אחר: **תַּנְיָא אִידָּךְ** – בברייתא אחרת שנינו, שכך נדרש הכתוב, 'וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'', מכאן אנו למדים שהגר חייב להביא קרבן לה'. **שׁוֹמֵעַ אֲנִי** מפסוק זה שיכול להביא **כֹּל** קרבן **שֶׁעוֹלֶה לְאִשִּׁים,** שזו היא משמעות הפסוק 'וְעָשָׂה אִשֶּׁה', **וַאֲפִילּוּ מִנְחָה, תַּלְמוּד לוֹמַר** 'כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יֵעָשֶׂה', שעליו להביא ממין קרבן שעשו ישראל בהר סיני, **מָה אַתֶּם** הקרבתם **מִינֵי דָמִים** – קרבנות שדמם מגיע אל המזבח, שהרי הקריבו עולה ושלמים, **אַף הֵם** – הבאים להתגייר, צריכים להקריב **מִמִּינֵי דָמִים,** ולא מנחה, שאין בה זריקת דם. שואלת הברייתא: **אִי** – ואם תאמר, שנלמד מהיקש זה דבר נוסף, **מָה אַתֶּם** הקרבתם גם **עוֹלָה** וְגם **שְׁלָמִים, אַף הֵם** – הבאים להתגייר, יביאו גם **עוֹלָה** וְגם **שְׁלָמִים, תַּלְמוּד לוֹמַר** בפסוק שאחריו 'כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה', ללמדנו שהאמור בפסוק הקודם 'כאשר תעשו כן יעשה' להקיש את הגר לכניסת כל ישראל לברית בהר סיני, **לָכֶם** עצמכם הוא שהִקַּשְׁתִּיו במקצת, **וְלֹא** (**לְדָבָר אַחֵר**) **לְקָרְבְּנוֹתֵיכֶם** הקשתי אותו לגמרי. כלומר, שאין קרבן הגר צריך להיות גם עולה וגם שלמים, כמו הקרבן שהקריבו אבותינו בהר סיני, אלא די באחד מהם בלבד, ומסתבר שהכוונה היא לקרבן עולה, כיון שכולו כליל לה'. **רַבִּי אוֹמֵר,** כך נדרש הפסוק, מה שנאמר 'כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה' היינו שעיקר חיובי הגר יהיו **כַּאֲבוֹתֵיכֶם** שנכנסו לברית, **מָה אֲבוֹתֵיכֶם לֹא נִכְנְסוּ לַבְּרִית** בהר סיני **אֶלָּא בְּמִילָה, וּטְבִילָה, וְהַרְצָאַת דָּם** – זריקת דם, וכפי שיתבאר להלן, **אַף הֵם** – הבאים להתגייר, **לֹא יִכָּנְסוּ לַבְּרִית, אֶלָּא בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהַרְצָאַת דָּמִים.**

ממשיכה הברייתא ומבארת: אף שאבותינו בהר סיני הקריבו רק עולה אחת, מכל מקום הגר מביא שתי עולות, כיון שלְהָבִיא **פְּרִידָה אַחַת אִי אֶפְשָׁר,** לפי **שֶׁלֹּא מָצִינוּ בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ** קרבן עוף של פרידה אחת בלבד, אלא תמיד מביאים מהעוף שתי עולות, ולכן אם בא להביא את חובתו מן העוף, עליו להביא שנים. **לֹא אָמְרוּ קֵן אֶלָּא** לְהָקֵל **עָלָיו.**

מקשה הגמרא על סוף הברייתא: **וְלֹא** – וכי אין בכל קרבנות העוף שבתורה קרבן של פרידה אחת, **וְהָתַנְיָא** בברייתא, נאמר לגבי נדבת עולת העוף (ויקרא א טו) 'וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ', ויש לברר, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה מלמדנו הכתוב, והלא כבר בפסוק הקודם נאמרה לשון הקרבה על קרבן זה, והשיבה הברייתא, **לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרִים** ובני יונה לשון 'וְהִקְרִיב מִן הַתֹּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָּנוֹ' (שם א יד), **שׁוֹמֵעַ אֲנִי** – הייתי יכול ללמוד מכך **שֶׁהָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי עוֹלַת הָעוֹף, לֹא יִפָּחוֹת מִלְּהָבִיא שְׁנֵי פְּרִידִין,** כיון שמשמעות לשון 'והקריב' היא הקרבת קרבן שלם, שהוא קן של זוג עופות כמו בכל התורה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְהִקְרִיבוֹ', בלשון יחיד, ללמד שיכול להתנדב ולהקריב **אֲפִילּוּ פְּרִידָה אַחַת.** ושלא כמבואר בברייתא שאין קרבן עוף של פרידה אחת. מתרצת הגמרא: אמנם עוף אחד בא בנדבה, אך כוונת הברייתא היא **שֶׁחוֹבָה מִיָּהּ לֹא אַשְׁכְּחָן** – מכל מקום לא מצאנו קרבן שהוא חובה על האדם, והוא רק פרידה אחת, ולכן בקרבן הגר שהוא חובה, מביא שתי פרידות.

מוסיפה הגמרא ומקשה: וכי לא מצאנו קרבן חובה של פרידה אחת, **וְהָאִיכָּא** – והרי יש קרבן **יוֹלֶדֶת, דְּמַתְיָא** – שמביאה **בֶּן יוֹנָה** אחד **אוֹ תּוֹר** אחת **לְחַטָּאת.** מתרצת הגמרא: קרבן יולדת אינו נחשב כפרידה אחת בלבד, **מִשּׁוּם דְּאִיכָּא כֶּבֶשׂ בַּחֲדָה** – כיון שחטאת העוף באה יחד עם כבש לעולה. אך אין קרבן חובה של פרידה אחת ללא קרבן נוסף.

הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי בברייתא: **אָמַר מַר** בברייתא, רבי אומר, **מָה אֲבוֹתֵיכֶם לֹא נִכְנְסוּ לַבְּרִית** בהר סיני **אֶלָּא** במילה וטבילה והרצאת דם **כו'.** הגמרא מבררת היכן מצאנו שעשו כן ישראל בהר סיני. שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא מִילָה** – דברי רבי מובנים לגבי מילה, כי אכן מצאנו שישראל מלו את עצמם כשנכנסו לברית, **דִּכְתִיב** (יהושע ה ח) 'כִּי מֻלִים הָיוּ כָּל הָעָם הַיֹּצְאִים וְכָל הָעָם הַיְלִדִים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ', הרי שמלו ישראל את עצמם כשיצאו ממצרים. **אִי נַמִּי** – ראיה נוספת, **מֵהָכָא,** שנאמר (יחזקאל טז ו) לגבי יציאת מצרים 'וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי וגו' וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי', ולשון הכתוב 'בדמיך חיי' נדרש על דם פסח ודם מילה, שבזכות מצוות אלו נגאלו, הרי שבשעת יציאתם נימולו. ממשיכה הגמרא: וכן מצאנו שהיתה שם **הַרְצָאַת דָּמִים** על המזבח, **דִּכְתִיב** לגבי כניסתם לברית בהר סיני (שמות כד ה–ו) 'וַיִּשְׁלַח **אֶת** נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [וגו'] וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַה' פָּרִים, וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשֶׂם בָּאַגָּנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ'. מסיימת הגמרא את שאלתה: **אֶלָּא** מה שאמר רבי שהיתה שם גם **טְבִילָה, מְנָלָן.** משיבה הגמרא: **דִּכְתִיב** (שם כד ח), 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה (חצי) [אֶת] הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם', הרי שהיתה שם הזאה על העם, וְקבלה היא בידינו **שֵׁאֵין הַזָּאָה** על האדם **בְּלֹא טְבִילָה,** ומכך שהיתה הזאה נלמד שהיתה גם טבילה.

הגמרא תמהה על שיטת רבי: **אֶלָּא מֵעַתָּה,** שהגירות תלויה גם בהרצאת דם, **הָאִידְּנָא דְּלֵיכָּא קָרְבָּן** – בזמן הזה, שאין קרבנות, **לֹא נְקַבֵּל גֵּרִים.** מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב,** נאמר בפסוק (במדבר טו יד) 'וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם וגו' לְדֹרֹתֵיכֶם'. ומלשון 'לְדֹרֹתֵיכֶם' יש ללמוד שהגירות נוהגת בכל הדורות, גם כאשר אין מקדש, ואין הקרבן מעכב את גירותו.

הגמרא מביאה ברייתא בענין הפרשת דמי קרבן גר בזמן הזה: **תָּנוּ רַבָּנָן, גֵּר** המתגייר **בַּזְּמַן הַזֶּה, צָרִיךְ שֶׁיַּפְרִישׁ רוֹבַע** דינר **לְקִינּוֹ** – בשביל שתי העופות שעליו להקריב לגירותו, שאם יבנה בית המקדש יביא את קינו מיד. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּבָר נִמְנָה עָלָיו רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי** ובית דינו, **וּבִטְּלָהּ, מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה,** שמא ישכח הגר ויהנה מאותם מעות ויבוא לידי מעילה. **אָמַר רַב אִידִי בַּר גֵּרְשׁוֹם, אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,** שאין הגר מפריש רובע לקינו.

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב אידי: **וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ** – ויש ששנו את דברי רב אידי בר גרשום **עַל הָדָא** – על ברייתא זו, **דְּתָנוּ רַבָּנָן, גֵּר תּוֹשָׁב** – גוי שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה ולא קיבל שאר מצוות, **מוּתָּר** לו **לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת לְעַצְמוֹ,** כְּפי דיני היתר המלאכה **לְיִשְׂרָאֵל בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד,** שרק מלאכת דבר האבד מותרת. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,** גר תושב מותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו רק כְּפי היתר המלאכה **לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב,** והיינו רק דברים שהם צורך אוכל נפש. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, גֵּר תּוֹשָׁב עוֹשֶׂה** מלאכה **בַּשַּׁבָּת לְעַצְמוֹ** כְּמו **יִשְׂרָאֵל בַּחוֹל,** שמותר בכל. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר,** לא רק גר תושב עושה מלאכה לעצמו כישראל בחול, אלא **אֶחָד גֵּר תּוֹשָׁב, וְאֶחָד** [**עוֹבֵד כּוֹכָבִים**] **עֶבֶד וְאָמָה הַתּוֹשָׁבִים** – שלקח אותם הישראל לעבד ואמה שלא על מנת למול ולטבול, אלא קיבלו על עצמם רק שלא לעבוד עבודה זרה, **עוֹשִׂין מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת לְעַצְמָן כְּיִשְׂרָאֵל בַּחוֹל,** ואף שהם עבדיו של ישראל. ועל ברייתא זו יש ששנו את דברי רב אידי בר גרשום בשם רב אדא בר אהבה, שהלכה כרבי שמעון, שאחד גר תושב ואחד עבד ואמה התושבים עושים מלאכה לעצמם כישראל בחול.

משנה

במשנה הקודמת התבאר שיש ארבע עבירות שמביאים עליהם חטאת בין במזיד ובין בשוגג. משנתנו מבארת מי הם: **אֵלּוּ הם שמְּבִיאִין** קרבן **עַל הַזָּדוֹן כַּשּׁוֹגֵג, הַבָּא עַל שִׁפְחָה** חרופה, כלומר, שפחה כנענית מאורסת, שהבא עליה, חייב להביא איל לאשם (ויקרא יט כא). ובגמרא להלן (יא.) יבואר באיזו שפחה מדובר, ולמי היא מאורסת. **וְנָזִיר שֶׁנִּטְמָא** בטומאת מת באמצע ימי נזירותו, שעליו להביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, וכבש לאשם (במדבר ו י–יב). **וּמִי** שנשבע **שְׁבוּעַת הָעֵדוּת** לשקר, שתבעו חבירו שיעיד לו עדות ממון, וכפר ונשבע לשקר שאינו יודע לו עדות,

המשך בעמוד קנב

רש"י

לכם הקשתיו — במקצת, ולא כל קרבנותיכם. ומיהו, עולה מסתבר דמכשרא, דכולה כליל. **מילה וטבילה והרצאת דמים** — מפרש לקמן. **והקריבו** — גבי עולת העוף דנדבה ביוקרא. **והקריב** — משמע קרבן שלם. **כל העם היוצאים** — בשעת יציאתן מלו. **בדמיך** — דם פסח ודם מילה. **הרצאת דמים** — זריקת דמים על המזבח. **וכי ינור אתכם גר וגו'** לדורותיכם — אף על גב דליכא מקדש. **צריך שיפריש רובע דינר לקינו** — דלכשיבנה בית המקדש יביא קן. דאמרינן לעיל דצריך קרבן, וקרבן בפחות מרובע לא אפשר להפריש, דאין מצוי קן בפחות מרובע, כדאמרינן במתניתין: "ועמדו קינין ברבעתים", אבל פחות לא אפשר. **מפני התקלה** — שלא יהנה ממנו. **גר תושב** — שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה, כגון נעמן. **עושה מלאכה בשבת לעצמו** — בדבר האבד, כישראל בחולו של מועד. **כישראל ביום טוב** — אוכל נפש. **משנה שבועת העדות** — קרבן עולה ויורד. **שבועת הפקדון** — אשם. **גמרא** מדמצי למיכתב "על חטאתו" ולישתוק, וכתיב: "על חטאתו אשר חטא" — לאתויי חטאים הרבה. **ונסלח לו מחטאתו אשר חטא** — להכי הדר כתיב תו תרי זימני "חטא" בר מתרי זימני קמאי, לעשות מזיד כשוגג. **ויאמר ה' פתאום** — בעל כרחך יצאו שלשתן על פי הדיבור. **ופתאים עברו ונענשו** — היינו מזיד, דאין עונש אלא על המזיד. **הוה אמינא** — אף על גב ד"פתאום" דעלמא משמע אונס ושוגג ומזיד, "פתאום" דנזיר ודאי מדמייתי קרבן עלה — שמע מינה דשוגג הוא, מידי דהוה אכל התורה, דרוב קרבנות על השגגה הן באין. להכי כתיב "פתע" דהוי שוגג, לגלות עליה ד"פתאום". **כבולן** — בכל המביאין עולה ויורד שבאותה פרשה, כגון מטמא מקדש ושבועת בטוי, דכתיבי בהו שבועת העדות. **לעשות מזיד כשוגג והא עיקר קרא במזיד כתיב** — דכתיב (ויקרא יט): "בקורת תהיה" והיינו מלקות, ואין מלקות אלא במזיד, ועליה קאמר: "והביא את אשמו", ותו למה לי "ונסלח לו מחטאתו" — לרבות מזיד? **אלא אימא לעשות שוגג כמזיד** — דמהו דתימא: דוקא אמזיד מביא ולא אשוגג, קא משמע לן "ונסלח לו מחטאתו אשר חטא" דלהכי כתיב "חטא" ארבע זימני, תרי למילף קרבן אחד על עבירות הרבה, ותרי לעשות שוגג כמזיד. **בהעלם אחת** — כלומר, קודם שילקה ויביא קרבן על זו — חזר ובעל זו. **לאו אמרת גבי עריות** — בפרק קמא (כריתות ב,ב): "ואל אשה" — לחלק על כל אשה ואשה כו'.

נזירות

תוספות

יכול שאני מרבה אפילו מנחה — פירוש: מנחת נסכים, שהיא כולה לאישים. **תלמוד** לומר כבם כגר — מצי למימר כדלעיל (ח,ב): השתא לעוף איתרבאי. **דכתיב** כי מולים היו כל העם — פירוש: שמלו עצמם ביציאתם ממצרים, ואף על פי שאותן שהיו נימולים בימי אברהם לא מלו אותם ביציאת מצרים, מכל מקום מעיקרא כשמלו עצמן — מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות, וגם כי עתה טבלו.

וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות — ואף על גב דפליגי התם בפרק "פרת חטאת" (זבחים קטו,ב), איכא דאמרי עולת ראייה הואי, ואיכא דאמרי עולת תמיד [הואי] — יש לומר שהקריבו הרבה עולות. **(לעיל** גבי) גר תושב עושה מלאכה לעצמו — מכאן קשה לפירוש הקונטרס דפרק "החולץ" (יבמות מח,ב). דקאמר: "וינפש בן אמתך והגר" — זה גר תושב, פירש בקונטרס: שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה. ומחלל שבת כעובד עבודה זרה. והכא קאמר גר תושב עושה מלאכה! לכן יש לומר, דההיא מיירי לענין שלא לעשות מלאכה עבור רבו, אבל לעצמו שרי. (פסק) מכאן פסק ר"י שמותר להניח לגוי לעשות מלאכתו בשבת בבית ישראל עבור עצמו.

יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה אֲפִילוּ מִנְחָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֵּן". תַּנְיָא אִידָּךְ: "יַעֲשֶׂה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי כָּל שֶׁעוֹלֶה לְאִשִּׁים, אֲפִילוּ מִנְחָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה", מָה אַתֶּם מִינֵי דְמִים, אַף הֵם מִינֵי דְמִים; אִי מָה אַתֶּם עוֹלָה וּשְׁלָמִים, אַף הֵם עוֹלָה וּשְׁלָמִים! תַּלְמוּד לוֹמַר: "כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה" - לְכֶם הִקַּשְׁתִּיו, וְלֹא לְדָבָר אַחֵר, לְקָרְבְּנוֹתֵיכֶם. רַבִּי אוֹמֵר: "כָּכֶם" - כַּאֲבוֹתֵיכֶם, מָה אֲבוֹתֵיכֶם לֹא נִכְנְסוּ לַבְּרִית אֶלָּא בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהַרְצָאַת דָּם - אַף הֵם לֹא יִכָּנְסוּ לַבְּרִית אֶלָּא בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהַרְצָאַת דָּמִים. לְהָבִיא פְּרִידָה אַחַת אִי אֶפְשָׁר, שֶׁלֹּא מָצִינוּ בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ. לֹא אָמְרוּ קֵן אֶלָּא לְהַקֵּל עָלָיו. - וְלָא? וְהָתַנְיָא: "וְהִקְרִיבוֹ" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרִים "וְהִקְרִיב", שׁוֹמֵעַ אֲנִי הָאוֹמֵר: "הֲרֵי עָלַי עוֹלַת הָעוֹף" - לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי פְרִידִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִקְרִיבוֹ", אֲפִילוּ פְּרִידָה אַחַת! - חוֹבָה מִיהָא לָא אַשְׁכַּחַן. - וְהָאִיכָּא יוֹלֶדֶת, דְּמָתְיָא בֶּן יוֹנָה אוֹ תּוֹר לְחַטָּאת! - מִשּׁוּם דְּאִיכָּא בֶּכֶשׂ בַּהֲדָהּ. אָמַר מַר: מָה אֲבוֹתֵיכֶם לֹא נִכְנְסוּ לַבְּרִית אֶלָּא כו'. בִּשְׁלָמָא מִילָה - דִּכְתִיב: "כִּי מָלִים הָיוּ כָּל הָעָם הַיֹּצְאִים", אִי נַמִי מֵהָכָא: "וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי" וגו', הַרְצָאַת דָּמִים - דִּכְתִיב: "וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אֶלָּא טְבִילָה מְנָלַן? - דִּכְתִיב: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וְיִזְרֹק עַל הָעָם", וְאֵין הַזָּאָה בְּלֹא טְבִילָה. אֶלָּא מֵעַתָּה, הָאִידָּנָא דְּלֵיכָּא קָרְבַּן לָא נִקְבַּל גֵּרִים! אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: "וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם" וגו'. תָּנוּ רַבָּנַן: גֵּר בַּזְּמַן הַזֶּה צָרִיךְ שֶׁיַּפְרִישׁ רוֹבַע לְקִינוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: כְּבָר נִמְנָה עָלָיו רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וּבִטְּלָהּ, מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה. אָמַר רַב אִידִי בַּר גֵּרְשׁוֹם אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ עַל הָדָא, דְּתָנוּ רַבָּנַן: גֵּר תּוֹשָׁב מוּתָּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת לְעַצְמוֹ כְּיִשְׂרָאֵל בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד; רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גֵּר תּוֹשָׁב עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת לְעַצְמוֹ כְּיִשְׂרָאֵל בְּחוּלוֹ; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֶחָד גֵּר תּוֹשָׁב, וְאֶחָד עֶבֶד וְאָמָה הַתּוֹשָׁבִים, עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּשַׁבָּת לְעַצְמָן כְּיִשְׂרָאֵל בְּחוּל. **משנה** אֵלּוּ מְבִיאִין עַל הַזָּדוֹן כְּשׁוֹגֵג: הַבָּא עַל שִׁפְחָה, וְנָזִיר שֶׁנִּטְמָא, וּשְׁבוּעַת הַעֵדוּת, וּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן. חֲמִשָּׁה מְבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה, וַחֲמִשָּׁה מְבִיאִין קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. אֵלּוּ מְבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה: הַבָּא עַל שִׁפְחָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה, וְנָזִיר שֶׁנִּטְמָא טוּמְאוֹת הַרְבֵּה. **גמרא** הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה, מְנָלַן? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" - מְלַמֵּד שֶׁמֵּבִיא קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה, "בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" - לַעֲשׂוֹת שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד. נָזִיר שֶׁנִּטְמָא, מְנָלַן? דִּכְתִיב: "וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם", "פֶּתַע" - זֶה שׁוֹגֵג, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "אִם בְּפֶתַע בְּלֹא אֵיבָה הֲדָפוֹ"; "פִּתְאֹם" - זֶה אוֹנֶס, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר ה' פִּתְאֹם אֶל מֹשֶׁה". תַּנְיָא אִידָּךְ: "פִּתְאֹם" - זֶה מְזִיד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ". - נִכְתּוֹב קְרָא "פִּתְאֹם", דְּמַשְׁמַע מֵזִיד וּמַשְׁמַע שׁוֹגֵג וּמַשְׁמַע אוֹנֶס; מֵזִיד וְאוֹנֶס - כְּדַאֲמַר, וּמַשְׁמַע נַמִי שׁוֹגֵג - דִּכְתִיב: "פֶּתִי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר", וְלָא נִכְתּוֹב קְרָא "פֶּתַע"! - אִי כְּתַב קְרָא "פִּתְאֹם", דְּמַשְׁמַע שׁוֹגֵג וּמַשְׁמַע מֵזִיד וּמַשְׁמַע אוֹנֶס, הָוָה אָמְינָא: כִּי מַיְיתֵי דְּהָוֵי אַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, אֲבָל אוֹנֶס וּמֵזִיד - אֵימָא לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא: "פֶּתַע" דְּשׁוֹגֵג הוּא, לְגַלּוּיֵי עָלֵיהּ דְּ"פִּתְאֹם" דְּאוֹנֶס וּמֵזִיד הוּא, דַּאֲפִילּוּ הָכִי חַיֵּיב רַחֲמָנָא. שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, מְנָלַן? דְּתָנוּ רַבָּנַן: בְּכוּלָּן נֶאֱמַר "וְנֶעְלַם", כָּאן לֹא נֶאֱמַר "וְנֶעְלַם" - לְחַיֵּיב עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמֵזִיד. שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, מְנָלַן? יָלִיף "תֶּחֱטָא" "תֶּחֱטָא" מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת. "חֲמִשָּׁה מְבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה". קָתָנֵי: הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה. מְנָלַן? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" - מְלַמֵּד שֶׁמֵּבִיא קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה, "בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" - לַעֲשׂוֹת מֵזִיד כְּשׁוֹגֵג. - וְהָא קְרָא כִּי כְתִיב, בְּמֵזִיד כְּתִיב! אֶלָּא אֵימָא: לַעֲשׂוֹת שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי חֲנִינָא טִירְנָאָה מֵרַבִּי יוֹחָנָן: הַבָּא עַל חָמֵשׁ שִׁפְחוֹת חֲרוּפוֹת בְּהֶעְלֵם אַחַת, מַהוּ? חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אוֹ אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת? אָמַר לֵיהּ: חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. - מַאי שְׁנָא מֵחָמֵשׁ הֶעְלֵמוֹת בְּשִׁפְחָה אַחַת? אָמַר לֵיהּ: אֵין שִׁפְחָה אַחַת גּוּפִין מוּחְלָקִין, חָמֵשׁ שִׁפְחוֹת גּוּפִין מוּחְלָקִין. - וּמְנָלַן דְּגַבֵּי שִׁפְחָה גּוּפִין מוּחְלָקִין? אָמַר לֵיהּ, לָאו אָמְרַתְּ גַּבֵּי עֲרָיוֹת: "וְאִשָּׁה" - לְחַלֵּק עַל כָּל אִשָּׁה וְאִשָּׁה? גַּבֵּי שִׁפְחָה נַמִי כְּתִיב: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע

והיא

והיא

והיא שפחה לחלק על כל שפחה ושפחה — תימה: דהכא בעינא לחלק אף על גב דגופין מוחלקין, והתם פרק "אותו ואת בנו" (חולין פב,ב) "ולא תשחטו ביום אחד" משמע דפשיטא דחייב גבי שחטה ואחר כך שחט בניה משום דגופין מוחלקין, אף על גב דליכא קרא! וכן לקמן בפרק "אמרו לו" (יז,א) דאמרי: שבתות כי גופין דמיין!

תורה אחת למצורעים הרבה — ובתורת כהנים מפיק ליה מדכתיב "וכבשה אחת" — מלמד שמביא אחת על נגעים הרבה, ומ"וזאת תהיה תורת" דריש: תורה אחת לכל מצורעין, לפי שמצינו שחלק הכתוב בטומאותיהם ובשבועותיהם. **מפלת** תאומים איצטריכא ליה — סלקא דעתך אמינא: במפלת תאומים מודה רבי יהודה לרבנן. וקשה: דאם כן מפלת תאומים למאן קתני לה? אי רבנן — פשיטא, ואי לרבי יהודה — הא מודה לרבנן! צריך עיון. ביום

וְהִיא שִׁפְחָה" - לְחַלֵּק עַל כָּל שִׁפְחָה וְשִׁפְחָה. "נָזִיר שֶׁנִּטְמָא טוּמְאוֹת הַרְבֵּה". מַאן תַּנָּא? אָמַר רַב חִסְדָּא: רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: נְזִירוּת דְּטָהֳרָה מְשַׁבְּעֵי הוּא דְּחָיְלָא עֲלֵיהּ, וּמַשְׁכַּחְתְּ לָהּ כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בַּשְּׁבִיעִי וְחָזַר וְנִטְמָא בַּשְּׁבִיעִי, וְכֵיוָן דְּלָא יָצָא שָׁעָה הָרְאוּיָה לְהַקְרִיב בָּהּ קָרְבָּן - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד. דְּאִי רַבִּי, כֵּיוָן דְּאָמַר רַבִּי: נְזִירוּת דְּטָהֳרָה עַד שְׁמִינִי לָא חָיְלָא עֲלֵיהּ, אִי דְּנִטְמָא בַּשְּׁבִיעִי וְחָזַר וְנִטְמָא בַּשְּׁבִיעִי - כּוּלָּהּ טוּמְאָה אֲרִיכְתָּא הִיא; אִי דְּנִטְמָא בַּשְּׁמִינִי וְחָזַר וְנִטְמָא בַּשְּׁמִינִי, כֵּיוָן דְּיָצְאַת שָׁעָה שֶׁרְאוּיָה לְהַקְרִיב קָרְבָּן - מִחַיַּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ: רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. וּמַאי דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה? דְּתַנְיָא: "וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא" - בְּיוֹם הָבֵאַת קָרְבְּנוֹתָיו, דִּבְרֵי רַבִּי; רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּיוֹם תִּגְלַחְתּוֹ. **משנה** הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, וּמְצוֹרָע שֶׁנִּתְנַגַּע נְגָעִים הַרְבֵּה. הֵבִיא צִיפֳּרִין וְנִתְנַגַּע - לֹא עָלוּ לוֹ עַד שֶׁיָּבִיא חַטָּאתוֹ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיָּבִיא אֲשָׁמוֹ. **גמרא** מְנָלַן? דִּכְתִיב: "זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאָה" - תּוֹרָה אַחַת לְקִנּוּיִין הַרְבֵּה. "מְצוֹרָע שֶׁנִּתְנַגַּע נְגָעִים הַרְבֵּה" כו'. מְנָלַן? דִּכְתִיב: "זֹאת תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע" - תּוֹרָה אַחַת לִמְצוֹרָעִים הַרְבֵּה. "הֵבִיא צִיפֳּרִין וְנִתְנַגַּע - לֹא עָלוּ לוֹ עַד שֶׁיָּבִיא חַטָּאתוֹ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיָּבִיא אֲשָׁמוֹ". וְהָאָמַרְתָּ: אֵין מֵבִיא אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד! - חִפּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: הֵבִיא צִיפֳּרִין וְנִתְנַגַּע - אֵין מֵבִיא אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד. וּלְאַקְבּוּעֵי בַּעֲנִיּוּת וּבַעֲשִׁירוּת לָא מִיקְּבַע עַד שֶׁיָּבִיא חַטָּאת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיָּבִיא אֲשָׁמוֹ. תְּנַן הָתָם: מְצוֹרָע שֶׁהֵבִיא אֲשָׁמוֹ וְהֶעֱשִׁיר - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר חַטָּאת, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר אָשָׁם. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר צִיפֳּרִין. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁלָשְׁתָּן מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ: "אֲשֶׁר לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ" - רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: דָּבָר הַמְכַפְּרוֹ, רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: דָּבָר הַמַּכְשִׁירוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: דָּבָר הַגּוֹרֵם לוֹ טָהֳרָה, וּמַאי נִינְהוּ? צִיפֳּרִין. **משנה** הָאִשָּׁה שֶׁיָּלְדָה וְלָדוֹת הַרְבֵּה, וְהַפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים נְקֵבָה, חָזְרָה וְהִפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים נְקֵבָה, וְהַמַּפֶּלֶת תְּאוֹמִים - רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְבִיאָה עַל הָרִאשׁוֹן וְאֵינָהּ מְבִיאָה עַל הַשְּׁנִיָּה, מְבִיאָה עַל הַשְּׁלִישִׁי וְאֵינָהּ מְבִיאָה עַל הָרְבִיעִי. **גמרא** מְנָלַן? דְּתָנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: "זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה" - מְלַמֵּד שֶׁמְּבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד עַל וְלָדוֹת הַרְבֵּה; יָכוֹל אַף עַל הַלֵּידָה וְעַל הַזִּיבָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "זֹאת". "קָתָנֵי: יָכוֹל עַל הַלֵּידָה וְעַל הַזִּיבָה אֵינָהּ מְבִיאָה אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד; אֶלָּא מֵעַתָּה, אָכְלָה דָּם וְיָלְדָה, הָכִי נַמִי דְּאֵין מְבִיאָה אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד? - אֵימָא הָכִי: יָכוֹל עַל הַלֵּידָה שֶׁלְּפָנַי מְלֹאת וְעַל הַלֵּידָה שֶׁלְּאַחַר מְלֹאת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "זֹאת". "הִפִּילָה בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים" כו'. כְּשֶׁתִּמְצֵי לוֹמַר, לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה - וָלָד רִאשׁוֹן גּוֹרֵם וּמַוְלִיד רִאשׁוֹן מוֹנֶה, לְדִבְרֵי חֲכָמִים - וָלָד שֵׁנִי גּוֹרֵם וּמַוְלִיד שֵׁנִי מוֹנֶה. - כְּשֶׁתִּמְצֵי לוֹמַר? פְּשִׁיטָא, הָכִי אִיתָא! - מַפֶּלֶת תְּאוֹמִים אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: בְּמַפֶּלֶת תְּאוֹמִים מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה לְרַבָּנַן, קָא מַשְׁמַע לָן. אִיבַּעְיָא לְהוּ:

בטומאה

נזירות טהרה משביעי חיילא — הלכך, כי נטמא תרי זימני בשביעי — הוו להו טומאות הרבה, דהא אתחלא נזירות דטהרה. ולענין קרבן לא מחייב אלא אחד, דלא יצא אדם זה לשעה ראויה לקרבן. **וקידש את ראשו** — שנזירות טהרה חלה עליו יום תגלחתו כו'. **משנה המקנא לאשתו כו'** — מביא מנחת שעורים אחד על בולן כשהוא משקה. **שנתנגע נגעים הרבה** — כגון שספר שבעה, ולא הספיק להביא קרבנותיו עד שנתנגע, וכן שניה וכן שלישית. **הביא צפרין** — אותן שתי צפרין חיות, אחת לשחיטה ואחת לשילוח, ולאו קרבן נינהו. **לא עלו לו** — קא סלקא דעתך דהאי "לא עלו לו" משמע שצריך לחזור ולהביא לבסוף שתי צפרין לכל נגע ונגע, עד שיביא חטאת. אבל הביא צפרין וחטאתו ונתנגע — אין צריך להביא לכשיטהר על נגע ראשון. **גמרא והאמרת אינו מביא אלא קרבן אחד** — על נגעים הרבה. אלמא, חד צרעת אריכתא היא, ואמאי מחייבת ליה לאתויי צפרים אכל נגע? **ולאקבועיה בעניות כו'** — והכי קאמר: ולא עלו הצפרין ליקבע בעניות ובעשירות. דאם היה עני בשעת הבאת צפרין והֶעֱשִׁיר — צריך להביא קרבן עשיר, ואם היה עשיר והעני — מביא עני בדלות עד שיביא חטאתו. דבתר חטאת אזלינן בין בעניות בין בעשירות. **אשר לא תשיג ידו בשעת טהרתו** — יביא בעניות, אף על פי שהעשיר. **סבר** — האי "טהרתו" היינו דבר המכפר חטאו. דעל שבעה דברים נגעים באין במסכת ערכין (טז,א). **דבר המכשירו** — אשם, שמדמו נותנין על בהונותיו, מכשירו בקדשים. **צפרין** — גורמין לו תחלת טהרתו, שמדם הצפור מזין עליו. **משנה האשה שילדה ולדות** — וקא מפרש כיצד: כגון שהפילה לתוך שמונים של נקבה וכו' כגון שטבלה לאחר שבועיים דטומאה, ושמשה ונתעברה והפילה נקבה לאחר ארבעים של יצירת הולד, דהיינו חמשים וארבעה לילדה ראשונה, וחזרה והפילה לסוף חמשים וארבעה של זו. ולהכי נקט נקבה, דבזכרים ליכא למימר הכי, דאי הפילה בתוך ארבעים — דזכר מיא בעלמא הוא דאי שני, דאין הולד נוצר עד יום ארבעים. **והמפלת תאומים** — אפילו זכרים. כגון שנתעברה שלשה, והפילה אחד לאחר ארבעים, והשני נשתהה ויצא בתוך ימי טוהר הראשון, ושלישי בתוך ימי טוהר דשני — מביאה קרבן אחד על האחרון, ופטורה. **רבי יהודה פליג** — בין אולדות בין אתאומין, ואמר: מביאה קרבן אחד על הראשון — על הולד הראשון ולא על השני, מפני שנולד בתוך מלאת של ראשון. ומביאה על השלישי — משום דהוא לא נולד תוך מלאת, דלא חשבינן מלאת לשני דכמאן דליתיה דמי, הואיל ונולד תוך מלאת של ראשון. ושלישי הוי תחילת לידה, ואינה מביאה קרבן על הרביעי הואיל ונולד תוך (מ') מלאת של שלישי. אבל שלישי לא נולד תוך מלאת דראשון, דהא עברו ימי טומאה דראשון (ויצירת שני וטומאתו ויצירת שלישי) דהוי טפי משמונים לראשון. וגבי תאומים נמי דקפליג רבי יהודה — כגון שנולד שלישי לאחר מלאת דראשון, ועל מלאת דשני לא איכפת לו, דכמאן דליתיה דמי. **גמרא כל היכא** — דכתיב "תורת" משמע רבים. **יכול על הלידה ועל הזיבה** — קרבן אחד, כגון שראתה שלשה ימים בימי זיבה, והפסיקה רביעי וילדה בחמישי — הרי זו יולדת בזוב, כדאמרינן בנדה (לו,ב) דבעי שתפסוק מן הזוב סמוך ללידה, ואם לא פסקה — ודאי דם מחמת הולד, ואינה יולדת בזוב. **אלא מעתה** — מהיכא תיסק דעתיה דעל הלידה ועל הזיבה קרבן אחד, דאיצטריך קרא למעוטי? הא ודאי אכלה חלב וילדה, מי סלקא אדעתין דמביאה קרבן אחד על הלידה ועל החלב? וגבי זיבה נמי, מה ענינה אצל לידה? **זאת** — משמע: על לידה אחת מביאה [קרבן אחד על ולדות הרבה], הא אחר מלאת — חייב על כל אחת ואחת. **לדברי רבי יהודה** — מדלא חשיב מלאת לשני — שמע מינה ולד ראשון גורם לקרבן, ומולד ראשון מונה שמונים יום. הילכך, שלישי שנולד אחר מלאת דראשון — ולד מעליא הוא לקרבן. **לדברי חכמים** — דלא מחייבי אלא חד — אבתרא מחייבי ליה, דסבירא להו: ולד שני, כלומר אחרון, גורם לקרבן. וראשון דלא מלו ימי טוהר דיליה — לית ליה קרבן, ומשני מנינן מלאת עד שלישי, ומשלישי עד רביעי. ולא מטמא מלאת אלא עד בתרא. **פשיטא דהכי איתא** — דאי לאו הכי, מאי טעמייהו? **מפלת תאומים איצטריכא ליה** — משום מפלת תאומים איצטריך ליה תנא, לאשמועינן דבמפלת תאומים נמי פליג רבי יהודה. דמהו דתימא: בתאומים מודה דחדא לידה אריכתא היא, הואיל ועיבורן כאחת, ואית ליה נמי מלאת לשני, ושלישי לאו בר קרבן הוא.

בטומאה

וְהִיא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ' וגו', שיכלה התורה לכתוב רק 'והיא נחרפת לאיש' בלי תיבת 'שפחה', שהרי בהמשך הפסוק מבואר שמדובר בשפחה, שנאמר 'וְהָפְדֵה לא נִפְדְּתָה', אלא תיבת 'שפחה' באה **לְחַלֵּק** ולחייב **עַל כָּל שִׁפְחָה וְשִׁפְחָה** בנפרד.

נזיר שנטמא למת באמצע ימי נזירותו, נפסק מנין ימי נזירותו מיד, ועליו לטהר את עצמו מטומאת המת, על ידי הזאה עליו ממי פרה, ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי לטומאתו. וביום השביעי עליו לגלח את ראשו, וביום השמיני הוא מביא את קרבנותיו. להלן בגמרא מובאת ברייתא, שבה נחלקו התנאים מתי מתחיל הנזיר למנות את ימי נזירותו בטהרה. האם מיד ביום השביעי לאחר ההזאה, שאז הוא נטהר מטומאת המת, או רק ביום השמיני, שאז הוא מביא את קרבנותיו. הגמרא דנה כיצד סוברת משנתנו.

שנינו במשנה: **נָזִיר שֶׁנִּטְמָא טוּמְאוֹת הַרְבֵּה,** מביא קרבן אחד לכולן. מבררת הגמרא: **מַאן תַּנָּא** – מי הוא התנא של משנתנו, כלומר, כאיזה מהתנאים בברייתא שתובא להלן סוברת משנתנו. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב חִסְדָּא,** משנתנו **כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר,** שנְּזִירוּת **דְּטָהֳרָה,** מְיום **שִׁבְיעִי** לטומאתו, **הוּא דְּחָיְילָא עֲלֵיהּ** – היא כבר חלה עליו. ולפי שיטה זו **מַשְׁכַּחַת לָהּ** – מוצא אתה אופן זה של טומאות הרבה האמור במשנתנו, **כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא** הנזיר פעם שניה **בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** לטומאתו הראשונה, **וְחָזַר וְנִטְמָא** פעם שלישית **בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** של הטומאה השניה, שכיון שביום השביעי התחילה כבר נזירותו השניה או השלישית הטהורה, הרי הן נחשבות כטומאות נפרדות, וְאף על פי כן, **כֵּיוָן דְּלֹא יָצְאַת** ולא היתה **שָׁעָה הָרְאוּיָה** כבר **לְהַקְרִיב בָּהּ** את **הַקָּרְבָּן** הבא על טומאתו, שהרי רק מיום השמיני הוא יכול להקריבו, לכן אמר התנא במשנה **שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד** על כל הטומאות. ומסיים רב חסדא את דבריו: **דְּאִי** – שאם תאמר שמשנתנו **כְּרַבִּי** היא, שחולק על רבי יוסי ברבי יהודה, אם כן קשה, **כֵּיוָן דְּאָמַר רַבִּי, שְׁנִּזִּירוּת דְּטָהֳרָה עַד** יום **הַשְּׁמִינִי** לטומאתו **לֹא חָיְילָא עֲלֵיהּ,** אם כן לא מצאנו אופן של נזיר שנטמא טומאות הרבה, שהרי ממה נפשך, **אִי** מדובר **דְּנִטְמָא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** לטומאתו הראשונה, **וְכֵן חָזַר וְנִטְמָא** שוב **בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** לטומאתו השניה, אם כן **כּוּלָּהּ טוּמְאָה אֲרִיכְתָּא הִיא** – כל שלש הטומאות נחשבות כטומאה אחת ארוכה, שהרי עדיין לא התחיל את נזירות הטהרה, ולא הוסיפו הטומאות החדשות דבר על הטומאה הראשונה, שכן הטומאה הראשונה הפסיקה כבר את מנין ימי הנזירות, ועדיין לא התחיל מנין חדש. **וְאִי** מדובר **דְּנִטְמָא בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי** לטומאתו הראשונה, **וְחָזַר וְנִטְמָא** שוב **בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי** לטומאתו השניה, אם כן **כֵּיוָן דְּיָצְאַת** והיתה כבר **שָׁעָה** אחת **שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהַקְרִיב קָרְבָּן,** שהרי זמן הקרבן הוא מתחילת היום השמיני, **מַחַיָּיב** – יש לחייבו בקרבן נפרד **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** מהטומאות, כיון שהטומאה השניה היתה לאחר שכבר חל עליו חיוב להביא קרבנות על הטומאה הראשונה. **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח מזה, שמשנתנו סוברת **כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה,** שסובר שנזירות הטהרה חלה כבר ביום השביעי.

מביאה הגמרא את הברייתא שנחלקו בה התנאים: **וּמַאי** – והיכן שנינו את דבריו **דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא,** נאמר לגבי נזיר טמא (במדבר ו יא) 'וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא', הזכיר הכתוב תחילה את הקרבנות שמביא הנזיר על טומאתו, ולאחריהם נאמר שעליו לקדש שוב את ראשו ולהתחיל למנות נזירות בטהרה ביום ההוא, ו'ביום ההוא' היינו **בְּיוֹם הֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו** המוזכר בתחילת הפסוק, **דִּבְרֵי רַבִּי.** אבל **רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,** 'ביום ההוא' היינו **בְּיוֹם תִּגְלַחְתּוֹ,** שהוא יום השביעי. כלומר, בסיום הפסוק חוזרת התורה למצות התגלחת ביום השביעי האמורה קודם לכן, שבאותו יום הוא מתחיל למנות נזירות דטהרה, ואין זה המשך אחד לקרבנות האמורים בתחילת אותו פסוק.

משנה

התבאר במשנה הקודמת שיש חמש עבירות שמביאים עליהם קרבן אחד, גם כאשר חטאו בהם כמה פעמים, ונימנו שם שתים מתוך החמש. משנתנו ממשיכה ומונה שתי עבירות נוספות מתוך החמש. אדם המקנא לאשתו ומזהיר אותה שלא תסתתר עם אדם פלוני, ועברה האשה ונסתתרה עמו, ואין ידוע אם נטמאה או לא, צריך הבעל להביא עליה מנחת שעורים, ולבדוק אותה במים המרים המאררים (במדבר ה טו–כח).

הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הַרְבֵּה – שהזהיר אותה על אנשים רבים, שלא תסתתר עם אחד מהם, ועברה האשה ונסתתרה בכמה פעמים עם כמה מאותם אנשים. מביא בעלה מנחת שעורים אחת בלבד בשביל כולם.

וְכֵן מְצוֹרָע שֶׁנִּתְנַגַּע גופו **בְּנְגָעִים הַרְבֵּה** בזה אחר זה. כלומר, אחרי שכבר נטהר מטומאת הנגע הראשון על ידי הבאת שתי ציפרים, ואף ספר כבר שבעה ימים, חזר ונתנגע בנגע חדש, קודם שהביא את הקרבנות ביום השמיני, וכן כמה פעמים. וגם בזה הדין הוא כן, שאף שנטהר בין טומאה אחת לחברתה, מכל מקום די בקרבן אחד בשביל כולן.

ממשיך התנא בענין זה: **הֵבִיא** המצורע **צִיפָּרִין** על נגעו הראשון, **וְנִתְנַגַּע** שוב, **לֹא עָלוּ לוֹ** הציפרים לחובתו **עַד שֶׁיָּבִיא** גם את **חַטָּאתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר** שאין דין זה תלוי בהבאת החטאת, אלא **עַד שֶׁיָּבִיא** את **אֲשָׁמוֹ.** שגם אם נתנגע שוב מיד לאחר שהביא את האשם, אף שעדיין לא הביא את החטאת, כבר אינו צריך להביא שוב ציפרים על הנגע הראשון. ורק אם נתנגע קודם הבאת האשם יצטרך להביא שוב ציפרים גם על הנגע הראשון.

גמרא

שנינו במשנה: 'המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה', שאם עברה ונסתרה עם כמה מהם אינו מביא אלא מנחה אחת. מבררת הגמרא: **מְנָלָן** – מנין לנו דין זה. מבארת הגמרא: **דִּכְתִיב** בפרשת סוטה (במדבר ה כט) **'זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה',** ולשון 'תורת הקנאות' משמע כי פרשה זו הרי היא תורה אחת הכוללת כמה דברים, ודורשת הגמרא שלשון זו באה ללמד שיש **תּוֹרָה אַחַת** אף **לְקִנּוּיִין הַרְבֵּה.** כלומר, שמנחת השעורים האמורה בפרשה, אין חובתה לבוא על כל קינוי וקינוי בפני עצמו, אלא די במנחה אחת על כמה קינויים שקינא לה בעלה.

שנינו במשנה: **מְצוֹרָע שֶׁנִּתְנַגַּע נְגָעִים הַרְבֵּה כּוּ',** שמביא קרבן אחד על כל נגעיו. מבררת הגמרא: **מְנָלָן** דין זה. מבארת הגמרא: **דִּכְתִיב** בפרשת טהרת מצורע (ויקרא יד ב) **'זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע** בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן', ולשון זו באה ללמד שיש **תּוֹרָה אַחַת לְמְצוֹרָעִים הַרְבֵּה,** כלומר, די בקרבן אחד גם על כמה פעמים שנתנגע.

שנינו במשנה: **הֵבִיא צִיפָּרִין** לטהרתו, **וְנִתְנַגַּע, לֹא עָלוּ לוֹ** הציפרים **עַד שֶׁיָּבִיא** את **חַטָּאתוֹ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיָּבִיא** את **אֲשָׁמוֹ.** ומשמע מלשון זו של המשנה, שאם נתנגע לפני שהביא את חטאתו או את אשמו, יצטרך להביא אחר כך שוב ציפרים גם בשביל הטומאה הראשונה, מלבד הציפרים שיביא בשביל הטומאה השניה, ונמצא שמביא צפרים על כל נגע בפני עצמו. מקשה הגמרא: **וְהָאָמְרַת** – והרי אמרת [–התנא] בתחילת המשנה, שאפילו על כמה נגעים **אֵין** המצורע **מֵבִיא אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד,** הרי שהם נחשבים כמו נגע אחד, והיאך אתה אומר שאם לא הביא את חטאתו או את אשמו עליו להביא ציפרים על כל נגע ונגע בפני עצמו, והלא אינם נחשבים אלא כנגע אחד בלבד.

מתרצת הגמרא: **חַסּוּרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי** – יש ללמוד את המשנה כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, אם כבר **הֵבִיא** המצורע **צִיפָּרִין** לטהרתו, ועדיין לא הביא את קרבנותיו, **וְשׁוּב נִתְנַגַּע,** הדין הוא שאין **מֵבִיא אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד** על שתי הטומאות, ומוסיף התנא **שֶׁלְּאַקְבּוּעֵי בַּעֲנִיּוּת וּבַעֲשִׁירוּת** – לקבוע את קרבנו אם הוא צריך להביא קרבן הבא בעשירות או קרבן הבא בעניות, דבר זה **לֹא מִיקְבַּע** – אינו נקבע **עַד שֶׁיָּבִיא** גם את **חַטָּאתוֹ.** כלומר, שמאחר שקרבנות החטאת והעולה שצריך המצורע להביא ביום השמיני

המשך בעמוד קנג

יש להסתפק, **בְּטוּמְאָה** – לגבי טומאת האשה, שהכלל הוא שמיד אחר הלידה טמאה האשה שבוע לזכר או שבועיים לנקבה, ואחר כך היא יושבת בדמי טהרה, שהם שלשים ושלשה יום לזכר או ששים וששה יום לנקבה, שכל הדמים שהאשה רואה בתוך ימי מלאת אינם מטמאים אותה, **מַה לִּי אָמַר** – מה יסבור **רַבִּי יְהוּדָה,** האם יש לשני ימי מלאת לענין ימי טוהר או לא. ומבארת הגמרא את צדדי הספק: **מִי אָמְרִינַן** – האם נאמר **דְּעַד כָּאן לֹא קָאָמַר** (לְהוּ) **רַבִּי יְהוּדָה** שוֹלֵד **שְׁנֵי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי** – נחשב כמי שאינו, ואין לו ימי מלאת, **אֶלָּא לְעָנְיַן קָרְבָּן,** שאין הולד השני מחייב בקרבן, וממילא הולד השלישי שנולד בתוך ימי מלאת שלו אינו נפטר מקרבן, **כֵּיוָן דְּבשעת** לידת השני עדיין **לֹא יָצְאָה** – לא הסתיימה **הַשָּׁעָה שֶׁרְאוּיָה לְהַקְרִיב בָּהּ קָרְבָּן** על הלידה הראשונה, **וְהוֹאִיל וְכֵן** – כיון שכך, **וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי** – נחשב כמי שאינו, והוא כלול בקרבן של הראשון, ואין לו ימי מלאת בפני עצמו לפטור מקרבן את הולד השלישי. **אֲבָל לְעָנְיַן** מנין ימי **טוּמְאָה וְטַהֲרָה, אִימָא סְבִירָא לֵיהּ כְּמַאן דְּאִיתֵיהּ דָּמֵי** – שמא נאמר שסובר רבי יהודה שאף הולד השני נחשב כמי שישנו, **וּמַפְסֶקָא טוּמְאָה דְּשֵׁנִי** – וימי הטומאה של הולד השני מפסיקים את ימי הטהרה של הולד הראשון, ואינם נמנים יחד, ולאחר ימי הטומאה של הולד השני **מְמַלֵּא** – ממשיכה ומסיימת למנות את **יוֹמֵי טָהֳרָה דְּרִאשׁוֹן, וַהֲדַר** – ואחר כך **מוֹנֶה יוֹמֵי טָהֳרָה לַשֵּׁנִי. אוֹ דִּלְמָא** – או שמא נאמר, **לְרַבִּי יְהוּדָה,** האומר שלולד השני אין ימי מלאת, **חוּמְרָא הוּא דְּאִית לֵיהּ** – הוא סובר כן רק להחמיר ולהצריכה קרבן נוסף על הולד השלישי, **אֲבָל הָכָא** – אך כאן, בנידון של מנין ימי טומאה וטהרה, אם נאמר שימי הטומאה של הולד השני מעכבים את מנין ימי הטהרה של הראשון, והיא משלימה את ימי הטהרה של הראשון אחרי סיום ימי הטומאה של השני, קוֹלָא הוּא, שהרי על ידי זה אינה מפסידה כלום מימי הטהרה של הראשון, ונמצא שיש לה יותר ימים שדמיה טהורים, **וְקוֹלָא לֵית לֵיהּ** – ואין רבי יהודה סובר שיש להקל בזה ולהוסיף לה ימי טהרה, אלא הוא סובר שימי הטומאה של השני נחשבים גם למנין ימי הטהרה של הראשון, והיא מפסידה את אותם ימי טומאה של השני ממנין ימי הטהרה של הראשון, וכשמסתיימים שמונים הימים של הראשון מתחילה היא מיד למנות ימי טהרה לשני.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק: **אָמַר רַב הוּנָא מֵהעִיר סוּרָא, תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא לגבי קרבן פסח, **יוֹלֶדֶת, שׁוֹחֲטִין** את קרבן הפסח **וְזוֹרְקִין עָלֶיהָ** [–עבורה] את דמו, **בְּיוֹם אַרְבָּעִים לְלִידַת זָכָר וּבְיוֹם שְׁמוֹנִים לִנְקֵבָה.** ותמהנו על ברייתא זו, והרי **עַד כָּאן** – עד סוף יום הארבעים לזכר או השמונים לנקבה, **טְמֵאָה הִיא,** שהרי היא צריכה להביא את קרבנותיה ביום הארבעים ואחד לזכר או השמונים ואחד לנקבה, וכיצד ניתן להקריב עבורה את קרבן הפסח ביום הארבעים לזכר או השמונים לנקבה, כשהיא עדיין בטומאתה. **וּביישוב קושיא זו אָמַר רַב חִסְדָּא, הָא מַנִּי** – כדעת מי שנויה ברייתא זו, **כְּרַבִּי יְהוּדָה** דמשנתנו **הוּא, דְּאָמַר, וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי** – נחשב כמי שאינו, ואין לו ימי מלאת, ומדובר בברייתא באופן שילדה תאומים, והשתהה השני אחר לידת הראשון ונולד למחרת, ונמצא שהיום הארבעים של השני הוא יום ארבעים ואחד של הראשון, ובאופן זה ניתן להקריב עליה קרבן פסח שהרי לרבי יהודה מונים מהולד הראשון, ובאותו יום אחר הקרבת הפסח תעשה את קרבנות הטהרה, ותוכל לאכול מן הפסח בלילה. מסיימת הגמרא את ראייתה: **וְאִי אָמְרַת דִּבְטוּמְאָה סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּאִיתֵיהּ דָּמֵי** – ואם תאמר שלגבי מנין ימי טומאה וטהרה מודה רבי יהודה שמחשיבים את הולד השני, וימי הטומאה שלו ממעטים את ימי הטוהר של הראשון, אם כן עדיין קשה, **הֵיכִי שָׁחֲטִינַן עָלָהּ** – כיצד שוחטים עבורה את הפסח **בְּיוֹם אַרְבָּעִים,** והרי **לְאוֹרְתָא נַמִּי לֹא מָצֵיָא אֲכָלָה** – אף בליל פסח, שהוא בסיום היום הארבעים ללידת השני, גם כן אינה יכולה לאכול מהקרבן, שהרי כיון שימי הטומאה של השני נמשכו יום אחד אחרי ימי הטומאה של הראשון, צריכה היא להשלים לימי הטהרה של הראשון את אותו יום טומאה של השני, שמיעט מימי טהרתה, ורק ביום הארבעים ושנים ללידת הראשון יסתיימו ימי טהרתה ותוכל להביא את קרבנותיה ולאכול בקדשים, וזהו כבר למחרת הפסח, ואיך אמרה הברייתא שיכולה היא להקריב את הפסח ביום הארבעים ללידת השני. **אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ** – ודאי מוכח מכאן, **דְּלִטַּהֲרָה וּלְטוּמְאָה** גם כן **סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה שׁוֹלֵד שְׁנֵי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי** – כמי שאינו הוא נחשב, ואין ימי הטומאה שלו ממעטים את ימי הטוהר של הראשון, וביום הארבעים ואחד ללידת הראשון יכולה היא להביא את קרבנה ולהטהר, אף שבאמצע ימי הטהרה של הראשון היה יום טומאה אחד מחמת השני.

דוחה הגמרא: **לְעוֹלָם אִימָא לָךְ** – באמת אפשר לומר **שלְטוּמְאָה וּלְטַהֲרָה סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּוָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּאִיתֵיהּ דָּמֵי** – לענין ימי טומאה וטהרה סובר רבי יהודה שהולד השני נחשב כמי שישנו, והוא מפסיק את ימי מלאת של הולד הראשון, **וְכִי תַּנְיָא הַהִיא** – ומה ששנינו בברייתא לענין פסח, שביום הארבעים יכולה היולדת להביא את קרבנה, לא מדובר כלל בלידת תאומים כתירוץ רב חסדא אלא בלידה רגילה של ולד אחד, והברייתא עוסקת **בְּפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה,** וכיון שבין כך כולם טמאים, יכולה אף היולדת להקריבו, הגם שלא הסתיימו ימי מלאת שלה.

תמהה הגמרא על הדחיה: **וּמִי אָכְלָה** – וכי יולדת בתוך ימי מלאת אוכלת מקרבן פסח, **וְהָתְנַן** במשנה (פסחים צה:), **פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה,** והיינו כשרוב הציבור טמאי מת, **לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת,** כיון שההיתר של טומאה בציבור נאמר רק לגבי טומאת מת, ולא לגבי שאר הטומאות, ואם כן כיצד ניתן לבאר שהברייתא המתירה לשחוט את הפסח עבור יולדת ביום הארבעים עוסקת בפסח הבא בטומאה והרי אינה יכולה לאכול מחמת טומאת לידתה.

מתרצת הגמרא: **הַהִיא** – אותה משנה, האוסרת על נדה ויולדת לאכול מהפסח, **לֹא אָכְלִי כִּי לֹא טְבִילָן** – אינן אוכלות מהפסח כיון שעדיין לא טבלו לטהרתן, **כִּי תַּנְיָא הַהִיא** – ומה ששנינו באותה ברייתא **דְּשׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלֶיהָ** ביום הארבעים לזכר או ביום השמונים לנקבה, היינו מחמת **דְּהָא טְבִלָה** – שהרי טבלה לטהרתה ביום השמיני ללידתה, אלא שעדיין אינה רשאית לאכול בקדשים כיון שהיא מחוסרת כפורים כל זמן שלא הקריבה את קרבנותיה לאחר מלאת ימי טהרתה, אך כשהפסח בא בטומאה, רשאית היא לאכול ממנו.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שאכילתה מותרת מחמת טבילתה ביום השמיני ללידתה, מדוע אמר התנא שרק מיום הארבעים לזכר או השמונים לנקבה רשאית לאכול, והרי **מִשְּׁמִינִי דִּילָהּ הוּא דְּחַזְיָא** – מיום השמיני ללידתה, שטבלה לטהרתה, מותרת היא לאכול. מתרצת הגמרא: **מִשְּׁמִינִי לֹא חַזְיָא** – אין היא ראויה מיום השמיני, כיון **דְּקָסָבַר, טְבוּל יוֹם דָּזָב כְּזָב דָּמֵי** – זב שטבל ביום השביעי, ועליו להמתין שתשקע השמש כדי שתסתיים טהרתו, כל זמן שלא שקעה השמש דינו כזב לכל דבר, וממילא גם ביולדת שטבלה, כיון שעליה להמתין עד יום הארבעים או השמונים כדי להשלים את טהרתה, הרי דינה בכל הימים הללו כ'טבול יום', שטבלה ועדיין לא הסתיימה טהרתה, ונשאר דינה כיולדת טמאה, ואינה יכולה לאכול מקרבן פסח. ואילו הברייתא התירה לה לאכול ביום הארבעים, שכבר הסתיימה טהרתה.

תמהה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שכל זמן שלא הביאה קרבנותיה אינה יכולה לאכול בקדשים, **בְּיוֹם אַרְבָּעִים נַמִּי לֹא חַזְיָא** – אף ביום הארבעים ללידת זכר אינה ראויה לאכול את הפסח, שהרי מביאה את קרבנותיה רק ביום הארבעים ואחד, ומדוע אמרה הברייתא שביום הארבעים יכולה להביא את הפסח. מתרצת הגמרא: **לְאִי** – אדרבה, **בְּיוֹם אַרְבָּעִים חַזְיָא** – ראויה היא להבאת קרבן פסח, כיון **דְּקָסָבַר** התנא של הברייתא **שְׁמִחוּסַּר כִּפּוּרִים דָּזָב לָאו כְּזָב דָּמֵי** – זב שטבל והעריב שמשו ביום השביעי, אין דינו כזב, אף שעליו להביא קרבנותיו למחרת ביום השמיני, וממילא אף אשה זו שהושלמו ימי טהרתה, שהם ארבעים או שמונים יום, ראויה היא להקריב קרבן פסח, אף שאינה מביאה את קרבנות טהרתה עד למחרת.

המשך בעמוד קנד

רש"י

בטומאה מה לי אמר רב יהודה — מי אית ליה מלאת לשני לענין ימי טוהר? **לא קאמר רבי יהודה אלא לענין קרבן** — הוא דלית ליה מלאת לשני, הואיל ובתוך זמן קרבן ראשון נולד. **אבל לענין טומאה וטהרה** — מונה לעצמו לבד אותן של ראשון, ונקראין ימי הטומאה על שמו, ומסולקין ממלאת של ראשון. **ומיפסקא טומאה דשני** — את ימי טוהר של ראשון, וממלא ימי טוהר דראשון. דהא מלאת דראשון אי אפשר דלא מלינן ליה לרבי יהודה, דהוא עיקר, והדר מני שמונים ימים ימי טוהר לשני. **או דלמא חומרא אית ליה** — לאפושי לקרבנות, ויהיב ימי טומאה וימי טהרה לשני משעת לידתה ואילך, ומעובבת לאכול בקדשים עד מלאת ימי טומאה וטהרה. אבל קולא לית ליה, להיות ימי הטומאה נקראין על שמו דשני להיות גומרין השלמה לראשון תחתיהן. דלהאי מילתא נמי כמאן דליתיה דמי, וימי טוהר דראשון לא ממלינן, ותימלי לשני ימי טוהר אחריני תחתיהן. דהא מילתא קולא היא להאריך טוהר דמיה, וקולא לית ליה. והא ליכא למימר דליהוי שני בטל לגמרי מתורת מלאת — דהא נמי קולא היא, דהא אם כן מכשרת לאכול טבולת יום בקדשים. ועל כרחיך בעית למיתב ימי טוהר לשני, הלכך אי יהבת לראשון השלמת ימי טוהר — קולא היא. **שוחטין** — את הפסח וזורקים עליה ביום ארבעים לזכר. קא סלקא דעתך ביום ארבעים דימי טוהר דזכר. **והוינן בה עד כאן טמאה היא** — דמחוסרת כפרה. **אמר רב חסדא הא מני רבי יהודה היא דאמר ולד שני כמאן דליתיה דמי** — ומוקים הא מתניתא ביולדת תאומים, דיום אחד ושני למחר. דארבעים דשני הוי ארבעים ואחד לראשון, והיום ראויה להביא קרבנה על הראשון. ואשמועינן דשוחטין עליה ואפילו מחוסרת כפרה, ולאחר שחיטת פסחה תביא כפרתה ותאכל לערב פסחה. אלמא, ולד שני כמאן דליתיה להיות מעבב עליה, שתהא מונה לו וימשכו ימי טוהר שלה עד למחר. **ואי אמרת בטומאה סבירא ליה לרבי יהודה כמאן דאיתיה דמי** — לגרום ימי טומאה שלו השלמה לימי טוהר של ראשון — היכי שחטינן? לאורתא נמי לא מציא אכלה. שהולד השני גרם להאריך ימי טוהר של ראשון יום אחד, שהרי שמיני לראשון הוא שביעי לשני, ומימי טומאתו הוא, והפסיק מניינו של ראשון וצריכה להשלימו, ועד יום ארבעים ושנים לראשון אינה ראויה להביא כפרתה! אלא לאו שמע מינה: כמאן דליתא דמי, ועולין ימי טומאה וטהרה שלו למנין ימי טוהר של ראשון. **לעולם אימא לך כו'** — וההיא ברייתא לאו בולד שני מיתוקמא, אלא בכל ולדות דעלמא. ודקשיא לך: הא לאורתא נמי מחוסרת כפורים היא — בפסח הבא בטומאה עסקינן, דנטמא רוב הקהל ואישתראי טומאה לגביה. **לא יאכלו ממנו כו'** — דכי אישתראי טומאה בצבור — לגבי טומאת מת אישתראי, דכתיב (במדבר ט): "איש כי יהיה טמא לנפש" וגו', ועלה דרשינן פסחים (סו,ב): איש נדחה לפסח שני, ואין צבור נדחין אלא עושין בטומאה. **לא יאכלו בדלא טבלו** — דלא פסקו מזיבה, או פסקו ולא ספרו שבעה ולא טבלו. אבל יולדת ביום ארבעים — היא טבלה בשמיני לידתה. **אי הכי** — אמאי נקט יום ארבעים לזכר או שמונים לנקבה? משמיני לידתה נמי חזיא! **ביום ארבעים נמי לא חזיא** — אפילו לאורתא, דהא מיחסרא כפרה! וקא סלקא דעתך מחוסר כפורים דזב כזב דמי, ואינו אוכל בפסח הבא בטומאה. הא דרבא בשחיטת קדשים, בתחילת פרק שני (יז,ב). **אמר רב אשי** — רבא לא מתרץ לה ביום ארבעים דימי טוהר כלל, אלא הכי מוקים לה: ביולדת ביום ארבעים להריונה וילדה זכר — שוחטין עליה בו ביום, ורבי ישמעאל היא, דאמר בפרק "המפלת חתיכה" (נדה ל,א) בריית נקבה לשמונים ואחד. **יכשתא** — בלא דם. **הקבר** — רחם. **יכול בין רצופין** — כגון שלא הפילה בינתיים. **בין מפוזרין** — כגון אם הפילה לסוף חמשים וארבעה יכול יפסיקו לה טומאת הנפל, וישלימו לה ששים יום של טהרה לילידה הראשונה, לבד מימי טומאת הנפל המפסיקין בינתיים? **תלמוד לומר יום מה יום כולו רצוף** — אם טמא — טמא, ואם טהור — טהור, אף ששים יום — כולם רצופים לטהרה. **מי אית להו מפוזרין** — הא מוולד שני מניא, ולא משלמו ימי טוהר דראשון, אלא אחר אחרון הולכין. הלכך לא משכחת להו מפוזרין לעולם! **אלא לאו רבי יהודה היא** — דאית ליה ימי טוהר דראשון, דלידידיה ראשון עיקר לענין קרבן. ואשמועינן הכא דלענין טומאה וטהרה לית ליה ימי טוהר לראשון, דאם כן לא משכחת לה טהורין רצופין. אלא משני מניא, ושמע מינה חומרא בעלמא אית ליה במתניתין לאפושי קרבנות. ולענין קרבן לחודיה הוא דמני לראשון, אבל לגבי טומאה — להשלים ימי טוהר לראשון, למנותן מפוזרין — לית ליה, דקולא היא, דהדר בעיא למיתב ימי טוהר לשני. **לעולם רבנן היא** — והיכי דמי מפוזרין — ביולדת זכר בתוך שמונים של נקבה, שימי טוהר של זכר כלין קודם לשמונים דנקבה ראשונה. ובכהאי גוונא, דימי טוהר של שני כלין קודם לימי טוהר דראשון — לית להו לרבנן דמוולד שני לימנו, ובעיא לאשלומי ימי טוהר דראשון. ואתא קרא לאשמועינן דלא משלימין לבתר שמונים דלידה ראשונה שבעה כנגד שבעה ימי טומאה דזכר שהפסיקו בינתיים, אלא משני מונה. **סוף סוף** — לא משכחת הכי דשלמין שמונים דנקבה קמייתא, ועד כאן ארבעים דזכר לא שלמין. דלא משכחת לידת זכר עד חמשים וארבעה דנקבה ארבעה עשר דטומאה דנקבה וארבעים דיצירת הזכר וכיון (דרבינן לוולד שני משום דלא) [דרבנן לולד שני מונין ארבעים תו לא] משכחת מפוזרין. **ביולדת תאומין** — שנתעברו. **לעשרים לימי טהרה** — עשרים לאו דוקא, דהוא הדין לבציר מהכי או טפי מהכי. מפוזרין

תוספות

בְּטוּמְאָה מַה לִּי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה? מִי אָמְרִינַן: עַד כָּאן לָא קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי - אֶלָּא לְעִנְיַן קָרְבָּן, כֵּיוָן דְּלֵא יָצְאָה שָׁעָה שֶׁרְאוּיָה לְהַקְרִיב בָּהּ קָרְבָּן, הוֹאִיל וְכֵן וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי. אֲבָל לְעִנְיַן טוּמְאָה וְטָהֳרָה - אֵימָא סְבִירָא לֵיהּ כְּמַאן דְּאִיתֵיהּ דָּמֵי, וּמַפְסְקָא טוּמְאָה דְּשֵׁנִי, וּמְמַלָּא יוֹמֵי טָהֳרָה דְּרִאשׁוֹן, וְהָדַר מוֹנֶה יוֹמֵי טָהֳרָה לַשֵּׁנִי. אוֹ דִּלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה חוּמְרָא הוּא דְּאִית לֵיהּ, אֲבָל הָכָא - קוּלָּא הוּא, וְקוּלָּא לֵית לֵיהּ? אָמַר רַב הוּנָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע: יוֹלֶדֶת, שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלֶיהָ בְּיוֹם אַרְבָּעִים לְזָכָר וּבְיוֹם שְׁמוֹנִים לְנְקֵבָה; עַד כָּאן? טְמֵאָה הִיא! וַאֲמַר רַב חִסְדָּא: הָא מַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה הוּא, דְּאָמַר: וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי; וְאִי אָמְרַתְּ: בְּטוּמְאָה סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּאִיתֵיהּ דָּמֵי, הֵיכִי שָׁחֲטִינַן עָלָהּ בְּיוֹם אַרְבָּעִים? לְאוֹרְתָא נַמִּי לָא מָצְיָא אָכְלָה! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: לְטָהֳרָה וּלְטוּמְאָה סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה וָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ דָּמֵי. - לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: לְטוּמְאָה וּלְטָהֳרָה סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּוָלָד שֵׁנִי כְּמַאן דְּאִיתֵיהּ דָּמֵי, וְכִי תַּנְיָא הַהִיא - בְּפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה. - וּמִי אָכְלָה? וְהָתְנַן: פֶּסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים וְזָבוֹת, נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת! - הַהִיא לָא אָכְלִי כִּי לָא טְבִילָן, כִּי תַּנְיָא הַהִיא דְּשׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלֶיהָ - דְּהָא טָבְלָה. - אִי הָכִי, מִשְּׁמִינִי דִּילֵיהּ הוּא דְּחָזְיָא! - מִשְּׁמִינִי לָא חָזְיָא, קָסָבַר: טְבוּל יוֹם דְּזָב כְּזָב דָּמֵי. - אִי הָכִי, בְּיוֹם אַרְבָּעִים נַמִּי לָא חָזְיָא! - לָאֵי, בְּיוֹם אַרְבָּעִים חָזְיָא, קָסָבַר: מְחוּסַּר כִּפּוּרִים דְּזָב לָאו כְּזָב דָּמֵי. וּלְרָבָא דְּאָמַר: מְחוּסַּר כִּפּוּרִים דְּזָב כְּזָב דָּמֵי, הָא מַתְנִיתָא הֵיכִי מְתָרֵץ לָהּ? אָמַר רַב אַשִׁי, רָבָא מְתָרֵץ לָהּ: בְּיוֹם אַרְבָּעִים לִיצִירַת זָכָר וּבְיוֹם שְׁמוֹנִים לִיצִירַת נְקֵבָה, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא, דְּאָמַר: לְזָכָר - אַרְבָּעִים וְאֶחָד, לְנְקֵבָה - שְׁמוֹנִים וְאֶחָד. - סוֹף סוֹף תֵּיפּוֹק לִי דִּטְמֵאָה הִיא מִשּׁוּם נִדָּה! - בְּלֵידָה יְבֵישְׁתָּא. - אִי הָכִי, מַאי לְמֵימְרָא? - מַהוּ דְּתֵימָא: אִי אֶפְשָׁר לִפְתִיחַת הַקֶּבֶר בְּלֹא דָּם, קָא מַשְׁמַע לָן דְּאֶפְשָׁר לִפְתִיחַת הַקֶּבֶר בְּלֹא דָּם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעְיָה, תָּא שְׁמַע: "שִׁשִּׁים" - יָכוֹל בֵּין רְצוּפִין בֵּין מְפוּזָּרִין? תַּלְמוּד לוֹמַר "יוֹם", מַה יוֹם רָצוּף - אַף שִׁשִּׁים כּוּלָּן רְצוּפִין; מַנִּי? אֵלִימָא רַבָּנַן, מִי אִית לְרַבָּנַן מְפוּזָּרִין? אֶלָּא לָאו רַבִּי יְהוּדָה הִיא; וּמִדְּקָא יָהֵיב לָהּ שִׁשִּׁים רְצוּפִים בַּהֲדֵי הָדָדֵי - שְׁמַע מִינָּהּ: חוּמְרָא אִית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה, קוּלָּא לֵית לֵיהּ! - לָא, לְעוֹלָם רַבָּנַן הִיא, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - לִיוֹלֶדֶת זָכָר מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים שֶׁל נְקֵבָה. - סוֹף סוֹף שֶׁלְּמִין יוֹמֵי דְּקַדְמָאָה, וְעַד כָּאן דְּבַתְרָאָה לָא שֶׁלְּמִין, דְּהָא רַבָּנַן לְוָלָד שֵׁנִי מָנוּ! - אֶלָּא מַשְׁכַּחַת לָהּ לְרַבָּנַן בְּיוֹלֶדֶת תְּאוֹמִים, נְקֵבָה קַדְמַיְיתָא וְזָכָר בַּתְרָאָה, וּכְגוֹן דִּילִידְתֵּיהּ לְזָכָר בַּתְרָאָה בְּעֶשְׂרִים לְיוֹמֵי טָהֳרָה, דְּבָעֵיָא מִינְקַט לֵיהּ שִׁבְעָה יוֹמֵי טוּמְאָה דְּלֵידָה תְּאוֹמִים נְקֵבָה, וְהָכִי קָאָמַר: יָכוֹל הֵיכָא דִּילִידָה תְּאוֹמִים נְקֵבָה מֵעִיקָּרָא וְזָכָר לְבַסּוֹף, תַּפְסִיק טוּמְאָה דִּלֵידָה בְּמִיצְעֵי, וְנִימְנֵי לָהּ שִׁשָּׁה וְשִׁשִּׁים מְפוּזָּרִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יוֹם", מַה יוֹם כּוּלּוֹ רָצוּף - אַף שִׁשִּׁים כּוּלָּם רְצוּפִין. אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע: "שְׁלֹשִׁים" - יָכוֹל בֵּין רְצוּפִין בֵּין מְפוּזָּרִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יוֹם", מַה יוֹם כּוּלּוֹ רָצוּף - אַף שְׁלֹשִׁים רְצוּפִין; מַנִּי הָא? אֵלִימָא רַבָּנַן, וּמִי אִית לְהוּ לְרַבָּנַן מְפוּזָּרִין?

ביום ארבעים ליצירת זכר — אף שאין יכולין לידע יום ארבעים ליצירה, דהלא שכבת זרע שוהה לקלוט פעמים עד שלשה ימים, ומיהו שמואל היה בקי, כדאמרינן פרק "המפלת" (נדה כה,ב): שאני שמואל דרב גובריה.

קא משמע לן — פירוש: אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. והכי פסיק בשאלתות דרב אחאי מהאי דהכא, מדשוחטין וזורקין. מכלל

תוספות

מכלל דכבש בן שנתו בסלע — היינו מדרבנן, דמן התורה אמרינן בכל דוכתא תורה שיעור קצבה למחוסרי כפרה — שמא יזולו טלאים ואין להם כפרה! ויש לומר: הא דקאמר כבש בסלע — רגילות הוא שקונהו בסלע למצוה מן המובחר, אבל בפחות סגי. אבל אשם צריך כסף שקלים, דמדאורייתא הוא. אבל חטאת דאורייתא אין לה שיעור, רק מדרבנן — לכך מצוה לכתחלה בסלע, ובפחות סגי עד דנקא, אבל פחות מדנקא מיקרי עבריינא. ומכל מקום, אם הזולו והם שמנים בפחות מדנקא — מתכפר בהם. ובאשמות, אפילו הם שמנים וטובים בפחות מכסף שקלים, שהזולו — אינו מתכפר, משום דכתיב "כסף שקלים". אין

מפוזרין? הָא אָמְרִי רַבָּנַן: לְוָלָד שֵׁנִי מָנְיָא! אֶלָּא לָאו רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וּשְׁמַע מִינָּהּ: חוּמְרָא אִית לֵיהּ, קוּלָּא לֵית לֵיהּ. וְעוֹד אָמַר רַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע: "וְשֵׁשֶׁת יָמִים" - יָכוֹל בֵּין רְצוּפִין וּבֵין מְפוּזָּרִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שִׁשִּׁים", מַה שִּׁשִּׁים כּוּלָּן רְצוּפִין - אַף שִׁשָּׁה כּוּלָּן רְצוּפִין; מַנִּי? אֵלִיעֶזֶר רַבָּנַן, מִי אִית לְהוּ לְרַבָּנַן מְפוּזָּרִין? הָאָמְרִי רַבָּנַן: לְוָלָד שֵׁנִי מָנְיָא! אֶלָּא לָאו רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וּשְׁמַע מִינָּהּ: חוּמְרָא אִית לֵיהּ, קוּלָּא לֵית לֵיהּ, שְׁמַע מִינָּהּ. **משנה** אֵלּוּ מְביאִין קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד: עַל שְׁמִיעַת קוֹל, וְעַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם, וְעַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, וְהַיּוֹלֶדֶת, וְהַמְצוֹרָע. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: יֵשׁ מֵביא בְּדַלּוּת וַעֲשִׁירוּת, יֵשׁ מֵביא בְּדַלּוּת, יֵשׁ מֵביא בְּדַלֵּי דַלּוּת; יוֹלֶדֶת מְביאָה בְּדַלּוּת וַעֲשִׁירוּת, מְצוֹרָע מֵביא בְּדַלּוּת, שְׁמִיעַת הַקּוֹל וּבִטּוּי שְׂפָתַיִם וְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו - מְביאִין בְּדַלּוּת וְדַלֵּי דַלּוּת. תַּנְיָא אִידָךְ: יֵשׁ מֵביא אֶחָד תַּחַת אֶחָד, יֵשׁ מֵביא שְׁנַיִם תַּחַת שְׁנַיִם, יֵשׁ מֵביא שְׁנַיִם תַּחַת אֶחָד, יֵשׁ מֵביא אֶחָד תַּחַת שְׁנַיִם, מִכָּאן אַתָּה לָמֵד לַעֲשִׁירִית הָאֵיפָה בִּפְרוּטָה. יוֹלֶדֶת מְביאָה אַחַת תַּחַת אַחַת - פְּרִידָה אַחַת וְעוֹף תַּחַת כֶּבֶשׂ; מְצוֹרָע - שְׁתֵּי פְּרִידִין תַּחַת שְׁנֵי כְבָשִׂים; שְׁמִיעַת הַקּוֹל וּבִטּוּי שְׂפָתַיִם וְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו - מְביאִין שְׁתֵּי פְּרִידִין תַּחַת כִּבְשָׂה אַחַת, וּמְביאִין בְּדַלֵּי דַלּוּת עֲשִׁירִית הָאֵיפָה תַּחַת שְׁתֵּי פְּרִידִין. קָתָנֵי: מִכָּאן אַתָּה לָמֵד לַעֲשִׁירִית הָאֵיפָה שֶׁהִיא בִּפְרוּטָה. מְנָלָן? דְּתָנוּ רַבָּנַן: הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי בְּסֶלַע לַמִּזְבֵּחַ" - מֵביא כֶּבֶשׂ, שֶׁאֵין דָּבָר קָרֵב בְּסֶלַע אֶלָּא כֶּבֶשׂ; מִמַּאי? מִדְּאָמַר רַחֲמָנָא אֵיל אָשָׁם בְּ"כֶסֶף שְׁקָלִים" - מִכְּלָל דְּכֶבֶשׂ בֶּן שָׁנָה בְּסֶלַע, מִדְּכְתִיב: "כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ". וּתְנַן: עָמְדוּ קִינִּין בּוֹ בַּיּוֹם בִּרְבִעָתַיִם. וּמִדְּחָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלּוּת לְמֵיהֲוֵי חַד מִשִּׁית עֲשַׂר בַּעֲשִׁירוּת - חָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלֵּי דַלּוּת לְמֵיהֲוֵי חַד מִשִּׁית עֲשַׂר בְּדַלּוּת. אִם כֵּן דַּלּוּת כַּמָּה הָוְיָא - רִיבְעָא, וְכַמָּה פְּרִיטֵי בְּרִיבְעָא - אַרְבָּעִים וּתְמַנְיָא פְּרִיטֵי; חַד מִשִּׁית עֲשַׂר כַּמָּה הָוֵי דְּדַלּוּת - תְּלָתָא פְּרִיטֵי, דְּקָתָנֵי: מִכָּאן אַתָּה לָמֵד לַעֲשִׁירִית הָאֵיפָה בִּפְרוּטָה. - אַמַּאי פְּרוּטָה? הָאָמַרְתְּ: עֲשִׁירִית הָאֵיפָה דַּלֵּי דַלּוּת הוּא, וְאָמַרְתְּ: חַד מִשִּׁית סְרֵי דְּדַלּוּת הוּא, דְּחַשְׁבִינַן דִּתְלָתָא פְּרִיטֵי הָוְיָין! - תִּנָּא מִיּוֹלֶדֶת יָלִיף, דְּמָתְיָא אַחַת פְּרִידָה אַחַת תַּחַת כֶּבֶשׂ, דְּהָוֵי חַד מִתְּלָתִין וּתְרִין דְּכֶבֶשׂ. - וְעַד כָּאן דַּלֵּי דַלּוּת כַּמָּה הָוֵי - חַד מִשִּׁית עֲשַׂר בְּדַלּוּת, דְּמֵהֵיכָא יָלִיף? מִכֶּבֶשׂ וְאַיִל; עַד כָּאן פְּרוּטָה וּפַלְגָּא הָוֵי! אָמַר רָבָא: כּוּלָּהּ מִיּוֹלֶדֶת יָלִיף, וְהָכִי קָאָמַר: מִדְּחָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלּוּת לְמֵיהֲוֵי חַד מִתְּלָתִין וּתְרֵין בַּעֲשִׁירוּת, וּמַאי הִיא? יוֹלֶדֶת, הָכִי חָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלֵּי דַלּוּת לְמֵיהֲוֵי חַד מִן תְּלָתִין וּתְרֵין בְּדַלּוּת. - אִי הָכִי, נְכִי רִיבְעָא דִּפְרוּטָה הָוֵי! - הָכִי נַמִּי, אֶלָּא דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִיתוּיֵי פָּחוֹת מִפְּרוּטָה לַמָּקוֹם. **משנה** מַה בֵּין שִׁפְחָה לְבֵין כָּל הָעֲרָיוֹת? שֶׁלֹּא שָׁוְוּתָה לָהֶן לֹא בְּעוֹנֶשׁ וְלֹא בְּקָרְבָּן: שֶׁכָּל הָעֲרָיוֹת בְּחַטָּאת, וְשִׁפְחָה בְּאָשָׁם; כָּל הָעֲרָיוֹת בִּנְקֵבָה, וְשִׁפְחָה בְּזָכָר; כָּל הָעֲרָיוֹת אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שָׁוִין בְּמַכּוֹת וּבְקָרְבָּן, וּבִשִּׁפְחָה לֹא הִשְׁוָה לֹא הָאִישׁ לָאִשָּׁה בְּמַכּוֹת, וְלֹא הִשְׁוָה אִשָּׁה לְאִישׁ בְּקָרְבָּן; כָּל הָעֲרָיוֹת עָשָׂה בָהֶן אֶת הַמְעֻרֶה כְּגוֹמֵר, וְחַיָּיב עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה. זוֹ חוֹמֶר הֶחְמִיר בַּשִּׁפְחָה

רש"י

[שייך לעמוד הקודם] **מפוזרין** — כלומר, שפסקו לה שבעה ימי טומאה דזכר לימי טוהר דנקבה, וליתיב לה שבעה אחריני לאחר שמונים ללידה הראשונה? תלמוד לומר: "יום". **שלשים דזכר מפוזרין** — כגון יולדת תאומים, וילדה שני בתוך שלשים דזכר ראשון, יכול יתנו לה שבעה לבד ארבעים ללידה הראשונה, כגון שבעה ימי טומאה דשני, דהשתא הוו שלשים מפוזרין, שהרי הפסיקו ימי טומאה בינתיים, שלא עלו למנין. ועד כאן שייך לעמוד הקודם]. **מי אית להו מפוזרין** — הא לולד שני מנו! וכיון דבראשון זכר ליכא לאוקומי, כדאוקמא ליה, דימי טוהר דראשון משכין לבתר ימי טוהר דשני. **אלא לאו רבי יהודה היא** — דמונה לראשון, וקאמר דרצופין יהבינן לה, אלמא משני הוא דמני. **ושמע מינה חומרא אית ליה קולא לית ליה** — להאריך ימי טוהר דראשון שהשלימו לשבעה אחרים כנגד שבעה ימי טומאה, והדר מותיב ימי טוהר לשני, דקולא יתירא היא. **ששת ימים כו'** — כגון הפילה לאחר ששים ושלשה דטוהר דנקבה, שזן שבעים ושבעה לילדתה. והיה לה למנות עוד שלשה ימים, והפילה ונטמאו, יכול יתנו לה שלשה אחרים כנגד שלשה אלה דנטמאו, דנהוו שבעה מפוזרים? דהכא לא כתיב "יום" אלא "ימים", דמשמע אפילו מפוזרין. **מי אית להו מפוזרין** — הא לולד שני מנו! וימי ולד שני זה מושכין ימים רבים אחר שמונים של נקבה ראשונה, ומפוזרין לא משכחת לה. אלא לאו רבי יהודה היא כו'. **משנה שמיעת הקול** — "ושמעה קול אלה". **וטומאת מקדש** — בשוגג, ובטוי שפתים. כולהו כתיבי בהדדי בפרשת "ויקרא" גבי קרבן עולה ויורד. דהא קרא ד"או נפש כי תגע בכל דבר טמא" וגו' בטומאת מקדש וקדשיו משתעי, כדמפרש בפרק קמא דשבועות (ז,א). **גמרא** עשירות — כשבה או שעירה, דלות — תורים ובני יונה, דלי דלות — עשירית האיפה. **שמיעת הקול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו** — מפרש ב"ויקרא" שמביאים בדלות ובדלי דלות. **יש מהם מביאין כו'** — מפרש לקמן. **יולדת בעשירות** — כבש לעולה, ובן יונה או תור לחטאת. **ובדלות** — שתי תורים, דהיינו פרידה דעוף תחת כבש. **עשירית האיפה** תחת שני פרידין דהיינו אחת תחת שתים. **הרי עלי בסלע** — בקרבן הנקח בסלע. (מדבכל התורה כולה קרי לכבש בן שנה, מכלל דאיל בן שתי שנים). **מדכתב רחמנא** — גבי אשם מעילות ב"ויקרא": "איל בכסף שקלים", דהיינו שתי סלעים. **ברבעתים** — קן ברובע דינר, דהיינו כדמייתי שתי פרידים בדלות ברובע דינר, תחת כבש הנקח בסלע — היינו חד מששה עשר בסלע שהוא ארבעה דינרים, ורובע דינר, היינו ששה עשר רבעים. ברובע דינר יש ארבעים ושמונה פרוטות, כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (יב,א): שש מעה כסף דינר. ומעה שתי פונדיון, ופונדיון שני איסרין, ואיסר שני מסמסות, מסמס שני קונטרק, וקונטרק שתי פרוטות, דהיינו שלושים ושתים פרוטות למעה. ולמעה וחצי, שהוא רובע דינר — הוו ארבעים ושמונה פרוטות. וכיון דאמרת: דלי דלות, דהיינו עשירית האיפה, בעי מהוי חד מששה עשר בדלות — אשתכח דעשירית האיפה הוי שלש פרוטות, דהיינו חד מששה עשר של ארבעים ושמונה. **תנא מיולדת יליף** — דלות יליף מיולדת, דמתיא פרידה הנקחת בשמינית של דינר תחת כבש הנקח בסלע, דהיינו חד משלושים ושתים בכבש, והוא עשרים וארבעה פרוטות. **ועד כאן דלי דלות כמה הוי חד מששה עשר בדלות** — דנהי דילפת דדלות חד משלשים ושנים מיולדת, אבל דלי דלות דלא משכחת ביולדת — בעל כרחך מכבש ואיל ילפת לה, כדדרשינן לה לעיל. דלא משכחת דלי דלות אלא בשמיעת הקול ובבטוי שפתים ובמטמא מקדש וקדשיו, ועל כרחך דלי דלות מדלות דידהו מילף, וכי היכי דדלות דידהו שתי פרידין תחת הכבש, דהיינו חד מששה עשר בדלות. ונהי דאשכחת בדלות בעלמא, כגון ביולדת שהיא פרידה אחת — שמינית של דינר, דהיינו עשרים וארבעה פרוטות, וכי מייתי דלי דלות חד מששה עשר הוי פרוטה ופלגא. **כולה מיולדת יליף** — ואף על גב דאין בה דלי דלות יליף מהתם. דכי היכי דאשכחן בה דלות אחד משלשים ושנים דעשירות — דלי דלות נמי הוה חד משלשים ושנים דדלות. ודלות דיולדת הכי הוו עשרים וארבעה פרוטות, ודלי דלות — פרוטה נכי רבעא, דהיינו חד משלשים ושנים. **משנה** כל חטאת יחיד נקבה היא, דהיינו כשבה או שעירה. **שוין במכות ובקרבן** — אם מזידין שניהן — לוקין, כדקיימא לן: "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" וגו' השוה הכתוב אשה לאיש לכל הענשין. ואם שוגגין שניהם — מביאין קרבן. דבתרווייהו כתיב כרת במזיד, דכתיב "ונכרתו הנפשות הערשות", וכל שזדונו כרת — שגגתו חטאת. **ובשפחה כו'** — שהאשה לוקה והאיש באשם, כדמפרש בגמרא. **כל העריות כולן עשה בהן מערה כגומר** — במסכת יבמות, בפרק "הבא על יבמתו" (נג,ב).

שעשה

ובשפחה

מְפוּזָּרִין – וכי לדעת חכמים שייכים ימים מפוזרים, **הָא אָמְרֵי רַבָּנַן לְוָלָד שֵׁנִי מָנְיָא** – והרי לדעת חכמים אין האשה מונה את ימי טהרתה מהלידה הראשונה אלא מהלידה האחרונה, ואם כן לעולם לא יתכן שיהיו ימי טהרתה מפוזרים. **אֶלָּא לָאו** – ודאי ברייתא זו **כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, וּשְׁמַע מִינָּהּ** – ומוכח מכאן, **דְּחוּמְרָא אִית לֵיהּ קוּלָּא לֵית לֵיהּ** – שרק לחומרא אמר רבי יהודה שיש למנות את ימי הטהרה מהולד הראשון, והיינו לענין חיוב הבאת הקרבן, שאין לשני 'ימי מלאת' ואינו פוטר את השלישי מקרבן, אך לא אמר כן לקולא להאריך את ימי הטהרה לבעלה, אלא לענין זה יש לשני 'ימי מלאת', ולכן אין משלימים לימי הטהרה של הראשון את שבעת ימי הטומאה מחמת לידת השני.

הגמרא מביאה ראיה נוספת לכך שלדעת רבי יהודה יש 'ימי מלאת' לולד השני לענין טומאה וטהרה: **וְעוֹד אָמַר רַב אַשִׁי** שיש ראיה לדבר, **תָּא שְׁמַע** מברייתא זו, נאמר בפסוק (ויקרא יב ה) 'וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשֶּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טָהָרָהּ', ומבררת הברייתא, **'וְשִׁשֶּׁת יָמִים'** האמורים בפסוק, שנמנים לאחר ששים יום הראשונים, **יָכוֹל** היית לומר שימים אלו נמנים **בֵּין רְצוּפִין וּבֵין מְפוּזָּרִין**, שאם באמצע ששה ימים אלו של ימי טהרה הפסיקה בימי טומאה שמחמת לידה אחרת, תשלים את אותם ימי טהרה בסוף ימי טהרתה, שהרי כאן לא נאמר לשון 'יום' אלא לשון 'וְשִׁשֶּׁת יָמִים', ו'ימים' משמע מפוזרים, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'שִׁשִּׁים', מַה שִּׁשִּׁים כּוּלָּן רְצוּפִין,** כמו שדרשנו לעיל (ע"א) מכך שנאמרו בסמיכות למילה 'יום', שכולו רצוף, **אַף שִׁשָּׁה כּוּלָּן רְצוּפִין,** ואם הפסיקה באמצע בימי טומאה שמחמת לידה אחרת אינה משלימה את אותם ימים. ויש לברר, **מַנִּי** – כדעת מי נשנתה הברייתא, **אִילֵימָא** כְּרַבָּנַן של משנתנו, אם כן קשה, **מִי אִית לְהוּ לְרַבָּנַן מְפוּזָּרִין** – וכי לדעת חכמים שייכים ימים מפוזרים, **הָאָמְרֵי רַבָּנַן לְוָלָד שֵׁנִי מָנְיָא** – והלא הם סוברים ש'ימי מלאת' נמנים מהולד השני, ולעולם לא יפסקו ימי הטהרה מחמת לידה אחרת. **אֶלָּא לָאו** – ודאי ברייתא זו **כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא,** האומר ש'ימי מלאת' נמנים מהולד הראשון, **וּשְׁמַע מִינָּהּ** שרק **חוּמְרָא אִית לֵיהּ, אבל קוּלָּא לֵית לֵיהּ,** ולכן לענין ימי טהרה של הראשון אין אומרים שימי הטומאה של השני מפסיקים את ימי הטהרה של הראשון. אומרת הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן מוכח מכאן דבר זה, שלדעת רבי יהודה אשה היולדת ולד נוסף בתוך 'ימי מלאת' של הולד הראשון, אינה מפסיקה את מנין ימי טהרתה, אלא ימי הטומאה של הולד השני עולים אף למנין ימי הטהרה של הראשון, ואחרי תום 'ימי מלאת' של הראשון, מונה ימי טהרה לולד השני.

משנה

התבאר במשנה לעיל (ט.) שיש חמשה המביאים קרבן עולה ויורד, והיינו קרבן שחילקה בו התורה בין עני לבין עשיר, משנתנו מפרטת מי הם החייבים בקרבן זה: **אֵלּוּ מְבִיאִין קָרְבַּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד, עַל שְׁמִיעַת קוֹל** – החוטא בשמיעת קול שבועה, שהשביעו חבירו שאם יודע לו עדות שיעיד לו, ונשבע שאינו יודע, ובאמת ידע לו עדות, שנאמר (ויקרא ה א) 'וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ'. **וְעַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם** – המבטא בשפתיו דבר שבועת שקר, שנאמר (שם ה ד) 'אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה'. **וְעַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו** – הנכנס בטומאה לבית המקדש, או שאכל קדש בטומאה, שנאמר (שם ה ב–ג) 'אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם, אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם'. ועל שלשת החטאים האלו נאמר בתורה בסיום הפרשה (שם ה ה–ז, יא) 'וְהָיָה כִי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וגו', **וְהֵבִיא** אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וגו', וְאִם לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה **וְהֵבִיא** אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לַה' אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וגו', וְאִם לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה **וְהֵבִיא** אֶת קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִיא'.

ממשיכה המשנה למנות את המביאים קרבן עולה ויורד: **וְהַיּוֹלֶדֶת,** שנאמר (שם יב ו, ח) 'וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן וגו', וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֲרָה'. **וְהַמְצוֹרָע** שמביא קרבנות ביום טהרתו, שנאמר (שם יד י, כא–כב) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי כְבָשִׂים תְּמִימִם וְכִבְשָׂה אַחַת בַּת שְׁנָתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָّמֶן וְלוג אֶחָד שָׁמֶן וגו', וְאִם דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לְתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשָّמֶן לְמִנְחָה וְלוג שָׁמֶן, וּשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה'.

גמרא

בקרבן עולה ויורד יש שלש דרגות: א. קרבן עשיר, והוא כבשה או שעירה. ב. קרבן דלות, והוא תורים או בני יונה. ג. קרבן דלי דלות, והוא עשירית האיפה סולת. הגמרא מביאה ברייתא, בה מבואר שיש שני מיני 'קרבן עולה ויורד', יש שמחולק רק לעשיר ודל, ויש שמחולק לעשיר, דל, ודלי דלות: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, **יֵשׁ** בקרבן עולה ויורד מי שמ**ֵבִיא בְּדַלּוּת וַעֲשִׁירוּת, וְיֵשׁ מֵבִיא בְּדַלּוּת, וְיֵשׁ מֵבִיא בְּדַלֵּי דַּלּוּת.** ומפרטת הברייתא: **יוֹלֶדֶת מֵבִיאָה בְּדַלּוּת וַעֲשִׁירוּת,** ואין בה דלי דלות, **וּמְצוֹרָע מֵבִיא בְּדַלּוּת,** ואין בו דלי דלות. אבל **שְׁמִיעַת הַקּוֹל וּבִטּוּי שְׂפָתַיִם וְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו מֵבִיאִין** גם **בְּדַלּוּת,** והיינו תורים או בני יונה, **וְגַם בְּדַלֵּי דַּלּוּת,** וזו עשירית האיפה סולת.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: **תַּנְיָא אִידָךְ** – שנינו בברייתא אחרת, **יֵשׁ מֵבִיא אֶחָד תַּחַת אֶחָד, יֵשׁ מֵבִיא שְׁנַיִם תַּחַת שְׁנַיִם, יֵשׁ מֵבִיא שְׁנַיִם תַּחַת אֶחָד, יֵשׁ מֵבִיא אֶחָד תַּחַת שְׁנַיִם, וּמִכָּאן אַתָּה לָמֵד לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה** שנקנית **בִּפְרוּטָה.**

מבארת הגמרא את האמור בברייתא: **יוֹלֶדֶת** דלה, **מֵבִיאָה 'אַחַת תַּחַת אַחַת',** והיינו **פְּרִידָה אַחַת דְּעוֹף** – אחד מבין שני העופות שהיא מביאה, והוא העוף הבא לעולה, **תַּחַת כֶּבֶשׂ** לעולה שהיתה צריכה להביא אם היתה עשירה. ו'יש מביא שנים תחת שנים' זהו **מְצוֹרָע,** שמביא **שְׁתֵּי פְּרִידִין** – שני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה, **תַּחַת שְׁנֵי כְבָשִׂים** שהיה מביא אם היה עשיר. 'שנים תחת אחד', זהו **שְׁמִיעַת הַקּוֹל** של שבועת העדות, **וּבִטּוּי שְׂפָתַיִם** – שבועת ביטוי, **וְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, שֶׁמְּבִיאִין שְׁתֵּי פְּרִידִין,** אחד לחטאת ואחד לעולה, **תַּחַת כִּבְשָׂה אַחַת** לחטאת שמביא העשיר. **וְעַל** חטאים אלו **מְבִיאִין בְּדַלֵּי דַּלּוּת עֲשִׂירִית הָאֵיפָה** שזה אחד, **תַּחַת שְׁתֵּי פְּרִידִין,** שמביא הדל וזה מה שנאמר בברייתא אחד תחת שנים.

הגמרא מבארת את סיום הברייתא: **קָתָנֵי** בברייתא, **מִכָּאן אַתָּה לָמֵד לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה** סולת, שמביאים בדלי דלות, **שֶׁהִיא** נקנית **בִּפְרוּטָה.** מבארת הגמרא: **מָנָלָן** – מנין נלמד דין זה, **דְּתָנוּ רַבָּנַן, הָאוֹמֵר** 'הֲרֵי עָלַי קרבן שנקנה **בְּסֶלַע לִמְזַבֵּחַ',** ולא פירש איזה קרבן עליו להביא בסלע, **מֵבִיא כֶּבֶשׂ,** כיון **שֶׁאֵין דָּבָר קָרֵב** דווקא **בְּסֶלַע אֶלָּא כֶּבֶשׂ. מִמַּאי** – ומהיכן לומדים שבשב קרב בסלע, **מִדְּאָמַר רַחֲמָנָא** – מכך שאמרה התורה **שאֵיל אָשָׁם** שצריך להיות בן שנתיים נקנה **בְּכֶסֶף שְׁקָלִים,** והיינו בשני סלעים, **מִכְּלָל** – יש ללמוד מכאן, **דְּכֶבֶשׂ בֶּן שָׁנָה** נקנה **בְּסֶלַע,** והרי לקרבנות יש להביא בשב בן שנה, **מִדְּכְתִיב** – מכך שאמרה התורה (במדבר ו יב) שיש להביא **'כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ'** וכיון שכבש הוא מחצית מגילו של האיל כך גם שוויו מחצית מן האיל. **וּתְנַן** במשנה (לעיל ח.) לגבי מחירם של שתי תורים או שני בני יונה, שזה קרבן דלות, **'עָמְדוּ קִינִּין בּוֹ בַּיּוֹם בְּרִבְעָתַיִם'** – שהיה מחירו של קן, שיש בו שני עופות, רבע דינר, נמצא שקרבן עשיר, שהוא כבש, מחירו סלע, שיש בו ארבעה דינרים, ואילו קרבנו של דל, שהוא קן, מחירו רבע דינר, **וּמִדְּהָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלּוּת** – ומכך

המשך בעמוד קנה

שֶׁבשפחה חרופה עָשָׂה בָּהּ אֶת הַמַּזִּיד כַּשּׁוֹגֵג, שבין מזיד ובין שוגג חייב האיש בקרבן אשם, מה שאין כן בשאר עריות שאינו חייב קרבן אלא על השוגג.

המשנה מבארת עתה מה היא 'שפחה חרופה'. מבררת המשנה: אֵיזוֹ היא שִׁפְחָה חרופה, כֹּל שֶׁחֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין, כגון שהיתה שייכת לשני בני אדם בשותפות, ואחד מהם שחררה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט ב) 'וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה', והיינו שהיא פדויה במקצת ואינה פדויה במקצת, ודבר זה שייך במי שחציה שפחה וחציה בת חורין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, שפחה חרופה זוֹ הִיא שִׁפְחָה וַדָּאִית – שפחה כנענית גמורה, שאינה משוחררת כלל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר כדעת תנא קמא, כָּל הָעֲרָיוֹת מְפוֹרָשׁוֹת בתורה, שהן בנות חורין, וְשִׁיּוּר – ונשתיירה שפחה זו האמורה בתורה, ועל כרחך משונה היא משאר העריות, וְאֵין לָנוּ לרבות אֶלָּא זו שהיא חֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין.

גמרא

שנינו במשנה: 'ובשפחה לא השוה את האיש לאשה במכות'. מבררת הגמרא: מְנָלָן – מנין לנו דְּהִיא לָקֵי וְהוּא לֹא לָקֵי – שהשפחה החרופה לוקה והאיש אינו לוקה. מבארת הגמרא: דְּתָנוּ רַבָּנַן בברייתא, נאמר בפסוק (שם יט ב) 'בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה', מְלַמֵּד שֶׁהִיא לוֹקָה, וכמו שיבואר להלן כיצד לומדים זאת מהפסוק. ממשיכה הברייתא ואומרת, יָכוֹל היית לומר שיהיו שְׁנֵיהֶן לוֹקִין, תַּלְמוּד לוֹמַר 'תִּהְיֶה', בלשון נקבה ללמד שרק הִיא לוֹקָה, וְאילו הוּא אֵינוֹ לוֹקֶה. לכאורה קשה, שהרי הברייתא פתחה ודרשה את לשון הפסוק 'בקורת תהיה', מכאן שהיא לוקה, והיינו כיון שנאמר הפסוק בלשון נקבה, ואם כן מה חזרה הברייתא והקשתה 'יכול שניהן לוקין'. ועוד, מה חידשה הברייתא בתירוצה 'תלמוד לומר תהיה', והרי כבר קודם לכן ידענו שנכתב הפסוק בלשון נקבה. וביאר בערוך לנר (ד"ה יכול), שבאמת בתחילה דרשה זאת הברייתא מכך שנאמר הדין בלשון נקבה, אך הוקשה לה, כיון שהוקשו איש ואשה זה לזה לכל העונשים שבתורה, שבכל העבירות נאמר העונש בלשון זכר ומכל מקום הוא נאמר גם לגבי אשה, אם כן גם כאן נאמר שאף שכתבה התורה את העונש בלשון נקבה הוא שייך גם בזכר. ועל זה תירצה הברייתא 'תלמוד לומר תהיה', כלומר, כיון שאת כל העונשים כתבה התורה בלשון זכר, וכאן שינתה וכתבה זאת בלשון נקבה, ודאי באה התורה ללמדינו שרק היא לוקה [שאילו היו שניהם לוקים היתה התורה כותבת לשון זכר, והיינו לומדים שאף האשה בכלל, כמו כל העונשים שבתורה].

מבררת הגמרא: וּמַנַּיִן דְּהָדֵין – שתיבה זו של 'בִּקֹּרֶת' האמורה בפסוק, לִישְׁנָא דְּמַלְקוֹת הוּא – היא לשון מלקות, ולמדה מכך הברייתא שרק השפחה לוקה. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, משמעות הלשון 'בִּקֹּרֶת' היא תְּהֵא בִּקְרָאי – תהיה השפחה בכלל אלו שקוראים עליהם דברים, והיינו כִּדְתַנְיָא בברייתא, בשעה שמלקים את המחויב מלקות, גָּדוֹל הַדַּיָּנִין מַקְרָא את הפסוקים של התוכחה, שֵׁנִי בדיינים מוֹנֶה את מנין המלקות שצריכים להלקותו, וְשָׁלִישִׁי שבדיינים אוֹמֵר לשליח בית דין 'הַכֵּהוּ'.

ביאור נוסף: רַב אַשִׁי אוֹמֵר, בְּבִיקּוּר תִּהְיֶה – יש צורך לבקר ולחשוב כמה מלקות היא יכולה לקבל, כִּדְתַנָּן במשנה (מכות כב.) לגבי אדם שהתחייב מלקות ואינו יכול ללקות שלשים ותשע מלקות, כשאומדים אותו כמה הוא יכול ללקות ולא ימות, אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא מספר מַכּוֹת הָרְאוּיוֹן לְהִשְׁתַּלֵּשׁ – להתחלק לשלש כגון שמונה עשרה או עשרים ואחת, כיון שצריכים להלקותו שני שליש מאחוריו ושליש לפניו, ולשון 'בקורת' מרמז על כך שצריכים לבקר ולהבחין כמה מלקות היא יכולה לקבל.

הגמרא מביאה ברייתא בענין שפחה חרופה: תָּנוּ רַבָּנַן בברייתא, בִּזְמַן שֶׁהָאִשָּׁה – השפחה החרופה שנבעלה לוֹקָה, והיינו כשהיא גדולה ובת עונשין, הָאִישׁ – הבועל מֵבִיא קָרְבָּן אשם, אבל אם אֵין הָאִשָּׁה לוֹקָה, והיינו כשהשפחה קטנה, אֵין הָאִישׁ מֵבִיא קָרְבָּן, אף שהוא גדול ובר עונשים.

מבררת הגמרא: מְנָלָן – מנין לנו כלל זה, שחיוב הקרבן של האיש תלוי בחיוב המלקות של האשה. מבארת הגמרא: אָמַר רָבָא, דִּכְתִיב בפרשת שפחה חרופה (ויקרא יט ב) 'וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע וְהִיא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֹפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ', ויש לבאר, מִכְּדֵי עַד הָכָא בְּאִישׁ קָא מַשְׁתָּעֵי קְרָא – הרי עד עתה עסק הפסוק באיש, ואם כן נִכְתּוֹב – היה ראוי שתכתוב התורה תחילה 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה'', שזה דינו של האיש, שחייב באשם, וּלְבַסּוֹף לִכְתּוֹב 'בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה', שזה מלמד על חיוב מלקות באשה, אַמַּאי כָּתַב רַחֲמָנָא בְּרֵישָׁא – ומדוע כתבה התורה בתחילה 'בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה' שזה מלמד על חיוב מלקות באשה וְרק לְבַסּוֹף כָּתַב 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה'' שזה דינו של האיש, יש לדרוש מכך דְּהָכִי קָאָמַר – כך היא כוונת הפסוק, אִם בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה הִיא – אם על האשה יהיה חיוב מלקות, אז נאמר הדין של האיש 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה'', וְאִם לֹא תִּהְיֶה בִּקֹּרֶת – אך אם אין חיוב מלקות על האשה, לֹא יָבִיא הוּא אֶת אֲשָׁמוֹ, וכמבואר בברייתא שחיוב האשם על האיש הוא רק כשיש חיוב מלקות על האשה.

הגמרא חוזרת לברר מנין שהאיש מביא אשם והאשה לוקה. שואלת הגמרא: אֵימָא – שמא נאמר, שהוּא – האיש, מַעֲטֵיהּ קְרָא – מיעט אותו הכתוב ממלקות בכך שנאמר 'בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה' בלשון נקבה, אֲבָל הִיא, תִּילְקֵי וְתַיְתֵי קָרְבָּן – גם תלקה וגם תביא קרבן אשם. משיבה הגמרא: 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה'' כְּתִיב בפסוק, ומכך שכתבה התורה לשון זכר, 'וְהֵבִיא', יש ללמוד שרק האיש חייב בקרבן, ולא האשה.

הגמרא מביאה דין נוסף בשפחה חרופה: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְעוֹלָם אֵינוֹ חַיָּיב אשם שפחה חרופה, אֶלָּא עַל שִׁפְחָה בְּעוּלָה בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וְהִיא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ', ו'נחרפת' היינו שנשתנתה מברייתה, והיינו שהבעילה שינתה אותה מכפי שנבראה.

מבררת הגמרא: וּמַאי מַשְׁמַע – ומהיכן יש ללמוד דבר זה, דְּהַאי 'נֶחֱרֶפֶת' לִישְׁנָא דְשִׁנּוּיֵי הוּא – ש'נחרפת' הוא לשון שינוי מכפי שהיה. מבארת הגמרא: דִּכְתִיב (שמואל ב' יז יט) 'וַתִּשְׁטַח עָלָיו הָרִיפוֹת', והיינו חיטים כתושות שהשתנו מברייתם על ידי הכתישה. מקור נוסף: וְאַבָּעֵית אֵימָא, שנאמר (משלי כז כב) 'אִם תְּכַתֵּשׁ אֶת הָאֱוִיל בַּמֵּכְתֵּשׁ בְּתוֹךְ הָרִיפוֹת בַּעֲלִי לא תָסוּר מֵעָלָיו אִוַּלְתּוֹ', כלומר גם אם תכהו ותייסרנו יחד עם החיטים ב'עלי', שהוא הכלי שמכים בו את החיטים במכתשת כדי להסיר מהם את הקליפה, לא תסור מעליו איולתו. הרי ש'ריפות' הוא לשון שינוי, וכך גם 'נחרפת' הוא לשון שינוי.

הגמרא דורשת פסוק בענין שפחה חרופה: לאחר שעלו ישראל מגלות בבל לבנות את בית המקדש השני, היו רבים מהם שנשאו נשים נכריות, ועזרא הסופר השביע אותם שיוציאו את הנשים, ונאמר בפסוק (עזרא י יח–יט) 'וַיִּמָּצֵא מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הֹשִׁיבוּ נָשִׁים נָכְרִיּוֹת מִבְּנֵי יֵשׁוּעַ בֶּן יוֹצָדָק וְאַחָיו מַעֲשֵׂיָה וֶאֱלִיעֶזֶר וְיָרִיב וּגְדַלְיָה, וַיִּתְּנוּ יָדָם לְהוֹצִיא נְשֵׁיהֶם וַאֲשֵׁמִים אֵיל צֹאן עַל אַשְׁמָתָם', אָמַר רַב חִסְדָּא, פסוק זה מְלַמֵּד שֶׁכּוּלָּן – כל אותם המנויים בפסוק, שִׁפָּחוֹת חֲרוּפוֹת בָּעֲלוּ, ולכן היה מוטל עליהם להביא קרבן אשם, כאמור בפסוק.

שנינו במשנה: אֵיזוֹהִי שִׁפְחָה [חרופה] כּוֹ', כל שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנאמר והפדה לא נפדתה. דברי רבי יהודה. רבי ישמעאל אומר, זו היא שפחה ודאית. רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל עריות מפורשות ושיור אין לנו אלא חציה שפחה וחציה בת חורין.

הגמרא מביאה ברייתא בענין מחלוקת תנאים זו: תָּנוּ רַבָּנַן, נאמר בפסוק (ויקרא יט ב) 'וְהָפְדֵּה', ולפי לשון זו יָכוֹל היית לומר שכּוּלָּהּ פדויה ומשוחררת, תַּלְמוּד לוֹמַר – לכך נאמר בפסוק 'לֹא נִפְדָּתָה'. יָכוֹל – שמא תאמר שלֹא נִפְדָּתָה כלל, והיא שפחה גמורה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְהָפְדֵּה', הָא כֵּיצַד – באיזה אופן נאמר הפסוק, בִּפְדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה, והיינו חֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין, וּמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי, שקידושיו תופסים בין בשפחה כנענית ובין בבת חורין, וממילא יכול הוא לארס אשה זו, שחציה שפחה וחציה בת חורין, דִּבְרֵי רַבִּי

המשך בעמוד קנו

רש"י

ובשפחה — אינו חייב אלא על גמר ביאה. ד"שכבת זרע" כתיב בה, שראויה להזריע. **וכל העריות חייב על כל ביאה וביאה** — ובשפחה אמרו לעיל בפירקין (כריתות ט,ב) שמביא קרבן אחד על ביאות הרבה. **רבי ישמעאל אומר שפחה** — גמורה. **כל העריות מפורשות** — שהן בנות חורין, ושיור אין לנו. וזו ודאי משונה היא, חציה שפחה וחציה בת חורין. **גמרא תהא בקריאה** — שהן קורין עליה: "והפלא ה' את מכותך", שכן קורין על הלוקין במסכת מכות (כב,ב). **בבקורת תהיה** — שאם אינה יכולה לקבל ארבעים, אומדין אותה בבקור ובמחשבה. **מכות הראויות להשתלש** — כגון שמונה עשרה, או עשרים ואחת, או עשרים וארבע. שהיו מכין אותו שתי ידות (מלפניו ואחת מאחריו) [מלאחריו ואחת מלפניו], ומקרא ילפינן לה במסכת מכות (כג,א). **בזמן שהאשה לוקה** — שגדולה היא ובת עונשין היא. **אימא הוא מיעטיה קרא** — מהדר אמתניתין דקתני: לא השוה אשה לאיש לקרבן. אימא הוא מיעטיה קרא ממלקות, דכתיב: "תהיה". אבל היא — אימא תילקי ותייתי קרבן! **לישנא דשינויי הוא** — שנשתנית מבריתה. **הריפות** — דבר שנשתנה על ידי כתישה. וכאן נמי, על ידי אבר שמש דש. **ויתנו ידם להוציא** — פסוק הוא בספר עזרא (י). **פדויה [ואינה פדויה]** — "והפדה לא נפדתה" משמע פדויה ואינה פדויה. **לרבי ישמעאל מאורסת לעבד עברי מנא ליה** — בשלמא לרבי עקיבא דמוקי לה בחציה בת חורין — לא בעיא קרא. דאיכא למימר: מדחייב עלה רחמנא — ודאי מאורסת היא מישראל, דהא תפסו לה קדושין. הילכך איכא למימר לעבד עברי נתקדשה, שהרי רבו מוסרה לו בעל כרחו, כדמפרש בקדושין (יד,ב), ולא לעבד כנעני — שהרי אסורה לו. אלא לרבי ישמעאל דאמר שפחה גמורה מאורסת לעבד עברי, מנא ליה? (דאמר לעבד עברי שהרי אסורה לו), דילמא לעבד כנעני, דהא לדידיה שריא לגמרי טפי מעברי! **אם אינו ענין לדידה** — דהא כתיב (ויקרא יט): "והפדה לא נפדתה". **משנה כל העריות** — אם האחד גדול, או האיש או האשה — האחד חייב והאחד פטור. ובשפחה אינו כן, ובגמרא מפרש לה. **שוגג בחטאת ומזיד בהכרת** — ובשפחה, נהי דאם הוא מזיד והיא שוגגת דפטורין, הואיל ואינה לוקה כדאמרינן לעיל: "בקורת תהיה והביא את אשמו", ואי לא – פטורין. מיהו, אם הוא שוגג והיא מזידה — היא במלקות והוא באשם, כדאמרינן בהאי פירקא דשוגג ומזיד שוין בבא על השפחה. **גמרא והכא חייב** — בתמיה, וכי קטן חייב בשפחה? **דהא איתקוש להדדי** — כדאמרן לעיל: אם אין האשה לוקה — אין האיש מביא אשם. **וכי ישן חייב** — בתמיה. **מערה לא מיחייב** — ד"שכבת זרע" כתיב בה. **וכי מכוין מיחייב ואי לא לא מיחייב** — ד"שכבת זרע" בעינן. ושאינו מתכוין, כגון נפל מן הגג ונתקע — אין ראוי להזריע. **ואי בשאר עריות קתני איפכא מיבעי ליה** — עשו מערה בעריות חייב

תוספות

אין האשה לוקה — כגון שהיא שוגגת וקטנה — אין האיש מביא קרבן. והא דאמרינן: לרבות שוגג כמזיד — היינו שוגג דאיש כמזיד, אבל האשה צריך שתהא מזידה. **דהא** מקשו להדדי — הלשון אינו מכוון, דהאיש הוקשה לאשה ולא אשה לאיש, דהא כי האיש כמו האשה חייבת, כדאיתא בתורת כהנים [קדושים פרשה ב הז]: "ואיש" פרט לקטן. יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד? תלמוד לומר: "ואיש" אם כן אשה לא איתקשה לאיש. **באין** מתכוין (דכדרכה) פטור — פירש הקונטרס: משום ד"שכבת זרע" כתיב, ובאין מתכוין אינו ראוי להזריע, כגון נפל מן הגג ונתקע. וקשה: מאן לימא לן דאינו ראוי להזריע? אלא האי טעמא משום שאנוס הוא.

הכי קתני

שֶׁעָשָׂה בָּהּ אֶת הַמַּזִּיד כַּשּׁוֹגֵג. אֵיזוֹ שִׁפְחָה? כָּל שֶׁחֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה", דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: זוֹ הִיא שִׁפְחָה וַדָּאִית; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: כָּל עֲרָיוֹת מְפוֹרָשׁוֹת, וְשִׁיּוּר אֵין לָנוּ אֶלָּא חֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין. **גְּמָרָא** מְנָלַן דְּהִיא לָקֵי וְהוּא לָא לָקֵי? דָּתְנוּ רַבָּנַן:

"בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה" - מְלַמֵּד שֶׁהִיא לוֹקָה; יָכוֹל שֶׁנֵּיהֶן לוֹקִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "תִּהְיֶה" - הִיא לוֹקָה וְהוּא אֵינוֹ לוֹקֶה. וּמִנַּיִן דְּהָדֵין "בִּקֹּרֶת" לֵישָׁנָא דְּמַלְקוֹת הוּא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: "תִּהֶא בִּקְרָאֵי", כִּדְתַנְיָא: גְּדוֹל הַדַּיָּנִין מַקְרֵא, שֵׁנִי מוֹנֶה, שְׁלִישִׁי אוֹמֵר: "הַכֵּהוּ". רַב אַשִׁי אוֹמֵר: "בְּבִיקּוּר תִּהְיֶה", כִּדְתָנֵן: אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא מַכּוֹת הָרְאוּיוֹן לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. תָּנוּ רַבָּנַן: בִּזְמַן שֶׁהָאִשָּׁה לוֹקָה - הָאִישׁ מֵבִיא קָרְבָּן, אֵין הָאִשָּׁה לוֹקָה - אֵין הָאִישׁ מֵבִיא קָרְבָּן. מְנָלַן? אָמַר רָבָא, דִּכְתִיב: "וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע וְהִיא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חָפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ"; מִכְּדֵי עַד הָכָא בְּאִישׁ קָא מִשְׁתָּעֵי קְרָא, נִכְתּוֹב: "וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה'" וּלְבַסּוֹף לִכְתּוֹב: "בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה", אַמַּאי כְּתַב רַחֲמָנָא בְּרֵישָׁא: "בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה" וּלְבַסּוֹף כְּתַב: "וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה'"? הָכִי קָאָמַר: אִם בִּקּוֹרֶת תִּהְיֶה הִיא - וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה', וְאִם לֹא תִּהְיֶה בִּקּוֹרֶת - לֹא יָבִיא הוּא אֶת אֲשָׁמוֹ. - אֵימָא: הוּא מִעֲטֵיהּ קְרָא, אֲבָל הִיא תִּילְקֵי וְתֵיתֵי קָרְבָּן! - "וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה'" כְּתִיב. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לְעוֹלָם אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל שִׁפְחָה בְּעוּלָה בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִיא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ". וּמַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "נֶחֱרֶפֶת" לֵישָׁנָא דְּשִׁנּוּיֵי הוּא? דִּכְתִיב: "וַתִּשְׁטַח עָלָיו הָרְפוֹת". וְאִי בָּעֵית אֵימָא: "אִם תִּכְתּוֹשׁ הָאֱוִיל בַּמַּכְתֵּשׁ בְּתוֹךְ הָרִיפוֹת בַּעֲלִי". "וְיִתְּנוּ יָדָם לְהוֹצִיא נָשֵׁיהֶם וַאֲשַׁמִּים אֵיל צֹאן עַל אַשְׁמָתָם", אָמַר רַב חִסְדָּא: מְלַמֵּד שֶׁכּוֹלָן שִׁפְחוֹת חֲרוּפוֹת בָּעֲלוּ. "אֵיזוֹהִי שִׁפְחָה" כו'. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְהָפְדֵּה" - יָכוֹל כּוּלָּהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא נִפְדָּתָה"; יָכוֹל לֹא נִפְדְּתָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהָפְדֵּה"; הָא כֵּיצַד? פְּדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה, חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין וּמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וּמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי. אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה"? דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּבְנֵי אָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: כָּל עֲרָיוֹת מְפוֹרָשׁוֹת לָנוּ, מְשׁוּיָּר לָנוּ חֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין וּמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: "לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפָּשָׁה" - בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וּמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד כְּנַעֲנִי. לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּשִׁלְמָא "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה" - כְּדִקְתָנֵי: דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא דִּקְתָנֵי מְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי, מְנָלַן? - דִּכְתִיב: "כִּי לֹא חֻפָּשָׁה" - מִכְּלַל דְּהוּא חוּפַּשׁ. רַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה הֵיינוּ רַבִּי עֲקִיבָא! - לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל קָאָמַר: לְדִידִי, בְּעָלְמָא כְּוָוֹתֵיךְ סְבִירָא לֵיהּ דְּדִבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְהָכָא שָׁאנֵי; מִכְּדֵי כְּתִיב לֵיהּ קְרָא "כִּי לֹא חֻפָּשָׁה", "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה" לְמָה לִי? שְׁמַע מִינָּהּ לְהָכִי אֲתָא, לְחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין. לַאֲחֵרִים, בְּשִׁלְמָא "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה" - קָסָבַר: דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא הָא דְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי מְנָלַן? - אָמַר קְרָא: "כִּי לֹא חֻפָּשָׁה", אִם אֵינוֹ עָנְיָן לְדִידָהּ, תְּנֵהוּ עָנְיָן לְדִידֵיהּ. **מִשְׁנָה** כָּל עֲרָיוֹת, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - קָטָן פָּטוּר, אֶחָד עֵר וְאֶחָד יָשֵׁן - יָשֵׁן פָּטוּר, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד - שׁוֹגֵג בְּחַטָּאת וּמֵזִיד בְּהִכָּרֵת. **גְּמָרָא** וְהָכָא חַיָּב קָטָן? אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָתָנֵי: כָּל עֲרָיוֹת, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - קָטָן פָּטוּר וְגָדוֹל חַיָּב, וְהָכָא - גָּדוֹל נַמִּי פָּטוּר, מַאי טַעְמָא? דְּהָא מִקַּשְׁיָין אַהֲדָדֵי. "כָּל עֲרָיוֹת, אֶחָד נִיעוֹר וְאֶחָד יָשֵׁן - פָּטוּר". וְקָאן יָשֵׁן נַמִּי חַיָּב? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הָכִי קָתָנֵי: כָּל עֲרָיוֹת, אֶחָד נִיעוֹר וְאֶחָד יָשֵׁן - יָשֵׁן פָּטוּר וְנִיעוֹר חַיָּב, וְקָאן - אֲפִילּוּ נִיעוֹר פָּטוּר; מַאי טַעְמָא? דְּמִקַּשְׁיָין אַהֲדָדֵי. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: עָשׂוּ גּוֹמֵר בִּמְעָרָה, מִתְכַּוֵּין כְּשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין, כְּדַרְכָּהּ כְּשֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, נִיעוֹר כְּיָשֵׁן. אָמַר לֵיהּ: מַאי קָאָמְרַתְּ? אִי בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה קָתָנֵי, אַמַּאי עָשׂוּ גּוֹמֵר בִּמְעָרָה? גּוֹמֵר בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה מִיחַיַּיב, מְעָרָה לָא מִיחַיַּיב! וְתוּ, מִתְכַּוֵּין כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין, אִי מִכַּוְּונָה - מִיחַיַּיבָא, אִי לָא - לָא מִיחַיַּיבָא! וּכְדַרְכָּהּ כְּשֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ נַמִּי, כְּדַרְכָּהּ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה - מִיחַיַּיב, וְשֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ - לָא מִיחַיַּיב, מַאי טַעְמָא? "שִׁכְבַת זֶרַע" כְּתִיב! וּמַאי נִיעוֹר כְּיָשֵׁן? וְאִי בִּשְׁאָר עֲרָיוֹת קָא תָּנֵי, עָשׂוּ גּוֹמֵר בִּמְעָרָה,

תוספות

הכי קתני עשו כו׳ — והכי פירוש דברייתא: עשו גומר במערה ומתכוון כשאינו מתכוון, והאי דינא הוי בכדרכה ושלא כדרכה כדמפרש תלמודא. ומכל מקום קצת קשה: אמאי לא תנא ניעור כישן בהדייהו, ותנא ליה בתריה דכדרכה ושלא כדרכה? **נמצא** מתכוין כו׳ — קשה: אמאי האריך תלמודא בלישניה? דהאי לאו פירוש דברייתא הוא, דכבר אסיקנא ליה שפיר!

כשאין מתכוין דעריות — פירש הקונטרס: כגון שאשתו ואחותו במטה, וכסבור לבא על אשתו ונמצא אחותו, דפטור ממלקות וחייב חטאת, הואיל ונהנה דמתעסק הוא. וקשה: שהרי בשפחה נמי חייב חטאת בכי האי גוונא, שהרי מביאין על הזדון כשוגג, ואם כן מאי קאמר "נמצא מתכוין בשפחה כשאין מתכוין לעריות"? בכהאי גוונא שוו תרווייהו! לכך יש לומר: כשאין מתכוין דעריות — כגון נפל מן הגג ונתקע, דפטור לגמרי, דאנוס הוא.

חייב — כגומר. שלא כדרכה חייב בכבדרכה, ד"משכבי אשה" כתיב (ויקרא יט). **נמצא מתכוין ומערה בשפחה** — שהערה בה בכוונה — פטור, דהתעראה בשפחה פטור כשאינו מתכוין דעריות. התעראה פלוגתא היא (בסנהדרין ב"ארבע מיתות") וביבמות ב"הבא על יבמתו") (נה,ב), איכא למאן דאמר: התעראה זו נשיקה, ואיכא למאן דאמר: זו הכנסת עטרה.

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

אמרו לו. עד אומר לו [צריך להיות: לא] אכל כו׳ — צריך לומר דמיירי שהעידוהו שנים בבת אחת. דאי בזה אחר זה, הא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד — הרי כאן שנים [יבמות פח,ב], וכיון שנתקבל עדותו — תו לא קפדינן בעדות השני שאומר לא אכל. וצריך לומר דמיירי שהאיש שמעידין בו שותק, דאי אמר "איני יודע" — פטור. כדנפקא בגמרא "או הודע אליו" כו׳, ומסיק דמיירי בעד אחד, שאינו יכול לחייבו קרבן. ועל כרחך מיירי שאותו שהעיד עליו אומר "איני יודע", דאי אמר "לא אכלתי" — פשיטא דעד אחד לא מהימן, כדכתיב (דברים יט): "לא יקום עד אחד באיש", דנראה שאין עד אחד קם רק לשבועה.

ואשה אומרת לא אכל — מכאן משמע דאשה מהימנא טפי מגזלן. שהרי גבי גזלן משמע דלא אמרינן שתיקה כהודאה, כדאמרינן (קדושין סו,א): אי מהימנא לך דלא גזלנא הוא זיל אפקה, ואף על גב דשתקה. אלמא לא אמרינן שתיקה כהודאה דמיא. ועובדא הוה ההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמי דרב ששת כו׳ אתא חד גברא ואמר שאשתו זינתה, וקא אמר: אי מהימנא לך דלאו גזלנא הוא זיל אפקה. והכא אי שתיק — מהימנא האשה. **עד** אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור — והוא הדין אם אמר "איני יודע", כמו שפירשתי. **שאם** אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב משני מינין פטור — ואם תאמר, והא אמרינן בפרק "קדשי מזבח" (מעילה יז,א): הפיגול והנותר אין מצטרפין, וקא אמר בגמרא: לא שנו אלא לטומאת ידים, אבל לאכילה מצטרפין! ויש לומר: דהתם לענין מלקות. אי נמי, לענין שאם יפלו לקדירה אחת מצטרפין לתת טעם, דהא שם אחד הוא, דליכא אלא חד לאו אתרוייהו. אבל הכא מיירי לדין חיוב קרבן. **אימא** מציעתא עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי כו׳ — והוא הדין דמצי מייתי מרישא: עד אומר "אכל" ועד אומר "לא אכל" ומביא אשם תלוי; טעמא דאמר עד אחד "לא אכל", הא לאו הכי — חייב חטאת, דשתיקה כהודאה דמיא. דעל כרחך מיירי דשתק, דאי מכחיש ליה — פטור לגמרי, ואפילו אומר "איני יודע" כמו שפירשתי.

אלא דקא מכחיש להו ומני רבי מאיר היא — דליכא למימר דמיירי כשאמר "איני יודע". דפשיטא דחייב, ד"איני יודע" גבי תרי עדים הויא כשתיקה.

אלא

רש"י

כגומר. שלא כדרכה חייב בכבדרכה, ד"משכבי אשה" כתיב (ויקרא יט). **נמצא מתכוין ומערה בשפחה** — שהערה בה בכוונה — פטור, דהתעראה בשפחה פטור כשאינו מתכוין דעריות. התעראה פלוגתא היא (בסנהדרין ב"ארבע מיתות") וביבמות ב"הבא על יבמתו") (נה,ב), איכא למאן דאמר: התעראה זו נשיקה, ואיכא למאן דאמר: זו הכנסת עטרה.

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

משנה אמרו לו — מפרש בגמרא. **אם הביאוהו כו׳** — כגון אם העידו בו שהרג את הנפש. **אם ירצה לומר מזיד הייתי** — אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר — היה יכול לומר מזיד היה, ומזיד פטור. **גמרא רבי מאיר היא** — דאמר: אם הביאוהו שנים כו׳. **מאי קמשמע לן הא מסיפא שמעינן לה** — דקתני: שנים אומרים אכל כו׳. **הכי קאמר** — סיפא: דבר זה ששנינו למעלה, אמרו לו "אכלת" כו׳ מביא חטאת — לאו דברי הכל היא, אלא מחלוקת רבי מאיר וחכמים, שרבי מאיר אומר אם הביאוהו שנים כו׳, וחכמים אומרים כו׳, וסיפא מפרש לרישא. **איכא דאמרי** — הכי פריך התלמוד: "אמרו" משמע חד כו׳. **מותרת לחזור לו** — לראשון, ועל פי עדים שאמרו לה שנים "מת בעליך", ולפיכך מותרת לראשון, שהרי אנוסה היא, ששנים אמרו לה. דאונס בישראל שרי. **מכלל דרישא** — דקתני: תצא מזה ומזה — שנשאת ברשות בית דין ועד אחד, דהוה לה למידק יפה אם מת. דהאי דשריוה רבנן לאנסובי על פי עד אחד — משום דדייקא ומנסבא, דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה דתצא מזה ומזה, הקלת עליה בתחלתה, כדאמר במסכת יבמות (פח,א). ואמטו להכי, נשאת על פי עד אחד, והיא גופה לא דייקא, ואישתכח דלא מת — תצא מזה ומזה. כדאמרינן במסכת סוטה (כז,ב): "ונטמאה" "ונטמאה" שני פעמים — אחד לבעל ואחד לבועל. **לעולם דלא מכחיש ליה** — ומתניתין הכי קתני: אמרו לו [כו׳], במה דברים אמורים — בשותק, אבל מכחישו, כגון עד אמר "אכל" והוא אמר לא אכלתי — פטור. **הודע אליו** — משמע: מעצמו, ולא שיודיעוהו אחרים.

אדם

איפכא איבעי ליה למיתני! אמר ליה: איסמייה? אמר ליה: לא, הכי קתני: עשו גומר שלא כדרכה בשפחה חרופה, דלא מיחייבי - כמערה כדרכה, ד"שכבת זרע" כתיב; מתכוין שלא כדרכה בשפחה, דפטורין - כאינו מתכוין, ד"שכבת זרע" כתיב; ניעור שלא כדרכה בשפחה, דפטורין - כישן מתכוין, נמצא מתכוין והמערה בשפחה - כשאין מתכוין בכל עריות, ישן כדרכה - כישן דעריות, נמצא ניעור שלא כדרכה בשפחה - כישן דכל עריות.

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

אמרו לו: אכלת חלב - מביא חטאת. עד אומר: אכל, ועד אומר: לא אכל, אשה אומרת: אכל, ואשה אומרת: לא אכל - מביא אשם תלוי. עד אומר: אכל, והוא אומר: לא אכלתי - פטור. שנים אומרים: אכל, והוא אומר: לא אכלתי - רבי מאיר מחייב. אמר רבי מאיר: אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל? אמרו לו: מה אם ירצה לומר "מזיד הייתי" - פטור! אכל חלב וחלב בהעלם אחת - אינו חייב אלא אחת, אכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת - חייב על כל אחת ואחת; זה חומר במינין הרבה ממין אחד. וחומר במין אחד ממינין הרבה, שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית אחר בהעלם אחת, ממין אחד - חייב, משני מינין - פטור. **גמרא** קתני, אמרו לו: אכלת חלב - מביא חטאת; "אמרו" כמה הוויין? תרין. והוא מה אמר להון? אליבא דשתיק ולא קמכחיש להו, אלא שתיקה דתרין הוא דמביא חטאת, על שתיקה דחד - לא. איבא מציעתא, עד אומר: אכל, והוא אומר: לא אכלתי; טעמא דמכחיש ליה, אבל שתיק - מיחייב, וכל שכן תרי! אלא דקמכחיש להו; מני - רבי מאיר היא, דאמר: הכחשה דבי תרי לאו הכחשה היא, אבל לרבנן פטור. - ומאי קמשמע לן? מסיפא שמעת מינה! - הא קמשמע לן, דבר זה מחלוקת רבי מאיר ורבנן, והוא דקמכחיש להו. איבא דאמרי: "אמרו לו" נמי חד קרי ליה, דתנן: האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך, ונישאת, ואחר כך בא בעלה - תצא מזה ומזה, דקיימא לן דאפילו בחד. ממאי? מדקתני סיפא: נישאת שלא ברשות - מותרת לחזור לו; מאי שלא ברשות? שלא ברשות בית דין ועד אחד - מכלל דרישא ברשות בית דין ובעד אחד; אלמא גבי עד אחד קתני "אמרו", והכא נמי דקתני "אמרו לו", משמע אפילו עד אחד. והוא מאי קאמר? אליבא דקא מכחיש ליה, מי מייתי? והא קתני מציעתא: עד אחד אומר: אכל, והוא אומר: לא אכלתי - פטור! אלא דשתיק, ממציעתא שמע מינה: עד אחד אומר כו׳, טעמא דקא מכחיש ליה, אבל שתק מישתק - חייב! - לעולם דלא מכחיש ליה, והכי קתני: אמרו לו: אכלת חלב - מביא חטאת; במה דברים אמורים - דשתק, דאי מכחיש ליה - פטור - אפילו אומר "איני יודע" כמו שפירשתי. דעל כרחך מיירי דשתק, דאי מכחיש ליה — פטור לגמרי, ואפילו אומר "איני יודע" כמו שפירשתי. אבל הכא מיירי דמכחיש ליה — דליכא למימר דמיירי כשאמר "איני יודע". דפשיטא דחייב, ד"איני יודע" גבי תרי עדים הויא כשתיקה.**

אלא

וקשה, **אִיפְּכָא אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמִיתְנֵי** – הרי היה לתנא לשנות לשון הפוכה, שעשו את המערה כגומר, שהרי בגומר ביאתו פשוט שחייב, והחידוש הוא שחייב אף במערה.

אָמַר לֵיהּ אותו 'תנא' לרב ששת, **אֵיסְמֵייהּ** – האם אסיר ברייתא זו מהברייתות שאני שונה, מחמת שמשובשת היא. **אָמַר לֵיהּ** רב ששת, **לָא** – אין לך להסירה, אלא **הָכִי קָתָנֵי** – כך יש לך לשנותה, **עָשׂוּ** את **הַגּוֹמֵר שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה, דְּלֹא מִיחַיְּיבִי** – שאינו מתחייב קרבן ומלקות על כך, **כְּמְעָרָה כְּדַרְכָּהּ** בשפחה חרופה, שאין בזה חיוב מלקות וקרבן, והטעם בשני הדברים הוא כיון **דְּ'שִׁכְבַת זֶרַע'** **כְּתִיב** בפסוק, והמערה כדרכה או הגומר שלא כדרכה אין זו ביאה הראויה להזרעה. ממשיך רב ששת ומבאר את הברייתא: עשו **מִתְכַּוְּין** בביאה **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, בְּשִׁפְחָה** חרופה, **דְּפָטוּרִין** מקרבן ומלקות, **כְּאֵינוֹ מִתְכַּוְּין** בביאה כדרכה של שפחה חרופה, ואף בזה הטעם הוא כיון **דְּ'שִׁכְבַת זֶרַע' כְּתִיב,** וביאה שלא כדרכה או ביאה כדרכה ואינו מתכוין, אינה ראויה להזריע. וכן עשו את **הַנִּיעוֹר** ובא **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ בְּשִׁפְחָה** חרופה, **דְּפָטוּרִין, כְּיָשֵׁן,** שפטור, **וּמַאי טַעְמָא,** כיון **דְּ'שִׁכְבַת זֶרַע' כְּתִיב.**

הגמרא מסכמת את הדינים המבוארים בברייתא: **נִמְצָא** מכל הדינים האמורים בברייתא, שה**מִתְכַּוְּין וְהַמְעָרָה בְּשִׁפְחָה** חרופה, ולא גמר ביאתו, דינו **כְּמִי שֶׁאֵין מִתְכַּוְּין בְּכָל עֲרָיוֹת,** שפטור, דהעראה בשפחה חרופה אינה מחייבת כיון שאינה ביאה הראויה להזריע, וכמו כן ביאה בכל העריות בלא כוונה אינה מחייבת, והיינו באופן שהוא אנוס. ודין **הַיָּשֵׁן** ובא על שפחה חרופה **כְּדַרְכָּהּ,** הוא כדין **הַיָּשֵׁן דַּעֲרָיוֹת,** ששניהם פטורים. **נִמְצָא** שדין **הַנִּיעוֹר** ובא **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ בְּשִׁפְחָה** חרופה, דינו **כְּיָשֵׁן דְּכָל עֲרָיוֹת,** שפטור, ובניעור שלא כדרכה בשפחה חרופה טעם הפטור הוא כיון שאין זו ביאה הראויה להזריע, וישן דשאר עריות פטור כיון שאינו בן דעת.

הדרן עלך ארבעה מחוסרי כפרה

פרק שלישי - אמרו לו

בפרקים הקודמים התבארו סוגי קרבנות הבאים על חטאים שונים, ופרק זה ממשיך לבאר את חיובי הקרבנות השונים, ואופני התחייבותם.

לגבי חיוב קרבן חטאת של יחיד אמרה התורה (ויקרא ד כז–כח) 'וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ, בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא'. ומכך שנאמר 'אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ' אנו לומדים שאין אדם מתחייב בקרבן חטאת אלא לאחר שנודע לו שחטא. אך אם יש לאדם ספק אם עבר עבירה או לא, כגון שהיו לפניו שומן וחלב ואכל אחד מהם, ואינו יודע אם אכל את השומן המותר או שאכל את החלב והתחייב חטאת, הרי הוא מביא 'אשם תלוי', שנאמר (שם ה יז–יח) 'וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה, וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ. וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן, וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגַג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ'. משנתנו מבארת מה הוא הבירור הנצרך כדי שיחשב הדבר שנודע לו החטא, ומתחייב בחטאת, ומתי הוא נחשב כ'לא ידע', ומביא אשם תלוי.

משנה

אָמְרוּ לוֹ לאדם **אָכַלְתָּ חֵלֶב,** אף שהוא עצמו אינו נזכר בכך, הרי זה נחשב שנודע לו שחטא, **וּמֵבִיא** קרבן **חַטָּאת,** שנאמר (שם ד כח) 'אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ', והרי נודע לו על ידי העדים שחטא.

אם **עֵד** אחד **אוֹמֵר** לאדם **שֶׁאָכַל** חלב, **וְעֵד** אחר **אוֹמֵר** שאותו אדם **לֹא אָכַל** חלב. וכן אם **אִשָּׁה אוֹמֶרֶת** לאדם **שֶׁאָכַל** חלב **וְאִשָּׁה** אחרת **אוֹמֶרֶת שלֹא אָכַל,** הרי זה ספק, **וּמֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי,** כדין אדם שאינו יודע אם חטא או לא.

המשנה דנה באופנים שיש הכחשה בין העדים לבין האדם עצמו: **עֵד** אחד **אוֹמֵר** לאדם **שֶׁאָכַל** חלב, **וְהוּא** עצמו **אוֹמֵר לֹא אָכַלְתִּי, פָּטוּר,** כיון שאין עד אחד נאמן לחייבו קרבן.

אם **שְׁנַיִם אוֹמְרִים** לו **שֶׁאָכַל, וְהוּא** עצמו **אוֹמֵר לֹא אָכַלְתִּי, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב** חטאת, וכך **אָמַר רַבִּי מֵאִיר** בביאור סברתו, **אִם הֶבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לִידֵי מִיתָה חֲמוּרָה,** שאם יעידו עליו שהרג את הנפש, יהרגוהו בית דין על פיהם, ואף שהוא מכחישם, וכי **לֹא יְבִיאוּהוּ לִידֵי** חיוב **קָרְבָּן הַקָּל,** והרי ודאי יש להאמינם שהוא חייב בקרבן, אף שהוא עצמו מכחישם. **אָמְרוּ לוֹ** חכמים, אין זו ראיה, כי אף אם נאמין לדבריהם שהוא אכל חלב אין הכרח שהוא חייב קרבן, שהרי **מָה** יהא הדין **אִם יְרֻצָּה לוֹמַר מֵזִיד הָיִיתִי** באכילה זו, הרי יהיה **פָּטוּר** מקרבן, כיון שקרבן חטאת בא רק על שוגג, ואינו צריך כלל להכחיש את עיקר עדותם כדי להיפטר, וכיון שכך, אף אם אמר לא אכלתי כלל, נאמן.

המשנה עוברת לדון עתה בדינו של אדם שחטא כמה פעמים בחטא אחד, או בחטאים שונים: אדם **שֶׁאָכַל חֵלֶב וְחֵלֶב** – שני שיעורי 'כזית' של חלב, **בְּהֶעְלֵם אֶחָד** – מחמת שנעלם ממנו איסור חלב או שנעלם ממנו שדבר זה שהוא אוכל הינו חלב, והיו שתי האכילות מחמת אותה 'העלמה', כלומר, שלא נודע לו החטא בין אכילה לאכילה אלא רק לאחר שתי האכילות, **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא** חטאת **אַחַת,** לפי שחיוב הקרבן חל עליו בשעת ידיעת החטא, וכאן נודע לו בפעם אחת שחטא בכמה חטאים, ומחמת ידיעה זו הוא מביא רק חטאת אחת. אבל אם **אָכַל** האדם **חֵלֶב, וְדָם, וּפִיגּוּל וְנוֹתָר,** שהם ארבעה מיני איסורים, **בְּהֶעְלֵם אֶחָד** – שלא נודע לו חטאו בין אכילה לאכילה, **חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.** ואומרת המשנה: דין **זֶה** הוא **חוֹמֶר** שיש **בַּאכילת מִינִין הַרְבֵּה** – מיני איסורים רבים, יותר **מֵאכילת מִין אֶחָד** של איסור, שבאיסורים רבים הנעשים בהעלם אחד, חייב חטאת על כל אחד ואחד, ואילו באיסור אחד אינו חייב אלא אחת.

ממשיכה המשנה ואומרת: **וְיֵשׁ גַּם חוֹמֶר בַּאכילת מִין** איסור **אֶחָד** יותר **מֵאכילת מִינִין הַרְבֵּה** של איסור, **שֶׁאִם אָכַל כַּחֲצִי זַיִת, וְחָזַר וְאָכַל כַּחֲצִי זַיִת אַחֵר,** והיו שניהם **בְּהֶעְלֵם אֶחָד,** יהא הדין כך, שאם שני החצאים היו **מִמִּין אֶחָד** של איסור הרי הם מצטרפים לשיעור אכילה המחייב, **וְחַיָּיב** קרבן. ואם אכל שני חצאי זית **מִשְּׁנֵי מִינִין** של איסור, אינם מצטרפים, **וּפָטוּר.**

גמרא

הגמרא מבארת את הדין הראשון שבמשנה: **קָתָנֵי** במשנה, **'אָמְרוּ לוֹ אָכַלְתָּ חֵלֶב מֵבִיא חַטָּאת'.** מבררת הגמרא: מלשון **'אָמְרוּ'** שבמשנה, שהיא לשון רבים, יש לדייק **דִּכְמָה הָווֹיֵין** – כמה הם שאמרו לו שאכל חלב, **תְּרֵין** – שנים. ויש לברר, **וְהוּא** עצמו, **מָה אָמַר לְהוֹן** – מה השיב להם כשאמרו לו שאכל חלב, **אֵילֵימָא דְּשָׁתִיק וְלָא קָמְכַחֵישׁ לְהוּ** – אם מדובר שהוא שתק ולא הכחישם, **אֶלָּא** – אם כן יש לדייק וללמוד מכאן שדווקא **בְּשִׁתִּיקָה דְּתְרֵין** – כששתק לשנים שאמרו לו שאכל חלב **הוּא דְּמֵבִיא חַטָּאת** – רק באופן כזה מתחייב בקרבן חטאת, אבל **עַל שְׁתִיקָה דְּחַד** – אם עד אחד אמר לו שאכל חלב והוא שותק, **לֹא** – אינו מתחייב קרבן, ולפי זה יקשה, **אֵימָא מַצִּיעֲתָא** – אמור ובאר את הדין שבאמצע משנתנו, **עֵד אוֹמֵר אָכַל וְהוּא אוֹמֵר לֹא אָכַלְתִּי,** פטור, ויש לדייק מלשון המשנה, **שֶׁטַּעֲמָא דְּמַכְחִישׁ לֵיהּ** – רק כיון שהוא מכחיש את העד אנו פוטרים אותו מקרבן, **אֲבָל שָׁתִיק** – אם היה שותק, **מִיחַיַּיב** – היה מתחייב בקרבן על פיו, **וְיֵשׁ** ללמוד מכך **דְּכָל שֶׁכֵּן תְּרֵי** – אם היו שנים מעידים עליו והוא שותק, ודאי חייב בקרבן, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת בפירוש ברישא לגבי שנים.

ממשיכה הגמרא ומבררת: **וְאֶלָּא** אם תאמר שהרישא עוסקת באופן **דְּקָמְכַחֵישׁ לְהוּ** – שהאדם עצמו מכחיש את שני העדים ואומר שלא אכל חלב, ובזה אמרה המשנה שהוא חייב בקרבן, אם כן **מַנִּי** – כדעת מי סוברת הרישא, **כְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר** בסיפא של משנתנו, **דַּהַכְחָשָׁה דְּבֵי תְרֵי לָאו הַכְחָשָׁה הִיא** – שאדם המכחיש שני עדים

המשך בעמוד קנז

אֶלָּא לָאו בְּחַד – ודאי מדובר בעד אחד, **וְקָתָנֵי** בברייתא **דְּכִי אֵין מַכְחִישָׁן** – שאם אין האדם מכחישו, **מְהֵימָן** – נאמן העד בעדותו. **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן מוכח מכאן דין זה.

שנינו במשנה: שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי, רבי מאיר מחייב, **אָמַר רַבִּי מֵאִיר, כָּל וָחוֹמֶר כּוֹ'** אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאוהו לידי קרבן הקל. אמרו לו, מה אם ירצה לומר מזיד הייתי, פטור.

הגמרא מבארת את טעמם של חכמים: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – הסתפקו בני הישיבה, **מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן** – מהו טעמם של חכמים, הסוברים שאם האדם מכחיש את העדים, הוא נפטר מקרבן. האם זהו **מִשּׁוּם דְּבענייני כפרה אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ,** כיון שבודאי לא ימנע מלהביא קרבן לכפר על עצמו, אם אכן היה חייב בכך. **אוֹ דִלְמָא** – או שמא טעמם הוא **מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן** – שאנו אומרים, **מִיגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר מֵזִיד הָיִיתִי, וּפָטוּר** – מתוך שאם היה רוצה להיפטר מקרבן ללא הכחשת העדים היה יכול לומר שהזיד באכילת החלב, והיה נפטר מקרבן [ומה שאמר 'לא אכלתי' יתרץ דבריו שכוונתו היתה שלא אכל בשוגג אלא במזיד], לכן **כִּי אָמַר נַמִּי** – אף כשהוא אומר **לֹא אֲכַלְתִּי** כלל, **מְהֵימָן, וּפָטוּר** מקרבן.

מבררת הגמרא: **וּמַאי נָפְקָא מִינָּהּ** – איזה דין יוצא מהחילוק בין שני הטעמים בדעת חכמים. מבארת הגמרא: **לְמִיפְּשַׁט מִינָּהּ לְטוּמְאָה** – יש חילוק בין הטעמים לאופן שעדים מעידים על אדם שנטמא ונכנס למקדש, והוא אומר לא נטמאתי, **דְּאִי אָמְרַת טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן** – שאם תאמר שטעמם של חכמים הוא **מִשּׁוּם דְּאָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ, לֹא שְׁנָא טוּמְאָה חֲדָשָׁה וְלֹא שְׁנָא טוּמְאָה יְשָׁנָה** – אין חילוק בין אופן שהעדים מעידים שנכנס מיד לאחר שנטמא, ובודאי לא נטהר, לבין אופן שהם מעידים שנטמא אתמול ונכנס היום, שאינם יודעים אם טבל ונטהר או לא, שהרי אף אם העידו שנטמא היום ובודאי לא נטהר, מכל מקום הוא נאמן יותר מהעדים. **וְאִי אָמְרַת טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מִיגּוֹ הוּא,** שהיה יכול לתרץ את דבריו ולומר שכוונתו היתה שאינו טמא עכשיו כיון שטבל, אמנם **פָּטְרִי לֵיהּ רַבָּנַן מִטּוּמְאָה יְשָׁנָה** – יאמינוהו חכמים להיפטר מקרבן, באופן שהעדים מעידים שנטמא אתמול, ויתכן שטבל בינתים, **אֲבָל מִטּוּמְאָה חֲדָשָׁה,** שנטמא היום, ואינו נטהר קודם הערב שמש, **מְחַיְּיב** – יחייבוהו חכמים בקרבן.

מבארת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה טעם החילוק בין טומאה ישנה לחדשה, **טוּמְאָה יְשָׁנָה** – שנטמא אתמול או קודם לכן, **מִיגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר טָבַלְתִּי** – מתוך שהיה יכול להודות לדברי העדים שאמנם נטמא, אך יאמר שטבל ונטהר קודם שנכנס למקדש, **וּפָטוּר** מקרבן, **כִּי אָמַר נַמִּי** – גם אם אומר **לֹא נִטְמֵאתִי,** ומכחישם, **פָּטוּר, דְּאִיכָּא לְמֵימַר** – כיון שאנו יכולים לתרץ את דבריו, **מַאי 'לֹא נִטְמֵאתִי' דְּקָאָמַר** – מה כוונתו כשאמר 'לא נטמאתי', **לֹא עָמַדְתִּי** [–לא נשארתי] **בְּטוּמְאָתִי, אֶלָּא טָבַלְתִּי,** ופטור מקרבן. **אֲבָל טוּמְאָה חֲדָשָׁה,** שנטמא היום, שאין אפשרות לתרץ דבריו שנטהר, **מְחַיְּיב** – מתחייב הוא בקרבן על פי דבריהם, **מַאי טַעְמָא, דְּכִי אָמַר נַמִּי טָבַלְתִּי, מְחַיְּיב** – שהרי אף אם היה אומר בפירוש שטבל, היה חייב בקרבן, כיון **דְּאָמְרוּ לֵיהּ עֵדִים, הַשְׁתָּא נִטְמֵאתָ** – היום נטמאת, ולא יתכן שנטהרת בינתים, שהרי אף אם טבל אינו נטהר לגמרי עד הערב שמש. **מַאי** – מה יהא הדין באופן זה. וכאמור, הדין תלוי בפירוש טעמם של חכמים, האם נאמנותו נגד העדים היא משום מגו, או משום שלגבי כפרה אדם נאמן על עצמו יותר מעדים.

מנסה הגמרא לפשוט את הספק: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, **אָמַר לוֹ עֵד אֶחָד נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאתִי,** ונכנס למקדש, **פָּטוּר. יָכוֹל** היית לומר **שֶׁאֲפִילּוּ** אם **שְׁנַיִם** אומרים לו כן, והוא מכחישם, שיהא פטור, **אָמַר רַבִּי מֵאִיר,** יש ללמוד בקַל **וָחוֹמֶר** שאין הדבר כן, שהרי **אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לְמִיתָה חֲמוּרָה,** שאם יעידו עליו שהרג את הנפש יהרגוהו בית דין על פיהם, וכי **לֹא יְבִיאוּהוּ לִידֵי חִיּוּב קָרְבַּן הַקַּל.** וַחֲכָמִים **אוֹמְרִים,** אף כנגד שנים נאמן האדם לומר שלא נטמא, לפי **שֶׁאָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ. שְׁמַע מִינָּהּ** – ומוכח מכאן, **שֶׁטַּעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן** הוא **מִשּׁוּם דְּאָמְרִי אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ,** ולפי זה בין בטומאה חדשה ובין בטומאה ישנה, יהא האדם נאמן לפטור את עצמו מקרבן נגד דברי העדים, ואף שבטומאה חדשה אינו יכול לתרץ את דבריו.

הגמרא דוחה את הראיה מהברייתא: **אָמַר רַבִּי אַמִּי, לְעוֹלָם** אין צריך לומר שהטעם הוא משום שנאמן על עצמו יותר מהעדים, אלא אפשר לומר **דְּטַעְמָא דְּרַבָּנַן** הוא **מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מִיגּוֹ,** ומדובר דווקא בטומאה ישנה, שמתוך שהיה יכול לומר שטבל נאמן גם לומר שלא נטמא, **וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך הוא פירוש הברייתא, שנתרץ דבריו **מִתּוֹךְ שֶׁאִם רָצָה לוֹמַר לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי** אלא טבלתי, נאמן **וּפָטוּר, הֵילְכָךְ** – לכן, במקרה שיש לו מגו כזה, **אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ,** אך באמת בטומאה חדשה, שאין לו מגו, אינו נאמן להכחישם, אלא חייב להביא קרבן על פי דבריהם.

הגמרא מקשה על דחייתו של רבי אמי: **אִי הָכִי,** שמחלוקתם לגבי טומאה היא מחמת טענת מגו, **הַיְינוּ חֵלֶב** – הרי זו אותה מחלוקת עצמה שבה נחלקו במשנתנו לגבי נאמנות העדים לומר לאדם שאכל חלב, ומדוע הוצרכו לחלוק בה שנית בברייתא, לגבי טומאה. מתרצת הגמרא: אם היו נחלקים רק לגבי חלב, **מַהוּ דְּתֵימָא** – היית סבור לומר, שרק לגבי **אֲכַלְתִּי חֵלֶב קָמְתָרֵיץ דְּבוּרֵיהּ** – יכול האדם ליישב את מה שאמר 'לא אכלתי' שכוונתו היתה **לֹא אֲכַלְתִּי שׁוּגֵג אֶלָּא מֵזִיד,** שהרי אינו צריך לשנות את דבריו הראשונים אלא רק להוסיף עליהם, **אֲבָל** באמרו לו **נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאתִי, אִימָּא לֹא קָמְתָרֵיץ דְּבוּרֵיהּ** – שמא נאמר שאינו יכול ליישב את מה שאמר 'לא נטמאתי', שהרי אם יאמר שנטמא וטבל הרי הוא סותר את דבריו הראשונים. **קָא מַשְׁמַע לָן** – השמיעה לנו הברייתא **דְּהָכָא נַמִּי** – שאף באופן כזה יכול הוא ליישב את דבריו, שמה שאמר 'לא נטמאתי' כוונתו היתה **לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי, אֲבָל טָבַלְתִּי.** וכיון שיישבה הגמרא את דברי רבי אמי, נדחתה הראיה מהברייתא, ועדיין יש להסתפק בביאור טעמם של חכמים.

הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, נאמר בפסוק לגבי חיוב קרבן עולה ויורד, הבא גם על טומאת מקדש וקדשיו (ויקרא ה ה), 'וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ', ויש ללמוד מכך שרק אם הוא **מוֹדֶה בְּדָבָרִים** – בחטאים שחייבוהו בקרבן, **חַיָּיב,** אבל אם **אֵין מוֹדֶה בְּדָבָרִים, פָּטוּר.** ממשיכה הברייתא: **אָמַר לֵיהּ עֵד אֶחָד נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאתִי,** ונכנס למקדש, **פָּטוּר. יָכוֹל** היית לומר **שֶׁאֲפִילּוּ** אם **שְׁנַיִם מַכְחִישִׁין** אותו ואומרים שנטמא, יהא פטור, **אָמַר רַבִּי מֵאִיר,** אין הדבר כן, אלא **אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לִידֵי מִיתָה חֲמוּרָה,** שהרי אם יעידו עליו שהרג את הנפש יהרגוהו בית דין על פיהם, **לֹא יְבִיאוּהוּ לִידֵי חִיּוּב קָרְבַּן הַקַּל.** וַחֲכָמִים **אוֹמְרִים,** אף כנגד שנים נאמן האדם לומר שלא נטמא, לפי **שֶׁאָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ. שְׁמַע מִינָּהּ** – ומוכח מכאן, **שֶׁטַּעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן** הוא **מִשּׁוּם דְּאָמְרִי אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ,** ולפי זה בין בטומאה חדשה ובין בטומאה ישנה, יהא האדם נאמן לפטור את עצמו מקרבן נגד דברי העדים, ואף שבטומאה חדשה אינו יכול לתרץ את דבריו.

הגמרא דוחה את הראיה מהברייתא: **אָמַר רַבִּי אַמִּי, לְעוֹלָם** אין צריך לומר שהטעם הוא משום שנאמן על עצמו יותר מהעדים, אלא אפשר לומר **דְּטַעְמָא דְּרַבָּנַן** הוא **מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מִיגּוֹ,** ומדובר דווקא בטומאה ישנה, שמתוך שהיה יכול לומר שטבל נאמן גם לומר שלא נטמא, **וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך הוא פירוש הברייתא, שנתרץ דבריו **מִתּוֹךְ שֶׁאִם רָצָה לוֹמַר לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי** אלא טבלתי, נאמן **וּפָטוּר, הֵילְכָךְ** – לכן, במקרה שיש לו מגו כזה, **אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ,** אך באמת בטומאה חדשה, שאין לו מגו, אינו נאמן להכחישם, אלא חייב להביא קרבן על פי דבריהם.

הגמרא מקשה על דחייתו של רבי אמי: **אִי הָכִי,** שמחלוקתם לגבי טומאה היא מחמת טענת מגו, **הַיְינוּ חֵלֶב** – הרי זו אותה מחלוקת עצמה שבה נחלקו במשנתנו לגבי נאמנות העדים לומר לאדם שאכל חלב, ומדוע הוצרכו לחלוק בה שנית בברייתא, לגבי טומאה. מתרצת הגמרא: אם היו נחלקים רק לגבי חלב, **מַהוּ דְּתֵימָא** – היית סבור לומר, שרק לגבי **אֲכַלְתִּי חֵלֶב קָמְתָרֵיץ דְּבוּרֵיהּ** – יכול האדם ליישב את מה שאמר 'לא אכלתי' שכוונתו היתה **לֹא אֲכַלְתִּי שׁוּגֵג אֶלָּא מֵזִיד,** שהרי אינו צריך לשנות את דבריו הראשונים אלא רק להוסיף עליהם, **אֲבָל** באמרו לו **נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאתִי, אִימָּא לֹא קָמְתָרֵיץ דְּבוּרֵיהּ** – שמא נאמר שאינו יכול ליישב את מה שאמר 'לא נטמאתי', שהרי אם יאמר שנטמא וטבל הרי הוא סותר את דבריו הראשונים. **קָא מַשְׁמַע לָן** – השמיעה לנו הברייתא **דְּהָכָא נַמִּי** – שאף באופן כזה יכול הוא ליישב את דבריו, שמה שאמר 'לא נטמאתי' כוונתו היתה **לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי, אֲבָל טָבַלְתִּי.** וכיון שיישבה הגמרא את דברי רבי אמי, נדחתה הראיה מהברייתא, ועדיין יש להסתפק בביאור טעמם של חכמים.

הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, נאמר בפסוק לגבי חיוב קרבן עולה ויורד, הבא גם על טומאת מקדש וקדשיו (ויקרא ה ה), 'וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ', ויש ללמוד מכך שרק אם הוא **מוֹדֶה בְּדָבָרִים** – בחטאים שחייבוהו בקרבן, **חַיָּיב,** אבל אם **אֵין מוֹדֶה בְּדָבָרִים, פָּטוּר.** ממשיכה הברייתא: **אָמַר לֵיהּ עֵד אֶחָד נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאתִי,** ונכנס למקדש, **פָּטוּר. יָכוֹל** היית לומר **שֶׁאֲפִילּוּ** אם **שְׁנַיִם** אומרים לו כן, והוא מכחישם, שיהא פטור, **אָמַר רַבִּי מֵאִיר,** יש ללמוד בקַל **וָחוֹמֶר** שאין הדבר כן, שהרי **אִם הֵבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לְמִיתָה חֲמוּרָה,** שאם יעידו עליו שהרג את הנפש יהרגוהו בית דין על פיהם, וכי **לֹא יְבִיאוּהוּ לִידֵי חִיּוּב קָרְבַּן**

רש"י

אדם נאמן על עצמו — בדברים שיש בהם כפרה לא מימנע לאיתויי חטאת להתכפר נגד קונו. **מיגו דאי בעי כו'** — אם היה רוצה לשקר יכול לומר: מזיד הייתי, ומה שאמרתי לא אכלתי — לא אכלתי שוגג אלא מזיד. **לטומאה** — כגון אמרו לו: נטמאת ומיד באת למקדש. **טומאה ישנה** — אתמול נטמאת והיום נכנסת. **טומאה חדשה** — ליכא משום מיגו ד"טבלתי" ליכא למימר, דהאמרו לו: בשעת טומאה נכנסת. ואי נמי טבלת — לא העריב שמשך, וטבול יום הנכנס למקדש בשוגג חייב חטאת, כדאמר במנחות ב"הקומץ רבה" (כז,ב): מחוסר כיפורים שנכנס למקדש — חייב חטאת, ואין צריך לומר טבול יום. וליכא למימר נמי מזיד, דבעינן דליתרץ דיבוריה. ואי הוה אמר להו "לא נכנסתי" הוה מתרץ דיבוריה: לא נכנסתי שוגג אלא מזיד. אבל כיון דאמר להו: לא נטמאתי, כי אמר נמי: לא נטמאתי שוגג אלא מזיד — לא מיפטר מקרבן דטומאה לא איכפת לן אי שוגג אי מזיד הוה, דביאת מקדש הואי שוגג. **נטמאת** — ובאת למקדש. **פטור** — כדאמר לקמן: "והתודה" — מודה בדבר חייב, שאינו מודה בדבר פטור. **לעולם טעמייהו דרבנן משום מינו** — ובטומאה ישנה הוא דפליגי, והכי קתני גרסינן. **אי הכי** — גבי טומאה בהא פליגי, דרבי מאיר לית ליה מיגו ורבנן אית להו מיגו — היינו חלב דמתניתין, ותרתי למה ליה? **אכלת חלב** — אית להו לרבנן מיגו משום דמתריץ דיבוריה כו', אבל טומאה דליכא למימר לא נטמאתי שוגג אלא מזיד — אימא לא מיתריץ דיבוריה. קא משמע לן דמיתריץ בגוונא אחריתי: לא עמדתי בטומאתי. **והתודה** — "אשר חטא עליה", גבי טומאת מקדש כתיב ב"ויקרא" (פרק ה). **מודים חכמים לרבי יהודה** — ופליגי אדרבי מאיר, בחלבין. כגון: "אכלת חלב" והוא אומר "לא אכלתי". ובביאת מקדש, אמרו לו "נכנסת למקדש טמא" והוא אומר "לא נכנסתי". **אבל בטומאה** — כגון היכא דאמר "לא נטמאתי" — לא מודו ליה, ולא סבירא להו דפטור. אלמא טעמייהו דרבנן משום מיגו דמיתריץ דיבוריה, כגון: לא עשיתי שוגג אלא מזיד. אבל גבי "לא נטמאתי", דליכא למימר לא נטמאתי — לא מודו לרבי יהודה. ואיפשיט בעיין דטעמא משום מיגו, ותו לא מידי. [מכאן שייך לעמוד ב] וקפריך תלמודא: במאי טומאה עסקינן דליכא מיגו? אי בטומאה ישנה — האיכא מיגו, ואמאי לא מודו ליה בישנה? **אמר רבינא לעולם** — איכא ישנה דלית בה מיגו. וכגון דאמרו לו: נטמאת אתמול ואכלת היום קדשים, דהיינו טומאת הגוף, ומתחייבת חטאת. והוא אומר: לא נטמאתי. ואכחשינהו בין באכילה בין בנגיעה, דלא אכל ולא נגע קדשים בטומאה. ואי הדר ואמר השתא "לא נטמאתי", דקא אמינא לא עמדתי בטומאה — לא קמכוין אלא למיפטר מקרבן (לא), ומאכילה דאית בה קרבן מכחיש להו, מנגיעה לא מכחיש להו. ואיתכחש דיבוריה קמא בטומאת מגע. לישנא אחרינא: מודים חכמים לרבי יהודה בחלבין ובביאת מקדש דשייך בהו קרבן, אבל בטומאה גרידתא בלא ביאת מקדש, דליכא קרבן — לא מודו ליה. **בטומאה** — ונגע בטהרות. **וכמאי עסקינן אי בטומאה ישנה כו'** — אלא מדפסיק ותני דלא מודו ליה בשום טומאה — שמע מינה טעמא לאו משום מיגו, דהא בטומאה

אֶלָּא לָאו בְּחַד, וְקָתָנֵי כִּי אֵין מַכְחִישָׁן מְהֵימַן, שְׁמַע מִינָּהּ. "אָמַר רַבִּי מֵאִיר: קַל וָחוֹמֶר" כו'. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבְּנַן? מִשּׁוּם דְּאָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ, אוֹ דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן: מִיגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר "מֵזִיד הָיִיתִי" פָּטוּר, כִּי אָמַר נַמִּי "לֹא אָכַלְתִּי" - מְהֵימַן וּפָטוּר? - וּמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? - לְמִיפְּשַׁט מִינָּהּ לְטוּמְאָה, דְּאִי אָמְרַתְּ: טַעְמַיְיהוּ דְּרַבְּנַן מִשּׁוּם דְּאָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ - לָא שְׁנָא טוּמְאָה חֲדָשָׁה וְלָא שְׁנָא טוּמְאָה יְשָׁנָה. וְאִי אָמְרַתְּ: טַעְמַיְיהוֹן דְּרַבְּנַן מִשּׁוּם דְּאָמַר "מִיגּוֹ" הִיא - פְּטְרִי לֵיהּ רַבְּנַן מִטּוּמְאָה יְשָׁנָה, אֲבָל מִטּוּמְאָה חֲדָשָׁה מִחַיַּיב; מַאי טַעְמָא? טוּמְאָה יְשָׁנָה, מִיגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר "טָבַלְתִּי" - פָּטוּר, כִּי אָמַר נַמִּי "לֹא נִטְמֵאתִי" - פָּטוּר, דְּאִיכָּא לְמֵימַר: מַאי "לֹא נִטְמֵאתִי" דְּקָאָמַר - לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי אֶלָּא טָבַלְתִּי. אֲבָל טוּמְאָה חֲדָשָׁה מִחַיַּיב, מַאי טַעְמָא? דְּכִי אָמַר נַמִּי "טָבַלְתִּי" - מִחַיַּיב, דְּאָמְרוּ לֵיהּ עֵדִים: הָשְׁתָּא נִטְמֵאתָ. מַאי? תָּא שְׁמַע: אָמַר לוֹ עֵד אֶחָד: נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִטְמֵאתִי - פָּטוּר; יָכוֹל אֲפִילּוּ שְׁנַיִם? אָמַר רַבִּי מֵאִיר: קַל וָחוֹמֶר, אִם הֲֵיבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לְמִיתָה חֲמוּרָה, לֹא יְבִיאוּהוּ לִידֵי קָרְבָּן הַקַּל? וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ; שֶׁמַּע מִינָּהּ, טַעְמַיְיהוּ דְּרַבְּנַן מִשּׁוּם דְּאָמְרִי: אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ! אָמַר רַבִּי אַמִּי: לְעוֹלָם טַעְמָא דְּרַבְּנַן מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן "מִיגּוֹ", וְהָכִי קָתָנֵי: מִתּוֹךְ שֶׁאִם רָצָה לוֹמַר "לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי" פָּטוּר - הֵילְכָךְ אָדָם נֶאֱמָן עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ. - אִי הָכִי, הֵיינוּ חֵלֶב! מַהוּ דְּתֵימָא: "אָכַלְתִּי חֵלֶב" קָמְתָרֵיץ דִּיבּוּרֵיהּ, לֹא אָכַלְתִּי שׁוֹגֵג אֶלָּא מֵזִיד. אֲבָל "נִטְמֵאתָ" וְהוּא אוֹמֵר "לֹא נִטְמֵאתִי", אֵימָא לָא קָמְתָרֵיץ דִּיבּוּרֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן: הָכָא נַמִּי, לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי אֲבָל טָבַלְתִּי. תָּא שְׁמַע: "וְהַתּוֹדָה", מוֹדֶה בִּדְבָרִים - חַיָּיב, אֵין מוֹדֶה בִּדְבָרִים - פָּטוּר; אָמַר לוֹ עֵד אֶחָד: נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִטְמֵאתִי - פָּטוּר; יָכוֹל אֲפִילּוּ שְׁנַיִם מַכְחִישִׁין? אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אִם הֲֵיבִיאוּהוּ שְׁנַיִם לִידֵי מִיתָה חֲמוּרָה, לֹא יְבִיאוּהוּ לִידֵי קָרְבָּן הַקַּל? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נֶאֱמָן אָדָם עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֵּאָה אִישׁ; וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בַּחֲלָבִין וּבְבִיאַת מִקְדָּשׁ, אֲבָל בְּטוּמְאָה לָא מוֹדוּ לֵיהּ. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בטומאה

תוספות

אלא לאו בחד וקתני כי אין מכחיש מהימן שמע מינה — אבל אי מכחיש לא מהימן. ורוצה לומר על ברחך, שאמר "אינו יודע". דאי אמר בהדיא "לא אכלתי" — פשיטא דפטור, דעד אחד אינו קם רק לשבועה כדפרישית במתניתין. **או** דלמא טעמייהו דרבנן משום מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי וכו' — משמע לפום ריהטא שהוא נאמן מטעם מיגו שיכול לומר "מזיד (אני) הייתי". וקשה: שהרי מיגו במקום עדים הוא, דיש עדים שאכל והוא אמר "לא אכלתי", ואם כן מהימנא ליה במקום עדים מכח מיגו. ואמרינן בבבא מציעא (פא,ב): מיגו במקום עדים לא אמרינן, גבי ההיא ד"לא תיזיל באורחא דנהר פקוד, זיל באורחא דנרש"! ותו, אין זה מיגו, דלא משוי איניש נפשיה רשיעא, כדאמרינן (קדושין נ,א) גבי ההיא "הבא מן החלון" והביא לו מן הדלוסקמא (והביא לו), אף על פי שאומר בעל הבית "לא היה בלבי מזה אלא מזה" — בעל הבית כו', דדברים שבלב אינן דברים, והתם מוכח ליה. ופריך: ודלמא למיפטר נפשיה מקרבן קאמר! ומשני: דאם כן הוה אמר "מזיד הייתי". ופריך: והא לא משוי איניש נפשיה רשיעא! לכך יש לומר, דהא דנאמן הכא — דמיתריץ דיבוריה, דאיכא למימר: הא דאמר "לא אכלתי" רוצה לומר: לא אכלתי שוגג אלא מזיד. והכי פירושא: מיגו דאי בעי אמר "מזיד הייתי" פטור, השתא נמי מה שאמר "לא אכלתי" — כך רצה לומר, והכי מתרצינן מילתיה דבהכי היה דעתו. ואף על גב דלא משוי איניש נפשיה רשיעא, כדאמר (סנהדרין ט,ב) גבי "פלוני רבעני" דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע — היינו ליפסל נפשיה לא מהימן, אבל אי אמר: מזיד אכלתי חלב — מהימן, דאומר מתכוין לטובה, שאינו רוצה להביא חולין בעזרה. ואם תאמר: ונישייליה אם היה דעתו לכך! ויש לומר, דאפילו הדר אמר הכי: לא אכלתי שוגג אלא מזיד, כיון שלא אמר כך באותה שעה — מחייב רבי מאיר. והכי איתא בתורת כהנים, אומר רבי מאיר: אם בתחלה אומר "מזיד הייתי" — שומעין לו, אבל אם היה דן עמהם כל היום, שאומר "לא אכלתי", ולא אמר יותר, ואפילו אומר אחר כך: לא אכלתי שוגג אלא מזיד — חייב. ואם תאמר: היאך מחייב רבי מאיר? והאמר לא אכלתי, ובעל כרחו לא יביא חטאת, כדאמר בבא קמא (מ,א): חייבי חטאות אין ממשכנין אותן! ויש לומר: דהתם מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה, אבל האי ניחא ליה בכפרה, אלא שהוא סבור להיות פטור — ממשכנין אותו. **נפקא** מינה לטומאה — והכי נמי מצי למימר נפקא מינה היכא שאמר: לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד. **ומודים** חכמים לרבי יהודה בחלבין ובביאת מקדש אבל בטומאה לא מודו דפטור — רש"י פירש שתי לשונות. ורבינו יצחק פירש שיטה אחרת: ומודים חכמים לרבי יהודה כו' אבל בטומאה לא מודו ליה, כמו "נטמאת" והוא אמר "לא נטמאתי", ומפרש תלמודא: במאי? אילימא בטומאה ישנה — מאי שנא הכא ומאי שנא הכא? אלא שמע מינה בטומאה חדשה, ומשום הכי לא מודו — דלא שייך מיגו. וטעמייהו דרבנן משום מיגו, ודווקא בחלבים ובעריות מודו משום דשייך מיגו, אבל בטומאה לא מודו דלא שייך מיגו. אבל לרבי יהודה, דטעמא משום אדם נאמן על כו' פטר הכא והכא. ומיפשט בעיא, דטעמייהו דרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר הוי מטעם מתרץ דיבוריה כדמשמע הכא. ואי רבנן דרבי מאיר היינו רבי יהודה — טעמיה משום דאדם נאמן על עצמו. ודחי רבינא: לעולם אימא לך בטומאה ישנה. כלומר, מהכא לא מוכח מידי, דמצינו למימר דאפילו רבי יהודה לא מהימנא רק מטעם מיגו. והא דפליגי הכא — בטומאה ישנה, וקאמרי רבנן דחייב — כגון דקאמרי עדים: אכלת קדשים בטומאת הגוף, והוא אמר: לא נטמאתי, דלא חשבי רבנן דמיתריץ דיבוריה בהא דאמר דרוצה לומר: לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי. דאי הוה אמר "לא אכלתי" מצינן למיתריץ דיבוריה שרוצה לומר: לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי תחלה. אבל כשאומר "לא נטמאתי" — כבר איתכחיש ליה מיגו קמא בטומאת מגע, שאמר "לא נטמאתי", דמשמע לא שוגג ולא מזיד, כיון שלא השיב להם על האכילה כמו שאמרו לו. והך סוגיא דהכא קשה להא דפרק קמא דבבא מציעא (ג,ב) דקאמר: לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מקל וחומר, וקאמר קל וחומר: ומה פיו כו'. ופריך: מה לפיו שכן מחייבו קרבן, תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן! ומאי פריך? הא דפיו מחייבו קרבן

תוספות

קרבן היינו כשאין עדים מכחישין, דאם אמר: אכלתי חלב בשוגג, והעדים מעידים שבאותו היום שאומר שאכל ובאותה שעה התרו בו, או שמעידין שהיה שומן — לא מחייב קרבן (מסומיתה) [מסומיה], ובעדים שאין פיו מכחישן — חייב, דאפילו בעד אחד חייב כדמשמע הכא! ועוד: אדרבה, עדים חמירי טפי מפיו, שהרי עדים מחייבין אותו אפילו פיו מכחישן. דעד כאן לא פטרי רבנן רק מטעם מיגו, אבל אי מכחיש להו בהדיא חייב קרבן! ותו: מאי משני רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה? אפילו כרבנן נמי, שהרי מחייבין היכא דלא מתרץ דיבוריה!

מדסיפא מין אחד ושני תמחויין כו' — אבל לעיל, דאוקי רישא במין אחד ושני תמחויין, לא דייק: מכלל דסיפא משני מינין — שני מינין ממש, כגון חלב ודם. דאיכא למימר: תנא סיפא אגב רישא. אבל רישא אגב סיפא לא תנא. **דאמר** אין ידיעה לחצי שיעור — והא דקרי ליה העלם אחד — לרבן גמליאל הוא, דלא מחשב ידיעה לחצי שיעור. ומכל מקום תני ליה לאשמועינן דאפילו בהעלם אחד משני מינין פטור.

מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס — מהכא משמע דלתרי גווני מיירי שיעור פרס, חדא — לענין הפסקה, שאם הפסיק בין אכילה לאכילה כשיעור פרס אין מצטרף. וחדא — כדאמרינן בעלמא (פסחים מד,א) שאם נתן כזית תרומה בשיעור פרס דחולין ואכלן, שהוא חייב עליה.

אוכלין טמאין כו' — אית ספרים דגרסי: "שקצים", ובטמאים מיירי. ואם תאמר: תיפוק ליה מכי נגע בהו טמא! ויש לומר: דתחב לו חבירו בבית הבליעה. התירו בטומאה ישנה איכא מיגו. אלא טעמא — משום דאדם נאמן על עצמו. הילכך, היכא דאיכא קרבן הכי, אבל בטומאה גרידתא לא. **אמר רבינא לעולם** — טעמא משום מיגו. בחלבין ובביאת מקדש איכא מיגו ד"לא נבנסתי שוגג אלא מזיד". וגבי טומאה דלא מודו ליה — משום דליכא מיגו, ואף על גב דשייך ביה קרבן. ואיכא טומאה ישנה דלית בה מיגו, כגון אמרו לו: אכלת קדשים כו'. **לא אמר** — רבי יהודה שהוא נאמן וטהור — אלא לאכול טהרות בינו ובין עצמו, אבל לפני אחרים — לא יאכל, דלמא אתי לזלזולי בטהרות. **לעצמו** — נאמן לאכול טהרות שהוא נוגע, דאדם נאמן על עצמו, אבל לאחרים לא יאכילם. **מודה רבי מאיר כו'** — אבל מיגו דמתניתין לא אמר, דנוח לו לשקר לומר "לא אכלתי" מעשות רשע ולומר מזיד היה. **נשאלתי לחכם על נדרי** — ובהיתר נטמאתי. והכי קאמינא: לא נטמאתי בעודי בנדרי. **יודע אתה בעדות** — והוא השביעו, ולא הודה, וחייב אתה קרבן שבועת העדות. מיגו דמצי למיפטר נפשיה בהיתרא, ולומר מאי "לא ידעתי" דקאמינא — לא נתכוונתי להיות עד. **חלב וחלב** — שני זיתי חלב. הכי גרסינן: העלמות מחלקין. **ממין אחד חייב** — אסיפא דמתניתין קאי, דקתני: שני חצאי זיתים ממין אחד חייב, פשיטא! **מהו דתימא כי אמר רבי יהושע** — לקמן בהאי פירקא [טו,ב] (שני חצאי זיתים ממין אחד חייב) תמחויין מחלקין. **בין לקולא** — כגון אכל שני חצאי זיתים בשני תמחויין — לא מצטרפין. **בין לחומרא** — דאם אכל שני זיתים בשני תמחויין בהעלם אחד — חייב שתים. קא משמע לן: ממין אחד חייב אפילו בשני תמחויין, ולא פליג רבי יהושע. **קא משמע לן** — דלחומרא קאמר. הכי גרסינן: **משני מינין פטור פשיטא** — ומדסיפא דאין מצטרפין מיירי במין אחד ושני תמחויין, מכלל דרישא דקתני ממין אחד חייב דמצטרפין — מין אחד ותמחוי אחד קאמר, פשיטא! **אין ידיעה לחצי שיעור** — אכל חצי שיעור ונודע — לא הויא ידיעה לחלק, דאם חזר ואכל חצי שיעור — מצטרפין. **הכותב שתי אותיות** — הויא מלאכה בשבת. **משנה כמה ישהא האוכלן** — לשני חצאי זיתים, דאמר מצטרפין. **כאילו אוכל קליות** — משערין אותן כאילו נתפררו לפירורין דקין כקליות ואוכלן אחת אחת, וכשיעור אותה שהייה מצטרפים. **פרס** — מפרש בעירובין (פב,ב): כבר שהוא משלש לקב, חציה לבית המנוגע. חצי כבר הוא פרס, לשון פרוסה, והוא ארבע ביצים. **אכל אוכלין טמאין** — נפסל גופו מן התרומה אם אכל חצי פרס, כדאמרינן בעירובין בפרק "כיצד משתתפין" (שם): וחצי חציה לפסול את הגויה. **נכנס** למקדש — ארביעית יין קמהדר. דמשום אוכלין טמאין לא מחייב אביאת מקדש. **אם הפסיק בה** — שלא שתה בבת אחת רביעית יין. **גמרא** לחומרא — כאילו אוכל קליות אחת אחת בסמוך זו לזו, בההוא משערים, שאם אכל כחצי זית והפסיק ולאחר אותה שעה אכל חצי זית אחר, אף אם שהה מתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס בסמוך זו לזו — מצטרפין, ואפילו הוי האי שיעורא כולי יומא. **או דלמא לקולא קאמר** — דבהא סבירא ליה כרבנן, דבטפי מאכילת פרס לא מצטרף. ולהכי מדמי לקליות, דאם לא הפסיק בינתים אלא כאכילת קליות שדרכן לאוכלן זו סמוך לזו — מצטרף, ואם הפסיק — לא מצטרף אפילו בכדי אכילת פרס.

רש"י

בְּטוּמְאָה יְשָׁנָה, מַאי שְׁנָא חֲלָבִין וּבִיאַת מִקְדָּשׁ דְּמוֹדוּ לֵיהּ? דְּאִם רָצָה יֹאמַר: מֵזִיד הָיִיתִי; טוּמְאָה יְשָׁנָה נַמִּי מְתָרֵץ דִּיבּוּרֵיהּ, דְּאִם רָצָה יֹאמַר: לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי אֶלָּא טָבַלְתִּי! אֲמַר רָבִינָא: לְעוֹלָם בְּטוּמְאָה יְשָׁנָה, וּכְגוֹן דְּאָמְרִי לֵיהּ עֲדִים: אָכַלְתָּ קָדָשִׁים בְּטוּמְאַת הַגּוּף, וְהוּא אָמַר לְהוֹן: לֹא נִטְמֵאתִי. דְּהָכָא לָא מְתָרֵץ דִּיבּוּרֵיהּ, דְּלִיבָּא לְמֵימַר: לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָה אֲבָל טָבַלְתִּי; מַאי אָמַר לְהוֹן? טָבַלְתִּי וְאָכַלְתִּי, כִּי אָמַר לְהוֹן הָכִי - אִיתְכַּחֵשׁ לֵיהּ דִּבּוּרֵיהּ קַמָּא מִיהָא בְּטוּמְאַת מַגָּעוֹ. אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא אֲמָרָהּ אֶלָּא בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וּלְעַצְמוֹ. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים, שֶׁאִם אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: בָּעֲלָתְּ שִׁפְחָה חֲרוּפָה, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא בָּעַלְתִּי - מְהֵימַן, דְּאִי בָּעֵי אָמַר לְהוֹן: לֹא גְּמַרְתִּי בִּיאָתִי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים, בְּנָזִיר טָמֵא שֶׁאָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: נִטְמֵאתָ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִטְמֵאתִי - פָּטוּר, דְּאִי בָּעֵי אָמַר: נִשְׁאַלְתִּי עַל נְזִירִי. אָמַר אַבָּיֵי: מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים, שֶׁאִם אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: יוֹדֵעַ אַתָּה בְּעֵדוּת פְּלוֹנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא יָדַעְתִּי - פָּטוּר, דְּאִי בָּעֵי אָמַר: לֹא נִתְכַּוַּנְתִּי לְעֵדוּת. "אָכַל חֵלֶב וְחֵלֶב בְּהֶעְלֵם אַחַת". מַתְקִיף לָהּ רַבִּי זֵירָא: אֲמַאי אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת? וְהָא שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב אָכַל! אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הֶעְלֵמוֹת מְחוּלָּקוֹת, וְהָכָא הֶעְלֵם אֶחָד הוּא דְּאִיכָּא. אִיכָּא דְּמַקְשֵׁי לֵיהּ הָכִי: טַעְמָא דְּהֶעְלֵם אַחַת, הָא בִּשְׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת - חַיָּיב שְׁתַּיִם, אַמַּאי? שֵׁם חֵלֶב אֶחָד הוּא! אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הֶעְלֵמוֹת מְחוּלָּקִין. "אָכַל חֵלֶב וְדָם פִּיגּוּל וְנוֹתָר - חַיָּיב" כו'. מִמִּין אֶחָד - חַיָּיב, פְּשִׁיטָא! אֲמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר תּוּטִינִי: כְּגוֹן שֶׁאֲכָלוֹ בִּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאָמַר: תַּמְחוּיִין מְחוּלָּקִין; מַהוּ דְּתֵימָא: כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - לָא שְׁנָא לְקוּלָּא וְלָא שְׁנָא לְחוּמְרָא, קָא מַשְׁמַע לָן דְּחַיָּיב, אַלְמָא לְחוּמְרָא אָמַר, לְקוּלָּא לָא אָמַר. אִיכָּא דְּאָמַר עַל סֵיפָא: מִשְּׁנֵי מִינִין - פָּטוּר, פְּשִׁיטָא! אֲמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר תּוּטִינִי: כְּגוֹן שֶׁאֲכָלוֹ בִּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאָמַר: תַּמְחוּיִין מְחוּלָּקִין; דְּמַהוּ דְּתֵימָא: כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - לְחוּמְרָא אָמַר, לְקוּלָּא לָא אָמַר, קָא מַשְׁמַע לָן: מִשְּׁנֵי מִינִין - פָּטוּר; מַאי מִשְּׁנֵי מִינִין - מִמִּין אֶחָד הוּא, וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ שְׁנֵי מִינִים? מִשּׁוּם דַּאֲכָלוֹ בִּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין, וְקָתָנֵי: פָּטוּר, אַלְמָא לָא שְׁנָא לְקוּלָּא וְלָא שְׁנָא לְחוּמְרָא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. מִדְּסֵיפָא מִין אֶחָד וּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין, רֵישָׁא - מִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד, פְּשִׁיטָא! אֲמַר רָבִינָא: כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בֵּינְתַּיִים, וְאַלִּיבָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, דְּאָמַר: אֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר. דִּתְנַן: הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּשֶׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת, אַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת עַרְבִית - רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין; רַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: אֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר, וְרַבָּנַן סְבְרִי: יֵשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר. **מִשְׁנָה** כַּמָּה יִשְׁהֶא בְּאוֹכְלִין? כְּאִילּוּ אוֹכֵל קְלִיּוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיִּשְׁהֶא מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - חַיָּיב. אָכַל אוֹכְלִין טְמֵאִין וְשָׁתָה מַשְׁקִין טְמֵאִין, שָׁתָה רְבִיעִית יַיִן וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְשָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - חַיָּיב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם פָּסַק בָּהּ, אוֹ אִם נָתַן בּוֹ מַיִם כָּל שֶׁהוּא - פָּטוּר. **גְּמָרָא** אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי מֵאִיר לְחוּמְרָא קָאָמַר, אוֹ לְקוּלָּא קָאָמַר? לְחוּמְרָא קָאָמַר, וְהָכִי קָתָנֵי: כְּאִילּוּ אוֹכֵל קְלִיּוֹת - דַּאֲפִילּוּ כּוּלֵּיהּ יוֹמָא, וְאַף עַל גַּב דְּמִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, כֵּיוָן דְּמַשְׁכֵּיהּ אֲכִילָתֵיהּ - מְחַיֵּב; וַאֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן: דְּעַד שֶׁיִּשְׁהֶא בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס הוּא דְּחַיָּיב, יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס - פָּטוּר. אוֹ דִּלְמָא לְקוּלָּא קָאָמַר, דְּהָכִי קָתָנֵי: כְּאִילּוּ אוֹכֵל קְלִיּוֹת - וְהוּא דְּלָא אִיפְּסִיק בֵּינֵי וּבֵינֵי, אֲבָל דְּאִיפְּסִיק בֵּינֵי וּבֵינֵי, אַף עַל גַּב דְּמִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס - פָּטוּר; וַאֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן: כֵּיוָן דְּמִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס הוּא - חַיָּיב? תָּא שְׁמַע, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיִּשְׁהֶא בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף

בְּטוּמְאָה יְשָׁנָה, שאין העדים יודעים שלא נטהר בינתיים, אם כן קשה, **מַאי שְׁנָא** – במה שונה הדין של **חֲלָבִין וּבִיאַת מִקְדָּשׁ, דְּמוֹדוּ לֵיהּ** – שמודים חכמים לרבי יהודה, שפטור מקרבן, הרי זה משום **דְּאִם רָצָה יֹאמַר מֵזִיד חָיַיתִי**, ובלשון 'לא אכלתי' התכוין שלא אכלתי בשוגג אלא במזיד, ומה שאמר 'לא נכנסתי למקדש', היינו שלא נכנס בשוגג אלא במזיד, אם כן לגבי **טוּמְאָה יְשָׁנָה נַמִּי מְתָרֵץ דִּיבּוּרֵיהּ** – גם כן יכול האדם ליישב את דבריו, **דְּאִם רָצָה יֹאמַר** שבלשון 'לא נטמאתי', כוונתי היתה ש**לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָתִי, אֶלָּא טָבַלְתִּי**. אלא ודאי מדובר בטומאה חדשה, ובזה אין חכמים מודים לרבי יהודה כיון שאינו יכול לתרץ את דבריו ולומר שטבל, ונמצא שאין לו מגו. ומוכח שטעמם של חכמים הוא משום מגו, ולא משום שאדם נאמן בכל קרבן יותר ממאה עדים.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַבִינָא, לְעוֹלָם** כוונת הברייתא שחכמים חולקים על רבי יהודה גם **בְּטוּמְאָה יְשָׁנָה**, ומה שקשה מדוע אינו נאמן, והרי יכול הוא ליישב את דבריו, יש לתרץ, **וּכְגוֹן** – הברייתא עוסקת באופן **דְּאָמְרִי לֵיהּ עֵדִים אֲכַלְתָּ קָדָשִׁים בְּטוּמְאַת הַגּוּף**, והרי הם מעידים שהיה טמא, וגם שנגע בקדשים, **וְהוּא אָמַר לְהוֹן** [–להם, לעדים], **לֹא נִטְמֵאתִי. דְּהָכָא** – שהרי כאן, באופן זה, **לֹא מְתָרֵץ דִּיבּוּרֵיהּ** – אי אפשר ליישב את דבריו באופן שלא יסתרו כלל לדברי העדים, **דְּלֵיכָּא לְמֵימַר** – שהרי אינו יכול לומר שכוונתו היתה **לֹא עָמַדְתִּי בְּטוּמְאָה אֲבָל טָבַלְתִּי**, שהרי באופן זה **מַאי אָמַר לְהוֹן** – מה הוא טוען כנגד העדים, והרי אם היה אומר **טָבַלְתִּי וְאָכַלְתִּי**, נמצא **דְּכִי אָמַר לְהוֹן הָכִי** – כשהוא אומר להם כן, **אִיתְכַּחַשׁ לֵיהּ דִּבּוּרֵיהּ** כַּמָּא מִיהָא בְּטוּמְאַת מַגָּעוֹ – הוכחש דיבורו הראשון, שאמר לא נטמאתי, לכל הפחות לענין איסור טומאת מגע, שהרי מלבד אכילת הקדשים יש גם איסור נגיעה בקדשים, ובזה לא תירץ את דיבורו, ולכן אינו נאמן.

הגמרא מביאה את פסק ההלכה במחלוקת זו: **אָמַר רַב נַחְמָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה**, שאדם נאמן להכחיש את העדים ולומר שאינו חייב קרבן, וכן נאמן לגבי טומאה לומר שלא נטמא.

אָמַר רַב יוֹסֵף, לֹא אֲמָרָהּ – לא אמר רבי יהודה דין זה, **אֶלָּא בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ** – לגבי הנהגת אותו אדם כשהוא לבדו, אבל בפני אחרים אינו רשאי לאכול קדשים, כדי שלא יבואו בני אדם לזלזל בטהרות, **וּלְעַצְמוֹ** – ולגבי דברים השייכים לעצמו בלבד, כיון שהוא נאמן לגבי עצמו, אך אינו רשאי להאכילם לאחרים, כיון שאין הוא נאמן לגביהם.

הגמרא מביאה אופנים שבהם לא נחלקו רבי מאיר וחכמים: **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים**, שאדם נאמן על עצמו יותר מעדות העדים, באופן זה, **שֶׁאִם אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם, בָּעֲלָתְּ שִׁפְחָה חֲרוּפָה**, והרי אתה חייב אשם שפחה חרופה, **וְהוּא אוֹמֵר לֹא בָּעַלְתִּי, מְהֵימָן** – שהוא נאמן, ופטור מקרבן, והטעם לכך, **דְּאִי בָּעֵי אָמַר לְהוֹן** – שהרי אם היה רוצה להיפטר מקרבן בלא להכחישם ובלא להרשיע את עצמו, היה אומר **לֹא גָּמַרְתִּי בִּיאָתִי**, ובדבר זה אינם יכולים להכחישו.

אופן נוסף שלא נחלקו בו: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים בְּנָזִיר טָמֵא, שֶׁאָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם נִטְמֵאתָ וְהוּא אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאתִי, פָּטוּר**, והטעם לכך, כיון **דְּאִי בָּעֵי** – שאם ירצה להכחישם, **אָמַר** [–יכול לומר], **נִשְׁאַלְתִּי** אצל חכם **עַל נִזִּירִי**, ומה שאמרתי 'לא נטמאתי' היינו שלא נטמאתי בעודי נזיר, ולא יוכלו להכחישו בזה.

אופן נוסף: **אָמַר אַבָּיֵי, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים, שֶׁאִם** נשבע לחבירו שאינו יודע לו עדות, **וְאָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם, יוֹדֵעַ אַתָּה בְּעֵדוּת פְּלוֹנִי**, ונשבעת לשקר, והתחייבת בקרבן שבועת העדות, **וְהוּא אוֹמֵר לֹא יָדַעְתִּי, פָּטוּר**. והטעם לכך, **דְּאִי בָּעֵי אָמַר**, בשעה שראיתי את המעשה **לֹא נִתְכַּוַּנְתִּי לְעֵדוּת**, וממילא לא יכולתי להעיד, ולכן אמרתי 'לא ידעתי', ואיני חייב קרבן שבועה.

שנינו במשנה: **אָכַל חֵלֶב וְחֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד** [כו'] אינו חייב אלא אחת. מקשה הגמרא: **מַתְקִיף לָהּ רַבִּי זֵירָא**, באופן שאכל שני שיעורי כזית של חלב בהעלם אחד, שלא נודע לו חטאו בין אכילה לאכילה, **אַמַּאי** – מדוע **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת, וְהָא שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב אָכַל**, ועבר על שני איסורים המחייבים קרבן.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, הֶעְלֵמוֹת מְחוּלָּקוֹת** – חילוק חטאות נעשה על ידי ההעלמה של החטא, שעל כל פעם שנתעלם האיסור מהאדם, וחטא, יש חיוב קרבן בפני עצמו, **וְהָכָא** – ואילו כאן, כשאכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, **הֶעְלֵם אֶחָד הוּא דְּאֵיכָא** – נעלמה ממנו רק פעם אחת ידיעת האיסור, ולכן אינו חייב אלא חטאת אחת.

הגמרא מביאה לשון אחרת במשא ומתן זה: **אֵיכָא דְּמַקְשֵׁי לֵיהּ הָכִי** – יש שהביאו כך את קושיית רבי זירא, משמע מלשון המשנה **דְּטַעֲמָא דְּהֶעְלֵם אֶחָד** – שרק משום שנעלם ממנו החטא פעם אחת, לכן חייב קרבן אחד, **הָא בִּשְׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת** – אבל אם נעלמה ממנו ידיעת החטא שתי פעמים, **חַיָּיב שְׁתַּיִם, וַאַמַּאי** – מדוע הוא חייב שתים, הרי **שֵׁם חֵלֶב אֶחָד הוּא** – הרי הוא עבר רק על איסור אחד של אכילת חלב, וראוי לחייבו רק חטאת אחת. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, הֶעְלֵמוֹת מְחוּלָּקִין** – כל העלמה של החטא היא סיבת חיוב בפני עצמה, וממילא אף אם אכל פעמיים חלב, אם עשה כן בשתי העלמות, חייב שתים.

שנינו במשנה: **אָכַל חֵלֶב וְדָם פִּיגּוּל וְנוֹתָר** בהעלם אחד **חַיָּיב כו'** על כל אחת ואחת, וחומר במין אחד ממינין הרבה, שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית אחר בהעלם אחד ממין אחד חייב, משני מינין, פטור.

מקשה הגמרא: דין זה, שאם אכל שני חצאי כזית **מִמִּין אֶחָד, חַיָּיב, פְּשִׁיטָא** – פשוט הוא, שהרי סוף סוף אכל כזית איסור, ומה חידשה בזה המשנה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר תּוּטִיני**, החידוש במשנתנו הוא **כְּגוֹן שֶׁאָכַלוֹ בִּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין** – בשני מיני מאכלים, ואף על פי כן חייב, **וְמשנתנו היא אַלִּיבָּא** [–כשיטתו] **דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאָמַר** במשנה להלן (טה) לגבי אדם שאכל בשר קדשים קודם זריקת הדם, שחייב משום מעילה, **תַּמְחוּיִין מְחוּלָּקִין** – אם אכל חמשה מיני מאכלים של אותו איסור, אף שאכלם בהעלם אחד, חייב חמשה. **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר לולי משנתנו **דְּכִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שתמחויים מחלקים **לֹא שְׁנָא לְקוּלָּא, וְלֹא שְׁנָא לְחוּמְרָא** – אין הבדל בין חילוק התמחויין לענין להחמיר עליו, ולחייבו בחמשה קרבנות אם אכל מחמשה תמחויין בהעלם אחד, כמבואר במשנה להלן, לבין חילוקם להקל, שאם אכל מכל תמחוי חצי כזית אינם מצטרפים לחייבו קרבן, **קָא מַשְׁמַע לָן** – השמיעה לנו המשנה **דְּחַיָּיב**.

מסיימת הגמרא: **אַלְמָא** – מוכח מכך, שרק **לְחוּמְרָא אָמַר** רבי יהושע שתמחויין מחלקים, לחייבו על כל תמחוי קרבן בפני עצמו, אבל **לְקוּלָּא** – להקל מעליו ולפוטרו מקרבן, **לֹא אָמַר**, ולכן אם אכל שני חצאי זית בשני תמחויין, אין התמחויין מחלקים, וחייב קרבן.

הגמרא מביאה לשון אחרת במימרא זו: **אִיכָּא דְּאָמְרִי עַל סֵיפָא** – יש ששונים את דברי ריש לקיש לגבי הסיפא של משנתנו, שאם אכל שני חצאי כזית **מִשְּׁנֵי מִינִין, פָּטוּר**. ועל זה הקשתה הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שאם לא אכל מאיסור אחד שיעור כזית שלם, אין שני חצאים של שני איסורים שונים מצטרפים לחייבו, ומה באה המשנה להשמיענו בכך.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר תּוּטִיני**, באמת המשנה עוסקת באופן שאכל מין איסור אחד, ומדובר **כְּגוֹן שֶׁאָכַלוֹ בִּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין, וְמשנתנו היא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאָמַר, תַּמְחוּיִין מְחוּלָּקִין**, והאוכל מאיסור אחד בחמשה מיני מאכלים, חייב חמשה, **דְּמַהוּ דְּתֵימָא** – שלולי משנתנו היית סבור לומר, **דְּכִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שתמחויין מחלקים, רק **לְחוּמְרָא אָמַר**, לחייבו על כל תמחוי קרבן בפני עצמו, אבל **לְקוּלָּא לֹא אָמַר**, ואם אכל שני חצאי כזית של איסור אחד משני תמחויין יהא חייב קרבן, **קָא מַשְׁמַע לָן** משנתנו שאם אכל שני חצאי זיתים **מִשְּׁנֵי מִינִין, פָּטוּר**. ומבארת הגמרא לפי זה, **מַאי 'מִשְּׁנֵי מִינִין'** שאמרה המשנה, באמת **מִמִּין** איסור **אֶחָד הוּא, וַאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ** – ומדוע מכנה זאת המשנה **'שְׁנֵי מִינִים', מִשּׁוּם דַּאֲכָלוֹ בִּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין**, והרי זה כמו אכילת שני מינים, **וְעל** אופן זה

המשך בעמוד סז

המשך ביאור למס' כריתות ליום ראשון עמ' א

בתורה, **וְהַחֶלְבְּנָה, וְהַלְּבוֹנָה,** כל אלו מביא **בְּמִשְׁקַל [שֶׁל] שִׁבְעִים (של) שִׁבְעִים מָנֶה** לכל אחד מהם, וארבעה אלו הם הסממנים המוזכרים בתורה בפירוש, עתה מביאה הברייתא את אותם סממנים הכלולים בלשון 'סַמִּים' שכתבה התורה, **מוֹר, וּקְצִיעָה,** שזהו שורש עשב ששמו 'קידה' המוזכר בתורה לגבי שמן המשחה, **שִׁיבֹּלֶת נֵרְדְּ, וְכַרְכֹּם,** מביא מהם **בְּמִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שֶׁל שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה** לכל אחד מהם. **הַקּוֹשְׁטְ,** מביא ממנו בשיעור **שְׁנַיִם עָשָׂר** מנה. בושם ששמו **קִילוּפָה,** מביא ממנו בשיעור **שְׁלֹשָׁה** מנה. **וְקִנָּמוֹן, תִּשְׁעָה** מנה. אלו הם אחד עשר סממני הקטורת.

ממשיכה הברייתא ומונה דברים נוספים שאינם חלק מסממני הקטורת, אך היו נצרכים לה: **בּוֹרִית** – עשב שעושים ממנו סבון הבא ממקום ששמו **כַּרְשִׁינָה,** מביא בשיעור **תִּשְׁעָה** קַבִּין. **יֵין קַפְרִיסִין** – יין הבא ממקום ששמו קפרס, **סָאִין תְּלָתָא** וקַבִּין **תְּלָתָא** – שלש סאים ושלשה קבין, **וְאִם אֵין לוֹ** יֵין **קַפְרִיסִין, מֵבִיא חֲמַר חִיוַּרְיָין עַתִּיק** – יין לבן ישן **וּמֶלַח סְדוֹמִית** – מלח הבא מסדום, בשיעור **רוֹבַע** הקב, שהם מועילים במקום יין קפריסין. וכן מביא עשב ששמו **מַעֲלֵה עָשָׁן,** בשיעור **כָּל שֶׁהוּא,** ואפילו מועט ביותר, כדי שיעלה העשן זקוף כמקל. **רַבִּי נָתָן אוֹמֵר,** מביא **אַף כִּיפַּת הַיַּרְדֵּן** – עשב הגדל על שפת הירדן, בשיעור **כָּל שֶׁהוּא,** כדי לשרות בו את הצפורן.

ממשיכה הברייתא ואומרת: **וְאִם נָתַן בָּהּ** [–בקטורת] **דְּבַשׁ, פְּסָלָהּ,** שנאמר (ויקרא ב יא) 'כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַה'׳. ואם **חִיסַּר אַחַת מִכָּל סַמְמָנֶיהָ,** ונכנס עמה ביום הכפורים לקדש הקדשים, **חַיָּיב מִיתָה,** שנאמר (ויקרא טז ב–יג) 'בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ וגו', וּמְלֵא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וגו' וְלֹא יָמוּת', נמצא שהחיתר להכנס לקדש הקדשים בלא להתחייב מיתה הוא רק על ידי הבאת הקטורת כדינה, ואם חיסר אחת מכל סממניה, נמצא שנכנס לקדש הקדשים ללא קטורת, וחייב מיתה.

מבארת הברייתא מה הוא 'צרי': **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַצֳּרִי** המוזכר בתורה, **אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף [הַנּוֹטֵף] מֵעֲצֵי הַקְּטָף** – מעצים הנקראים קטף.

מבארת הברייתא מדוע מביאים סממנים מסוימים: **'בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה'** מובאת, כיון **שֶׁשָּׁפִין** – מושחים **בָּהּ אֶת הַציפּוֹרֶן, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה,** לפי שצבע הצפורן הוא שחור, ועל ידי משיחת הבורית נעשית נאה. **וְיֵין קַפְרִיסִין** מובא, כיון **שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַציפּוֹרֶן, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה** – שיהא ריחה חזק. מסיימת הברייתא: **וַהֲלֹא מֵי** רַגְלַיִם **יָפִין לָהּ** לצפורן, שתהא עזה, יותר מיין קפריסין, ומדוע אין מביאים אותם, **אֶלָּא, שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם לַמִּקְדָּשׁ** – לעזרה, ששם היו מפטמים את הקטורת, שאין זה כבוד למקדש.

אומרת הגמרא: הדין האמור, שאין משתמשים במי רגלים להכנת הקטורת משום שאין מכניסים אותם למקדש, **מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר** שהפסוק (שמות ל לב) 'קֹדֶשׁ הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם' בא ללמד שכָּל **מַעֲשֶׂיהָ** – כל המעשים השייכים להכנת הקטורת, ואפילו אותם של הכנת הסממנים, **לֹא יְהוּ אֶלָּא בַּקֹּדֶשׁ** – בעזרה, שאם לא כן היה ניתן לשרות את הציפורן במי רגלים בלא להביאם לעזרה, ורק אחר כך להכניסם לעזרה.

מקשה הגמרא על דברי רבי יוסי ברבי חנינא: **מִיתִיבִי,** שנינו במשנה (שקלים פ"ד מ"ח), אדם **הַמַּקְדִּישׁ** את כל **נְכָסָיו,** וסתם 'הקדש' הוא לבדק הבית, **וְהָיוּ בָּהֶן דְּבָרִים הָרְאוּיִין לְקָרְבְּנוֹת הַצִּיבּוּר,** אך אי אפשר להקריבם כיון שקרבנות ציבור צריכים לבוא דוקא מתרומת הלשכה, שזהו ממון שנתרם מכל ישראל, **יִנָּתְנוּ לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן,** ולהלן יבואר לאילו אומנים הכוונה. וקשה, **הָנֵי 'דְּבָרִים הָרְאוּיִין** לקרבנות הציבור' **מַאי נִינְהוּ** – מה הם, **אִי בְּהֵמָה וְחַיָּה, תָּנָא לֵיהּ** – הרי שנה התנא במשנה שאחריה את דין הבהמה, שנמכרים לעולות ושלמים, וקרבנות אלו ראויים גם ליחיד וגם לציבור. **וְאִי** מדובר **בְּיֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת,** הרי גם דברים אלו **תָּנָא לֵיהּ** – שנאם התנא במשנה שם (פ"ד מ"ח), ואף הם ראויים גם ליחיד. **אֶלָּא לָאו** – ודאי כוונת המשנה **לְקִטֹּרֶת,** שהיתה ברשות המקדיש, ועל זה אמרה המשנה שזהו דבר 'הראוי לציבור', ומוכח שקטורת אינה צריכה להיעשות בעזרה, אלא באה מן החולין, ונעשית בחוץ.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא,** המשנה עוסקת **בְּאוֹתָהּ** קטורת **הַנִּיתֶּנֶת לָאוּמָּנִים בִּשְׂכָרָן,** שהיא ברשות הדיוט. **דְּתַנְיָא** בברייתא, **מוֹתַר** [–שארית] **הַקִּטֹּרֶת,** שהיתה נשארת בסוף חודש אדר, שהרי מניסן ואילך יש להביא קטורת מהתרומה של השנה החדשה, **מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ,** מאחר ואינה ראויה להקטרה, אך אי אפשר להשתמש בה לצורכי בדק הבית, כיון שכל דבר הראוי למזבח, אינו יוצא מידי מזבח לעולם, ולכן תחילה **הָיוּ מַפְרִישִׁין (ממנה)** מעות מבדק הבית **לִשְׂכַר הָאוּמָּנִין** העוסקים במלאכת בדק הבית, **וּמְחַלְּלִין אוֹתָהּ** – את הקטורת שנשארה **עַל** אותם **מְעוֹת הָאוּמָּנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ** – את מותר הקטורת **לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן,** ואחרי שיצאה הקטורת לחולין, **חוֹזְרִין וְלוֹקְחִין** [–קונים] **אוֹתָהּ** מהאומנים **מִמְּעוֹת** של **תְּרוּמָה חֲדָשָׁה,** ואז ניתן להקטירה. ועל אופן מעין זה אמרה המשנה שאם קיבל אחד האומנים את הקטורת ועדיין לא הספיקו לקנותה ממנו, והקדיש את כל נכסיו, יתנוה לאומנים בשכרם.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: **מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף,** כיצד ניתן לומר שמדובר במשנה במותר הקטורת, ועל זה אמרה המשנה שינתן לאומנים, **וְהָא בְּכוּלְּהוּ מוֹתָרוֹת** – והרי בכל השאריות שנימנו במשניות, כגון של יין ובהמות, **תָּנֵי** – שנינו שלאחר שנותנים אותם לאומנים בשכרם **'חוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה', וְאִילּוּ הָכָא,** לגבי אותו אדם שהקדיש את נכסיו, **לֹא תָּנֵי** – לא שנינו כן, אלא רק שיתנוה לאומנים בשכרם, ומוכח שלא מדובר בשיירי הקטורת, אלא בקטורת של יחיד שנעשתה בחולין ולכן לא קונים אותה ממנו, ואף על פי כן מכנה אותה המשנה כ'ראויה לציבור', ושלא כדברי רבי יוסי ברבי חנינא שקטורת צריכה להיעשות דוקא במקדש.

רב יוסף מתרץ את הקושיא על רבי יוסי ברבי חנינא באופן אחר: **אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף,** באותה משנה העוסקת באדם שהקדיש את כל נכסיו, מדובר **בְּאֶחָד מִסַּמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת** שהיו ברשותו, ועל זה אמרה המשנה שכיון שאי אפשר להשתמש בזה לצורך הקטורת, לפי שהקטורת צריכה לבוא משל ציבור, נותנים אותה לאומנים בשכרם.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את משקל הקטורת שהיו מכינים בכל שנה: **תָּנוּ רַבָּנַן, הַקִּטֹּרֶת** שבבית המקדש **הָיְתָה נַעֲשֵׂית** בשיעור **של שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וּשְׁמוֹנֶה מָנֶה, שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה** היו **כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחַמָּה,** שבכל יום היו מקטירים חצי מנה בבוקר וחצי בין הערביים, ועוד **שְׁלֹשָׁה מָנִין יְתֵירִין** היו עושים, **שֶׁמֵּהֶן מַכְנִיס כֹּהֵן גָּדוֹל** לקדש הקדשים בשיעור **מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים,** וכיון שאין שיעור קבוע ל'מלא חופניו', שהרי הדבר תלוי בידיו של הכהן הגדול, לפיכך עשו שלשה מנים, שבודאי יספיקו לכל כהן גדול, **וְהַשְּׁאָר** – הקטורת שנשארה מאותם שלשה מנים, היתה **נִיתֶּנֶת לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן.**

מביאה הגמרא ברייתא נוספת בענין זה: **כִּדְתַנְיָא, מוֹתַר הַקִּטֹּרֶת, מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ, מַפְרִישִׁין (ממנה)** ממעות בדק הבית את **שְׂכַר הָאוּמָּנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָהּ עַל** אותם **מְעוֹת הָאוּמָּנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ** [–את הקטורת] **לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ** מהאומנים **מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה** החדשה, ויכולים להקטירה בשנה החדשה.

המשך ביאור למס' כריתות ליום ראשון עמ' ב

חמשה, גם כנגד ה'סמים' הראשון וגם כנגד שלשת המינים שבפסוק. הגמרא מביאה תנא שדרש את הפסוק בדרך 'כלל ופרט וכלל': **דְּרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנֵי** – בבית מדרשו של רבי ישמעאל דרשו את הפסוק כך, נאמר בפסוק 'קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה', ויש לדרוש כך, **'סַמִּים'** הכתוב ראשון, זהו **כְּלָל**, שכולל כל מיני סמים. **'נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה'**, זהו **פְּרָט**, שפירטה התורה את המינים המסוימים שיש להביא. ובלשון **'סַמִּים'** הכתוב שני, **חָזַר** הפסוק **וְכָלַל** כל מיני סמים. ואופן הדרשה הוא, שכשכתבה התורה **כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל, אִי אַתָּה דָן** לרבות מהכלל **אֶלָּא** דברים שהם **כְּעֵין הַפְּרָט, מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ דָּבָר שֶׁקּוֹטֵר וְעוֹלֶה** – שעשנו עולה זקוף כמקל, **וְרֵיחוֹ נוֹדֵף, אַף** מהכלל יש לרבות שניתן להביא **כָּל דָּבָר שֶׁקּוֹטֵר וְעוֹלֶה, וְרֵיחוֹ נוֹדֵף.** מסיימת הברייתא ואומרת: **אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּלָל בְּכְלָל רִאשׁוֹן, וּפְרָט בִּפְרָט רִאשׁוֹן. אָמַרְתָּ, לָאו, הָא אֵין לְךָ עָלֶיךָ לָדוּן בְּלָשׁוֹן אַחֲרוֹן, אֶלָּא בְּלָשׁוֹן רִאשׁוֹן.**

מבארת הגמרא את סיום לשון הברייתא: **אָמַר מַר** בברייתא, **'אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּלָל בְּכְלָל רִאשׁוֹן וּפְרָט בִּפְרָט רִאשׁוֹן אָמַרְתָּ לָאו הָא אֵין עָלֶיךָ לָדוּן** בלשון אחרון אלא בלשון ראשון'. מבררת הגמרא: **מַאי קוּשְׁיָא** – מה הוקשה לברייתא. מבארת הגמרא תחילה את הקושיא הראשונה של הברייתא 'או אינו אלא כלל בכלל ראשון', שהברייתא גם כן סוברת כדברי רב הונא לעיל שיש לדרוש מהפסוק שיש אחד עשר סממנים בקטורת, **וְהָכִי קָא** קַשְׁיָא לֵיהּ – כך הוקשה לה, שמא נאמר ש**'סַמִּים' בַּתְרָאֵי** – האחרונים, הם רק **תְּרֵי** – שנים, **כִּי 'סַמִּים' קַדְמָאֵי תְּרֵין** – כמו שה'סמים' הראשונים שבפסוק הם רק שנים, ומנין שה'סמים' השניים הם חמשה. **הֲדַר וְשַׁנִּי כִּדְשַׁנִּין** – חזר התנא ותירץ כמו שתירצנו לעיל, **דְּאִם כֵּן** שכוונת התורה לשנים בלבד, **נִכְתּוֹב קְרָא 'סַמִּים, סַמִּים, נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה'**, ומכך שכתבה התורה את ה'סמים' השני אחרי שמנתה 'נטף ושחלת וחלבנה', מוכח שהיתה כוונתה שה'סמים' השני הוא חמשה.

מבארת הגמרא את הקושיא השניה של הברייתא: **וּמַאי 'פְּרָט בִּפְרָט רִאשׁוֹן', הָכִי קָא** קַשְׁיָא לֵיהּ – כך הוקשה לברייתא, הרי מה שניתן להביא סממנים שהם **מִינֵי אִילָנוֹת, יָלְפִי** – נלמדים **מִן 'נָטָף'**, שהוא מין עץ. **וּמה** שניתתן להביא סממנים שהם **גִּידוּלֵי קַרְקַע, יָלְפִי** – נלמדים **מִ'שְׁחֵלֶת'**, שהיא גידולי קרקע, אם כן **וְלֵילְפִי נַמִּי** – ונלמד גם **מִ'לְבוֹנָה זַכָּה'** המוזכרת בהמשך הפסוק, אחרי ה'סמים' השני, **דְּאַיְיתֵי בְּחַד צַד** – שניתן להביא סממנים שיש בהם רק צד [דבר] אחד, כלומר, **דְּנַיְיתֵי** – שניתן להביא בסממני הקטורת **דָּבָר שֶׁרֵיחוֹ נוֹדֵף, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין קוֹטֵר וְעוֹלֶה,** וכמו הלבונה, שאין עשנה עולה זקוף כמקל. **הֲדַר אָמַר** – חזרה הברייתא ותירצה, **אִם כֵּן, נִכְתּוֹב קְרָא לְ'לְבוֹנָה זַכָּה' בְּמִיצְעֵי** – היה לפסוק לכתוב את הלבונה זכה באמצע, בין שני ה'סמים', יחד עם 'נטף ושחלת וחלבנה', **וְתֵילַף מִינָּהּ** – והיינו לומדים ממנה שאף דבר שאינו קוטר ועולה כשר לסממני הקטורת, ומכך שלא כתבה זאת התורה באמצע, אלא אחרי שני ה'כללים', מוכח שאין ללמוד ממנה דבר זה, אלא כל הסממנים צריכים להיות כעין 'נטף ושחלת וחלבנה', שעשנם קוטר ועולה.

מקשה הגמרא: הרי לא יכלה התורה לכתוב כן, **דְּאִי כַּתְבֵיהּ לְבוֹנָה זַכָּה בְּמִיצְעֵי,** קודם 'סמים' השני, **הָוְיִין תְּרֵי עָשָׂר** – היינו דורשים שיש שנים עשר סממנים בקטורת, שהרי התבאר לעיל ש'סמים' השני הוא כנגד כל אותם המנויים קודם לכן, שהם חמשה ['סמים' הראשון, ו'נטף שחלת וחלבנה'], ואם היתה גם ה'לבונה זכה' כתובה קודם לכן, היינו דורשים ש'סמים' השני הוא ששה סממנים, וביחד יהיו סממני הקטורת שנים עשר.

מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן, שרצתה התורה שנלמד מ'לבונה זכה' שאין** צורך בעשן העולה כמקל, אך רצתה גם שנדרוש שסממני הקטורת הם רק אחד עשר, **נִכְתּוֹב קְרָא 'לְבוֹנָה זַכָּה' בְּמִיצְעֵי** – באמצע, **וְ'חֶלְבְּנָה' לְבַסּוֹף,** שהרי בין כך אין לומדים שום דין מיוחד מ'חלבנה'. ומכך שלא עשתה כן התורה, אלא כתבה את ה'לבונה זכה' בסוף, מוכח שאין ללמוד ממנה להכשיר סממנים שאין עשנם עולה כמקל. הגמרא מתרצת באופן נוסף מדוע אין ללמוד מ'לבונה זכה' שגם סמים שאינם מקטרים ועולים כשרים לקטורת: **רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר,** אין צורך בדרשה כדי ללמד שסממני הקטורת צריכים להיות ממין שעשנם קוטר ועולה, אלא יש ללמוד זאת **מִגּוּפָהּ** – מעצם המילה קטורת, **מַה הוּא לְשׁוֹן 'קְטֹרֶת', דָּבָר שֶׁקּוֹטֵר וְעוֹלֶה.**

הגמרא מביאה מימרא השייכת לסממני הקטורת: **אָמַר רַבִּי חָנָא בַּר בִּזְנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא, כָּל תַּעֲנִית שֶׁאֵין בָּהּ מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל,** שחוזרים בתשובה ומתענים, **אֵינָהּ** חשובה **תַּעֲנִית, שֶׁהֲרֵי חֶלְבְּנָה רֵיחָהּ רָע, וְאף** על פי כן **מְנָאָהּ הַכָּתוּב עִם סַמְמָנֵי קְטֹרֶת.**

דרשה נוספת להלכה זו: **אַבָּיֵי אָמַר, מֵהָכָא** – מפסוק זה יש ללמוד שכל תענית צריך שיצטרפו אליה מפושעי ישראל, שנאמר (עמוס ט ו) **'וַאֲגֻדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ',** והיינו שכאשר כל ישראל מאוגדים יחד, ואף הפושעים שבהם, אז מתקיים 'על ארץ יסדה', והיינו שה' מייסד את עולמו עבורם.

שנינו במשנה: **'וְהַסָּפָן בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה',** שאף הוא בכלל חייבי כרת. מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: **תָּנוּ רַבָּנַן, הַסָּפָן בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְבַהֵמָה,** וכן הסך בה **כֵּלִים, פָּטוּר.** וכן הסך לְגוף **עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וּלְמֵתִים, פָּטוּר.**

הגמרא מבארת את הטעמים בדינים שכתבה הברייתא. מקשה הגמרא: **בְּשֶׁלְּמָא** – מובן החלק הראשון של הברייתא, שהסך על **בְּהֵמָה וְכֵלִים** פטור, כיון **דִּכְתִיב** (שמות ל לב) **'עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ', וּבְהֵמָה וְכֵלִים לָאו 'אָדָם' נִינְהוּ.** ואף הדין האחרון של הברייתא מובן, שהסך על **מֵתִים נַמִּי פָּטוּר, דְּכֵיוָן דְּמִית לֵיהּ, 'מֵת' מִיקְּרֵי, וְלָאו 'אָדָם'** – כיון שמת האדם, הרי הוא קרוי 'מת' ולא 'אדם'. **אֶלָּא** הסך על **עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, אַמַּאי** – מדוע הוא **פָּטוּר, הָא אָדָם נִינְהוּ** – הרי אף גוי קרוי 'אדם', ויש לחייב את הסך עליו. מתרצת הגמרא: **לָאֵי** – באמת אין הגויים קרויים 'אדם', **דִּכְתִיב** (יחזקאל לד לא) **'וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם',** ויש לדרוש מהפסוק שרק **אַתֶּם,** ישראל, **קְרוּיִין 'אָדָם', וְאֵין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים קְרוּיִין אָדָם.** ולכן הסך משמן המשחה על בשרם, פטור.

מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שאין הגויים מכונים 'אדם', **וְהָכְתִיב** בתורה לגבי שלל מלחמת מדין (במדבר לא מ) **'וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף',** הרי שכינתה התורה את המדינים בשם 'אדם'. מתרצת הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ, **הַהוּא לְאַפּוּקֵי בְּהֵמָה** – לשון 'אדם' שבפסוק בא רק כדי להוציא את המנויים בפסוק זה מכלל הבהמות שהוזכרו בפסוקים הקודמים, ולא יכלה התורה להמנע מלכתוב לשון 'אדם' כדי שנדע במי המדובר, אבל בסתם מקומות שכתבה התורה 'אדם', כוונתה דווקא לישראל.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **וְהָכְתִיב** בספר יונה (ד יא) **'וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה וגו' הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשְׁתִּים עֶשְׂרֵה רִבּוֹא אָדָם** אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה', הרי שכינתה התורה את הגויים שבנינוה בשם 'אדם'. מתרצת הגמרא: **הַהוּא** – לשון 'אדם' האמורה שם, **לְאַפּוּקֵי בְּהֵמָה** – להוציאם מכלל הבהמות שהוזכרו אף הם בפסוק.

הגמרא מבארת באופן אחר מדוע הסך על עובדי כוכבים פטור. תירוץ נוסף: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא,** באמת אף עובדי כוכבים קרויים 'אדם', ומכל מקום הסך על גופם פטור, והיינו **כִּדְקָתָנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – כפי ששנה התנה בברייתא לפני רבי אלעזר, **כֹּל שֶׁיֵּשְׁנוֹ בְּ'סָךְ'** – כל מי שמוזהר שלא לסוך את עצמו או את אחרים, **יֶשְׁנוֹ בְּ'כָל יִסָּךְ'** – הוא כלול במה שאמרה תורה 'על בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ', והסך עליו חייב. **וְאִילוּ כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ בְּ'סָךְ',** ובכלל זה עובדי כוכבים שאינם מצווים שלא לסוך את עצמם או את אחרים, **אֵינוֹ בְּ'כָל יִסָּךְ'** – אף ישראל הסך אותו אינו חייב כרת.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: **תַּנְיָא אִידָךְ** – שנינו בברייתא אחרת, **הַסָּךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְבַהֵמָה, וְכֵלִים, לְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וּמֵתִים, פָּטוּר.** והסך **לְמֶלָכִים, וּלְכֹהֲנִים** גדולים, לאחר שכבר נמשחו פעם אחת כדין, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר.** מבררת הברייתא: **וְכַמָּה** השיעור שיָּסוּךְ **וִיהֵא חַיָּיב** כרת. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,** חייב רק אם נתן מהשמן בשיעור **כַּזַּיִת.**

המשך בעמוד כט

המשך ביאור למס׳ כריתות ליום שני עמ׳ א

וְאָשָׁם אֵין מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל הַשְּׁבִין, שהרי נאמר (ויקרא א ג) ׳יַקְרִיב אֹתוֹ לְרִצֹנוֹ׳, שצריך לרצות להקריבו ולהתכפר בו, **אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל הַשְּׁבִין.** דוחה הברייתא: **לֹא** – אין ללמוד זאת, שכן **אִם אָמַרְתָּ** דין זה **בְּחַטָּאת וְאָשָׁם,** שאין מכפרים על מי שאינו שב, הרי יתכן שזהו משום **שֶׁאֵין מְכַפְּרִין עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג,** וכיון שכח כפרתם חלש שמכפר רק על שוגג, יש גם צורך לצרף אל כפרתם את תשובת החוטא, ואם אינו שב אינו מתכפר, אך האם מחמת כן **תֹּאמַר** זאת גם **בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,** שכח כפרתו גדול, **שֶׁמְּכַפֵּר עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג, וְהוֹאִיל וּמְכַפֵּר עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג,** יתכן שהוא **מְכַפֵּר עַל שָׁבִין וְעַל שֶׁאֵין שָׁבִין.** מסיימת הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר בפסוק (ויקרא כג כז) ׳אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא׳ ובלשון ׳אַךְ׳ שנכתב בתחילת הפסוק, חָלַק הפסוק, שאין כפרת יום הכפורים שוה בכל, אלא רק באותם ששבים.

הגמרא מסיימת את הוכחתה מהברייתא למחלוקת אביי ורבא. מבררת הגמרא: **מַאי ׳שֶׁבִין׳ וְ׳שֶׁאֵין שָׁבִין׳** האמורים בברייתא, **אֲלִימָא** – אם תאמר ש׳שָׁבִין׳ היינו שׁוֹגֵג, ו׳לֹא שָׁבִין׳ זהו מֵזִיד, לא יתכן לפרש כן, **דְּהָא קָתָנֵי** בברייתא עצמה ׳**לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּחַטָּאת וְאָשָׁם כּוּ׳** שאין מכפרים על המזיד כשוגג, תאמר ביום הכפורים שמכפר על המזיד כשוגג׳, הרי ש׳שבים ואין שבים׳ הוא נידון נפרד מ׳מזיד ושוגג׳. ממשיכה הגמרא ומבררת: **אֶלָּא,** שמא נאמר שביאור הברייתא הוא **כִּי הָא** – כדבריו **דְּעוּלָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** אדם שאָכַל חֵלֶב, **וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן** חטאת, **וְהֵמִיר דָּתוֹ, וְחָזַר בּוֹ,** להיות ישראל כשר, **הוֹאִיל וְנִדְחָה, יִדָּחֶה** – כיון שנדחה הקרבן מלהיקרב בבית המקדש בזמן שהיה מומר (חולין ה.), נדחה לגמרי, ואף לאחר ששב בתשובה אי אפשר להקריבו. ואף כאן, ׳שבין׳ האמור בברייתא היינו ישראל שהיה כשר מתחילה ועד סוף, ו׳אין שבין׳ היינו ישראל שהמיר דתו, ועבר עליו יום הכפורים, שאף אם חזר בתשובה אין יום הכפורים אחר מכפר עליו, הואיל ועוונותיו נדחו מלהתכפר ביום הכפורים הקודם. דוחה הגמרא: לא מסתבר לומר כן, **נְהִי דְּאִידְּחֵי** קָרְבָּן – אמנם לגבי קרבן שייך לומר שגוף הקרבן נדחה מלהיקרב על גבי המזבח, אבל לגבי יום הכיפורים, **גַּבְרָא כַּר כַּפָּרָה הוּא** – האדם עצמו ראוי להתכפר על ידי יום הכפורים הבא, ככל ישראל כשר, ולא מסתבר שמחמת שביום הכפורים שעבר היה חוטא, אף יום הכפורים הזה לא יכפר עליו.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא** ודאי **׳שָׁבִין׳** האמור בברייתא היינו **דְּאָמַר ׳יְכַפֵּר עָלַי חַטָּאתִי׳,** ו׳שֶׁאֵין שָׁבִין׳ היינו **דְּאָמַר ׳לֹא תְּכַפֵּר עָלַי חַטָּאתִי׳,** ועל זה אמרה הברייתא שחטאת ואשם אינם מכפרים אלא על השבים, ולא על שאינם שבים, והיינו האומרים שלא תכפר עליהם החטאת, **שֶׁמַּע מִינָּהּ** – ומוכח מכאן כדברי אביי, שהאומר שלא תכפר עליו חטאתו, אינה מכפרת עליו, ואף רבא הודה לו מחמת ברייתא זו.

הגמרא מקשה סתירה בין הברייתות. מקשה הגמרא: **וּרְמִינְהִי** – וקשה על ברייתא זו, האומרת שאין יום הכפורים מכפר לשאינם שבים, מברייתא אחרת, שכך שנינו בה, **יָכוֹל לֹא יְהֵא יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר אֶלָּא עַל** אדם **שֶׁנִּתְעַנָּה בּוֹ, וְלֹא עָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה, וּקְרָאוֹ מִקְרָא קֹדֶשׁ** – התפלל בו כסדר תפילת יום הכפורים, אבל אם **לֹא נִתְעַנָּה בּוֹ, וְעָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה, וְלֹא קְרָאוֹ מִקְרָא קֹדֶשׁ, יָכוֹל לֹא יְהֵא יוֹם כִּיפּוּרִים מְכַפֵּר** עליו, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא כג כז) ׳**יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא׳ מִכָּל מָקוֹם,** שהוא מכפר על כולם, ואף על אלו שאינם שבים בתשובה ואפילו אינם שומרים את קדושת יום הכפורים עצמו. מסיימת הגמרא את קושייתה: **וַהֲרֵי תַּרְוַיְיהוּ** – שתי הברייתות **סָתָם סִיפְּרָא הוּא,** וסתם סיפרא הוא כדעת רבי יהודה (סנהדרין פו.), **וְקַשְׁיָין אַהֲדָדֵי** – סותרות זו את זו, שבראשונה מבואר שיום הכפורים אינו מכפר לשאינם שבים, ובשניה מבואר שהוא מכפר אף לשאינם שבים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא קַשְׁיָא, הָא** – הברייתא הראשונה, האומרת שיום הכפורים מכפר רק לשבים, זו דעת **רַבִּי אֲלִיבָּא** [–בשיטתו] **דְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהָא** – הברייתא האחרונה, האומרת שיום הכפורים מכפר אף לשאינם שבים, זו דעת **רַבִּי אֲלִיבָּא דִּידֵיהּ** – כדעת עצמו, שהוא חולק על רבי יהודה, ואף שסתם סיפרא כרבי יהודה מכל מקום אין זה כלל מוכרח. ומבארת הגמרא היכן מצאנו שרבי סובר שיום הכפורים מכפר אף לשאינם שבים: **דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, כָּל עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וּבֵין לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר,** חוּץ מִפּוֹרֵק עוֹל של כל המצוות מעליו, **וּמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה** – מדבר על דברי תורה בחוצפה ועזות פנים, **וּמֵפֵר בְּרִית בָּשָׂר** – מבטל ברית מילה, **שֶׁאִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה** על חטאים אלו, **יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר** לו, **וְאִם לָאו, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר.**

תירוץ נוסף על הסתירה בברייתות: **רָבָא אָמַר, הָא וְהָא רַבִּי אֲלִיבָּא דְּנַפְשֵׁיהּ** – שתי הברייתות נשנו בדעת רבי עצמו, ואף שאמר רבי בברייתא השניה שיום הכפורים מכפר לשאינם שבים, **מוֹדֶה רַבִּי בַּעֲבֵירוֹת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים גּוּפֵיהּ** – עצמו, כגון שלא התענה או עשה בו מלאכה או לא קראו מקרא קודש, **דְּלֹא מְכַפֵּר** – שאין יום הכפורים מכפר, ואף בברייתא השניה, שאמר שיום הכפורים מכפר אף אם לא התענה בו או עשה בו מלאכה, היינו שמכפר לו על שאר העבירות, אבל אינו מכפר על עבירות אלו, ואף הברייתא הראשונה עוסקת בעבירות של יום הכפורים עצמו, ועליהן אמר רבי שאין יום הכפורים מכפר לשאינם שבים. ומוכיח זאת רבא: **דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי** – שאם לא תאמר כן, שאין יום הכפורים מכפר על עבירות של חילול יום הכפורים עצמו, **כָּרֵת** דְּחייבה התורה את המחלל קדושת **יוֹם הַכִּפּוּרִים, לְרַבִּי, כֵּיוָן דִּבְכָל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא מְכַפֵּר** – מאחר ועיצומו של יום מכפר בכל שעה ושעה, **הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ** – כיצד ניתן למצוא אופן שיתחייב בו, והרי אף אם אכל או עשה מלאכה ביום הכפורים, לאלתר הוא מתכפר, ולשם מה כתבה התורה עונש כרת במחלל את יום הכפורים.

דוחה הגמרא את הראיה: **וּמַאי קוּשְׁיָא** – ומה היא הקושיא של רבא, שמכוחה הוכיח את דבריו, והרי יש לדחות זאת, **דִּילְמָא דַּעֲבַד עֲבִידְתָּא כּוּלֵּי לֵילְיָא** – שמא דיברה התורה באדם שעשה מלאכה כל הלילה, והתחייב כרת, **וּבַהֲדֵי עֲמוּד הַשַּׁחַר** – וכשעלה עמוד השחר, קודם שהאיר היום, **מִית** – מת אותו אדם, **דְּלֹא הֲוָה יְמָמָא דְּלִכַּפֵּר לֵיהּ** – שלא היה חי ביומו של יום הכפורים, כדי שיכפר עליו היום, שהרי ליל יום הכפורים אינו מכפר אלא היום בלבד, שנאמר (ויקרא טז ל) ׳כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׳.

חוזרת הגמרא ומעמידה את ראייתו של רבא: **תִּינַח כָּרֵת דְּלֵילְיָא** – אכן לדבריך נח ומובן מדוע כתבה התורה חיוב כרת לעושה מלאכה או אוכל בליל יום כפורים, אך **כָּרֵת דְּיָמְמָא** – כרת האמור על העושה מלאכה או אוכל ביומו של יום הכפורים, שנאמר (שם כג כט–ל) ׳כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֹנֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ, וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׳, הרי שכתבה התורה חיוב כרת על אכילה או מלאכה שנעשים ׳בעצם היום הזה׳, **הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ** – באיזה אופן יתכן דבר זה, שיתחייב כרת ביום, והרי מיד מכפר עליו יום הכפורים.

דוחה הגמרא אף ראיה זו: **וּמַאי קוּשְׁיָא, דִּילְמָא בַּהֲדֵי דְּקָאכַל נַהֲמָא חֲנַקְתֵּיהּ אוּמְצָא וּמִית** – שמא מדובר באופן שבעת אכילתו לחם עם בשר, נחנק מהבשר, ומת מיד, **דְּלֹא הֲוָה לֵיהּ שָׁהוּת בִּימָמָא דְּלִכַּפֵּר לֵיהּ** – שלא עבר עליו רגע אחד ביום לאחר העבירה. **אִי נַמִּי** – אופן נוסף, **דַּעֲבַד עֲבִידְתֵּיהּ סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה** – שעשה מלאכה סמוך לשקיעת החמה של מוצאי יום הכפורים, ולא היתה שהות ביום לאחר העבירה לכפר עליו. **אִי נַמִּי, בַּהֲדֵי דַּעֲבִיד עֲבִידְתֵּיהּ פַּסְקֵיהּ מָרָא לְשָׁקֵיהּ** – בעודו עושה מלאכה במעדר שבידו, חתך המעדר את שוק רגלו, **וּמִית** – ומת מיד, **דְּלֹא הֲוָה לֵיהּ שָׁהוּת בִּימָמָא דְּלִכַּפֵּר לֵיהּ.** ונמצא שאין להוכיח מחיוב כרת האמור ביום הכפורים שיום זה אינו מכפר לשאינם שבים.

שנינו במשנה: ׳**וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אַף הַמַּגִּדְף׳ כּוּ׳.** מבררת הגמרא: **מַאי** – לגבי מה אמרו חכמים ׳**אַף הַמַּגִּדְף׳** (**שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה**). מבארת הגמרא: **רַבָּנַן** – חכמים שבמשנתנו, **שָׁמְעוּ לֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא,**

המשך בעמוד סח

שהפילו אחת ממין פטור ואחת ממין חובה. אמר רבי יוסי, אימתי, בזמן שהלכו זו למזרח וזו למערב, אבל אם היו שתיהן עומדות, שתיהן מביאות קרבן ונאכל'.

הגמרא מבארת את דברי רבי יוסי. מבררת הגמרא: **מאי עבדין** – מה הן עושות, באופן ששתיהן נמצאות במקום אחד, כיצד הן יכולות להביא קרבן שיהא מותר באכילה, והרי אחת מהן פטורה מקרבן, ואסור לאכול את קרבנה. מבארת הגמרא: **מייתין תרוייהו חד קרבן ואי** – מביאה כל אחת מהן עולה ודאית, וכל אחת עושה תנאי שאם אינה חייבת בקרבן יהיה זה לנדבה, שהרי עולה באה בנדבה. **ומביאות שתיהן יחד חטאת עוף פסק** אחת, **ומתני** – ועושות תנאי, שכל אחת אומרת שאם היא פטורה מקרבן וחברתה חייבת, הרי היא מוחלת לחברתה על חלקה, ונמצא שאותה שבאמת חייבת בקרבן, היא המביאה אותו לבדה, ולכן מותר הקרבן באכילה.

תמהה הגמרא: **ומי אית ליה לרבי יוסי תנאה** – וכי סובר רבי יוסי שתנאי מועיל בדבר זה, **והתנן** במשנה להלן (כג.), לגבי שני בני אדם שאכלו שתי חתיכות, שאחת מהן היתה חלב ואחת שומן, ולא ידוע מי אכל את החלב והתחייב בקרבן, **רבי שמעון אומר, מביאין שניהן חטאת אחת,** ועושים תנאי שאותו שפטור מחטאת ימחול לחבירו על חלקו, ונמצא שאותו שחייב חטאת מביא את קרבנו לבדו. **ורבי יוסי חולק ואומר, אין שניהן מביאין חטאת אחת.** מסיימת הגמרא את קושייתה: **אלמא** – מוכח ממשנה זו, **דלרבי יוסי ליית ליה תנאה** – רבי יוסי סובר שלא ניתן להביא חטאת אחת על ידי שני בני אדם, בעשיית תנאי שהפטור ימחול לחייב על חלקו. מתרצת הגמרא: **אמר רבא, מודה רבי יוסי ב'מחוסר כפרה',** כלומר, במי שאינו מביא את קרבנו משום חטא, אלא שללא הבאת הקרבן אינו רשאי להכנס לבית המקדש או לאכול קדשים, כגון יולדת, שרשאים להביא את קרבנם על ידי תנאי. **וכן כי אתא רבין** – וכן כשבא רבין מארץ ישראל לבבל, **אמר** בשם **רבי יוחנן, מודה רבי יוסי במחוסר כפרה,** שיכול להביא את קרבנו בתנאי.

מבררת הגמרא: **מאי טעמא** – מה טעמו של רבי יוסי המחלק בין קרבן הבא על חטא לבין מחוסר כפרה. מבארת הגמרא: **התם,** בקרבן הבא על חטא, **בעי גברא ידיעה** – צריך האדם לידע בבירור שחטא, **דכתיב** (ויקרא ד כח) **'או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא', הילכך לא מתיין ומתני** – ולכן אין שנים יכולים להביא מספק, ולעשות תנאי שיהא הקרבן שייך לחייב בו, כיון שמי שאינו יודע בבירור שחטא, פטור מקרבן חטאת, וצריך להביא אשם תלוי. **אבל הכא,** לגבי מחוסרי כפרה, **כי מתיין נשים קרבן** – מה שמביאות הנשים קרבן יולדת, אינו על חטא, אלא **לאישתרויי** – להיות מותרות **באכילת קדשים,** ובקרבנות אלו אין צורך בידיעה, שהרי לא חטאו כלל, אלא יכולות להביא מספק, ולהתנות ביניהן שאותה החייבת בקרבן תזכה בכולו.

מוכיחה הגמרא חילוק זה: **כדתני סיפא דההיא** – וכמו ששנינו בסיפא של המשנה להלן, **רבי יוסי אומר, כל חטאת שהיא באה על חטא, אין שתים מביאות אותה,** ומבואר בפירוש שרק חטאת 'שבאה על חטא' אי אפשר להביאה בשותפות, ומשמע שחטאת של מחוסרי כפרה, באה על ידי תנאי.

שנינו במשנה: **אלו שאין מביאות כו'** ויוצא דופן, **רבי שמעון מחייב ביוצא דופן.** מבררת הגמרא: **מאי טעמא דרבי שמעון,** שהוא מחייב קרבן אף בנולד דרך דופן הרחם, והרי אין זו לידה רגילה שדיברה בה התורה. מבארת הגמרא: **אמר ריש לקיש, אמר קרא** בפרשת קרבן יולדת (ויקרא יב ה) 'ואם נקבה תלד', והרי יכלה התורה לכתוב רק 'ואם נקבה היא' [שהרי כבר כתוב בתחילת הפרשה (שם יב ב) 'אשה כי תזריע וילדה זכר'], ומדוע כתבה **'ואם נקבה תלד', לרבות לידה אחרת,** שאף בה יש חיוב קרבן, **ומאי היא,** אותה לידה אחרת, **יוצא דופן.**

מבארת הגמרא את דעת חכמים. מבררת הגמרא: **ורבנן,** הפוטרים מקרבן בלידת יוצא דופן, **מאי טעמא.** מבארת הגמרא: **אמר רבי מני בר פטיש,** נאמר בפסוק (ויקרא יב ב) **'אשה כי תזריע וילדה',** ויש לדרוש, שאינה מתחייבת בקרבן **עד שתלד ממקום שמזרעת,** ולא כשילדה דרך הדופן.

משנה

במשנה הקודמת התבאר אלו יולדות חייבות להביא קרבן יולדת. אמנם, הבאת קרבן יולדת אינו נעשה מיד לאחר הלידה, אלא היולדת זכר טמאה טומאת לידה שבוע אחד, וממתינה שלשים ושלשה יום נוספים המכונים 'ימי טוהר', שבהם אף אם היא רואה דם אינה נטמאת. וביום הארבעים ואחד מביאה את קרבנה. והיולדת נקבה טמאה שבועיים, וממתינה אחר כך ששים וששה ימים של 'ימי טוהר', וביום השמונים ואחד מביאה את קרבנה. שנאמר (ויקרא יב ו) 'ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעלה' וגו'. אשה שהפילה בתוך 'ימי מלאת', שהם ארבעים לזכר ושמונים לנקבה, אינה מתחייבת בקרבן נוסף, אלא מביאה קרבן אחד על הלידה וההפלה יחד.

משנתינו מביאה מחלוקת בדין אשה שהפילה בסוף 'ימי מלאת': אשה **המפלת, לאור** – בלילה שלפני היום **השמונים ואחד** ללידת נקבה, שהיתה יכולה להביא למחרת קרבן ולהטהר, **בית שמאי פוטרין** מן **הקרבן** על הפלה זו, כלומר, שאינה חייבת על כך קרבן בפני עצמו, אלא מביאה קרבן אחד על שתיהן. **ובית הלל מחייבין** בקרבן בפני עצמו.

המשנה מביאה את טעמי מחלוקתם: **אמרו בית הלל לבית שמאי, מאי שנא** – במה שונה דין המפלת **אור לשמונים ואחד,** שאתם פוטרים מקרבן, **מהמפלת ביום שמונים ואחד** עצמו, שאף אתם מודים שחייבת קרבן, והרי **אם שיוה לו לטומאה** – אם הושווה ליל שמונים ואחד ליום שמונים ואחד לענין דם נדות, שמיד באור ליום שמונים ואחד הסתיימו ימי טוהר שלה, ואם ראתה דם נטמאת, וכי **לא ישוה לו** לילו ליומו לענין **קרבן,** שאף אם הפילה בלילה, מאחר והסתיימו ימי מלאת שלה, והפילה, יש לחייבה בקרבן נוסף.

המשנה מביאה תחילה את תשובתם של בית שמאי לענין קרבן, ולאחר מכן ידחו את ראייתם של בית הלל מראיית דמים: **אמרו להם בית שמאי, לא** – אין ליל שמונים ואחד שוה ליומו לענין קרבן, לפי **שאם אמרתם** דין זה **במפלת יום שמונים ואחד,** שחייבת בקרבן נוסף, הרי הטעם הוא **שכן יצאה** אותה אשה **לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן,** שהרי לאחר שמונים יום חל עליה חיוב קרבן, ולכן מה שהפילה עתה מחייב אותה בקרבן נוסף, האם **תאמר** כן גם **במפלת לאור שמונים ואחד, שלא יצאה לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן,** שהרי אין מביאים קרבן בלילה. **אמרו להן בית הלל, והלא המפלת יום שמונים ואחד שחל להיות בשבת תוכיח, שלא יצאה לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן,** שהרי אין מביאים קרבן יחיד בשבת, **ומכל מקום** אף אתם מודים **שחייבת קרבן** נוסף על הפלתה.

אמרו להן בית שמאי, לא – אין לדמות את המפילה בלילה למפילה ביום השבת, לפי **שאם אמרתם** דין זה במפילה **ביום שמונים ואחד שחל להיות בשבת, שאף על פי שאינו ראוי להבאת קרבן יחיד, מכל מקום ראוי** הוא **להבאת קרבן ציבור,** שהרי תמידים ומוספים קרבים בו, ולכן נחשב שכבר הגיע זמן חיובה בקרבן, ואם הפילה עתה מתחייבת בקרבן נוסף. האם **תאמר** כן גם **במפלת לאור שמונים (יום) ואחד, שאין הלילה ראוי** כלל להקרבה, **לא לקרבן יחיד ולא לקרבן ציבור.**

עתה משיבים בית שמאי לבית הלל גם על טענתם הראשונה, מכך שלענין דמים הושווה ליל שמונים ואחד ליומו. הוסיפו ואמרו בית שמאי לבית הלל: **והדמים אינן מוכיחים** – אין להוכיח מכך שהרואה דם בליל שמונים ואחד נטמאת, שאף אם הפילה תתחייב קרבן, לפי שאין הנידונים דומים, וראיה לכך, **שהרי המפלת בתוך ימי מלאת, דמיה טמאים,** שהרי 'דם טוהר' הוא רק אם לא הפילה בינתיים ולד נוסף, **ואף** על פי כן היא **פטורה מן הקרבן,** אלא מביאה קרבן אחד על הכל, ואף בליל שמונים ואחד יהיה הדין כן, שאמנם אם ראתה דם נטמאת, אך אם הפילה פטורה מן הקרבן.

המשך ביאור למס׳ כריתות ליום שלישי עמ׳ א

שלֹא תִּצְטָרֵף.

הגמרא מבררת את עיקר דברי רבי יוחנן. תמהה הגמרא: וּמִי [–וכי כך] אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שלַּיְלָה נחשב כִּמְחוּסַּר זְמַן, כיון שאי אפשר להקריב בו קרבנות, וְהָאָמַר חִזְקִיָּה, נזיר טמא שדינו להמתין שבעה ימים ומביא קרבן ביום השמיני ומתחיל למנות נזירות חדשה, שחזר וּנְטִמָּא בַּיּוֹם השמיני לספירת ימי טהרתו, מֵבִיא קרבן נוסף, כיון שבאותו זמן כבר היה ראוי להביא קרבן על טומאתו הראשונה, אך אם נטמא בַּלַּיְלָה של יום השמיני, אֵינוֹ מֵבִיא קרבן נוסף, כיון שהלילה אינו ראוי להבאת קרבן. וְרַבִּי יוֹחָנָן נחלק עליו וְאָמַר, אֲפִילּוּ אם נטמא בַּלַּיְלָה, גם כן מֵבִיא, כיון שכבר הסתיימו שבעת ימי הטומאה, ואף שאינו יכול להביא קרבן עד הבוקר. ומוכח שרבי יוחנן סובר שלילה אינו נחשב ׳מחוסר זמן׳.

מתרצת הגמרא: כִּי קָאָמַר – מה שאמר רַבִּי יוֹחָנָן שאם ראה שְׁתַּיִם בַּלַּיְלָה וְאַחַת בַּיּוֹם אֵינוֹ מֵבִיא קרבן, היינו לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר שלילה נחשב מְחוּסַּר זְמַן, אבל לשיטת עצמו, שלילה אינו מחוסר זמן, אף אם ראה את אותם ראיות בלילה, מביא קרבן אחר.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: אם אמר כן רבי יוחנן רק לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר שלילה נחשב מחוסר זמן, אם כן פְּשִׁיטָא – דבר פשוט הוא, שאם ראה שתים בלילה ואחת ביום אינו מביא קרבן, שהרי ליל שמיני נחשב כשייך לשבעת הימים שקדמו לו, ומביא קרבן אחד על כל ראיותיו. מתרצת הגמרא: האופן של ׳רָאָה אַחַת בַּלַּיְלָה וּשְׁתַּיִם בַּיּוֹם׳, שמביא קרבן נוסף, אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – הוצרך רבי יוחנן להשמיענו, מַהוּ דְּתֵימָא – היית סבור לומר, דכֵּיוָן דְּלָאו בִּזְמַן חִיּוּבָא קָחֲזֵי לֵיהּ – כיון שלא ראה את שלשת הראיות בזמן הראוי להבאת קרבן, אלא רק שתים מהן, לֹא תִּצְטָרֵף הראייה הראשונה שראה בלילה לחייבו קרבן, קָא מַשְׁמַע לָן רבי יוחנן שהראיות מצטרפות, וכיון שרובן היו ביום, מתחייב קרבן נוסף.

? ? ?

משנה

משנתינו מבארת את דינה של אשה שמוטלים עליה כמה קרבנות שמחמת לידה או זיבה: הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ סְפֵק חָמֵשׁ לֵידוֹת – שהפילה חמש פעמים דבר שיש בו ספק אם הוא מחייב קרבן או לא, וְכן אם היו עליה סְפֵק חָמֵשׁ זִיבוֹת – חמש פעמים שראתה דם שלשה ימים רצופים, ואינה יודעת אם היה זה בימי נדתה ופטורה מקרבן, או שהיה זה בימי זיבה והתחייבה בקרבן, מְבִיאָה על כל חמשת הספיקות של הלידה או של הזיבה קָרְבָּן אֶחָד, והיינו חטאת העוף הבאה על הספק, ולאחר מכן אוֹכֶלֶת בַּזְּבָחִים – רשאית לאכול בקדשים, שהרי קרבן זה בא לטהרה ולהכשירה לאכול בקדשים, וכמו שטבילה אחת במקוה מטהרת אף את מי שנטמא פעמים רבות, כך קרבן זה מכשירה לאכול בקדשים, אף אם לפי האמת התחייבה בכמה קרבנות. וְאֵין הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה – אינה חייבת להביא את הקרבנות האחרים, ואף אמרו חכמים שלא תביאם מספק, כיון שיש כאן ספק מליקת חולין למזבח, שלא התירוהו במקום ספק, ורק קרבן אחד התירו לה להביא, שאם לא כן לא תיטהר לעולם.

אבל אשה שיש עליה חָמֵשׁ זִיבוֹת וַדָּאוֹת, וְכן אם יש עליה חָמֵשׁ לֵידוֹת וַדָּאוֹת, וחייבת חמשה קרבנות, אמנם לענין התרתה בקדשים מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד וְאוֹכֶלֶת בַּזְּבָחִים, וכטעם שהתבאר, שהבאת הקרבן היא כטבילה במקוה, ומכל מקום הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה – חייבת להביא את כל הקרבנות הנוספים, אף שאינם מעכבים אותה מלאכול בקדשים.

המשנה מביאה מעשה בענין זה. מספרת המשנה: מַעֲשֶׂה היה שֶׁהִתְּייקְרוּ מחירי ה׳תורים׳, וְעָמְדוּ מחירי ה׳קִינִּין׳ בִּירוּשָׁלַיִם בְּדִינָר זָהָב לכל קן של שני תורים, שצריכה האשה להביא לכל לידה או זיבה שני תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הַמַּעְוֹן הַזֶּה – נשבע בה׳ ששיכן שמו בבית המקדש המכונה ׳מעון׳, לֹא אָלִין הַלַּיְלָה עַד שֶׁיִּהְיֶה מחירם של הקינים בְּדִינָרִין של כסף, בְּסוֹף נִכְנַס רבן שמעון בן גמליאל לְבֵית דִּין וְלִמֵּד דין זה, הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חָמֵשׁ לֵידוֹת וַדָּאוֹת, או חָמֵשׁ זִיבוֹת וַדָּאוֹת, מְבִיאָה קָרְבָּן אֶחָד, וְאוֹכֶלֶת בַּזְּבָחִים, וזהו כעיקר הדין, והוסיף ולימד דין חדש, שאינו כדין תורה, וְאמר שאֵין הַשְּׁאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. וכיון שלא הוצרכו עתה הנשים להרבה קינים, ירדו מחירי הקינים, וְעָמְדוּ קִינִּין בַּיּוֹם הַהוּא בְּרִבְעָתַיִם – שני קינים בשני רבעים [דהיינו חצי] של דינר כסף.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדנה באשה שיש עליה חיובי קרבן ודאי וחיובים מספק: תָּנוּ רַבָּנָן, אשה שהיו לה חָמֵשׁ לֵידוֹת וַדַּאי, וחָמֵשׁ זִיבוֹת סָפֵק. אוֹ חָמֵשׁ לֵידוֹת וַדַּאי, וְחָמֵשׁ לֵידוֹת סָפֵק. בשני אופנים אלו הרי היא מְבִיאָה שְׁתֵּי קִינִּין, אַחַת עַל הַוַּדַּאי – על אותן חמש לידות של ודאי, וְאַחַת עַל אותן חמש של הַסָּפֵק, אותה שֶׁל וַדַּאי, נֶאֱכֶלֶת לכהנים, וְהַשְּׁאָר – שאר הלידות הודאיות מוטלות עָלֶיהָ כחוֹבָה להביא את קיניהן, אלא שאינן מעכבות אותה מלאכול בקדשים. ואילו אותה שֶׁל סָפֵק אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת, וְאֵין הַשְּׁאָר [–קיני שאר הספיקות] עָלֶיהָ חוֹבָה.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי חולק וְאוֹמֵר, עַל אותן חמש של וַדַּאי, תֹּאמַר האשה שהיא מביאה את הקרבן עַל הלידה או הזיבה הָאַחֲרוֹנָה, וְתִפָּטֵר משאר הקרבנות. ועל אותן שֶׁל סָפֵק, אִם יֵשׁ וַדַּאי בֵּינֵיהֶן – אם יש ממין הספיקות, והיינו מהזיבות או מהלידות, אחד שהוא ודאי, תֹּאמַר שהיא מביאה את קרבנה עַל הַוַּדַּאי, וְתִפָּטֵר מלהביא את השאר על הספיקות, כיון שקרבנות אלו אינן קרבים מספק, שהרי הם ספק חולין בעזרה, וְאִם לָאו, תֹּאמַר שהיא מביאה את קרבנה עַל אֶחָת מֵהֶן – אחד הספיקות, וְתִפָּטֵר, ואינה צריכה לומר שמביאה את הקרבן דווקא על הספק האחרון. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בֵּין עַל הַוַּדַּאי, וּבֵין עַל הַסָּפֵק, תֹּאמַר שהיא מביאה את הקרבן עַל אַחַת מֵהֶן, וְתִפָּטֵר, ואינה צריכה כלל לומר שמביאה על האחרון.

הגמרא מבארת את טעם המחלוקת בברייתא: אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַב פָּפָא, אֵימָא לָךְ מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא – אומר לך דבר זה בשם רבא, הָנֵי תַּנָּאֵי בְּמַאי פְּלִיגִי – במה נחלקו תנאים אלו שבברייתא, דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְדַמֵּי לְהוֹן – מדמה את חיוב הקרבנות של הנשים הללו לְחִיּוּב קרבן חַטָּאת, דְּמַאן [–שהרי מי] דְּחַיֵּיב חָמֵשׁ חַטָּאוֹת, אינו נפטר עַד דְּמַיְיתֵי כּוּלְּהוֹן – עד שמביא את כולן, וְסוֹף מְכַפֵּר לֵיהּ – ורק כשמביא את הקרבן האחרון מתכפר לו כל חטאו, הָכָא נַמִּי לֹא שָׁנָא – ואף כאן אין הדין שונה מדין חטאת, וחייבת להביא את קרבנה על הלידה או הזיבה האחרונה, ונטהרת לאכול בקדשים, ולאחר זמן תביא את שאר הקרבנות. וְאילו רַבִּי עֲקִיבָא מְדַמֵּי לְהוֹן לִטְבִילוֹת – מדמה את חיובי הקרבן של יולדת וזבה לטבילות של טמא, דְּמַאן דְּמַחַיֵּיב חָמֵשׁ טְבִילוֹת אינו צריך לטבול חמש פעמים, אלא כֵּיוָן דְּטָבִיל חֲדָא זִימְנָא – כשטובל פעם אחת, אפילו אם אמר שטובל על הטומאה הראשונה, אִיטַּהַר – נטהר מכל טומאותיו, והָכָא נַמִּי לֹא שָׁנָא – ואף כאן לא יהיה הדין חלוק, אלא די בהבאת קרבן אחד על הכל כדי להתכפר ולהיות מותרת בקדשים.

דוחה הגמרא ביאור זה: אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָא, אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – אם אתה מעלה בדעתך לומר שרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְחַטָּאת מְדַמֵּי לְהוֹן – מדמה את קרבנות היולדת והזבה לחטאות, אַמַּאי – מדוע לגבי אותם חמשה חיובים שֶׁל סָפֵק, אמר רבי יוחנן בן נורי שתֹּאמַר שהיא מביאה עַל אַחַת מֵהֶן, וְתִפָּטֵר, ואינה צריכה לומר שמביאה את הקרבן על האחרון, אִילּוּ מַאן דְּמַחַיֵּיב – וכי אדם שחייב

המשך ביאור למס' כריתות ליום שלישי עמ' ב

טומאתם.

משיבה הגמרא: יש חילוק בין זב וזבה לבין מצורע ומצורעת, שכן **זָב וְזָבָה, עִיקַּר טוּמְאָתָן חֲלוּקָה** – באופן ההיטמאות עצמו יש חילוק בין זב לזבה, שהזב מיטמא גם בראיות רצופות ביום אחד, ואינו נטמא באונס, ואילו הזבה אינה נטמאת אלא כאשר היא רואה בשלושה ימים חלוקים, ונטמאת גם באונס, ולכן חילקם התנא לשנים. אבל **מְצוֹרָע וּמְצוֹרַעַת אֵין עִיקַּר טוּמְאָתָן חֲלוּקָה, שהרי הַאי וְהַאי כַּגְּרִים הוּא** – שיעור הטומאה שוה בשניהם, שהוא בצרעת כגודל גריס [–חצי פול], והם חלוקים רק בדיני הנהגתם לאחר שנצטרעו, שהמצורע פורע ופורם ואסור בתשמיש, מה שאין כן במצורעת, ולכן לא חילק ביניהם התנא, אלא מנאם יחד.

שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, גֵּר מְחוּסַּר כּוֹ'** כפרה עד שיזרוק עליו הכהן את הדם, נזיר [מחוסר כפרה] ליינו ותגלחתו וטומאתו. שואלת הגמרא: **וְתַנָּא קַמָּא,** שמנה רק ארבעה מחוסרי כפרה, **מַאי טַעְמָא לֹא תָּנֵי גֵּר** – מדוע לא שנה גם את הגר. משיבה הגמרא: **כִּי קָתָנֵי** – כאשר שנה תנא קמא את מחוסרי הכפרה, לא שנה אלא **מִדַּעַם דְּמִשְׁרֵי לְמֵיכַל בְּקָדָשִׁים** – דבר [–קרבן] הבא להתיר לאכול קדשים, אבל **גֵּר, כִּי קָא מַיְיתֵי קָרְבָּן** – מה שהוא מביא את קרבנו, **לְאַכְשׁוּרֵי נַפְשֵׁיהּ לְמֵיעַל בַּקָּהָל** – להכשיר את עצמו לבוא בקהל הוא מביאו. כלומר, עיקר הבאת הקרבן אינה להתירו בקדשים, אלא להשלים את גירותו שיהא כשר לבוא בקהל, ורק ממילא הוא מותר מאותה שעה בקדשים, כיון שאיסורו בקדשים הוא רק קודם שהושלמה גירותו כראוי. וכיון שאין עיקר הקרבן בא להתירו בקדשים, לא מנאו תנא קמא בין מחוסרי הכפרה.

הגמרא ממשיכה לבאר את דעת תנא קמא ורבי אליעזר בן יעקב. שואלת הגמרא: **וְנָזִיר,** שמנאו רבי אליעזר בן יעקב בין מחוסרי כפרה, **מַאי טַעְמָא לֹא תָּנֵי** – מדוע לא מנאו גם תנא קמא, והלא קרבנו בא להתירו בשתיית יין, והוא דומה לשאר מחוסרי הכפרה שבאים להתיר באכילה, ואינו כקרבן הגר שבא כדי להכשירו לבוא בקהל. משיבה הגמרא: **סוֹף סוֹף, נָזִיר נַמִּי כִּי מַיְיתֵי קָרְבָּן** – גם הנזיר כאשר הוא מביא את קרבנו, **לְאִישְׁתְּרוּיֵי לְמִישְׁתֵּי יַיִן דְּחוּלִּין הוּא** – להתיר את עצמו לשתות יין של חולין הוא מביאו, ולא לאכילת קדשים, ואילו תנא קמא לא מנה אלא את הקרבנות שבאים להתיר באכילת קדשים.

הגמרא מבררת את דעת רבי אליעזר בן יעקב. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** בן יעקב, **דְּקָתָנֵי נָזִיר** – שמנה גם את הנזיר בין מחוסרי הכפרה, כיון שהוא מביא את קרבנו **לְמִישְׁרֵי נַפְשֵׁיהּ** – להתיר את עצמו בשתיית יין, ואף שזהו יין של חולין, אם כן **נִיתְנֵי נַמִּי** – היה לו לשנות בין מחוסרי הכפרה גם **נָזִיר טָמֵא,** שנטמא באמצע ימי נזירותו, שחייב להביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ואחר כך מתחיל למנות שוב את נזירותו בטהרה. שהרי גם אותו מתיר הקרבן בשתיית יין, כיון שרק אחר הבאת קרבנות אלו, ומנין הנזירות בטהרה, הוא ניתר בשתיית יין. ומדוע לא שנאו רבי אליעזר בן יעקב בין מחוסרי הכפרה. משיבה הגמרא: **כִּי קָא מַיְיתֵי קָרְבָּן** – מה שנזיר טמא מביא את הקרבן, **לְמִיחַל עֲלֵיהּ** – כדי שתחול עליו **נְזִירוּת בְּטָהֳרָה הוּא** מביאו, ולא להתירו בשתיית יין, שהרי גם לאחר שמביא את קרבנו ומתחיל למנות שוב את ימי נזירותו בטהרה, עדיין הוא אסור בשתיית יין, עד סיום נזירותו בטהרה והבאת הקרבנות. ולכן לא שנאו רבי אליעזר בן יעקב בין מחוסרי הכפרה, כיון שאין מטרת הקרבן להתיר באכילה או בשתיה.

כיון שהוזכר במשנתנו קרבן הגר, מביאה הגמרא ברייתא בדיני קרבן זה: **תָּנוּ רַבָּנַן, גֵּר,** אף על פי שמל וטבל, עדיין **מְעוּכָּב** הוא מלֶּאֱכוֹל **בְּקָדָשִׁים, עַד שֶׁיָּבִיא** את **קִינּוֹ** – קן של שתי תורים או שני בני יונה לעולה. ואף שצריך להביא זוג של תורים או בני יונה, מכל מקום גם כאשר **הֵבִיא** רק **פְּרִידָה אַחַת** – גוזל אחד מתוך זוג התורים או בני היונה, **בְּשַׁחֲרִית,** הרי הוא **אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים לְעֶרֶב,** אף שיביא את הגוזל השני רק לאחר זמן. כיון שבשביל עצם הגירות הוא חייב רק בעולה אחת, ורק היא מעכבת אותו באכילת קדשים. ובהמשך הגמרא (ט.) יתבאר מפני מה הוא מביא עוף נוסף לעולה.

ממשיכה הברייתא בהלכות קרבן הגר: **כָּל** חיובי הקרבת **הַקִּינִּין** שֶׁמצאנו **בַּתּוֹרָה,** כגון קן של זב וזבה, וכן כל קרבנות עולה ויורד שהדל מביא אותם מן העופות, צריך להביא **אֶחָד** מהעופות **לַחַטָּאת, וְאֶחָד לְעוֹלָה,** ואילו **כָּאן** אצל קרבן הגר **שְׁתֵּיהֶן עוֹלוֹת.** ואם **הֵבִיא** הגר את **חוֹבָתוֹ מִן הַבְּהֵמָה,** ולא מן העוף, שהקריב עולת בהמה אחת, **יָצָא** ידי חובתו, ואינו צריך להביא קרבן נוסף. ואם הביא שני קרבנות לגירותו, אם היו השנים אחד **עוֹלָה** וְאחד **שְׁלָמִים, יָצָא** ידי חובתו, כיון שאחד מהם עולה. אבל אם היו השנים אחד **מִנְחָה** וְאחד **שְׁלָמִים,** ולא הביא עולה כלל, **לֹא יָצָא** ידי חובתו. מסיימת הברייתא ומבארת מדוע אם הביא את חובתו עולה אחת מן הבהמה יצא: **לֹא אָמְרוּ** שהגר מביא **קֵן** – זוג עופות, **אֶלָּא** כדי **לְהָקֵל** עליו, שאינו חייב להביא מן הבהמה, שדמיה יקרים, אבל אם רצה להביא בהמה אחת לעולה יוצא בה ידי חובתו.

הגמרא מבררת מדוע אין הגר צריך להביא קרבן שלמים. מקשה הגמרא: **מַאי שֶׁנָּא מִנְחָה וּשְׁלָמִים** – במה שונים מנחה ושלמים, **דְּאם** הביאם הגר **לֹא יָצָא** ידי חובתו, הרי זהו משום **דִּכְתִיב** (במדבר טו יד), 'וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וגו' וְעָשָׂה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה', שמפסוק זה אנו למדים שהמתגייר צריך לעשות 'אשה ריח ניחוח לה'', וכיון שכתוב בו 'כאשר תעשו כן יעשה', אנו דורשים שקרבנו של הגר צריך להיות כמו קרבנם של כל ישראל כאשר נכנסו לברית בהר סיני, ולכן אם הביא מנחה ושלמים אינו יוצא ידי חובתו, ואם כן קשה, שנלמד מהפסוק גם שבקרבן עולה לבדו אינו יוצא ידי חובתו, ונדרוש בך, **מָה אַתֶּם** כאשר נכנסתם לברית בהר סיני היה קרבנכם **עוֹלָה וּשְׁלָמִים,** שנאמר (שמות כד ה) 'וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַה' פָּרִים', **אַף** כל **גֵּר** המתגייר צריך להקריב **עוֹלָה וּשְׁלָמִים. וְאִם כֵּן,** כאשר הביא את **חוֹבָתוֹ** עולה **אַחַת מִן הַבְּהֵמָה, לֹא תִּיסְגֵּי עֲלֵיהּ בְּגַוְוִיהּ** – לא יספיק לו בזה, אלא יצטרך להביא גם שלמים מלבד העולה, **דְּהָכְתִיב** 'כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה', וכשם ששם היה גם שלמים יצטרך כל גר להקריב גם שלמים, ולמה שנינו בברייתא שדי בעולה בלבד.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָּא, יֵשׁ לוֹמַר** בזה 'קל וחומר', **לְעוֹף אִיתְּרַבִּי** – אם ריבתה התורה ואמרה שדי להביא קן של עולות בלבד, ואין צריך להוסיף גם שלמים, והוא ממה שכתוב 'אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'', שזו עולת העוף אשר כולה לה', אם כן **לְעוֹלַת בְּהֵמָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שנתרבה, שדי בעולה לבד, ואין צריך גם שלמים.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן, שאנו מרבים מלשון 'לה'' שדי בעולת העוף בלבד, שכולה לה', **אֲפִילּוּ מִנְחָה נַמִּי** – נרבה מאותו פסוק שיצא ידי חובתו גם בהקרבת קרבן מנחה לבד, שהרי מצאנו מנחת נסכים שגם היא כולה לה'. מתרצת הגמרא: **מִיעֵט קְרָא** – הכתוב מיעט בפירוש קרבן מנחה, שאין הגר יוצא בה ידי חובתו, שנאמר 'כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה', שרק כן יעשה ולא דבר אחר, ולכן רק עולה שעשו אותה ישראל כאשר נכנסו לברית, יכול הגר לצאת בה ידי חובתו, אבל מנחה שלא עשו אותה ישראל, אינו יוצא בה ידי חובתו.

מבררת הגמרא: **וּלְגַבֵּי עוֹף, הֵיכָא אִיתְּרַבִּי** – היכן ריבתה התורה שדי בעולות העוף בלבד ואין צריך שלמים. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנַן,** נאמר בפסוק (במדבר טו יד) 'וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה', ומפסוק זה למדנו שכל המתגייר צריך לעשות אשה ריח ניחוח לה', וכיון שכתוב בו 'כאשר תעשו כן יעשה', אנו דורשים שקרבנו של הגר צריך להיות כמו קרבנם של כל ישראל כאשר נכנסו לברית, **מָה אַתֶּם** כאשר נכנסתם לברית בהר סיני היה קרבנכם **עוֹלָה וּשְׁלָמִים,** כמו שכתוב בהר סיני (שמות כד ה) 'וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַה' פָּרִים', **אַף הוּא** – הגר, צריך להיות קרבנו **עוֹלָה וּשְׁלָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר** (במדבר טו טו) 'כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה', להקיש קרבן הגר לקרבנם של ישראל בהר סיני. **וּמִנַּיִן לְרַבּוֹת** גם **אֶת הָעוֹף,** שאם הביא עולת העוף בלבד יצא, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'', לרבות קרבן נוסף שקוראו הכתוב 'אשה ריח ניחוח לה'', **וְאֵיזֶה דָּבָר** מצאנו **שֶׁכּוּלּוֹ לַה'** אשר אותו ריבה הכתוב, **הֲוֵי אוֹמֵר** זה **עוֹלַת הָעוֹף,** שכולה מוקרבת לה', ואפילו מורואתה [–הזפק] ונוצתה אסורים בהנאה, ולא כעולת בהמה שעורה ניתן לכהנים.

קנב

המשך ביאור למס' כריתות ליום רביעי עמ' א

שחייב להביא חטאת (ויקרא ה ו). ומי שנשבע **שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן** לשקר, שתבעו חבירו ממון שהיה לו בידו, וכפר ונשבע לשקר שאין לו בידו ממון. שחייב להביא איל לאשם (שם ה כה). ובכל ארבעה אלו חיוב הקרבן הוא בין כשעבר את העבירה במזיד ובין כשעבר בשוגג.

אחר שפירט התנא [במשנה הקודמת ובמשנה זו] שני סוגי שינויים שמצאנו בקרבנות הבאים בדרך כלל לכפרה [ארבעה שאינם באים על חטא, וארבעה שבאים על המזיד בשוגג], מונה התנא שני שינויים נוספים שמצאנו בקרבנות הבאים לכפרה, ובכל אחד משני הסוגים מונה התנא חמשה חיובי קרבנות שמצאנו בהם שינוי זה: **חֲמִשָּׁה** הם **הַמְּבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה**, שאף אם עברו על העבירה המחייבת את הקרבן, כמה פעמים, די להם בקרבן אחד, בשונה משאר עבירות שצריך להביא קרבן על כל פעם ופעם שעברו את העבירה. **וַחֲמִשָּׁה** הם **הַמְּבִיאִין** לכפרתם **קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד**, שהקרבן משתנה לפי היישג ידו של האדם החייב בו. שאם הוא עשיר עליו להביא בהמה, ואם הוא עני יכול להביא מן העוף, ופעמים שאם אין ידו משגת אפילו עוף יכול הוא להביא את קרבנו מן הסולת.

מפרטת המשנה: **אֵלּוּ** הן **הַמְּבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד** אפילו **עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה, הַבָּא עַל שִׁפְחָה** חרופה **כִּיאוֹת הַרְבֵּה. וְנָזִיר שֶׁנִּטְמָא** למת באמצע ימי נזירותו **טוּמְאוֹת הַרְבֵּה**, שמביא קרבן אחד על כל הטומאות. ובמשנה הבאה ימנה התנא את השלשה הנוספים שמביאים קרבן אחד על עבירות הרבה.

גמרא

שנינו במשנה: אלו מביאין על הזדון כשוגג, **הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה.** מבררת הגמרא: **מְנָלָן** – מהיכן לנו דין זה. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן**, נאמר בפרשת שפחה חרופה (ויקרא יט כב) **'וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי ה' עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא'**, וכפל הלשון 'על חטאתו אשר חטא' **מְלַמֵּד שֶׁמֵּבִיא קָרְבָּן אֶחָד** אפילו **עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה.** ומה שנאמר בהמשך הפסוק (**'בְּאֵיל הָאָשָׁם') 'וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטַּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא'**, שיש כאן שוב כפל לשון של חטא, בא **לַעֲשׂוֹת (שוגג כמזיד)** [את **הַמֵּזִיד** בעבירה זו **כְּמוֹ הַשּׁוֹגֵג**], שגם הוא צריך להביא קרבן.

עוד שנינו במשנה: **'נָזִיר שֶׁנִּטְמָא'**, שאף הוא מביא קרבן על טומאה במזיד כבשוגג. מבררת הגמרא: **מְנָלָן** דין זה. מביאה הגמרא ברייתות שדורשות את הכתובים בפרשת נזיר שנטמא. הברייתא הראשונה דורשת כך, **דִּכְתִיב** (במדבר ו ט) **'וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם** וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ', ולשון **'פֶּתַע'** האמורה כאן **זֶה שׁוֹגֵג**, שנטמא בלי ידיעת הטומאה או בלי ידיעת האיסור. ומוכיחה זאת הברייתא, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** בפרשת רוצח בשגגה **'אִם בְּפֶתַע בְּלֹא אֵיבָה הֲדָפוֹ'** (שם לה כב). הרי שלשון 'פתע' זהו 'בלא איבה', שהרגו בשוגג, וכן כאן הכוונה שנטמא בשגגה. ולשון **'פִּתְאֹם'** האמורה כאן, **זֶה אוֹנֵס**, שנטמא הנזיר למת בעל כרחו, שלא מרצונו. ומוכיחה זאת הברייתא, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר**, כאשר דיברו מרים ואהרן על משה (במדבר יב ד) **'וַיֹּאמֶר ה' פִּתְאֹם אֶל מֹשֶׁה** וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל מִרְיָם צְאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלָשְׁתָּם', שמשה ואהרן הוצרכו לצאת אל אהל מועד פתאום, בעל כרחם. הרי שלשון 'פתאום' משמעותה היא באונס.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת, בה מבואר הלימוד לכך שיש חיוב קרבן בנזיר שנטמא במזיד, כמבואר במשנתנו: **תַּנְיָא אִידָךְ** – בברייתא אחרת שנינו שיש לדרוש את הכתוב כך, **'פִּתְאֹם'** האמור כאן **זֶה מֵזִיד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (משלי כב ג) **'עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ'**, ומכך שנאמר על הפתיים לשון נענשו, מבואר שמדובר במזידים, שיש להענישם, הרי שגם 'פתאום' שהוא מלשון 'פתי' משמעותו הוא עשייה מתוך זדון.

מקשה הגמרא: לפי שתי הברייתות, מדוע הוצרך הפסוק לכתוב גם 'פתע' וגם 'פתאום', **וְנִכְתּוֹב קְרָא** – שיכתוב הפסוק רק **'פִּתְאֹם', דְּמַשְׁמַע** מלשון זו **שׁוֹגֵג, וּמַשְׁמַע** גם **מֵזִיד, וּמַשְׁמַע** גם **אוֹנֵס.** ומבארת הגמרא את דבריה: **מֵזִיד וְאוֹנֵס** נשמעים מלשון 'פתאום', **כִּדְאַמְרָן** – כמו שאמרו התנאים בברייתות אלו, שמצאנו לשון 'פתאום' על מזיד ועל אונס, **וּמִלְּבַד אֵלּוּ מַשְׁמַע** לשון זה **נַמִי** – גם **שׁוֹגֵג, דִּכְתִיב** (משלי יד טו) **'פֶּתִי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר'**, הרי שלשון 'פתי' משמעותה היא גם על מי שטועה ואינו יודע את האמת, וזהו שוגג. **וְכֵיוָן** שדי בלשון 'פתאום' **לֹא נִכְתּוֹב קְרָא** – לא יכתוב הכתוב **'פֶּתַע'.**

מתרצת הגמרא: **אִי כָּתַב קְרָא** רק לשון **'פִּתְאֹם', דְּמַשְׁמַע שׁוֹגֵג, וּמַשְׁמַע מֵזִיד, וּמַשְׁמַע אוֹנֵס, הֲוָה אָמִינָא** – הייתי אומר שכאן הכוונה רק לשוגג, משום שהדין נותן שאדם זה **כִּי מַיְיתֵי קָרְבָּן** – מתי חייבתו התורה בקרבן, **בְּשׁוֹגֵג, מִידֵּי דְּהַוֵי אַתּוֹרָה כּוּלָּהּ** – כמו שמצאנו בכל התורה, שרוב הקרבנות באים על השגגה, **אֲבָל** אם נטמא **באוֹנֵס**, וכן אם נטמא **בְּמֵזִיד, אֵימָא לֹא** – שמא נאמר שהוא פטור. ולכן **כְּתַב רַחֲמָנָא 'פֶּתַע', דְּשׁוֹגֵג הוּא** – שמשמעותו הוא שוגג, **לְגַלּוּיֵי עֲלֵיהּ דְּפִתְאֹם** – כדי לגלות על תיבת 'פתאום', **דְּאוֹנֵס וּמֵזִיד הוּא** – שהכוונה בה היא לאונס ולמזיד [שהרי את השוגג למדנו כבר מלשון 'פתע'], **דַּאֲפִילּוּ הָכִי חַיֵּיב רַחֲמָנָא** – שאפילו באלו חייבה אותו התורה להביא קרבן.

עוד שנינו במשנה: **'שְׁבוּעַת הָעֵדוּת'**, שאף חיוב קרבן שבה הוא במזיד כבשוגג. מבררת הגמרא: **מְנָלָן** דין זה. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן** בברייתא, לגבי חיוב קרבן שבועת העדות, **בְּכוּלָּן** – בשאר העבירות שבאותה פרשה (ויקרא ה א–ד), שהן, האוכל קדשים או הנכנס למקדש בטומאה, וכן העובר על שבועתו, **נֶאֱמַר** לשון **'וְנֶעְלַם** מִמֶּנּוּ', כלומר שהחיוב הוא רק כאשר בשעת העבירה נעלם ממנו האיסור, ושגג בו, ואילו **כָּאן**, בשבועת העדות, **לֹא נֶאֱמַר 'וְנֶעְלַם** מִמֶּנּוּ', ומזה אנו לומדים **לְחַיֵּיב** בשבועת העדות **עַל (השוגג כמזיד)** [הָעובר **בְּמֵזִיד** כְּמו על העובר **בְּשׁוֹגֵג**].

עוד שנינו במשנה: **'שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן'**, שמביא קרבן על המזיד כשוגג. מבררת הגמרא: **מְנָלָן** דין זה. מבארת הגמרא: **יָלִיף** – דין זה נלמד, על ידי גזירה שוה של תיבות **'תֶּחֱטָא' 'תֶּחֱטָא', מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת,** שלשון 'תחטא' נאמרה בשבועת הפקדון, "נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה' וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן" (ויקרא ה כא), וכן בשבועת העדות נאמר "וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד" (שם ה א), והוקשו השבועות זו לזו, כשם שקרבן שבועת העדות בא על המזיד כשוגג, כמו שדרשנו לעיל, כך קרבן שבועת הפקדון בא גם על המזיד.

שנינו במשנה: **חֲמִשָּׁה מְבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד** אפילו **עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה,** וקָתָנֵי – ושנינו שם שאחד מהם הוא **הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה** החרופה **כִּיאוֹת הַרְבֵּה.**

מבררת הגמרא: **מְנָלָן** דין זה. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן**, נאמר בפרשת שפחה חרופה (ויקרא יט כב) **'וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם** לִפְנֵי ה' עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', וכפל הלשון 'על חטאתו אשר חטא' **מְלַמֵּד** שֶׁהבא על שפחה חרופה **מֵבִיא קָרְבָּן אֶחָד** אפילו **עַל עֲבֵירוֹת הַרְבֵּה.** ממשיכה הברייתא ודורשת את המשך הפסוק: (**בְּאֵיל הָאָשָׁם**) **'וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטַּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא'**, ואף כאן כפלה התורה לשון חטא, וכפל לשון זה בא **לַעֲשׂוֹת** את **הַמֵּזִיד** בעבירה זו **כְּשׁוֹגֵג,** שאף המזיד חייב קרבן.

מקשה הגמרא: מדוע הוצרכה הברייתא ללמוד את דין המזיד שהוא כשוגג מכפילות הלשון, **וְהָא קְרָא כִּי כְּתִיב, בְּמֵזִיד כְּתִיב** – והרי עיקר חיוב קרבן האמור בפרשה, נאמר על החוטא במזיד, שנאמר (שם יט כ) 'בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה', ודרשו חכמים מפסוק זה (להלן יא.) לחייב את השפחה מלקות, וחיוב מלקות ודאי אינו אלא במזיד, ואם כן הרי אין צריך לרבות את המזיד שכן הוא מפורש בכתוב, ואדרבה את השוגג צריך לרבות. משיבה הגמרא: **אֶלָּא אֵימָא** – אמור כך את דברי הברייתא, **'לַעֲשׂוֹת שׁוֹגֵג כְּמֵזִיד',** שהכתוב ריבה גם את הבא על שפחה חרופה בשוגג, שאף הוא חייב להביא אשם כמו המזיד האמור בפירוש בתורה.

הגמרא מביאה ספק בדין זה של הבא על שפחה חרופה כמה פעמים, שמביא קרבן אחד: **בְּעָא מִינֵיהּ** – שאל **רַבִּי חֲנִינָא טִירְנָאָה מֵרַבִּי יוֹחָנָן, הַבָּא עַל חָמֵשׁ שִׁפְחוֹת חֲרוּפוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָת,** כלומר, שקודם שהביא קרבן על שפחה אחת הוסיף ובא על השניה, וכן על

המשך בעמוד קנז

לטהרתו הם קרבנות 'עולה ויורד', שאם הוא עשיר צריך להביאם מן הבהמה, ואם הוא עני יכול להביאם מן העוף, אם כן יש לדעת לפי איזו שעה נקבע דינו של המצורע, כעשיר או כעני. ומפרשת הגמרא שדבר זה בא התנא להשמיענו, שאין הדבר נקבע כבר בשעת הבאת הציפרים, אלא לפי שעת הבאת החטאת. וזו היתה כוונת התנא כשאמר שהציפרים 'לא עלו לו', כלומר שלא הועילו לו לקבוע את קרבנו בעניות או בעשירות. **ורבי יהודה** חולק על תנא קמא שאמר שהקרבן אינו נקבע אלא בשעת הבאת החטאת, **ואומר**, שקביעת הקרבן בעניות או בעשירות תלויה רק **עד** שעה **שיביא** את **אשמו**, אבל משעה שהביא את אשמו נקבע כבר דין הקרבן, אף שלא הביא עדיין את החטאת.

הגמרא מביאה משנה נוספת שהובאה בה מחלוקת זו, אימתי נקבע דין קרבנות המצורע בעניות או בעשירות, ושם נתפרש מי הוא תנא קמא שחלק על רבי יהודה: **תנן התם** – שנינו במקום אחר, **מצורע שהביא** כבר את **אשמו**, ואחר כך **העשיר, הכל הולך אחר** זמן הבאת **החטאת**, שאם בזמן הבאת החטאת היה עני, והביא את החטאת מן העוף, מביא גם את העולה מן העוף, אף שכבר העשיר בינתיים, ואם בזמן הבאת החטאת היה עשיר, והביא אותה מן הבהמה, עליו להביא גם את העולה מן הבהמה, אף אם נעשה עני בינתיים. אלו הם **דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, הכל הולך אחר** זמן הבאת **האשם**. שאם בזמן הבאת האשם היה עני, מביא את חטאתו ואת עולתו מן העוף כדין עני. ורק אם היה עשיר בזמן הבאת האשם עליו להביא את חטאתו ואת עולתו מן הבהמה.

הגמרא מביאה ברייתא שהובאה בה שיטה שלישית בענין זה, שלא הוזכרה במשנה: **תניא** בברייתא, **רבי אליעזר בן יעקב אומר, הכל הולך אחר** זמן הבאת **הציפרין** לטהרתו, שהוא לפני שבעת הימים שסופר לטהרתו הגמורה. שאם בזמן הבאת הציפרים היה עשיר, עליו להביא את חטאתו ואת עולתו מן הבהמה, אף על פי שנעשה עני בינתיים, ואם היה אז עני, מביא אותן מן העוף אף על פי שהעשיר בינתיים.

הגמרא מבארת את מקור הדין לפי שלושה תנאים אלו: **אמר רב יהודה אמר רב, שלשתן** – שלשה תנאים אלו שנחלקו אימתי נקבע דין המצורע בעשירות או בעניות, **מקרא אחד דרשו** – מפסוק אחד למדו דין זה, כל אחד לפי שיטתו, ולא אמרו כן מסברא, אלא גזירת הכתוב היא. שבסוף פרשת קרבן 'עולה ויורד' של מצורע נאמר (ויקרא יא לב), 'זאת תורת אשר בו נגע צרעת **אשר לא תשיג ידו בטהרתו**', ומלשון 'בטהרתו' יש ללמוד שדין הקרבן נקבע בשעת טהרתו, שאם אז 'לא תשיג ידו', נקבע דין הקרבן בעניות, וגם אם העשיר אחר כך עליו להביא את קרבנו מן העוף. אולם נחלקו התנאים, מה הכוונה בלשון 'בטהרתו'. **רבי שמעון סבר**, שהכוונה היא **לדבר המכפר** על חטא, והיינו קרבן החטאת שמכפר על חטאו של המצורע, שהרי הצרעת באה לו לאדם מחמת חטא. ולפי רבי שמעון, לשון 'טהרה' האמורה כאן הכוונה היא לטהרה מן החטא. **ורבי יהודה סבר**, ש'בטהרתו' היינו **דבר המכשירו**, והוא קרבן האשם, שאינו בא לכפר על חטא, אלא להכשיר את המצורע לאכול קדשים, שמדם האשם נותנים על תנוך האוזן של המצורע ועל בהונותיו, כדי להכשירו באכילת קדשים. ואילו **רבי אליעזר בן יעקב אומר**, שהכוונה היא כעיקר משמעות הלשון, **לדבר הגורם לו טהרה** מן הטומאה, **ומאי ניהו** – ומה הם הדברים הגורמים לו טהרה, הם **הציפרין** להזאה שמביא לפני שבעת הימים, שהזאה זו היא המתחילה את עיקר טהרתו מן הטומאה.

משנה

נאמר בתורה (ויקרא יב ב–ו) 'אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו' ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה, ואם נקבה תלד וטמאה שבעים כנדתה וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה, ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעלה ובן יונה או תור לחטאת אל פתח אהל מועד אל הכהן'. מבואר בפסוקים אלו שחיוב הקרבן של היולדת חל עליה לאחר מלאת ימי טהרתה, והם ארבעים יום לאחר לידת זכר ושמונים יום לאחר לידת נקבה. משנתנו דנה ביולדת שהפילה ולדות נוספים בתוך ימי טהרתה, ומבארת מתי יכולה האשה להביא קרבן אחד על הרבה ולדות, ומתי צריכה להביא קרבן על כל ולד וולד.

משנתינו היא המשך של המשנה הקודמת, בה התבאר שיש המביאים קרבן אחד על כמה דברים: **האשה שילדה ולדות הרבה**, כגון שילדה נקבה, שימי טהרתה הם שמונים יום, ובסופם היא מתחייבת בקרבן, **והפילה בתוך שמונים** יום לילדתה **נקבה** נוספת, **וחזרה והפילה בתוך שמונים** יום להפלתה **נקבה** נוספת, ונמצא שכל הפלה אירעה קודם שהתחייבה בקרבן על הלידה או ההפלה הקודמת. **וכן** אשה **המפלת תאומים**, בין זכרים ובין נקבות, כגון שהיתה מעוברת בשלשה עוברים, ולאחר לידת הראשון נשתהו האחרים, ויצא השני לאחר זמן, בתוך ימי טהרה של הראשון, והשלישי השתהה עוד ויצא בתוך ימי הטהרה של השני, הרי היא מביאה קרבן אחד על כל הלידות וההפלות.

רבי יהודה חולק בשני האופנים **ואומר**, אשה זו שהפילה כמה ולדות בזו אחר זו, וכל אחת היתה בתוך ימי מלאת של הלידה או ההפלה שקדמו לה, **מביאה** קרבן **על** הולד **הראשון, ואינה מביאה על** ההפלה **השניה**, כיון שהיתה בתוך ימי טהרה של הראשונה, שעליה היא מביאה קרבן. אבל **מביאה** היא **על** הולד **השלישי**, כיון שהוא לא היה בתוך ימי טהרה של הראשון, ואף שהיה השלישי בתוך ימי הטהרה של השני, הרי על השני לא הביאה קרבן, ואין הקרבן של הולד הראשון פוטר אלא את הלידות וההפלות שהיו בתוך ימי מלאת שלו, ולא את אלו שהיו לאחר זמן, **ואינה מביאה על הרביעי**, כיון שהוא היה בתוך ימי מלאת של השלישי, שהביאה עליו קרבן, וכן על זו הדרך נפטרת מהקרבנות רק על אותם לידות והפלות שהיו בתוך ימי מלאת של לידה או הפלה שהביאה עליה קרבן.

גמרא

מבררת הגמרא: **מנלן** – מנין נלמד דין זה האמור במשנתנו, שמביאה האשה קרבן אחד על כמה לידות. מבארת הגמרא: **דתני תנא קמיה דרב ששת** – שכך שנה אחד החכמים [שהיה רגיל לשנות ברייתות] לפני רב ששת, נאמר בפסוק לגבי קרבן יולדת (ויקרא יב ז) 'והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה **זאת תורת היולדת לזכר ולנקבה**', ופסוק זה שנאמר בו 'תורת', שמשמעותו לשון רבים, **מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה**. מביאה הגמרא את המשך הברייתא: **יכול** היית לומר **שאף על הליידה ועל היולדה** תביא קרבן אחד, כגון שילדה בתוך ימי זיבתה, **תלמוד לומר 'זאת תורת היולדת'**, ולימדה בזה התורה שקרבן אחד מועיל רק ללידות, שבהם עוסקת הפרשה, ולא לזיבות.

מבררת הגמרא את דברי הברייתא: **קתני** בברייתא, **'יכול על הליידה ועל היולדה אינה מביאה אלא קרבן אחד'**, תלמוד לומר זאת'. תמהה הגמרא: **אלא מעתה** – לפי דבריך, שהיתה סברא לפטור בקרבן אחד לידה וזיבה, עד שהוצרכה התורה למעט בפירוש שאין הקרבן מכפר גם על הזיבות, אם **אכלה** האשה **דם** והתחייבה קרבן, **ואחר כך ילדה**, שלא מיעטה התורה בפירוש שאינה נפטרת בקרבן אחד על שני הדברים, **הכי נמי** – האם אכן יהא הדין **דאין מביאה אלא קרבן אחד**, והרי ודאי שאין הדבר כן, שהרי לא יעלה על הדעת שקרבן של לידה יכפר על אכילת דם, ואם כן מדוע לגבי לידה וזיבה היינו סבורים לומר כן, עד שהוצרכה התורה למעט זאת מפסוק. מתרצת הגמרא: באמת דבר זה פשוט הוא, שלידה וזיבה אינם נפטרים בקרבן אחד, **ואימא הכי** – אמור כך בברייתא, **יכול** היית לומר שמביאה קרבן אחד **על הליידה** שהיתה **לפני** סיום ימי **מלאת** של הלידה שקדמה לה, **ועל הליידה שלאחר** ימי **מלאת, תלמוד לומר 'זאת'**, ללמד שעל לידה אחת מביאה קרבן אחד, אבל על כמה לידות צריכה להביא קרבן על כל לידה ולידה, והיינו באופן שילדה או

המשך בעמוד כד

קנד

המשך ביאור למס׳ כריתות ליום חמישי עמ׳ א

ממשיכה הגמרא ומקשה: **וּלְרָבָא, דְּאָמַר** במסכת זבחים (יז:) **שְׁמִחוּפַּר כִּפּוּרִים דְּזָב** – זב שהעריב שמשו ועדיין לא הביא את קרבנותיו, **כְּזָב דָּמֵי** – דינו כזב, ואינו יכול להקריב את הפסח, **הָא מַתְנִיתָא הֵיכִי מְתָרֵץ לָהּ** – כיצד הוא יבאר את הברייתא הזו, האומרת שהיולדת יכולה להקריב את הפסח ביום הארבעים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַשִׁי, רָבָא מְתָרֵץ לָהּ** כך, שמה שאמרה הברייתא ששוחטים עליה את הפסח ׳ביום ארבעים לזכר וביום שמונים לנקבה׳, אין הכוונה כלל לימי טוהר, אלא לאשה שהפילה **בְּיוֹם אַרְבָּעִים לִיצִירַת זָכָר, וּבְיוֹם שְׁמוֹנִים לִיצִירַת נְקֵבָה,** שאינה טמאה טומאת לידה כלל, והטעם לכך, כיון שברייתא זו כדעת **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא, דְּאָמַר, לְזָכָר** – יצירת זכר נעשית לסוף **אַרְבָּעִים וְאֶחָד** יום, **וּלְנֵקֵבָה,** לסוף **שְׁמוֹנִים וְאֶחָד** יום, וכיון שהפילה את הזכר ביום הארבעים או את הנקבה ביום השמונים, עדיין לא הסתיימה יצירתם ואין זו נחשבת הפלת עובר כלל, ולכן יכולים לשחוט עליה את הפסח בו ביום.

מקשה הגמרא: **סוֹף סוֹף,** אף שאינה טמאה טומאת לידה, **תִּיפּוּק לִי דִּטְמֵאָה הִיא מִשּׁוּם נִדָּה,** שהרי יצא ממנה דם יחד עם העובר, והרי היא טמאה ואינה יכולה לשחוט את הפסח. מתרצת הגמרא: הברייתא עוסקת **בְּלֵידָה יְבֵישְׁתָּא** – בלידה יבשה, שלא יצא בה דם, ולא נטמאה.

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שלא נטמאה משום נדה וגם אין לה דין יולדת, **מַאי לְמֵימְרָא** – מה התחדש בברייתא זו, ומה באה היא ללמדנו. משיבה הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – היית סבור לומר **שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִפְתִיחַת הַקֶּבֶר** [–הרחם] **בְּלֹא** יציאת **דָּם,** וממילא אף שלא ראינו דם יוצא בלידה זו, מכל מקום נאמר שבודאי יצא מעט דם והיא טמאה נדה, **קָא מַשְׁמַע לָן** – השמיעה לנו הברייתא **דְּאֶפְשָׁר לִפְתִיחַת הַקֶּבֶר בְּלֹא דָּם,** ואינה טמאה כלל, ויכולה להקריב את הפסח בו ביום.

הגמרא ממשיכה לדון בספק שהובא לעיל, האם לדעת רבי יהודה יש ׳ימי מלאת׳ לולד השני לענין ימי טומאה וטהרה: **אָמַר רַבִּי שְׁמַעְיָה, תָּא שְׁמַע** – בוא ותשמע הוכחה מהברייתא לפשיטת ספק זה, נאמר בפסוק (ויקרא יב ה) ׳וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשֶּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טָהֳרָהּ׳, ושנינו על כך בברייתא, נאמר בפסוק ׳**שִׁשִּׁים׳, יָכוֹל** הייתי לומר שיהיו ימים אלו **בֵּין רְצוּפִין** – שלא הפילה בתוכם, **בֵּין מְפוּזָּרִין** – שהפילה בתוך אותם ששים יום ולד נוסף, בשני האופנים תמנה את ימי הטומאה של הולד השני ואחר כך תמשיך למנות את ימי הטהרה של הראשון, אף שהפסיקה בינתיים בימי טומאה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר לשון ׳**יוֹם**׳, ללמדנו, **מַה יוֹם רָצוּף** – כמו שאי אפשר להפסיק באמצע היום לענין טומאה וטהרה, אלא או שכל היום האדם טמא או שכל היום הוא טהור, **אַף שִׁשִּׁים כּוּלָּן רְצוּפִין** לטהרה, ואם ילדה באמצע ולד שני, אינה יכולה להמשיך ולמנות את ימי טהרתה שמחמת הולד הראשון לאחר ימי טומאה של הולד השני. ממשיך רבי שמעיה בראייתו: ויש לברר, **מַנִּי** – כדעת מי נשנתה ברייתא זו, **אִילֵימָא** – אם תאמר שהיא כדעת **רַבָּנָן** של משנתנו, **מִי אִית לְהוּ לְרַבָּנָן מְפוּזָּרִין** – וכי לשיטתם שייכים ימים מפוזרים, והרי הם סוברים שימי מלאת נמנים לפי הולד האחרון ולא לפי הראשון, ואם כן לעולם אין הפסק באמצע ימי הטהרה. **אֶלָּא לָאו** – בודאי **רַבִּי יְהוּדָה הִיא,** האומר שימי מלאת לגבי הבאת הקרבן נמנים מהולד הראשון, **וּמִדְּקָא יָהִיב לָהּ** – ומכך שהוא נותן לה לענין טומאה וטהרה **שִׁשִּׁים רְצוּפִים בַּהֲדֵי הֲדָדֵי** – יחד, **שְׁמַע מִינָּהּ חוּמְרָא אִית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה, קוּלָּא לֵית לֵיהּ** – מוכח שרק במשנתנו אמר רבי יהודה שאין לשני ימי מלאת, ומונים את ימי המלאת שלה מהראשון כדי להחמיר עליה, שלא תפטר מכל הלידות שיבואו אחר כך, אלא תפטר רק מאותה שתהיה בתוך ימי מלאת ללידה הראשונה, אבל לא אמר כן כדי להקל עליה להאריך את ימי טהרתה לבעלה, ולכן אמרה הברייתא בדעתו שצריכה היולדת למנות ששים יום רצופים, והיינו כיון שאינה מונה את מנין ימי הטוהר של הראשון באופן של ׳מפוזרים׳, שמפסיקים למנותם בימי טומאתה שמחמת הלידה השניה, וממשיכים למנותם לאחר ימי הטומאה, אלא ימי הטהרה נמשכים ללא הפסקה, ואין ימי הטומאה של הלידה השניה גורעים מהם כלום.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכרח לבאר את הברייתא בשיטת רבי יהודה, אלא **לְעוֹלָם** כדעת **רַבָּנָן הִיא,** האומרים ש׳ימי מלאת׳ נמנים מהלידה האחרונה, ולא מהלידה הראשונה, **וְאַף** שהוקשה לנו שאם כן פשוט שכל ימי הטהרה הם רצופים, שהרי לא שייך מפוזרים, יש לומר **דַּהֲכָא בְּמַאי עָסְקִינַן,** כלומר, איך שייך שיהיו ימים מפוזרים, **לְגַבֵּי יוֹלֶדֶת זָכָר מַתּוֹךְ שְׁמוֹנִים שֶׁל נְקֵבָה,** ומסתיימים ארבעים יום של הזכר קודם שהסתיימו שמונים יום של הנקבה, ובאופן כזה אף חכמים סוברים שמנין ימי מלאת לגבי חיוב קרבן הוא מהלידה הראשונה, והוצרכה התורה להשמיענו שלענין מנין ימי הטהרה אין הדבר כן, ואחר שהסתיימו שמונים ימי הטהרה אינה מוסיפה עוד שבעה ימים, כנגד אותם שבעת ימי טומאה שהיו לאחר לידת הזכר, אלא מיד לאחר שמונים יום מהלידה הראשונה מונה את ימי הטהרה ללידה השניה.

תמהה הגמרא: **סוֹף סוֹף** – הרי אף באופן שהיתה לידת זכר בתוך מלאת ימי טהרה של נקבה, **שָׁלְמִין יוֹמֵי דְּקַדְמָאָה וְעַד כָּאן דְּבַתְרָאָה לֹא שָׁלְמִין** – מסתיימים שמונים ימי הטהרה של הנקבה קודם שמסתיימים ארבעים הימים של הזכר, שהרי רק שבועיים לאחר לידת הנקבה יכולה האשה להטהר ולהתעבר, ורק אם הפילה לאחר ארבעים יום נחשב הדבר כהפלת עובר ממש, נמצא שרק לאחר חמישים וארבע יום מלידת הנקבה נולד הזכר, ומאותו יום מתחילה למנות ארבעים ימי טהרה של הזכר, ואילו ימי הטהרה של הנקבה מסתיימים לאחר עשרים וששה ימים מלידת הזכר, **דְּהָא רַבָּנָן לְוָלָד שֵׁנִי מָנוּ** – וכיון שבאופן זה סוברים חכמים שמונים לולד השני, נמצא שאין אפשרות שיהיו ימי הטהרה של הראשון מפוזרים, ומה בא הפסוק ללמדנו. מתרצת הגמרא: **אֵלָּא, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – יש למצוא אופן של מפוזרים גם **לְרַבָּנָן, בְּיוֹלֶדֶת תְּאוֹמִים, נְקֵבָה קַדְמָיְיתָא וְזָכָר בַּתְרָאָה** – נקבה ראשונה וזכר אחרון, **וּכְגוֹן דִּילִידַתֵּיהּ לְזָכָר בַּתְרָאָה בְּעֶשְׂרִים לְיֹמֵי טָהֳרָה** – ובאופן שילדה את הנקבה, ולאחר עשרים יום מימי טהרתה ילדה את הזכר, **דְּבָעֲיָא מִינְקָט לֵיהּ** – שהיא צריכה להמתין עתה **שִׁבְעָה יֹמֵי טוּמְאָה** דְּמחמת **לֵידָה (תְּאוֹמִים נְקֵבָה),** וארבעים ימי הטהרה של הזכר מסתיימים לפני סיום שמונים ימי הטהרה של הנקבה, **וְהָכִי קָאָמַר** – וכך הוא ביאור דברי הברייתא, **יָכוֹל** הייתי לומר, **הֵיכָא** – באופן **דְּיָלְדָה תְּאוֹמִים, נְקֵבָה מֵעִיקָּרָא וְזָכָר לְבַסּוֹף, תִּפְסִיק טוּמְאָה דְּלִידָה בְּמִיצְעֵי** – תפסיק טומאת הלידה של הזכר באמצע ימי הטהרה של הנקבה, ולא נמנה ימים אלו בכלל ימי הטהרה, וכדי להשלים את מנין ימי הטהרה של הנקבה **נִימְנֵי לָהּ שִׁשָּׁה וְשִׁשִּׁים מְפוּזָּרִין** – תמנה את ששים ושש הימים בהפסקה, על ידי שבסוף ימי טהרתה תוסיף עוד שבעה ימי טהרה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** ׳**יוֹם**׳, **מַה יוֹם כּוּלּוֹ רָצוּף, אַף שִׁשִּׁים כּוּלָּם רְצוּפִין,** ואף שבעת ימי הטומאה שמחמת לידת הזכר נחשבים בכלל ימי הטהרה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק בדעת רבי יהודה, האם ימי הטומאה של השני ממעטים את ימי הטהרה של הראשון: **אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע** ממה ששנינו בברייתא, נאמר בפסוק לגבי לידת זכר (ויקרא יב ד) ׳וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדִמֵּי טָהֳרָהּ׳, ומלשון ׳**שְׁלֹשִׁים**׳ **יָכוֹל** היית לומר שכוונת הפסוק שיהיו ימים אלו **בֵּין רְצוּפִין בֵּין מְפוּזָּרִין, תַּלְמוּד לוֹמַר** ׳**יוֹם**׳, **מַה יוֹם כּוּלּוֹ רָצוּף אַף שְׁלֹשִׁים** יום צריכים להיות [**כּוּלָּם**] **רְצוּפִין.** ויש לברר, **מַנִּי הָא** – כדעת מי נשנתה ברייתא זו, **אִילֵימָא רַבָּנָן** – אם תאמר שהיא כדעת חכמים במשנתנו, אם כן יקשה, **וּמִי אִית לְהוּ לְרַבָּנָן**

המשך ביאור למס׳ כריתות ליום חמישי עמ׳ ב

שחסה התורה על הדל **לְמִיהֲוֵי חַד מִשֵּׁית עֲשָׂר בַּעֲשִׂירוּת** – שיהיה קרבנו אחד מששה עשר ממחירו של קרבן עשיר, יש ללמוד שכמו כן **חָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלֵּי דַלּוּת** – חסה התורה על המביא קרבנו ב׳דלי דלות׳, שזהו עשירית האיפה סולת, **לְמִיהֲוֵי חַד מִשֵּׁית עֲשָׂר בְּדַלּוּת** – שיהיה מחירו אחד מששה עשר מקרבנו של הדל.

תמהה הגמרא: **אִם כֵּן,** שקרבן דלי דלות נקבע לפי המחיר של דלות, יש לנו לחשב, **דַּלּוּת כַּמָּה הָוְיָא** – כמה הוא מחיר קרבנו של הדל, **רִיבְעָא** – רבע דינר, **וְכַמָּה פְּרִיטֵי בְּרִיבְעָא** – וכמה פרוטות יש ברבע דינר, **אַרְבָּעִים וּתְמָנְיָא פְּרִיטֵי** – ארבעים ושמונה פרוטות, **חַד מִשֵּׁית עֲשָׂר** [**דְּדַלּוּת**] **כַּמָּה הָוֵי** (**דדלות**) – וכמה הוא אחד מששה עשר בקרבן של דלות, **תְּלָתָא פְּרִיטֵי** – שלש פרוטות, (**דקתני**) [**וְקָתָנֵי**] – ואילו בברייתא שנינו ׳**מֵכָאן אַתָּה לָמֵד לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה בִּפְרוּטָה**׳, וקשה, **אַמַּאי** – מדוע אפשר להביא קרבן דלי דלות **בִּפְרוּטָה, הָאָמְרַת** – הרי אמרת **שֶׁעֲשִׂירִית הָאֵיפָה** קרבן **דַּלֵּי דַלּוּת הוּא, וְאָמְרַת** שקרבן דלי דלות **חַד מִשֵּׁית סְרֵי** – אחד מששה עשר **דְּדַלּוּת הוּא, דְּחַשְׁבִינַן דְּתְלָתָא פְּרִיטֵי הָוְיִין** – שלפי חשבוננו נמצא שזה שלש פרוטות, ולא רק פרוטה אחת, כאמור בברייתא.

מתרצת הגמרא: **תַּנָּא** זה שבברייתא, **מִיּוֹלֶדֶת יָלִיף** – למד את המחיר של עשירית האיפה מיולדת, **דְּמַתְיָא פְּרִידָה אַחַת** שמביאה עוף בודד אחד לעולה **תַּחַת כֶּבֶשׂ** שמביאה העשירה לעולה, **דְּהָוֵי חַד מִתְּלָתִין וּתְרֵין דְּכֶבֶשׂ** – ששיעור מחירו של עוף אחד הוא אחד משלשים ושנים מכבש, שהרי התבאר לעיל שכבש נקנה בסלע, שהוא ארבעה דינרים, וקן של שני עופות נקנה ברבע דינר, שזהו שווי של ארבעים ושמונה פרוטות, נמצא שעוף אחד, שהוא קרבן דלות, נקנה בעשרים וארבע פרוטות [שזה שמינית דינר], שזהו אחד משלשים ושנים ממחירו של הכבש, שהוא קרבן עשירות, וכמו כן יש לומר שקרבן של דלי דלות יהיה אחד משלשים ושנים בדלות, והיינו פרוטה אחת.

מקשה הגמרא: **וְלִפְי** מה שלמדנו **עַד** (**כאן**) [**כְּעַן**] – עתה, **דַּלֵּי דַלּוּת כַּמָּה הָוֵי** – כמה הוא השיעור של קרבן דלי דלות, **חַד מִשֵּׁית עֲשָׂר בְּדַלּוּת** – אחד מששה עשר בדלות, ולא אחד משלשים ושנים, כלומר, אף שמצאנו קרבן דלות ביולדת שהוא אחד משלשים ושנים של עשירות, אבל ביולדת הרי אין כלל ׳דלי דלות׳, ונמצא **דְּעַל כרחך מֵהֵיכָא יָלִיף** – מהיכן ניתן ללמוד את שוויו של דלי דלות ביחס לדלות, הרי זהו רק **מִכֶּבֶשׂ וָאַיִל** של קרבן שבועה וטומאת מקדש וקדשיו, שרק בהם מצאנו ׳דלי דלות׳, אם כן **עַד** (**כאן**) [**כְּעַן**] – לפי מה שלמדנו עד עתה שדלי דלות הוא אחד משלשה עשר בדלות, בהכרח שעשירית האיפה שהיא דלי דלות **פְּרוּטָה וּפַלְגָא הָוֵי** – מחירה הוא פרוטה ומחצה, כיון שאף שמצאנו במקום אחר [ביולדת] שקרבן ׳דלות׳ בא מעשרים וארבע פרוטות, וכמו שהתבאר, אך בשתחלקנו בששה עשר [שהוא היחס בין דלי דלות לדלות] נמצא ש׳דלי דלות׳ בא מפרוטה ומחצה. ואם כן חוזרת הקושיא מנין שעשירית האיפה באה משוה פרוטה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, כּוּלְּהוּ מִילְּתָא מִיּוֹלֶדֶת יָלִיף** – באמת לומדים את כל הדין של דלי דלות מדין היולדת, **וְהָכִי קָאָמַר** – וכך כוונת הברייתא, **מִכֹּל דְּחָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלּוּת, לְמִיהֲוֵי חַד מִתְּלָתִין וּתְרֵין בַּעֲשִׂירוּת** – מכך שחסה התורה על המביא קרבן דלות ואמרה שיהא זה אחד משלשים ושנים מקרבן עשירות, **וּמַאי הִיא** – והיכן מצאנו כן, לגבי **יוֹלֶדֶת,** שמביאה עוף אחד תחת כבש אחד, **הָכִי חָם רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּדַלֵּי דַלּוּת לְמִיהֲוֵי חַד מִן תְּלָתִין וּתְרֵין בְּדַלּוּת** – כמו כן חסה התורה על המביא קרבן דלי דלות, שיהא זה אחד משלשים ושנים בקרבן דלות, ולא יותר.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שקרבן דלי דלות הוא אחד משלשים ושנים מקרבן דלות, **נְבִי רִיבְעָא דִּפְרוּטָה הָוֵי** – הרי רק פרוטה פחות רבע הוא שיעור זה, כלומר, שלשת רבעי פרוטה, שהרי קרבן דלות הוא עשרים וארבע פרוטות, ואחד משלשים ושנים משיעור זה הוא שלשה רבעי פרוטה, ואילו הברייתא אמרה שצריך להביא עשירית האיפה בפרוטה. מתרצת הגמרא: **הָכִי נַמִּי** – אכן כך היה ראוי לומר מעיקר הדין, **אֶלָּא דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִיתְוֵיי פָּחוֹת מִפְּרוּטָה לַמָּקוֹם** – אלא שאין זה דרך ארץ להקריב לה׳ קרבן שאינו שוה פרוטה.

משנה

משנתנו עוסקת באחד מחיובי אשם האמורים בתורה, והוא ׳אשם שפחה חרופה׳, שנאמר (ויקרא יט כ–כב) ׳**וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְּשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפָּשָׁה, וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה׳ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אַיִל אָשָׁם, וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי ה׳ עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא**׳, משנתנו תבאר מי היא המכונה ׳שפחה חרופה׳, ובמה שונה דינה משאר כל העריות.

מבררת המשנה: **מַה** החילוק **בֵּין** דין **שִׁפְחָה** חרופה **לְבֵין** דינן של **כָּל הָעֲרָיוֹת.** מבארת המשנה: **שֶׁלֹּא שָׁוְותָה לָהֶן** השפחה **לֹא בְּעוֹנֶשׁ וְלֹא בְּקָרְבָּן,** שֶׁהרי **כָּל הָעֲרָיוֹת,** הבא עליהן בשוגג חייב **בְּקרבן חַטָּאת,** וְהבא על **שִׁפְחָה** חרופה **בְּאָשָׁם.** (ועוד חילוק ביניהם, שכָּל **הָעֲרָיוֹת בִּנְקֵבָה,** שהרי חטאת באה דווקא נקבה, **וְשִׁפְחָה בְּזָכָר,** שהרי קרבן אשם בא מהזכרים). ועוד, שכָּל **הָעֲרָיוֹת, אֶחָד הָאִישׁ** הבועל **וְאֶחָד הָאִשָּׁה** הנבעלת, **שָׁוִין בְּחִיוּב מַכּוֹת,** שאם היו שניהם מזידים שניהם לוקים, **וּבְחִיוּב קָרְבָּן,** שאם היו שניהם שוגגים, כל אחד מביא חטאת, **וְאילו בְּשִׁפְחָה** חרופה **לֹא** הַשָּׁוָה הכתוב, **לֹא הָאִישׁ לָאִשָּׁה בְּמַכּוֹת,** אלא רק האשה לוקה ולא האיש, **וְלֹא הִשְׁוָה אִשָּׁה לָאִישׁ בְּקָרְבָּן,** אלא רק האיש מביא אשם, והאשה פטורה מקרבן.

חילוק נוסף: **שכָּל הָעֲרָיוֹת עָשָׂה בָּהֶן אֶת הַמְּעָרָה** – מתחיל ביאתו, **כַּגּוּפֵר,** ואף המערה חייב כביאה גמורה, ואילו בשפחה חרופה אינו חייב אלא אם כן גמר ביאתו, שנאמר (שם) ׳**וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע**׳, שאינו חייב עד שתהיה זו ביאה הראויה להזרעה. ועוד חילוק יש ביניהם: **וּבכל** הערִיות **חַיָּיב עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה** מלקות או חטאת בפני עצמם, ואילו בשפחה חרופה מביא קרבן אחד אפילו על ביאות הרבה.

ממשיכה המשנה ואומרת: מה שהובא עד כאן, בחילוק בין עריות לשפחה חרופה, **זוֹ חוֹמֶר** שֶהֶחמִיר הכתוב **בְּשִׁפְחָה** חרופה יותר מבשאר עריות,

עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, בִּשְׁפִּחָה כְּנַעֲנִית שלא נפדתה כלל **הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וּמְאוֹרֶסֶת** – מיוחדת **לְעֶבֶד עִבְרִי,** שהיא מותרת בו, והמשיך רבי ישמעאל ואמר **אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה באה התורה ללמדינו בכך שכתבה לשון זו של ׳וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה׳, משיב רבי ישמעאל, באמת אין חידוש בלשון זו, אלא **שֶׁדִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם,** ולכן לא אמרה רק ׳ולא נפדתה׳, אלא ׳והפדה לא נפדתה׳. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, כָּל עֲרָיוֹת מְפוֹרָשׁוֹת לָנוּ** שהן בנות חורין, **מְשֻׁוָּיִיר לָנוּ חֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בַּת חוֹרִין וּמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי,** וכדעת רבי עקיבא. **אֲחֵרִים אוֹמְרִים,** נאמר בפסוק (שם) ׳**לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חוֹפָשָׁה׳, בִּשְׁפִּחָה כְּנַעֲנִית הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וּמְאוֹרֶסֶת** – מיוחדת **לְעֶבֶד כְּנַעֲנִי.**

שואלת הגמרא: **לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל,** האומר שמדובר בשפחה כנענית, **בִּשְׁלָמָא** – מובנת לשון התורה ׳**וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה׳, כִּדְקָתָנֵי** בברייתא **שֶׁדִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא דְּקָתָנֵי** – מה ששנינו בברייתא שמדובר **בִּמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי, מְנָלָן** – מנין לנו, שמא מדובר במאורסת לעבד כנעני, וכדעת אחרים שבברייתא. משיבה הגמרא: **דִּכְתִיב** (שם) ׳**כִּי לֹא חוֹפָשָׁה׳, מִכְּלָל** – ומשמע מלשון זו שדוקא היא לא חופשית אבל **דְּהוּא חוֹפֵשׁ** – שהאיש שבא עליה יצא לחופשי, ואינו עבד כנעני.

הגמרא מבררת את דעת רבי אלעזר בן עזריה. שואלת הגמרא: **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הַיְינוּ רַבִּי עֲקִיבָא,** שהרי אף לדעתו מדובר בחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי. משיבה הגמרא: אמנם רבי אלעזר בן עזריה סובר כרבי עקיבא, אך **לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל קָאָמַר** – אמר את דבריו כתשובה לדברי רבי ישמעאל, וכך אמר לו, **לְדִידִי בְּעָלְמָא כַּוָּתֵיךְ סְבִירָא לִיהּ** – אני סובר בכל מקום כשיטתך, **דְּדִבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְהָכָא שָׁאנִי** – וכאן, לגבי שפחה חרופה, שונה הדבר, והטעם לכך, **מִכְּדֵי כְּתִיב לֵיהּ קְרָא** – מאחר שכבר נאמר בפסוק ׳**כִּי לֹא חוֹפָשָׁה׳,** אם כן הפסוק ׳**וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה׳ לָמָּה לִי** – מה הוא בא ללמדינו. וכיון שכל הפסוק מיותר, **שְׁמַע מִינָּהּ לְהָכִי אֲתָא** – יש ללמוד שלענין זה הוא נכתב, לְלמדינו שמדובר **בְּחֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בַּת חוֹרִין.**

הגמרא מבארת את דעת ׳אחרים׳ שבברייתא, שמדובר בשפחה כנענית המאורסת לעבד כנעני. שואלת הגמרא: **לְדִעַת אֲחֵרִים, בִּשְׁלָמָא** – מובן כיצד הוא יבאר את הפסוק ׳**וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה׳, קָסָבַר** – הוא סובר **שֶׁדִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם,** וכוונת התורה לשפחה כנענית שלא השתחררה כלל. **אֶלָּא הָא** – דבר זה, דְּמדובר שהתארסה **לְעֶבֶד כְּנַעֲנִי, מְנָלָן.** משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי שפחה זו ׳**כִּי לֹא חוֹפָשָׁה׳, אִם אֵינוֹ עָנְיָן לְדִידֵהּ** – אם אין הפסוק נצרך לגבי השפחה עצמה, שהרי כבר נאמר ׳והפדה לא נפדתה׳, **תְּנַהוּ עָנְיָן לְדִידֵהּ** – יש ללמוד ממנו את ענינו של הבועל, שמדובר בעבד כנעני שלא שוחרר.

משנה

משנתינו ממשיכה לבאר את החילוקים שבין שפחה חרופה לבין כל העריות: **כָּל עֲרָיוֹת,** אם היה **אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן,** הגדול חייב בעונש שאמרה התורה, **וְהַקָּטָן פָּטוּר.** וכן אם היה **אֶחָד עֵר וְאֶחָד יָשָׁן,** הער חייב **וְהַיָּשָׁן פָּטוּר.** וכן אם היה **אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד, הַשּׁוֹגֵג בְּחַטָּאת, וּמֵזִיד בְּהִכָּרֵת,** ואילו בשפחה חרופה אין הדינים כן, ובגמרא יבואר מה הדין בשפחה חרופה.

גמרא

שנינו במשנה: ׳כל עריות, אחד גדול ואחד קטן, קטן פטור׳. תמהה הגמרא: **וְהָכָא** – וכאן, בשפחה חרופה, מה הדין, משמע הרי **שֶׁחַיָּיב קָטָן,** ולא יתכן לומר כן, שהרי קטן אינו בתורת עונשים כלל. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָתָנֵי** – כך כוונת המשנה, **כָּל עֲרָיוֹת, אם היה אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, קָטָן פָּטוּר וְגָדוֹל חַיָּיב, וְאילו הָכָא** – כאן, בשפחה חרופה, אם היה אחד מהם קטן, **גָּדוֹל נַמִּי** – גם כן **פָּטוּר. וּמַאי טַעְמָא** – מה הטעם בדין זה, כיון **דְּהָא מַקְשְׁיָין אַהֲדָדֵי** – שהרי הוקשו האיש והאשה זה לזה, כמו שהתבאר לעיל שדורשים מהפסוקים שחיוב הקרבן של האיש תלוי בחיוב המלקות של האשה. הגמרא ממשיכה בביאור המשנה. שנינו במשנה: **כָּל עֲרָיוֹת אֶחָד נִיעוֹר וְאֶחָד יָשֵׁן, יָשֵׁן פָּטוּר.** שואלת הגמרא: **וְכָאן,** בשפחה חרופה, האם כוונת המשנה לומר שֶׁ**יָּשֵׁן נַמִּי** – גם כן **חַיָּיב,** והרי ישן אינו בן דעת ואי אפשר לחייבו על כך. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, הָכִי קָתָנֵי** – כך היא כוונת המשנה, **כָּל עֲרָיוֹת,** אם היה **אֶחָד נִיעוֹר וְאֶחָד יָשֵׁן, הַיָּשֵׁן פָּטוּר וְנִיעוֹר חַיָּיב, וְאילו כָּאן,** בשפחה חרופה, אם היה אחד ער ואחד ישן, **אֲפִילּוּ** אותו שהיה **נִיעוֹר פָּטוּר, מַאי טַעְמָא** – ומה הטעם בדין זה, כיון **דְּמַקְשְׁיָין אַהֲדָדֵי** – שהוקשו האיש והאשה זה לזה, כמו שהתבאר לעיל, ואם האשה אינה לוקה האיש אינו חייב קרבן.

הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: **תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת** – שנה ה׳תנא׳, אדם ששונה משניות ובריתות, ברייתא זו לפני רב ששת, **עָשׂוּ גּוֹמֵר** ביאתו **כִּמְעָרָה** [–מתחיל את ביאתו], ועשו **מִתְכַּוִּין כְּשֶׁאֵין מִתְכַּוִּין,** וביאה **כְּדַרְכָּהּ** בביאה **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, וְנִיעוֹר כְּיָשֵׁן. אָמַר** לֵיהּ רב ששת, **מַאי קָאָמְרַת** – לגבי איזו אשה אתה שונה דינים אלו, **אִי בִּשְׁפִּחָה חֲרוּפָה קָתָנֵי** – אם ברייתא זו עוסקת בשפחה חרופה, אם כן קשה, **אַמַּאי** – מדוע אמרה הברייתא **שֶׁעָשׂוּ** בה **גּוֹמֵר כִּמְעָרָה,** והרי דוקא **גּוֹמֵר** ביאתו **בִּשְׁפִּחָה חֲרוּפָה מִיחַיַּיב,** כיון שדורשים מהפסוק שחייבה התורה רק על ביאה הראויה להזרעה, ואילו **מְעָרָה לֹא מִיחַיַּיב. וְתוּ** – ועוד קשה על כך, מדוע אמרה הברייתא שעשו בה **מִתְכַּוִּין כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוִּין,** והרי רק **אִי מִכַּוְּונָה** – אם התכוונו לביאת איסור **מִיחַיַּיבָא** – יש לחייבם מלקות וקרבן, אבל **אִי לֹא** התכוונו, כגון שנפל מן הגג ונתקע בה, **לֹא מִיחַיַּיבָא,** שהרי אין זו ביאה הראויה להזרעה, ופטורים עליה. ולשון ׳**כְּדַרְכָּהּ כְּשֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ**׳ שאמרה הברייתא, **נַמִּי** – גם כן קשה, אם נעמיד את הברייתא בשפחה חרופה, שהרי רק על ביאה **כְּדַרְכָּהּ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה מִיחַיַּיב,** ואילו על ביאה **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ לֹא מִיחַיַּיב, וּמַאי טַעְמָא** – מה הטעם שאין חיוב על ביאות אלו, כיון שלשון ׳**שִׁכְבַת זֶרַע**׳ **כְּתִיב** בפסוק (ויקרא יט כ), וביאות אלו אינן ראויה להזריע. ועוד קשה, **מַאי** – מה כוונת הברייתא במה שאמרה שדין **הַנִּיעוֹר כְּדִין הַיָּשֵׁן,** והרי ישן אינו חייב בעונשין, ומדוע יפטר גם הניעור. ממשיך רב ששת את שאלתו: **וְאִי** מדובר בברייתא **בִּשְׁאָר עֲרָיוֹת,** אם כן קשה, **קָא תָנֵי** – שהרי אמרה הברייתא **שֶׁעָשׂוּ** את **הַגּוֹמֵר כִּמְעָרָה,** ומשמע שבמערה פשוט שחייב, והחידוש הוא שדין הגומר הוא כדינו,

המשך ביאור למס' כריתות ליום שישי עמ' ב

המעידים שאכל חלב, אין בהכחשתו כלום, והעדים נאמנים, **אֲבָל לְרַבָּנָן,** יהא הדין **שְׁפָטוּר, וְאִם** כן עדיין קשה, **מַאי קָמַשְׁמַע לָן** – מה באה המשנה ללמדינו ברישא, **מִסֵּיפָא שָׁמְעַת מִינָּהּ** – הרי בסיפא כבר מבואר בפירוש שבזה נחלקו רבי מאיר וחכמים.

מתרצת הגמרא: באמת הרישא עוסקת באופן שהעידו שני עדים שאכל חלב, והוא מכחישם, **וְהָא קָמַשְׁמַע לָן** – ובאה המשנה להשמיענו בסיפא, **שֶׁדָּבָר זֶה,** שהוזכר ברישא, אינו מוסכם על הכל, אלא **מַחֲלוֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנָן** היא, שלפי רבי מאיר חייב קרבן על פידם, וחכמים פוטרים, **וְהוּא דְּקָמְכַחֵישׁ לְהוּ** – ובאופן שהוא מכחיש את עדותם, אך אם הוא שותק, לדברי הכל חייב קרבן, והסיפא מפרשת את תחילת המשנה.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף בביאור הרישא: **אִיכָּא דְּאָמְרִי** – יש אומרים שבאמת מדובר ברישא בעד אחד, **וְ'אָמְרוּ לוֹ' נַמִּי חַד קָרֵי לֵיהּ** – ואף על עד אחד אומרת המשנה לשון 'אמרו'. והתחדש ברישא שאם עד אחד אומר לו שאכל חלב, והוא שותק, חייב קרבן. מוכיחה הגמרא שלשון 'אמרו' יכולה להתפרש על עד אחד: **דְּתָנַן** במשנה ביבמות (פז:), **הָאִשָּׁה** – אשת איש **שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ מֵת בַּעְלֵיךְ, וְנִישֵּׂאת, וְאַחַר כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ,** והתברר שנישאת לשני כשהיא אשת איש, **תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה** – עליה להתגרש מבעלה הראשון, וכן אינה רשאית להשאר תחת השני ולהנשא לו, **דְּקָיְימָא לָן** – שהרי מקובל בידינו **דַּאֲפִילּוּ בְּעֵדוּת** של **חַד** – עד אחד עוסקת המשנה. **וּמַמַּאי** – מנין לנו שמדובר אף בעד אחד, **מִדְּקָתָנֵי בְּסֵיפָא** של אותה משנה, אם **נִישֵּׂאת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת,** ובא בעלה, **מוּתֶּרֶת לַחֲזוֹר לוֹ,** ויש לברר, **מַאי** – מה הם אותם נישואים **'שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת',** שאינם אוסרים אותה על בעלה, זהו באופן שנישאת **שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין (ועד אחד)** [**וְעַל פִּי** שני **עֵדִים**], כלומר, שהותרה להנשא מעיקר הדין מחמת עדותם של שני העדים, ולא היה זה היתר מיוחד שנתנו לה בית דין מחמת קולא שהקילו בעגונה, וכיון שהיתה מותרת בכך מעיקר הדין דינה כאנוסה, ואינה נאסרת על בעלה. ומכך שהסיפא עוסקת באופן שהיו שני עדים שמת בעלה, **מִכְּלָל** – משמע **דְּרֵישָׁא** עוסקת באופן שנשאת **בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין** – על פי היתר מיוחד של בית דין, **וְהֵיינוּ בְּעֵד אֶחָד,** שמעיקר הדין אינו נאמן להתירה, אלא שסמכו על כך שהיא עצמה תבדוק היטב ותברר שאכן בעלה מת, וכיון שלא עשתה כן, שהרי התברר שהוא חי, נאסרת על שניהם. **אֵלְמָא** – מוכח ממשנה זו, **שלנַבֵּי עֵד אֶחָד קָתָנֵי** לשון **'אָמְרוּ', וְאִם** כן **הָכָא נַמִּי** – גם כאן, במשנתנו, **דְּקָתָנֵי** לשון **'אָמְרוּ לוֹ',** יש לפרש **שמַשְׁמַע אֲפִילּוּ עֵד אֶחָד.**

מבררת הגמרא לפי תירוץ זה באיזה אופן עוסקת המשנה. שואלת הגמרא: **וְהוּא** עצמו, **מַאי קָאָמַר** – מה הוא משיב לאותו עד אחד האומר לו שאכל חלב. **אִילֵּימָא** – אם נאמר שמדובר באופן **דְּקָא מַכְחִישׁ לֵיהּ** – שהוא מכחיש את דבריו ואומר שלא אכל, **מִי מַיְיתֵי** – וכי באופן כזה עליו להביא קרבן, **וְהָא קָתָנֵי מְצִיעָתָא** – והרי שנינו בבבא האמצעית שבמשנתנו, שאם **עֵד אֶחָד אוֹמֵר** לאדם שהוא **אָכַל** חלב, **וְהוּא אוֹמֵר לֹא אָכַלְתִּי, פָּטוּר** מקרבן. **אֶלָּא** ודאי מדובר באופן **דְּשָׁתִיק,** ולא הכחיש את העד, ולכן אמרה המשנה שהוא חייב קרבן. אך עדיין קשה, **מִמְּצִיעָתָא שֶׁמַּעַת מִינָּהּ** – שהרי דין זה נלמד מאותה בבא אמצעית של משנתנו, שהרי שם שנינו שאם **עֵד אֶחָד אוֹמֵר כּוֹ'** לו אכלת חלב, והוא אומר לא אכלתי, פטור, ויש לדייק, **מַעֲמָא דְּקָא מַכְחִישׁ לֵיהּ** – הטעם שפטור מקרבן הוא מחמת הכחשתו לדברי העד, **אֲבָל שָׁתֵק מִישְׁתַּק** – אך אם הוא שותק, **חַיָּיב,** ואם כן קשה, מה החידוש ברישא.

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר ברישא באופן **דְּלָא מַכְחִישׁ לֵיהּ, וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך הוא ביאור המשנה, **אָמְרוּ לוֹ** – אמר לו עד אחד **אֲכַלְתָּ חֵלֶב, מֵבִיא חַטָּאת.** ועל זה המשיכה המשנה וביארה בבבא האמצעית, **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שחייב קרבן, באופן **דְּשָׁתִיק, אֲבָל** אם הוא **מַכְחִישׁ לֵיהּ, פָּטוּר** מקרבן.

הגמרא מבררת עתה מנין למדים שיש חיוב חטאת כשהאדם אינו מכחיש את דברי העד. מבררת הגמרא: **וּמַדְּאוֹרַיְיתָא, מְנָלָן דְּלָא מַכְחִישׁ לֵיהּ חַיָּיב** – מנין לומדים דין זה, שאם עד אחד מעיד לאדם שהוא אכל חלב, והאדם אינו מכחישו, שחייב קרבן. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן** בברייתא, נאמר בפסוק לענין חיוב קרבן חטאת (ויקרא ד כח) **'אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ',** ויש לדרוש שרק אם הוא עצמו יודע את חטאו, חייב בקרבן חטאת, **וְלֹא שֶׁיּוֹדִיעוּהוּ אֲחֵרִים** שחטא, ובאופן כזה פטור האדם מקרבן. דנה הברייתא: **יָכוֹל** היית לומר **שאֲפִילּוּ** אם **אֵין** האדם **מַכְחִישָׁן,** אלא שותק, יהא פטור, אף שעתה נודע לו מדברי העד שחטא, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'אוֹ הוֹדַע אֵלָיו' מִכָּל מָקוֹם,** ללמד שבכל אופן שנודע לו הדבר, חייב קרבן, ואף אם על ידי עדות של אחרים.

הגמרא מבארת מנין שהברייתא עוסקת בעד אחד. מבררת הגמרא: **בְּמַאי עָסְקִינַן** – באיזה אופן עוסקת הברייתא, שעליו אמרה שאם אינו מכחיש את העדות חייב, **אִילֵּימָא בִּתְרֵין** – אם תאמר שמדובר באופן ששני עדים מעידים שאכל חלב, יש לדחות, **תְּרֵין וְאֵין מַכְחִישָׁן, קְרָא בָּעֵי** – וכי יש צורך בפסוק ללמד שבאופן ששנים מעידים שאכל חלב והוא שותק, שחייב קרבן, והרי פשוט הדבר שעדים נאמנים כשאינו מכחישם, ואפילו אם אמר 'איני יודע'.

המשך מעמוד קנב

השלישית, הרביעית והחמישית, **מַהוּ** דינו, האם הוא **חַיָּיב** קרבן **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אוֹ שאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת.** פושטת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רבי יוחנן, **חַיָּיב** קרבן **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.**

המשיך ושאלו רבי חנינא טירנאה, **וּמַאי שְׁנָא** – במה שונה דינו של זה, **מִמִּי** שבא חמש ביאות **בחָמֵשׁ הֶעְלֵמוֹת בְּשִׁפְחָה אַחַת,** שבא על שפחה אחת חמש פעמים, ולאחר כל ביאה נודע לו האיסור וחזר ונעלם ממנו, שאינו חייב אלא קרבן אחד. **אָמַר לֵיהּ** רבי יוחנן, **ההבדל הוא, שאֵין** בחמש ביאות על **שִׁפְחָה אַחַת** משום **גּוּפִין מוּחְלָקִין,** שהרי כל חמש הפעמים היו בגוף אחד, ולכן חייב על כל הביאות רק קרבן אחד, ואילו בבא על **חָמֵשׁ שְׁפָחוֹת** הרי יש כאן **גּוּפִין מוּחְלָקִין,** וחייב קרבן על כל אחת ואחת.

חזר רבי חנינא טירנאה ושאלו, **וּמְנָלָן** – ומהיכן לנו דין זה, **דְּנַבֵּי שִׁפְחָה** חרופה חיוב הקרבן תלוי האם הם **גּוּפִין מוּחְלָקִין. אָמַר** לֵיהּ רבי יוחנן, **לָאו אָמְרַת** – וכי לא אמרת **לנַבֵּי עֲרָיוֹת,** שדורשים את הפסוק (ויקרא יח יט) 'וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ', ותיבת **'וְאֶל אִשָּׁה'** מיותרת היא, שהרי יכלה התורה לכתוב רק 'ואל נדה בטומאתה', ויש ללמוד מייתור זה שיש **לְחַלֵּק** ולחייב **עַל כָּל אִשָּׁה וְאִשָּׁה** בפני עצמה. וכמו כן **לנַבֵּי שִׁפְחָה, נַמִּי כְּתִיב** – גם כן כתוב ייתור לשון, שנאמר (ויקרא יט כ) **'אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע**

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

כב שְׁלֹשָׁה מִנּוֹחֲלֵי הָעוֹלָם הַבָּא וְאֶחָד מֵהֶם הַמְּשַׁיֵּר יַיִן מִקִּידּוּשׁ לְהַבְדָּלָה דְּהַיְינוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְעַט יַיִן וּמוֹנֵעַ שְׁתִיָּתוֹ בִּשְׁבִיל הַבְדָּלָה[סב] וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַיְינוּ שֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּלַיְלָה עַל כּוֹס גָּדוֹל שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר בְּאוֹתוֹ כּוֹס לְקִידּוּשׁ שֶׁל יוֹם וְלַהַבְדָּלָה וִיתַקֵּן אוֹתוֹ מִפְּגִימָתוֹ[סג] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה[146] וּבְתוֹךְ הַסְּעוּדָה שׁוֹתֶה יַיִן אַחֵר וְטוֹב לִגְהוֹג כֵּן:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף כב

הלכתא רבתא

סב] בשביל הבדלה - היינו שיקדש על הפת[145].

סג] אותו מפגימתו - יש לתקנו פעמיים, אחת קודם קידוש היום, ופעם נוספת קודם הבדלה, ואין צריך ליקח כל פעם כוס יותר קטנה.

ציונים והוספות

145) וכבר נתבאר בסעיף הקודם שבמקום שיכול להבדיל על חמר מדינה, יקדש על היין ויבדיל על חמר מדינה.

146) סעיף כ.

שולחן ערוך – הלכות שבת

ד (המתפלל ערבית בזמנה כל ימות החול ובערב שבת מתפלל מבעוד יום) (אע"פ שקרא גם קריאת שמע) אסור לו להתחיל לאכול כחצי שעה סמוך לצאת הכוכבים (אלא א"כ הוא שעת הדחק) (שיכבו הנרות עד הלילה) כמ"ש בסי' רל"ה (שהרי הוא לא יצא ידי חובתו כלל בקריאת שמע שקרא מבעוד יום):

ה בברכת השכיבנו לא יחתום שומר עמו ישראל כמו בחול שאין ישראל צריכין שמירה בשבת שהשבת מגינה עלינו אלא כיון שהגיע לובצל כנפיך תסתירנו יאמר ופרוס סוכת כו' ברוך אתה ה' הפורס כו' ובמדינות אלו נוהגין לומר ג"כ כי אל שומרינו כו' ושמור צאתנו כו' כמו בחול וחותמים ופרוס כו' בא"י הפורס כו' לפי שהרבים הם שאינם צריכין שמירה בשבת אבל היחיד צריך שמירה לפיכך אין חותמים שומר עמו ישראל שכללות עם ישראל אינם צריכין שמירה בשבת אבל כשאומרים ושמור צאתינו מבקשים בזה על כל יחיד ויחיד:

ו הנוהגין לומר ושמרו בני ישראל את השבת כו' יש להם על מה שיסמוכו ואין זה הפסק בין גאולה לתפלה לפי שאם שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין והרי זה מעין גאולה גם כן:

חלק ב סימן רסז דין התפלה בערב שבת סעיפים א־ג

א צריך לומר פרשת ויכלו בתפלת ערבית וכל המתפלל ואומר ויכלו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכלו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו כלומר הקב"ה והוא:

ב אם טעה והתחיל ברכות אמצעיות של חול אם נזכר באמצע ברכה צריך לגמור כל אותה ברכה ואח"כ מתחיל ברכה אמצעית של שבת בין שנזכר בברכה ראשונה של אמצעיות של חול שהיא אתה חונן ובין שנזכר בשאר ברכות אמצעיות של חול וכן ביו"ט לפי שמן הדין היה ראוי לתקן גם בשבת ויו"ט כל ברכות האמצעיות כמו בחול ולהזכיר קדושת היום בעבודה כמו בראש חודש וחולו של מועד אלא שמפני כבוד שבת ויו"ט לא הטריחוהו חכמים ותיקנו ברכה אחת אמצעית לקדושת היום א"כ זה שהתחיל ברכות אמצעיות של חול יש לו לגמור אותה ברכה שהתחיל כיון שהיא ראויה לאמרה עתה מן הדין:

ג במה דברים אמורים בתפלת ערבית או שחרית או מנחה אבל במוסף אם התחיל ברכות אמצעיות של חול צריך לפסוק באמצע הברכה שנזכר בה ולהתחיל אמצעית של תפלת מוסף לפי שבתפלת מוסף לא היה ראוי כלל מן הדין להתפלל כל האמצעיות של חול אלא ברכה אחת של מוסף בלבדה שהרי אף בראש חודש וחולו של מועד שהטריחו להתפלל י"ח ערבית שחרית ומנחה ואעפ"כ במוסף אין מתפללין אלא ז' ברכות א"כ אין הטעם מפני הטורח אלא מפני שאין צריך יותר ויש חולקין על זה וספק ברכות להקל:

ד אפילו אם לא התחיל אלא תיבה אחת מהברכות אמצעיות של חול שנזכר בה צריך לגמור את כולה במה דברים אמורים בשאר כל הברכות האמצעיות חוץ מברכת אתה חונן שאם לא אמר אלא תיבת אתה בלבדה אע"פ שהיה מתכוין לומר אתה חונן שהיה סבור שהוא חול ונזכר קודם שאמר חונן לא יגמור אותה ברכה אלא יאמר מיד קדשת את יום השביעי כו' אם הוא בערבית וכן אם הוא במנחה יאמר מיד אחד ושמך אחד כו' לפי שלא התחיל עדיין תפלת חול בפיו שתיבת אתה היא ג"כ בתפלת שבת ואף שהיתה מחשבתו על תפלת החול אין בכך כלום שאין הברכה נפסדת בשביל כוונה אחרת כמו שנתבאר בסי' ר"ט אבל אם הוא בתפלת שחרית שאין תיבת אתה באותה תפלה א"כ זה שאמר אתה שהיה סבור שהוא חול הרי התחיל בתפלת החול וצריך לגמור אותה ברכה ואח"כ יתחיל ישמח משה.

אבל אם היה יודע שהוא שבת אלא שנכשל בלשונו מחמת

הרגלו כל ימות החול ואמר תיבת אתה ונזכר קודם שאמר חונן לא יגמור אותה ברכה אלא חוזר לתפלת שבת לפי שהרי זה כהחליף תפלה של שבת זו בזו כיון שיודע שהוא שבת ולא אמר אלא תיבת אתה שישנה ג"כ בתפלות השבת כגון אתה קדשת או אתה אחד ואם היה רוצה היה יכול לומר קדשת או אחד אחר תיבת אתה שאמר א"כ לא התחיל עדיין של חול ומכל מקום אין צריך לומר קדשת או אחד אלא יאמר מיד ישמח משה ויהיה פירוש דבריו אתה הקב"ה ישמח משה במתנת חלקו:

חלק ב סימן רסח דין הטועה בתפלת השבת סעיפים א"ד

תורה אור

וזהו ענין הקדמת נעשה לנשמע שהוא בחינת הבטול שמבטל רצונו מכל וכל, כאלו אין לו רצון בפני עצמו, רק שירצה כל מה שהוא רצון העליון ב"ה.

זה שבנ"י קיבלו על עצמם לקיים ("נעשה") כל מה שיצווה עליהם, ללא כל נפק"מ מה יהי' הציווי (שהרי טרם שמעו וידעו מה הם הציוויים), הרי זה מורה על ביטול מוחלט אליו ית', דכל רצונו של האדם אינו אלא מה שהוא רצון העליון ב"ה.

וזהו בחינת עבודה, ואותו תעבדו, שהעבד אין לו דעה כפני עצמו, רק את אשר יאמר רבו עושה.

ביטול זה הוא הנקרא "עבודה", דעבודה הוא לשון עבדות, שכן, הביטול דהקדמת נעשה לנשמע (שאין לאדם רצון בפני עצמו ומוכן לעשות כל מה שהוא רצון העליון), הוא כביטול העבד לרבו, שהוא משועבד לאדונו, ורק את מה שיאמר לו רבו הוא עושה.

וע"י שהקדימו בחינת נעשה, שהוא בטול זה, יוכל להיות ונשמע, דהיינו לקבל הגלוי והאור מאין סוף ברוך הוא.

ולפי זה, אמירת "נעשה ונשמע" כוללת תוכן עמוק יותר - שע"י "נעשה" יכול להיות אח"כ "נשמע", פירוש: אמירת "נעשה" הוא הביטול מכל וכל לרצון העליון ב"ה, ורק לאחרי ועל ידי ביטול זה יכול להיות "נשמע" - מלשון קבלת דברים - היינו להיעשות כלי לקבל הגילוי והאור מאין סוף ברוך הוא.

אך כדי שיבאו לבחינת בטול זה דהקדמת נעשה לנשמע, שהרי ביציאת מצרים היו עדיין בבחינת קטנות, ואיך יבאו לבחינת בטול גדול כזה.

אך הנה ידוע שביציאת מצרים היו ישראל עדיין בבחינת קטנות בעבודת השם (למרות הזיכוך ע"י היסורים שבגלות מצרים), וכמבואר בכ"מ שבמצרים היו ישראל מושקעים במ"ט שערי טומאה, ובעת יציאתם ממצרים וגאולתם מטומאת מצרים היו רק בשליבות הראשונות של עבודת השם, הנק' בכתבי האריז"ל בשם "קטנות", ואיך הגיעו בזמן קצר כזה למדריגה כה גבוהה בעבודת השם, ביטול מוחלט לרצון העליון ב"ה עד שהקדימו נעשה לנשמע?

הנה לזה היה ענין שכפה עליהם הר כגיגית, שהוא בחינת וימינו תחבקני, דהיינו התגלות אהבה העליונה מלמעלה על ישראל, כמ"ש אהבתי אתכם אמר ה'.

ע"פ פנימיות הענינים אין הפירוש ד"כפה עליהם הר כגיגית', שהיתה כאן כפי' במובן הפשוט, אלא הכוונה, שהקב"ה גילה לבני ישראל את אהבתו יתברך אליהם, שהיא אהבה עצומה וכמ"ש אהבתי אתכם אמר ה', ועל גילוי אהבה עליונה זו לישראל נאמר "וימינו תחבקני", שימינו של הקב"ה (דימין מורה על חסד ואהבה) מחבקת את כנסת ישראל.

שאהבה זו תחבקני לכנסת ישראל ומקפת אותו מכל צד, אפילו לבחינת אחוריים, עד שאינו מניחו לפנות ממנו ומוכרח להיות עומד עמו פנים בפנים.

ודיוק הלשון "תחבקני" – דכמו בחיבוק גשמי יד האדם החובק מקיפה את חבירו מכל צד אפילו לבחינת אחוריים, שהאדם נתפס כולו בחיבוק זה, עד שאינו יכול לפנות לצד אחר ומוכרח לעמוד עמו פנים בפנים, כך בנמשל, שגילוי האהבה העליונה חובק את כנסת ישראל מכל צד, עד שמוכרחים לעמוד לפניו יתברך פנים בפנים.

ונמצא שגילוי אהבת הקב"ה לבנ"י "כפה" את בנ"י לומר "נעשה ונשמע", להתבטל אליו ית'.

דהיינו שע"י אהבה עליונה זו נתעורר ג"כ האהבה בנשמות ישראל, עד שבאו למעלה ומדרגה

שהקדימו נעשה כו'.

במלים פשוטות יותר: גילוי האהבה העליונה לכנסת ישראל עורר בנשמות ישראל את אהבתם להקב"ה, ומחמת אהבה זו להקב"ה שבערה בלבם באותה שעה (כתוצאה מגילוי האהבה העליונה) הגיעו למדריגה כזו שהקדימו נעשה לנשמע (על דרך שמצינו באדם למטה, דבשעה שאדם מתעורר ברגשי אהבה עצומה לחבירו, הנה באותה שעה יעשה כל מה שחבירו יבקש ממנו מחמת אהבתו).

[ליתר ביאור:

האהבה העליונה שנתגלתה לבנ"י היתה בחינת "אהבה רבה" דלמעלה, שלמעלה מן הדעת, ועי"ז נתעוררה בלב ישראל ג"כ בחינת "אהבה רבה בכלות הנפש למעלה מן הטעם והדעת", ולכן באה אהבה זו לידי ביטוי בהקדמת נעשה לנשמע, שהוא ביטול מוחלט להקב"ה שלמעלה מן השכל].

וכמ"ש כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם.

וזהו גם הפירוש הפנימי בכתוב "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם".

דהפירוש הפשוט הוא, דקאי על בני אדם, דכמו שכשאדם מביט במים נראים פניו במים, כך הוא יחס לב האדם אל האדם, דכשאדם מגלה את אהבתו לחבירו, מתמלא גם לב חבירו, בדרך ממילא, באהבה אליו.

פירוש, לב האדם העליון הוא מ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם.

אמנם, הפירוש הפנימי בכתוב זה הוא, ד"כן לב האדם" קאי על "אדם העליון", הוא הקב"ה שנקרא אדם כמ"ש "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם", שיחזקאל ראה את הקב"ה במראה נבואתו בצורת אדם ("מראה אדם").

שהוא בחינת רמ"ח מצות עשה דאינון רמ"ח אברים דמלכא, ושס"ה לא תעשה הם שס"ה גידים.

ומהי "צורת" אדם העליון? והרי אין לו דמות הגוף ח"ו.

אלא "מראה אדם העליון" הוא ענין רמ"ח מצוות עשה הנקראות בזהר הקדוש בשם "רמ"ח אברים דמלכא", וכן שס"ה מצוות לא תעשה שהם כנגד שס"ה גידים, הרי שתרי"ג מצוותיו של הקב"ה נמשלו לצורת אדם, אברים וגידים.

אל האדם, היינו בחינת אדם שבבריאה יצירה עשי', כמ"ש ודמות פניהם פני אדם.

ו"אל האדם" - קאי על האדם הנברא ("אדם התחתון"), שיש בחינת אדם בכל עולם ועולם משלשת העולמות בריאה יצירה עשי", שכולם הם בגדר "נברא" [ד"אדם העליון" הוא בחינת אדם של עולם האצילות, שהוא העולם שאינו בבחינת בריאה אלא עולם אלקי, וכל ענינו הוא רק התפשטות וגילוי כוחותיו יתברך, דרק מעולם הבריאה ולמטה מתחיל גדר של נברא].

וראי" שיש בחינת "אדם" רוחני בעולמות עליונים - ממה שנאמר "ודמות פניהם פני אדם", שיש מלאכים במרכבה העליונה שפניהם כפני אדם. הרי שמלבד האדם שלמטה, יש עוד נבראים רוחניים בעולמות עליונים שנקראים בשם "אדם" - ועל כולם קאי מ"ש "אל האדם".

הנה הוא כמים הפנים לפנים, דהיינו שע"י התגלות אור האהבה מלמעלה בחינת אהבתי אתכם, על ידי זה מתעורר גם כן האהבה מלמטה למעלה.

גם על היחס והקשר שבין לב האדם העליון אל האדם התחתון נאמר "כמים הפנים לפנים גו'", שעל ידי גילוי אור האהבה של אדם העליון (הקב"ה), "אהבתי אתכם אמר ה'", הנה על ידי זה מתעורת בדרך ממילא ובאופן טבעי האהבה "מלמטה למעלה", כלומר אהבה של אדם התחתון אל הקב"ה.

והוא העלאת כנסת ישראל בכלות הנפש אליו ית'.

אהבה זו של כנסת ישראל אל הקב"ה היא בחינת "העלאה", מה שנשמות ישראל נמשכות ועולות ונכללות בכלות הנפש אליו יתברך.

ולכן נק' כנסת ישראל [בשם] **"כלה", על שם כלות הנפש, וכמ"ש אחותי כלה מה טובו דדיך מיין כו".**

על שם "העלאה" וכלות הנפש זו נקראת כנסת ישראל בשם "כלה", וכמ"ש "אחותי כלה מה טובו דודיך [אהבתך וחבתך] מיין", מלשון כלות הנפש.

וזהו ענין על כל דבור פרחה נשמתן, שע"י הדבור והגילוי מלמעלה פרחה נשמתן, בבחינת בטול לאור אין סוף ב"ה.

זהו גם תוכן מאמר רז"ל שבשעת מתן תורה על כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן, שע"פ חסידות אין הכוונה שמתו מרוב פחד, אלא "פרחה נשמתן" מורה על בחינת

"ביטול במציאות" לאלקות. והוא ענין אהבה רבה לה' בבחינת "כלות הנפש" שנתעוררה בבני ישראל על ידי גילוי אור אהבתו של הקב"ה לבני ישראל.

שזהו פירוש "על כל דיבור ודיבור", שדיבורו של הקב"ה ענינו (לא דיבור גשמי ח"ו, אלא) "גילוי", פירוש, דכמו שע"י הדיבור מגלה האדם לחבירו מה שצפון ונעלם במחשבתו, כך דיבורו של הקב"ה ענינו גילוי אורו יתברך הסתום, וע"י גילוי זה נתעוררו בני ישראל בכלות הנפש אליו יתברך, שזהו מה שפרחה נשמתן שהוא ענין הביטול לאור אין סוף ב"ה.

וזהו ענין שכפה עליהם הר, הוא בחינת אהבה עליונה שנק' הר.

מה שנתבאר לעיל, שהכוונה בכפה עליהם הר כגיגית הוא גילוי אהבה עליונה, נרמז בלשון "כפה עליהם הר", כי אהבה עליונה נקראת "הר", וכנרמז במאמר חז"ל שאברהם (שמדתו מדת החסד והאהבה) קראו הר.

כגיגית, שהוא בחינת דבר המקיף סחור כל עלמין, שעי"ז נתעורר בהם האהבה.

החיבוק העליון, "וימינו תחבקני" (כנ"ל), נרמז בלשון "כגיגית', כי גיגית הוא דבר עיגולי, וכך החיבוק מקיף את הנחבק סביב מכל צד כנ"ל - ועי"ז נתעוררה בבני ישראל האהבה להשם.

וזהו פירוש מה שאמרו רז"ל מכאן מודעא רבא לאורייתא, דהיינו, שהתעוררות זו בלבם לקבלת התורה בבחינת מסירת נפש וכטול עד שהקדימו נעשה לנשמע, לא הי" זה מצדם בבחירה ורצון אשר מעצמם לבד, אלא שעל ידי הגילוי מלמעלה דבחינת אהבתי אתכם על ידי זה דוקא נתעורר בהם הרצון והאהבה כו".

עפ"ז מתורצת השאלה דלעיל - במה נשתנתה הכפי' בעת מ"ת לגבי הכפי' בימי אחשורוש (גזירת המן כו")?

כי זה שאמרו רז"ל "מכאן מודעה רבה לאורייתא", אין הכוונה ע"פ חסידות שהיו אנוסים כפשוטו לקבל על עצמם את התורה (שאז יוקשה דגם הקבלה והתשובה בימי אחשורוש היתה מצד גזירת המן, כנ"ל), אלא איירי כאן בענין הביטול שהרגישו בני ישראל בשעת מתן תורה, באופן של "פרחה נשמתן" ומסירת נפש (שביטול זה עשה אותם כלים ראויים להתגלות האלקית ד"וירד ה' על הר סיני") - דביטול זה לא נולד בהם מחמת עבודתם ויגיעתם, אלא על ידי גילוי אהבת הקב"ה אליהם, אהבתי אתכם אמר ה', שבדרך ממילא נתעוררו גם הם באהבה עזה להקב"ה ומצד אהבה זו שבערה בלבם הקדימו נעשה לנשמע.

ואע"פ כן הדר וקבלוה ברצון גמור בימי אחשורוש, שהיה מסירת נפש בכל ישראל מעצמם.

לפי פנימיות הענינים, גם "קבלת התורה" בימי אחשורוש ("הדר קבלוה"), אין פירושה במובן הפשוט, אלא משמעה מדריגת הביטול הנצרכת כדי להיות כלים ראויים לקבלת התורה (היינו גילוי אור אין סוף ב"ה), וענין הביטול בימי אחשורוש בא לידי ביטוי בכך שבנ"י הגיעו אז לבחינת מסירת נפש.

שלא ע"י התעוררות מלמעלה בתחלה על דרך גלוי בחינת וימינו תחבקני, דהא אז היה בחינת הסתר פנים (ע"ד ועת לרחק מחבק), וכמארז"ל אסתר מן התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא.

אולם מסירת נפש זו בימי אחשורוש לא נולדה בלבם של ישראל ע"י גילוי אהבת ה' מלמעלה, שהרי אדרבה, בימי אחשורוש הי' זמן של הסתר פנים - "היפך ממש מבחינת גילוי הארת פנים בפנים שבמתן תורה", והיפך "וימינו תחבקני" (וע"ד מ"ש ועת לרחק מחבק), וכנרמז במאמר חז"ל "אסתר מן התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", שאסתר הוא מלשון הסתר, כי "בימי אסתר יהא הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות".

ואם כן היה בחינת אתערותא דלתתא מצד עצמם.

אלא התעוררות הביטול והמסירת נפש בלב ישראל היתה מצד עצמם.

וזהו הדר וקבלוה ברצון גמור:

וזהו פירוש מרז"ל "הדר וקבלוה בימי אחשורוש" ברצון גמור - שביטול זה לאלקות נפעל בבנ"י ע"י עבודת עצמם (ולא מצד הגילוי מלמעלה).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(א) **כתיב** כי אתה נרי הוי"ה וה' יגיה חשכי הנה יש להבין מה שכפל הדבור לומר ב"פ הוי"ה כי אתה נרי הוי"ה וה' יגיה כו' הל"ל כי אתה נרי ה' יגיה חשכי ועוד מהו הוי"ו דוה' יגיה בתוס' וי"ו הל"ל ה' יגיה כו' והנה כתיב כי נר ה' נשמת אדם שנשמה שבאדם נקרא נר הוי"ה ממש שמאיר בה ד' אותיות דשם הוי"ה יו"ד בחכמה שבמוח וה"א בבינה וי"ו במדות שבלב ה"א אחרונה במעשה והוא עיקר בחי' צלם אלקים שבאדם ואם פגם בנפשו ביו"ד כמו בחילול שבת או בביטול ת"ת נסתלק אור האלקי שבי' או שפגם בה"א כו' וכמו שאומרים בוידוי בק"ש שעה"מ כידוע וזהו וה' יגיה חשכי גם לאחר שנפגם האור דצלם אלקים שבד' אותיות דשם הוי"ה וע"כ כפל הדבר וא' כי אתה נרי הוי"ה וה' יגיה חשכי ע"י תשובה וד"ל והנה באמת יש להבין איך מלובשי' ד' אותיות דשם הוי"ה בנשמת אדם ויש להקדים תחלה בשרש כללות ענין נש"י שהן ז' נרות המנורה שבמקדש כידוע ויש להבין תחלה שרש ענין הנרות דמנורה שארז"ל וכי לאורה הוא צריך אלא עדות היא לישראל שהשכינה שורה בהם כו' ויש להקדים תחלה שיש באור הנר בכלל ד' דברים הא' הפתילה הדולקת ע"י האור שנאחז ונדלק בה והב' האור עצמו הדולק בפתילה ויש ב' מדריגות באור הזה והן ב' מיני גווני אור א' גוון השחור שסמוך לפתילה שנקרא נהורא אוכמא השורף ומכלה לפתילה מעט מעט והב' אור הלבן שלמעלה שנקרא אור המאיר ונקרא נהורא חוורא והד' הוא השמן שנמשך אחר הפתילה ונבלע בה שאם לא השמן לא הי' האור דולק בפתילה כלל אלא הי' קופץ ומסתלק כידוע והנה באמצעות חיבור וקשר ד' דברים אלו היינו שמן ופתילה וב' גווני אור הנ"ל הוא הנק' בשם אור בכלל כי אם לא הי' האור נאחז בפתילה לא נק' אור כלל מצד עצמו כי הוא קופץ לגמרי רק כאשר האור נאחז בפתילה ודולק את הפתילה לכלותה מעט מעט כנ"ל אזי ע"י הדלקה זו שדלק בה האור נק' בשם אור המאי' שזהו עיקר שם אור והוא בא דוקא על ידי אור התחתון שנק' נהורא אוכמא שנאחז בפתילה ודולק בה בכליון מעט מעט כו' אך סיבת הקשר וחיבור האור בפתילה בב' גוונין הנ"ל הוא רק ע"י השמן דוקא שבלא שמן הי' האור קופץ לגמרי מיד או שהי' שורף ומכלה להפתילה לגמרי כרגע ומסתלק אך ע"י השמן שהוא נשאב בפתילה הוא סיבת אחיזת האור היטב בפתילה להדליקה ואינו קופץ כלל מפני שהאור נמשך אחר השמן לשאוב אותו ולכלותו מעט מעט ועי"ז אין הפתילה כלה מהרה ונמשך זמן ההדלקה ויש בזה דבר והיפוכו שהשמן ממשיך האור להיות נאחז היטב בפתילה וגם מה שיכלה וישרוף לפתילה ולשאוב השמן כו' ועוד תועלת שני בשמן שע"י שאיבת האור אותו נעשה בו אור בהיר וזך ביותר והוא אור הלבן המאיר שהוא בא לפ"ע צלילת השמן דוקא כידוע ונמצא על ידי השמן יש ב' מיני תועלת א' סיבת חיבור וקשר האור בפתילה והמשכת זמן דליקתו כנ"ל והב' מה שיש באור אור הלבן הזך הנק' אור המאיר כנ"ל (כי בעץ השורף ודולק אין בו רק אש השורף ולא נק' אור המאיר כ"כ כאור הנר בשמן ופתילה והוא ההפרש בין אש לאור) והרי מובן עכ"פ שע"י השמן מתחבר האור בפתילה בב' גווני אור הנ"ל א' חיבור אש השחור שבאור השורף שיומשך זמן אחיזתו לכלות הפתיל' כנ"ל שזהו עיקר חיבור האור בפתילה והב' חיבור אור העליון הלבן וסיבת בהירתו כנ"ל שזהו בא מצד כליון השמן באור כאשר נשאב בפתיל' והאור מושך אותו נעשה באור זה ב' גוונין א' גוון השחור ששואב ומכלה הפתילה עם השמן המובלע בה והב' גוון האור העליון שהוא בהיר וזך כפי צלילת השמן כנ"ל וא"כ הרי ודאי כלול הי' בשמן תחלה ב' גווני אור הללו רק שיצאו מן ההעלם לגילוי באור הזה ע"י כליון השמן באור הדולק כאשר נשאב ונמשך אחר הפתילה שבזה הטעם גזרו אומר במצות נ"ח שיש שמנים שאין מדליקים בהם לפי שאינן נמשכים היטב אחר הפתילה לפי שבנ"ח צריך להיות ב' גווני אור בפתילה ושיומשך זמן הדלקתו שא"א בלא שמן טוב וצלול שנמשך אחר הפתילה מטע' שית' בעזר"ה וד"ל (ויש עוד דבר חמישי והוא כלי הנר עצמו שהוא המחזיק בתוכו כל ד' דברים הנ"ל השמן והפתילה ואור הכלול מב' גוונין הנ"ל שבלעדו לא יתקיים האור כלל):

שנר החנוכה

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

וזהו ושבתה הארץ, כי הנה משה אמר האזינו השמי׳ ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, וישעי׳ אמר בהיפוך שמעו שמי׳ והאזיני ארץ כי פי ה׳ דבר, ואיתא בזוהר פ׳ האזינו דרפ"ו, זכאה חולקי דמשה יתיר מכל נביאי עלמא כו׳ שמעו שמי׳ ישעי׳ דהוה יתיר רחיק ממלכא אמר שמעו שמי׳, משה דהוה יתיר קרוב לגבי מלכא כתי׳ האזינו השמי׳ כו׳ ר׳ יוסי אמר תו מה בין משה לישעי׳ משה אמר האזינו השמי׳ השמים שמי׳ עילאין אינון דאשתמודעין דאקרון שמא דהקב"ה, ותשמע הארץ ארץ עילאה ההיא דאשתמודעא ואיהי ארץ החיים, בישעי׳ כתי׳ שמעו שמי׳ ולא השמי׳, האזיני ארץ ולא הארץ, ואינון שמי׳ וארץ תתאין כו׳, והענין הוא דהנה נבואת ישעי׳ הי׳ בבי"ע לכן אמ׳ שמעו שמי׳ שהוא מרחוק כנ"ל בזוהר והאזיני בארץ וגם אמ׳ שמי׳ וארץ ולא השמי׳ והארץ, והוא מפני שנבואתו הי׳ מבי"ע והשמי׳ והארץ בה"א הידוע מורה על שמי׳ וארץ דאצי׳ שהם ז"א ומל׳, אבל משה הי׳ נבואתו מאצי׳ לכן אמר השמי׳ והארץ בה"א הידוע וגם שהי׳ מקרוב כמ"ש הזוהר לכן אמר ל׳ האזינו בשמי׳, וזהו ושבתה הארץ בה"א הידוע, כי קודם שבאו בנ"י לא"י קיבלה הארץ מבי"ע משא"כ כי תבואו אל הארץ מיד ושבתה הארץ בה"א הידוע שתקבל מבחי׳ מל׳ דאצי׳ ול׳ ושבתה היא כי הארץ היא בבחי׳ רצוא שתשוקתה לקבל מבחי׳ ארץ עילאה אבל אח"כ כי תבואו כו׳ ושבתה שתנוח מהרצוא הנ"ל ובזה מתורץ הקושיא הראשונה, דבאמת מיד כי תבואו ושבתה פי׳ שיגרמו היחוד זו"נ ואינו קאי על שמיטה כ"א כנ"ל וד"ל.

כי תבואו אל הארץ כו׳ ושבתה

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ועוד יש טעם והפרש בין ג"ע לעולמות, אשר מזה הטעם הב׳ מסתעף גם ההפרש הא׳ שבעולם הוא העלם ובג"ע גילוי, והוא כי עולמות שרשן ממדות הגם כי אין ערוך מדות עליונות לגבי מדות שלנו, כי למטה באדם השפעת החסד אינו עצמיות החסד כ"א שמדת החסד גורם להשפעה, כמו מי שהוא חסדן הוא משפיע לזולתו מה שמבקש ממנו, אבל למעלה השפעת החסד הוא השפעת החיים שהחסד בעצמו הוא החיים כמ"ש מכלכל חיים בחסד, מ"מ הרי נקרא בשם חסד דרועא כו׳. אבל חכמה מוחא הוא הגבה מאד נעלה שהרי יש בו ג"כ חכים ולא בחכמה, וזהו ביו"ד נברא העוה"ב ויו"ד הוא חכ׳ מוחא, ואפי׳ לפי הפי׳ שעוה"ב הוא בינה ה"ה ג"כ מג"ר. וזהו ההפרש בין ג"ע ובין העולם כי בעולמות מקור חיותן מהמדות לכן הוא העלם, ובג"ע מאיר ג"ר לכן שם הוא הגילוי, כי חכמה הוא השגת השכל ובינה הוא הבנה והשגה, בריקת וסקירת השכל, וכמו באדם שיש לבושים על כל האברים, ועל הפנים אין שום לבוש, והגם שיש לבוש ע"ג הראש הוא ע"ג גלגלתא דחפיא על מוחא, אבל על הפנים אין שום לבוש וכמ"ש יאר הוי׳ פניו אליך ותרגומו ינהר ה׳ שכינתי׳ לוותך.

אך צ"ל הרי יכול להיות גילוי מהמדות ומפני מה הוא העלם בעולמות, אך הנה אי׳ בע"ח שהתלבשות הוא דוקא בז"ת אבל לא בג"ר. והענין כי התלבשו׳ הוא השתלשלות עו"ע ומה שהעלול יכול להלביש ולהשיג את העילה זהו דוקא בז"ת אבל לא בג"ר (הג"ר של העילה נעשה עלול לגבי הגבוה ממנו ואין זה התלבשות, כי התלבשות הוא שהעילה מלובש בהעלול, אבל הג"ר של העילה הוא מלביש לעילה הגבוה אין זה התלבשות), ולכן בג"ע ששם מאיר ג"ר שאין שם התלבשות מאיר האור כמו שהוא, אבל בעולמות שהגילוי הוא מז"ת שהאור מאיר ע"י לבוש הוא העלם, עד שבריבוי הלבושים עד עוה"ז הגשמי הוא העלם והסתר גמור, וזהו שהג"ע קדמה לעולם. ונמצא שהחילוק בין ג"ע לעולם בב׳ דברים, שבג"ע שם הוא גילוי אלקות והגילוי ממוחין, אבל בעולם הוא העלם וחיותן ומקורן הוא מז"ת.

יפה שנה אחת

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

המשכת הכוחות מהנפש בצמצום

אך הארתן של הכוחות שנמשך להתלבש **באברי הגוף הרי זה בא בבחינת צמצום שהנפש מצמצם את עצמו בכדי** להתלבש **באברי הגוף** להיות **בבחינת חיות פנימי** לאברים **כו', ועל ידי זה הן באין בהגבלה** - אותם כוחות שהיו בנפש בבחינת היולי הם נעשים בהגדרה והגבלה ממש **עד שהן בערך בחינת הרוחניות שבאברים** כנ"ל שזה החלק העדין והזך שבאברים, שהוא הכלי לכוחות הנפש להיות **נתפס בהם כו'.**

וזהו גם כן הסיבה מה שהאור והחיות פנימי של הנפש בא בבחינת התחלקות באברי הגוף שאינו בשוה בכל האברים, בשונה מכח הרצון למשל שהוא נמצא בכל האברים במידה שווה, הרי הכוחות הפנימיים באים בהגבלה ובהתחלקות, שההתחלקות כנ"ל היא עוד מהנפש עצמה, **שהרי אינו דומה אור וחיות הנפש כמו שהוא בראש וכמו שהוא בגוף, שעם היות שהראש הוא קטן בכמות לגבי הגוף ומכל מקום הרי עיקר גילוי הנפש הוא בראש דוקא כו'** ששם נמצאים הכוחות הנעלים של האדם, כמו כח השכל, הראיה השמיעה וכו', **וברגל החיות במיעוט ביותר כו'.**

וזהו מפני שהגילוי דאור וחיות הנפש הוא לפי אופן הכלים שהחיות בא בבחינת התלבשות ותפיסא לפי מזיגת הכלי כנזכר לעיל, על כן לפי אופן דקות הכלי הוא גילוי אור הנפש – ככל שהכלי עדין וזך מתגלה בו חיות מרובה יותר של הנפש.

דהראש שהוא במזיגה דהרכבה בבחינת חומר דק דמשום זה הוא כלי מוכן יותר לאור וחיות הנפש, על כן מאיר שם אור הנפש בגילוי יותר דהיינו שמאירים שם כל הכחות הנעלים שבנפש כו', ובגוף הוא בבחינת מיעוט האור לגבי הראש שאור הנפש מצומצם שם כו', וברגל שהוא בבחינת חומר עב ביותר על כן גם אור הנפש מצומצם שם ביותר כו'. יוצא, שהסיבה להתחלקות הכוחות היא לא רק בכניסתן לכלים והאברים אלא כבר בהמשכת הכוחות מהנפש עצמה נאצלו באופן של הגבלה, והכלי מותאם לפי הכח הרוחני של הנפש המיוחד לו, ולפי זכות הכלי הרי הוא מתגלה.

ההארה מהכח מתחלקת באופנים שונים

וכמו כן בהתלבשות הכחות זה בזה שהכח העליון מתלבש בכח התחתון, - כפי שבהתלבשות כוחות הנפש באברים, הרי נעשה בכוחות הגשמה, כן הוא כשכח עליון מתלבש בכח תחתון, הרי נעשה בכח ירידה והגשמה. **וכמו השכל שמתלבש במדות וגם בכח התנועה והחילוך כו' כנזכר לעיל, הרי הוא בא בבחינת התחלקות, וכמו שנתבאר לעיל דאור השכל המתלבש במדות הוא בחינת חיצוניות השכל לבד** – שהרי עצמות השכל הוא מעל התלבשות במידות **כו', וכח התנועה מתלבש רק שכל המעשי** – שזו מדריגה יותר נמוכה גם מבחינת השכל המתלבשת במידות, ובודאי **שאין זה עצמות השכל כלל כו', ועצם ומהות השכל הוא** מתגלה **במוח שבראש דוקא כו'.**

וכן בשארי כחות כמו המדות שמתגלות בעיקר בלב, וכח התנועה גופא שנמצא ביד וגם ברגל הרי אינו בשוה בהם דעיקר כח התנועה לפעול ולעשות דבר הוא ביד ומה שבא ברגל הוא רק חיצוניות כח התנועה, המתבטא **בהילוך לבד כו', והיינו דלפי ערך הכלים** ואופן הגבלתם **כן מתצמצם אור וחיות הנפש בהם שמתמעט ממדריגה למדריגה כו'.**

וכל זה – שיש בחינות שונות של התחלקות, **הוא מפני שזהו התגלות בחינת האור הפנימי שיש בנפש היינו בחינת הכחות שבו** ולא בחינת המקיף שבו אין התחלקות **כו'.**

קיצור

והעיקר הוא כי הכוחות הם פנימיים היינו מוגבלים בעצם, והנפש שהיא בלתי מוגבלת כוללת בתוכה כחות מוגבלים, רק בהתכללותן בהעצם הן בלתי מוגבלים, והתגלות הארתן הוא על ידי צמצום הנפש, ולפי אופן האברים הוא הצמצום באור הנפש כו'.

חג השבועות, תער"ב, לפרט קטן

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ו

מלחמת אנטיוכוס – מלחמה רוחנית, להגביר החום הטבעי דיצה"ר. ולכן טמאו השמנים – חכמות חיצוניות המטמאות חכמה דקדושה, הפועלת "ביטול" במדות. מחכמה דקליפה באים למדות רעות. עד שמצאו פך שמן חתום בחותמו של כה"ג – אמונה פשוטה שלמעלה מהדעת.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה עַל מַתִּתְיָהוּ וּבָנָיו שֶׁעָמְדוּ בֶּאֱמוּנָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַיְנוּ בִּבְחִינַת חִזּוּק הָאֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְעַל יְדֵי זֶה כָּבְשׁוּ אֶת אַנְטִיּוֹכוּס הָעוֹבֵד לַחַמָּה, שֶׁרָצוּ "לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ", דְּמִלְחֶמֶת אַנְטִיּוֹכוּס הָיְתָה מִלְחָמָה רוּחָנִית, שֶׁלֹּא רָצָה בְּשִׁעְבּוּד גּוּפָם כִּי אִם בְּשִׁעְבּוּד נַפְשָׁם, וְזֶהוּ שֶׁרָצָה "לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ", דְּהַיְנוּ בְּחִינַת ז"א[כא] וּמַלְכוּת, שֶׁמֶשׁ וּלְבָנָה דִּקְדֻשָּׁה, וְעַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת מַמְשִׁיכִים בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת אוֹרוֹת בְּשֶׁמֶשׁ וּלְבָנָה לְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת ז"א וְנוּקְבָא (מַלְכוּת) עַד שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי שֶׁמֶשׁ הֲוָיָ' לְמַטָּה גַּם כֵּן, אֲבָל אַנְטִיּוֹכוּס רָצָה לְהַשְׁכִּיחָם כו' חַס וְשָׁלוֹם בִּכְדֵי לְהַגְבִּיר חַמָּה דִּלְעֵמַּת זֶה שֶׁהוּא חֹם הַטִּבְעִי דְּיֵצֶר הָרָע, וְזֶהוּ שֶׁטִּמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים (וְעַל יְדֵי זֶה חָשְׁבוּ לָבוֹא אֶל כַּוָּנָתָם הַתּוֹעֵבָה כו'), דְּשֶׁמֶן הוּא בְּחִינַת חָכְמָה, וְטִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים הוּא עִנְיַן חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁהֵן הֵפֶךְ חָכְמָה דִּקְדֻשָּׁה וּמְטַמְּאִים חָכְמָה דִּקְדֻשָּׁה, דְּחָכְמָה דִּקְלִפָּה הוּא בִּבְחִינַת יֵשׁ, הֵפֶךְ מֵחָכְמָה דִּקְדֻשָּׁה שֶׁהוּא בְּחִינַת מ"ה וּבִטּוּל דַּוְקָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "כָּל גֵּיא שׁוֹטֶה", דְּעִנְיַן הַיֵּשׁוּת וְהַגַּסּוּת הוּא מִצַּד הַשִּׁטּוּת וְהֶעְדֵּר הַחָכְמָה דַּוְקָא, אֲבָל בְּחָכְמָה הוּא הַבִּטּוּל, וּכְמוֹ "דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים", וְהַיְנוּ בְּהַכְנָעָה וְשִׁפְלוּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחָכְמָה דְּסִטְרָא אַחֲרָא[כב] הוּא הַהֵפֶךְ מִזֶּה, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת יֵשׁוּת דַּוְקָא, וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁמֵּחָכְמָה דִּקְלִפָּה עַל פִּי הָרֹב נוֹפְלִים בְּמִדּוֹת רָעוֹת, דְּמִדּוֹת רָעוֹת הֵם הֵפֶךְ הַחָכְמָה לְגַמְרֵי, דְּהַמִּדּוֹת הֵם מִצַּד הַפֵּרוּד דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ נִפְרָד" כו', וְהַחָכְמָה הוּא דְּבֵקוּת, וְכֵן הוּא בְּכֹחוֹת, הַהֶפְרֵשׁ בֵּין חָכְמָה לְמִדּוֹת, דְּחָכְמָה הוּא הֲנָחַת עַצְמוּתוֹ דַּוְקָא בְּכִוּוּץ הַנֶּפֶשׁ בְּלִי הֶרְגֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, וְהַמִּדּוֹת הֵן בְּהִתְפַּשְּׁטוּת בְּהֶרְגֵּשׁ דַּוְקָא כַּיָּדוּעַ, וְלָכֵן בִּקְדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת בְּחִינַת הַחָכְמָה פּוֹעֵל שֶׁגַּם הַמִּדּוֹת יִהְיוּ בִּלְתִּי בְּלִתִּי הֶרְגֵּשׁ כו', אַךְ בִּלְעֵמַּת זֶה עַל יְדֵי הַחָכְמָה דַּוְקָא נוֹפֵל בְּמִדּוֹת רָעוֹת, מִשּׁוּם דְּהַחָכְמָה הִיא בִּבְחִינַת יֵשׁוּת וְגַסּוּת לָכֵן מִזֶּה בָּא דַּוְקָא לְכָל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, דְּ"לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ נִפְרָד" כו'. וְזֶהוּ שֶׁטִּמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים, בְּחִינַת חָכְמָה דְּתוֹרָה עַל יְדֵי חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת כו', עַד שֶׁמָּצְאוּ פַּךְ אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן חָתוּם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, פֵּרוּשׁ כֹּהֵן גָּדוֹל הוּא אֲרִיךְ־אַנְפִּין (כֶּתֶר), וְחוֹתָמוֹ הוּא בְּחִינַת יְסוֹד דַּאֲרִיךְ־אַנְפִּין שֶׁעַל יָדוֹ נִמְשָׁךְ בְּחִינַת שֶׁפַע הַפְּנִימִי, הוּא בְּחִינַת הַשֶּׁמֶן דִּכְתִיב בּוֹ "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ", שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁהוּא מוֹשֵׁחַ וְעוֹשֶׂה אֶת בְּחִינַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁבְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת, אֲשֶׁר גֶּדֶר בְּחִינָה זוֹ לֹא יֵשׁ כְּלָל לְעֵמַּת זֶה, וְהִמְשִׁיכוּ זֶה עַל יְדֵי הִתְגַּבְּרוּת אֱמוּנָתָם בִּבְחִינַת אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה שֶׁלְּמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וּבַתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה סָתוּם דְּתוֹרָה שֶׁמִּתְגַּבֵּר וּמַעֲבִיר אֶת הַחֹם הַטִּבְעִי, וְלָכֵן הַמָּקוֹם דְּנֵר חֲנֻכָּה הוּא בְּפֶתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ, שֶׁבְּכֹחוֹ לְהָאִיר גַּם אֶת בְּחִינַת חוּץ שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, וּזְמַן הַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה הוּא "מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה וְעַד שֶׁתִּכְלֶה" כו', פֵּרוּשׁ מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה הוּא עִנְיַן שְׁקִיעַת הַחַמָּה דִּלְעֵמַּת זֶה, הוּא הַחַמָּה מַה שֶּׁאֵם אֶלִּיאוּס חַמָּה שְׁמָהּ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַחֹם דְּחָם אַבִי כְּנַעַן חֲמִימוּת הַתַּאֲוָה וּרְצוֹנוֹת זָרוֹת כו',

שבת חנוכה, תרפ"ו

כא. זעיר אנפין (ששת המדות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד). כב. של הצד האחר (המנגד לקדושה).

לקוטי דיבורים

והנה חסרון הכלי ר"ל מנפילת השינים וחיתוך היד והרגל, הרי זה אינו פועל שום שינוי בהנפש, שנאמר אשר חסרון השיניים או יד ורגל פועלים בהנפש, דאז אין הנפש מגלה ושופע כוחותיו אלו, אין הענין כן, אלא דפעולת הנפש בשפעת כוחותיו הוא בשוה בין שישנם האברים בשלימותם ובין שהם ח"ו חסרים, בלי הבדל כלל, אבל לגבי הכוחות הפרטיים הרי יש הבדל בין אם פעולתם הוא מלובש בהאבר השייך להכוח ההוא, או שבלתי מלובש, דבעת שהוא מלובש בהאבר הרי מוציא גבורתו בהאבר ההוא, כפי תוכן תעודת פעולותיו, כמו בהסעת האבן ממקום למקום בגבורתו של כוח התנועה הבא על ידי אבר היד והרגל, או בכוח אחר, אבל בעת

שהוא בלתי מלובש בהאבר שלו, הנה גבורת כוחו חזק יותר, שאין לו במה להוציאו, אין לו במה לחיות את חוזקו, ולזאת הנה אז דוקא כוחו גדול יותר, ויש להשערה זו סעד בענין החלומות, דיש מוחשי אשר חלומות בעלי מומים ח"ו הוא יותר במחוזות כאלו אשר בהיותם ער חסר להם, כמו ר"ל מי שנעשה חרש או סומא, הנה החלומות שלהם על הרוב הוא כמו שיושבים בחבורת אנשים ושמעו ניגונים שונים או דברי חכמה וסיפורים, או שראו מחזות שונות וכדומה (גם זה תלוי במהותם הפרטי בהתפתחות כוח ההצטיירות שבנפשם) וטעם הדבר הוא לפי דאז מוציאים הכוחות תקפם וגבורתם הנמצא בהם, הם חיים את החוזק שלהם, ולהיותם חסרים פועל, הנה כוח גבורתם חזק יותר מכמו חבריהם שארי הכוחות שיש להם האברים שלהם. דשארי הכוחות הנה בעת החלום הם רפוים וחלושים כלומר עייפים מעבודתם ביום, אבל כוחות אלו הרי לא הוציאו כוח גבורתם הניתן להם מהנפש, ולזאת הם תקיפים יותר בעת החלום, אם כן הרי גם ר"ל החסר דעה, שלם הוא בשלימות הנפש, ולכן גם בעל מום מוליד שלם, ומכל שכן אלו אשר השכלים דעניני עולם מקבלים בטוב מדוע לא יוכלו לקבל שכל תורה, ואין זה אלא שאינם עוסקים בזה.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרנ"ב

היו ימים אשר גם אשתו של רא"ל הלכה אל הנהר עם בעלה, לשאוב איזה דליים מים בכוונה לשם שמים, אשר בני ישראל ירחצו את ידיהם קודם תפלתם.

כה עבר משך כשתי שנים, ובנתים[24] נעשה גם בנם משולם זוסיא לבר־מצוה, ובנם הבכור כבן שמונה עשר שנה. ויאמרו להוריהם כי חפצים הם ללמוד בישיבה, וההורים הסכימו על זה.

בנסוע הבנים לישיבה, אמרה אשת רא"ל לאישה, כי יקחו לביתם שני נערים מהלומדים בתלמוד תורה תמורת שעלה להם מזונות בניהם בהיותם בביתם, מה שהוטב בעיני רא"ל וימהר לעשותו.

כעבור איזה זמן שמעו ההורים מפי עובר אורח, כי בניהם לומדים בישיבה ומצליחים בלימודם.

הרא"ל ואשתו יודעים הם באמונה אשר בזכות הספקת מים להבתי כנסיות ובזכות החזקת הנערים הלומדים, ריחם השי"ת עליהם ויאיר עיני בניהם בתורתו הקדושה. ויודו ויתנו שבח והודי' על החסד הגדול אשר עשה אתם לפקוח עיני בניהם בתורתו הקדושה, ולהעיר לבבם בעבודתו הק'.

ויהי היום וערב שבת הי', ור' אליעזר ליפא דולה מים מן הנהר למלאות את חביתו, וירא כי דג בהדלי, וזה שבתות אשר דגים ובשר לא עלו על שלחנו כי נתצמצמה פרנסתו מאד. וישמח על הדג, ויביאה לביתו ויתנה לאשתו לעשותה לכבוד שבת.

ר' אליעזר ליפא ושני הנערים חניכיהם הלכו לרחוץ את בשרם לכבוד שבת, ובעלת הבית נתחה את הדג, ויהי בפתחה בטן הדג ויתנוצץ אבן טוב לעיני', ותתבהל מאד.

כששב רא"ל והנערים מבית המרחץ, מצא את אשתו עגומה מאד. וישאלה ולא רצתה להגיד לו, אבל אחרי כן אמרה לו: אתה הגדת לי את אשר שמעת מפי ר' גדלי' מלמד אשר האיש המתפרנס מיגיע כפיו אשרי לו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא[25], ובכל עת הנני מברכת את השי"ת ומשבחת אותו על אשר נתן לנו פרנסה כשרה ביגיע כפיך, וכמה פעמים חפצתי גם אני ללכת אתך אל הנהר לעזור לך לשאוב מים, ואמרת כי אשה אינה צריכה לעשות מלאכה כזו.

---

24) אוצ"ל: ובינתיים.

25) ראה ברכות ח, א.

ועתה – אומרת האשה בעצבון רוח – הנני יראה כי תמאס בעבודתך הנכבדה, ותבחר לשלוח ידך במסחר וקנין, אשר לא בכל זמן היא פרנסה כשרה.

ויתמה רא"ל על דברי אשתו, ויאמר לה, כי מה זה היום עלתה על דעתה דבר כזה, הלא יודעת היא אשר כמה פעמים הציעו לו מסחרים שונים, ומיאן בהם, ובאיזה סיבה עלתה מורא בלבה, כי יעזוב את פרנסתו ויחליפה במסחר וקנין.

ותספר האשה לאישה, כי מצאה אבן יקרה בבטן הדגה. וכשמוע הרא"ל על אודות המציאה ובראותו האבן הטוב התעצב אל לבו, בזכרו את הסיפור אשר שמע מאת המלמד ר' גדלי', המאורע שהי' עם התנא, אשר מן השמים נתנו לו רגל זהב מעל שלחנו אשר בגן עדן.

וכראות האשה אשר אישה התעצב, ותאמר לו: הנה בעוד שעה יבוא האורח הטוב, שבת קודש, הסר כל עצב מלבך ואחר השבת נתייעץ מה לעשות.

אגרות קודש

ב"ה ב' אייר תרצ"ה

ווארשא

אל התלמיד הנכבד מו"ה משה שי'

שלום וברכה.

נהניתי לקרוא האמרו במכתבו כי חינוכו קיבל אצל אחד מתלמידנו שי' ואח"כ למד בישיבת תו"א יצ"ו ונחקק אצלו התשוקה בלימוד החסידות ותפלה במתינות ומבקש סדר בזה.

אינני יודע כמה הוא מדת ידיעתו בלימוד החסידות, האם יכול הוא ללמוד לעצמו, או שהלימוד בעצמו יכבד עליו, אבל בכל אופן הנה המאמרים הנדפסים בהקונטרסים שיש בהם מאמרים קלים בודאי ביכולתו ללמוד לעצמו.

וטוב שיהי' לו חבר עם מי ללמוד שיוצרך לו להסביר לזולתו דזה מה שמסבירים מועיל שהענין יהי' מובן יותר, דבזה שמסבירים לזולתו ומדברים בהענין הנה אז מתיישב הענין במוח ולב.

ונחוץ הוא אשר אחר לימוד איזה שורות וסליק ענינא לחזור עליו, אויסריידין כמו בהלימוד דנגלה בלימוד איזה סוגיא אשר כל ענין העולה בכמה שורות רעדט מען איבער בעל פה בקול ובנגון, וכן צריך להיות גם בלימוד חסידות אשר כל ענין הנלמד באיזה שורות צריכים לחזור עליו, ובסוף הפרק צריכים לחזור אויסריידין את כל מה שנאמר בהפרק ההוא.

בטח בין חביריו שי' בהישיבה נמצא בעלי כשרון וחוש שיכולים להבין ענין שכלי, כי מי שהוא בעל שכל וחוש הנה כאשר שומע איזה ענין של חסידות בהכרח שיומשך לזה, וכאשר ימצא אחד או שנים וילמוד עמהם אז בעזה"י ימצאו נחת וענג.

הסדר בתפלה הנה בדרך כלל כל ימי החול צריך להיות התפלה במתינות לשמוע פירוש המלות ולכוין בפסוק ראשון דק"ש ובפרשה ראשונה דזה אפשר רק עפ"י הקדמת ההכנה במקצת עכ"פ בברכת ק"ש, שיהי' עכ"פ איזה התעוררות לאמירת שמע ישראל.

אמנם בשבת צריכים להתפלל במתינות שעה ארוכה להתבונן באיזה ענין של חסידות שישנו במוחו, ולחזור עליו במחשבה, שהוא כמו ענין הסתכלות באיזה ציור נאה אשר מאליו וממילא יתפעל על יופי הציור ההוא, הנה כמו"כ כל כך יחשוב בהענין שיודעו, ויתבונן בו בהעמקת דעתו ויחזור ויתבונן עד אשר מאליו וממילא הדברי התפלה שאומר יוצאים מעומקא דלבא, אם בתהלה ושבח בפסוקי דזמרה או בבקשת רחמים בברכת ק"ש.

אין צריך להביט להתחשב עם שום מניעה ועיכוב בעולם כלל, ויתנהג בהנהגתו זאת ללמוד בכל יום ויום שעה קבועה דברי חסידות, ויתפלל במתינות ויעסוק בלימוד התורה בהתמדה, והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

ישתדל לעתים קרובות להתראות עם הרה"ג הרש"ז שי' ועם הרה"ג הר"א שי' ולקבוע איזה זמן המוכשר להם ולו ללמוד איזה מאמר והעיקר לשמוע דברי התעוררות, וכל מה שישמע מהם יחזור עליהם כמה פעמים עד אשר יוחקק במוחו ויוקבע בלבבו, השי"ת יסיר מאתו כל מונע ומעכב מלימוד דברי חסידות ומהתפלה במתינות ויהי' בעזרו לשקוד בתורה ויראת שמים.

ושאלתו בדבר לבישת זופעצע יכול למלאות חפצם בזה.

יודיע מה הוא למודו בהוה בנגלה ובחסידות, ומהות החברים שי' שלו בהישיבה, ואיך הוא הסדר אצלו בדבר ק"ש שעה"מ, ובדברי מקוה איך נוהגים.

אג"ק מוהריי"צ כרך ג

פרשת צו

ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב צַו אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל
מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ
הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ג וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־
בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל
הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ:
(לוי) ד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא
אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר:
ה וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר
עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה
וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: ו אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס (ישראל) ז וְזֹאת תּוֹרַת
הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ: ח וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה
וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה:
ט וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָכֵל
בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: י לֹא
תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשָּׁי קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: יא כָּל־זָכָר בִּבְנֵי
אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה חָק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כֹּל
אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

נקודות משיחות קודש (לקוטי־שיחות חכ"ב ע' 2)

זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה (ו, ב)

וְהוֹדִיעֲךָ, שֶׁאַע"פּ שֶׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְאֵין קָרְבָּן נוֹהֵג, אִלּוּלֵי הַתִּינוֹקוֹת שֶׁקּוֹרִין בְּסֵדֶר הַקָּרְבָּנוֹת - לֹא הָיָה הָעוֹלָם עוֹמֵד . . אִם אַתֶּם עוֹסְקִים וְקוֹרִים בְּפָרָשַׁת עוֹלָה וְשׁוֹנִין בְּפָרָשַׁת קָרְבָּנוֹת - מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ אַתֶּם מַקְרִיבִים קָרְבַּן עוֹלָה לְפָנַי, שֶׁנֶּאֱמַר "זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה" (תנחומא)

מֻסְבָּר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, שֶׁמַּעֲלָתָהּ שֶׁל הַקָּרְבַּת הַקָּרְבָּנוֹת, הִיא לֹא בָּעֲבוֹדָה הָרוּחָנִית, אֶלָּא דַּוְקָא שֶׁהִיא פְּעֻלָּה גַּשְׁמִית - שְׁחִיטַת בְּהֵמָה גַּשְׁמִית ע"ג הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁזֶּה מְבַטֵּא אֶת בְּחִירָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בְּיִשְׂרָאֵל, לֹא מִצַּד מַעֲלוֹתֵיהֶם הָרוּחָנִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ הַחָפְשִׁי שֶׁל הַקָּבָּ"ה. לָכֵן מַעֲשֶׂה גַּשְׁמִי מַבִּיעַ אֶת הַקֶּשֶׁר הֶעָמֹק בֵּין הַקָּבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל.

עַל־פִּי־זֶה נוֹכַל לְהָבִין מַדּוּעַ הַמִּדְרָשׁ אוֹמֵר שֶׁ'אִילּוּלֵי הַתִּינוֹקוֹת שֶׁקּוֹרִין בְּסֵדֶר הַקָּרְבָּנוֹת - לֹא הָיָה הָעוֹלָם עוֹמֵד', כִּי כְּשֶׁאָדָם מְבַגֵּר לוֹמֵד אֶת תּוֹרַת הַקָּרְבָּנוֹת, עִקַּר הַדָּגֶשׁ הוּא הַלִּמּוּד וַהֲבָנַת הָעִנְיָן, שֶׁזֶּה בְּעִקַּר פְּעֻלָּה רוּחָנִית. וְאִלּוּ כַּאֲשֶׁר יֶלֶד קוֹרֵא בְּפָרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת, הוּא עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ וּמֵבִין כְּלָל בָּעִנְיָן, וְכָל פְּעֻלָּתוֹ בִּקְרִיאַת פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת הִיא פְּעֻלָּה גַּשְׁמִית.

שני יב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן
וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ
עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר
וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב: יד עַל־מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה
מְרֻבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תֻּפִינֵי מִנְחַת פִּתֵּים תַּקְרִיב
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: טו וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו
יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תֻּקְטָר: טז וְכָל־
מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל: פ יז וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט
הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הִוא: יט הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ
תֵּאָכֵל בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד: כ כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ
יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיו
תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ: כא וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ
יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם:
כב כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא:
כג וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: פ
ז א וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא:
ב בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־
הָאָשָׁם וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ג וְאֵת
כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב: ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת
עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: ה וְהִקְטִיר אֹתָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם הִוא: ו כָּל־זָכָר
בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֻנּוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הִוא: ז כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ לוֹ יִהְיֶה: ח וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת־
עֹלַת אִישׁ עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:
ט וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה

בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל־מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לֹו תִּהְיֶה: ׳ וְכָל־מִנְחָה בְלוּלָה־בַשֶּׁמֶן וַחֲרֵבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ה ע' 134)

וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן . . וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר (ו, ג־ד)

שְׂרֵפַת חֶלְקֵי הַקָּרְבָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ מְסַמֶּלֶת אֶת זִכּוּכוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, וְהַעֲלָאָתוֹ לִקְדֻשָּׁה. בְּאֹפֶן כְּלָלִי נֶחֱלָקִים הֵם לִשְׁנַיִם: חֶלְקֵי הַקָּרְבָּן שֶׁנִּשְׂרָפִים כָּלִיל, הֵם מְסַמְּלִים אֶת הַחֲלָקִים הַזַּכִּים שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁנֶּהֱפָכִים לִהְיוֹת חֵלֶק מֵהַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ תַּשְׁמִישֵׁי מִצְוָה. לְעֻמַּת זֹאת, הָאֵפֶר שֶׁנִּשְׁאָר מִן הַקָּרְבָּן, מְסַמֵּל אֶת הַחֵלֶק הַגַּס שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת לִקְדֻשָּׁה, וְרַק מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַיְּהוּדִי לִצְרָכִים אֲחֵרִים.

הָאֵפֶר עַצְמוֹ נֶחְלָק גַּם לִשְׁנַיִם, יֵשׁ אֵפֶר שֶׁבּוֹ מְקַיְּמִים אֶת מִצְוַת ׳תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן׳, הָאֵפֶר מְסֻלָּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, אַךְ הוּא נִשְׁאָר "אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ" - קָרוֹב לַמִּזְבֵּחַ, אֵלּוּ חֶלְקֵי הָעוֹלָם שֶׁאֵינָם הוֹפְכִים לִהְיוֹת חֵלֶק מֵהַקְּדֻשָּׁה, אַךְ רוֹאִים בָּהֶם שֶׁהֵם מְשַׁמְּשִׁים לְעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה. וְאֵלּוּ יֵשׁ אֵפֶר שֶׁבּוֹ מְקַיְּמִים אֶת מִצְוַת ׳הוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן׳, אֵפֶר זֶה מוּצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, עַל פָּנָיו אֵינוֹ נִרְאֶה כְּלָל שֶׁמּוֹעִיל לְעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, אַךְ גַּם בּוֹ הַמַּטָּרָה הַסּוֹפִית הִיא לְהָבִיא תּוֹעֶלֶת לְעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה.

שלישי יא וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה: יב אִם עַל־תּודָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב | עַל־זֶבַח הַתּודָה חַלֹּות מַצּות בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּות מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן: יג עַל־חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח תּודַת שְׁלָמָיו: יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לֹו יִהְיֶה: טו וּבְשַׂר זֶבַח תּודַת שְׁלָמָיו בְּיום קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: טז וְאִם־נֶדֶר | אֹו נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיום הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּותָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל: יז וְהַנּותָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיום הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: יח וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיום הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לֹו פִּגּול יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: יט וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהֹור יֹאכַל בָּשָׂר: כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: כא וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אֹו | בְּבְהֵמָה טְמֵאָה אֹו בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שור וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ: כד וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ: כה כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ: כו וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מֹושְׁבֹתֵיכֶם לָעוף וְלַבְּהֵמָה: כז כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: פ כח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זֶבַח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמָיו: ל יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־הַחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: לא וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: לב וְאֵת שֹׁוק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם: לג הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לֹו תִּהְיֶה שֹׁוק הַיָּמִין לְמָנָה: לד כִּי אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת | שֹׁוק הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־עולָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לה זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיום הִקְרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה: לו אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיום מָשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עולָם לְדֹרֹתָם: לז זֹאת הַתּורָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים: לח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי בְּיום צַוֹּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה בְּמִדְבַּר סִינָי: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חל"ז ע' 1)

וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים (ו, ד)

אֵין זוֹ חוֹבָה, אֶלָּא דֶּרֶךְ אֶרֶץ - שֶׁלֹּא יְלַכְלֵךְ בְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תָּמִיד (רש"י)

הִקְשָׁה הָרַמְבָּ"ן: מִנַּיִן לְרַשִּׁ"י שֶׁאֵין זוֹ חוֹבָה? וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב

בְּפַשְׁטוּת, אִם הָיְתָה חוֹבָה לְהַחְלִיף אֶת הַבְּגָדִים, הָיָה צָרִיךְ לְצַוּוֹת לְהָכִין סֵט נוֹסָף שֶׁל בְּגָדִים פַּחוֹת חֲשׁוּבִים מֵהַבְּגָדִים הָרְגִילִים שֶׁיְּשַׁמְּשׁוּ לְהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן. וּמִזֶּה שֶׁאֵין צִוּוּי מְיֻחָד עַל כָּךְ - מַשְׁמַע שֶׁהַחְלָפַת הַבְּגָדִים הִיא דֶּרֶךְ אֶרֶץ וְלֹא חוֹבָה.

רביעי **ח** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב קַח
אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְאֵת | פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים
וְאֵת סַל הַמַּצּוֹת: ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת:
ו וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם
בַּמָּיִם: ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט
וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֵפֹד
וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפֹּד לוֹ בוֹ: ח וַיָּשֶׂם
עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
הַתֻּמִּים: ט וַיָּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם
עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב נֵזֶר
הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: י וַיִּקַּח מֹשֶׁה
אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: יא וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע
פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־
הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם: יב וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִّשְׁחָה עַל
רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: יג וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה
אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט
וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חל"ז ע' 5)

וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן . . וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַّחֲנֶה (ו, ג-ד)

בְּגָדִים שֶׁבִּשֵׁל בָּהֶן קֹדֶרָה לְרַבּוֹ - אַל יִמְזוֹג בָּהֶן כּוֹס לְרַבּוֹ, לְכָךְ "וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים" - פְּחוּתִין מֵהֶן (רש"י)

אם הוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן הִיא פְּעֻלָּה פְּחוּתָה מִתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, מַדּוּעַ אוֹתוֹ כֹּהֵן עוֹשֶׂה אֶת שְׁתֵּי הַפְּעֻלּוֹת? לְכְאוֹרָה מַתְאִים יוֹתֵר שֶׁיַּעֲשׂוּ עַל־יְדֵי שְׁנֵי כֹּהֲנִים שׁוֹנִים? וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב, וְלִלְמֹד מִכָּךְ הוֹרָאָה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם: כַּאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא בְּבִטּוּל גָּמוּר לַבּוֹרֵא, וְכָל מַטָּרַת פְּעֻלּוֹתָיו הִיא לְמַלֵּא אֶת רְצוֹן ה', אֵין הֶבְדֵּל אֶצְלוֹ אִם הַפְּעֻלָּה שֶׁעוֹשֶׂה חֲשׁוּבָה אוֹ פְּחוּתָה, בְּאֹם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת - הוּא עוֹשֶׂה. לָכֵן יָכוֹל הַכֹּהֵן לַעֲשׂוֹת אֶת שְׁתֵּי הָעֲבוֹדוֹת, לַמְרוֹת שֶׁאַחַת מֵהֵן פְּחוּתָה בַּמַּעֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּצַּד נְקוּדַת מַבָּטוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן כְּלַפֵּי הַקָּבָּ"ה אֵין הֶבְדֵּל בֵּין שְׁתֵּי הַפְּעֻלּוֹת.

חמישי יד וַיַּגֵּשׁ אֵת פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת: טו וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו: טז וַיִּקַּח אֶת־
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד
וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
הַמִּזְבֵּחָה: יז וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־
פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: יח וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן
וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל: יט וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק
מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כ וְאֶת־הָאַיִל
נִתַּח לִנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־
הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפִּדֶר: כא וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעַיִם
רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה
עֹלָה הִוא לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 217)

אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה (ו, ו)

תָּמִיד - אֲפִילוּ בְּשַׁבָּת, תָּמִיד - אֲפִילוּ בְּטֻמְאָה (ירושלמי יומא פ"ד ה"ו)

מְבֹאָר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְרַמֵּז עַל לִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְאֵשׁ תָּמִיד רוֹמֶזֶת עַל הַתְּשׁוּקָה וְהַהִתְלַהֲבוּת לַקָּבָּ"ה הַבּוֹעֶרֶת תָּמִיד בְּלִבּוֹ שֶׁל כָּל אָדָם. מִדִּבְרֵי הַיְרוּשַׁלְמִי נִתָּן לִלְמֹד הוֹרָאָה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם: שַׁבָּת - מַשְׁמָעוּתָהּ הִתְנַתְּקוּת מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, וְהִתְחַבְּרוּת אַךְ וְרַק לְעִנְיָנִים רוּחָנִיִּים. בְּמַצָּב כָּזֶה יָכוֹל לַחְשֹׁב הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ זָקוּק לַלַּהַט וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁבְּלִבּוֹ לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּבָּ"ה. אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה, אֵשׁ תָּמִיד - אֲפִילוּ בְּשַׁבָּת, גַּם כְּשֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּהִתְעַלּוּת רוּחָנִית וּמְנֻתָּק מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, צָרִיכָה לִבְעֹר בּוֹ גַּם בְּחִיצוֹנִיּוּת הִתְלַהֲבוּת וּתְשׁוּקָה. טֻמְאָה - הוּא הַמַּצָּב הַגָּרוּעַ בְּיוֹתֵר, הָאָדָם נִמְצָא בִּרְחוּק גָּמוּר מִן הַקְּדֻשָּׁה. וְאִם כָּךְ עָלוּל הוּא לַחְשֹׁב, שֶׁאֵבֵד אֶת הַקֶּשֶׁר עִם הַקְּדֻשָּׁה, וְלָכֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ חֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת בִּדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. בָּא הַכָּתוּב וּמְלַמְּדֵנוּ אֵשׁ תָּמִיד - אֲפִילוּ בְּטֻמְאָה, גַּם בְּמַצָּב גָּרוּעַ בְּיוֹתֵר, הָאָדָם צָרִיךְ לְעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ אֶת 'אֵשׁ הַתָּמִיד' וְהִיא תְּרוֹמֵם אוֹתוֹ מִמַּצָּבוֹ הַיָּרוּד.

ששי כב וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ
אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל: כג וַיִּשְׁחָט |

וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־אַהֲרֹן הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית:
כד וַיַּקְרֵב אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־
תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
רַגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב: כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־
שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין: כו וּמִסַּל
הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר | לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת
וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל־
הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין: כז וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי
אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה
עַל־הָעֹלָה מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הִוא
לַיהוָה: כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (רשימות חוברת קלד)

וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֶמְצוֹ . . וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ . . וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו . . לֹא תֵּאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם (ו, ח־י)

לֹא תֵּאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם - אַף הַשִּׁירַיִם אֲסוּרִים בְּחָמֵץ (רש״י)

קָרְבַּן הַמִּנְחָה, הֶעָשׂוּי מִקֶּמַח, רוֹמֵז עַל צָרְכֵי הָאָדָם. הַקֹּמֶץ הַמּוּרָם מִן הַמִּנְחָה וּמֻקְטָר עַל הַמִּזְבֵּחַ, רוֹמֵז לַזְּמַן הַמֻּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וּתְפִלָּה - שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל הִנּוּ מִקְצַת הַיּוֹם. וְאֵלּוּ שְׁיָרֵי הַמִּנְחָה - הַמֻּתָּרִים בַּאֲכִילָה - מוֹרִים לִשְׁאָר הַזְּמַן שֶׁבּוֹ עוֹסְקִים בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כְּשֵׁם שֶׁהַקְּרָבַת הַקֹּמֶץ מְקַדֶּשֶׁת וּמַתִּירָה אֶת הַשְּׁיָרִים, כָּךְ הַזְּמַן הַמֻּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם, מַתִּיר וּמְקַדֵּשׁ אֶת שְׁאָר הַיּוֹם שֶׁהָעִסּוּק בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם יִהְיֶה "חֲלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ". וּכְשֵׁם שֶׁשְּׁיָרֵי הַמִּנְחָה אֲסוּרִים בְּחָמֵץ, כָּךְ גַּם שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בִּשְׁאָר הַיּוֹם בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָיו לַעֲבוֹד מִתּוֹךְ עֲנָוָה וְהִתְבַּטְּלוּת לְבוֹרֵא הָעוֹלָם.

שביעי ל וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אַהֲרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־
בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־
בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ: לא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
וְאֶל־בָּנָיו בַּשְּׁלוּ אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם
תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמִּלֻּאִים
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ: לב וְהַנּוֹתָר
בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: לג וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם
כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת־יֶדְכֶם: לד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
לה וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת
יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ
כִּי־כֵן צֻוִּיתִי: לו וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חי״ב ע׳ 20)

אִם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ (ז, יב)

אִם עַל דְּבַר הוֹדָאָה עַל נֵס שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהֹלְכֵי מִדְבָּרִיּוֹת וַחֲבוּשֵׁי בֵּית הָאֲסוּרִים וְחוֹלֶה שֶׁנִּתְרַפֵּא (רש״י)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מִנַּיִן לְרַשִׁ״י שֶׁקָּרְבַּן תּוֹדָה הוּא עַל נֵס דַּוְקָא, וְלֹא תּוֹדָה לַה׳ סְתָם? וְגַם אִם הַכַּוָּנָה עַל נֵס, מַה הֶכְרֵחַ לוֹמַר דַּוְקָא ד׳ נִסִּים אֵלּוּ בִּלְבַד? וְיֵשׁ לוֹמַר: אֵלּוּ קָרְבַּן תּוֹדָה הוּא הוֹדָאָה לַה׳, הָיוּ צְרִיכִים לְהָבִיא קָרְבַּן תּוֹדָה כָּל יוֹם, שֶׁהֲרֵי הַקָּבָּ״ה עוֹשֶׂה חֲסָדִים בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע עִם כָּל אָדָם. וְזֶה אֵינוֹ מִתְקַבֵּל עַל הַדַּעַת. לָכֵן רַשִׁ״י מְפָרֵשׁ שֶׁקָּרְבַּן תּוֹדָה מְבִיאִים עַל אֵרוּעַ חָרִיג - נֵס. וְדַוְקָא ד׳ נִסִּים אֵלּוּ, כִּי הַצִּוּוּי לְהָבִיא קָרְבַּן תּוֹדָה נֶאֱמַר לְדוֹר הַמִּדְבָּר, שָׁם קָרוּ נִסִּים גְּלוּיִים כָּל יוֹם - יְרִידַת הַמָּן, עַנְנֵי הַכָּבוֹד, בְּאֵר מִרְיָם וְכוּ׳, וְאִם הַכַּוָּנָה בְּקָרְבַּן תּוֹדָה הִיא עַל נֵס סְתָם, הָיוּ דּוֹר הַמִּדְבָּר צְרִיכִים לְהָבִיא קָרְבָּן כָּל יוֹם. לָכֵן רַשִׁ״י מְפָרֵשׁ דַּוְקָא ד׳ נִסִּים הַלָּלוּ, שֶׁבְּדוֹר הַמִּדְבָּר לֹא הָיוּ.

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן
בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן
קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ,
וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה,
וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל
בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא,
וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – תפארת לוי יצחק, ס׳ ויקרא ע׳ מז)

וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ (ח, יב)

יֵשׁ לְהָבִין בִּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים, מַדּוּעַ מְשִׁיחַת אַהֲרֹן נֶעֱשְׂתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, אַף שֶׁכְּהֻנָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה פְּחוּתָה בְּדַרְגָּתָהּ מִכְּהֻנָּתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן. בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת מְבֹאָר שֶׁמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן הֵם כְּנֶגֶד תּוֹרָה

וּתְפִלָּה. מֹשֶׁה כְּנֶגֶד תּוֹרָה - 'זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי'. אַהֲרֹן כְּנֶגֶד תְּפִלָּה - 'תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד קָרְבָּנוֹת תִּקָּנוּם'. לָכֵן מְשִׁיחַת אַהֲרֹן הָיְתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, הֱיוֹת שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁבָּעוֹלָם שָׁרְשָׁם מִן הַתּוֹרָה, לָכֵן גַּם הַתְּפִלָּה (אַהֲרֹן) צְרִיכָה לָבוֹא עַל־יְדֵי תּוֹרָה (מֹשֶׁה).

מפטיר לו וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מִלֹּאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת־יֶדְכֶם: לז כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: לח וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־כֵן צֻוֵּיתִי: לט וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ג ע' 978)

בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא יָנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר (ז, טו)

בְּקָדָשִׁים לַיְלָה הוֹלֵךְ אַחַר הַיּוֹם (חולין פג, א)

יֵשׁ לְבָאֵר עַל־פִּי פְּנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים, מַדּוּעַ בְּסֵדֶר הָעוֹלָם הַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַלַּיְלָה, וְאֵלּוּ לְגַבֵּי הַקָּרְבָּנוֹת הַלַּיְלָה הוֹלֵךְ לְאַחַר הַיּוֹם. וְיֵשׁ לוֹמַר, הָעוֹלָם מַתְחִיל בָּ"עֶרֶב" מַצָּב חָשׁוּךְ בְּרוּחָנִיּוּת, וְתַפְקִידוֹ שֶׁל הָאָדָם לְהָפְכוֹ לְ"יוֹם" אוֹר. הַקָּרְבָּנוֹת לְעֻמַּת זֹאת, מוֹרִים עַל אוֹר נַעֲלֶה שֶׁיּוֹרֵד לָעוֹלָם וּבְכֹחוֹ אֶפְשָׁר לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם. לָכֵן קֹדֶם כָּל מַגִּיעַ הָאוֹר, וְרַק אַח"כ מְאִירִים עִמּוֹ אֶת הַלַּיְלָה.

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת פרשת צו לקריאה בציבור ולשמו"ת בירמיה פרק ז

כא כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹלֹתֵיכֶם סִפּוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאִכְלוּ בָשָׂר: כב כִּי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וָזָבַח: כג כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְקוֹלִי וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וַהֲלַכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לְמַעַן יִיטַב לָכֶם: כד וְלֹא

שָׁמְעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיֵּלְכוּ בְּמֹעֲצוֹת בִּשְׁרִרוּת לִבָּם הָרָע וַיִּהְיוּ לְאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים:
כה לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם
אֶת־כָּל־עֲבָדַי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ: כו וְלוֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיַּקְשׁוּ
אֶת־עָרְפָּם הֵרֵעוּ מֵאֲבוֹתָם: כז וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ
וְקָרָאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲנוּכָה: כח וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לוֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו
וְלֹא לָקְחוּ מוּסָר אָבְדָה הָאֱמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם: ט כב כֹּה | אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל
חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ: כג כִּי אִם־בְּזֹאת
יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי־בְאֵלֶּה
חָפַצְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה
יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
תחילת ליל שישי, ז' ניסן

לוח זמנים לשבוע פרשת צו - שבת הגדול בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח) (ק)	5:35	6:27	8:07	9:02	8:39	9:34	9:42	10:38	17:59	19:03	18:23	19:27	18:42	19:36
חיפה (ח) (ק)	5:34	6:26	8:06	9:01	8:38	9:33	9:41	10:37	17:58	19:03	18:23	19:27	18:32	19:37
ירושלים (ח) (ק)	5:31	6:24	8:05	9:00	8:36	9:32	9:39	10:35	17:59	19:03	18:23	19:27	18:22	19:35
תל אביב (ח) (ק)	5:36	6:28	8:07	9:02	8:39	9:35	9:42	10:38	17:58	19:02	18:22	19:27	18:42	19:37
אוסטריה וינה (ק)	6:43	6:30	9:18	9:11	9:50	9:43	10:53	10:48	19:19	19:27	19:48	19:57	19:08	20:11
אוסטרליה מלבורן (ק)	7:24	7:30	9:51	9:53	10:23	10:25	11:24	11:25	19:27	19:18	19:52	19:43	19:01	19:54
אוקראינה אודסה (ק)	6:47	6:36	9:21	9:14	9:53	9:47	10:57	10:52	19:19	19:27	19:48	19:56	19:08	20:00
אוקראינה דונייצק (ק)	6:18	6:05	8:52	8:45	9:24	9:17	10:28	10:23	18:52	19:01	19:22	19:31	18:42	19:35
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:29	6:17	9:03	8:56	9:36	9:28	10:39	10:34	19:03	19:12	19:33	19:42	18:52	19:46
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:55	6:41	9:28	9:21	10:01	9:54	11:05	10:59	19:29	19:38	19:59	20:09	19:19	20:13
אוקראינה קייב (ק)	6:46	6:33	9:21	9:13	9:53	9:46	10:57	10:51	19:22	19:32	19:53	20:03	19:12	20:07
איטליה מילאנו (ק)	7:13	7:02	9:47	9:41	10:19	10:13	11:23	11:18	19:45	19:53	20:14	20:22	19:34	20:35
אקוואדור קיטו (ח)	6:09	6:07	8:42	8:40	9:12	9:11	10:15	10:13	18:30	18:29	18:51	18:50	18:11	18:54
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:59	7:03	9:24	9:26	9:57	9:58	10:58	10:58	18:59	18:51	19:24	19:15	18:34	19:26
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:48	7:54	10:16	10:19	10:47	10:49	11:48	11:49	19:53	19:43	20:19	20:09	19:26	20:13
ארה"ב בולטימור (ק)	6:59	6:49	9:31	9:25	10:04	9:58	11:07	11:02	19:26	19:32	19:52	19:58	19:13	20:02
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:47	6:37	9:20	9:15	9:52	9:47	10:56	10:51	19:17	19:24	19:44	19:50	19:05	20:01
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:48	6:38	9:21	9:15	9:53	9:47	10:56	10:52	19:17	19:23	19:43	19:50	19:04	20:02
ארה"ב דטרויט (ק)	7:22	7:12	9:56	9:50	10:28	10:22	11:32	11:27	19:54	20:01	20:22	20:28	19:42	20:40
ארה"ב היוסטן (ק)	7:16	7:09	9:47	9:43	10:20	10:15	11:22	11:19	19:39	19:42	20:02	20:06	19:24	20:15
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:45	6:37	9:18	9:13	9:50	9:45	10:53	10:49	19:13	19:17	19:37	19:42	18:58	19:51
ארה"ב מיאמי (ק)	7:17	7:10	9:47	9:43	10:20	10:16	11:22	11:19	19:37	19:40	20:00	20:03	19:21	20:12
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:44	6:34	9:16	9:10	9:49	9:43	10:52	10:47	19:12	19:18	19:38	19:45	18:59	19:58
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:40	6:29	9:15	9:09	9:46	9:40	10:50	10:45	19:13	19:20	19:40	19:47	19:01	19:58
בוליביה לה פאס (ח)	6:28	6:29	9:02	9:02	9:31	9:31	10:34	10:33	18:48	18:44	19:10	19:05	18:26	19:09
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:31	7:17	10:05	9:57	10:38	10:30	11:41	11:36	20:06	20:16	20:38	20:48	19:57	21:05
בלגיה בריסל (ק)	7:30	7:17	10:05	9:58	10:37	10:30	11:41	11:36	20:07	20:17	20:39	20:49	19:58	21:04
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:42	6:26	9:18	9:09	9:50	9:41	10:54	10:48	19:23	19:35	19:57	20:09	19:15	20:13
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:08	6:10	8:36	8:37	9:08	9:08	10:09	10:09	18:17	18:11	18:39	18:33	17:54	18:40
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:54	5:56	8:23	8:23	8:54	8:54	9:55	9:55	18:03	17:57	18:25	18:20	17:40	18:26
בריטניה לונדון (ק)	6:47	6:33	9:23	9:15	9:55	9:47	10:59	10:53	19:26	19:36	19:58	20:08	19:17	20:23
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:55	6:41	9:31	9:23	10:03	9:55	11:07	11:01	19:35	19:46	20:08	20:20	19:26	20:37
גרמניה ברלין (ק)	6:54	6:40	9:29	9:21	10:01	9:53	11:05	10:59	19:32	19:42	20:04	20:15	19:23	20:19
גרמניה פרנקפורט (ק)	7:12	6:59	9:48	9:41	10:20	10:12	11:24	11:18	19:51	20:00	20:21	20:31	19:41	20:35
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:07	6:10	8:38	8:38	9:08	9:09	10:03	10:02	18:20	18:13	18:43	18:36	17:56	18:40
הודו בומביי (ח)	6:36	6:31	9:06	9:02	9:39	9:35	10:41	10:38	18:53	18:54	19:15	19:16	18:36	19:20
הודו פונה (ח)	6:31	6:26	9:02	8:58	9:34	9:30	10:36	10:33	18:50	18:52	19:12	19:14	18:33	19:18
הונגריה בודפשט (ק)	6:33	6:21	9:07	9:00	9:40	9:33	10:43	10:38	19:07	19:15	19:36	19:45	18:56	19:49
טורקיה איסטנבול (ק)	6:56	6:46	9:29	9:23	10:01	9:55	11:04	11:00	19:24	19:31	19:51	19:57	19:12	20:01
יוון אתונה (ק)	7:18	7:09	9:50	9:45	10:23	10:17	11:25	11:21	19:45	19:50	20:10	20:16	19:31	20:20

לוח זמנים לשבוע פרשת צו - שבת הגדול בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ק)	6:55	6:43	9:28	9:21	10:01	9:54	11:04	10:59	19:26	19:35	19:55	20:04	19:15	20:08
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:29	6:23	9:03	9:00	9:33	9:30	10:36	10:34	18:56	18:58	19:18	19:20	18:40	19:24
ניו זינלנד קרייסטצ'רץ' (ק)	7:36	7:43	10:01	10:03	10:33	10:36	11:34	11:35	19:34	19:23	20:01	19:51	19:05	19:55
נפאל קטמנדו (ח)	5:56	5:49	8:30	8:26	9:01	8:57	10:04	10:00	18:23	18:27	18:47	18:50	18:08	18:54
סינגפור סינגפור (ח)	7:05	7:03	9:33	9:31	10:06	10:04	11:07	11:05	19:16	19:15	19:37	19:36	18:57	19:40
פולין ורשא (ק)	6:22	6:08	8:59	8:51	9:30	9:22	10:34	10:28	19:02	19:13	19:34	19:45	18:53	19:49
פרו לימה (ח)	6:10	6:11	8:37	8:36	9:10	9:09	10:11	10:10	18:17	18:14	18:39	18:35	17:56	18:39
צרפת ליאון (ק)	7:30	7:19	10:04	9:58	10:36	10:30	11:40	11:35	20:04	20:12	20:32	20:40	19:52	20:53
צרפת פריז (ק)	7:39	7:26	10:14	10:07	10:46	10:39	11:49	11:44	20:15	20:24	20:45	20:54	20:04	21:08
קולומביה בוגוטה (ח)	5:51	5:48	8:24	8:22	8:54	8:52	9:57	9:55	18:13	18:12	18:34	18:33	17:55	18:37
קנדה טורונטו (ק)	7:07	6:56	9:41	9:35	10:13	10:07	11:17	11:12	19:40	19:47	20:08	20:15	19:28	20:27
קנדה מונטריאול (ק)	6:44	6:32	9:18	9:11	9:50	9:43	10:53	10:48	19:17	19:25	19:45	19:54	19:06	20:07
קפריסין לרנקה (ק)	6:41	6:32	9:11	9:06	9:44	9:39	10:47	10:43	19:02	19:07	19:27	19:32	18:48	19:36
רוסיה מוסקבה (ח)	7:13	6:57	9:51	9:43	10:22	10:14	11:27	11:21	19:59	20:11	20:33	20:46	19:51	21:03
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:11	6:59	9:45	9:38	10:17	10:10	11:21	11:15	19:43	19:52	20:13	20:21	19:32	20:25
שוייץ ציריך (ק)	7:14	7:02	9:49	9:42	10:21	10:14	11:25	11:19	19:50	19:59	20:20	20:28	19:40	20:41
תאילנד בנגקוק (ח)	6:16	6:12	8:45	8:42	9:18	9:15	10:20	10:17	18:32	18:32	18:53	18:54	18:14	18:58

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00314
25/03/2012

P.P.
שולם
1949
תל אביב